

Property of

CLgA

Please return to

**Graduate Theological
Union Library**

IUS DECRE TAL IUM

TOMUS II.

PARS PRIMA

WERNZ, FRANZ XAVER

IUS DECRETALIUM

AD USUM

PRAELECTIONUM IN SCHOLIS TEXTUS CANONICI
SIVE IURIS DECRETALIUM

AUCTORE

FRANCISCO XAV. WERNZ S. I.

TOMUS II.

IUS CONSTITUTIONIS ECCLES. CATHOLICAE

PARS PRIMA

TERTIA EDITIO EMENDATA ET AUCTA

Property of
CLgA
Please return to
Graduate Theological
Union Library

PRATI

EX OFFICINA LIBRARIA GIACHETTI, FILII ET SOG.

1915

22552

BX
1935
W42
1911
v. 2 : 1

PRAEFATIO

AD ALTERAM EDITIONEM.

Quod in altera editione primi tomi praestiti, id quoque in secundi tomi nova editione pro viribus studii executioni mandare. Quare licet a nimis multis innovationibus abstinendum esse censerem, tamen aliqua existimavi esse addenda, immutanda, corrigenda. Qua ratione praeter immutationes levioris momenti complura accesserunt disputationibus de hierarchia ordinis v. g. n. 3. 9. 18. 20. 26. sq. 29. sq. 40. 42. 53. sq. 58. sq. 72. sq. 76. sq. 82. sq. 92. 101. 104. 108. 119. 121. 129. sq. 132. 134. 139. 143. sq. 162. 165. 177. 181. 187. 198. 201. 214. 221. 225. 231., alia de hierarchia iurisdictionis in genere v. g. n. 240. 269. 300. 306. 319. 323. sq. 331. 352. 357. 365. sq. 371. 380. 382. 392. 395. 399. 401. 409. sq. 433. 440. 449. 460. 482. 504. 526. 532. et de hierarchia iurisdictionis in specie v. g. n. 566. sq. 573. sq. 577. 580. 582. 600. 602. sq. 617. 667. 760. 781. 788. 794. sq. 805. 810. 821. 846. 855. 859. Praeterea ex recentioribus Conciliis orientalibus saepe minus notis non pauca inserui, quae illustrarent disciplinam propriam Ecclesiarum orientalium vel haud raro etiam ipsarum conformitatem cum Ecclesia latina. Deinde in commodum lectorum secundum tomum nimis amplum duobus distinctis voluminibus ita imprimendum esse curavi, ut priori volumini propria esset materia de hierarchia ordinis, alteri vero disputationes reservarentur de hierarchia iurisdictionis.

Postquam complura exemplaria novae editionis primi tomi iam distracta fuerunt, Litteras Apostolicas Sanctissimi

Domini Pii X. accepi motu proprio datas, quibus quatuor priores tomos huius operis oblatos sibi gratos fuisse significavit simulque animum addidit ad opus perficiendum. Quibus laudibus non meliori modo debitas gratias agere me posse spero, quam ut operi perficiendo strenue incumbam, postquam tertii quoque tomi alteram editionem prelo statim subiiciendam proximo anno publici iuris fecero.

Romae in festo S. Ignatii d. 31. Iulii 1906.

FRANCISCUS XAV. WERNZ S. I.

PRAEFATIO AD TERTIAM EDITIONEM

Tertia huius tomi editio prodit his solis additionibus factis et mutationibus inductis, quas recentiora S. Sedis decreta post a. 1906. edita requirebant. Praesertim vero habenda fuit ratio constitutionis "Sapienti consilio", de nova Curiae Romanae ordinatione. Ceterum ut ab aliis mutationibus inducendis abstineretur suadebat imprimis ipsa ratio temporis, quo novi Codicis iuris ecclesiastici promulgatio expectatur.

PETRUS VIDAL S. I.

INDEX ANALYTICUS.

PROOEMIUM.

§ 1. Connexio materiae tractandae	Pag.	1
§ 2. De hierarchia ecclesiastica in genere	"	2
§ 3. De hierarchia ordinis et iurisdictionis:	"	4
I. De notione, existentia, distinctione, mutuaque relatione hierarchiae ordinis et iurisdictionis	"	ib.
II. De divisione hierarchiae ordinis et iurisdictionis	"	12

PARS PRIMA.

DE HIERARCHIA ORDINIS.

CAPUT I.

DE ORDINIBUS ECCLESIASTICIS.

TITULUS I.

DE STATU LAICORUM ET CLERICORUM.

Praenotiones	"	19
§ 1. De statu laicorum	"	20
§ 2. De statu clericorum	"	25

TITULUS II.

DE SINGULIS GRADIBUS HIERARCHIAE ORDINIS.

Praenotiones	"	30
§ 1. De prima tonsura clericorum	"	33
§ 2. De ordinibus minoribus clericorum	"	35
§ 3. De ordine subdiaconatus	"	42
§ 4. De ordine diaconatus	"	44
§ 5. De ordine presbyteratus	"	46
§ 6. De ordine Episcopatus	"	47

CAPUT II.

DE SACRA ORDINATIONE.

TITULUS III.

DE MINISTRO SACRAE ORDINATIONIS.

Praenotiones	<i>Pag.</i>	50
§ 1. De capaci ministro sacrae ordinationis.	"	55
§ 2. De competente ministro sacrae ordinationis.	"	60
§ 3. De delegato ministro sacrae ordinationis atque de litteris dimissoriis et testimonialibus	"	71
§ 4. De poenis incompetentis ministri sacrae ordinationis et il- legitime ordinatorum	"	77

TITULUS IV.

DE SCRUTINIIS ALIISQUE PRAEVIIS CONDITIONIBUS SACRAE ORDINATIONIS.

Praenotiones	"	80
§ 1. De seminario clericali	"	ib.
§ 2. De exercitiis spiritualibus ordinandorum	"	82
§ 3. De scrutinio sive examine ordinandorum	"	84
§ 4. De furtiva ordinum collatione	"	88

TITULUS V.

DE RITU, TEMPORE ALIISQUE CONDITIONIBUS SACRAE ORDINATIONIS.

Praenotiones	"	90
§ 1. De ritu sacrarum ordinationum	"	91
§ 2. De tempore sacrarum ordinationum	"	108
§ 3. De interstitiis sacrarum ordinationum	"	111
§ 4. De ordine sacrarum ordinationum	"	114
§ 5. De loco sacrarum ordinationum	"	117
§ 6. De gratuita ordinum collatione.	"	119

TITULUS VI.

DE SUBIECTO SACRAE ORDINATIONIS ET QUALITATIBUS ORDINANDORUM.

Praenotiones	"	122
§ 1. De subiecto capaci sacrae ordinationis	"	124
§ 2. De subiecto legitimo sacrae ordinationis	"	129
§ 3. De titulo sacrae ordinationis.	"	130

TITULUS VII.

DE IRREGULARITATE ALIISQUE IMPEDIMENTIS
SUBIECTI SACRAE ORDINATIONIS.

Praenotiones	<i>Pag.</i>	140
§ 1. De irregularitatibus universim spectatis	"	141
§ 2. De irregularitatibus ex defectu	"	161
§ 3. De irregularitatibus ex delicto	"	210
§ 4. De clericis peregrinis	"	234

CAPUT III.

DE IURIBUS ET OBLIGATIONIBUS CLERICORUM.

TITULUS VIII.

DE IURIBUS CLERICORUM.

Praenotiones	"	237
§ 1. De potestate clericorum	"	238
§ 2. De iuribus honorificis clericorum	"	245
§ 3. De privilegio canonis clericorum	"	250
§ 4. De immunitate personali clericorum	"	257
§ 5. De beneficio competentiae clericorum	"	260

TITULUS IX.

DE VITA ET HONESTATE CLERICORUM.

Praenotiones	"	265
§ 1. De honestate externa clericorum	"	267
§ 2. De virtutibus clericis praescriptis	"	276

TITULUS X.

DE SAECULARIBUS NEGOTIIS CLERICIS PROHIBITIS.

Praenotiones	"	323
§ 1. De oblectamentis clericis prohibitis	"	ib.
§ 2. De negotiatione aliisque occupationibus clericis prohibitis	"	327
§ 3. De studiis litterarum et artibus clericis prohibitis	"	335
§ 4. De civilibus et militaribus officiis clericis prohibitis	"	340

CAPUT IV.

DE AMISSIONE ORDINUM ECCLESIASTICORUM.

TITULUS XI.

DE REDUCTIONE CLERICORUM AD COMMUNIONEM LAICAM
ET SACRIS ORDINATIONIBUS NON ITERANDIS.

Praenotiones	<i>Pag.</i>	346
§ 1. Principia fundamentalia	"	347
§ 2. Notae historicae	"	349
§ 3. Disciplina vicens	"	353

PROOEMIUM.

§ 1. CONNEXIO MATERIAE TRACTANDAE.

1. Postquam singulari quodam libro introductorio, qui sese habet ad instar *partis generalis et fundamentalis* iuris ecclesiastici, solidum fundamentum universae doctrinae canonicae iactum est, ad disputationem specialem de *constitutione* Ecclesiae catholicae est accedendum. Quae disquisitio de *constitutione* sive hierarchia Ecclesiae catholicae est *fundamentum* disputationis de universo *regimine* ecclesiastico ideoque ex natura rei et probata canonistarum methodo evidenter primo loco est ponenda (1), antequam in reliquis libris Decretalium de *regimine* Ecclesiae catholicae disseratur. Porro hac ratione perfecta stabilitur concordia inter ordinem *logicum* atque *legalem*. Nam tituli libri primi Decretalium, qui uni scholae textus canonici reservantur, (scl. tit. 5–33. incl.) universum fere ius de *duplici hierarchia ordinis et iurisdictionis* continent, dummodo unum alterumve titulum omittas (2) aliosque praesertim ex libro tertio Decretalium suppleas (3).

(1) *Mazzella*, De relig. et Eccles. n. 388. sq. (de instit. et const. Eccles.); *Pesch*, Praelect. dogm. t. I. n. 260. sq.; *Zech*, Hierarchia ecclesiastica (oeconomia operis) §§ 1. sq.; *Devoti*, Inst. canonic. I. I.; *Vering*, Lehrb. d. k. K. §§ 65. sq.; *Phillips*, Kirchenr. t. I. §§ 30. sq.; *Bargilliat*, Praelect. iur. canon. n. 175. sq.; *Heiner*, Kath. Kirchenr. t. I. l. I.; *Saegmueller*, Lehrb. d. k. Kirchenr. §§ 47. sq.; *Wernz*, Ius Decretal. t. I. n. 53. sq.; *Hinschius*, Sistem d. k. Kirchenr. t. I. p. IX. Cfr. quoque *Victoria*, De potestate civili; *Schiffini*, Disput. philosoph. moral. n. 408. sq. (de constitutione et gubernatione civitatis); *Cathrein*, Moralphilosophie t. II. p. 524. sq. 625. sq. (de potestate civili eiusque functionibus); *Gerber*, Grundzuege d. deutsch. Staatsr. p. 19. sq. 144. sq. (de potestate civili eiusque formis et exercitio).

(2) V. g. tit. 15. de sacr. unct., sub qua rubrica in Decretalibus Clementis VIII. inseruntur canones Tridentini de sacramentis confirmationis et extremae unctionis. Cfr. *Sentis*, Decret. Clem. Pap. VIII. p. 23. Quae materia potius libro tertio Decretalium propria est, ubi de baptismo aliisque sacramentis agitur.

(3) V. g. tit. 29. de paroch., tit. 38. de iure patr., tit. 7. de inst., tit. 1.-12., t. 50. Cfr. *Devoti* l. c. l. I. t. 1. 5. 6. 7. 8.

Denique illud omittendum non est, quod commentaria libri primi Decretalium ad Institutiones iuris *publici* ecclesiastici tamquam *pars specialis* accedant. Nam in illis Institutionibus pro more recepto disseritur *generali* quadam ratione de *constitutione* Ecclesiae catholicae i. e. de potestate ecclesiastica eiusque subiecto, prout *iure divino* est definita (4); primo autem libro iuris Decretalium magis ad particularia est descendendum, atque *etiam* illae partes constitutionis Ecclesiae *iure humano* tantum determinatae accuratius sunt examinandae (5). Hinc universa huius libri primi materia potius iuri *publico*, non *privato* est adscribenda, nisi quis verbo iuris privati sensu plane improprio et singulari uti velit.

§ 2. DE HIERARCHIA ECCLESIASTICA IN GENERE

2. *Hierarchia* ecclesiastica, si vel solum verbum (6) attendatur, est *sacer principatus* in Ecclesia constitutus et definiri potest: *Potestas a Christo suis Apostolis* eorumque legitimis successoribus tributa, ut Ecclesiam regant et divina religionis christianae mysteria in ea celebrent atque distribuunt (7).

Quare *hierarchia* si *objective* spectatur, denotat ipsam *universam potestatem* ecclesiasticam, quatenus a compluribus personis diversis gradibus participatur; si autem *subiective* consideratur, designat *subiecta* sive collectionem *personarum*, quibus ex certo ordine et distinctis subordinatisque gradibus illa potestas ecclesiastica competit.

Interdum vero eadem vox *sensu latiori* adhibetur et *universam* designat *Ecclesiam Christi* sive congregationem omnium fidelium baptizatorum non solum clericorum, sed etiam

(4) *Tarquini*, Instr. iur. eccl. publ. prooem. p. VIII. XII.; *Cavagnis*, Inst. iur. publ. eccl. P. I. p. 9. sq.

(5) *Cavagnis*, Inst. iur. publ. eccl. P. I. p. 10. 12.; *Bouix*, De princip. iur. can. p. 530. sq.

(6) Verbum illud *hierarchiae* ecclesiasticae per Dionysii Areopagitae spuria opera: De coelesti hierarchia, De ecclesiastica hierarchia (*περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας*) introductum atque promulgatum est. Cfr. *Migne*, P. G. III. 119. sq. 369. sq. et praesertim *Stiglmayr* in Act. theol. Oenip. t. XXII. p. 180. sq. 135. sq.; *Wilmers*, De Christi Ecclesia p. 285. sq. iunct. p. 1. sq. 13. sq. 19. sq. 96. sq.; *De Groot*, Summa apolog. p. 46. 68. sq. (de const. Eccl. et hierarch.).

(7) *Devoti*, Inst. can. l. I. tit. 1. § 4.; *Bouix* l. c. p. 513. sq.; *Ph. Hergenroether-Hollwek*, Lehrb. d. k. Kirchenr. p. 51. sq.

monachorum et baptizatorum laicorum (8). Nec deest *strictior* quaedam significatio, vi cuius hierarchia in Ecclesia distinguitur a monarchia ecclesiastica. Quo sensu Ecclesia dicitur non solum *perfecta* et *monarchica* (9), sed etiam *hierarchica* (10) *societas*, ut claris verbis enuntietur ex ipsa ordinatione divina. *praeter principem Ecclesiae pastorem*, qui solus suprema et plena potestate in universam Ecclesiam instructus est, *alios* esse *secundarios pastores* certo ordine et diverso gradu potestatis ecclesiasticae participes (11). Quae significatio ultimo loco recensita etiam alium quendam modum loquendi insinuat. Etenim hierarchia ecclesiastica licet per se *universam* potestatem ecclesiasticam complectatur (12), tamen non raro, praesertim si argumenta scriptorum ponderantur, solummodo *de parte* sive specie quadam v. g. de sola potestate ordinis aut iurisdictionis (13), non de *toto genere* potestatis ecclesiasticae i. e. ordinis et iurisdictionis intelligitur (14).

Hinc cum constitutio Ecclesiae catholicae sit ordinatio

(8) *Bellarmin.*, De membris Eccles. milit. (clericis, monachis, laicis); *Pesch*, Praelect. dogm. t. VII. n. 563. sq.; *Billot*, De Ecclesia Christi t. I. p. 279. sq. t. II. p. 6. sq. t. III. p. 5. sq., De Eccles. sacram. t. I. p. 133. sq. t. II. p. 243.; *Aichner*, Compend. iur. eccl. § 26.; *Phillips*, Kirchenr. t. I. p. 276. At laici ex communi usu loquendi sunt *sub* hierarchia, non *de* hierarchia, cui coetus tantum illarum personarum ad censetur, quae aliquo gradu potestate ecclesiastica pollent. Nam hierarchia est per se sacer principatus; principatus autem denotat tum *ipsum principem* tum *multitudinem* ordinatam *sub* principe.

(9) *Phillips* l. c. § 30.; *Billot*, De Eccl. Christi t. III. p. 37. sq.; *Pesch* l. c. t. I. n. 364. sq. 379. sq.; *Aichner* l. c. §§ 25. 27.

(10) *Phillips* l. c. § 32.; *Pesch* l. c. t. I. n. 333. sq.; *Wilmers* l. c. p. 16. sq.; *Aichner* l. c. § 26.

(11) *Palmieri*, De Rom. Pontif. p. 106. sq.; *Grunderath*, Const. dogm. Conc. Vatic. p. 132. sq.

(12) *Paludan.*, De potestate Eccles.; *Victoria*, De potestate Eccles., De potest. Pontif. et Cone.; *Hallier*, De hierarchia ecclesiast.; *Petavius*, De hierarchia ecclesiast.; *Gibalinus*, De principiis scientiae canon. et hieropol. lib. II. III.; *Daude*, Maiestas hierarc. eccl. P. I.; *Phillips* l. c. § 33.; *Scherer* l. c. §§ 7. 8.; *Billot* l. c. t. III. p. 37.

(13) Qua ratione multi theologi in suis praelectionibus de constitutione Ecclesiae saepe de solo *magisterio* vel *regimine* ecclesiastico agunt, dum alii scriptores v. g. *Palmieri* l. c. p. 59. sq. et *Pesch* l. c. t. I. n. 281. sq. et *Billot*, De Eccles. Christi t. II. p. 8. sq. 18. sq. aliique etiam disputationem de hierarchia *ordinis* suis tractatibus de Ecclesia Christi inserere solent.

(14) Conc. Trid. Sess. XXIII. v. g. can. 6. nomine *hierarchiae* comprehendit *solum* hierarchiam ordinis; at cap. 4. *hierarchia ecclesiastica* designat *totam* potestatem spirituales: *Phil. Hergenroether-Hollweck*, Lehrb. d. k. K. p. 197. sq.

Ecclesiae, tum respectu *potestatis* sanctificandi et regendi ipsi attributae, tum respectu *personarum*, in quibus illa potestas residet (15), facile intelligitur disputationem de constitutione Ecclesiae catholicae a disquisitione de hierarchia ecclesiastica re non esse distinctam. *Ius igitur constitutionis* (16) *Ecclesiae catholicae* recte definitur: *Complexus legum sive divinarum sive humanarum, quibus hierarchia ecclesiastica ordinatur.*

§ 3. DE HIERARCHIA ORDINIS ET IURISDICTIONIS.

I. De notione, existentia, distinctione mutuae relatione hierarchiae ordinis et iurisdictionis.

3. In Ecclesia catholica existit duplex hierarchia sive potestas scil. ordinis et iurisdictionis (17) a Christo instituta.

(15) *Tarquini* l. c. p. 2.; *Zech* l. c. §§ 1.sq.; *Cavagnis* l. c. P. I. P. 22. sq. Cfr. quoque *Gerber* l. c. p. 19. sq. 76. sq.

(16) Quodsi lib. I. Decretalium ex notissimo illo versiculo inscribitur *Iudex*, certe verbum iudicis sensu lato, non stricto est intelligendum, ne nigrum latius pateat quam rubrum. Cfr. *Vering*, *Gesch. u. Pand.* § 107.; *Scherer*, *Handb. d. Kirchenr.* § 89. not. 15. Porro universa illa disputatio libri I. iuris Decretalium eadem fere est, quam auctores Institutionum canonicarum appellant: De personis ecclesiasticis sive *de iure personarum ecclesiasticarum*. Etenim persona ecclesiastica vocari quidem potest omne subiectum iurium ecclesiasticorum capax, et in quod Ecclesia tanquam in verum membrum sibi subditum iurisdictionem suam spirituales exercere valet. At praeter personas statui religioso addictas *speciali modo* personae ecclesiasticae dicuntur, quae aut potestatis *ordinis* aut *iurisdictionis ecclesiasticae* aut forte *utriusque* potestatis participes factae sunt i. e. hierarchiae ecclesiasticae sensu stricto adscribuntur. Cfr. *D'Annibale*, *Sum. P. I.* n. 20.; *Arndts-Serafini*, *Lehrb. d. Pand.* §§ 24. sq.; *Devoti* l. c. I. I. t. I. § 1. 2. 3. 4. Imo *Devoti* l. c. §§ 3. 4. tantum pro re nata, non sub propria rubrica vult agere de laicis. Aliter *Zech* l. c. tit. 39.; *Phillips* l. c. t. I. § 33. t. II. § 92. Cfr. quoque *Cavagnis* l. c. P. I. p. 6. sq. (de personis perfectis et imperfectis, physicis et moralibus, publicis et privatis).

(17) *Catechism. Rom. P. II. cap. 7. qu. 6.*; schema *Const. dog. de Ecclesia Christi in Conc. Vatic. propon.*: « *Cum vero Ecclesiae potestas alia sit et dicatur ordinis, alia iurisdictionis* ». Quibus verbis schematis mox in adnotatione 19. haec adduntur: « *Duplex enim, inquit Suarez in defens. fid. cath. l. III. c. 6. de Primat. Rom. Pontif., distingui solet potestas ecclesiastica, scilicet, ordinis et iurisdictionis; ad haec enim duo membra alia, quae adnumerari solent, reducuntur* ». *Potestas ergo ordinis, subdit, « non est potestas Superioris in subditos, sed est facultas quaedam moralis ad cultum Dei religiosum ordinata vel per oblationem sacrificii vel per administrationem aut dispensationem sacramentorum, quae ad sanctificationem fidelium sunt instituta vel denique per quascumque alias caeremonias, quae ad ornatum sacrificii aut sacramentorum convenienter et ordinate fieri debent.... Potestas item iurisdictionis subdistinguitur in iurisdictionem interni*

I. *Potestas ordinis* (18) est illa pars potestatis ecclesiasticae, quae directe ad hominum sanctitatem et salutem supernaturalem per exercitium cultus divini publici maxime *eu-charistici sacrificii* atque per administrationem *sacramentorum* et sacramentalium refertur et a Christo Domino vel ab Ecclesia vi ritus sacri sive sacrae ordinationis alicui *ordinum* gradui ita est alligata, ut etiam sine missione canonica *ordinarie* semper et ubique saltem *valide* exerceri possit. *Iurisdictio* vero *ecclesiastica* (19) est publica potestas *regendi* homines baptizatos directe in ordine ad sanctitatem et beatitudinem supernaturalem a Christo vel ab Ecclesia per iniunctionem sive missionem canonicam alicui concessa.

Quare *hierarchia ordinis* est *series personarum*, quibus ordo sive *potestas ordinis* pro diversis gradibus competit. Cfr. Conc. Trid. Sess. XXII. can. 6. *Hierarchia* autem *iurisdictionis* est *series personarum*, quae *iurisdictione ecclesiastica* per diversos gradus distributa pollent. Sensu autem *stricto* eae tantum personae hierarchiae iurisdictionis adnumerantur, quae in *foro externo* et gradu quodam *perfecto* iurisdictione ecclesiastica i. e. potestate legifera, iudiciali, coercitiva gaudent veluti Romanus Pontifex vel Episcopi.

II. Si *de facto* a Christo Domino duplex hierarchia instituta esse dicitur, *existentia* utriusque potestatis ordinis et iurisdictionis in Ecclesia ultimatim repetitur ex *iure divino*, nequaquam vero ex concessione potestatis *civilis* vel *conventionis* quadam humana fidelium. Quare reprobandi sunt multiplices *errores* de potestate *iurisdictionis* ecclesiasticae, quos

fori poenitentiae et externi fori ecclesiastici... ». (Quare) *in proposito schemate generatim ac in obliquo asseruisse ordinis potestatem eamque a potestate iurisdictionis distinctam satis visum est* ». Cfr. Martin, Collect. doc. Conc. Vatic. p. 44. et Collect. Lac. t. VII. col. 601. sq. 604. sq. Quare ex verbis praecedentibus eiusdem schematis: « *Alii ad sanctificandum, docendum et regendum praediti sunt, alii destituuntur* », non recte deducitur tripartitionem in schemate esse approbatam. Cfr. S. Thom., Summa theol. II^a. II^{ae}. q. 39. art. 3., III^a. q. 6. art. 2.; *Devoti*, Inst. can. I. I. tit. 2. § 1., quem minus recte reprehendit Scherer l. c. p. 20. not. 8.; Nilles, in Act. theolog. Oenip. t. I. p. 285. sq.; Laynez, Disputationes Trident. ed. Grisar, t. I. p. 68. sq.; Aichner l. c. §§ 23.-26.; Wilmers l. c. p. 96. sq. 104. sq.; Cavagnis l. c. P. I. p. 23. sq.

(18) Gasparri, De sacra ordinat. n. 2. sq. 1137. sq.; Aichner l. c. § 24. not. 5.; Noldin., De sacramentis n. 17. 44. sq.

(19) Cfr. de *generica* quadam notione iurisdictionis eiusque differentia a iure proprietatis et potestate *patria* vel *dominativa*: S. Thom. l. c. II^a. II^{ae}. q. 65. art. 2.; Lugo, De iust. disp. 2. n. 1. sq.; Schiffrini, l. c. n. 309. sq. 394.

tenuerunt Waldenses, Wicleffus, Hussius, Marsilius Patavinus, Lutherus, Calvinus eorumque sequaces v. g. Grotius, Puffendorf, Boehmer, Mosheim atque recentiores scriptores protestantici v. g. Hatch, Harnack alique. Quae doctrina catholica, quatenus asseritur potestas ordinis et iurisdictionis complectens potestatem legislativam, iudicalem atque coactivam saltem mediis spiritualibus exercendam, indubitanter est *de fide*, quatenus vero Ecclesiae *generatim* vindicatur potestas coactiva infligendi corporales quoque sive *temporales* poenas, est sententia *theologica certa*.

Et sane potestas *ordinis* potissimum consistit in facultate quadam morali eaque speciali offerendi sacrificium et administrandi sacramenta. At in Ecclesia Christi existit specialis potestas offerendi sacrificium Missae; nam sacrificium eucharisticum supponit verum sacerdotium, quod non cuilibet de plebe, sed tantum Apostolis eorumque legitimis successoribus est concessum. Praeterea ex theologia dogmatica pariter constat ad administrationem sacramenti confirmationis, poenitentiae, extremae unctionis, ordinis specialem in ministro requiri potestatem, non unicuique fidei datam. Denique Con-

sq. 433.; Biederlack, Inst. iur. eccl. priv., de iurisd. eccl. cap. 1.; Schmalzgr. I. I. t. 31. n. 32. sq. Vocabulum *iurisdictionis* quamvis in iure Romano magis limitatam habeat significationem, tamen in foro ecclesiastico iam inde a Gregorio M. *universam* designat potestatem regendi in Ecclesia i. e. potestatem legiferam, iudicalem, coercitivam. Cfr. Reiffenstuel I. I. t. 29. de off. et pot. iud. del. n. 1. sq.; Pirhing I. I. t. 31. n. 1.; Suarez, De censur. disp. 14. sect. 1. n. 12. disp. 26. sect. 4. n. 19.; Phillips I. c. t. II. p. 5. sq. 142. sq.; Bouix, De princip. iur. can. p. 544. sq.; Wilmers I. c. p. 13. sq.; D'Annibale, Summula theol. moral. P. I. n. 71. sq.; Hinschius I. c. t. I. p. 166. sq. At praeter latiore illam significationem (cfr. Innoc. IV. in comment. cap. 11. X. de maior. I. 33.: « *Potestas iurisdictionis transfertur in capitulum* ») strictior sensus merae potestatis iudicialis etiam postea in fontibus occurrit. Cfr. cap. 16. X. de maior.; cap. unic. de for. comp. II. 2. in Clem. Res vero ipsa est antiquissima, et primis iam saeculis potestas iurisdictionis a potestate ordinis distincta non ignorabatur optimisque verbis significabatur. Cfr. Petav., De eccles. hierarch. I. III. cap. 9. n. 10. sq. I. IV. cap. 2. n. 2. Nihilominus distinctio atque adeo separabilitas utriusque potestatis antiquis temporibus minus apparet; etenim fere usque ad saeculum duodecimum simul *eodem tempore*, quo per electionem vel missionem canonicam *iurisdictionis* data est, etiam *ordinatio* fuit peracta. Cfr. Hallier, De sacr. electionib. et ordinationib. P. I. proleg. cap. 4.; Kober, D. Depos. p. 6. sq.; Suarez, De leg. I. 9. cap. 6. n. 14., ubi recte monet iurisdictionem « *in habitu* », de qua auctores quandoque disserunt, non esse veram iurisdictionem, sed potius potestatem *ordinis*; at idem Suarez, De censuris, disp. 26. sect. 1. n. 2. scite observat iurisdictionem posse retineri « *habitu* » non « *actu* » si quis suspensus est ab officio suo.

cilium Tridentinum Sess. XXIII. cap. 1. can. 1. de sacram. ord. inherens universali et constanti traditioni Ecclesiae solemniter definivit: *S. q. d. non esse in novo testamento sacerdotium visibile et externum, vel non esse potestatem aliquam consecrandi et offerendi verum corpus et sanguinem Domini et peccata remittendi vel retinendi, sed officium tantum et nudum ministerium praedicandi evangelium, vel eos, qui non praedicant, prorsus non esse sacerdotes, anathema sit „.*

Iurisdictio vero Ecclesiae propria imprimis evidenter continet potestatem *legiferam*, ut patet ex verbis Christi (cfr. Act. Apost. XV. 28. XX. 28. I. Timoth. III. 2. sq. V. 19.), constanti et universali praxi Ecclesiae ipsisque definitionibus dogmaticis v. g. Conc. Florent. in declar. de primatu R. Pontificis, Conc. Trid. Sess. VII. can. 7. sq., Pii VI. Const. “*Auctorem fidei* „ 28 Aug. 1794., Conc. Vatic. Const. “*Pastor aeternus* „ cap. 3., Syllab. prop. 19. Qua ex potestate legifera necessario consequitur Ecclesiam etiam obtinuisse potestatem *iudicalem* et *coactivam*; nam Christus pro sua sapientia certe non dedit potestatem plane inefficacem; at insuper eandem potestatem duplicem etiam expresse concessit, ut eruitur ex disertis verbis Christi apud Matth. XVIII. 17. Quibus demonstrationibus accedit praxis Apostolorum (cfr. I. Corinth. IV. 18. 21., I. Timoth. V. 19.) et Ecclesiae traditio solemnibus definitionibus confirmata v. g. a Ioanne XXII., Benedicto XIV., Pio VI. Cfr. quoque Pii IX. Encycl. “*Quanta cura* „ et Syllab. propos. 19. 24.

III. Utraque hierarchia vere et realiter est *distincta*, ita ut quis in una, non in altera existere possit (20). Nam utraque potestas sive hierarchia habet distinctam et independentem originem et existentiam, plane diversas proprietates, fines proximos omnino distinctos. Mirum igitur non est, quod etiam ex constanti doctrina Ecclesiae et theologorum duplex sit hierarchia ordinis et iurisdictionis realiter distincta. Cfr. Conc. Trid. Sess. VII. can. 4. 7.; supra h. tit. not. 17. Hinc nequaquam *unica* tantum asserenda est *hierarchia* in Ecclesia catholica (21); attamen hierarchia ordinis cum hierarchia iu-

(20) V. g. Episcopus, titularis, laicus, si electus esset ad dignitatem R. Pontificis. Cfr. *Layne* l. c. p. 323. sq.; *Bouix* l. c. p. 546. sq.

(21) Distinctionem illam inter utramque potestatem negarunt *Georgius Sicardus* alique heterodoxae doctrinae fautores. Cfr. *Devoti*, Inst. canon. l. I. t. 2. § 1. *Phillips* quoque l. c. t. I. § 32. et *Hinschius* l. c. t. I. p. 170. alique reiecta duplici hierarchia unam tantum admittunt, quae Episcopa-

risdictionis intime est *connexa* atque *unita* (22). Etenim ex iure communi soli clerici ordinati sunt capaces iurisdictionis ecclesiasticae adipiscendae, non laici, nisi speciale obtineant indultum apostolicum. Porro potestas ordinis saltem in suo exercitio *licito* est dependens a potestate iurisdictionis. Tandem connaturali modo et regulariter reperitur in *iisdem* subiectis v. g. in R. Pontifice et Episcopis.

Quodsi merito *duplex hierarchia* sive potestas ecclesiastica distinguitur, *minime tertia* hierarchia vel potestas *magisterii* tanquam nova quaedam species duabus prioribus est *coordinanda* (23). Ipsa enim potestas magisterii sub potestate *iurisdictionis* ut species continetur (24), quae ab altera specie iurisdictionis i. e. a potestate *regiminis* probe est distinguenda (25). Nam magisterium ecclesiasticum non est mere

tum et presbyteratum sub Papa comprehendens sacramentali ordinatione secundum triplex munus magisterii, sacerdotii, iurisdictionis obtineatur. *Schulte* postquam *unam* hierarchiam esse defendit, tamen postea saltem distinguit inter missionem canonicam et ordinationem; at cum magisterium ad potestatem ordinis referat, novam inducit confusionem. *Waller* recte animadvertit magisterium ecclesiasticum ad potestatem ordinis reduci non posse, sed perperam divisionem S. Thomae in potestatem ordinis et iurisdictionis reprehendit, quasi doctor angelicus in divisione universae potestatis ecclesiasticae omiserit tertiam potestatem magisterii. Qua in reprehensione eum maiore fervore sequitur *Phillips*.

(22) *Layne* l. c. p. 339. sq.; *Wilmers* l. c. p. 109. sq.; *Billot* l. c. t. II. p. 17. sq.

(23) *Practica* quaedam vel *oratoria enumeratio* ex triplici munere Christi sel. prophetae (magistri), sacerdotis, regis petita non est confundenda cum *logica* vereque scientifica *divisione*. Cfr. *Scherer* l. c. p. 19. 21.; *Aichner* l. c. § 24. not. 1.; *Hinschius* l. c. t. IV. p. 432. sq.

(24) Conc. Vatic. Sess. IV. cap. 1. 4.; Relat. de observat. Patr. Concil. Vatic. in Collect. Lac. t. VII. col. 275. 406.; *Granderath*, Const. dogm. Conc. Vatic. p. 218. not. 3. p. 230. not. 3.; *Perez*, Inst. iur. publ. eccl. t. I. p. 45. sq.; *Tarquini* l. c. p. 2. sq.; *Bouix* l. c. p. 342. sq.; *Bargilliat* l. c. n. 175. de potestate Ecclesiae vi sui magisterii condendi *leges fidei* sive *obligandi* ad fidem); *Palmieri* l. c. p. 240. sq.; *Cavagnis* l. c. P. I. p. 23. sq.

(25) *Id* recte urgent *Card. Franzelin*, De Ecclesia p. 46. sq.; *Billot* l. c. p. 8. sq., qui ceteroquin aliquam tripartitionem potestatis ecclesiasticae in potestatem *ordinis*, *magisterii*, *iurisdictionis* defendunt. Nam sicut genus (iurisdictionis) non est confundenda cum specie (potestate regiminis), ita multo minus una species (potestas regiminis) cum altera specie, i. e. magisterio. At stricta illa trimembris divisio hucusque argumentis efficacibus non est demonstrata. Certè in vera divisione omnino requiritur, ut nihil in re dividenda praetermittatur, ut nihil eidem rei alienum intromittatur, ut membra divisionis sese mutuo non includant. Quodsi in allegata divisione tanquam *secundum* membrum proponitur *magisterium*, illud aut intelligitur de *simplici propositione* doctrinae et tunc tripartitio laedit secundam con-

doctrinale sive simplex propositio doctrinae, qua nulla imponitur obligatio, sed est *auctoritativum*, quo *vi definitionis* ecclesiasticae oritur obligatio credendi, ita ut secus fideles vere *constitutionum* ecclesiasticarum, sint transgressores. Quare potestas magisterii profecto *differt* a potestate regiminis, quia illa ad *credenda*, haec ad *agenda* refertur. At utraque potestas in hoc convenit, quod unaquaeque proxime *voluntati* imponat praecepta. Quae praecepta potestatis regiminis in regenda voluntate fidelium quoad *agenda sistunt*, cum praecepta magisterii voluntati imponantur ad regendum *intellectum* circa *credenda*; nam fides licet sit actus *intellectus*, tamen fidei assensus imperatur a *voluntate*. Quare huiusmodi natura magisterii ecclesiastici necessario exigit, ut sub potestate iuris-

ditionem legitimae divisionis; nam magisterium ecclesiasticum ita acceptum non est *auctoritativum*, quod fidelibus *obligationum* imponit, aut sumitur de *auctoritativa propositione* doctrinae, et tunc tertia conditio non verificatur, quia tale magisterium ut *species* sub *genere iurisdictionis ecclesiasticae* continetur.

Neque excipi potest magisterium ut sic non importare aliquam *potestatem obligandi*; non enim agitur de magisterio quodam ut sic et in abstracto considerato, sed de magisterio prout de facto et de iure unice in Ecclesia catholica existit, sed illud est auctoritativum, non mere doctrinale. Multo minus argumentum exinde peti potest, quod ad rationem potestatis non pertineat imperandi facultas, quia secus sola potestas iurisdictionis, non ordinis esset potestas ecclesiastica. Qua in difficultate potestas quaedam *publica generice* spectata confunditur cum potestate quadam *publica specificè* considerata scl. *regendi*. Profecto potestas sacerdotis sacrificandi et sanctificandi est *publica*, sed non exercetur *legibus* vel *iudiciis*, ut potestas regendi; at potestas magisterii ecclesiastici spectat ad potestatem *regendi* fideles cum auctoritate quoad *credenda* ideoque includit potestatem imperandi et a potestate ordinis natura sua distinguitur. Denique potestas illa imperandi in magisterio ecclesiastico data est, ut ipsum magisterium magis esset *efficax*, sed potestas ordinis ex Dei ordinatione suam habet efficaciam, atque ad valorem actus intervenire non debet praeceptum Ecclesiae; attamen vel ipsa potestas ordinis *licite* nonnisi dependenter a iurisdictione ecclesiastica potest exerceri. Tandem in favorem tripartitionis nequaquam provocari potest ad Concilium Vaticanum Sess. IV. cap. 4., ubi secundum sensum obvium praecise contraria doctrina traditur scl. sub primatu iurisdictionis etiam potestatem magisterii comprehendendi. Quodsi verba Conc. Vatic. dubium quoddam relinquerent, illud manifeste solvitur ex actis eiusdem Concilii. Cum enim a Patribus quibusdam postularetur, ut post verbum iurisdictionis (« *vero proprioque iurisdictionis primatu* ») adderetur « *et magisterii* » huiusmodi emendatio non fuit admissa. Cuius rei in relatione ad cap. 1. haec redditur ratio : « *Potestas magisterii, cuiusmodi est potestas docendi, tum in Episcopis omnibus tum in Episcopo Episcoporum ad potestatem iurisdictionis pariter spectat* ». Cfr. Collect. Lac. t. VII. col. 275.

dictionis Ecclesiae *generice* spectatae comprehendatur ut *species*. Quae doctrina etiam efficitur ex conformitate *originis* et *proprietas*; nam magisterium certe non est potestas diversa a iurisdictione (*generice* spectata), si eodem modo acquiritur, augetur, amittitur, atque generatim iurisdictio *sel. iniunctione* sive *missione canonica* vel revocatione competentis Superioris ecclesiastici. Porro ad eandem conclusionem pervenitur, si comparetur *natura* iurisdictionis et magisterii. Etenim ut cum S. Bonaventura loquamur, iurisdictio duobus modis operatur, *sel. discernendo* causam et *obligando* subditum, in quem ius habet, etiam vera coactione; at profecto magisterium ecclesiasticum discernit causam *fidei* et sententiam in suo foro prolatam ut legem fidei universalem sub ipsa anathematis poena proponit. Denique doctrina Ecclesiae et theologorum idem suadet. Nam v. g. in Pii IX. Syllab. prop. 33. legitur: “ *Non pertinet unice ad ecclesiasticam iurisdictionis potestatem proprio ac nativo iure dirigere theologiarum rerum doctrinam* „. In Concilio vero Vaticano Sess. IV. cap. 4. definitur: “ *Ipsa autem apostolico primatu* (iurisdictionis).... *supremam quoque magisterii potestatem comprehendendi, haec Sancta Sedes semper tenuit* „. Praeterea veteres theologi et canonistae constanter duplicem tantum potestatem ecclesiasticam admiserunt nec magisterium ecclesiasticum a iurisdictione separant, sed plane absonum est praeclarissimos illos viros tertium quoddam genus potestatis ecclesiasticae non attendisse, ut revera Phillips opinatus est.

Plane vero perversum est, si quis *magisterium* ecclesiasticum ad potestatem *ordinis* referat (26), quasi esset altera species atque exercitus quaedam potestatis ordinis. Cfr. *Scherer* l. c. t. I. p. 21. sq. et *Hinschius* l. c. t. I. p. 164. sq., qui contrariam sententiam recte reiiciunt. Etenim magisterium comparatur *missione canonica* et limitari atque revocari potest: ordinis vero potestas *sacra ordinatione* confertur idque immutabiliter. Deinde ordinis potestas exercetur actibus cultus divini, consecrationibus et benedictionibus sacramentorumque administratione; at magisterium legibus fidei condendis, praedicatione evangelii, lectionibus theologicis i. e. actibus plane diversis exercetur ideoque non pertinet ad potestatem ordinis.

(26) Ita *Schulte* alique. Cfr. *Nilles* l. c.

Neque admittenda est mira sententia, quam tenet *Scheeben*, Handb. d. k. Dogmatik t. I. p. 66. sq. scilicet magisterium ecclesiasticum ut *testificationem authenticam* spectare ad potestatem ordinis, sed *auctoritativam propositionem* doctrinae revelatae per *definitiones* sive leges et iudicia fidei pertinere ad *iurisdictionem* ecclesiasticam. Nam missionarius apostolicus est testis authenticus sive autorizabilis vi *missionis canonicae*, quae ad potestatem *iurisdictionis*, non ad potestatem *ordinis* est referenda. Cfr. *Palmieri* l. c. p. 164. sq., 166. sq.; *Wilmers*, De Christi Eccl. p. 371. sq. 381. sq. 486.

IV. Mutua utriusque potestatis scilicet ordinis et iurisdictionis relatio sufficienter patebit, si constet, quomodo ambae potestates inter se convenient aut differant in causa efficiente, in fine, in subiecto, in ipsa essentia.

a) Itaque in causa efficiente conveniunt, quod a Deo et a Christo profectae sint; differunt vero in eo, quod ad omnem ordinem iuris divini conferendum Deus immediate concurrat, atque homo ordinem conferens sese magis habeat ut *instrumentum*; iurdictio autem soli R. Pontifici immediate a Deo conceditur, ipse vero R. Pontifex reliquis dispensat iurisdictionem, non ut merum instrumentum, sed ex auctoritate et ut vera causa secundaria.

b) In fine conveniunt, quia utraque potestas ultimatim homines dirigit ad supernaturalem sanctitatem aeternamque gloriam; at differunt in hoc, quod ordo magis immediate ad salutem aeternam disponat, quia dat gratiam, iurdictio vero remote v. g. disponendo ad veram fidem per magisterium vel absolvendo ab excommunicatione.

c) In subiecto conveniunt; etenim pro utraque potestate requiritur creatura ratione praedita, homo viator et baptizatus; differunt, quod ex ipso certo iure divino pro omni ordine imprimente characterem requiratur *vir*, pro iurisdictione autem id tantum pro certo affirmari potest, quod feminae ex iure divino ordinariae iurisdictionis pastoralis sint incapaces ob specialem relationem, quam iurdictio illa ordinaria v. g. Episcopi habet ad sacramentum ordinis et curam animarum; est autem controversia, num mulieres iurisdictionis delegatae sint capaces.

d) In essentia conveniunt; nam utraque potestas est vere supernaturalis, sive quia ipso suo esse et suis effectibus naturam excedit v. g. in consecratione eucharistiae, in concedendis indulgentiis, in remissione peccatorum, sive quia ra-

tione *finis*, a quo res specificatur, vere supernaturalis fit, etsi ratione materiae sit quid naturale, v. g. si ostiarius claudit ianuam; *differunt*: 1) quatenus *potestas ordinis* nititur caractere, qui est ens absolutum et physicum animae inhaerens; iurisdictio vero est *relatio moralis* inter eum, qui regit, et eos, qui reguntur. 2) Praeterea potestas ordinis ex ipsa sua essentia est magis supra naturam, quia est ens quoddam absolutum, quod in ordinibus commemoratis a solo Deo produci potest; at iurisdictio cum sit relatio, quamvis ponat aliquid supernaturale in utroque extremo scilicet in uno baptismi characterem, in altero potestatem regendi sive a Deo sive ab hominibus concessam, tamen his positus sponte sua sequitur; ergo Deus ordinarie non adeo immediate ad utramque potestatem conferendam concurrat, ut ex consecratione et confirmatione Episcopi electi patet. Papa iurisdictionem, quam solus in Ecclesia immediate a Deo accipit, modo quodam connaturali eandem cum reliquis Praelatis ecclesiasticis communicat. 3) Potestas ordinis est immutabilis et ita indelebilis, ut tantum usus licitus, non autem ipsa essentia et usus validus tolli possint, quia nititur caractere indelebili, iurisdictio vero est multo mutabilis, et ipsa essentia cum usu valido potest auferri, quia nititur hominis voluntate, quae facile mutari potest; v. g. Papa suae dignitati resignare valet; inunctio vero iurisdictionis ab ipso facta sive lege sive consuetudine sive privilegio sive actu transeunte pariter revocari potest.

II. De divisione hierarchiae ordinis et iurisdictionis.

4. I. Utraque hierarchia ecclesiastica tum ordinis tum iurisdictionis dividi potest in hierarchiam iuris divini et iuris ecclesiastici.

Quae divisio in hierarchia *iurisdictionis* est certa. Nam indubitatum est solummodo *primatum* S. Petri eiusque legitimorum successorum (27) atque *officium* Episcoporum, qui in Apostolorum locum successerunt (28), niti *iure divino*, reliquos vero gradus hierarchiae iurisdictionis *iure mere ecclesiastico* esse constitutos (29).

(27) Conc. Vatic. Sess. IV. cap. 1. 2. 3.; Collect. Lac. t. VII. col. 269. sq.

(28) Conc. Trid. Sess. XXIII. vera et cath. doct. cap. 4.

(29) Thomassin. l. c. P. I. l. 1.

In hierarchia quoque *ordinis* eadem divisio non caret solido fundamento. Perfecto ordines Episcoporum, presbyterorum, diaconorum certo sunt vera sacramenta (30), ideoque iure divino instituti. Reliqui vero ordines inferiores saltem multo probabilius ex institutione Ecclesiae (31), non Christi originem repetunt, eamque ob causam vera sacramenta novi testamenti non sunt.

II. Speciatim *potestas ordinis* subdividitur:

a) In potestatem *liturgicam* et in potestatem *sacramentalem*. Illa refertur *principaliter* ad cultum divinum et *secundario* ad sanctificationem hominum v. g. potestas celebrandi sacrificium Missae. Altera vero *primario* operatur sanctificationem hominum et *secundario* dirigitur ad cultum divinum v. g. potestas administrandi sacramenta confirmationis vel extremae unctionis.

b) In potestatem ordinis *sensu stricto*, quae vero ordini sive a Christo sive ab Ecclesia instituto alligatur v. g. potestas sacerdotis administrandi sacramentum extremae unctionis, et in potestatem ordinis *sensu lato*, quae vero ordini non est alligata v. g. potestas vel facultas valide baptizandi in homine infideli vel administrandi sacramentum matrimonii, cuius ministri sunt ipsi sponsi contrahentes. Cfr. *Lugo*, De sacram. in genere disp. 8. n. 230.; *Pesch*, Praelect. dogm. t. VI. n. 230.

c) In potestatem ordinis *completam*, quae solis Episcopis parique ratione singulis quoad validum exercitium competit, et in *incompletam*, quam quis solummodo ex parte atque pro diversis gradibus maiori minorive ambitu consequitur. Cfr. *Gasparri* l. c. n. 495. 1146. sq.

III. *Iurisdictio* vero *ecclesiastica* subdividitur:

a) In iurisdictionem *propriam* et *vicariam*. Prior vocatur potestas, quae *connaturaliter* sequitur ipsam existentiam Ecclesiae ut verae societatis perfectae atque exercetur ab Ecclesia *nomine proprio* ut in *foro suo*. Qua potestate utitur Ecclesia, si fideles indignos per excommunicationem a suo coetu expellit vel parochos negligentes suis officiis privat.

(30) Conc. Trid. l. c. can. 6.

(31) Cfr. interim *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. VIII. cap. 9. 10.; *Palmieri* l. c. p. 98. sq.; *Santi* l. c. l. I. tit. 11. n. 5.; *De Angelis* l. c. eodem tit. n. 1.; *Scherer* l. c. p. 19. 20.; *Gasparri*, De sacr. ord. n. 16. sq. 31. sq. 1137. sq.; *Pesch*, Praelect. dogm. t. I. n. 361. sq. t. VI. n. 569. sq.; infra h. tom. II. n. 18.

Cfr. *Cavagnis*, Inst. iur. publ. eccl. P. I. p. 41. sq. 112. sq. Altera vero potestas dicitur illa, quae Ecclesiae concessa est vi *specialis commissionis* atque exercetur ab illa ut in *foro Dei*. Vi huius vicariae potestatis infallibiliter declarat *verbum Dei*, remittit peccata, concedit indulgentias, solvit vota, iuramenta, matrimonia rata (32).

b) *Ratione fori* in iurisdictionem *fori interni* et *externi*. Illa respicit *primario* et *directe* bonum *privatum* (33), ordinat relationes illorum morales ad Deum (hinc forum poli) (34), non relationes sociales ad Ecclesiam ut societatem visibilem (forum fori) atque per se et ordinarie exercetur in occulto cum effectu coram Deo, non publice in facie Ecclesiae cum effectibus iuridicis et socialibus. Quae iurisdicatio *fori interni* ulterius subdividitur in iurisdictionem *fori interni poenitentialis*, quae in solo iudicio sacramento poenitentiae exercetur, et in iurisdictionem *fori interni extrapoenitentialis*, (in foro conscientiae), quae extra sacramentum poenitentiae exercetur (35).

Altera iurisdicatio *fori externi* *primario* et *directe* refertur ad bonum publicum sive *commune* fidelium sive Ecclesiae, ordinat relationes sociales atque exercetur publice in facie Ecclesiae et cum effectibus iuridicis et socialibus. Cfr. *Benedict. XIV.* De Synod. dioec. l. XII. cap. 1. n. 7.

Potestas iurisdictionis *propria* et *vicaria* exerceri potest tum in foro *interno* tum in foro *externo* v. g. absolutio a censura vel dispensatio in voto, sed cum diversis effectibus. Nam absolutio a censuris in solo foro interno data non valet per se pro foro externo, et vicissim dispensatio a voto in foro externo concessa valet de se etiam in foro interno.

c) *Ratione tituli* expressi vel praesumpti, quo nititur, sive

(32) *Suarez*, De virt. et stat. relig. tract. VI. l. 6. cap. 9., tract. V. l. 2. cap. 30. 31.; *Billot*, De Ecclesiae sacram. t. II, p. 399. sq. de potestate ministeriali, De Eccl. Christ. t. II. p. 145. sq.; *Pesch* l. c. n. 377.; *Wilmers* l. c. p. 104. sq.

(33) *Aichner* i. c. § 24.; *Bargilliat* l. c. n. 175. sq. Quodsi *Hinschius* l. c. t. I. p. 166. not. 2. *asserit* quidem notiones fori externi datas a *Berardi* et *Bouix*, quibus alii auctores catholici consentiunt, evidenter esse insufficientes, neque rationem solidam affert neque afferre potest.

(34) Cfr. c. 43. C. XVII. q. 4.; cap. 3. de V. S. V. 12. in Sext.

(35) Cfr. prooemium in facult. a S. Poenit. pro foro interno concedi solitas; *Vering*, Lehrb. d. k. K. § 1., ubi tamen ex septem exemplis de foro interno et externo allatis tantum duo priora sunt ad rem; *Putzer*, Comment. in facult. apost. p. 24. sq.

causae proximae, ex qua derivatur, in iurisdictionem *ordinariam* et *delegatam*. Illa vi *officii* ex iuris dispositione iure *proprio* alicui competit; haec vero vi *commissionis specialis* sive a iure sive ab homine factae iure *alieno* exercetur (36). Cfr. Act. S. Sed. vol. XV. p. 163. sq. de tit. expresso et praesumpto. Iurisdiclio *delegata* ex communiter contingentibus in iure ecclesiastico a iurisdictione *mandata* (vicaria) distingui non solet; huiusmodi enim verba in fontibus iuris canonici et a canonistis promiscue adhibentur. Profecto attenta terminologia iuris Romani et complurium canonistarum in theoria per se inter iurisdictionem *delegatam* et *mandatam* (vicariam) discrimen statui potest. Verumtamen haec theoretica distinctio, quae v. g. iurisdictioni Vicarii generalis applicatur, in foro ecclesiastico frequentis usus et practici momenti non est. Cfr. Aichner l. c. § 24.; Schmalzgr. l. I. t. 29. n. 3.; Bouix, De princ. iur. can. p. 569. sq.; Friedle in Arch. f. k. K. t. XV. p. 349. seq.; Scherer l. c. § 75. not. 37.; Hinschius l. c. t. I. p. 181. sq. iunct. Sanguineti, Instit. iur. eccl. p. 250. sq.

d) *Ratione obiecti* et formae in *voluntariam* et *contentiosam* 37). Prior exercetur praesertim ad postulationem fidelium circa illa obiecta, de quibus Superior ecclesiasticus pro prudenti suo arbitrio atque exclusis formis iudicialibus et appellationis remediis disponit. Ad istam iurisdictionem voluntariam revocatur iurisdiclio *gratiosa*, qua indulgentiae, privilegia alique favores conceduntur. Imo iurisdiclio voluntaria, quatenus simpliciter opponitur potestati *iudiciali*, sensu valde largo comprehendit etiam potestatem *legiferam*

(36) Delegatio *specialis* admittit duplicem significationem; etenim quandoque denotat delegationem solummodo ad unum alterumve casum particularem factam; at non raro opponitur *generali mandato*, quo quis ad totum *genus* causarum ecclesiasticarum delegatur, et significat deputationem, non ad eam particularem, sed ad universalitatem quandam causarum v. g. matrimonialium sub universo *genere* causarum ecclesiasticarum tanquam una ex diversis *speciebus* contentam. Cfr. Conc. Trid. Sess. XIV. cap. 7. de ref.; Gennari, Consult. t. I. p. 180. sq.

(37) Quae divisio iurisdictionis quamvis passim ab auctoribus referatur, tamen, ut patet ex subsequentibus explicationibus de potestate legifera et coercitiva datis, nonnisi difficulter *universae* iurisdictioni *generice* spectatae etiam legiferae et coercitivae applicari potest, sed potius pro more iuris Romani insinuat duplicem illam potestatem, quae penes publicos *iudices* et magistratus est scilicet potestatem *stricte iudicalem* vel contentiosam et potestatem quandam *extraiudicalem* in *volentes* v. g. in adoptione, testamentis, collatione beneficiorum. Cfr. quoque *Legis*, De iudic. eccl. t. I.

et *gubernativam*, qua leges conduntur, vel magistratus constituuntur, vel leges latae applicantur, ipsam quoque *punitionem* non excludit, saltem si correctionis paternae limites non excedat.

Iurisdictio vero *contentiosa* versatur circa controversias quae disceptationem in *stricta forma iudiciali* requirunt atque etiam in *invitos* exercetur praesertim in causis criminalibus per inflictionem poenarum vindictivarum, quae ad ordinem publicum referuntur.

Ceteroquin si *forma* attendatur, qua iurisdictio ecclesiastica exercetur, certe adaequata divisio est illa, quae distinguit potestatem *legiferam*, *iudicalem*, *coercitivam*. Cfr. *Tarquini* l. c. p. 8. sq. Quodsi auctores quoque catholici loco potestatis coercitivae commemorant potestatem *executivam*, aut alio nomine eandem rem designant aut parum accurate loquuntur. Nam potestas executiva sensu stricto non est *propria* quaedam *species* iurisdictionis ecclesiasticae, sed potius ad *unamquamque* ex tribus speciebus supra commemoratis *accedit*; etenim leges et sententiae iudiciales et poenae sunt *executioni* mandandae. Propter eandem rationem etiam propria et specialis quaedam potestas "*inspectoria* „ non est distinguenda. Cfr. *Hinschius* l. c. t. I. p. 167.

e) *Ratione extensionis in universalem*, quae neque quoad *personas* nec quoad *materias* nec quoad *locum* sive territorium certis limitibus coarctatur v. g. iurisdictio Romani Pontificis, et in *particularem*, quae vel ad certas personas vel certas materias vel ad certum territorium restringitur. Cfr. cap. 2. de const. I. 2. in Sext.; cap. unic. de foro comp. II. 2. in Clem.

f) *Ratione subiectionis in immediatam et mediatam*. Illa proxime et directe ligat unumquemque subditum, altera proxime et directe tantum attingit aliquem Superiorem ecclesiasticum, non ipsius subditos, nisi forte in casibus a iure speciatim exceptis v. g. iurisdictio metropolitana.

5. *Scholion*. Quodsi *Hinschius* l. c. t. I. p. 184. sq. alique reiecta divisione bipartita iurisdictionis ecclesiasticae in ordinariam et delegatam plane novam proponunt in *ordinariam*, *quasi ordinariam*, *iure delegatam*, *specialiter ab homine delegatam*, huiusmodi divisio in *quatuor* membra *coordinata* neque in *fontibus* canonicis et *regulis* *logices* habet fundamentum neque *practica utilitate* commendatur. Multo minus doctrina communis hucusque inter canonistas recepta pro-

pter innovationem ab Hinschius factam solide refutata vel antiquata dici potest. Cfr. Scherer l. c. § 85. n. 37. iunct. Sanguineti l. c. p. 250. sq.

Proposita generali quadam divisione hierarchiae ecclesiasticae *systematica* quoque danda est partitio, quae disputationi *scholasticae* inservire potest.

Qua in re utriusque hierarchiae illud *commune* est, ut primum de hierarchia ecclesiastica et ordinis et iurisdictionis universim sive *in genere*, deinde de unaquaque hierarchia *in specie* disseri possit. At ob rationes practicas in disputationibus de hierarchia *ordinis* pars generalis et specialis videtur esse coniungenda. Praeterea in unaquaque parte tum generali tum speciali facile universa materia in quatuor principales disputationes apte distribuitur. Agendum enim est I. de *gradibus* vel *officiis* utriusque hierarchiae sive potestatis *in se spectatis*; — II. de *acquisitione* potestatis *ordinis* per *ordinationem* vel *officii* ecclesiastici vel iurisdictionis per institutionem vel *iniunctionem* sive missionem canonicam; — III. de *iuribus* et *obligationibus* ordinatorum *clericorum* vel Praelatorum sive *magistratuum* ecclesiasticorum; — IV. de *amissione ordinis* vel officii ecclesiastici vel *iurisdictionis*. Unde liber I. ita dividi potest:

PARS I.

De hierarchia ordinis.

Caput I. De ordinibus ecclesiasticis (38).

Caput II. De sacra ordinatione sive de collatione ordinum ecclesiasticorum (39).

Caput III. De iuribus et obligationibus clericorum (40).

Caput IV. De amissione ordinum ecclesiasticorum (41).

PARS II.

De hierarchia iurisdictionis.

Sectio I.

*De hierarchia iurisdictionis in genere
sive de officiis ecclesiasticis universim spectatis.*

(38) Cfr. lib. I. tit. 11.; Bellarmin., De membris Ecclesiae milit. l. I. cap. 1. sq.

(39) Cfr. lib. I. tit. 11. 12. 13. 17. sq.

(40) Cfr. lib. III. tit. 1. 2. 3. 50.

(41) Cfr. lib. V. tit. 37.; lib. I. tit. 16. de sacram. non iter.; *Devoti*, Instit. can. l. I. tit. 8. sect. 4. de depositione et degradatione.

Caput I. De statu sive constitutione officiorum ecclesiasticorum (42).

Caput II. De provisione officiorum ecclesiasticorum (43).

Caput III. De communibus iuribus et obligationibus ordinariorum magistratuum ecclesiasticorum (44).

Caput IV. De amissione officiorum ecclesiasticorum (45).

Caput V. De delegatis magistratibus ecclesiasticis.

Sectio II.

De hierarchia iurisdictionis speciatim considerata.

Caput I. De ordinariis et delegatis magistratibus ecclesiasticis (46).

Caput II. De Conciliis et Synodis ecclesiasticis (47).

(De religiosis et laicis vel membris atque subditis ecclesiasticis) (48).

6. Scholion. Qua divisione proposita facile patet materiam libri primi ita cum titulis libri tertii saepe esse connexam, ut distincta tractatio non raro sit difficilis. Cuius connexionis evidens corollarium est, quod commentarius libri tertii immediate cum libro primo sit coniungendus. Praeterea si optio proponitur inter *ordinem Institutionum* canonicarum auditoribus iam familiarem et *ordinem Decretalium* minus perfectum neque stricte logicum, disputatio scholastica propius accedat necesse est ad ordinem *Institutionum* canonicarum.

(42) Cfr. lib. III. tit. 5. de praebend. et dignit.

(43) Cfr. lib. I. tit. 5. 6. 7. 14.; lib. III. tit. 5. 7. 8. 9. 12. 38.

(44) Cfr. lib. I. tit. 33.; lib. III. tit. 4.

(45) Cfr. lib. I. tit. 7. 9. 10.; lib. III. tit. 6. 19.; lib. V. tit. 37.; *Devoti* l. c.

(46) Cfr. lib. I. tit. 8. (23.-31. incl.); lib. III. tit. 10. 11. 29.

(47) *De Angelis* l. c. lib. I. post tit. 31. de off. iud. ordinarii: « *Appendix de Conciliis* » P. II. p. 255. sq.

(48) Quodsi hierarchia ecclesiastica sensu latiore intelligatur non solum de personis in *sacro principatu* constitutis (cfr. supra h. tom. II. n. 2.), sed de omnibus personis ecclesiasticis, post disputationem de Conciliis et Synodis inserenda est ulterior disquisitio *de religiosis et laicis vel membris atque subditis ecclesiasticis*. Cfr. Zech, Hierarchia ecclesiast. tit. 33. sq. 39. sq.; Wernz, Ius Decret. t. I. n. 103. not. 78.

PARS PRIMA

DE HIERARCHIA ORDINIS

CAPUT I.

DE ORDINIBUS ECCLESIASTICIS.

TITULUS I.

DE STATU LAICORUM ET CLERICORUM (1).

(*Lib. I. tit. 11. de temporib. ordination.
et qualitatib. ordinandorum*).

7. Fontes : Decret. Grat. Dist. 21.; c. 7. D. 90.; c. 7. C. XI. q. 1. — Concil. Trident. Sess. VII. can. 8. 14., Sess. XXIII. vera et cath. doctr. de sacram. ordinis; Decretales Clem. P. VIII. ed. *Sentis* p. 14. 15.; Leonis XIII. Ep. ad Arch. Paris. 17. Iun. 1885.; Collect. Lac. t. I. IV. V. VI. v. Laici et etiam t. II. III. IV. v. Clerici; Acta S. Sed. v. v. Laici, Clerici.

Scriptores : Comment. in cit. tit. 11. lib. I. — *Paucapalea*, Summa p. 21.; *Stephan. Tornac.*, Summa p. 30. sq. — *Zech*, Hierarchia ecclesiastica t. 1. de materia h. l., tit. 30. de laicis, prout sunt membra Eccles.; *Devoti*, Inst. can. l. I. tit. 1. de iure personar. deque laicis et clericis generatim; *Card. Soglia*, Inst. iur. priv. eccles. § 1.; *Phillips*, Kirchenr. t. I. §§ 33.; *Scherer*, Handb. d. K. §§ 64. 65. 7. 8.; *Aichner*, Compend. iur. eccl. §§ 57. sq.; *Tarquini*, Inst. iur. eccl. publ. p. 81. sq.; *Ph. Hergenroether-Hollweck*, Lehrb. d. k. K. p. 197. sq.; *D'Annibale*, Summula theol. moral. P. I. n. 87. sq. — *Ferraris*, Bibl. v. v. Laicus, Clericus; *Politi*, Ius laicorum in Ecclesia; *Scherer* in Kirchenlex. v. Clerus; *Gasparri*, De sacra ordinatione (2); *Cavagnis*, Inst. iur. publ. eccl. P. II. p. 231. — *Thomassinus* l. c. P. I. l. 2. cap. 29.; *Kraus*, Real-Encykl. v. v. Klerus, Laien; *Bruders*, La costituzione della chiesa (vers. del D. Villa).

Praenotiones.

8. Quemadmodum disputatio de hierarchia *iurisdictionis* initium sumit ab *officiis* ecclesiasticis, ita disquisitiones canonicae de hierarchia *ordinis* convenienter ab *ordinibus* ec-

(1) Cod. I. 3. de Episcopis et clericis.

(2) Ex theologis consulendi sunt: *S. Thom.*, Summa theol. Suppl. q. 34. sq.; *Paludanus*, De potestate Eccles.; *Victoria*, De potestate ecclesiast.; *Suarez*, De leg. l. IV. X.; *Bellarminus*, D. contr. christ. fid. t. II, sec. contr. de *membris* Eccl. milit.; *Petavius*, De ecclesiast. hierarch.; *Wilmers*, De Christi Eccl. p. 38. sq. 96. sq.

clesiasticis inchoantur. Antequam enim agatur de *actu* vel *medio*, quo officium vel ordo acquiritur, de *ipso officio* vel *ordine* obtinendo saltem generatim videtur esse disserendum. Porro ex ipsa theologia dogmatica (3) ordo *principaliter* designat potestatem spirituales sive hierarchicam ordinatione sacra collatam, quae utpote *res permanens* maioris est momenti quam actus transiens ordinationis. In iure vero canonico (4) et imprimis hoc libro ordo potissimum consideratur, ut est *pars potestatis* ecclesiasticae ad *sanctificationem populi christiani* destinatae atque secundum locum occupat *ritus sacramentalis*, quo ipse ordinandus sanctificatur. Quare in iure canonico disputatio de ordine non remittitur ad librum tertium, ubi de aliis *sacramentis* disseritur, sed primo libro de *hierarchia* ecclesiastica reservatur. Nam ordo a canonistis praesertim attenditur secundum *effectum* sive ut est “*sacramentum hierarchiae*”. Cum autem iurisdictio ecclesiastica ex iure communi iis tantum concedi soleat, qui aliquo *gradu* intra hierarchiam *ordinis* iam sunt cooptati, de illa, non de hierarchia iurisditionis primo loco videtur esse disputandum. Ad instar vero *partis generalis proponenda est fundamentalis illa divisio Ecclesiae in laicos et clericos*.

§ 1. DE STATU LAICORUM (5).

9. *Laici* (6) dicuntur omnes *fideles baptizati*, qui gradu quodam in hierarchia ecclesiastica *praesertim ordinis* carent.

(3) *Billot*, De Eccles. sacram. t. II. p. 246. sq.

(4) *Zech*, Hierarchia eccles.; *Phillips* l. c. t. I. §§ 32. sq.; *Many*, De sacra ordin. n. 1. sq.

(5) *Bellarmin.*, De membr. Eccl. milit.; *Suarez*, De virt. et stat. relig. tract. III. lib. 1. cap. 1. de *statu* vitae christianae, praesertim cap. 2. n. 3.; *Wernz*, Ius Decretal. t. I. n. 103. not. 78. (de membris Ecclesiae).

(6) Verbum laici derivatur a graeco vocabulo (*λαός*), quod S. Petrus in prima epistola cap. II. v. 10. adhibet de universo populo fidelium christianorum. Inde ortum est verbum (*λαϊκοί*), quo iam utitur S. Clemens (I. Cor. cap. 40.). Postquam a S. Iustino pariter populus christianus appellatus est *λαός*, inde a *tempore Tertulliani* (De praescript. cap. 41.) et S. *Cypriani* (De fuga in persecut. II.) “*laici*” per modum stabilis terminologiae dicuntur fideles a clero distincti. Nihilominus alia quoque nomina ad eandem rem significandam usu fuerunt recepta velut sancti, fideles, fraternitas, *βρωτικοί*, *ιδιώται* (privati). Cfr. quoque c. 8. Conc. Neocaesar. (a. 314.-325.). Vocabulum “*status*” cum apud Romanos significarit complexum iurium et officiorum communis civis Romani, in foro ecclesiastico apte translatus est ad denotanda iura et officia *laicorum* sive “*status ecclesiastici communis*”. Quae

Quare status laicalis complectitur elementum quoddam genericum et positivum scil. baptismum, quo quis *membrum corporis Ecclesiae* constituitur. Quare catechumeni (7) “*populo*” christiano nondum adnumerantur.

Ex altera parte vocabulum laici est etiam denominatio quaedam *specifica* et *negativa*, quod quis *membrum* quidem sit corporis Ecclesiae, sed *intra* hierarchiam ecclesiasticam non sit constitutus.

Perfectissima igitur ratione laicus dicitur, qui *utraque potestate* et ordinis et iurisdictionis plane caret, sed sensu maxime stricto laicus appellatur, cui ne infimus quidem gradus et initiatio hierarchiae ordinis competit, quamvis fortasse aliquo gradu iurisdictionis ecclesiasticae sit instructus. Quo sensu si vir fidelis vel ipsa prima tonsura carens eligeretur Romanus Pontifex, vere “*laicus*” diceretur promotus ad dignitatem Romani Pontificis, licet is electione acceptata in hierarchia *iurisdictionis* iam esset supremus “*Praelatus*” Ecclesiae. Quare “*laicus*” et “*subditus ecclesiasticus*” (8) opponuntur “*clerico*” et “*Praelato ecclesiastico*”. At facile quoque intelligitur verba “*membri corporis Ecclesiae*” vel “*subditi ecclesiastici*” latius patere quam vocabulum “*laici*”, quemadmodum Ecclesia *audiens* et *obediens*, quae distinguitur ab Ecclesia *docente* et *imperante*, nequaquam solos laicos (9), sed in ordine ad R. Pontificem, Episcopos aliosque Praelatos ecclesiasticos etiam complectitur clericos, in communi vero sive *generica* notione *membri corporis Ecclesiae* comprehenduntur clerici, regulares, laici.

I. Quodsi *hierarchia sensu lato* accipiat, quatenus uni-

significatio de complexu iurium et officiorum est omnino congrua, si de *statu* clericorum intelligatur. At quoniam penes Romanos “*ordo*” significavit statum quendam privilegiatum, qui ultra iura communis civis Romani etiam alias praerogativas obtinuit v. g. ordo senatorius, equitum, idem verbum *ordinis* singulari modo de clericis fuit adhibitum; etenim clerici vi potestatis ordinis et iurisdictionis constituunt in Ecclesia statum quendam *superiorem*.

(7) Kraus l. c. v. Katechumenen.

(8) Ioann. XXII. in praefat. ad Clement.: “*Et dare in commune subiectis*”.

(9) In antiqua Ecclesia inter laicos distinguebantur confessores, virgines Deo sacratae, ascetae, diaconissae, poenitentes, quibus accesserunt monachi et moniales; etenim status religiosus statum clericalem non requirit. Cfr. Kraus l. c. v. Laien; Thomassin. l. c. P. I. l. 3. cap. 42. sq.; Devoti, Inst. can. l. c. l. I. tit. 1. § 1. not. 1. (de servis); D’Annibale l. c. n. 20. sq. (de personis); Cathrein, Philosoph. moral. n. 259. sq.

versam denotat *Ecclesiam*, sine dubio laici gradum quandam sive ordinem occupant in hierarchia (10). Sicut enim acies bene ordinata praeter duces requirit gregarios milites, atque natio quaedam non solis magistratibus, sed etiam civibus vel populo constituitur, ita status laicorum complectitur maximam partem fidelium in Ecclesia et *populum* christianum repraesentat. At si *hierarchia sensu stricto* usurpetur, illud statui laicali singulare atque essenziale est, ut ex ordinatione Christi iure quodam proprio et nativo ne infimum quidem gradum in hierarchia ecclesiastica occupet, planeque extra illam existat neque ullam *potestatem* sacrificandi et sanctificandi, docendi et regendi in *Ecclesia catholica* habeat (11).

II. Qui status laicalis intra Ecclesiam Christi *acquiritur*, non per nativitatem a parentibus christianis, sed unice per *validum baptismum* a singulis hominibus legitime receptum. Inde enim efficitur, ut quis fiat *verum membrum* Ecclesiae ut societatis *visibilis* sive saltem *corporis* Ecclesiae atque ex ipso iure divino subiiciatur auctoritati ecclesiasticae (12). Quare quemadmodum ordinatio est actus, quo fidelis baptizatus incorporatur hierarchiae, ita baptismus est conse-

(10) Cfr. de corpore Ecclesiae: Rom. XII. 4.; I. Cor. XII. 12. 16. 19.; de sacerdotio universalis: S. Petr. I. c.; S. August., De civit. Dei I. XX. cap. 10.; Phillips I. c. § 33.; Ph. Hergenroether-Hollweck I. c. p. 197. sq.

(11) C. 7. C. XII. q. 1. * *Duo sunt genera christianorum. Est autem genus unum.... ut sunt clerici et Deo devoti videlicet conversi.... Aliud vero genus christianorum, ut sunt laici* ». Quod caput a Gratiano S. Hieronymo adscriptum est caput incertum. Cfr. quoque Conc. Trid. Sess. VII. de sacram. in genere can. 10., Sess. XXIII. I. c. cap. 4. can. 1. sq. Quae Protestantes in favorem aequalis potestatis etiam *ordinis* (de qua hoc loco *unice* agitur), omnium fidelium christianorum congerunt v. g. Hatch, The organisation of the early christian churches p. 111. sq. solido fundamento earent (cfr. Scherer, Kirchenlex. v. Clerus p. 540. sq.). atque ipsi praxi et doctrinae primorum saeculorum manifeste sunt contraria. Cfr. Tertullian. I. c., ubi hisce verbis reprehendit haereticos: « *Ordinationes eorum temerariae, leves, inconstantes.... Itaque alius hodie Episcopus, cras alius, hodie diaconus, qui cras lector; hodie presbyter, qui cras laicus; nam et laicis sacerdotalia munera iniungunt* ». Pesch I. c. n. 310. 356. sq.; Phillips I. c.; Wilmers I. c. p. 115. sq. 123. sq. Cfr. 34. 149. Dist. IV. de consecr. (S. August.); lib. III. tit. 42. X. de bapt. et eius eff., tit. 43. de presbyt. non baptiz.; cap. unic. de bapt. III. 15. in Clem.; Conc. Trid. Sess. VII. de baptism. praesert. can. 7. 8. 11.; Aichner I. c. §§ 55. sq.; Schulte, Lehrb. d. k. K. §§ 122. sq.

(12) Decret. pro Armenis; Conc. Trid. Sess. XIV. doctr. de ss. poenit. etc. cap. 2.; Palmieri I. c. p. 40. sq.; Card. Franzelin, De Ecclesia p. 377. sq.; Pesch, Praelect. dogm. t. I. n. 328. sq.; Wilmers I. c. p. 619. sq. 622. sq.; Kraus I. c. v. Taufe; Wernz I. c. t. I. n. 103. not. 78.

cratio quaedam ad cultum divinum, qua quis *Ecclesiae visibili* coniungitur (13).

III. Laici ex ipsa legitima acquisitione sui status partim iure *divino* partim iure *ecclesiastico* consequuntur *iura* quaedam et certis *obligationibus* fiunt obnoxii (14). Imprimis ratione hierarchiae ordinis acquirunt *habilitatem* recipiendi servatis servandis *reliqua sacramenta*; fiunt ministri sacramenti baptismi, si sit casus necessitatis, item matrimonii, si altera pars huius sacramenti capax sit; vi baptismi recepti gaudent privilegio Paulino; pro suo iure postulant a sacerdotibus sibi constitutis participationem in publico cultu divino, administrationem sacramentalium, certas functiones vel benedictiones liturgicas v. g. mulieres legitimo matrimonio iunctae benedictionem post partum, libere sibi eligunt sepulturam. Atque haec quoad cultum et sacramenta exempli causa attulisse sufficiat, cum de diversis iuribus laicorum hac in re et multo magis de *prohibitionibus* ex professo melius in propria uniuscuiusque materiae sede agatur (15). Quoad hierarchiam *iurisdictionis* laici certe gaudent iure libere communicandi cum Superioribus ecclesiasticis independenter a potestate civili, recipiendi instructionem religiosam in lingua vulgari (cfr. cap. 14. X. de off. iud. ordin. I. 31.; Reg. Canc. Apost. 20. de idiomate), tuendi iura sua in foro ecclesiastico, si ab ipsis Praelatis ecclesiasticis vel clericis vel aliis laicis fuerint violata. At cum laici sensu stricto licet reges vel Imperatores fuerint, etiam extra hierarchiam *iurisdictionis* sint constituti atque adeo *iurisdictionis* ecclesiasticae ex iure communi incapaces, nulla ipsis competit de rebus ecclesiasticis disponendi facultas, sed tantum necessitas

(13) Cfr. de receptione inter catechumenos; C. 7. Concilio Constantinop. (a. 381.) falso attributum; Kraus l. c. v. Katechum.; *Devoti*, Inst. canon. l. I. tit. 1. § 3.

(14) Conc. Trid. Sess. VII. l. c. c. 8. 14.; Aichner l. c. § 58.; Schulte l. c. §§ 125. sq.

(15) Benedict. XIV. Const. « *Certiores* » 13. Nov. 1742. (Missam celebrantes non teneri sacr. euchar. omnibus petentib. infra actionem ministrare); Collect. Lac. t. III. col. 220. 231. 381. 506. 1085. 982. (de iure assistendi Missae sine taxa soluta); S. R. C. 21. Nov. 1893. (de iure expetendi a *parrocho* bened. post partum) iunct. Collect. Lac. l. c. col. 462. 766. 1048.; cap. 1. X. de sepult. III. 28. iunct. Wernz l. c. t. III. n. 773. sq. — S. R. C. 22. Ian. 1876. (de prohibito laicis ingressu in presbyterium); Ph. Hergenroether-Hollweck l. c. p. 204. sq. 202. sq.; Wernz l. c. n. 33. 129.

incumbit obediendi (16), nisi speciali iure aliud cautum sit (17, v. g. in iure patronatus, in laico delegato a Rom. Pontifice (18), in administratione iustitiae vel honorum ecclesiasticorum.

IV. *Obligationes* omnibus fidelibus communes in ordine ad magisterium et regimen ecclesiasticum, ad cultum divinum et sacramentalia, ad ordinem iudiciorum et ius criminale Ecclesiae etiam laicis sunt impositae. Hinc laici obstrunguntur generalibus Ecclesiae praeceptis v. g. de audienda Missa diebus dominicis et festis, de recipienda communione paschali, de annua confessione sacramentali, de abstinentia et ieunio, de solvendis decimis vel equivalentibus taxis pro clero cultuque divino. Specialibus obligationibus obstricti sunt principes et magistratus saeculares ad defendendam et custodiendam Ecclesiam. Quae defensio iurium Ecclesiae cum nostra aetate longe aliis mediis fieri possit et debeat quam saeculis elapsis v. g. per electiones optimorum deputatorum ad comitia publica, inde etiam novae obligationes laicorum ortae sunt atque ab ipsis R. Pontificibus inculcatae, licet quandoque benigniore forma consilii, moniti, exhortationis usi sint (19). At in illa quoque defensione iurium Ec-

(16) Cfr. c. 1. 2. Dist. 96.; cap. 7. 10. X. de const. l. 2.; Conc. Trid. Sess. XXV. de ref. contin. Sess. cap. de delectu cib., ieun. et dieb. festis; cap. 2. X. de iud. II. 1.; Pii IX. Syllab. prop. 54.; *De Luca*, Prael. iur. can. t. II. p. 13. sq.

(17) Cum iure communi nitatur illa exclusio laicorum a gerendis negotiis ecclesiasticis, solus Romanus Pontifex iura laicorum in hac re *extendere* potest ad casus in iure non expressos. Imo vel ipse R. Pontifex laicis saltem de facto non solet concedere aliquam *ordinariam* iurisdictionem, sed solummodo delegatam. Quae delegatio cum pariter censeatur exorbitans, nulla consuetudine etiam immemoriali obtineri potest, sed tantum expressa concessione Ecclesiae. Cfr. Urbani VIII. Const. « *R. Pontifex* » 7 Iul. 1641. §§ 2. sq.; *Fagnan.*, Comment. in cap. 13. X. de for. comp. II. 2. Summopere autem dubitandum est, num sola extensione iurium laicorum bono communi Ecclesiae et saluti fidelium consulatur. Cfr. de autonomia hungarica: *Vering*, *Lehrb. d. K.* p. 155. sq.; de Monarchia Sicula: *Sentis*, *Die Monarchia Sicula*.

(18) Quare *laicus*, qui a Rom. Pontifice delegatur, propter acceptam iurisdictionem *spiritualem* verus est iudex *ecclesiasticus*; at *clericus*, qui vi iurisdictionis *saecularis* ius dicit, est iudex *saecularis*.

(19) Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 12. 20. de reform.; concord. hispan. (a. 1851.); concord. austr. (1855.) art. 1.; Leon. XIII. Encycl. et Epist. de multis obligationib. laicor. v. g. Encycl. « *Sapientiae* » 10. Ian. 1890. aliaque documenta, cfr. Acta Leon. XIII.; *Bellarmin.* Disputation. de contro. christ. fid. t. II. secund. contro. l. 3. de laicis; *Zech* l. c. §§ 495. sq.; *Hollweck*, *D. k. Strafg.* § 134.

clesiae saluum semper maneat principium, quod de rebus ecclesiasticis, non de negotiis mere saecularibus, supremum ius declarandi et disponendi sit penes auctoritatem ecclesiasticam praesertim Sedis Apostolicae.

V. *Status laicorum* quatenus nititur *character indelebili baptismi*, amitti nequit, sicut clericus, qui characterem sacramentalem per ordinationem recepit, nullo unquam tempore denuo *vere et intrinsece* ad statum laicalem reduci potest (20). At laicus per *mortem* membrum Ecclesiae militantis esse cessat neque amplius iurisdictioni ecclesiasticae subest soli-que iudicio Dei reservatur. Quodsi per apostasiam, haeresim, schisma, vere et proprie, non tantum secundum quid sese a corpore Ecclesiae *visibilis* segreget, per huiusmodi *delictum* ecclesiasticum contra ipsam legem *divinam* patratum *absolute* ab Ecclesia non separatur; etenim vi baptismi, quamdiu vivit, Ecclesiae manet *subiectus* (21).

§ 2. DE STATU CLERICORUM.

10. *Clericus* dicitur is, qui *statui* clericali sive *hierarchiae* ecclesiasticae legitime est adscriptus. *Clerus* vero denotat *universam hierarchiam* ecclesiasticam *sensu stricto* acceptam. Quare verus clericus est is, qui saltem aliqua ratione *intra hierarchiam ecclesiasticam* constitutus est. Quod cum possit fieri diversis modis et gradibus, etiam diversas significationes verbum clerici sortitum est. Denotat enim hoc verbum modo cum solum, qui saltem *prima tonsura* per initiationem quandam hierarchiae *ordinis* incorporatus est, modo comprehendit eos tantum, qui *uno ex minoribus ordinibus* instructi sunt, denique *omnes gradus hierarchiae ordinis* etiam maiores desi-

(20) Conc. Trid. Sess. VII. de sacram. in genere can. 9., de bapt. can. 8. 14.; Schulte l. c. §§. 168. 189. 170.

(21) Bellarmin. l. c. t. II. prim. contro. l. 1. cap. 3. sq.; Franzelin l. c. p. 377. sq.; Pesch l. c. n. 330.; Wilmers l. c. p. 630. sq.; Devoti, Inst. can. l. I. tit. 1. §§ 1. 2. 3. Qua in re sectae protestanticae sicuti de *necessitate ingrediendi* Ecclesiam, ita etiam de *discessu* suorum asseclarum ad alias societates religiosas saltem *in teoria* saepe mitius iudicant quam Ecclesia catholica. Cfr. Wilmers l. c. p. 648. sq.; Hinschius, in Encyclop. d. Rechtsw. P. I. p. 863.; Hinschius, System. d. k. K. t. V. p. 494. not. 5, frustra impugnat Episcopos Germaniae et scriptores quosdam catholicos, quasi illi excommunicationi fidelium baptizatorum tribuissent vim *absolutae* separationis ab Ecclesia.

gnare potest (22). Hinc si dicitur "*clericum* „ esse "*habilem* „ ad accipiendam iurisdictionem ecclesiasticam, clericus idem significat atque "*ordinatus* „, et maxime *hoc sensu* de clericis agitur in hac parte de hierarchia *ordinis*. Denique perfectissimo modo aliquis clero addictus est, qui non solum gradum occupat in hierarchia *ordinis*, sed etiam in hierarchia *iurisdictionis* *Praelatus* sive praepositus sive magistratus existit (23).

11. I. *Clerus* universim spectatus *ex ipsa ordinatione divina* Christi Domini constituit statum sive ordinem ecclesiasticum a statu laicali essentialiter distinctum. Ipse enim Christus divina sua ordinatione instituit in Ecclesia catholica hierarchiam, quae constat ex Episcopis et presbyteris et ministris (24). Praeterea status ille clericalis distinctus etiam superioritate sive praeeminentia praeditus est, quae nequaquam nititur sola potestate *ordinis* sive potestate sacrificandi et sanctificandi, sed potestatem quoque *regendi* Ecclesiam continet (25).

II. Status clericalis acquiritur *ritu quodam sacro*, qui sensu lato *sacra ordinatio* sive ob elementum principale et ordina-

(22) Clerus, si vis vocis attendatur (*ὁ κληρικός*), significat sortem. Quod verbum imprimis potuit applicari ad universum populum christianum. Cfr. I. S. Petr. V. 3. At comparatione instituta cum sacerdotio veteris testamenti speciali ratione sacerdotium et magistratus sacri in testamento novo aptissime clerus dicebantur. Quae specialis huius vocis significatio inde ex saeculo tertio iam occurrit (cfr. *Origenes*, Homil. in Ierem. XI. n. 3.; *Tertullianus*, De idololatr. c. 8., De monogam. c. 12.), atque ita usque ad nostram aetatem verba cleri vel clerici artis vocabula manserunt. Cfr. c. 1. D. 21. (S. Isidor.); c. 5. 7. C. III. q. 1. (S. Hieron.); *Hallier* l. c. P. I. proleg. cap. 1. sq.; *Phillips* l. c. § 33.; *Scherer* l. c. § 65.; *Kraus* l. c. v. Klerus.

(23) Cum sensu lato clerus designet fideles speciali modo servitio divino dedicatos, etiam viri religiosi ipsaeque moniales nomine clericorum comprehenduntur. Cfr. c. 7. C. XII. q. 1. Cui rationi accedit illa, quod regulares non raro iisdem legibus favorabilibus et odiosis regantur atque clerici. Cfr. lib. III. tit. 1. 50. X.; *D'Annibale*, Summula theol. mor. P. I. n. 88.

(24) Conc. Trid. Sess. XXIII. vera et cath. doct. de sacram. ord. cap. 1. 2. 4. can. 1. 6.; *Palmieri* l. c. p. 59. sq. alique theologi catholici disputantes de sacramento ordinis v. g. *De Augustinis*, De re sacrament. t. II. p. 409. sq., *Billot*, *Cavagnis* l. c. P. II. p. 231. sq. (de iure Ecclesiae sibi constituendi clericos).

(25) Conc. Trid. l. c. cap. 4. can. 7. 8.; *Tarquini* l. c. p. 47. 82. sq.; *Nilles* in Act. theol. Oenip. t. I. p. 285. sq. recte contra *Vering* (et *Hinschius*). Quemadmodum potestas ordinis non constat sola facultate "*efficiendi sacramenta* „, ita potestas iurisdictionis ecclesiasticae non est sola facultas legitime exercendi illam habilitatem (ordinem) per sacram ordinationem acquisitam. Cfr. *Aichner* l. c. §§ 23. 24.

rium χειροτονια vel χειροθεσια (26) dici potest. Quo sensu lato sacra ordinatio est ritus sacer, quo quis ex laico fit simplex clericus aut ex simplici clericatu gradatim ad altiores ordines promovetur. Qua ratione vel ipsa primae tonsurae collatio nomine ordinationis continetur, licet in Pontificali Romano aptius „*de clerico faciendo* „ agatur.

Strictiori vero magisque usitato sensu ordinatio est sacer ritus (causa), quo confertur *ordo* (effectus) (27) sive potestas quaedam ecclesiastica ad exercendas functiones sacras cultus divini, praesertim sacrificii eucharistici et administrationis sacramentorum et sacramentalium ordinata, non merum officium ecclesiasticum. Qui sacer ritus non est necessario verum sacramentum, sed merum sacramentale esse potest. Neque potestas collata (ordo) nitatur oportet immediata concessione divina.

Denique strictissimo sensu sacra ordinatio est ritus sacer vereque sacramentalis, quo confertur unus ex tribus ordinibus hierarchicis certo a Christo institutis. Quae ordinatio si conferat ordinem Episcoporum, secundum terminologiam receptam dicitur *consecratio*, retento vocabulo *ordinationis* ad designandam collationem aliorum ordinum (28). De fide autem

(26) S. Paulus (I. Tim. IV. 14.; II. Timoth. I. 6.) loquitur de manuum impositione (ἐπιθεσις τῶν χειρῶν); S. Augustin. in c. 74. C. I. q. 1. „*Quid enim est* (i. e. manus impositio) *aliud, nisi oratio super hominem?* = manuum impositio *ordinatoria*.

(27) Cfr. c. 37. § 1. C. I. q. 1., cum alibi v. g. cap. 17. de praeib. III. 4. in Sext. verbum ordinandi potius de concessione beneficii vel officii ecclesiastici adhibetur. Cfr. quoque c. 1. sq. D. 71.; Scherer l. c. p. 311.; Hefele l. c. t. I. p. 598. sq.; Gasparri l. c. n. 1. sq.; Benedict. XIV., De Synod. dioec. l. VIII. cap. 9. n. 8., ubi negat in Ecclesia occidentali officia cantorum, fessorum, custodum martyrum etc. fuisse ordines per veram ordinationem sacram collatos. Cfr. c. 10. spur. Conc. Carthag. de psalmista iunct. Synod. Mont. Liban. (a. 1736.) de ordine cantoris apud Maronitas in Collect. Lac. t. II. col. 227. 242. 254. et Pontif. Rom. P. III. „*De officio psalmistatus* „ i. e. cantoris iunct. Many l. c. n. 9.; Synod. Sciarf. Syror. (a. 1888.) p. 141.: „*Primus ordo minor est cantoratus (ordo psaltis) cum exorcistatu qui in eo continetur* „; Synod. Alexandr. Copt. (a. 1898.) p. 133. sq.: „*Ordines vero minores, qui in usu Alexandrinae Ecclesiae reperiuntur, sunt lectoratus atque subdiaconatus, qui simul ostiariatum et acolythatum Ecclesiae Romanae involvit.... Psaltes seu cantor in nostra Ecclesia non proprio ritu constituitur, sed orationem tantum super eum Episcopus recitat. Denique apud nos exorcista nullam habet propriam ordinationem, sed persona aliqua ecclesiastica ab Episcopo, quando opus est, ad exorcismos peragendos deputatur* „.

(28) Kraus l. c. v. v. Handaufleg., Ordination, Ordo; Phillips l. c. § 33.

catholica est saltem aliquam ordinationem sacram esse verum et proprie dictum sacramentum, ut constat ex definitione Conc. Trid. Sess. XXIII. can. 3. contra Protestantes (29).

III. *Iura et officia specialia* cum ipsa susceptione status clericalis coniuncta sunt. Quae iura specialia cum potestate ordinis sive simpliciter cum "*ordine*", confundenda non sunt. Nam per primam tonsuram iam certa *iura* singularia acquiruntur, potestas vero ordinis sive *ordo* non obtinetur. At plerique clerici gradum *verae potestatis ordinis* acquirunt, quae saltem in tribus ordinibus hierarchicis nititur *charactere* indelebili a *charactere* baptismi et confirmationis distincto.

Porro ex incorporatione in hierarchia ordinis clerici consequuntur *habilitatem* (30) ad accipiendam *potestatem iurisdictionis*. Nam iure communi soli clerici i. e. saltem prima tonsura insigniti, minime vero laici ad iurisdictionem ecclesiasticam accipiendam *habiles* sunt (31). At sola incorporatione in hierarchiam *ordinis* etiam clerici per se et *actu* ne *infimum* quidem *gradum iurisdictionis* ecclesiasticae acquirunt, sed concessione *officii* ecclesiastici vel *speciali iniunctione* sive missione canonica opus est (32). Interim haec insinuasse sufficiat. Alia quoque non pauca sunt iura nec minora *officia* clericorum, de quibus fusius infra cap. III. de iuribus et obligationibus (ordinatorum) clericorum erit agendum.

IV. *Amissio status clericalis*, quatenus is acquiritur saltem uno ex tribus ordinibus hierarchicis, vere et intrinsece fieri non potest. Nam character sacramentalis animae indelebiter et in perpetuum est impressus (33). Quin imo vel ipsi ordines inferiores cum prima tonsura adeo stabiliter collati censentur ut nunquam sint *vere* renovandi, etiamsi quis post liberum transitum ad statum laicalem (cfr. cap. 1. 3. 5. X. de clericis coniug. III. 2.) vel degradationem denuo redeat ad statum clericalem. Quodsi in casu degradationis iniustae vel invalidae

(29) Cfr. theolog. de *sacramento* ordinis v. g. *Pesch*, Praelect. dogmat. t. VII. n. 569.

(30) *Tarquini* l. c. p. 84.; *Cavagnis* l. c. P. II. p. 233. sq.

(31) Cap. 2. X. de iudic. II. 1.; cap. 18. X. de foro comp. II. 2.

(32) Conc. Trid. Sess. XXIII. can. 7. 8.; *Pesch* l. c. n. 431. sq., ubi recte reiecit sententiam illorum theologorum qui olim defenderunt, ad absolutionem a peccatis venialibus nullam requiri potestatem iurisdictionis, sed sufficere solam potestatem ordinis.

(33) Conc. Trid. l. c. can. 4.; cap. 1. 3. X. de sacram. non iter. I. 16.; c. 1. Dist. 68.; *D'Annibale* l. c. P. I. n. 91. de potestate ordinis per Eccl. non supplenda.

vel alias iuste inflictæ, dispensatione autem Romani Pontificis sublatae restitutio alicuius clerici sit faciendâ, huiusmodi restitutio etiam solemnîs non habet vim *novæ* collationis tonsuræ vel ordinis, sed *meræ* ceremoniæ (34). Verum etiam in clericis maiorum ordinum extrinseca quaedam reductio ad statum laicalem sive per speciale indultum Sedis Apostolicæ sive per degradationem legitime inflictam a foro ecclesiastico non est aliena (35).

12. **Scholion.** Quodsi universa disputatio de *constitutione* vel hierarchia Ecclesiæ catholicæ ad eam restringitur quæstionem, quænam sit Ecclesiæ *potestas* et in quonam *subiecto* resideat (cfr. *Tarquini* l. c. p. 2.), sane tractatus de *regularibus* non est inserendus disquisitionibus de Ecclesiæ constitutione. Cfr. *Devoti* l. c. l. I. t. 9. de monachis et regular.; *Zech* l. c. tit. 33. Nam regularibus *ut regularibus nulla competit potestas ecclesiastica* sive ordinis sive iurisdictionis. Hinc praeæuntibus fontibus iuris canonici (cfr. l. III. tit. 34. 35.) et scriptoribus antiquis et novis (cfr. *Suarez*, De virt. et stat. religion. tract. VII. sq.; *Scherer* l. c. t. II. p. 67. t. I. p. 310.) commentaria iuris regularium cum disputatione de voto, de virtute religionis, de cultu divino apte coniunguntur. At si non tantum *potestatis* ecclesiasticæ eiusque *subiecti* ratio habeatur, secundum quam omnes fideles distinguuntur in *clericos* et *Praelatos* atque *laicos* et *subditos*, sed etiam attendatur *relatio singulorum fidelium* ad veram *sanctitatem* supernaturalem, universus coetus ecclesiasticus distinguitur in statum vitæ *communis* et statum *perfectionis* tum exercendæ tum acquiendæ, in quo continetur status religiosus. Cfr. *Suarez* l. c. tract. VII. l. 1. cap. 2. n. 3. 4. 7. sq. 17. 21.; *Palmieri*, De R. Pontif. p. 29. sq. Quo *duplici* fundamento divisionis attento, licet in rigore iuris *quatuor* species sive status personarum ecclesiasticarum essent distinguendæ, tamen ratione habita partis principalis pro more antiquorum theologorum et canonistarum (cfr. supra *Zech* l. c.) tres tantum status personarum in Ecclesia recenseri possunt scil. status laicorum,

(34) Cfr. c. 65. C. XI. q. 3.; Pontifical. Rom. P. III. « *Degrad. forma* »; *Suarez*, De censur. disp. 30. sect. 2. n. 10.; *Schmalzgr.* l. V. tit. 37. n. 150.; *Kober*, D. Deposition u. Degradation p. 285. sq.

(35) Cfr. c. 78. D. 50. (de communione laica clericorum); cap. 10. X. de iudic. II. 1.; cap. 27. X. de V. S. V. 40.; *Suarez* l. c. n. 1. sq.; *Kober* l. c. p. 217. sq. 90. sq. Cfr. quoque de iure antiquo circa dimissionem status clericalis: *Thomassin*, l. c. P. II. l. 1. cap. 11.-14.; *Kober* l. c. p. 96. sq.

qui *ut plurimum*, non semper sunt simul in statu vitae *communis*, porro status *regularium*, qui *praesertim* repraesentant statum *perfectionis*, licet simul in utraque hierarchia supremos gradus tenere possint; denique status *clericorum*, qui proxime et directe ad sanctificandam et regendam Ecclesiam deputantur, licet ratione *internae sanctitatis* simul in statu perfectionis sive exercendae sive acquirendae vel forte tantum in statu vitae communis existant. Cfr. Palmieri l. c. p. 40. sq. de anima et corpore Ecclesiae.

TITULUS II.

DE SINGULIS GRADIBUS HIERARCHIAE ORDINIS.

(*Lib. I. tit. 11. de tempor. ord. (1),
tit. 14. de aet. et qualit. et ordine praeficiendor.*)

13. Fontes: Decret. Grat. c. 1. D. 21.; c. 7. sq. D. 23. — Compil. antiq. tit. supra cit. — Conc. Trid. Sess. XXII. doctr. et decret. — Catech. Conc. Trid. P. H. cap. 7. — Collect. Lac. t. II. v. Clerici n. 20. sq. v. Ordinatio n. 1. sq.; Conc. provinc. Alba-Iul. (a. 1872.) p. 88. sq.; Synod. Sciarf. Syrorum (a. 1888.) p. 131. sq.; Synod. Alex. Copt. (a. 1898.) p. 132. sq. — Benedict. XIV. Const. « *Etsi pastoralis* » 26. Maii 1742. § 7. praesertim n. 6. 7.; Collectan. S. C. de Prop. F. n. 1163. sq.

Scriptores: Commentator. iur. Decretal. in cit. tit. — *Paucapalea* l. c. p. 22. sq.; *Stephan. Tornac.* l. c. p. 33. sq. — *Zech* l. c. tit. 9. de prima tonsura §§ 104. sq. tit. 10. sq.; *Devoti*, Inst. can. l. I. tit. 2. sect. 1. et 2.; *Philips* l. c. t. I. §§ 34.-37.; *Scherer* l. c. t. I. p. 312. sq. — *Hallier*, De sacris elect. et ordinat. P. II. sect. 1. sq.; *Gasparri* l. c. n. 1. sq.; *Many*, De sacra ordin. n. 1. sq.; *Ferraris* l. c. v. Ordo. — *Thomassin*. l. c. P. I. l. 1. cap. 1. sq. l. 2. cap. 29. sq.; *Kraus* l. c. v. Ordo; *Bruders* l. c. in font. t. I.; *Hinschius* l. c. t. I. p. 1. sq.

Praenotiones.

14. I. Connexio materiae. Praestituto fundamentali illo discrimine, quo Ecclesia sive hierarchia ecclesiastica sensu lato accepta dividitur in *laicos* et *clericos*, universa disputatio in sequentibus titulis restringitur ad solum statum clericalem atque hierarchiam *ordinis* stricte acceptam. Qua in re principem locum occupat inquisitio de singulis *gradibus*, quibus hierarchia ordinis constituitur, eorumque *origine* et *institutione*.

(1) Cod. l. 3. de Episcopis et cleric.; Novell. 6. quomodo Episcopi, presbyteri, diaconi... creandi sunt.

II. **Definitio.** *Ordo* (2) licet in foro ecclesiastico (3) significare quoque possit ordinationem sive transeuntem *ritum* sacrum (causam efficientem), quo quis *ordinem* (effectum, rem permanentem) acquirit (4), tamen hoc titulo intelligitur *gradus quidam potestatis ordinis.* Etenim hierarchia ordinis non unico constat gradu, sed in *diversos gradus* est distincta, e quibus unicuique vi ritus sacri sive sacrae ordinationis *pars potestatis ordinis* i. e. ad exercendas functiones sacras cultus divini, maxime sacrificii eucharistici et administrationis sacramentorum et sacramentalium ita est alligata, ut pro gradu superiore semper maior potestas conferatur, donec tandem in supremo gradu Episcoporum habeatur plenitudo potestatis ordinis sive sacerdotii christiani. Hinc facile patet in compluribus casibus nec veram ordinationem haberi nec verum ordinem concedi, sed simplex *officium* (5).

III. **Divisio.** Ordines clericorum dividi possunt in *hierarchicos* et in *non hierarchicos*, in *sacros* et in *non sacros*, in *maiores* sive *superiores* et in *minores* sive *inferiores*.

Quae divisiones quamvis maxime ex parte eandem rem enuntient, praesertim si disciplina vigens Ecclesiae *occidentalis* attendatur, tamen aliqua ratione inter se differunt.

Etenim *sensu stricto ordines hierarchici* dicuntur illi, qui in ipsa *sacra scriptura* occurrunt, certo nituntur iure *divino* atque saltem in Ecclesia occidentali soli per *manuum impo-*

(2) Cfr. de ordine et ordinatione in genere: S. August., De civitate Dei I. XIX. cap. 13. (Migne, P. L. XLI. p. 640.); Gasparri l. c. n. 1.

(3) Ordo (*τάξις*, gradus), ut ipsum verbum latinum insinuat (ordo senatorius, ordo equester, ordo decurionum, homo mei loci atque ordinis), primis temporibus etiam in Ecclesia idem significavit atque status sive coetus hominum, qui in eadem dignitate vel conditione vitae sunt constituti. Qua ratione complures "*ordines*" in Ecclesia distinguebantur v. gr. catechumeni, fideles, poenitentes, et ut in specie denotaretur status clericalis, *ordo* additis verbis v. g. *sacerdotalis, ecclesiasticus, clericatus, clericorum* accuratius fuit determinatus. Vix unquam *ordo* simpliciter et sine addito in antiqua Ecclesia designavit *universum statum clericalem*. Nam vel ipse *Terullianus* (De exhort. cast. cap. 7.) distinguens simpliciter *inter ordinem et plebem* hac ipsa oppositione ad *plebem* ordinem magis definivit atque in ipso contextu mentionem facit *ecclesiastici ordinis*. Cfr. Kraus l. c. v. Ordo.

(4) Conc. Trid. Sess. XXIII. can. 3. "*Si quis dixerit ordinem sive sacram ordinationem etc.*"; Benedict. XIV., De Synod. dioec. VIII. cap. 9. n. 2. "*Ordinem seu verius sacram illam caeremoniam, qua inaugurantur Ecclesiae Ministri, cuius effectus est ipse ordo, esse verum et proprium novae Legis sacramentum perfracte quidem negarunt Lutherus... Illyricus...*".

(5) Cfr. supra h. tom. II. n. 11. not. 27.; Gasparri l. c. n. 5.

sitionem et verba: *Accipe Spiritum Sanctum* etc. conferuntur (6). Quo sensu tantum *Episcopatus, presbyteratus, diaconatus* sunt ordines hierarchici; reliqui ordines etiam in Ecclesia latina per se sunt non hierarchici velut ordines subdiaconi, acolyti, exorcistae, lectoris, ostiarii.

Porro omnes ordines hucusque enumerati vero quodam sensu *ordines sacri* appellari possunt. Nam omnes per sacrum ritum sive sacramentum sive sacramentale conferuntur: sacra est potestas, quam continent, sacraeque sunt functiones, ad quas potestas illa datur. Qua ratione ordines quoque minores possunt dici sacri; at personam non consecrant absolute et in perpetuum atque irrevocabiliter ad cultum divinum, sed reditum ad vitam laicalem permittunt. Sensu vero stricto illi tantum ordines dicuntur *sacri*, qui magis *directe* ministerio *altaris* (7) sunt destinati et clericum obligationi servandi *coelibatum* reddunt obnoxium et consecratione quadam absoluta, perpetua, irrevocabili cultui divino et statui ecclesiastico ita adscribunt, ut liber reditus ad vitam laicalem non amplius pateat. Inde factum est, ut in Ecclesia occidentali *subdiaconatus* quoque ordinibus sacris (8) adnumeraretur (9). Alii ordines, qui magis *remote* ministerio altaris destinantur

(6) *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. VIII. cap. 10. n. 1. sq. 4.; *Pesch* l. c. t. VII. n. 590.; cfr. de diversa praxi Ecclesiae orientalis adhibendi impositionem manuum et invocationem Spiritus Sancti etiam in ordinibus non hierarchicis: Synod. Mont. Liban. (a. 1736.) in Collect. Lac. t. II. col. 226. sq. 238.; *Pohle*, Lehrb. d. dogmat. t. III. p. 572.; *Maltzew*, D. Sakram. d. orthodox-kath. Kirche p. 301.; at Synod. Alexandr. (a. 1898.) p. 136. docet: "*Lectoratus et subdiaconatus materia est tactus temporum... Qui tactus nullo pacto impositio manuum dici potest, ut expresse monet ritus Ecclesiae nostrae*".

(7) Cfr. c. 33. Conc. Illib. (a. 300.-306.): "*Placuit in totum prohibere Episcopis, presbyteris et diaconibus vel omnibus clericis positis in ministerio abstinere se a coniugibus*". Cfr. *Hefele* l. c. t. I. p. 168. sq.; c. 2. Conc. Carthag. (a. 390.); cap. 2. X. de cohab. II. 2. = Eugen. II. in Conc. Rom. (a. 826.); *Leitner*, Lehrb. d. k. Eher. p. 197.

(8) Cfr. c. 11. Dist. 32. = epist. Alex. II. (a. 1061-1073.), non Urbani II., ut falso putant Gratianus l. c. et Innocent. III. cap. 9. X. de aet. l. 14.; c. 10. D. 32. = c. 12. Concilii Melphitani a 1089. ab Urbano II. celebrati, quem canonem Innocentius III. l. c. pariter falso attribuit Urbano I.; cap. 1. X. de ord. ab Ep. l. 13. = epist. Alex. III. (a. 1159.-1181.); cap. 7. X. de servis non ord. l. 18., quod in ipso corpore iuris minus accurate Innocentio III. adscribitur. Cfr. corp. iur. can. ed. a *Friedberg* ad cit. cap. 7.; *Phillips* l. c. § 38. p. 335. sq.

(9) Cfr. de praxi Ecclesiae orientalis quoad coelibatum subdiaconorum: Synod. Mont. Liban. (a. 1736.) in Collect. Lac. t. II. col. 270.

ideoque, ut Graeci loqui solent, *extra altare conferuntur* (10) et a *coelibatu* servando sunt *immunes*, potius dicuntur *non sacri*.

Denique in Ecclesia occidentali *nunc* ordines maiores sunt iidem, qui appellantur *sacri*. At in Ecclesia orientali inter maiores et sacros ordines subdiaconatus neque semper computatus est neque nunc in omnibus ritibus computatur (11).

§ 1. DE PRIMA TONSURA CLERICORUM.

15. I. Prima tonsura clericorum intelligitur sacer quidam ritus ab Ecclesia institutus (12), quo laicus fidelis baptizatus et confirmatus (13) in Ecclesia latina per tonsionem capillorum et superpellicei traditionem et convenientem verborum formam *statui clericali* cum communibus illius iuribus et obligationibus adscribitur (14) et ad ordines suscipiendos *prae-paratur* (15). Quare *prima tonsura*, quemadmodum ordinatio proprie dicta non est, ita *neque verus* est *ordo*, sed *simplex deputatio* ad cultum divinum circa ea, quae omnibus clericis sunt communia (16). Iura et privilegia communia status clericalis cum prima tonsura certe acquiruntur; attamen inter illa iura *verus gradus potestatis ordinis* non continentur (17); tonsura igitur nonnisi impropria quadam ratione

(10) Conc. prov. Alba-Iuliens. (a. 1872.) p. 88. sq.

(11) Cfr. c. 2. 21. Conc. Arelat. (a. 314.); Conc. Trid. Sess. XXII. de sacram. ord. can. 2., Sess. XXIII. vera et cath. doctr. cap. 2.; Synod. Mont. Liban. (a. 1736.) in Collect. Lac. t. II. col. 238.; Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 141. sq.; Synod. Alexand. (a. 1898.) p. 133. sq.; *Hefele* l. c. t. I. p. 205. 248. 764. 771.

(12) Sixt. V. Const. "Sanctum" 5. Ianuar. 1589. § 2.; Pontificale Rom. "De clerico faciendo", non de clerico *ordinando*; S. R. C. 12. Nov. 1831. in Collect. S. C. de Pr. F. n. 1191.; *D'Annibale* l. c. P. III. n. 289.; *Phillips* l. c. § 35. p. 300.; *Gasparri* l. c. n. 1014. sq.; *Many* l. c. n. 10. Quae spectant ad historiam et disciplinam vigentem de *obligatione* clericorum *gestandi* primam tonsuram, tractanda sunt in titulo de vita et honestate clericorum. Cfr. infra h. tom. II. n. 175. sq.

(13) Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 4. de ref.

(14) Ab Innocentio III. in cap. 11. X. de aet. et qual. I. 14. "clericalis *ordo*" intelligitur *status* clericalis.

(15) Catech. Conc. Trid. P. II. cap. 7. q. 13.; infra h. tom. II. n. 53.

(16) S. Thomas, Summa theol., Suppl. q. 40. art. 2. Contrarium sine solido fundamento tenuerunt: *Fagnanus* l. c. in cap. 11. X. I. 14. n. 45. sq.; *Reiffenstuel* l. c. l. I. tit. 11. n. 16. sq. 11. sq.

(17) Conc. Trid. Sess. XXIII. vera et cath. doctr. cap. 2., decret. de ref. cap. 6. 10.; *Schmalzgr.* l. c. l. I. tit. 11. n. 3.; *Phillips* l. c. p. 299. sq.; *Gasparri* l. c. n. 16. 28.; supra h. tom. II. n. 11. III.

inter ordines recenseri potest (18). Quae iura *in specie* cum prima tonsura concedantur, infra h. tom. II. n. 159. exponitur.

II. Rationes *congruae* non desunt, quibus demonstretur primam quandam et solemnem initiationem et tonsurationem statui quoque clericali summopere esse conformem (19); nam generatim novus quidam status v. g. equestris, militaris, solemni quodam ritu suscipi solet; ipsa vero tonsuratio admonet clericum *Dominum* iam factum esse partem haereditatis suae atque sub vexillo Christi crucifixi et spinis coronati in militia ecclesiastica ducendam esse vitam mortificatam et a saeculi vanitatibus alienam.

III. At dubium non est, quin prima tonsura iure quodam *divino* non nitatur. Imo neque vera et proprie dicta institutio *apostolica* tonsurae est asserenda (20). Nam etsi negari non possit iam antiquissimo tempore reperiri quasdam praeformationes huius praxis (21), nihilominus non nisi finitis persecutionibus ex saeculo quarto vel quinto corona *clericorum* forte ex tonsura monachorum orta paulatim occurrit (22). Quae tonsura ab initio una cum prima ordinatione v. g. ostiarius vel lectoratus fuit coniuncta, nisi iis in casibus, quibus quis privatim susciperet tonsuram. Praxis utrumque ritum *separandi* videtur potissimum ex illo tempore i. e. saltem ex saeculo septimo esse orta, quo vel ipsi pueri in infanti-

(18) Cfr. de Ecclesia orientali: C. 14. Conc. Nicaen. II. (a. 787.) = c. 1. D. 69. Sunt Orientales, qui primam tonsuram simpliciter praetermittunt; alii velut Armenii adoptarunt praxim Ecclesiae latinae; alii v. g. Graeci et Syri Nestoriani et Copti primam tonsuram lectoratui praemittunt (cfr. Synod. Alexandr. Copt. (a. 1898., p. 134.) ideoque distincte non enumerant; denique Maronitae et Syri cantoratus sive exorcistatus, qui apud ipsos est primus ordo minor, ritus primae tonsurae coniungunt. Cfr. Benedict. XIV. Const. « *Etsi pastoralis* » 26. Maii 1742. § 7. n. VII.; Conc. prov. Alba-Iul. (a. 1872.) p. 88.; Synod. Mont. Liban. (a. 1736.) in Collect. Lac. t. II. col. 255. 267.; Synod. Sciarf. Syror. (a. 1888.) p. 132. sq.; *Papp-Szilágyi*, Enchiridion P. II. § 83.; *Gasparri* I. c. n. 16. 1019.

(19) Cfr. c. 7. C. XII. q. 1.; Pontificale Rom., De cleric. fac.; *Zech* I. c. § 105.; *Phillips* I. c. § 34.

(20) *Zech* I. c. § 107.; *Kraus* I. c. v. Tonsur. Quare si scriptores quidam saeculi sexti vel septimi S. Petro introductionem tonsurae adscribunt, ista assertio in antiquis documentis et monumentis solidum fundamentum non habet.

(21) Act. Apost. XXI. 24. 26. (de voto Nazareatus tondendi caput a S. Paulo suscepto); I. Corinth. XI. 14. (de coma non nutrienda a viris); *Phillips* I. c. p. 285. sq.

(22) *Thomassinus* I. c. in font. I. 2. c. 37.

aetate per oblationem parentum militiae clericali fuerunt mancipati. Cuius *mancipationis* aptum signum et praeambulum ad ordines fuit tonsuratio puerorum (23). Quae separatio collationis primae tonsurae a primo ordine postea circiter ex saeculo octavo etiam ad adultos est extensa (cfr. Sacramentar. Gregor., Oratio ad cleric. fac.; Liber. pontif. ed. *Duchesne* t. I. p. 434. 468.; c. 58. Conc. Meldens. a. 845.) et Ecclesia huiusmodi initiationem status clericalis per solam susceptionem tonsurae factam generali lege approbavit et *Episcopo* reservavit, atque huiusmodi praxis iam saeculo duodecimo et decimo tertio universaliter fuit recepta, ut constat ex cap. 11. X. de aetate I. 14. = Decr. Innoc. III. scr. a. 1210. et deinceps quoque retenta, salva immutatione a Conc. Trid. facta de aetate. Cfr. infra h. tom. II. n. 112.

§ 2. DE ORDINIBUS MINORIBUS CLERICORUM.

16. *Ordines minores* in Ecclesia occidentali existunt *quatuor*.

I. *Ostiarius*, qui habet infimum locum inter ordines minores, est specialis potestas ex officio aperiendi et claudendi ianuas ecclesiae, admittendi dignos atque excludendi indignos collata per traditionem clavium ecclesiae a clerico promovendo manu dextera tactarum cum forma: “*Sic age* „ etc. (24).

Qui ordo una cum aliis ordinibus iam commemoratur in epistola S. Cornelii ad Fabianum Antiochenum (a. 251.); item c. 9. stat. Eccles. antiq. atque a S. Isidoro († a. 636.) accuratius describitur (25) neque ab Ecclesia orientali (26) saltem tanquam *officium* fuit alienus, ut constat ex c. 24. Concil. Laodic. a. 343.-381. = c. 2. D. 44., et certe nunc ibidem est *ordo* in subdiaconatu contentus (27).

(23) Cfr. c. 1. Conc. Tolet. II. (a. 527.-531.) = c. 5. D. 28. de pueris oblati a parentibus ad statum clericalem; *Phillips* l. c. § 34. p. 290.; *Gasparri* l. c. n. 36. sq.; *Magagnotti*, De antiquo ritu offerendi Deo pueros adhuc impuberes; *Benedict. XIV.*, De Syn. dioec. l. VI. cap. 3. n. 2. 3. 4. 5.; *Seidl*, D. Gottverlobung von Kindern in Moenchs - u. Nonnenkloester; Arch. f. k. K. t. 26. p. 265. sq.

(24) Pontif. Rom., De ord. ostiar.; S. R. C. 11. Mart. 1820.; S. C. de Prop. F. 13. Mart. 1844.; S. R. C. 12. Nov. 1831. 27. Sept. 1873. Cfr. Collect. S. C. de Prop. F. n. 1189. 1191. 1202.; *Gasparri* l. c. n. 1017.; *Many* l. c. n. 9.

(25) Cfr. c. 19. D. 23.; c. 1. § 19. D. 21.

(26) Cfr. quoque Novell. 3. cap. 1. § 1.; Synod. Sciarae (a. 1888.) p. 132. sq.; Synod. Alex. (a. 1898.) p. 133. sq.; *Many* l. c. p. 34. not. 2.

(27) *Thomassin*. l. c. P. I. l. 2. cap. 30. n. 1. 2. 3. sq.; *Devoti*, Inst. can. l. c. § 33.; *Kraus* l. c. v. Ostiarii (πρωτοῖ, θυρωροί).

II. *Lectoratus* est secundus ordo, qui consistit in speciali potestate ex officio legendi psalmos et lectiones ex pulpito in ecclesia et populum catechizandi sive instruendi in rudimentis fidei collata per traditionem codicis (i. e. Missal. vel Breviar. vel S. Script.) a clerico promovendo manu dextera tacti et cum forma: “*Accipe* „ etc. (28).

Gradus lectoris ob huius officii in cultu christiano necessitatem forte ab initio fuit primus et unicus ordo minor; certe iam ab ipso S. Iustino (29), saeculo secundo commemoratur (*ἀναγνώσκων*) atque a Tertulliano, De praescript. cap. 41. (circ. a. 200.) inter ordinationes et ordines recensetur (30), sed non in operibus Patrum Apostolicorum nec in Doctrina Apostolorum. Quinimo in catacumbis S. Agnetis refertur “*Favor Lector* „ in inscriptione, quae iuxta De Rossi est antiquior quam laudatum testimonium Tertulliani (31). Ex saeculo tertio frequenter in Ecclesia orientali et occidentali lectores commemorantur partim *soli* cum Episcopis, presbyteris, diaconis, partim cum aliis quibusdam ordinibus minoribus (32).

III. *Exorcistatus* tertium locum inter ordines minores occupat et est specialis potestas ex officio et vi ordinis eiiciendi daemonia per exorcismos ab Ecclesia institutos, quae conferitur per traditionem libri exorcismorum vel Pontif. vel Missal. a clerico promovendo manu dextera tacti et cum forma: “*Accipite* etc. „ (33).

(28) Pontif. Rom., De ord. lect.; cit. decr. S. R. C. 27. Sept. 1873. Cfr. de lectoratu Ecclesiae graecae: Synod. Mont. Liban. (a. 1736.) in Collect. Lac. t. II. col. 226. sq. 238. 242. sq. 254. sq.; Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 142.; Synod. Alex. (a. 1898.) p. 133. sq.; *Papp-Szilágyi* l. c. P. II. § 84.; *Gasparri* l. c. n. 1020.

(29) Apologia I. cap. 67. (*Migne*, P. G. VI. 429.).

(30) *Many* l. c. n. 9.

(31) *Kraus* l. c. v. Lector (*ἀναγνώστης*).

(32) S. Cornel. in cit. epist. ad Fabian. Antioch. (a. 251.); S. Cyprian. epist. 38. 39.; c. 68. (69.) Apostol. Cfr. quoque *Hefele* l. c. t. I. p. 821. not. 3.; c. 23. 24. Conc. Laodic. (a. 348.-381.) = c. 28. D. 23.; c. 2. D. 44.; c. 1. 18. Conc. Hippon. (a. 393.); c. 3. Conc. Tolet. (a. 400.); c. 13. 14. Conc. Chalced. (a. 451.); c. 9. Conc. Tarracon. (a. 517.); c. 1. Conc. Vasense (a. 529.); *Devoti*, Instit. l. c. § 32.; *Wieland*, D. genet. Entwickl. der sogen. Ordines Minores in d. drei erst. Jahrh.

(33) Pontif. Rom., De ord. exorcist.; c. 1. § 18. D. 21. (S. Isidor.); *Devoti*, Inst. can. l. c. § 31.; *Kraus* l. c. v. Exorcist. (*ἐξορκιστής*); *Many* l. c. n. 9. Non ex officio et vi ordinis, sed ex *charismate* sive gratia extraordinaria etiam simplices fideles, viri laici ipsaeque feminae primis saeculis non raro miram potestatem in daemones habuerunt. Cfr. *Origenes*, Contra Celsum lib. VII. cap. 4. (*ἰδῶται*) (*Migne*, P. G. XI. 1425.); *Tertullian*., Apologeticus.

Qui exorcistatus ut *ordo* prima vice occurrit in laudata epistola S. Cornelii (a. 251.). Mentio quoque fit exorcistarum a S. Cypriano († a. 258.) epist. 70., c. 24. et in aliis documentis infra h. tit. not. 33. allegatis. Cfr. de ordine exorcistatus in Ecclesia graeca et praesertim apud Maronitas: Collect. Lac. t. II. col. 242. 255.; Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 132.; Synod. Alexandr. (a. 1898.) p. 134.; infra h. tit. n. 17. not. 35.

IV. *Acolythatus* est quartus et supremus gradus inter ordines minores atque consistit in speciali potestate ex officio inserviendi subdiacono in Missa solemni, accendendi cereos, praeparandi et illi porrigendi ampullas vini et aquae collata per traditionem duplicis instrumenti scilicet candelabri et deinde urceoli vacui a clerico promovendo manu dextera tacti et cum forma: „*Accipite cerof.* etc. „ et „*Accipite urceol.* etc. „ (34). Qui ordo licet prima vice commemoretur a S. Cornelio l. c., sine solido argumento positivo a Fabiano Papa (a. 236.-251.) institutus esse dicitur. Cfr. quoque S. Cypr. epist. 7. 34. 52. 49.; statut. Eccles. antiq. c. 6.

17. *Scholion*. In Ecclesia orientali saltem ex vigente disciplina a Sede Apostolica approbata et praescripta *ordinarie* et *formaliter* tantum duo existunt *ordines minores* scilicet *lectoratus* et *subdiaconatus*, in quo, ut eruitur ex *forma* ordinationis subdiaconi, etiam ostiariatus et acolythatus virtualiter continentur (35).

cap. 23. (Migne P. L. I. 413.). Quae gratiae extraordinariae cum non iam essent adeo frequentes, potestas in daemones nonnisi ex *deputatione Ecclesiae* per exorcismos fuit exercenda. Cfr. c. 10. Conc. Antioch. (a. 341.); c. 24. 26. Conc. Laod. (a. 343.-381.); c. 2. D. 44. c. 2. D. 69.; statuta Eccles. antiq. c. 7. 90.; *Hefele* l. c. t. I. p. 766.; *Arendt*, De sacramental. n. 305. sq. Porro *exorcistis* etiam commissa fuit *cura* quaedam *energumenorum*, atque etiam exinde patet exorcistas una cum „*ianitoribus* „ interdum in Ecclesia orientali potius *officiis*, non *ordinibus* ecclesiasticis fuisse adnumeratos. Cfr. S. *Epiphanius*, Exposit. fidei cap. 21. (Migne, P. G. XLII. 822. sq.; *Kraus* l. c. v. *Energum.*; *Ferraris* l. c. v. *Exorcistatus*. Ex disciplina autem vigenti (Benedict. XIV. Const. „*Sollicitudini* „ 1. Oct. 1744. §43.) potestas exorcizandi a solis presbyteris de licentia Episcopi est exercenda. Cfr. *Rituale Rom.* tit. 10. De exorcizandis obsessis a daemonio; S. C. de Prop. F. 11. Sept. 1799. in Collect. S. C. de Prop. F. n. 1980.; supra h. tom. II. n. 11. not. 27.

(34) Pontif. Rom., De ord. acolyth.; c. 1. § 17. D. 21.; c. 1. § 3. D. 25.; S. R. C. 8. Iun. 1709.; *Gasparri* l. c. n. 1023. sq.; *Devoti*, Inst. can. l. c. § 30.; *Kraus* l. c. v. *Akoluth* (ἀκόλυθος).

(35) Conc. provinc. Alba-Iul. (a. 1872.) p. 88.; Synod. Mont. Liban. (a. 1736.) in Collect. Lac. t. II. col. 226. sq. 237. sq. 242. sq. 254. sq. 267. sq.; Synod. provinc. Ruthenor. (a. 1720.) in Collect. Lac. l. c. col. 38.; Synod. Alex. Copt. (a. 1898.) p. 133. sq.; Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 132. sq. 141. sq.; c. 6. Conc.

Quare exorcistatus ordinarie in ritibus orientalibus aut omnino deest (36) aut ad summum in alio ordine continetur v. g. apud Syros et Maronitas in *cantoratu*. Qui cantoratus in Ecclesia Maronitarum et Syrorum est primus ex ordinibus minoribus ante lectoratum et subdiaconatum atque *vera ordinatione* confertur, non “*sola iussione presbyteri*”, sicut in Ecclesia Romana, nec arbitrio Episcopi, ut fit apud Graecos, illius collatio relinquitur (37). Hinc in Ecclesia orientali ordinarie duae solummodo propriae et particulares ordinationes ad conferendos ordines minores reperiuntur exceptis Maronitis et Syris, qui tribus ordinationibus in hac re utuntur, et Armeniis, a quibus praxis Ecclesiae Romanae quatuor ordines minores etiam quatuor distinctis ordinationibus conferendi fuit adoptata (38).

Altera quaestio historica, num Ecclesia orientalis tres illos ordines minores (Ost., Exorc., Acol.) *nunc* ordinarie omissos antiquissimis temporibus de facto in sua disciplina *formaliter* ut ordines *distinctos* admiserit, a viris doctis unanimi consensu non resolvitur. Qua in controversia omnino concedendum est saltem antiquiores patronos sententiae affirmantis non raro ad *documenta plane spuria* provocasse. Id, quod iam saeculo decimo octavo notavit *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. VIII. cap. 9. n. 6. sq. Quodsi recentiores auctores genuina documenta attulerunt, non omnes punctum controver-

Trullan. (a. 692.); (de lectoribus et cantoribus) Ioannes VIII. (a. 872.-882.); Innocent. IV. (a. 1254.) in Collect. Lac. l. c. col. 255. 256. 447.; Benedict. XIV. Const. “*Etsi pastoralis*” 26. Maii 1742. § 7. n. 6. 7. in Collect. Lac. l. c. col. 514.; *Goar*, Rituale Graecor. p. 233. sq.; *Papp.-Szilágyi* l. c. § 83; *Gasparri* l. c. n. 16. sq.

(36) Inde patet, quod Benedictus XIV. l. c. n. 7. tantummodo *exorcistatum* absolute supplendum esse statuat, si quis *post* lectoratum et *subdiaconatum* ritu graeco susceptum ad ritum latinum transeat atque ad diaconatum vel presbyteratum vel Episcopatum ritu latino sit promovendus. Cfr. *Devoti*, lus canonic. univ. t. I. cap. 10. § 10., t. II. lib. I. tit. 11. § 1., ubi recte provocat ad n. 7. cit. Const. Benedict. XIV.; *De Angelis* l. c. lib. I. tit. 11. n. 1.; *Many* l. c. n. 9. i. f.

(37) Synod. Mont. Liban. (a. 1736.) l. c. col. 268.; Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 132. sq.

(38) Synod. Mont. Liban. (a. 1736.) l. c. col. 255. 256., ubi Patres illius Concilii in favorem disciplinae orientalis provocant ad approbationem *Ioannis VIII.* et severiorem epistolam Innocentii IV. in mitiorem sensum interpretantur. Quae mitior interpretatio a subsequentibus Romanis Pontificibus non tantum admissa, sed praescripta est. Cfr. Benedict. XIV. Const. “*Etsi pastoralis*” § 7. n. 6. 7.; Synod. Sciarf. Syr. l. c.; Synod. Alex. Copt. l. c.; *Gasparri* l. c. n. 19.

siae satis ob oculos habuerunt. Nequaquam enim sufficit allegare ex antiquis monumentis Ecclesiae orientalis nomina illorum trium graduum, sed probandum est illos gradus in antiqua Ecclesia orientali ut *ordines*, non ut mera *officia ecclesiastica* fuisse admissos. Quare vel ipse Goar, qui validis argumentis antiquitatem contra sententiam negantem Morini optimo iure sustinet, tandem candide fatetur ex sua opinione illos gradus in antiqua Ecclesia orientali fuisse *officia ecclesiastica*, non *ordines*. Denique illud omittendum non est, quod a patronis sententiae affirmantis ex antiquis documentis deducantur conclusiones, quae cum regulis logicae interdum difficulter componantur. Indubitatum est *factum* historicum Ecclesiae graecae consuetudinem respuentis tres ordines minores *formaliter distinctos* esse *pervetustam* et a multis saeculis receptam et approbatam. Cfr. *Benedict. XIV.* l. c.; *Many* l. c. n. 9. p. 34. not. 2.

18. Quodsi de *origine* ordinum minorum quaeratur, ea sententia tanquam multo probabilior est praeferenda, quae illos formaliter *stricto iure divino* sive immediate a Christo vere institutos esse negat (39). Quin imo neque omnium ordinum minorum institutio indiscriminatim ab *Apostolis* est repetenda, sed potius procedente tempore ab Ecclesia facta est (40), ita ut medio saeculo tertio saltem in Ecclesia Romana omnes quatuor ordines minores, quibus nunc utimur in Ecclesia *occidentali*, iisdem nominibus eodemque ordine

(39) *Santi* l. c. lib. I. tit. 11. n. 5. praeunte Morino: *Propositionem, qua asseritur et subdiaconatum et quatuor ordines minores non esse sacramenta, iudico tam esse certam et evidentem, ut, qui ea* (scilicet Patrum testimonia) *consideraverit, ire contra vix possit*, pariter docet: "*Certa videtur esse sententia negans*" propter praxim Ecclesiae graecae. Cui argumento cum *Benedicto XIV.*, De Synod. l. VIII. cap. 9. n. 8. i. f. singulare pondus non negamus, sed propter numerum et auctoritatem adversariorum i. e. multorum antiquorum et recentiorum theologorum v. g. Alberto M., De Augustinis et longam seriem rationum oppositarum et definitionem Ecclesiae nondum datam modestioribus verbis negans sententia videbatur esse enuntianda et intra terminos controversiarum relinquenda. Cfr. quoque *Benedict. XIV.* l. c. cap. 4. n. 12. sq.; *De Angelis* l. c. lib. I. tit. 11. n. 1.; *Gasparri* l. c. n. 41.; *Pohle*, *Lehrb.* d. Dogm. t. III. p. 573. sq.

(40) Ita recte *Devoti*, *Inst. can.* l. c. § 29.; *Gasparri* l. c. n. 33. 41. cum *Medina*, *Vasquez*, *Navarro*, *Morino*, *Bona*, *Goario*, *Colelerio*, *Funk*, *Phillips*, *Boutx*, *Scherer* aliisque multis v. g. *Pesch* l. c. t. VII. n. 577. sq. 585. sq.; *Many* n. 11. praeceuntibus *Amalario*, *Hugone a S. Vict.*, *Petro Lomb.*, *Gratiano*, *Caetano* et antiquis canonistis.

reperiantur in praxi recepti (41). Inde consequitur ordines minores non esse vera sacramenta; illa enim necessario sunt ritus a Christo, non ab Ecclesia instituti.

Profecto ordines minores neque in sacra scriptura neque in ullo documento authentico Patrum Apostolicorum (42) occurrunt, et nonnisi inde ex fine saeculi secundi sparsim et incidenter commemorantur (43).

Porro inter Ecclesiam occidentalem et varios ritus Ecclesiae orientalis ex disciplina antiqua et ex disciplina vigente etiam a Sede Apostolica approbata, tanta est varietas quoad ipsam existentiam, numerum, seriem, qualitatem, officia et munera ordinum minorum, ut per hanc solam rationem sententia adversariorum efficaciter refutetur (44).

Neque confugiendum est ad aliquam potestatem a Christo Ecclesiae relictam data *opportunitate* huiusmodi ordines per Christum iam institutos practice et de facto introducendi. Nam ista potestas hucusque est asserta, sed solido argumento nondum probata. Cfr. Card. Bona apud Benedict. XIV., De Synod. dioec. l. VIII. cap. 9. n. 4.; Gasparri l. c. n. 984. sq., ubi n. 986. not. 1. allegat verba: "*Ratio autem unica huius sententiae est diversitas Ecclesiae Graecae et Latinae in administratione aliquorum sacramentorum praesertim in ordine* „.

Praeterea mirabile dictu Ecclesia orientalis catholica inde circiter a 12. saeculis putavit non esse *opportunum* introducendi et in praxi retinendi formaliter omnes ordines illos minores a Christo institutos atque ab Ecclesia Romana receptos. Quod argumentum eo maiorem habet vim, si non tantum *antiqua* documenta excutiantur, sed etiam *recentiora* decreta Romanorum Pontificum et Conciliorum particula-

(41) S. Cornel. (a. 251.) in Euseb., Histor. eccl. VI. 43. 11.; statuta Eccl. antiq. c. 6. 10. ex saeculo sexto, quae non raro spurio cuidam Concilio Carthag. IV. (a. 398.) tribuuntur, cfr. Hefele l. c. t. II. p. 68. sq.

(42) Epist. S. Ignatii ad Antioch. est spuria. Cfr. Devoti l. c. not. 2.; Funk apud Kraus l. c. v. v. Ordo, Ordines.

(43) Tertullianus († c. a. 220.), De praescript. cap. 41. iam commemorat *lectorem*; at in aliis suis operibus v. g. De bapt. cap. 17., De fuga cap. 11., De monogamia cap. 11. pro more Patrum Apostolicorum pariter solummodo tres refert gradus Episcoporum, presbyterorum, diaconorum. S. Cyprianus, excepto *ostiario* mentionem facit subdiaconorum, acolythorum, lectorum, exorcistarum. Cfr. Funk l. c.

(44) Cfr. supra h. tit. n. 17.; Hefele l. c. t. VI. p. 657. 661. de accusationibus Armenorum et eorum responsis in Synodo a. 1342.; Palmieri, De R. Pontif. p. 98. sq.; Many l. c. n. 11.

rium Graecorum magis attendantur. Cfr. Benedict. XIV. cit. Const. "*Etsi pastoralis*,"; cit. Synod. Ruth., Montis Libani, Conc. prov. Alba-Iul., Synod. Sciarf., Alexandr.

Alia argumenta subiungere solent canonistae (45) et praesertim theologi (46) v. g. ex defectu materiae et formae sacramenti ordinis, ex muneribus minoris momenti hisce clericis commissis et nunc etiam laicis permissis, quorum vim frustra elidere tentant adversarii; propriae vero illorum rationes v. g. ex Concilio Florentino vel ex Concilio Tridentino petitae magis sunt speciosae quam concludentes neque difficilem admittunt solutionem. Nam Instr. Eugenii IV. non est definitio ex cathedra, certe de *hisce ordinibus minoribus* non dat *definitionem* dogmaticam, sed solummodo institutionem *practicam*. Patres vero Tridentini, ut patet ex actis Concilii, *noluerunt* hanc controversiam dirimere. Quodsi plurimi theologi Tridentini potius sententiam adversariorum amplexi sunt, sane non habuerunt auctoritatem aliquid definiendi neque eam nobis suppeditant normam, quae habetur in *communi* et *constanti consensu omnium* theologorum. Denique ordines minores nequaquam concedunt gratiam *eo modo*, quo fit in sacramentis, et etiam in illorum *forma* nihil de gratia conferenda reperitur expressum. Prohibita quoque reiteratio ordinum minorum non arguit characterem sacramentalem; etenim etiam aliae consecrationes vel benedictiones v. g. Abbatibus repeti non possunt.

Hinc quemadmodum in hierarchia *iurisdictionis* duobus gradibus iure divino constitutis alii gradus v. g. Metropolitae, Exarchae, Patriarchae iure ecclesiastico additi sunt, ita in hierarchia *ordinis* tribus gradibus iuris divini ad sublevandos diaconos gradus illi inferiorum ordinum ab Ecclesia instituta sunt (47).

19. Scholion. Praeter ordines minores enumeratos primis saeculis commemorantur *fossores, psalmistae, defensores, notarii* etc. (48). Quorum virorum munia cum non *vi* specialis

(45) Gratian. dict. i. f. Dist. 21.; Benedict. XIV., De Synod. dioec. l. VIII. cap. 9.

(46) Palmieri l. c. p. 98.; Franzelin, De div. trad. et script. p. 179.; Pesch l. c. n. 587. sq.; Arendt l. c. p. 374. not. 1.; Pohle l. c. p. 574. sq.

(47) *Devoti*, lus canon. univers. t. I. cap. 10. §§ 10.-11.; Bouix, De princip. iur. can. p. 535. sq.; Many l. c. n. 11.

(48) Thomassin. l. c. cap. 98. sq.; Zech l. c. § 122.; Kraus l. c. v. v. Defensor, Fossores, Palmist., Notarii etc.

ordinationis vel consecrationis, sed vi deputationis ab Ecclesia factae exercerentur, nisi pro Ecclesia orientali excipias saltem cantorem (49), nequaquam veris *ordinibus*, sed potius *officiis* et *servitiis* ecclesiasticis sunt adnumeranda (50). Id multo magis obtinet de *diaconissis* (51), quae per aliquem ritum sacrum deputabantur ad servitium Ecclesiae, non ad ministerium *altaris*.

§ 3. DE ORDINE SUBDIACONATUS.

20. I. *Ordo subdiaconatus* est specialis potestas ex officio in Missa solemni inserviendi diacono et cantandi epistolam collata per solam traditionem instrumentorum a clericis promovendis manu dextera factorum sel. consecrati calicis vacui cum consecrata patena vacua et libri epistolarum *atque* per duplicem orationem: “ *Videte* „ etc. et “ *Accipite* „ etc. (52).

Subdiaconatus, qui in antiqua Ecclesia inter ordines *minores* computatus est (53), ex disciplina nunc in Ecclesia *occidentali* ex septem fere saeculis vigenti inter ordines *sacros* et *maiores* constanter recensetur (54). Quae immutatio disci-

(49) Synod. Mont. Liban. (a. 1736.) l. c. col. 268. iunct. c. 20. Dist. 23.; statut. Eccl. antiq. can. 10.; Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 132. sq. 141. sq.

(50) Cit. Synod. Mont. Liban. l. c. col. 254.; Synod. Alex. Copt. (a. 1898.) p. 134.

(51) Cfr. c. 19. Conc. Nicaen. (a. 325.) iunct. *Hefele* l. c. t. I. p. 237. sq.; *Kraus* l. c. v. Diakonissen; *Gasparri* l. c. n. 7. 126. sq.; *Many* l. c. n. 29. sq.

(52) Pontif. Rom., De ord. subdiac.; cap. 1. X. de sacram. I. 16., ubi loco “ *subdiaconatus* „ legendum est “ *diaconatus* „. Cfr. *Wernz*, Ius Decretal. t. I. n. 129. not. 183.; *Gasparri* l. c. n. 1029. 1037.; S. R. C. 11. Mart. 1820.; S. C. C. 11. Ian. 1711.

(53) Cfr. text. infra cit. in not. 59. h. tit.; *Many* l. c. n. 8.

(54) Alexander II. (a. 1061.-1073.) iam videtur subdiaconatum ordinibus *sacris* adnumerasse, ut patet ex c. 11. D. 32. (qui falso Urbano II. adscribitur), at sensu tantum latiore. Nam Urbanus II. in Conc. Benevent. (a. 1091.) subdiaconatum inter sacros ordines non recenset, licet concedat, ut subdiaconi “ *opportunitate exigente...*, *sed rarissime* „ in Episcopos eligantur. Quae verba Concilii Benev. adhuc repetuntur medio saeculo duodecimo ab Hugone a S. Victore et Petro Lombardo; at Petrus Cantor, De verbo mirifico cap. 57. testatur c. a. 1197.: “ *DE novo enim institutum est subdiaconatum esse sacrum ordinem* „. Quae praxis apporbat: Cap. 9. X. de aet. I. 14. = Decret. Innoc. III. scr. a. 1207.; cap. 7. X. de servis non ord. I. 18.: “ (Subdiaconatus) *secundum moderna tempora sacer gradus esse minime dubitatur* „. Quae Decretalis epistola Innocentio III. falso adscribitur. Cfr. *Friedberg* ed. corp. iur. can. in cit. cap. 7.; *Phillips* l. c. p. 335. sq.; Conc. Trid. Sess. XXIII. doctr. cap. 2.; Cfr. de disciplina Ecclesiae orientalis: Collect. Lac. t. II. v. Ordinatio n. 10. 11.; Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 132. sq. 142.; Synod. Alex. (a. 1898.) p. 133. sq., ubi etiam nunc subdiaconatus ordinibus *minoribus* adnumerari solet.

plinae profecto non ex *sola* illa ratione repeti potest, quod subdiaconis lex *coelibatus* sit data. Nam obligatio coelibatus in Ecclesia occidentali subdiaconis imponi coepta est iam ex saeculo quinto et sexto (55), atque in ipsa Ecclesia orientali nequaquam penes omnes ritus subdiaconi post ordinationem potuerunt celebrare matrimonium (56). Et nihilominus subdiaconatus nonnisi compluribus saeculis *postea* ordinibus sacris et maioribus adnumeratus est.

Quare haec ratio sine dubio magnam quandam vim habuit, sed aliae quoque accesserunt (57). Subdiaconi enim paulatim *propius* ad servitium *altaris* accesserunt, absolute et irrevocabiliter statui clericali et cultui divino fuerunt addicti atque primum dispensative et extraordinarie, mox etiam ex iure communi et praxi probata ad *Episcopatum* eligi poterant. Ultima vero ratio est *ipsa Ecclesiae auctoritas*, quae, quemadmodum subdiaconatum *instituit*, ita propter diversas rationes allatas *sua lege* efficere potuit, ut ordo subdiaconatus ex ordine minori transferretur ad gradum ordinis maioris (58).

II. Quodsi solummodo verbum subdiaconi attendatur, subdiaconatus videtur esse ille gradus, qui proxime ex *diaconatu* ortus est. At ex positivis et disertis testimoniis tantum probari potest subdiaconatum saeculo tertio iam exstitisse, duobus autem prioribus saeculis illius nullibi fit mentio. Etenim prima vice subdiaconi directe ex expresse commemorantur a S. Cornelio (a. 251.) l. c. et a S. Cypriano († a. 258.) in compluribus epistolis (59). Exinde vero nequaquam per lo-

(55) Leo M. (a. 446. ?) in c. 1. Dist. 32.; c. 2. Conc., Aurelian. III. (a. 538); can. 25. statut. Eccles. antiq.; c. 3. Conc. Tolet. II. (a. 527.-531.); Gregor. M. (a. 591.-594.) in c. 1. D. 31.; c. 1. D. 28.; c. 2. D. 32.; c. 6. Concil. Tolet. VIII. (a. 653.).

(56) Cfr. c. 3. 6. Conc. Trullan. (a. 692.); c. 7. D. 32.; Synod. Mont. Lib. (a. 1736.) l. c. col. 270.

(57) Zechl. c. § 124.; *Devoti*, Inst. canon. l. c. §§ 24. 38.; supra h. tom. II. n. 14.

(58) Cap. 9. X. de aet. I. 14.; cap. 7. X. de serv. I. 18.; Conc. Trid. doctr. Sess. XXIII. cap. 2.; S. Thomas, Comment. in 4. l. sent. dist. 24. q. 2. art. 1. q. 3. i. f.; *Palmieri* l. c. p. 95. sq.; *Many* l. c. n. 8. At Ecclesiae orientales pro sua praxi computandi subdiaconatum inter ordines minores non permittunt subdiaconum eligi in Episcopum. Cfr. cit. Synod. Mont. Liban. (a. 1736.) l. c. col. 302.

(59) In Ecclesia orientali *ὑπηρέται* (ministri) qui opponuntur diaconis et distinguuntur ab aliis ordinibus minoribus, principaliter intelligendi sunt *subdiaconi*, qui saltem ex saeculo quarto ibidem etiam *expresse* nominantur. Cfr. c. 20. 21. 22. 25. 27. 30. Conc. Laodic. (a. 343.-381.) (*ἐξορκιστοὶ, κληρικοί, ἀσκηταί*); c. 15. D. 93.; c. 26. 27. D. 23.; c. 2. D. 44.; c. 16. D. 93.;

gicam consequentiam deducitur subdiaconatum eodem saeculo tertio fuisse *institutum*. Nihil enim obstaret, quominus ille ordo iam diu antea exstisset; certe Fabianus Papa (a. 236.-250.) in Libro pontificali, cui fides non videtur neganda, dicitur *fecisse septem subdiaconos* (60). Nihilominus origo quaedam *divina* subdiaconatus demonstrari nequit, imo ne apostolica quidem institutio concludentibus nititur argumentis. Nam neque in sacra scriptura neque in genuinis operibus Patrum *Apostolicorum* ulla fit mentio subdiaconorum, sed tres tantum gradus Episcoporum, presbyterorum, diaconorum commemorantur. Quare recte tradit Urbanus II. in Concilio Beneventano (a. 1091.): “ *Sacros autem ordines dicimus diaconatum et presbyteratum: hos siquidem solos primitiva Ecclesia legitur habuisse* „ (61). Quae doctrina de subdiaconatu pariter tenetur a Gratiano (D. 21. pr.) et Petro Lombardo (4. Sent. dist. 25. n. 9.). Inde deducitur subdiaconatum quoque non esse verum sacramentum a Christo institutum. Id. quod etiam confirmatur ex defectu materiae et formae sacramento ordinis propriae (62).

§ 4. DE ORDINE DIACONATUS.

21. I. *Ordo diaconatus* est specialis potestas ex officio in Missa solemni immediate assistendi presbytero et solemniter canendi evangelium collata per impositionem manuum (63) et in Ecclesia latina saltem ex necessitate praecepti etiam per traditionem libri evangeliorum a promovendo subdiacono manu dextera tacti (64) atque per verba consecratoria, quae continent etiam formulas imperativas: “ *Accipe Spiritum*

c. 3. D. 42.; c. 28. D. 81.; *Hefele* l. c. t. I. p. 764. sq.; c. 10. Conc. Antioch. (a. 341.); c. 10. Conc. Neocaesar. (a. 314.-325.); *Hefele* l. c. p. 248.; c. 2. 21. Conc. Arelat. (a. 314.) “ *de ministris et diaconibus et presbyteris* -; epist. S. Athanas. ad monach. (- *Eutychium subdiaconum* -); c. 42. (43.) Apost.; Const. Apost. l. VIII. cap. 21.; *Reuter*, D. Subdiaconat (a. 1890.).

(60) *Kraus* l. c. v. Subdiakon (ὑπηρέτης, ὑποδιάκονος); Liber pontif. ed. *Duchesne* l. 148.

(61) Cfr. c. 4. D. 60.; *Thomassin*. l. c. P. I. l. 1. cap. 33.

(62) *Pesch* l. c. t. VII. n. 592. sq.; *Many* l. c. n. 11.

(63) Cfr. de impositione manuum *tactu corporali* facienda: Cap. 1. 3. X. de sacram. l. 16.; S. C. Inq. 19. Aug. 1851. in Collect. S. C. de Prop. F. n. 1199.; *Gasparri* l. c. n. 1046. sq.

(64) S. R. C. 16. Iun. 1837.; *Gasparri* n. 1040. sq. 1045. 1051. sq.

Sanctum „ etc. et “ *Accipe potestatem* „ etc., prout latius exponitur in Pontificali Romano (65).

II. Diaconi sunt in primo gradu, hierarchiae ordinis, qui certo ex divina ordinatione est institutus et rationem habet veri sacramenti (66). Quare licet ab Apostolis primi septem *diaconi* constituti fuerint (67), ipse *ordo diaconorum* ab Apostolis non est institutus, sed ex mandato et institutione Christi derivetur necesse est (68); insuper confertur per impositionem manuum cum oratione, quae gratiae collationem significat et efficit ideoque verum est sacramentum. Mirum igitur non est, quod diaconi iam in ipsa sacra scriptura frequenter occurrant (69) et saepe a Patribus Apostolicis commemorentur tanquam gradus distinctus a presbyteris et Episcopis (70). Retento diu sacro illo numero septenario (cfr. c. 15. Conc. Neocaesar. a. 314.-325.) paucitas diaconos fecit honorabiles. Cum praeterea inferiora ministeria ad clericos minorum ordinum, praestantiora autem officia ad diaconos essent delata, paulatim diaconi quidam vanitate ducti sibi complura iura arrogabant atque adeo presbyteros et Episcopos cum contemptu tractarunt (71). Quodsi S. Hieronymus (in epist. 85. ad Evagr.) in reiicenda illa insolentia diaconorum acrioribus verbis mensarum ministris in memoriam revocat, ipsos inferiorem gradum occupare, nequaquam eo progressus est, ut divinam diaconatus institutionem negaret (72).

(65) Cfr. de ritu Graecor.: *Rituale Graecor.* apud Goar p. 249.; Synod. Mont. Liban. (a. 1736.) in Collect. Lac. t. II. col. 228. 272.; Conc. prov. Alba-Iul. (a. 1872.) p. 90.; *Gasparri* l. c. n. 1038. sq.; speciatim de ritu ordinationis diaconorum apud Aethiopes: S. C. Inq. 30. Apr. 1875. iunct. *Gasparri* l. c. n. 1057. sq. et praesertim *Civiltà Cattolica* a. 1896. vol. VIII. p. 680. sq.

(66) Concil. Trid. Sess. XXIII. vera et cath. doct. can. 6.; *Palmieri* l. c. n. 93. sq.; *Phillips* l. c. § 37.; *Zech* l. c. §§ 133. sq.; *Devoti*, Inst. can. l. c. § 25. sq.; *Pesch* l. c. n. 597. sq.; *Pohle* l. c. p. 566. sq.; *Many* l. c. n. 3. 4.

(67) Act. Apost. VI. 1. sq.; *Knabenbauer*, Comment. in Act. Ap. p. 111. sq.

(68) S. Ignat. ad Smyrn. cap. 8.; *Bruders*, La costit. d. ch. p. 19. sq. (de nomine diaconi).

(69) Phil. I. 1.; *Thimoth.* III. 8. sq.

(70) S. Clem. ad Corinth. cap. 42.; S. Ignat. ad Magnes. cap. 2. 6. 13., ad Trall. cap. 3.; *Kraus* l. c. v. Diakon (*διάκονος*, minister).

(71) Cfr. c. 15. 18. Conc. Arelat. (a. 314.); c. 18. Conc. Nicaen. (a. 325.) iunct. *Hefele* l. c. t. I. p. 424. sq.; c. 20. Conc. Laod. (a. 343.-381.).

(72) *Phillips* l. c. § 37. p. 329. sq. § 25. p. 204. sq.; *Palmieri* l. c. p. 93. sq.; *De Augustinis*, De re sacram. t. II. p. 461.; *Seidl*, De Diaconat in d. k. Kirche (a. 1884.); *Kirchenlex.* v. Diacon.

§ 5. DE ORDINE PRESBYTERATUS.

22. I. *Ordo presbyteratus* est specialis potestas consecrandi corpus et sanguinem Christi et administrandi certa sacramenta variasque benedictiones efficiendi collata per impositionem manuum (73) et in Ecclesia latina saltem ex necessitate praecepti per traditionem instrumentorum i. e. calicis cum vino et patenae cum pane a diacono promovendo manibus factorum (74) atque per accedentes verborum formas in libris ritualibus collationem potestatis sacerdotalis exprimentes (75). Presbyteratus est secundus gradus hierarchiae ordinis iure divino constitutus atque ab ordine diaconatus et Episcopatus vere et realiter distinctus verumque sacramentum (76).

II. Quod sacerdotium novi testamenti *Christus* ipse instituit, cum Apostolos suos illis verbis: “*Hoc facile in meam commemorationem* „ primos constituit sacerdotes (77) eisque post ascensionem suam etiam potestatem remittendi peccata concessit (78).

Primis saeculis licet terminologia nondum esset plane stabilis, ita ut presbyterorum nomine etiam Episcopi comprehenderentur et forte interdum vicissim inter Episcopos etiam presbyteri recenserentur (79), tamen iam inde ex aetate Patrum Apostolicorum v. g. S. Ignatii (80) ordo presbyterorum ab ordine Episcoporum tanquam inferior distinguitur (81), ut frustra quis contendat brevi illo tempore an-

(73) Cap. 3. X. de sacram. in 16.; Conc. Trid. Sess. XIV. cap. 2. de sacr. extr. unct.; S. C. Inq. 16. Sept. 1877.; S. C. Inq. 27. Maii 1840. 4. Mart. 1874.; S. C. de Prop. F. 9. Aug. 1840. in Collect. S. C. de Prop. F. n. 195.

(74) S. C. C. apud *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. VIII. cap. 10. n. 1. 13.; S. R. C. 3. Dec. 1663.; S. C. Inq. 2. Iul. 1892.; *Gasparri* l. c. n. 1061. sq.

(75) *Gasparri* l. c. n. 1062. 1069.; *Many* l. c. n. 1. sq.

(76) Conc. Trid. S. XXIII. cap. 1. sq. can. 1. 2. 3. 4. 6. 7.; *De Augustinis* l. c. p. 438. sq. 453. sq.; *Wilmsers*, De Christi Eccl. p. 322. sq.; *Palmieri* l. c. p. 81. seq.; *Gasparri* l. c. n. 21.; *Pesch* l. c. t. VII. n. 606. sq.; *Pohle* l. c. p. 563. sq.; *Many* l. c. n. 4.

(77) Luc. XXII. 19.

(78) Ioann. XX. 22. 23.

(79) *Kraus* l. c. v. v. presbyter (πρεσβύτερος), Bischof (ἐπίσκοπος); *Bruders* l. c. p. 119. sq.

(80) Cfr. l. c. § 4. h. tit.; *Bruders* l. c. p. 95. sq.

(81) *Franzelin*, De Ecclesia p. 259. sq. 282. sq., ubi tamen p. 289. sq. de sententia S. Chrysostomi atque Hieronymi nimis rigidum profert iudicium. Etenim Concilium Tridentinum suam doctrinam non repetit ex *vocum* significatione. Cfr. *Pesch*, Praelect. dogm. t. I. n. 338. sq. 343.; *Pohle* l. c. p. 556.; *Bruders* l. c.

tiquam constitutionem Ecclesiae fuisse immutatam (82). Ut discrimen illud etiam verbis magis exprimeretur, distinguebantur presbyteri tanquam *secundi ordinis sacerdotes* ab Episcopis, qui pontificatus apicem sive sacerdotii sublime fastigium tenent (83).

§ 6. DE ORDINE EPISCOPATUS.

23. I. *Ordo Episcopatus* est specialis potestas conferendi ordines et administrandi sacramentum confirmationis atque conficiendi plura sacramentalia sive consecrationes et benedictiones presbytero *collata* per impositionem manuum et verborum formam in libris ritualibus expressam.

II. Episcopi ex Christi institutione supremum tenent gradum in hierarchia ordinis atque iure *divino* imprimis ratione ordinis episcopalis, qui verum est sacramentum, presbyteris sunt *superiores* (84); ipsi enim habent potestatem ordinandi et confirmandi quae illis nequaquam cum presbyteris est communis. Ordo quoque Episcopi quamvis ab ordine presbyteratus sit *realiter distinctus* distinctoque nitatur caractere sacramentali (85), tamen independenter ab ordine presbyteratus existere nequit (86), sed tanquam necessarium suum fundamentum ordinem et characterem presbyteri supponit.

(82) *Hinschius* l. c. t. I. p. 5. non solidis argumentis, sed coniecturis non fundatis causam suam agit. Cfr. *Pesch* l. c. n. 356. sq. 344. sq.

(83) Innoc. I. in epist. 25. ad Decent.; S. Leo in c. 1. D. 32.

(84) Conc. Trid. Sess. XXIII. vera et cath. doct. cap. 4. can. 6. 7.; *Benedict.* XIV., De Synod. dioec. l. XIII. cap. 1. n. 2.; Collect. Lac. t. III. col. 672. 684. sq. S. Hieronymus disertis verbis fatetur Episcopos saltem *potestate ordinis* esse presbyteris superiores. „*Quid facit* (ita S. Hieronymus loquitur) *excepta ordinatione Episcopus, quod presbyter non faciat?* „ Imo idem Sanctus etiam quoad *iurisdictionem* Episcopos et presbyteros nequaquam habet aequales, licet pro more suo rhetorico dicendi durioribus videatur uti verbis. Cfr. *Phillips* l. c. p. 195. sq. 204. sq.; *Pesch* l. c. t. I. n. 361. t. VII. n. 613. sq.; *Many* l. c. n. 2.; *Pohle* l. c. p. 556. sq.

(85) *Ferraris* l. c. v. Ordo art. 1. n. 16. 17. 18.; *Phillips* l. c. t. I. p. 302. sq.; *Gasparri* l. c. n. 21. Quae realis distinctio inter Episcopatum et presbyteratum a canonistis inde ab antiquis temporibus (cfr. *Goffred. de Trano*, Summa lib. I. tit. 13. n. 3., *Hostiens.*, Summa eod. tit. n. I.) semper communiter admissa (cfr. *Schmalzgr.* l. I. tit. 11. n. 4.) saltem nostra aetate etiam communiori sententia theologorum probatur. Cfr. *Hallier* l. c. P. II. sect. 2. cap. 1. art. 2. § 1. sq.; *De Augustinis* l. c. p. 438. sq.; *Palmieri* l. c. p. 81. 90. sq.; *Schulte-Plassmann*, D. Episkopat; *Bouix*, De Episcopo t. I. p. 94. sq.; *Many* l. c. n. 6.; *Pohle* l. c. p. 554. sq. 560. sq.

(86) *De Augustinis* l. c. p. 541. sq.; *Phillips* l. c. p. 304.; *Many* l. c. n. 7.

Quare quemadmodum diaconatus sese habet ad instar propylaeorum sive aditus ad domum (87), ita presbyteratus est fundamentum universi sanctuarii, cuius fastigium est Episcopatus (88). Confugiendum quoque non est ad illam sententiam, quae tenet ordinem episcopalem *formaliter* non tantum comprehendere potestatem ordinandi, confirmandi aliasque functiones sacras peragendi Episcopis reservatas, sed etiam *eminenter* continere *presbyteratum* aliosque ordines inferiores. Cuius sententiae corollarium est, quod ad validam collationem ordinis Episcopatus ordo presbyteratus in subiecto ordinando non praerequiratur. *Gasparri* l. c. n. 23. sq. hanc sententiam complurium theologorum exponit atque tandem ut probabilem admittit, imo *Many* l. c. n. 5. simpliciter alteri praefert. At argumenta in ipsius favorem allata non sunt vere solida, et praesertim facta historica, quibus ista opinio potissimum innititur, sunt satis debile fundamentum ad evertendam contrariam sententiam communem (89).

24. Scholion I. Ex praemissis *facile* patet, utrum *novem*, an forte *octo* vel *septem* gradus sive ordines in hierarchia ordinis sint numerandi. Etenim cum *prima tonsura* certissime ordo non sit, *novem* veri ordines numerari non possunt, nisi verbum ordinis sumatur *sensu lato* pro quolibet gradu inter clericos distincto ritu sacro collato (90). Quodsi tantum ratio habeatur *verae* et *realis* distinctionis inter varios ordines et diversas ordinationes, certe in Ecclesia occidentali *octo* numerandi sunt ordines; in Ecclesia autem orientali pro diversitate rituum quinque vel sex vel pariter octo sunt ordines (91).

(87) Alex. II. in epist. ad Ruinoldum Constant. scr. a 1061.-1069. = c. 1. D. 52.; Innoc. III. in ep. ad Episc. Bonon. (Olomuc.) scr. a. 1205. = cap. unic. X. de cleric. per salt. V. 29.

(88) *Thomassin*. l. c. P. I. lib. I. cap. 1. 2.; *Bouix*, De Episcopo t. I. p. 7. sq. p. 34. sq.

(89) *S. Athanas.*, Apologia contra Arianos n. 85., ubi refert epistolam Patrum Conc. Hierosolym. ad Alexandrinos: "*Attamen viram, qui presbyter non esset, in huiusmodi vico Episcopum contra antiquam traditionem statuere decreverunt*"; *Hallier* l. c. P. II. sect. 1. cap. 1. art. 2. §§ 1. sq.; *Catalanus*, In Pontificale Rom., in tit. de consecr. Episc. § 7.; *Pesch* l. c. n. 645. sq.

(90) *Phillips* l. c. p. 299. sq.; *Goffred. de Trano* l. c. et *Hostiensis* l. c. *novem* distinguunt ordines, quia *psalmistatus* ex ipsorum opinione est primus ordo minor.

(91) Collect. Lac. t. II. col. 38. 226. sq.; Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 141. sq. 132. sq.; Synod. Alex. (a. 1898.) p. 133. sq.; *Phillips* l. c. p. 315. sq.; *Scherer* l. c. p. 313.; *Gasparri* l. c. n. 16.; *Pesch* l. c. t. VII. n. 620.; *Many* l. c. n. 12.

Denique si tot solummodo numerentur ordines, quot sunt vere et realiter *distincti* atque *separabiles* ab aliis ordinibus, profecto in Ecclesia latina tantum *septem* numerandi sunt ordines, et in Ecclesia orientali *quatuor* vel *quinque* vel similiter septem ordines reperiuntur (92). Nam ordo Episcopatus ordinem presbyteratus tam necessario supponit, ut sine illo omnino existere non possit (93) atque una cum simplici presbyteratu componit adaequatum et completum *sacerdotium* in duplicem ordinem bipartitum scilicet in sacerdotium *primi ordinis* (Episcopatum) atque in sacerdotium *secundi ordinis* (presbyteratum). Cfr. Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 2. iunct. can. 6. 7.

Scholion II. In Ecclesia orientali Periodeutae, Archidiaconi, Archipresbyteri, Chorepiscopi, Patriarchae specialem quandam accipiunt consecrationem. At ista consecratione gradus quidam specialis in hierarchia *ordinis* non conferitur. Ideo illi gradus in *ordinum* numero non computantur, sed *dignitates* sunt. Cfr. cit. Synod. Mont. Liban. (a. 1736.) l. c. col. 253. sq. 245. sq.; Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 145. 148. sq.

CAPUT II.

DE SACRA ORDINATIONE

SIVE DE COLLATIONE ORDINUM ECCLESIASTICORUM.

TITULUS III.

DE MINISTRO SACRAE ORDINATIONIS

(*Lib. 1. tit. 11. de temp. ord. et qualit. ord., tit. 13. de ordinat. ab Episcopo, qui renunt. episc. vel ab excom.*) (1).

25. Fontes: Gratian. 23. 24. 25. 64.-67.; c. 18. sq. C. I. q. 1.; C. I. q. 7.; C. IX. q. 1. — Compil. I. lib. I. tit. 7. de ord. ab Ep. — Decretales Greg. IX. tit. cit.; Decret. Bonif. VIII. lib. I. tit. 9. de temp. ord. — Conc. Trid. Sess. XXIII.

(92) Innoc. IV. (a. 1254.) in Collect. Lac. t. II. col. 447.; Catech. Conc. Trid. P. II. cap. 7. qu. 12.; Conc. Trid. Sess. XXIII. vera et cath. doct. cap. 2. habet inscriptionem: "*de septem ordinibus* "; at cum ista inscriptio non ab ipso Concilio, sed ab editoribus *privatis* sit apposita, exiguam habet auctoritatem. Cfr. *Phillips* l. c. p. 322.; *Gasparri* l. c. n. 21.

(93) *De Augustinis* l. c. p. 541. sq.; *Phillips* l. c. p. 304.; *Palmieri* l. c. p. 90.

(1) Cfr. quoque lib. V. tit. 8. de schismat. et ordinatis ab eis X.

Sess. XIV. cap. 2. 3. de ref. Sess. VI. VII. — Decretal. Clem. P. VIII. ed. *Sentis* p. 14. sq. — Urban. VIII. Const. « *Secretis* » 11. Dec. 1624.; Innoc. XII. Const. « *Speculatores* » 4. Nov. 1694.; Benedict. XIV. Const. « *In postremo* » 10. Oct. 1756. — Decreta S. C. C. in ed. *Richt*. Conc. Trid. Sess. cit.; Act. S. Sed. in ind. v. Ordinatio sacra; *Lingen* et *Reuss*, Causae selectae S. C. C. p. 1. sq.; Collect. S. C. de Prop. F. n. 1183. sq.

Scriptores: Commentat. Decret. in cit. tit...; *Paucapalea* l. c. p. 40. sq.; *Stephan. Tornac.* l. c. p. 92. sq.; *Zech* l. c. tit. 6. de ministro ord.; *Devoti*, Inst. can. l. c. tit. 4.; *Phillips* l. c. t. I. §§ 38.-43. incl.; *Bouix*, De Episcopo t. II. p. 143. sq.; *Scherer* l. c. p. 326. sq.; *Hinschius* l. c. t. I. p. 80. sq.; *Hallier*, De sacris elect. et ordin. P. II. sect. 5.; *Ferraris* l. c. v. Ordo art. 3. 4.; *Kober*, D. Deposition p. 105. sq. 187.; *Gasparri* l. c. n. 774. sq.; *Many* l. c. n. 27. sq.; *Thomassin*. l. c. P. II. l. 1. cap. 1. sq.; *Kraus* l. c. v. Ordination.

Praenotionos.

26. I. Connexio materiae. Postquam in titulis praecedentibus expositum est, qui sint diversi *gradus* hierarchiae ordinis, ex natura rei et secundum analogiam disputationis de *hierarchia iurisdictionis* disserendum est de *acquisitione* illorum graduum in hierarchia ordinis. Quae acquisitio fit *sacra ordinatione* (2), sicut iurisdictioni obtinetur *iniunctione* sive missione vel provisione vel institutione canonica. Qua in disputatione de sacra ordinatione sive collatione ordinum ecclesiasticorum *principalis* quaestio est de ministro *capaci* et *competente* sive legitimo secundum sanctiones divinas et canonicas (3).

II. Definitio. Minister ordinationis sacrae dicitur persona, quae praedita est *potestate* per legitimos ritus sacros et cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia, rite conferendi ordines ecclesiasticos idoneis subiectis (4).

III. Divisio. Distinguuntur ministri sacrae ordinationis (5) a) in *habiles* atque *inhabiles*, quatenus saltem ad validam ordinationem capaces sunt vel non; b) in *legitimos* et *illegitimos*, quatenus etiam ad *licitam* ordinationem competentes sunt vel non, atque ex legitimis ministris alii possunt esse etiam ministri *obligati*, alii solummodo competentes, qui possunt, sed *non debent* conferre ordines; c) in *ordinarios* et *extraordinarios*. Quae divisio tum primae tum secundae divisioni tanquam subdivisio accedit.

(2) Cfr. de *nozione* ordinationis supra h. tom. II. n. 11.; *Gasparri* l. c. n. 1.

(3) *Zech* l. c. in font.; *Zallinger* l. c. I. I. tit. 13. § 416.

(4) Decret. pro Armen.; *Gasparri* l. c. n. 773.; *Pesch* l. c. t. VII. n. 649.

(5) *Zech* l. c. §§ 73. 75.; *Hallier* l. c. P. II. sect. 5. cap. 1. 3.

Ordinarii sunt, quicumque *vi solius ordinis* etiam absque ulla *commissione Sedis Apostolicae* valide omnes ordines conferre possunt. *Extraordinariis* adnumerandi sunt, qui *vi solius ordinis* ad validam collationem ordinum habiles non sunt, sed nonnisi accedente deputatione Sedis Apostolicae sive iure ordinario sive delegato saltem ad aliquos ordines valide conferendos completam capacitatem acquirunt.

Similiter qui *vi officii* ex proprio iure et titulo iuris communis *competentes* sunt ad *licitam* ordinationem, *ordinarii* vel *proprii* ministri ordinationis vocantur; qui vero tantum *competentes* fiunt ad *licitam* ordinationem ex speciali *delegatione* vel privilegio Romani Pontificis vel ex commissione Episcopi proprii, ii pariter ministri *extraordinarii* vel *delegati* dici possunt.

IV. *Notae historicae.* Secundum doctrinam catholicam per se omnis Episcopus vere consecratus *ordines valide* confert, dummodo servet substantiales ritus et habeat intentionem faciendi, quod facit Ecclesia (6). Quae doctrina primis quin-

(6) *Pesch* l. c. t. VII. n. 649. sq.; *Pohle* l. c. t. III. p. 576. sq.; *Hallier* l. c. P. II. sect. 5. cap. 1. 2. Qua in re difficultatem faciunt antiqui illi canones, qui ordinationes haereticorum ita videntur declarare *nullas* et *irritas*, ut etiam *novam* ordinationem praescripserint. Cfr. c. 68. (6. 7.) *Apost.*; c. 16. *Conc. Nicaen.* (a. 325.); c. 4. *Synod. Constantinop.* (a. 381.). At *nullitas canonica* ordinationis i. e. in ordine ad certos effectus *iuridicos* non est confundenda cum *nullitate sacramentali* ordinationis, quemadmodum ritus *reconciliationis* distinguendus est a vera *reordinatione*. Cfr. c. 13. *Conc. Arelat.* (a. 314.); c. 8. *Conc. Nicaen.* (a. 325.) = c. 8. C. I. q. 7. falso translatus in linguam latinam; c. 38. *Conc. Carthag. III.* (a. 397.) = c. 107. *Dist. IV. de cons.*; *Hefele* l. c. t. I. p. 212. 408. sq. t. II. p. 20.; *Card. Herogenroether*, *Photius* t. II. p. 324. 338. sq.; *Bernard. Jungmann*, *Dissertat. in hist. eccl. t. IV.* p. 110. sq.; *Kober* l. c. in font.; *Schanz*, *D. Lehre v. d. h. Sacram. d. k. K.* p. 694. sq.; *Many* l. c. n. 18. sq. Ut facta historica explicentur, nequaquam cum *Morino*, *De sacris ordinat.* (a. 1655.) absque solido fundamento fingenda est potestas quaedam Ecclesiae *iure suo* definiendi conditiones requisitas ad *validam* susceptionem etiam ordinum hierarchicorum secundum analogiam sacramenti poenitentiae et matrimonii; talis enim potestas statuendi impedimenta dirimentia ordinum *iure divino* institutorum Ecclesiae non competit. Errat quoque *Sbaralea*, *De sacris pravorum ordinationibus* (a. 1750.), qui putat potestatem ordinis etiam in viatoribus ita posse separari a characterem, ut Episcopus retineat quidem characterem in consecratione impressum, sed amittat facultatem valide conferendi ordines. Cfr. *Suarez*, *De leg. l. V. cap. 5. n. 22.*; *Lugo*, *De iust. disp. 22. n. 121.*; *Gasparri* l. c. n. 774. sq. 779. 780.; *Many* l. c. n. 26. Nam *Lugo* l. c. recte contra sententiam Morini arguit: "Dixi in solo matrimonio, quia contractus est et ea parte, quatenus contractus est, subditur potestati et legibus humanis, potuisse Ecclesiam irritare consensum

que saeculis Ecclesiae catholicae non obstantibus controversiis de validitate baptismi ab haereticis collati communi consensu sive in theoria sive in praxi per facta contraria serio in dubium non fuit vocata, sed potius confirmata testimoniis luculentis praesertim S. Hieronymi, S. Augustini, S. Leonis, Conc. Carthag. III. (a. 397.) c. 38., Concilii Ephesini (a. 429.) act. VII. 6. Saeculo vero sexto primum occurrit exemplum verae ordinationis novae clericorum ab haereticis ordinatorum; etenim Ioannes Scholasticus, Patriarcha Constantinopolitanus (a. 564.-578.), clericos ab haeresi redeuntes iussit *deponi a sacris ordinibus in haeresi receptis et iterum in his ordinibus ordinari* „. Quod factum quamvis ab Episcopis, clero populoque christiano reprobaretur, tamen saeculis subsequentibus complures nactum est imitatores. Id, quod potissimum accidit saeculo octavo quoad ordinationes a Constantino Papa factas et a Stephano III. (a. 768.-772.) iteratas; item saeculo nono, cum Stephanus VI. (a. 896.-897.) ordines a Formoso Papa, suo praedecessore, collatos denuo conferret. Ortis controversiis de ordinationibus *simoniacorum* inde ex saeculo undecimo non solum in praxi reordinationes verae quandoque occurrunt, sed etiam in theoria non obstante auctoritate Petri Damiani saltem nonnulli scriptores v. g. Petrus Lombardus et

ministri vel recipientis illud sacramentum, in aliis autem sacramentis id non posse, nisi remote in sacramento poenitentiae, quatenus potest negare vel auferre iurisdictionem a ministro ad valide absolvendum, data tamen et non ablata iurisdictione, neque in illo sacramento potest irritare consensum ministri volentis absolvere vel poenitentis volentis recipere absolutionem, ut non valide operentur. Rationem autem dixi esse desumendam ex sacramentorum institutione, in quibus Christus, supremus princeps, commisit ministris potestatem, ut eius nomine operentur et reliquis etiam concessit facultatem recipiendi gratiam per talia media; non potest autem inferior Praelatus tollere vel limitare potestatem, quam subditus habet immediate a Praelato superiore... Ideo ergo non potest Ecclesia facere, quod legitimus minister et sacerdos volens consecrare hostiam ex pane tritico non valide eam consecret, aut quod verus Episcopus volens ordinare presbyterum volentem, non valide ordinet, quia in illis actibus, quod attinet ad valorem, operantur potestate et facultate accepta a Christo. In matrimonio autem id facere potuit auferendo materiam nempe contractum legitimum, qui non datur, quando fit contra leges humanas „. Similiter arguendum contra Sbaralea; nam Christus nullum determinavit casum, quo in vero Episcopo potestas ordinandi separaretur a characterē; Ecclesia vero tales casus determinare non potuit propter rationes a Lugo allatas. Cfr. Lugo, De Sacram. in genere, disp. 6. n. 15. sq.; Gasparri l. c. n. 1133.; Pohle l. c. t. III. p. 43. sq. Cfr. Gasparri l. c. n. 774. sq. 779. 780.; Many l. c. n. 26.

Gratianus contrariam sententiam tenuerunt aut saltem obscurius et ancipite modo locuti sunt. At ex saeculo decimo tertio ducibus et magistris S. Thoma et Bonaventura istae haesitationes ita cessarunt, ut in Concilio Lugdunensi II. (a. 1272.) et in Concilio Florentino (a. 1439.) de ordinationibus schismaticorum orientalium nullum moveretur dubium; praesertim vero post Concilium Tridentinum omnes theologi in unam communemque sententiam de valore illarum ordinationum convenerunt, nisi excipias Morinum et Sbaralea.

Ad vitandam autem confusionem et arcendos indignos viros a clero (cfr. c. 24. Conc. Illiber. a. 300.-306.) singulis Episcopis iam inde ex primis saeculis iusti constituti sunt limites, scilicet ne quis Episcopus *licite extra* territorium proprium atque subditis *alienis* ordines conferret, et ne *intra* propriam quidem dioecesim *alienos* subditos ordinaret (7). Quae ultima prohibitio etsi imprimis data est, ne *clerici* alienae dioecesis ad superiores ordines promoverentur, tamen etiam ad *laicos* alterius dioecesis videtur fuisse extensa (8). Iure igitur antiquo Episcopus videtur fuisse competens vel ex titulo *baptismi* sive *nativitatis spiritualis* (9), vel ex titulo *domicilii* sive diuturnae habitationis (10), vel denique ex titulo *ordinationis* (11). Quod ius antiquum Clemens IV. cap. 1. h. t. in Sext. reformare coepit, ubi solos Episcopos *originis naturalis* vel *beneficii* ut proprios expressis verbis commemorat; Boni-

(7) Cfr. c. 17. Conc. Arelat. (a. 314.) et *Hefele* l. c. t. I. p. 214.; c. 16. Conc. Nicaen. (a. 325.) = c. 3. D. 71. et *Kober*, D. Suspension p. 45. sq. 143. sq.; c. 15. Conc. Sardicens. (a. 343.); c. 13. 22. Conc. Antioch. (a. 341.) et c. 36. Apost. et *Kober* l. c. p. 291. sq.; *Hofmann* in Act. theol. Oenipont. t. XXIV. p. 92. sq. 108. sq.

(8) Conc. Carthag. (a. 345.-348.) c. 5. = c. 6. D. 71.; c. 9. Conc. Arausic. l. (a. 441.); c. 16. Conc. Roman. (a. 402.), ubi saltem illi laici alienarum dioecesium prohibentur ordinari, qui a proprio Episcopo fuerunt exclusi; *Hallier* l. c. P. II. sect. 5. cap. 3. art. 1. 2.; *Card. Soglia*, Inst. iur. eccl. priv. § 43.; *Phillips* l. c. § 41.; *Hinschius* l. c. t. I. p. 86.; *Hofmann* l. c. p. 115. paulo aliter quoad laicos, cui *Saegmueller* consentit.

(9) At ex ipso modo, quo in c. 24. Conc. Illiber. (a. 300.-306.) titulus baptismi commemoratus esse dicitur, satis apparet solum baptismum non constituisse titulum ordinarium et plane tutum. Cfr. c. 1. sq. D. 93.; c. 1. D. 73.; *Hofmann* l. c. p. 115. 112. sq.

(10) Cfr. test. cit. not. 8. h. tit.; c. 36. Apost.; c. 13. Conc. Antioch.; *Gasparri* l. c. n. 802.

(11) Iste titulus sine ulla controversia admittitur, cum frequentissime in antiquis canonibus allegetur. Cfr. *Thomassin*. l. c. cap. 1.; *Hofmann* l. c. p. 114. sq.

facius VIII. vero (12) cap. 3. h. t. in Sext. generaliter statuit eum solum Episcopum esse *proprium* ad conferendos ordines qui esset *ordinandi* Episcopus aut ratione *originis* aut *beneficii* aut *domicilii*. Postea Conc. Trid. et Innocentius XII. Const. " *Speculatores* „ a. 1694. quantum titulum *familiaritatis* consuetudine paulatim introductum expresse certis additis conditionibus confirmarunt (13). Quibus quatuor titulis nunc ex decreto S. C. C. 20. Iul. 1898. pro clericis accessit quintus titulus *incardinationis* in clero novae dioecesis.

Regulares cum primis Ecclesiae saeculis non essent exempti a iurisdictione episcopali, etiam quoad ordines suscipiendos Episcopis fuerunt subiecti. Quare mirum non est, quod c. 14. Concilii Carthaginensis VI. (a. 401.) in Episcopum illegitime ordinantem monachum alieni monasterii i. e. alterius dioecesis poena excommunicationis, in monachum vero male promotum depositio fuerit statuta. At gravia sine dubio fuerunt pericula disciplinae religiosae, si Episcopi inconsulto atque adeo invito Abbate monachum ordinarunt. Cfr. cap. 5. X. h. t. 11. Inde factum est, ut Conc. Agathense (a. 506.) c. 27. = c. 12. C. XVIII. q. 2. et Conc. Ilerdense (a. 524.-546.) c. 3. = c. 34. C. XVI. q. 1. statuerint monachum ab Episcopo non posse ordinari, nisi cum consensu et licentia sive ad praesentationem Abbatis. Quae norma transiit in ius commune atque cit. cap. 5. X. h. t. (Lucius III. a. 1181.-1185.) et cap. 1. § 8. de stat. monach. III. 10. in Clem. solemniter confirmata est. Postquam saeculo decimo tertio ordines mendicantium fundati sunt, qui non iam fuerunt singularia monasteria, sed universales societates in complures provincias divisae, Clemens IV. (a. 1265.-1268.) Fratribus Minoribus dedit privilegium *praesentandi* subditos suos ad ordines recipiendos cuicumque Episcopo communionem habenti cum Sede Apostolica. Quod privilegium a Sixto IV. a. 1474. confirmatum postea sive directa concessione sive per communicationem in alios ordines religiosos extensum est. Cfr. Benedict. XIV. Const. " *Impositi nobis* „ 27. Febr. 1747. At Concilium Trident.

(12) Cfr. de iure ante Bonif. VIII.: Clem. IV. (a. 1265.-1268.) in cap. 1. h. t. in Sext.; Urban. II. (a. 1088.-1099.) in c. 10. C. IX. q. 2.; Hallier l. c. P. II. sect. 5. cap. 3. art. 1.; Thomassin. l. c. cap. 2. sq. cap. 7.; Hinschius l. c. t. I. p. 87.

(13) Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 9. de ref.; Gloss. Figmento ad cap. 2. h. t. in Sext. iam commemorat *praetextum amicitiae*, c. 8. Conc. Arausic. I. (a. 441.).

tinum Sess. VII. cap. 11. de ref. et Sess. XXIII. cap. 8. de ref. novum ius condidit, cui non obstante benigniore declaratione Pii V. de privilegiis antiquis regularium non sublatis, regulares ex novis supervenientibus Constitutionibus Gregorii XIII. (a. 1583.), Sixti V., Clementis VIII. (a. 1596.) manserunt subiecti. Quas Constitutiones deinceps Benedictus XIV. in cit. Const. "*Impositi* „ authentice denuo interpretatus est et accuratius circumscripsit. Cfr. *Hallier*, De sacris elect. P. I. sect. 1.; *Thomassin*. l. c. P. I. l. 3. cap. 26. sq.; *Riganti* l. c. Reg. Canc. Apost. 24. § 3. n. 250. sq.; *Many* l. c. n. 156. sq.; *Piat*, Praelect. iur. regul. t. II. p. 286. sq.

§ 1. DE CAPACI MINISTRO SACRAE ORDINATIONIS.

27. I. Minister *ordinarius* et *capax* ad *validam* collationem *omnium* ordinum est omnis et solus Episcopus valide consecratus (14). Qui etiamsi sit apostata, haereticus, schismaticus (15), excommunicatus (16), suspensus, interdictus, irregularis, depositus, degradatus, simoniacus, criminosus vel loco et dignitati renuntiavit (17), modo servet *ritum substantialem* ordinationis iure *divino* (vel iure canonico) praescriptum, atque *intentionem* habeat faciendi, quod facit (18) Ecclesia, nihilominus *valide*, sed *illicite* ordines confert. Nam non obstante haeresi, schismate etc. cum caractere indelebili ordinis episcopalis *retinetur potestas valide* ordinandi (19).

(14) Cfr. c. 1. §. 9. D. 25.; c. 24. § 1. D. 93.; Decretum pro Armenis (cfr. *Denzinger*, Enchiridion n. 596.); Synod. Sciart. (a. 1888.) p. 133.; Conc. Trid. Sess. XXIII. vera et cath. doct. cap. 4. can. 7.; *Schmalzgr.* l. I. t. 11. n. 30.; *Phillips* l. c. § 38.; *Gasparri* l. c. n. 774. sq. 1129. sq.; *Pesch*, Praelect. dogm. t. VII. n. 649. sq.

(15) Cap. 2. X. de schismat. et ord. ab eis, V. 8.; Instruct. Clem. VIII. 31. Aug. 1595. n. 13. Cfr. Collect. Lac. t. II. col. 449. 450. 515. 601.; Synod. Mont. Liban. (a. 1736.) l. c. col. 228. sq. 241.; S. C. Inq. 13. Mart. 1669. in Collect. S. C. de Prop. F. n. 1207.; *Pesch* l. c. n. 660. sq.

(16) Cap. 2. X. de ordinatis ab Ep. I. 13.; Synod. Sciart. (a. 1888.) p. 160. sq.; *Schmalzgr.* lib. I. tit. 13. n. 4.; *Boenninghausen*, De irregul. fasc. II. p. 107. sq.

(17) Conc. Trid. Sess. VII. de sacram. in genere can. 12.; cap. I. X. de ord. ab Ep. I. 13.; *Schmalzgrueber* cit. tit. 13. n. 2. 3.; *Boenninghausen*, De irregularit. fasc. II. p. 105. sq.

(18) Decret. pro Armenis; Conc. Trid. Sess. VII. can. 2.; S. C. C. 23. Ian. 1586. 13. Febr. 1682. in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 175. n. 2. 3.; *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. VIII. cap. 11. n. 1.; *Gasparri* l. c. n. 966.

(19) Conc. Trid. l. c. can. 4.; *S. Raymundus*, Summa lib. I. tit. 5. § 6. tit. 6. § 3.; *Gasparri* l. c. n. 1147.

Quare ordinationes in Ecclesia orientali non unita cum Sede Apostolica generatim validae sunt habendae. Nam Episcopi orientales ob successionem in hierarchia ordinis non interruptam valide sunt consecrati et ritus substantiales servare solent atque de intentione ipsorum faciendi, quod facit Ecclesia, dubitari nequit (20). Idem fere iudicium ferendum est de valore ordinationum Iansenianorum in Hollandia et consequenter "*veterum catholicorum* „ in Germania et Helvetia (21), nisi praesertim apud *novos* illos haereticos in casibus particularibus ob speciales circumstantias dubia oriantur.

At irritae sunt ordinationes ecclesiae anglicanae (22) et multo magis Protestantium in Dania et Suecia (23); deest enim in illis saltem *forma* et *intentio* essentialiter requisita.

II. Ministri *extraordinarii* et *capaces* sacrae ordinationis sunt.

a) *Ex iure antiquo* (24) accedente consuetudine et saltem tacito consensu R. Pontificum simplices quoque *Presbyteri Cardinales* in ecclesiis suorum titulorum intuitu subditorum eisdem ecclesiis inservientium et quoad primam tonsuram et ordines minores tantum (25).

(20) Collect. Lac. t. II. l. c.; Benedict. XIV. Const. "*Etsi pastoralis* „ 26. Maii 1742. § 7. n. 13.-15.; Const. "*Eo quamvis tempore* „ 4. Maii 1745. § 20.; responsum allegatum 9. Apr. 1704. de ordinationibus diaconorum et presbyterorum ab Episcopo schismatico in Aethiopia factis iunct. decret. S. C. Inq. 21. Apr. 1875., unde constat responsum istud 9. Apr. 1704. non esse decretum S. C. Inq. Cfr. *Gasparri* l. c. n. 1057. sq. et Collect. Lac. l. c. col. 503. sq. et *Civiltà Cattol.* a. 1896. vol. VIII. p. 677. sq.

(21) Pii IX. Encycl. "*Etsi multa luctuosa* „ 21. Nov. 1873. in Arch. f. k. K. t. 31. p. 186. sq. et praesertim p. 195.

(22) Decret. S. C. Inq. 21. Apr. 1875. cum epist. Card. Patrizi 30. Apr. eiusd. an. in Collect. Lac. l. c. col. 504.; *Estcourt*, The quaestion of the anglican ordinations, Lond. 1873.; Act. theol. Oenip. t. II. p. 403. sq.; *Phillips* l. c. t. I. § 39.; *Scherer* l. c. p. 327.; *Gasparri* l. c. n. 778.; *Hinschius* l. c. p. 84. sq. Quae controversia de valore ordinationum anglicanarum nunc a Leone XIII. Const. "*Apostolicae curae* „ 13. Sept. 1896. per veram sententiam ex cathedra est dirempta, ut de illarum *nullitate* dubium non amplius existere possit. Cfr. Leon. XIII. Breve "*Religioni* „ 5. Nov. 1896. in Anal. eccles. t. V. p. 237. sq.; *Civiltà Cattol.* l. c. p. 5. sq. 257. sq. etc.

(23) *Phillips* l. c.; *Warrimont*, Mémoire historique sur la prétendue succession apostolique de la Scandinavie (a. 1854.); *Hinschius* l. c. p. 84.

(24) Cap. 11. X. de maior. et obed. I. 33.; Benedict. XIV. Const. "*Ad audientiam* „ 15. Febr. 1753. § 16.; *Many* l. c. n. 58.

(25) *Honorante*, Praxis Secretar. Tribun. Em. Card. Urbis Vicarii, Rom. 1762. p. 7. sq. recte docet secundum antiquam et recentem praxim etiam Constitutionibus Alexandri VII. "*Apostolica sollicitudo* „ et Innocentii XII. "*Romanus Pontifex* „ confirmatam simplicibus Presbyteris Cardinalibus in

b) Ex iure communi etiam nunc vigenti Abbates (26) regulares verorum ordinum religiosorum, non saeculares vel commendatarii vel titulares vel congregationum religiosarum cum votis simplicibus, dummodo sint sacerdotes et vere ac rite

suis ecclesiis titularibus Urbis potestatem conferendi primam tonsuram et ordines minores personis servitio illarum ecclesiarum addictis non amplius competere. Imo ex Benedicti XIV. Const. « *Ad honorandum* » 27. Mart. 1752. etiam Cardinali Archipresbytero Basilicae Vaticanae eiusque successoribus potestas conferendi ordines tantum conceditur intra terminos ibidem statutos, « *quatenus episcopali caractere praediti sint* ». Certe etiam ex disciplina nunc vigente simplices Presbyteri Cardinales (hodie tamen vix non omnes Presbyteri Cardinales solent habere ordinem episcopalem) tali iure conferendi ordines minores in suis titulis non utuntur. Quare altera quaestio, num id facere possint ad instar Abbatum sine licentia Cardinalis Vicarii non obstante Concilio Tridentino Sess. VI. cap. 5. de ref., (quod de Abbatibus et Cardinalibus in suis ecclesiis vel titulis pontificalia exercentibus non est intelligendum), practica utilitate caret, praesertim si etiam ratio habeatur litterarum dimissoriarum per Cardinalem Vicarium obtinendarum. Cfr. Ph. Hergenrother-Hollweck l. c. p. 234. Cfr. tamen Benedict. XIV. Const. « *Ad audientiam* » l. c.; Gasparri l. c. n. 965; Many l. c. n. 58.

(26) In Concilio Ancyrano (a. 314.) c. 13. prima vice expresse commemorantur *Chorepiscopi*, qui omnino prohibentur ab ordinatione presbyterorum et diaconorum (cfr. de interpretatione huius canonis: *Hefele* l. c. t. I. p. 231. sq.), atque c. 10. Conc. Antioch. (a. 341.), etiamsi ordinem episcopalem consecuti sint, ad solam ordinationem lectorum et subdiaconorum et exorcistarum restringuntur. Cfr. de Chorepiscopis: *Hefele* l. c. p. 773.; *Thomassin*. l. c. P. I. lib. 2. cap. 1. et 2.; *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. III. cap. 3. n. 6.; *Gasparri* l. c. n. 792. 941. sq.; *Scherer* l. c. § 91. not. 2.; Synod. Sciarf. (a. 1888.) 145. sq. 148. sq., ubi agitur de benedictione Archidiaconi, Periodcutae, Chorepiscopi, quae ordinatio episcopalis non est nec concedit potestatem conferendi ordines.

Patres Concilii Nicaeni II (a. 787.) c. 14. = c. 1. D. 69. (cfr. de versione Grat. parum accurata: *Hefele* l. c. t. III. p. 479. sq.) *Chorepiscopis* antiquum ius ex mandato Episcopi ordinandi lectores confirmant et prima vice etiam Abbatibus conferendi lectoratum concedunt, dummodo iidem Abbates sint sacerdotes et ab Episcopo benedicti. Qui canon Concilii Nicaeni II., quem denuo Innocentius III. a. 1210. allegat in cap. 11. X. de aet. et qual. I. 14., paulatim secundum consuetudinem Ecclesiae occidentalis saltem ad omnes ordines minores etiam pro subditis saecularibus extensus est. Cfr. c. 1. D. 69. = c. 14. Conc. Nicaen. II. a. 787. (*Hefele* l. c. t. III. p. 479. sq.); Alex. III. in cap. 1. X. de ordinat. ab Ep. l. 13. et cap. 3. de privileg. V. 7. in Sext.; *Pirhing* l. I. t. 11. n. 41. Denique Concilium Trid. Sess. XXIII. cap. 10. de ref. privilegium illud Abbatum accuratius circumscripsit et ad subditos regulares limitavit sublatis, omnibus privilegiis et consuetudinibus etiam immemorabilibus. Cfr. *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. II. cap. 11. n. 9. sq.; S. C. C. declar. in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 197. sq.; S. C. Inq. 15. Iul. 1903.; Act. S. Sed. vol. II. p. 340.; *Santi* h. t. n. 27.; *Many* l. c. n. 50. sq. 56. sq. Cfr. de praxi Ecclesiae orientalis: Synod. Mont. Lyban. (a. 1736.) l. c. col. 269.

benedicti *vel* rite benedictis ex iuris dispositione vel speciali privilegio *aequiparati* et denique in officio abbatiali, cui hoc ius adnexum est, re vel aequivalenter in perpetuum *maneant*, nisi Abbatibus mere temporalibus ex speciali indulto apostolico eadem facultas sit concessa. At Abbates regulares *etiam nullius* hoc iure uti possunt pro solis *suis* subditis regularibus neque ultra primam tonsuram et ordines minores (27).

c/ Ex speciali *privilegio apostolico* presbyteri quidam, qui ordine episcopali carent, etiam quoad ordinem subdiaconatus. Qui favor, quo in Ecclesia orientali fruebantur Chorepiscopi, ante Concilium Tridentinum compluribus Abbatibus fuerat concessus (28).

(27) Cfr. de necessitate sacerdotii et benedictionis: Cit. c. 14. Conc. Nicæna. II.; cap. 11. X. de aet. l. 14.; cap. 1. X. de suppl. negl. l. 10.; S. C. C. 26. Mart. 1647., 28. Mart. 1903.; Benedict. XIII. Const. « *Commissi* » 6. Maii 1725.; Gasparri l. c. n. 798. sq.; Many l. c. n. 50. 51. Quae benedictio recipienda est ab Episcopo dioecesis infra annum a die electionis; at Abbas toto illo anno decurrente, item si ter benedictionem inutiliter ab Episcopo petierit, vel speciale habeat privilegium, ante omnem benedictionem potest licite et valide ordines minores conferre. Cfr. Benedict. XIII. l. c.; S. R. C. 19. Maii 1896., 31. Aug. 1867. (Decr. auth. S. R. C. n. 3905. 3162.); Arch. f. k. K. t. II. p. 199. sq. Quibus subditis regularibus nequeunt adnumerari *novitii*, cum per vota religiosa ab Ecclesia acceptata nondum facti sint regulares (cfr. S. C. C. 14. Maii 1689.), neque subditi *alieni* Praelati regularis vel Episcopi, licet litteris dimissorialibus muniti sint, quia verba Tridentini *privilegii* non plene verificantur, et iteratae obstant decisiones SS. CC. C. v. g. S. C. C. 23. Nov. 1641. et S. C. R. 27. Sept. 1659.; at merito iisdem adcensentur etiam professi votorum *simplicium* in formalibus religionibus, qui hac in re sine professione solemnii nomine subditorum regularium comprehenduntur, ut constat ex praxi etiam Romae recepta. Cfr. Pennacchi, Comment. in Const. Apost. Sed. t. II. p. 465., Piat, Praelect. iur. regul. t. II. p. 151.; Hollweck, D. k. Strafg. 291. sq. 349. sq.; Many l. c. n. 52. 161.; aliter Gasparri l. c. n. 949., qui exigit professionem *solemnem*. Quodsi Abbas, licet sit vere sacerdos, rite benedictus vel aliunde legitimo privilegio praeditus et Abbatis officium legitime retineat, *aliis* quam subditis suis regularibus ordines minores conferat, sane *illicite* agit; sed de valore illarum ordinationum usque nunc est acris controversia, quia ex natura rei valor huiusmodi ordinationum est possibilis et decisiones S. C. C. non sunt conformes. Nihilominus si attendatur talem facultatem haberi *ex privilegio* restricto ad subditos regulares, non ex vi solius ordinis, atque praeterea ratio habeatur analogiae cum sacramento confirmationis a presbytero administrato et non paucarum decisionum SS. CC., sententia *negans* valorem v. g. cum Suarez, Hallier aliisque antiquis et novis scriptoribus videtur praefenda. Cfr. Gasparri l. c. n. 955. sq.; Many l. c. n. 54.

(28) De Augustinis l. c. t. II. 531. sq. iunct. Scherer l. c. p. 328. et cap. 9. X. de consecrat. Eccl. III. 40.; Synod. Mont. Lib. (a. 1736.) l. c. col. 269.; Many l. c. n. 59. Cfr. quoque Gelas. epist. (a. 494.) apud Thiel, Epist. Roman. Pont. p. 365.

d) At nullo certo et authentico documento probatur Romanos Pontifices v. g. Innoc. VIII. Const. "*Exposcit* „ 9. Apr. 1489. unquam simplici presbytero, etiamsi is Abbas generalis fuerit, privilegium conferendi ordinem *diaconatus* indulsisse (29). Multo magis omnes theologi et canonistae conveniunt Romanum Pontificem neque simplicem sacerdotem unquam de facto ad ordinationem *presbyteri* delegasse neque de iure delegare posse. Nam universa traditio est contraria et nullum exemplum allegari potest. Cfr. *De Augustinis* l. c. p. 529. sq.; *Many* l. c. n. 59.

e) Dubium solidum existere non potest, quin *unus* Episcopus valide consecratus etiam *absque* indulto pontificio possit *valide* conferre ordinem Episcopatus. Quare praeter Episcopum consecratorem *duo alii Episcopi assistentes* tantum ad liceitatem, non ad *validitatem* consecrationis episcopalis re-

(29) Acta theol. Oenip. t. IV. p. 527. sq.; *Phillips* l. c. § 38. i. f.; *Scherer* l. c. p. 328. de novo patrono huius privilegii; *Santi* h. t. n. 24.; *Pastor*, Geschichte d. Paepste t. III. p. 253., ubi ea allegat facta, quibus facile probatur tempore Innocentii VIII. huiusmodi Constitutionem pontificiam *potuisse falsificari*. *Gasparri* l. c. n. 798. "*Mihi facta inspectione in archivio Vaticano, relatum est, bullam quidem (i. e. Innocentii VIII.) ibidem reperiri, sed mentionem de diaconatu in eadem deesse* „ Quae si vera essent, sane citata Const. Innocentii VIII. *genuina* esset dicenda, sed propter *interpolationem* factam in vulgaribus editionibus careret omni vi probandi exorbitans illud privilegium Abbatum Cisterciensium. At relatio ista anonymi officialis non indicato accurate loco archivii Romani nec descripto diplomate ex sese suspecta non amplius sustineri potest. Nam *P. Pius a Langonio*, De Bulla Innocentiana (a. 1892.) p. 11. sq., ubi denuo solide universam quaestionem examinat, aperte testatur post accuratas quamplurimorum eruditorum investigationes in tabulariis Vaticanis Bullam originalem hucusque non fuisse repertam, atque speciatim in regesto Innocentii VIII. nec textum originalem talis Bullae nec duplicatum nec minuta inveniri. Fatendum vero est regestum Innocentii VIII. accurata methodo historica, qua v. g. nunc Decretales Bonifacii VIII. aliorumque Rom. Pontificum publicantur, nondum esse exploratum. Quare nihil obstat, quominus forte tempore futuro textus originalis et authenticus, non interpolatus huius Bullae reperiat.

Certe Bulla Innocentiana iam a. 1491. Divione typis fuit impressa. Quodsi de ipsius authenticia quaeratur, concedendum est illam argumentis *a priori* petitis non posse impugnari. Nam si sola natura rei attendatur, Christus Dominus sine dubio *potuit* R. Pontifici hanc potestatem eodem modo concedere, quo illi permisit simplicem sacerdotem deputare ad administrandum sacramentum confirmationis et ad conferendos ordines minores, imo etiam subdiaconatus, qui ex multorum theologorum opinione sunt vera sacramenta; ipsi vero subdiaconi sunt ministri sacri et immediati altaris, qui a diaconis non multum distant. Hinc si omnes illi theologi non invenerunt difficultatem vindicandi R. Pontifici potestatem in-

quiruntur. Quae sententia ex tribus opinionibus hac de re propugnatis invictè probatur ex antiqua praxi Ecclesiae Romanae per multa saecula retenta, qua Romanus Episcopus solus consecrationem Episcoporum perfecit. Accedit traditio et praxis antiqua etiam aliarum Ecclesiarum et praesertim Congregationum Romanarum, quae constanter tenuerunt consecrationem episcopalem ab uno solo Episcopo *sine dispensatione* pontificia factam esse *illicitam*, sed *validam*; unde manifeste consequitur dispensationem R. Pontificis concedi de lege mere disciplinari Ecclesiae, non supplere *conditionem iure divino* requisitam. Cfr. S. C. Inq. 13. Mart. 1669.; S. C. de Prop. F. 18. Maii 1695. in Collect. S. C. de Prop. F. n. 1207. 1208.; *Hallier* l. c. P. II. sect. 5. cap. 2.; *Benedict.* XIV., De Synod. dioec. l. XIII. cap. 13. n. 2. sq.; *Pesch*, Praelect. dogm. t. VII. n. 655. sq.; *Gasparri* n. 1087. sq. 1112; *Many* l. c. n. 272. sq.

§ 2. DE COMPETENTE MINISTRO SACRAE ORDINATIONIS.

28. I. Romanus Pontifex, Episcopus Ecclesiae catholicae, qui in omnes fideles ordinariam, immediatam vereque epi-

dulgendi facultatem presbytero ad collationem subdiaconatus, ex natura rei et a priori extensio illius potestatis pontificiae ad diaconatum non videtur repugnare, ita ut inde contra authenticam huius Bullae efficax argumentum peti non possit. Universa igitur controversia ex *traditione divina* est resolvenda. Qua in re sola Bulla Innocentiana non constituit sufficiens argumentum; etenim sese habet ad instar alicuius insulae in mari magno, atque similis doctrinae antea nullibi reperitur vestigium, imo negatio apud antiquos scholasticos. Porro si quis in foro ecclesiastico *exorbitans* allegat privilegium, ipsi incumbit onus producendi textum originalem privilegii. Cfr. c. 8. D. 100.; cap. 4. 7. 9. X. de conf. II. 30.; cap. 19. X. de testib. II. 20.; *Sentis*, D. Monarchia Sicula p. 35. Quae productio textus originalis hucusque facta non est. Deinde ipsa Bulla ob rem contentam et circumstantias temporis manet suspecta; etenim conceditur res plane nova, insolita, inaudita *ultra preces* valde modestas et ob motiva vere debilia; ipsum vero tempus Innocentii VIII. propter alias enormes falsificationes Constitutionum Apostolicarum est suspectum; tandem unica huiusmodi Bulla particularis etiam in casu authenticae nondum constitueret peremptorium argumentum, ut patet v. g. ex modo loquendi theologorum de unica quadam mereque particulari dispensatione pontificia. Cfr. *Pesch* l. c. t. VII. p. 666. sq.; *Suarez*, De virt. et stat. relig. tract. VII. l. 9. cap. 13. n. 7.; *Wernz* l. c. tom. IV. p. 1024. Pro authenticam huius privilegii militat *Many* l. c. n. 59. cum Planchard, Panhoelzl aliisque. At disputatio de authenticam istius privilegii habet mere theoreticum valorem; nam singulare illud indultum per Concilium Tridentinum, certe vero per Leon. XIII. Breve « *Non mediocri* » 30. Iul. 1902. est abrogatum; ibidem enim Abbatibus Cisterciensibus datur privilegium « *conferendi servatis servandis regularibus suis subditis primam tonsuram et quatuor ordines minores tantummodo* ».

scopalem iurisdictionem habet, in universa Ecclesia et omnibus fidelibus iure divino capacibus atque alias dignis et idoneis ordines quoscunque *licite ipse conferre potest* (30), quin licentia alterius indigeat vel sanctionibus iuris mere humani v. g. circa tempora rigorose adstringatur.

Praeterea pro plenitudine suae potestatis sibi aliquam ordinationem soli *reservare* vel *aliis Praelatis* ceteroquin habilibus ordinariam vel delegatam facultatem ordines licite conferendi etiam cum derogatione iuris communis impertiri valet.

Si quis a Romano Pontifice ordinatus est, sine illius licentia ob honorem Sedi Apostolicae debitum et praxim a Rom. Pontificibus constanter servatam ab alio Praelato ad superiores ordines nequit promoveri (31) et clericis ordinatis ab alio Praelato praestat honore (32). Ex disciplina nunc (33) in Ecclesia saltem latina vigenti per se consecrationes Episcoporum Romano Pontifici sunt iure proprio et ordinario reservatae (34). Cum iure antiquo et novo ad *licitam* consecrationem Episcopi omnino requirantur *tres Episcopi*, absque indulto pontificio *unus Episcopus solus* aut tantum cum *duobus presbyteris* assistantibus ordinem episcopalem *licite* conferre nequit. Cfr. c. 4. Conc. Nicaen. (a. 325.) iunct. *Hefele* l. c. t. I. p. 386.; *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. XIII. cap. 13. n. 4. sq., ubi n. 10. allegat decisionem quandam a Clemente XI. 26. Nov. 1718. in casu particulari datam; *Pesch*, Praelect. dogm. t. VII. n. 655.

(30) Cfr. c. 20. (Stephan. VI. a. 885.-891.) C. IX. q. 3.; c. 31. (Gelas. a. 492.-496.) C. XVI. q. 1.; cap. 1. 3. de temp. ord. l. 9. in Sext.; *Benedict. XIV. Const.* "In postremo" 10. Oct. 1756. §. 6.; *Thomassin.* l. c. P. II. lib. 1. cap. 8.; *Riganti* l. c. Reg. Canc. Apost. 24. § 3. n. 317. sq.; *Phillips* l. c. § 40.; *Gasparri* l. c. n. 792. sq.

(31) *Innoc. III.* in epist. ad Philippum, Archiep. Mediol.; *Benedict. XIV.* l. c. §§ 2. sq.; *De Angelis*, l. c. h. tit. n. 3.; *Thomassinus*, *Riganti*, *Phillips* l. c.; *Hinschius* l. c. p. 85. sq. At ex cap. 12. X. de tempor. l. 11. pro ista assertione nihil colligi potest, atque ideo in summario cit. cap. 12. sensus capitis non accurate refertur. Cfr. *Gasparri* l. c. n. 793.; *Many* l. c. n. 43.

(32) Cap. 7. X. de maior. et obed. l. 31.; *Benedict. XIV.* l. c. § 7.; *Gonzalez Tellez* l. c. in cap. 12. h. t.; *Gasparri* l. c. n. 794.

(33) Cfr. de iure antiquo: *Grat. Dist.* 64. 65. 66.; cap. 6. 7. X. h. t. 11.; can. 20. Conc. Arelat. (a. 314.); can. 4. Conc. Nicaen. (a. 325.) et *Hefele* l. c. t. I. p. 386.; *Gasparri* l. c. n. 1087.

(34) Pontificale Rom. P. I. De consecr. electi in Ep.; *Benedict. XIV.* l. c. §§ 16. 17.; *Devoti*, *Instit. canon.* l. c. §§ 3. 4.; *Gasparri* l. c. n. 795. sq.; *Papp-Szilágyi* l. c. p. II. § 10.

II. *Episcopi* cum iurisdictionem habeant tantum in determinato territorio et in *limitatam populi christiani partem*, etiam solummodo in sua dioecesi et suis subditis tanquam *Episcopi proprii* ordines conferre possunt (35).

Quare Episcopus in alterius dioecesi ordinationes peragere nequit, nisi de Ordinarii loci *expressa* licentia et in personas eidem Ordinario subiectas tantum (36). Subditus vero alienae dioecesis, qui extra dioecesim propriam ordines recipere vult, a suo Episcopo litteras dimissoriales et testimoniales afferre debet (37).

Inde sequitur Episcopos, qui populum subiectum non habent velut Episcopi titulares, vel qui ecclesiae suae renuntiarunt, nonnisi de alterius Episcopi licentia ordines conferre posse (38).

III. Speciatim Episcopus est *proprius* ordinator *saecularium personarum* ex hisce quinque titulis:

a) *Ratione originis* (39) naturalis Episcopus loci, ubi pater *legitimus* tempore nativitatis clerici ordinandi *domicilium*

(35) Cfr. supra h. tit. n. 26. not. hist.; Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 8. de ref.

(36) Conc. Trid. Sess. VI. cap. 5. de ref. Cui principio iam antiquis canonibus stabilito (cfr. c. 6. Conc. Nicaeni (a. 325.); can. 36. Apost.; *Phillips* l. c. § 23. not. 30.; Gratian. Dist. 71.) non obstant facta quaedam extraordinaria primorum saeculorum (cfr. c. 10. (Urban. II. scr. a. 1088.-1099.) C. IX. q. 2.; *Thomassin*. l. c. P. II. lib. 1. cap. 1. n. 10. sq.; *Phillips* l. c. § 43. p. 359. sq.), neque privilegia quaedam specialia v. g. Primatis Carthaginiensis (cfr. Conc. Carthag. III. a. 397. c. 7. et *Hefele* l. c. t. II. p. 67.) et Patriarcharum. Cfr. Synod. Mont. Liban. (a. 1736.) in Collect. Lac. t. II. col. 231. de Patriarcha Maronitarum; Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 140. de Patriarcha Antioch. Syror.; Synod. Alexandr. (a. 1898.) p. 147. de Patriarcha Alexandr. Coptorum ordinandi quemcumque de tota natione et in toto Patriarchatu, saltem si urgeat necessitas.

(37) Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 8. de ref.; cap. 4. X. h. t. in Sext.

(38) Cap. 1. X. de ordinatis l. 13.; Conc. Trid. Sess. XIV. cap. 2. de ref.; *Scherer* l. c. p. 328. not. 12.

(39) Cap. I. 3. h. t. l. 9. in Sext.; Innoc. XII. Const. "*Speculatores*" §§ 4. 5.; *Phillips* l. c. §§ 41. 42.; Arch. f. k. K. t. 79. p. 98. Non desunt auctores (cfr. *Gasparri* l. c. n. 807. 823.; *Many* l. c. n. 31.; *Scherer* l. c. t. I. p. 329.), qui putant etiam ex disciplina vigente Episcopum loci *baptysmi* sive originis spiritualis esse competentem ad ordinationem *neophyti* in aetate adulta ex infidelitate conversi vel haeretici ad Ecclesiam catholicam redeuntis et saltem sub conditione *denuo baptizati*. At Innocentius XII. in cit. Const. taxative solummodo quatuor statuit causas competentiae in Episcopo ordinante, neque quidquam addit de quinta causa originis spiritualis. Porro non efficax est argumentum allatum ex Pauli III. Const. "*Cupientes*" - 21. Mart. 1542. et Clem. XI. Const. "*Propagandae*" - 11. Mart. 1704., in qua

habuit, dummodo promovendus ad ordines ibidem natus non fuerit ex accidenti occasione (40) v. g. itineris, mercaturae, legationis; at si pater tempore illius nativitatis filii ex accidente nullibi habeat domicilium, attendenda est dioecesis verae et naturalis originis patris.

Quodsi pater in loco nativitatis filii tanto tempore eaque intentione permanserit, ut ex iuris dispositione *verum* inibi domicilium contraxerit, *non locus originis patris*, sed illud *domicilium per patrem* legitime acquisitum attendi debet.

At si contingat, ut pater in loco nativitatis filii domicilium non contrahat, nihilominus tamdiu ibidem commoretur, ut filius impedimento canonico irretiri potuerit, antequam ad ordinationem illius filii procedatur, Episcopo alias competenti exhibendae sunt litterae *testimoniales* datae ab Episcopo illius loci, ubi clericus ordinandus commoratus erat (41).

Quoad filios *illegitimos* Episcopus originis est Episcopus matris generatim iuxta normas de patre legitimo statutas. Qui titulus competentiae natura sua est *unus* neque mutato etiam domicilio unquam amittitur.

b) *Ratione domicilii* (42) ad effectum suscipiendi ordinis

neophytis ex iudaismo vel infidelitate conversis confirmantur favores a Paulo III. l. c. concessi. Nam in neutra Bulla *expresse* aliquid decernatur de competentia *ad ordinationem* ex solo titulo *baptismi*. Cfr. quoque *D'Annibale*, Summula theol. mor. P. I. n. 82. Quare si neophyti in loco baptismi possunt ordinari, id non fit ratione baptismi, sed *domicilii* acquisiti. Hinc si Americanus ex civitate Baltimorensi oriundus ibidem *retineat verum domicilium*, sed in itinere Florentiae convertatur ad fidem catholicam et baptismum saltem conditionate recipiat, nullo modo Archiepiscopum Florentinum ob solam rationem illius baptismi recepti potest habere suum proprium Episcopum, qui ipsi ordines legitime conferat. Cfr. fol. p. 13. in caus. coram S. C. C. 21. Aug. 1897. discussa, ubi baptismus ut titulus competentiae excluditur, et pariter Innocentius XII. dicitur taxative quatuor admisisse titulos.

(40) S. C. C. in caus. Neapol. 12. Febr. 1718. et in caus. Neapol. 8. Febr. 1721.

(41) Innocentius XII. l. c. Cfr. de quaestionibus particularibus v. g. de Episcopo originis, si pater legitimus tempore nativitatis filii iam mortuus sit, vel si agatur de infantibus expositis vel derelictis vel natis in locis infidelium haereticorum, schismaticorum vel in Vicariatibus et Praefecturis Apostolicis: S. C. C. in caus. Terrae. 26. Ianuar. 1833.; S. C. C. 25. Aug. 1877. in Act. S. Sed. vol. X. p. 485. sq.; *Schmalzgr.* h. t. n. 38.; *Honorante* l. c. p. 16. sq.; *Gasparri* l. c. n. 806. sq.; *Many* l. c. n. 28. sq. 47. sq.

(42) Cap. 3. h. t. 9. in Sext.; Innoc. XII. l. c. § 5. Cfr. de domicilio: *Laurin*. in Arch. f. k. K. t. 26. p. 165. sq.; *D'Annibale* l. c. P. I. n. 83. 84. Cfr. de causis particularibus in materia ordinationum: S. C. C. in caus.

is duntaxat censetur subditus alicui Praelato tanquam proprio suo Episcopo, qui licet alibi natus fuerit, illud adeo stabiliter in aliquo loco constituit, ut *vel* per decennium (43) saltem in eo habitando, *vel* per maiorem rerum ac bonorum suorum partem cum instructis aedibus in locum huiusmodi transferendo *ibique insuper* per aliquod considerabile tempus (i. e. per triennium) commorando satis superque suum *perpetuo* ibidem permanendi animum demonstravit *et* nihilominus ulterius in **utroque casu** se vere et realiter animum huiusmodi habere *iureiurando* (44) affirmet. Quare ex disciplina nunc vigente ad titulum competentiae ex domicilio non sufficit *quasi* domicilium, imo nec simplex domicilium *verum*, sed requiritur domicilium *qualificatum una* ex duabus probationibus allegatis *et insuper* iuramento confirmatis. Quod domicilium qualificatum potest quis habere *duobus* in locis aequaliter inhabitatis aut ex translatione bonorum aut ex decennali habitatione. Cessat iste titulus competentiae, si quis domicilium in una dioecesi derelinquat et in aliam transferat, sed non amittitur morte parentum vel si intra eandem dioecesim in alium locum migret.

Roman. 27. Apr. 1720. ; S. C. C. in caus. Caiet. 31. Ian. 1835. ; *Riganti* l. c. Reg. Canc. Apost. 24. § 3. n. 32. sq. (de domicil. quoad ordines); *Schmalzgr.* h. t. n. 39. ; *Gasparri* l. c. n. 828. sq. ; *Many* l. c. n. 32. sq.

(43) S. C. C. in caus. Florent. 8. Aug. 1829., in caus. Neapolit. 17. Iun. 1826. Cfr. *Lingen et Reuss*, Caus. select. S. C. C. p. 3. sq. 7. sq.

(44) Innocentius XII. in cit. Const. cum expresse agat de ipso ordinando, evidenter supponit candidatum ordinum, qui *proprium* illud domicilium qualificatum ipse sibi acquirere possit et iuramentum quoque praestet. At minores saltem regulariter nequeunt proprium domicilium verum et qualificatum acquirere ideoque obtinent domicilium *legitimum* in domo paterna. Hinc si pater transfert domicilium in aliam dioecesim, pariter filius minor ibidem in domo paterna acquirit domicilium qualificatum quoad ordines, dummodo verificentur conditiones a cit. Const. Innocentii XII. requisitae. Quae Constitutio *in hoc casu* de iuramento a filio exigendo nihil expresse statuit ; item in praxi non raro etiam a patre iuramentum exigi non solet. At inde non sequitur generaliter posse asserti huiusmodi iuramentum ordinarie non requiri. Cfr. *Scherer* l. c. t. I. p. 329. Fatendum vero est nostra aetate, qua tot sunt transmigrationes, de iure constituendo mitiorem desiderari praxim in acquirendo illo domicilio qualificato. V. g. decennium illud reduci posset ad unum annum, ut experimentum de candidato caperetur ; altera conditio de translatione bonorum, quae saepe non existunt, non videtur esse necessario retinenda, neque praestatio iuramenti generaliter exigenda, nisi ad vitandas fraudes Episcopus aliter statuatur.

c) *Ratione beneficii* (45) censetur quis subiici alicui Episcopo tanquam proprio ad effectum suscipiendi *ordines* (46), si beneficium illud sit eius redditus, ut ad congruam vitae sustentationem sive *iuxta taxam synodalem* sive ea deficiente iuxta morem regionis pro promovendis clericis ad sacros ordines detractis oneribus per se *sufficiat* (47) atque ab ordinando *pacifice possideatur*, sublata quacunque facultate *supplendi*, quod deficiat fructibus eiusdem beneficii, cum adiectione *patrimonii* etiam pinguis (48). Quod beneficium potest esse *simplex vel manuale* (49).

d) *Ratione familiaritatis* (50) efficitur quis proprius Episcopus alicuius clerici ordinandi, si is ad praescriptum Concilii Tridentini Sess. XIV. cap. 2. de ref., Sess. XXII. cap. 9. de ref. et Innocentii XII. l. c. § 6. familiarem suum per integrum et completum *triennium* in suo actuali *servitio* secum retinuerit ac *suis sumptibus* aluerit et insuper *beneficium* (51) (non patrimonium vel pensionem, quae vere et proprie beneficium non est), quod ei ad vitam sustentandam iuxta modum supra (III. c.) praefinitum sufficiat, saltem intra termi-

(45) Cap. 3. h. t. 9. in Sext.; Innocentius XII. l. c. §. 3.; S. C. C. in caus. Elbor. 2. 23. Aug. 1721., in caus. Terrac. 16. Dec. 1741. et 18. Apr. 1744.; *Gasparri* l. c. n. 840. sq.; *Many* l. c. n. 37. sq.

(46) Quare hic titulus non sufficit, ut *laicus* alterius dioecesis ab Episcopo, cui ad beneficium ecclesiasticum praesentatus est, ad primam *tonsuram* promoveri possit etiam sub praetextu beneficii statim conferendi *post datam tonsuram*. Cfr. Innocent. XII. l. c. §§ 3. 6.; Pii IX. Const. « *Apost. Sed.* »; *Suspensionem per annum ab ordinum administratione ipso iure incurrunt ordinantes aliquem subditum etiam sub praetextu beneficii statim conferendi aut iam collati, sed minime sufficientis absque eius Episcopi litteris dimissorialibus* »; S. C. C. in caus. Mutin. 26. Ian. 1658.; *Hollweck*, D. k. Strafg. p. 290. sq.

(47) S. C. C. in caus. Arimin. 17. Iul. 1723.; *Benedict.* XIV., De Synod. dioec. l. XII. cap. 9.

(48) *Riganti* l. c. Reg. Canc. Apost. 24. § 3. n. 53. sq.; *Phillips* l. c. § 42. p. 384. sq.

(49) S. C. C. 18 Iul. 1733.; *Many* l. c. n. 38.

(50) Gloss. cit. supra ad cap. 2. h. t. 9. in Sext.; *Riganti* l. c. Reg. Canc. Apost. 24. § 3. n. 5.; *Phillips* l. c. § 41. p. 371. sq.; *Gasparri* l. c. n. 846. sq.; *Many* l. c. n. 39. sq.

(51) Cap. 2. X. de praeb. III. 5.; S. C. C. in caus. Tricaric. 27. Iul. 1693., in caus. Elboren. 2. Aug. 1721., in caus. Bejen. 11. Aug. 1904., ubi ad I. et II. utrique affirmative responsum est, sed cum clausola: « *Dummodo constet thesaurarias (de quibus quaerebatur) esse vere et proprie beneficia* »; Act. S. Sed. vol. 27. p. 230. sq. Ita recte tenent *Riganti*, *Monacelli*, *Lucidi* contra *Barbosa*, *Giraldi*, cum *Many* l. c. n. 41. saltem quoad pensionem praefert benigniorem sententiam.

num *unius mensis* a die factae ordinationis reipsa conferat (52). At ex titulo familiaritatis solummodo Episcopi *residentiales*, non titulares fieri possunt competentes ad ordines conferendos. Etenim Concilium Tridentinum Sess. XIV. l. c. expresse statuit: “ *Nemo Episcoporum, qui titulares vocantur..., vigore cuiusvis privilegii de promovendo quoscumque ad se venientes pro tempore concessi alterius subditum, etiam praetextu familiaritatis continuae commensalitatis suae absque sui proprii Praelati expresso consensu aut litteris dimissoriis ad aliquos sacros aut minores ordines vel primam tonsuram promovere seu ordinare valeat* „, atque hanc sanctionem poenalem subiungit: “ *Contrafaciens ab exercitio pontificalium per annum: taliter vero promotus ab executione ordinum sic susceptorum, donec suo Praelato visum fuerit, ipso iure sint suspensi* „. Denique illud titulo familiaritatis proprium est, quod quis ex illo antecederet ad ordinationem non sit subditus Episcopi ordinantis, sed alibi habeat suum domicilium vel locum originis. Quare *competentia* Episcopi ex familiaritate non repetenda est ex aliqua praevia subiectione, sed ex *iure speciali* imprimis diuturna consuetudine praeformato atque deinde expresse a Concilio Tridentino approbato. Cum Episcopus vi tituli familiaritatis ordinet *non subditum*, ex hoc principio solvenda est quaestio, num huiusmodi familiarem promovendum *dispensare* possit v. g. super interstitiis vel illegitimis natalibus.

e) *Ratione incardinationis* in clerum dioecesis. Quae incardinationo clericum ex decreto S. C. C. 20. Iul. 1898. supponit *excarnationem* ex alia dioecesi, quae nonnisi *iustis de causis* fieri potest et *effectum* undequaque tantum consequitur, si *incardinatio* in alia dioecesi fuerit executioni mandata. Porro incardinatio ab Episcopo facienda est solummodo pro *necessitate* seu *commoditate* dioecesis, non *oretenus*, sed *scriptis*, *absolute* et *in perpetuum*, i. e. nullis sive expressis sive tacitis limitationibus obnoxia, ita ut clericus novae dioecesi prorsus mancipetur, praestito ad hoc *iuramento* ad instar illius, quod Innocentii XII. cit. Const. “ *Speculatores* „ pro domicilio acquirendo praescribit. Praeterea ad incardinationem deveniri non potest, nisi prius ex legitimo documento constiterit alienum clericum a sua dioecesi fuisse *in perpetuum* dimissum et insuper ab Episcopo dimittente obtenta fuerint op-

(52) S. C. C. in caus. Roman. 23. Iul. 1697.; Scherer l. c. p. 330.; *Honorante* l. c. p. 22. sq.; *Riganti* l. c. n. 134. sq.; *Phillips* l. c. § 42. p. 387. sq.

portuna testimonia, etiam secreto, si opus sit, de eius natalibus, vita, moribus ac studiis. Quodsi clericus hac ratione adscriptus fuerit alicui dioecesi, solvitur penitus a priori dioecesi, consequitur iura et onera cleri novae dioecesis, speciatim vero potest etiam ad ordinem promoveri. Cum tamen nemini cito manus sint imponendae, Episcopus pro suo officio in singulis casibus expendere debet, an omnibus attentis clericus adscriptus talis sit, qui tuto possit absque ulteriori experimento ordinari, an potius oporteat eum *diutius probari*. At quoad clericos *diversae linguae* et *nationis* necesse est, ut Episcopi in iis admittendis cautius et severius procedant ac *nunquam* eos recipiant, nisi requisiverint prius a respectivo eorum Ordinario et obtinuerint secretam et favorabilem de ipsorum vita et moribus informationem. Denique quoad laicos aut etiam quoad clericos, qui excardinationis beneficio uti nequeunt aut nolunt (quae ultima verba evidenter tantum referuntur ad clericos), standum est dispositionibus Constitutionis “*Speculatores*”, Innocentii XII., quae non obstante novo decreto S. C. C. ratae ac firmae manere debent. Quare laicus profecto libere potest migrare in aliam dioecesim ibique acquirere domicilium; nullus enim laicus ita dioecesi est adscriptus et incorporatus, ut absque licentia Episcopi non possit suam dioecesim absolute relinquere et alibi acquisito domicilio sese constituere *subditum* novi Episcopi v. g. quoad matrimonium. Cfr. *Laurin* in Arch. f. k. K. t. 26. p. 191. At inde non sequitur eadem libertate *clericum* uni dioecesi adscriptum posse transire ad clerum alterius dioecesis, neque *laicum* in ordine ad *recipiendos ordines* posse suum domicilium transferre in aliam dioecesim *non servatis conditionibus* cit. Const. “*Speculatores*”, Innocentii XII. Cfr. *Gasparri* l. c. n. 891. Id etiam manifeste eruitur ex textu decreti S. C. C. 20. Iul. 1898., ubi verba de excardinatione referuntur ad vocabulum proximum (clericos), non ad remotum (laicos). Quare excardinationes *laicorum* quoad *ordines* factae ab Episcopis non servatae cit. Const. Innocentii XII. nequeunt dici permissae, nisi possit demonstrari legitima consuetudo saltem immemorialis aut indultum apostolicum. Cfr. Arch. f. k. K. t. 79. p. 93. sq. 97. sq. Nam unus Episcopus nequit in favorem alterius Episcopi *renuntiare* iuri, quod ipse non habet, neque alter potest procedere ad ordinationem innixus titulo *domicilii*, qui citatae Const. Innocentii XII. non est conformis. “*Nulli Episcopo aut cuiusvis loci Ordinario* (verba sunt

Innocentii XII. l. c.), *tametsi Cardinalatus honore fulgeat, licere externum quempiam ac sibi ratione originis seu domicilii iuxta modum inferius declarandum legitime contracti non subditum ad clericalem tonsuram promovere etc.* „ Quae doctrina confirmatur ex resp. S. C. C. in caus. S. Miniat. 20. Mart. 1830. et recentissime in caus. Manizalen. 21. Ian. 1905., ubi S. C. C. nequaquam excardinationem laicorum ratam habuit, sed quoad aliquam praxim iam proxime accedentem ad normas cit. Const. Innocentii XII. cum pluribus clausulis respondit: “ *Attentis omnibus pro gratia ad triennium firmo iuramento ad tramitem Bullae “ Speculatores „ (Innoc. XII.) et cum testimonialibus ad tramitem iuris, facto verbo cum SSmo „.* Cfr. Act. S. Sed. vol. 37. p. 775. sq.; Gasparri l. c. n. 891.; paulo aliter Many l. c. n. 71. Cfr. quoque Hofmann in Act. theol. Oenip. t. 24. p. 92. sq. (de excardinatione).

At postea prodiit decret. S. C. C. 24. Nov. 1906. a R. P. approbatum, quo laicus, *dimissus* ab una dioecesi ad aliam *terminatam*, permittitur *admitti* ab alio Episcopo *benevolo receptore* et facto iuramento *ad instar* atque observatis conditionibus decr. “ *A primis „* promoveri ad ordines eodem modo ac clerici rite incardinati, saltem si sit *natu maior*, qui libere suum domicilium relinquere potest, salvis tamen praescriptis decr. “ *Vetuit „* S. C. C. 22. Dec. 1905. quoad alumnos a Seminariis dimissos. Cfr. Act. S. Sed. vol. 39. p. 600. sq. vol. 38. p. 407. sq.

Scholion I. Ante decretum S. C. Ep. et Regol. “ *Auctis „* 4. Nov. 1892. saepe imposita fuit conditio in antiquis indultis a Sede Apostolica concessis Superioribus institutorum simplicium suos alumnos professos ad ordines sacros dimittendi, ut iidem alumni *prius* a *propria dioecesi excorporarentur*. Quae clausula in novis indultis post decretum “ *Auctis „* non amplius inseritur et in antiquis facta est inutilis, ut declaravit S. C. Ep. et Reg. in caus. Paris. 13. Iul. 1894. Nam *excorporatio* illa nunc fit ipso facto per professionem votorum cum receptione ordinis sacri coniunctam. Cfr. *Many* l. c. n. 182.

Scholion II. Qui ex *diversis titulis* competentiae compluribus Episcopis tamquam propriis subiicitur, seclusa *fraude* liberam habet eligendi facultatem unum ex competentibus Episcopis, quem pro ordinibus suscipiendis adeat. Imo unum ordinem ab uno Episcopo competente, alium ab alio Episcopo proprio *petere* (53), nequaquam vero pro suo arbitrio

(53) S. C. C. in caus. Fundana 27. Febr. 1666. Cfr. Conc. Trid. ed. *Richt.* p. 186. n. 6.; *Many* l. c. n. 42.

exigere potest. Nam Episcopi etiam competentes *obligationem* non habent tali clerico vaganti ab uno Episcopo ad alium secundum ipsius beneplacitum conferendi ordines; sed illi tempus conveniens assignare possunt (54).

IV. Proprius Episcopus virorum *regularium* etiam exemptorum ad ordines suscipiendos ex disciplina vigente (55) non est Episcopus originis (56), sed obtentis litteris dimissoriis competentis Superioris regularis Episcopus illius *dioecesis*, intra quam situs est conventus, in quo regularis praesentatus ad ordines promovendus *habitat* (57), nisi forte ordo religiosus speciale illud privilegium (58) obtinuerit ordines accipiendi

(54) S. C. C. in caus. Pisan. 26. Ian. 1732.; Gasparri l. c. n. 853. sq. Ab Episcopis Italiae quoad ordinandos clericos ultramontanos speciatim attendendae sunt: Decretalis Clementis IV. in cap. 1. h. t. in Sext.; Urban. VIII. Const. « *Secretis* » 11. Dec. 1624.; S. C. C. in caus. Bonon. 15. Mart. 1692.; S. C. de Prop. F. 2. Maii 1898. in Arch. f. k. K. t. 79. p. 102. sq. (monitum ad Episcopos Italiae externos iuvenes, praesertim Polonos non admittendi ad s. ordines sine litteris testimonialibus proprii Ordinarii). Cfr. Phillips l. c. § 41. p. 371. et Gasparri l. c. n. 862. 887.; Hollweck, D. k. Strafg. p. 289.; Many l. c. n. 66. Qua in Const. Urbani VIII. poena suspensionis ab usu pontificalium ipso facto incurrenda propter silentium Pii IX. in Const. « *Apost. Sed.* » non amplius viget. Competentia Cardinalis Vicarii in Urbe circa saeculares clericos externos ordinandos eruenda est ex iure speciali hac de re statuto. Cfr. Decreta Clem. VIII. 24. Nov. 1603.; Alexandri VII. 15. Maii 1664.; Benedicti XIV. 20. Mart. 1743.; Pii IX. Const. « *Apost. Sed.* », (a. 1869.); Honorante l. c. p. 164. sq.; Bucceroni, Commentarius de Const. *Apost. Sedis* n. 102.; Act. S. Sed. vol. II. p. 585. sq.; Gasparri l. c. n. 892. 914. sq.; Many l. c. n. 44. sq.

(55) Thomassin. l. c. P. I. lib. 3. cap. 26. sq.; c. 2. D. 58. = c. 14. Conc. Carthag. VI. (a. 401.); cap. 5. X. h. t. = Decretal. Lucii III. (a. 1181.-1185.); Phillips l. c. § 41. p. 373. sq.; Gasparri l. c. n. 918. sq.; Many l. c. n. 156. sq.

(56) S. C. C. 28. Febr. 1654.; S. C. Ep. et Reg. 1 Mart. 1852.

(57) Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 8. 10. 12. de ref. iunct. Sess. VI. cap. 5. de ref. et Sess. VII. cap. 11. de ref.; Benedict. XIV. Const. « *Impositi* » 27. Febr. 1747.; Benedict. XIV., De Synod. dioec. l. II. cap. 11. n. 11. sq.; S. C. C. in ed. Richt. Conc. Trid. p. 197. sq. Pro subditis saecularibus et regularibus Praelati nullius aut pro regularibus monasterii nullius dioecesis Episcopus vicinior est proprius Episcopus ad ordines suscipiendos. Cfr. Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 10. de ref.; S. C. C. 24. Aug. 1619.; Benedict. XIV., De Synod. dioec. l. c. n. 14.; Gasparri l. c. n. 933. sq.; Many l. c. n. 158. sq.; Piat, Praelect. iur. regul. t. II. p. 286. sq.

(58) Cap. 3. h. t. in Sext.; Benedict. XIV. Const. « *Impositi* »; Greg. XIII. Const. « *Pium et utile* » 22. Sept. 1582.; Leon. XII. Const. « *Plura inter* » 11. Iul. 1826.; Leon. XII. Const. « *Inter religiosas* » 11. Mart. 1828.; Honorante l. c. cap. 12. not. 10. sq.; Piat l. c. p. 294. Quae vis praevalendi decreto Clementis VIII. non est tribuenda consuetudini saltem ordinariae. Cfr. S. C. C. 18. Aug. 1888. Imo Gasparri l. c. n. 927. et Piat l. c. p. 296. hanc vim negant etiam consuetudini immemoriali; recte aliter Many l. c. i. f.

“ a quocumque sacro Antistite cum Cathedra Romana sociato, adepto tamen consensu Ordinarii illius loci, in quo id fiat „. Salva quoque manent privilegia Abbatum regularium supra h. tit. n. 27. II. exposita.

Quod privilegium legitime tantum allegari potest, si post Concilium Tridentinum et *nominalim* atque *directe*, non autem per communicationem *concessum* fuerit: aut si *ante* Concilium Tridentinum datum fuerit, *post* Concilium Tridentinum in forma *specificam*, non tantum communi *confirmatum* sit.

Praeterea si Episcopus proprius regularium abfuerit vel non sit habiturus ordinationes (generales), vel sedes episcopalis vacet (59), Superiores regulares suis subditis religiosis possunt dare litteras dimissorias ad *quemlibet* Episcopum catholicum, modo illis litteris iuncta sit authentica attestatio Vicarii generalis vel Cancellarii vel Secretarii Episcopi proprii de veritate facti scilicet Episcopum proprium revera e dioecesi abesse aut clericorum ordinationem non esse habiturum *proximo legitimo* tempore per ecclesiasticas leges ad hunc effectum statuto (60).

(59) Decretum Clement. VIII. 15. Mart. 1596. in cit. ed. Conc. Trid. p. 197.; Benedict. XIV. Const. “ *Impositi* ” 27. Febr. 1747.; S. C. C. in caus. Caputaquen. 11. Febr. 1708. et in caus. Tirason. 13. Iulii 1782.; *Riganti* l. c. n. 250. sq.; *Piat* l. c. p. 288. sq.; *Many* l. c. n. 161. Quodsi subditus regularis per Superiorem regularem rite praesentatus ab Episcopo dioecesano in examine reiectus fuerit, propter huiusmodi reiectionem Superior regularis nequit suum subditum cuicumque Episcopo praesentare ad ordines recipiendos, sed si sese gravatum esse existimat, ad Sedem Apostolicam recurrere potest. Cfr. S. C. C. 29 Apr. 1604.; *Piat* l. c. p. 297.

(60) Instituta religiosa recentiora, quae ordinibus regularibus proprie dictis non adnumerantur, quoad ordinationes sacras suorum alumnorum reguntur iure communi pro ordinationibus clericorum *saecularium* constituto, nisi specialia privilegia sibi concessa esse demonstrare possint. Cfr. S. C. Ep. et Reg. in caus. Tarvisin. 6. Maii 1862. in Act. S. S. vol. I. p. 358. sq., in caus. Paris. 9. Febr. 1894. in Act. S. Sed. vol. XXVI. p. 616. sq.; *Bizzarri*, Collect. p. 760. sq.; Formulae indultorum apostolicorum in perpetuum vel ad tempus v. g. ad triennium vel quinquennium concessorum ad instar decreti Clem. VIII.; S. C. Ep. et Reg. 9. Iun. 1899.; *Riganti* l. c. n. 326.; *Gasparri* l. c. n. 801. 918. sq. 931. sq.; *Many* l. c. n. 177. sq. Novitii quoque ordinum religiosorum cum subditi regulares nondum sint, pariter quoad ordines ab Episcopo legitimo recipiendos subsunt iuri communi de personis saecularibus constituto. Quare Episcopus loci, ubi situs est novitiatus nequit ordinare novitium, cum is ibidem domicilium non contraxerit ad tramites Const. “ *Speculatores* „. Idem valet de domicilio ante ingressum derelicto, quod non fuit simul locus originis. Porro titulus familiaritatis non potest verificari in novitiis. Quapropter Episcopi originis vel beneficii solummodo manentes ad ordinationem novitiorum. Cfr. S. C. C. in caus. Mutinen. 14. Maii 1689.; *Gasparri* l. c. n. 839.; *Many* l. c. n. 175. 191.; *Piat* l. c. t. II. p. 151.

§ 3. DE DELEGATO MINISTRO SACRAE ORDINATIONIS
ATQUE DE LITTERIS DIMISSORIIS ET TESTIMONIALIBUS.

29. I. Episcopi quamvis ex mente Concilii Tridentini Sess. XXIII. cap. 3. de ref. *per semetipsos* ordines conferant necesse sit, tamen si aegritudine vel alia legitima causa impediti sint, subditos suos iam probatos et examinatos ad *aliu Episcopum* eiusdem ritus sive determinatum sive quemcumque cum Sede Apostolica unionem habentem ordinandos *dimittere* possunt (61). Quae dimissio sive licentia viva voce data, dummodo sit *expressa* (62), per se et ordinarie (63) sufficit, nihilominus ex communiter contingentibus per scriptas litteras concedi solet.

II. *Dimissoriae* dicuntur *litterae*, quibus proprius ordinandi Praelatus vi suae iurisdictionis rogat vel deputat Episcopum sive *specialiter* sive *generaliter* determinatum, ut subdito suo, de cuius idoneitate simul authenticum dat testimonium, ordines conferat (64). Litterae igitur dimissoriae distinguuntur a litteris *excardinationis*, quibus quis e clero dioecesis dimittitur (65), a litteris *commendatitiis*, quae clericis peregre profecturis conceduntur, a *testimonio* de ordinibus rite receptis, denique a litteris *testimonialibus*, quae exhibent testimonium authenticum de honesta vita, scientia, immunitate ordinandi ab omni impedimento canonico ad ordines recipiendos. Quod testimonium authenticum etsi semper continetur in litteris

(61) Cap. 1. h. t. in Sext.; Conc. Trid. Sess. VII. cap. 11. de ref.; R. I. 68. 72. in Sext.; Gasparri l. c. n. 861. sq. 877. sq.; Many l. c. n. 63.

(62) Conc. Trid. Sess. XIV. cap. 2. de ref. « *Expresso consensu aut litteris dimissoriis* »; Reiffenstuel h. t. n. 110.; Phillips l. c. § 43. p. 394.; Many l. c. n. 63. sq.

(63) Iure speciali requiruntur *scriptae* litterae dimissoriae proprii Episcopi, ut ultramontani (i. e. extra Italiam oriundi) ab Episcopis Italiae ordinari possint. Cfr. cap. 1. h. t. in Sext. ampliatur et confirmatur ab Urbano VIII. cit. Const. « *Secretis* », quae denuo approbata est ab Innoc. XII. cit. Const. « *Speculatores* » § 3.; Pirhing l. I. t. 11. n. 52. At Gasparri l. c. n. 862. argumentis non allatis putat etiam in hoc casu verbalem licentiam sufficere. Certe Urbani VIII. Const. « *Secretis* » praesertim quoad recognitionem litterarum dimissoriarum pleno rigore in praxi non amplius servatur. Cfr. *Honorante* l. c. cap. 10. not. 2.; Gasparri l. c. n. 887.; Many l. c. n. 66.

(64) *Devoti*, Ius canonic. univers. l. I. tit. 13. § 4.; Phillips l. c. § 43. p. 395. sq.; Scherer l. c. p. 331. 449. sq.; Many l. c. n. 60. sq.

(65) Arch. f. k. K. t. 36. p. 389. sq.; Causae selectae S. C. C. ed. *Lingen et Reuss* p. 4. sq.; Act. S. Sed. vol. V. p. 477. III. 507. sq. XVI. 534. sq. XIX. 87. sq.

dimissoriis (66) proprie dictis, tamen non raro distinctis litteris vel ipsi Episcopo proprio est exhibendum (67).

III. Litterae dimissoriae *generatim ab iis*, valide *concedi possunt*, qui quoad ordines conferendos ratione originis vel domicilii vel beneficii vel familiaritatis vel incardinationis sunt proprii ordinandorum Praelati *actu iurisdictione gaudentes* (68), atque salvis specialibus limitationibus vel extensionibus (69) ad omnem *Episcopum* (70) eiusdem ritus communionem cum Sede Apostolica habentem (71) mitti non prohibentur. Speciatim vero potestate concedendi litteras dimissorias praediti sunt:

a) *Romanus Pontifex*: is enim pro sua suprema et universali potestate omnibus ordinandis in universa Ecclesia catholica tum speciales tum generales litteras dimissorias dare potest (72).

b) *Legatus a latere* subditis provinciae legationis suae excepto primo anno sedis episcopalis vacantis, nisi agatur de casu, quo vel ipse Vicarius capitularis tempore vacationis a litteris dimissoriis concedendis non arcetur. At Patriarchae, Primates, Metropolitae eodem iure pro suis provinciis non gaudent (73).

(66) Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 8. de ref.; *Schmalzgr.* h. t. n. 50.

(67) Innocentius XII. l. c. § 4.; *Many* l. c. n. 121. sq.

(68) R. I. 68. 72. in Sext.; *Schmalzgr.* h. t. 11. n. 44.; *Gasparri* l. c. n. 866.

(69) Huiusmodi limitationi subiecti sunt Cardinales Episcopi suburbicarii, qui ad solum Cardinalem Vicarium Urbis clericis suis saecularibus *extra* dioecesim propriam ordinandis litteras dimissorias concedere valent. Cfr. Alexandr. VII. Const. « *Apostolica* » 7. Aug. 1662.; *Many* l. c. n. 44. sq.; *Honorante* l. c. p. 70. sq.; *Bucceroni* l. c. n. 102. At Patriarchae Maronitarum et Melchitarum obtinent privilegium dimittendi suos aut Suffraganeorum subditos ad Episcopum ritus latini aut alterius ritus orientalis, si urgeat necessitas. Cfr. Collect. Lac. t. II. col. 256.; *Many* l. c. n. 63.

(70) Quare ad *Abbatem* etiam regularem litterae dimissoriae concedi nequeunt. Cfr. Decretum S. C. C. ab Urbano VIII. confirmatum 17. Ian. 1642.; *Ferraris* l. c. v. Abbas n. 22.

(71) Conc. Trid. Sess. VII. cap. 11. de ref. cum Sess. XIV. cap. 2. de ref. et Sess. VI. cap. 5. de ref. de qualitate Episcopi, ad quem litterae dimissoriae dari possunt.

(72) Cap. 1. h. t. in Sext.; *Schmalzgr.* l. c. n. 44.; *Gasparri* l. c. n. 894. sq. de privilegiis apostolicis collegiorum pontificiorum in Urbe.

(73) *Schmalzgr.* l. c. Quod ius concedendi litteras dimissorias ordinariis Nuntiis Apostolicis non inest. Cfr. *Ferraris* l. c. v. Ordo art. 3. n. 77. *Riganti* vero, qui in Reg. 24. Conc. Apost. § 3. n. 337. sq. etiam ipsos Cardinales Legatos a latere ab hoc iure exclusos esse tenet, ex allatis decisionibus S. C. C.; in quibus de solis Nuntiis Apostolicis agitur, non videtur intentionem suam peremptorie probasse. Cfr. *Gasparri* l. c. n. 791., qui *Riganti* doctrinam adoptat sine novis allatis argumentis.

c) *Episcopus proprius* saltem confirmatus post possessionem sedis legitime captam. Quo iure uti potest pro omnibus, quibus ratione originis vel domicilii vel beneficii vel familiaritatis vel incardinationis est *Episcopus proprius* sive competens (74).

Metropolitanus licet *ante receptum pallium* ordines conferre nequeat, tamen suis subditis dioecesanis litteras dimissorias concedere valet.

d) *Vicarius generalis* quamvis ex mandato suo generali litteras dimissorias illis ordinandis concedere non valeat, quibus ipsius *Episcopus* ex proprio titulo legitime ordines conferre potest tamen ex *speciali* mandato *Episcopi* sive expresso sive tacito, vel *Episcopo* in remotis agente vel consuetudine suffragante a dandis litteris dimissoriis non est exclusus (75).

e) *Capitulum ecclesiae cathedralis* et post legitimam deputationem (76) *Vicarius capitularis* infra annum a die vacationis sedis episcopalis nonnisi clericis dioecesanis arctatis de beneficio recepto vel recipiendo litteras dimissorias ad ordines suscipiendos concedere valent.

f) *Praelati regulares* ordinum religiosorum (77) in forma legitima suis *subditis regularibus* (78), sed secluso speciali privilegio tantum intra terminos iuris communis i. e. ad *Episcopum dioecesanum*, in cuius dioecesi monasterium regularis ordinandi situm est, salvis exceptionibus supra h. tit. § 2. n. IV. indicatis, et si de professis votorum tantum *simplicium* agatur, dumtaxat ad primam tonsuram et ad ordines minores concedere possunt litteras dimissorias (79).

IV. *Litterae dimissoriae* a Praelato competente datae prorsus *necessariae* sunt, ut subditus alienus ab aliquo *Episcopo*

(74) Cap. 3. h. t. in Sext.; *Riganti* l. c. n. 169. 170.

(75) Cap. 3. h. t. in Sext.; *Passerinus* l. c. in h. cap. n. 108. sq.; *Schmalzgr.* l. c. n. 48.

(76) Cap. 3. h. t. in Sext. iunctum Conc. Trid. Sess. VII. cap. 10. de ref. et Sess. XXIII. cap. 10. de ref.; *Riganti* l. c. n. 185. sq., ubi etiam statuuntur poenae contra dimittentes et dimissos sine forma canonica. Cfr. *Bucceroni* l. c. n. 104. sq.; *Gasparri* l. c. n. 637. 869. sq.

(77) Iure concedendi litteras dimissorias secluso speciali privilegio congregationes religiosas carent. Cfr. S. C. C. 6. Maii 1864. et Act. S. Sed. v. I. p. 365. sq.; *Gasparri* l. c. n. 931. sq.; *Many* l. c. n. 177. sq.; supra h. tit. not. 60.

(78) Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 3. 8. 12. 10. de ref.; *Benedict.* XIV. cit. Const. = *Impositi* - ; *Benedict.* XIV., De Synod. dioec. l. II. cap. 11. n. 14.; *Phillips* l. c. § 43. p. 402.; *Riganti* l. c. n. 242. sq.; *Gasparri* l. c. n. 920. sq.

(79) Decl. S. C. super stat. regul. 12. Iun. 1858. apud *Sentis* l. c. p. 19. sq.; *Arch. f. k. K. t.* 14. p. 374.

licite ordinari possit, ut constat ex longa serie canonum inde a Concilio Nicaeno (a. 325.) c. 16. = c. 3. D. 71. usque ad nostram aetatem (cfr. cap. 1. 2. h. t. in Sext.; Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 8. de ref., Sess. XIV. cap. 2. de ref.), qui etiam gravissimis poenis adiectis postulant *consensum* sive licentiam proprii Praelati. Quae litterae dimissoriae *gratis* (80) sunt concedendae, et quoniam continent gratiam *factam*, morte vel translatione vel renuntiatione aliisque aequiparatis conditionibus Praelati concedentis per se et statim non expirant, nisi ex iusta causa per successorem revocentur, antequam effectum consecutae fuerit, aut ab ipso Praelato solummodo conditionate et ad certum tempus concedantur (81).

Quibus in litteris imprimis accurate exprimenda sunt *nomen* Praelati dimittentis et Episcopi, ad quem ordinandus dimittitur, nisi quis generaliter ad quemlibet Episcopum catholicum de iure et de facto dimittatur. Praeterea indicandi sunt *ordines*, ad quos dimissus subditus est promovendus, et praesertim de *nomine* et cognomine, natalibus, aetate, scientia, moribus, libertate *ordinandi* ab omni impedimento canonico litteris dimissoriis authenticum testimonium est inserendum (82).

Quare Praelatus, qui litteras dimissorias concedit, qualitates ordinandi sive per se sive per alios accurate et sedulo explorare debet. Id, quod ordinarie per *examen* fiat necesse est (83). Quod examen etiam Episcopo, ad quem quis dimittitur, relinqui potest; quinimo Episcopus ad conferendos ordines delegatus ordinandum a proprio Episcopo vel Praelato regulari iam examinatum denuo examinare *potest*, at ordinarie *non debet* (84).

(80) Conc. Trid. Sess. XXI. cap. 1. de ref.; *Thomassin* l. c. P. III. lib. 1. cap. 60.; *Gasparri* l. c. n. 1118. sq.

(81) S. C. Ep. et Reg. 21. Nov. 1600.; *Schmalzgr.* h. t. n. 51.; *Riganti* l. c. n. 219. sq.; *Many* l. c. n. 65.

(82) *Schmalzgr.* h. t. n. 50.; *Phillips* l. c. p. 403. sq.; *Gasparri* l. c. n. 883. sq. Cfr. de exprimenda causa, ob quam dimissio fiat: Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 3. de ref. et Sess. VII. cap. 11. de ref. et cap. 1. h. t. in Sext.; *Honorante* l. c. p. 73.

(83) Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 3. de ref., Sess. VII. cap. 11. 13. de ref.; *Thomassin* l. c. P. II. lib. 1. cap. 7. n. 7.; *Riganti* l. c. n. 172.; *Reifenstuel* h. t. n. 115.; *Phillips* l. c. p. 403. sq.; *Many* l. c. n. 64.

(84) Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 12. de ref.; S. C. C. in caus. Verulana 17. Ianuar. 1693. et in aliis decis. allegatis a *Riganti* l. c. n. 173. Cfr. de iure particulari observando *Romae* in examine ordinandorum clericorum *saecularium* externorum: *Honorante* l. c. p. 164. sq.; *Bucceroni* l. c. n. 102.; de examine clericorum regularium: Pii X. Mot. 'propr. - *Sacrosancta* - 16. Iul. 1905. et Regolamentoo del Card. Vicar. 5. Aug. 1905.

V. *Litterae testimoniales* (85) i. e. testimonium authenticum a competente Ordinario datum de aptitudine et dignitate ordinandi etiam Episcopo *proprio* exhibendae sunt, si is subditum quendam in his casibus ad ordines promovere velit.

a) Si quis clericus ab uno ex compluribus Episcopis propriis ratione unius tituli ordinatus, iam ex alio titulo competentiae per *alium Episcopum* ad novum ordinem sit promovendus, *prioris* Episcopi litteras testimoniales afferat necesse est.

b) Si Episcopus *beneficii* subditum quendam ordinet, in quocumque casu exigere debet etiam pro prima tonsura litteras testimoniales Episcopi tam *originis* quam *domicilii* super natalibus, aetate, moribus, vita ordinandi.

c) Si Episcopus ratione *domicilii* ordinet subditum, debet eodem modo requirere litteras testimoniales ab Episcopo *originis*, si ordinandus in ea aetate a propriae originis loco discesserit, qua alicui impedimento canonico potuit fieri obnoxius.

d) Si Episcopus *familiarem* suum ex iusto titulo ordinare velit, eadem litterae testimoniales et ab Episcopo *domicilii* et ab Episcopo *originis* sunt exigendae.

e) Si subditus qualiscunque sit ordinandus, qui in *aliena* dioecesi tamdiu (i. e. saltem per semestre) ex quacumque causa saltem *post annos pubertatis*, non post septennium commoratus est, ut ibidem impedimentum canonicum potuerit contrahere, etiam Episcopo suo *proprio* ratione *originis* vel *domicilii* vel *beneficii* vel familiaritatis vel incardinationis easdem litteras testimoniales Ordinarii illius alienae dioecesis exhibere debet (86). Quodsi quis clericus *servitii militaris*

(85) *Reiffenstuel* h. t. n. 112.; *Phillips* l. c. p. 398.; *Many* l. c. n. 121. sq.; *Gasparri* l. c. n. 676. sq., ubi fuse disserit de testimoniis necessariis promovendorum. Cfr. Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 3. 8. de ref. et S. C. C. in caus. Nullius 16. Ian. 1595. in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 180. n. 1. Imo S. C. Inq. 27. Apr. 1888. Episcopis Austriae respondit etiam attenta praxi austriaca abrogationem litterarum testimonialium "*non expedire*", atque solummodo pro difficilioribus casibus particularibus concessit indultum dispensandi ad decennium. Cfr. Arch. f. k. K. t. 75. p. 129.

(86) Innoc. XII. l. c. §§ 3.-6. iunct. Pii IX. Const. "*Apost. Sed.*" ; S. C. Inq. 11. Iun. 1881.; S. C. C. in caus. Parentin. 14. Iul. 1894.; *Santi* h. t. n. 39. et post n. 64. append.; *Honorante* l. c. p. 162.; *Riganti* l. c. n. 31.; *Bucceroni* l. c. n. 98.; *Gasparri* l. c. n. 725. sq.; *Hollweck*, D. k. Strafg. p. 289. Ex his auctoribus saltem plerique putant iam post septennium necessarias esse litteras testimoniales. At melius *Many* l. c. n. 123. requirit pubertatem. Nam ubi lex non expresse definivit tempus, standum est consuetudini

causa in aliqua dioecesi aliena saltem per *trimestre* commoratus fuerit, propter singulare morum periculum ex lege *speciali* iuxta recentiores declarationes SS. CC. litteras testimoniales Ordinarii illius dioecesis afferat necesse est (87).

Quae litterae testimoniales cum concedendae sint ab "*Ordinario* „, dari possunt ab Episcopo vel Vicario capitulari vel Vicario generali etiam mandato speciali non instructo vel a Praelato vere nullius, non ab aliis Praelatis inferioribus: Praelati quoque religionum vel congregationum religiosarum illis subditis, qui statum religiosum *reliquerunt*, per se litteras testimoniales concedere nequeunt; idem valet de rectoribus seminariorum; sed Ordinarii optimo iure multum deferunt testimoniis illorum Praelatorum vel Superiorum. Cfr. S. C. C. in caus. Parentin. 14. Iul. 1895.; *Many* l. c. 125. Const. Apost. Innocentii XII. "*Speculatores* „, et Pii IX. "*Apost. Sed.* „, de testimonialibus ligant *solos clericos saeculares*, non regulares. Nam iuxta tenorem verborum cit. Const. *regulares* non comprehenduntur, et per decretum Pii IX. 25. Iun. 1848. de testimonialibus Episcopi originis et domicilii a regularibus exhibendis, cum habitum suscipiunt, alio modo abundanter provisum est. At Instructio specialis S. C. Ep. et Reg. pro Italia data 27. Nov. 1892., quae alibi habet vim tantum directivam, expresse praescribit, ut regulares militiae adscripti exhibeant litteras testimoniales Ordinarium, in quorum territorio saltem per tres menses commorati fuerint. Cfr. *Many* l. c. n. 171. Propter paritatem rationum internarum et lauda-

et iis, quae fiunt communiter, non rarissime et per accidens. At ex consuetudine multum divulgata v. g. in Gallia pubertas attenditur, ante quam impedimenta canonica rarissime occurrent v. g. censurae, irregularitates ex delicto. Quodsi ex analogia res sit illustranda, apte videtur allegari posse Pii IX. Const. "*R. Pontifices* „ 25. Ian. 1848. de litteris testimonialibus pro novitiis exigendis: "*Etiam* (ab) *Ordinario loci in quo postulans post expletum decimum quintum aetatis suae ultra annum moratus fuerit* „. Item nunc in Urbe Roma ex ordinatione Vicariatus (cfr. Act. S. Sed. t. 36. p. 510. sq.) videntur tantum requiri litterae testimoniales, si quis expleto anno *decimo quarto* in alia dioecesi moratus sit. Cfr. *Many* l. c. n. 124. de aliqua differentia inter cit. Const. Innocentii XII. et Pii IX. exigui momenti; *Rosset*, De sacram. matrim. n. 1119.

(87) Instr. S. C. Ep. et Reg. 27. Nov. 1892.; S. C. C. in caus. Firmana 9. Sept. 1893., in caus. Urgell. 26. Ian. 1895.; *Many* l. c. n. 122., ubi recte monet unam alteramque declarationem S. C. C. satis posse manifestare *mentem* S. C., licet interpretationes authentice non sint, quae habeant vim legum *universalium* iuris communis. Paulo aliter *Hollweck*, D. k. Strafg. p. 289. not. 7., qui legem *specialem* de clericis servitio militari addictis defendit tanquam normam *generalem* pro omnibus ordinandis.

tum decretum Pii IX. 25. Iun. 1848. et expressam declarationem S. C. Ep. et Reg. 1. Mart. 1895. eadem immunitas a litteris testimonialibus exhibendis est etiam vindicanda religiosi ordinandis Congregationum votorum simplicium, saltem si Superiores habent indultum suis alumnis concedendi vel ipsas litteras dimissorias. Cfr. *Many* l. c. n. 187.

Quale sit *obiectum* illarum litterarum testimonialium, patet ex supra dictis h. tit. n. 29. V. b., licet in casu a Pio IX. Const. " *Apost. Sed.* „ determinato in rigore iuris sufficiat, si Ordinarius attestetur ordinandum in sua dioecesi nullum contraxisse impedimentum canonicum. Cum autem facile fieri possit, ut Ordinarius requisitus mere negativas vel aliter insufficientes det litteras testimoniales, Episcopus ordinans " *obtenta ad hoc facultate ab Apostolica Sede* „ (i. e. a S. C. Inq. vel Conc. vel de Prop. F.) " *provideat per iuramentum suppletorium* „ Cfr. S. C. C. in caus. Urgell. 26. Ian. 1895.; S. C. Inq. 27. Apr. 1888. cit. in not. 85. h. tit.

Litterae testimoniales licet per se *viva voce* dare possint, tamen ad instar litterarum dimissoriarum et propter indubitatam probationem in foro externo et attenta ipsa natura rei convenienter solummodo in *forma scripta* concedi solent.

In Ecclesia orientali de Episcopo proprio, litteris dimissoriis et testimonialibus eadem fere vigent leges atque in Ecclesia occidentali. Cfr. Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 140. sq.; Synod. Alex. Coptorum (a. 1898.) p. 146. sq.; Collect. Lac. t. II. col. 39. 229. sq.

§ 4. DE POENIS INCOMPETENTIS MINISTRI SACRAE ORDINATIONIS ET ILLEGITIME ORDINATORUM.

30. I. Cum lex non sit efficax, nisi sufficienti muniatur sanctione, inde a primis saeculis contra ministros incompetentes sacrarum ordinationum et illegitime ordinatos graves statutae sunt poenae (88). Quare cum merito quis puniatur, in quo peccaverit, ordines ab incompetente ministro receptos Ecclesia ratos non habuit atque adeo nullos et irritos esse declaravit (89). Quae declaratio *nullitatis* ad effectus *canonicos* ordinationis est restringenda neque ab Ecclesia universali ad nullitatem et iterationem sacramenti ordinis fuit extensa.

(88) *Phillips* l. c. t. I. § 41. p. 374. sq.; *Scherer* l. c. t. I. p. 334.; *Hinschius* l. c. p. 98. sq.

(89) Cfr. c. 16. Conc. Nicaen. (a. 325.); *Gasparri* l. c. n. 774. sq.

Ipse vero *minister* incompetens in poenam sui delicti ab exercitio potestatis ordinandi vel aliis functionibus sacris fuit *suspensus*. Quae poenae antiquae in iure Decretalium partim accuratioribus terminis circumscriptae et confirmatae partim auctae sunt (90). Post collectiones authenticas Pius II. Const. " *Cum ex sacrorum* „ 17. Novemb. 1461. ob novos abusus novas quoque poenas publicavit. Denique ius commune, quo etiam nunc utimur, in decretis Concilii Tridentini (91) continetur, cuius sanctiones poenales a Sixto V. (92) auctas Clemens VIII. restauravit (93). Poenae, quas Innocentius XII. in transgressores Const. " *Speculatores* „ statuerat, a Pio IX. ad terminos Const. " *Apost. Sed.* „ expressos reductae sunt (94).

II. Ex *disciplina* nunc in Ecclesia *vigente* suspensionem per annum ab *ordinum* administratione Summo Pontifici reservatam ipso iure incurrunt *ordinantes* (95) *alienum* subditum etiam sub praetextu beneficii statim conferendi aut statim collati, sed minime sufficientis absque eius Episcopi litteris dimissorialibus, sed etiam *subditum proprium* (96), qui alibi tanto tempore i. e. ordinarie saltem per sex menses completos moratus est, ut canonicum impedimentum contrahere ibidem potuerit absque Ordinarii eius loci litteris *testimonialibus* (97).

Praeterea *suspensionem* ab *ordine suscepto* Summo Pontifici reservatam ipso iure incurrunt, qui ordinem *recipere prae-*

(90) Cfr. c. 10. C. IX. q. 2. = epist. Urban. II. scr. a. 1088-1099.; cap. 2. h. t. in Sext.

(91) V. g. Sess. VII. cap. 10. de ref., Sess. XIV. cap. 2. de ref., Sess. XXIII. cap. 8. 10. de ref.

(92) Const. " *Sanctum et Salutare* „ 5. Ian. 1589.

(93) Const. " *Romanum Pontificem* „ 28. Febr. 1596.

(94) Gasparri l. c. n. 737.; Hollweck, D. k. Strafg. p. 286. sq.

(95) Cap. 2. h. t. in Sext. cum Conc. Trid. Sess. VI. cap. 5. de ref., Sess. VII. cap. 10. de ref., Sess. XIV. cap. 2., Sess. XXIII. cap. 8. 10. de ref.; Innocent. XII. Const. " *Speculatores* „ § 8.; Pii IX. Const. " *Apost. Sed.* „; *Bucceroni* l. c. n. 98. sq.; *Scherer* l. c. p. 334.; *Gasparri* l. c. n. 906. sq.; *D'Annibale*, Comment. in Const. " *Apost. Sed.* „ n. 200. sq.; *Hollweck* l. c. p. 289. sq.; *Many* l. c. n. 62. 129. 159.

(96) Cfr. de Episcopo ordinante *alienum* subditum forte privilegio pontificio munitum absque litteris testimonialibus sui Ordinarii: Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 8. de ref.; Pii IX. cit. Const. " *Apost. Sed.* „; *Bucceroni* l. c. n. 105; *Scherer* l. c. p. 333. not. 37. p. 334.

(97) Cfr. de suspensione aliisque poenis *ordinati* absque legitimis litteris dimissoriis vel testimonialibus: Conc. Trid. Sess. VI. cap. V. de ref., Sess. VII. cap. 10. de ref., Sess. XIV. cap. 2. de ref. Sess. XXIII. cap. 8. 10. de ref.; *Bucceroni* l. c. n. 98. 102. 105. sq.; *Hollweck* l. c. p. 296. sq.; *Many* l. c. n. 62. 129.

sumpserunt ab excommunicato vel suspenso vel interdicto nominatim denunciatis, aut ab haeretico vel schismatico notorio; is vero, qui *bona fide* a quopiam eorum est ordinatus, *exercitium* non habet ordinis sic suscepti, donec dispensetur (98).

Denique singulares quoque poenae statutae sunt contra *Capitula* ecclesiarum cathedralium, *Vicarios capitulares*, *Praelatos inferiores* aut collegia vel *Capitula* quaecunque, a quibus etiam proprii subditis praeter canonicas sanctiones litterae *dimissoriae* conceduntur. Quibus in casibus etiam ipsi *ordinati* specialibus poenis merito plectuntur (99).

TITULUS IV.

DE SCRUTINIIS ALIISQUE PRAEVIIS CONDITIONIBUS SACRAE ORDINATIONIS.

(*Lib. I. tit. 12. de scrutin. in ordine fac.*) (1).

31. Fontes: Decret. Grat. c. 2. 3. 4. 5. D. 23. D. 24.; c. 5. § 1. D. 51.; c. 3. D. 77.; c. 3. D. 78.; c. 4. D. 81.; c. 1. C. 12. q. 1. — Compl. III. lib. I. t. 10. de scrut. in ordinatione fac. — Decretal. Gregor. IX. lib. I. tit. 12.

(98) Pii IX. Const. « *Apost. Sed.* »; Synod. Sciarr. (a. 1888.) p. 160. sq.; Collect. Lac. t. II. col. 42. 229. 241. 515.; *Gasparri* l. c. n. 782. sq.; *Hollweck* l. c. p. 295. sq.

(99) Cap. 1. 2. X. de ord. ab Ep. I. 13.; cap. 1. 2. X. de schism. V. 8.; Conc. Trid. Sess. VII. cap. 10. de ref., Sess. XXIII. cap. 10. de ref.; *Bucceroni* l. c. n. 101. 104. 106.; *Santi* l. c. lib. I. tit. 13.; *Gasparri* l. c. n. 872. sq.; *Hollweck* l. c. p. 297.; *Many* l. c. n. 159.; *Hinschius* l. c. t. V. p. 854. sq. Huc spectant praesertim *Superiores regulares*, qui absque indulto apostolico dimittunt suos subditos ad Episcopum alienum praeter duos casus a Clemente VIII. exceptos aut legitime quidem ad Episcopum alienum eos dimittunt, sed sine expressione causae Episcopi dioecesani absentis vel ordinationem non habituri. Qui Superiores ipso facto incurrunt duplicem poenam vindictivam *privationis officii* et dignitatis seu administrationis et praeterea *vocis activae et passivae*. Cfr. Benedict. XIV. Const. « *Impositi* » § 11. Regulares vero illegitime ordinati ab episcopo alieno vel sine litteris dimissoriis sui Superioris regularis vel cum dimissoriis invalidis incurrunt iuxta cit. Benedict. XIV. Const. « *Impositi* » canonicas poenas et censuras, quae adversus sacram ordinationem suscipientes ab Episcopo, qui proprius ad hunc effectum dici et haberi nequit, in iure canonico et Constitutionibus Apostolicis statutae habentur. Quae poenae ex disciplina vigente aliae esse non possunt praeter illas expressas in Concilio Trid. Sess. XXIII. cap. 8. de ref. et Sess. XIV. cap. 2. de ref. Cfr. *Many* l. c. n. 159.; *Piat* l. c. t. II. p. 294. sq., qui de poenis viri regularis taliter *ordinati* dubitat.

(1) Novell. 137. de creatione Episcoporum et clericorum; Novell. 123.; de diversis ecclesiasticis capitibus. cap. 2. 14.

cit.; lib. V. tit. 30. de eo, qui furtive ordinem suscepit. — Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 7. 12. 16. 18. cum declar. S. C. C. in ed. *Richt.* Conc. Trid. — Concilia recent. in Collect. Lac. v. v. Clerici, Exercitia, Ordinatio, Seminaria. — Concordata recentiora. Cfr. *Nussi*, Conventiones v. v. Episcopi, Seminarium. — Act. S. Sed. v. v. Ordinatio sacra, Seminarium. — Syllab. prop. 46.

Scriptores: Commentatores iur. Decretal. in h. t.; *Faucapalea*, Summa p. 23. sq.; *Stephan. Tornac.*, Summa p. 35. sq. — *Zech* l. c. tit. 8. de examine ordinand. §§ 95. sq.; *Devoti*, Inst. canon. l. I. tit. 4. sect. 2. § 10.; *Scherer* l. c. § 66.; *Phillips* l. c. t. I. § 44.; *Hinschius* l. c. t. I. p. 107. sq.; — *Hallier*, De sacris elect. et ordin. P. I. sect. 1. sq.; *Poñan*, De seminario (a. 1874.); *Irenaeus Temistor*, D. Bildung [u. Erzieh. d. Geistl. (L'instruction et l'éducation du clergé) (1884.); *Benedict. XIV.*, Inst. eccles. 42. 104., De Synod. dioec. l. V. cap. 3. n. 1. sq. cap. 11.; *Gasparri* l. c. n. 658. sq.; *Many*, De sacra ordin. n. 102. sq. 115. sq. 153. sq. — *Thomassin*, l. c. P. I. lib. 3. cap. 2. sq. P. II. lib. 1. cap. 23. sq.

Praenotiones.

32. Post expositam doctrinam canonicam de *ministro capaci et competenti* sacrae ordinationis ex natura rei nihil obstat, quominus de ipsa ordinum collatione agatur. Qua in re antequam ius constitutum proponatur, iuvat ea explicare, quae ad *remotam* vel *proximam* sacrae ordinationis *praeparationem* spectant et generali nomine *scrutinii* continentur. Quae scrutatio praevia de vocatione et aptitudine et dignitate promovendi maxime absolvitur congrua institutione et educatione in seminario clericali, exercitiis spiritualibus, examnibus ordinandorum.

§ 1. DE SEMINARIO CLERICALI.

33. Cum adolescentes militiae clericali adscribendi a teneris annis ad pietatem et religionem informentur necesse sit antequam vitiorum habitus totos illos possideant, Ecclesia inde a primis saeculis (2) ex pueris atque adolescentibus bene educatis sibi dignos studuit adsciscere sanctuarii ministros. Cuius rei vestigia iam occurrunt in vita S. Athanasii, qui in infantili aetate constitutus per Alexandrum, Alexandriae Episcopum, magistris traditus est, ut ecclesiasticis institutis informaretur. Siricius vero Papa in epist. ad Himer. Tarracon. (a. 385.) — c. 3. Dist. 77. iam tanquam morem stabilem supponit clericos assumi ex iis, qui sese ab infantia Ecclesiae

(2) *Poñan* l. c. p. 1. sq.; *Kraus* l. c. v. Oblati; *Wernz*, Ius Decretal. t. III. tit. 3. de scholis.

obsequiis devoverint atque ante pubertatis annos baptizati et ministerio lectorum fuerint associati. Imprimis S. Augustinus praeformator exstitit futurorum seminariorum, atque ex pueris devotione parentum Ecclesiae oblatis et in episcopo educatis (cfr. c. 1. Conc. Tolét. II. (a. 527.) = c. 5. Dist. 28.) sine ullo dubio quamplurimi clerici prodierunt. Maximam similitudinem cum decreto Tridentino de seminariis habet canon 23. Concil. Tolet. IV. (a. 633.) = c. 1. C. XII. q. 1. Non neglectis aliis quoque mediis (3) idoneos formandi sacerdotes toto medio aevo Ecclesia institutis, quae veris seminariis essent conformia, nunquam plane caruit (4). Tandem collegium germanicum (5) a S. Ignatio in Urbe a. 1552. conditum Patribus Tridentinis (6) fuit occasio et exemplum ad novam illam et sapientissimam legem de seminariis condendam. Quo iure Tridentino etiam nunc utimur (7).

34. Ex *disciplina vigenti* determinatum quoddam *tempus* in seminario clericali transigendum iure communi *non* est praescriptum, antequam quis vel ad ipsos ordines promoveatur. Complurium autem dioecesium statutis sapienter cautum est, ne cui saltem ordines sacri conferantur, nisi post definitum tempus aliquot annorum vel mensium in seminario clericali transactum. Quodsi huiusmodi leges in dioecesi quadam vel provincia ecclesiastica existant, ius est onerosum Episcopi illas urgendi et in praxim deducendi, si forte vero desint, laudabiliter introducuntur. Cfr. Collect. Lac. t. I. col. 391. t. II. col. 514. t. VII. col. 165. 518. 812.; *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. XI. cap. 2. n. 11. 12., Inst. eccl. 134.; *Lucidi*, De visit. sacr. lim. t. II. p. 353.; *Poñan* l. c. p. 259. *Gasparri* l. c. n. 658. sq.

(3) Cfr. c. 1. Conc. Vasens. II. (a. 529.) de more italico etiam in Gallia introducendo; c. 18. Conc. Emerit. (a. 666.) de seligendis clericis in familia Ecclesiae.

(4) *Poñan* l. c. p. 24. sq.; c. 12. Conc. Turon. III. (a. 813.), quo decretum est, ut presbyter priusquam ad presbyteratus consecrationem accedat, in episcopo maneat, a Concilio Romano (a. 1725.) (Collect. Lac. t. I. col. 391.) innovatus et accuratius definitus est. Cfr. *Hefele* l. c. t. III. p. 756. sq. de quinque magnis Synodis reformationis ecclesiasticae a. 813. celebratis.

(5) *Poñan* l. c. p. 88. sq.; *Schroeder*, Monumenta, quae spectant primordia colleg. germ. et hung. p. 1. sq. 29. sq.

(6) Sess. XXIII. cap. 18. de ref.; Synod. Alex. Copt. (a. 1898.) p. 140. sq.

(7) *Poñan* l. c. p. 101.; *Themistor* l. c. p. 84. sq. 194. sq. 325. sq., ubi ius Ecclesiae constitutum (nequaquam enim agitur de « libera quadam quaestione ») contra obiectiones seminariis *vere* Tridentinis oppositas praeclare defenditur. Cfr. Collect. Lac. v. v. Seminaria, Ordinatio; *Martin*, Collect. docum. Conc. Vatic. p. 180.

§ 2. DE EXERCITIIS SPIRITUALIBUS ORDINANDORUM.

35. Viris sanctis, qui ad sacerdotium ascenderunt, semper in more positum fuit, ut singularibus pietatis exercitiis sese ad sacram ordinationem praepararent (8). Postquam S. Ignatius factus est auctor exercitiorum spiritualium nova quadam forma et methodo peragendorum, imprimis S. Carolus, Archiepiscopus Mediolanensis, cum suis Episcopis suffraganeis statuit in quarto Concilio provinciali Mediolanensi (a. 1576.), ut clerici subdiaconatum susceperunt per mensem vel per longius breviusve tempus exercitia sacra peragerent duce et moderatore sibi adhibito religioso quodam viro. Idem statutum est diaconis, cum ad sacerdotium essent promovendi.

Pium illud exercitium ante ordinum susceptionem saeculo decimo septimo maxime promovit S. Vincentius a Paulo, ita ut in decreto canonizationis speciali encomio ea de re celebraretur. At huius praxis universaliter propagandae sane principales auctores fuerunt Romani Pontifices, qui inde ab anno 1662. primum in Urbe, deinde a. 1682. in universa Italia etiam iuris sanctione adiecta exercitia spiritualia saltem ante sacros ordines peragenda esse iusserunt. Quod exemplum a Romanis Pontificibus datum quamplurimi Episcopi etiam extra Italiam maiori minorive rigore secuti sunt (9). Summa vero utilitate vel potius vera necessitate commendatur illa praxis in seminariis paulatim recepta, ut non solum immediate ante ordines sacros exercitia spiritualia peragantur, sed iam *in primordiis* vitae clericalis per exercitia spiritualia *solidum* iaciatur *fundamentum*, et dein *singulis annis* pium illud exercitium in seminario repetatur.

36. Exercitia spiritualia secundum formam S. Ignatii, quibus alia quaedam species efficaciae praeparationis ad statum clericalem suscipiendum continetur, ex sanctionibus *iuris communis* ne ante sacros quidem ordines stricta obligatione peragenda sunt. Verum Alexander VII. Const. "*Apostolica sollicitudo*", 7. Aug. 1662. §§ 3. 4. clericis *saecularibus* promovendis ad aliquem ex *sacris* ordinibus in *Urbe* vel *e sex Episcopatibus* suburbicariis exercitia spiritualia per decem dies in domo urbana sacerdotum missionis continuanda speciali

(8) *Poñan* l. c. p. 12.; *Benedict.* XIV., Inst. eccl. 104., De Synod. dioec. l. XI. cap. 2. n. 16. 18.

(9) Collect. Lac. t. I. col. 191. 306. 391. 425. 744. t. II. col. 41. 240.

lege (10) praescripsit. Item Innocentius XI. (11) pro universa Italia et insulis adiacentibus statuit, ut ab omnibus promovendis tum ad *minores* tum ad *sacros* ordines per decem dies ante ordinationem exercitia spiritualia peragerentur. Clemens XI. (12) Constitutionem Innocentii XI. ita confirmavit, ut huiusmodi exercitia spiritualia a singulis clericis per decem dies fierent, antequam ad *sacros ordines* assumerentur. Quare etiam in praxi pro ordinibus *minoribus* lex exercitiorum per *decem* dies peragendorum in Italia et insulis adiacentibus non est recepta.

Consuetudine vel statutis particularibus similis quaedam praxis pariter in *aliis provinciis ecclesiasticis* etiam Ecclesiae orientalis ita viget, ut clerici promovendi per decem vel octo aut saltem per tres vel quinque dies ante singulos ordines sacros instituant exercitia spiritualia (13).

37. *Confessio sacramentalis* a Catechismo Concilii Tridentini P. II. cap. 7. q. 31. iis, qui sacris initiandi sunt, commendata et interdum a Conciliis provincialibus praescripta apte cum exercitiis spiritualibus coniungitur.

38. *Scholion*. Quodsi "*bona est ratio cum ieiunio* „ (Tobias XII. 8. (14), certe inde a temporibus Apostolorum optimo consilio ordinationi praemittitur ieiunium, tum ut ipsi ordinandi ad recipiendam gratiam sese melius disponant, tum

(10) Cfr. de loco, quo illa exercitia spiritualia in Urbe sint peragenda: *Benedict. XIV.* in Inst. eccl. 104. et Alex. VII. in cit. Const. "*Apóstolica sollicitudo* „ Sanctio quoque poenalis Alexandri VII. l. c. contra ordinantes vel ordinatos non praemissis rite exercitiis spiritualibus in nova Pii IX. Const. "*Apost. Sed.* „ fuit quoad *substantiam* retenta. Quoniam autem Pius IX. in cit. Const. post verba: "*E sex Episcopatibus suburbicariis* „, illa alia verba inseruit: "*Si ordinentur extra suam dioecesim i. e. in Urbe* „, limitata obligatione quoad locum (i. e. in domo urbana) etiam poena fuit limitata. Cfr. *Honorante* l. c. p. 53. sq.; *Bucceroni* l. c. n. 102.; *Gasparri* l. c. n. 766.; *Many* l. c. n. 155.

(11) Cfr. decretum S. C. Ep. et Reg. d. 9. Oct. 1682. ab Innoc. XI. approbatum.

(12) *Encycl.* per S. C. C. 1. Febr. 1710. ad Ordinarios Ital. et insul. adiac. transmissa. Cfr. *Ferraris*, Bibl. v. Exerc. spirit.

(13) *Collect. Lac.* t. II. col. 220. t. V. col. 656, 838. t. VI. col. 24. 167. 317. 519. 619. Cfr. de regularibus, qui hisce legibus indiscriminatim in rigore iuris non ubique adstringuntur: *Benedict. XIV.* in cit. Inst. eccl. 104. n. 13. iunet. Conc. Roman. (a. 1725.) in *Collect. Lac.* t. I. col. 382., ubi statuitur: "*Attendant Episcopi, ne regularium quempiam ad subdiaconatus ordinem promoveant, si initiandus ipse... non secum attulerit... [de] praevis exercitiis spiritualibus peractis attestationem* „.

(14) *Hallier* l. c. P. I. sect. 4. §§ 1. sq. 4; *Many* l. c. 153.

ut fideles suo ieiunio precibus unito dignos Ecclesiae ministros implorent. Cfr. Act. Apost. XIII. 2. 3. Cum ordinationes antiquissimis temporibus fierent diebus *dominiciis* post ieiunia quatuor temporum, manifeste ieiunium semper ordinationi fuit praemissum. Cfr. c. 4. D. 75. — epist. S. Leon. ad Dioscor. Alexandr. (a. 445.). Postquam continua retroactione ordinationes ex die dominica in horas matutinas praecedentis sabbati fuerunt translatae, nihilominus usus ieiunii fuit retentus, si legitimis temporibus ordinationes factae sunt. Quod autem cit. c. 4. D. 75. et cap. 13. X. de tempor. I. 11. — epist. Innoc. III. ad Mutinens. Episc. et mag. H. (a. 1201.) dicitur de continuato ieiunio, id iuxta mitiorem interpretationem intelligendum non est de absoluta continuatione ieiunii sabbati usque in sequentem diem dominicam pro more antiquo, sed de relativa continuatione ieiunii iuxta disciplinam nunc vigentem (15).

Si ordinationes fiant extra tempora legitima, ieiunium ex iure communi non est stricta obligatione praemittendum; at iure particulari huiusmodi obligatio potest esse imposita. Quod ius si desit, ieiunium illud ad summum potest dici conveniens (16).

§ 3. DE SCRUTINIO SIVE EXAMINE ORDINANDORUM.

39. Ecclesia catholica praecepti memor, quod dederat Apostolus Paulus I. Timoth. V. 22.: “*Manus cito nemini imposueris*”, collationi ordinum inquisitionem de dignitate ordinandi semper existimavit necessario et ex officio esse praemittendam. Ideo suis legibus constituit examina sive scrutinia de qualitatibus ordinandorum. Cuius praxis antiquissimus testis est S. Cyprianus († a. 258.), qui in epist. 38. tradit se de moribus ac meritis singulorum clericorum ordinandorum et cleri *consilium* et populi *testimonium* (17) antea audivisse. Concilium quoque *Nicaenum* can. 9. = c. 4. Dist. 81. sive c. 7. Dist. 24. et can. 10. — c. 5. Dist. 81. sive can. 60. Dist. 50. evi-

(15) *Reiffenstuel* l. I. t. 11. n. 37. sq.; *Gasparri* l. c. n. 770.

(16) Pontif. Rom. de consecr. elect.; S. C. Inq. 14. Dec. 1898.; *Manj* l. c. n. 154.

(17) Quam antiquam praxim consulendi populum de dignitate ordinandorum vel ipsum Pontificale Romanum commemorat. Cfr. quoque *Hallier* l. c. P. I. sect. 1. cap. 3.; *Gasparri* l. c. n. 672. 1042. sq.; *Manj* l. c. n. 115. sq.

denter iam supponit atque inculcat neminem sine praevia inquisitione (*ἀνεξέταστος* cit. can. 9.) esse ordinandum. Disciplinam vero Ecclesiae *Africanæ* maxime exhibet c. 22. Concil. Carthag. III. (a. 397.) = can. 2. Dist. 24. his verbis: “*Nullus ordinetur clericus, nisi probatus vel Episcoporum examine vel populi testimonio* „ (18). Cui canoniconi consonat c. 6. Dist. 24., qui ex statutis Ecclesiae antiquis (saec. sext.) est depromptus, Ecclesia quoque *Romana* eandem praxim secuta est, ut patet ex c. 3. Dist. 78. et c. 5. Dist. 61. = epist. S. Leon. a. 446. et ex c. 3. Dist. 24. = epist. Gelasii scr. a. 492.–496. et ex c. 8. Dist. 77. = epist. Gelas. scr. a. 494. Ecclesia quoque *Hispaniae* ab eadem disciplina non fuit aliena. Cfr. v. g. c. 5. § 1. Dist. 51. = c. 19. Concil. Tolet. IV. (a. 633.). Celeberrimus in hac re factus est can. 11. Concilii Nannetens. a. 658. (?) in *Gallia* celebrati (cfr. *Hefele* l. c. t. III. p. 104.) = c. 5. Dist. 24., ubi prima vice proprium quoddam atque formale examen ordinandorum occurrit. Quod examen tempore medii aevi spectavit ad *Archidiaconum*. Cfr. cap. unic. X. de scrut. I. 12. Cum paulatim in examinibus ordinandorum disciplina ecclesiastica multum collapsa fuisset, Paulus III. Congregationem Cardinalium et Praelatorum a. 1538. instituit, quae ipsi suggereret media contra abusum. Quod in voto illius Congregationis expressum fuerat, id postea Patres Tridentini evidenter sequentes cit. canonem 11. Conc. Nannetensis executioni mandarunt. Quod decretum Sess. XXII. cap. 7. de ref. etiam Romani Pontifices v. g. Clemens VIII., Alexander VII., Innocentius XIII., Benedictus XIV. iterum iterumque inculcaverunt atque accuratius definiverunt (19).

40. Ex *disciplina nunc* in Ecclesia *vigente* praeter scrutinium in ipsa ordinatione iam antiquo iure probatum iuxta decreta a Concilio Tridentino edita vel confirmata duo alia scrutinia sunt perficienda.

I. *Scrutinium primum* (cfr. Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 5. de ref.) in hoc consistit, ut ad minores ordines promovendi a parochis et a magistro scholae, in qua educantur, bonum testimonium habeant. Qui ad singulos ordines maiores sunt assumendi, ii per mensem ante ordinationem Episcopum ad-eant, qui parochis *aut alteri committat*, ut nominibus ac de-

(18) Cfr. de Ecclesia orientali: Novell. Iustin. cap. I. 14.; *Thomassin* l. c. P. I. lib. 1. cap. 33.

(19) *Benedict.* XIV., De Synod. dioec. l. VI. cap. 3. n. 1. sq.; *Phillips* l. c. § 44. p. 419. sq.; *Giraldi*, Expos. iur. pont. P. II. sect. 94.

siderio eorum, qui volunt promoveri, publice in Ecclesia propositis de ipsorum ordinandorum *natalibus, aetate, moribus et vita* a fide dignis diligenter inquirat et litteras *testimonialibus* ipsam inquisitionem continentes ad ipsum Episcopum quam primum transmittat. Quae proclamationes non in omnibus dioecesibus secundum formam Tridentinam fiunt (20), sed testimoniis parochorum, professorum et superiorum seminariorum supplentur. Attamen non desunt regiones, in quibus lex Concilii Tridentini et Pontificalis Romani P. I. de ordinib. confer., de *proclamationibus* faciendis observatur (21) aut denuo a Conciliis provincialibus vel statutis Episcoporum laudabiliter urgetur (22). Imo ipsa S. C. Inq. 27. Apr. 1888. respondit supplicationi Episcoporum Austriae de litteris *testimonialibus* non tanto rigore exigendis: “*Sedulo curent, ne parochi praetermittant, quae cauta sunt per Conc. Trident. Sess. XXIII. (cap. 51.) de ref. „.* Cfr. Arch. f. k. K. t. 75. p. 129.

II. *Secundum scrutinium* ex decreto Concilii Tridentini Sess. XXIII. cap. 7. de ref. ita est instituendum (23), ut omnes, qui ad sacrum ministerium accedere voluerint, feria quarta ante ipsam ordinationem, vel quando Episcopo videbitur, ad civitatem Episcopi evocentur. Episcopus autem sacerdotibus et aliis prudentibus viris peritis divinae legis ac in ecclesiasticis sanctionibus exercitis sibi adscitis (24) ordinandorum *genus, personam, aetatem, institutionem, mores, doctrinam et fidem* diligenter investiget et examinet (25). Quae sanctio Tridentina quoad rem et substantiam ubique etiam a *regulari-*

(20) *Schmalzgr.* l. c. lib. I. tit. 12. n. 1.; *Aichner* l. c. § 66.; *Scherer* l. c. p. 339. Si *Gasparri* l. c. n. 701. putat huiusmodi consuetudinem *aeque esse irrationabilem* atque consuetudinem contra publicationes matrimoniales, *paritatem* istam nimis videtur urgere. Cfr. *D' Annibale* l. c. n. 201. not. 19.; *Many* l. c. n. 118. sq. Cfr. quoque *Rosset*, De s. matrim. n. 1119., quod etiam Romae non requirantur litterae testimoniales de statu libero ad matrimonium comprobando pro illo tempore, quo quis ante annum decimum quintum in aliena dioecesi per sex menses commoratus est.

(21) *Honorante* l. c. p. 37. 53. 81.; *Scherer* l. c. not. 37.

(22) *Collect. Lac.* t. IV. col. 341. 1189. t. V. col. 24. 515. 667. 837.

(23) *Benedict. XIV.*, Inst. eccl. 42. 72. n. 20. sq.; *Honorante* l. c. p. 4. sq. 50. sq.; *Zech* l. c. §§ 98. 99.; *Phillips* l. c. p. 425. sq.; *Many* l. c. n. 115. sq.

(24) *Benedict. XIV.* De Synod. dioec. l. IV. cap. 7. n. 2.

(25) *Leuren.*, Forum eccles. lib. I. tit. 12. q. 602.; *Gasparri* l. c. n. 745. sq.; *Many* l. c. n. 115. Cfr. Act. S. Sed. vol. 36. p. 510. de documentis exhibendis ab iis, qui in Urbe ad sacros ordines promoveri volunt: Decretum Vicariatus 22. Dec. 1903.

bus (26) est servanda, quamvis quoad *formam et ambitum* examinis diversa praxis existere possit (27). Clerici *saeculares* *exteri* ultra quatuor menses in Urbe commorantes ab alio quam ab ipso suo Ordinario absque licentia Card. Urbis Vicarii *vel* absque praevio *examine* coram eodem peracto *vel* etiam a proprio Ordinario, *posteaquam* in praedicto examine reiecti fuerint, sub poenis in Const. " *Apost. Sed.* ", expressis ordinari nequeunt, i. e. *suspensionem* ab *ordinibus* sic susceptis ad beneplacitum S. Sedis ipso iure incurrunt; Episcopi vero sic ordinantes ab usu pontificalium per annum suspenduntur. Cfr. *D'Annibale*, Commentar. cit. n. 207. sq.

III. *Tertium scrutinium* in sola ordinatione diaconi et presbyteri secundum formam in Pontificali Romano praescriptam peragendum est, cum sciscitanti Episcopo: " *Scis illos dignos esse* ", Archidiaconus (cfr. c. 9. X. de off. archid. I. 23.) respondet: " *Quantum humana fragilitas nosse sinit, et scio et testificor ipsos dignos esse ad huius onus officii* ". Archidiaconus eo facilius tuta conscientia hanc responsionem dare potest, quamvis ignoret, num ordinandus revera sit dignus, cum illa attestatio propter vitam et qualitates ordinandorum iam antea exploratas nunc ad meram caeremoniam redacta sit. " *dummodo contra conscientiam non loquatur* " (28).

41. Scholion. Antequam quis consecratur Episcopus, pariter speciali quodam *processu* informativo fit *inquisitio*. Cfr. c. 2. Dist. 23.; cap. 3. X. de elect. I. 6.; cap. 15. de elect. I. 6. in Sext.; Conc. Trid. Sess. XXII. cap. 2. de ref., Sess. XXIV. cap. 1. de ref. cum Const. Gregor. XIV. et Instr. Urban. VIII. in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 489. sq. 496. sq. Praeterea pro Episcopis Italiae et insularum adiacentium Clemens VIII. speciale quoddam *examen* praescripsit de theologia aut de iure

(26) Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 12. de ref.; *Riganti* l. c. n. 282. sq.

(27) Quodsi Episcopus aliunde delictum *occultum* ordinandi clerici saecularis cognoscat, secundum ius novum a Concilio Tridentino constitutum (Sess. XIV. cap. 1. de ref.) ascensum ad ordines etiam extraiudicialiter interdicare potest. Qua in re Concilium Tridentinum facultatem Praelatis regularibus quoad subditos *religiosos* iam ex iure Decretalium competentem, Episcopis vero quoad suos clericos *saeculares* negatam (cfr. cap. 4. 5. X. de temp. I. 11.) etiam ad Episcopos extendit. Contra huiusmodi denegationem ordinationis " *ex informata conscientia* " nulla datur proprie dicta appellatio, sed recursus tantum patet ad Sedem Apostolicam v. g. ad S. C. C. Cfr. S. C. C. 21. Apr. 1668. ad Archiep. Remens.; ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 87.; *De Angelis* l. c. I. V. tit. 1. p. 50. sq.

(28) Cap. unic. X. h. t.; *Schmalzgr.* h. t. n. 4. 5.; *Phillips* l. c. p. 428. sq.; *Gasparri* l. c. n. 1043. iunct. n. 672. 1042.; *Many* l. c. n. 120.

canonico. Quod examen Episcoporum Italiae Pius X. restauravit atque S. C. Inq. commisit. Cfr. Pii X. Mot. propr. " *Rom. Pontificibus* „ 17. Dec. 1903. in Act. S. Sed. vol. 36. p. 385. sq.; *Bangen*, D. roem. Curie p. 89. sq.; *Bouix*, De Curia Rom. p. 152.

§ 4. DE FURTIVA ORDINUM SUSCEPTIONE.

42. Furtiva dicitur ordinatio, si quis *aut* in *examine* reprobatus vel *sine praevio examine* et absque approbatione et licentia proprii Ordinarii temere ordinem suscipiat (29), *aut* uno eodemque die sine dispensatione cum ordinibus minoribus *subdiaconatum* vel *duos* vel *tres ordines maiores* recipiat (30). Quod crimen per plura saecula videtur fuisse ignotum in Ecclesia, quoniam de illo delicto in antiquis canonibus est altum silentium. Mirae huius temeritatis vestigium iam reperitur in c. 9. Concilii Nicaeni (a. 325.), quem in suam collectionem (cap. 24.) transtulit Martinus Bracarensis († circ. a. 580. = c. 7. Dist. 24. Cfr. quoque c. 6. Conc. Aurel. III. a. 538. At expresse prima vice commemorantur verae furtivae ordinationes in Decretalibus Alexandri III. (a. 1159.-1181.) et Clement. III. (a. 1187.-1191.) (31). Postea pariter Concilium Trid. Sess. XXIII. cap. 13. de ref. expresse statuit: " *Duo sacri ordines non eodem die etiam regularibus conferantur* „ Quodsi cap. 2. X. de eo, qui furt. V. 30. satis clare prohibetur eadem die conferre ordines minores et subdiaconatum, id multo magis patet ex decis. S. C. C. in caus. Bov. 29. Ian. 1707. et in caus. Calarit. 21. Febr. 1728. Quare auctores nunc communiter hanc quoque prohibitionem defendunt atque unice admittunt exceptionem, si *consuetudo* suffragetur, ut eadem die subdiaconatus cum quatuor minoribus conferri possit (32).

43. Ordinatio furtive recepta vel collata est illicita, quia constituit delictum per transgressionem gravis praecepti Ec-

(29) Cap. 1. X. de eo, qui. V. 30.; *Gasparri* l. c. n. 1009.; *D' Annibale* l. c. n. 210. not. 9.; *Many* l. c. n. 114.

(30) Cap. 13. X. de tempor. ordinat. l. 11.; cap. 2. (cum parte decis.) 3. de eo, qui furt. V. 30.; *Zallinger* l. c. l. V. § 257.; c. 9. Conc. Trevir. (a. 1310.): *Hollweck*, D. k. Strafg. p. 294.; *Many* l. c. n. 113. sq.

(31) Cfr. cit. cap. in not. 30. h. tit., ubi ex parte decisa cit. cap. 2.: " Subdiaconatum etiam *eadem die inter alios latens te in scio et diaconatum temerario ausu recepit* „ facile patet Episcopum ordinantem in hisce furtivis ordinationibus potuisse esse omnino innocentem.

(32) *Sentis* in ed. cit. Decretal. Clem. Pap. VIII. p. 172. sq.; Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 11.; *Benedict. XIV.*, Inst. eccl. 106. n. 7.; *Many* l. c. n. 114.

clesiae, sed *valida* existit (cfr. cap. 1. sq. X. V. 30.), nisi ordinator sive edicto generali sive speciali decreto ante ordinationem expressis verbis absolute *declaret* se non habere *intentionem* ordinandi clericum furtive ad ordinationem accedentem neque duos ordines prohibitos eidem subiecto eodem die conferendi (33).

Episcopus non tantum *imprudenter*, sed etiam contra absolutam et simplicem *formam* a iure in Pontificali Romano praescriptam agit (34), si huiusmodi edicta generalia vel specialia ordinationi praemittit. Attamen certo comprobato facto deficientis intentionis v. g. ex responsione Episcopi ordinantis, ob conditionem essentialem non verificatam ordinatio omnino *nulla* est et *absolute reiterari* debet. Quodsi *dubia* maneat intentio ordinatoris, sub *conditione* ordinatio est de novo facienda (35).

44. Qui furtive ordinem suscepit, ex iure *antiquo* ab exercitio *ordinis* furtive recepti, non inferioris, *ipso facto* fuit *suspensus* (cfr. cap. 13. X. de temp. I. 11.; cap. 1. 2. 3. X. V. 30.) et ad *altior* ordinem promoveri non potuit (36), nisi Episcopus super utroque defectu dispensasset. Porro cum Episcopi ex formula Pontificalis Romani sub poena excommunicationis praecipere soleant, ne quis non descriptus, examinatus, approbatus et nominatus ullo pacto audeat ad suscipiendos ordines accedere, furtive ordinatus poenam excommunicationis incurrere *potest*. Quae excommunicatio ex

(33) S. C. C. 23. Ianuar. 1586. 15 Febr. 1682. Cfr. *Benedict. XIV.*, De sacros. Missae sacrif. P. II. exercitat. 79.; ed. *Richt. Conc. Trid.* p. 175.

(34) Cfr. mentem S. C. C. in cit. caus. 13. Febr. 1682.

(35) S. C. C. in caus. Ugentina 3. Aug. 1743.; *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. I. VIII. cap. 11. n. 1. 2.; *Riganti* I. c. § 4. n. 2. sq.

(36) Cap. 1. X. V. 30. Quae prohibitio minime est irregularitas, ut recte tenent: *De Angelis* I. c. lib. V. tit. 30.; *Gasparri* I. c. n. 194. 195. 1009.; *Pirhing* I. c. lib. V. tit. 30. n. 3. Neque *Boenninghausen*, De irregul. fasc. II. p. 99. sq. alique cap. 1. X. h. t. 30. illam irregularitatem directe et formaliter constitutam esse solide demonstrant. Imo ex disciplina nunc vigente certe post Pii IX. Const. „*Apost. Sed.*“ (cfr. *Bucceroni* I. c. n. 96. sq., *Instit. theol. mor.* vol. II. p. 409.; *Lehmkuhl*, *Theol. mor.* t. II. n. 992. 1007.; *Scherer* I. c. p. 323. not. 67.; *Gasparri* I. c. n. 1009.; *D'Annibale* I. c. n. 210. not. 9.) etiam suspensiones latae sententiae ordinantis (a collatione duorum vel trium ordinum male administratorum) et ordinati, quae ex cap. 1. 2. 3. X. V. 30. repetebantur, sunt abrogatae, atque aliae quoque *poenae* cit. cap. 1. X. V. 30. recensitae cessarunt. Cfr. quoque *Hinschius* I. c. t. I. p. 79. sq. iunct. t. V. p. 856. sq. Quare ex disciplina nunc vigente illae suspensiones solummodo per ferendam sententiam incurrere possunt. Cfr. *Hollweck* I. c.; *Many* I. c.

cap. 1. X. V. 30. ipso iure fuit inflicta, sed ex disciplina nunc in Pontificali Romano statuta est tantum *ferendae* sententiae, nisi Episcopus praecepto suo expresse apponat sanctionem specialem excommunicationis ipso facto incurrendae. Cfr. cap. 1. 3. X. V. 30. et Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 6. de ref. iunct. *Thesaur.*, De poenis eccles. P. II. v. Ordines, cap. 7.

In Ecclesia quoque orientali non licet eodem die conferre duos ordines, e quibus unus aut uterque est maior, sed eodem die omnes ordines minores pariter eidem personae conferri possunt. Cfr. Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 139.; Synod. Alexandr. Copt. (a. 1898.) p. 146.

TITULUS V.

DE RITU, TEMPORE ALIISQUE CONDITIONIBUS SACRAE ORDINATIONIS.

(*Lib. I. tit. 11. de temporib. ordination., tit. 15. 16.;
lib. V. tit. 29. de cleric. per salt. prom.*)

45. Fontes: Decret. Grat. Dist. 23. 52. 60. 61. 75. 76. 77.; C. IX. q. 2.; C. I. q. 1.; Dist. 74.— Compl. antiq. l. c. titulis supra citatis; Decretal. Greg. IX. l. c.; Decretal. Bonif. VIII. lib. I. tit. 9. de temp.; Pii II. Const. « *Cum ex sacror.* » 17. Nov. 1461. et Reg. Conc. Apost. 24. — Conc. Trid. Sess. VII. cap. 9. de ref., Sess. XXIII., Sess. VI. cap. 5. de ref. — Decretal. Clem. P. VIII. ed. *Sentis* p. 14. sq.; Innocent. XII. Const. « *Sanctissimus Dominus* » 14. Dec. 1693.; Pii IX. Const. « *Apost. Sed.* » 12 Oct. 1869.; Collectanea S. C. de Prop. F. n. 1183. sq.; Collect. Lac. t. II. v. *Ordinatio* (in Eccles. orient.).

Scriptores: Commentator. iur. Decretal. in cit. tit. — *Paucapalea*, *Steph. Tornac.* l. c. in cit. Dist. Decret. Grat.; *S. Raymundus*, *Summa* lib. III. tit. 22.; *Zech* l. c. tit. 7. de tempore et loco ordinationis §§ 81. sq.; *Devoti*, *Inst. canon.* lib. I. tit. 4.; *Phillips* l. c. § 59.; *Scherer* l. c. p. 320. sq.; *Hinschius* l. c. t. I. p. 111. sq.; *Hallier* l. c. p. III. sect. 6. 7.; *Benedict.* XIV., *Inst. eccl.* 106.; *Riganti* l. c. in Reg. Canc. Apost. 24. §§ 1. 4.; *Gasparri* l. c. n. 983. sq. de ritibus sacr. ord. n. 45. sq. de temp. et loc. sacr. ord.; *Many* l. c. n. 192. sq. 91. sq. — *Thomassin.* l. c. P. I. lib. 2. cap. 35. 36.; *Card. Van Rossum*, *De essentia Sacr. Ordinis*, a. 1914.; *De Puniet*, in *Diet. d'archeol. chrét.* t. III. col. 2579. sq.

Praenotiones.

46. *Exposita praeparatione remota et proxima sacrae ordinationis ipsa collatio ordinum secundum ritum, tempus, locum, ordinem aliasque conditiones illam comitantes est accuratius proponenda.*

§ 1. DE RITU SACRARUM ORDINATIONUM.

I. De ritu sacrarum ordinationum in genere.

47. Sacra ordinatio generatim dicitur ritus sacer, *vi cuius gradus quidam potestatis ordinis confertur* (1).

Ex illis ritibus sacris ordinationis alii sunt *essentiales*, alii *accidentales*.

Ritus *essentiales* constituunt *materiam* et *formam* ordinationis sacrae, quibus omissis ordinatio *invalida* est neque ullam confert potestatem ordinis. Qui ritus *essentiales* ordinationis denuo subdividi possunt in *sacramentales* et in *non sacramentales*. Illi sunt *materia* et *forma veri sacramenti* novi testamenti, alii sunt mera *sacramentalia*, ad quorum valorem ab Ecclesia per *modum* materiae et formae sunt praescripti (2).

Accidentales vero ritus sunt omnes caeremoniae sacrae (3), quae ex legibus Ecclesiae praeter ritus *essentiales* ad *licitam* ordinationem omnino observandae sunt. Quae caeremoniae si omissae fuerint, cum ad *validam* ordinationem non requirantur, solummodo in *materia gravi*, non in re levi (sicuti caeremoniae baptismi) postea sunt supplendae; at nequaquam integra ordinatio est repetenda (4).

Inde quoque efficitur clericum ante huiusmodi supplementum caeremoniae gravis in ordine suo solemniter ministrantem graviter quidem *peccare*, sed *non fieri irregularem* (5); ordinatio enim est valida, ideoque ille clericus non ministrat in ordine non recepto neque ullo iure propter suum delictum irregularitate punitur.

48. Omnes ritus *essentiales* et *accidentales* ordinationis sacrae i. e. ritus *substantiales* ad valorem ordinationis requisiti et caeremoniae mere *accessoriae* in *Pontificali Romano* vel in *Euchologiis* Ecclesiae orientalis referuntur et praescri-

(1) Cfr. supra h. t. n. 11.; Gasparri l. c. n. 2. sq. 983. sq.

(2) Cfr. de ordinibus hierarchicis: De Augustinis l. c. p. 491. sq.; Pesch, Prael. dogm. t. VII. n. 577. sq. 621.; Gasparri l. c. n. 992. sq.; supra h. tom. II. n. 18. 20. 21. sq.

(3) Cfr. Conc. Trid. Sess. VII. de sacram. in genere can. 13., Sess. XXIII. de sacram. ord. can. 5.

(4) Cfr. v. g. cap. unic. § 1. X. de sacr. unct. l. 15.

(5) Suarez, De cens. disp. 42. sect. 4. n. 12.; Schmalzgr. l. c. lib. V. tit. 28. n. 13.

buntur. At nequaquam in illis libris ritualibus ad amussim distinguitur, quinam ritus essentialis vel accidentalis sit dicendus. Quare in praxi omnes ritus ibidem praescripti accuratissime sunt observandi (6). Ubi autem subtiliori disputatione scholastica ritus essentialis materiae et formae in sacra ordinatione discernendi sunt a ritibus integrantibus et accidentalibus, etiam recurrendum est ad antiquiores libros liturgicos utriusque Ecclesiae et definitiones dogmaticas et decreta S. C. Inq. et S. R. C. et S. C. C. In usu vero decreti pro *Armenis* examine theologico et historico opus est, ne exaggerato eius valore *dogmatico* atque neglecta parte *disciplinari* ad falsas perveniatur conclusiones (7).

49. De fide catholica est (cfr. Conc. Trid. Sess. XXIII. de sacram. ord. can. 3.) generatim "*ordinem sive sacram ordinationem* .. esse vere et proprie sacramentum a Christo Domino institutum. Certum quoque est in specie ritum sacrum, quo confertur ordo diaconatus vel ordo presbyteratus vel ordo Episcopatus esse verum sacramentum novae legis, ut latius probant theologi dogmatici. Ritus vero sacri, quibus conferuntur prima tonsura vel ordines minores vel subdiaconatus, veris sacramentis non sunt adnumerandi. Cfr. *Pesch*, Praelect. dogm. t. VII. n. 569. sq. 621. sq.; *Gasparri* l. c. n. 10. sq. 33. sq.; supra h. tom. II. n. 15. sq. Hinc ipse Christus Dominus etiam ritum essentialem materiae et formae trium ordinum hierarchicorum *immediate* instituit. Nam is tantum dicitur rem instituisse, qui eius saltem *essentialia* elementa instituit, atque obvio sensui verborum Concilii Tridentini l. c. can. 3. et 6. et Sess. VII. de sacram. in gen. can. 1. plene non satisfacit, nisi Christus Dominus dicatur immediatus auctor trium ordinum hierarchicorum ipso diaconatu non excepto (8).

50. Praeterea immediata institutio ritus essentialis sacrae ordinationis iuxta melius fundatam sententiam non tantum *in genere* a Christo Domino facta est, sed *in specie* per deter-

(6) *Gasparri* l. c. n. 994. 1006. sq.; *Many* l. c. n. 192. sq. 254. sq. 294. sq.

(7) *Denzinger*, Enchiridion ante n. 590.; *Hefele* l. c. t. VII. p. 788. sq.; *Many* l. c. n. 257.; *Wilmers*, De Christi Eccl. p. 398. sq.; aliter *Gutberlet* in Act. theol. Oenip. t. 25. sq. p. 621. sq. aliiq. v. g. *Billot* de valore decreti pro *Armenis* iudicant.

(8) *Lugo*, De sacram. in genere disp. 2. n. 81. sq. disp. 7. sect. 1.; *Gasparri* l. c. n. 31. 40. 984.

minationem materiae et formae (9). Quare Christus Dominus sacramentum ordinis nequaquam ita instituit, ut saltem ordines hierarchici conferrentur generatim *per signa et verba experientia potestatem dandam*, relictâ Ecclesiae potestate tum signa tum verba determinandi v. g. alio modo pro Ecclesia orientali, alio modo pro Ecclesia occidentali (10). Sententia enim ista positivis argumentis efficaciter non probatur atque difficulter conciliatur cum doctrina Concilii Tridentini Sess. XXI. doctr. de com. cap. 2., quod Ecclesia in *substantiam sacramentorum* nihil possit (11).

51. Quare quicumque ritus sacri, qui ex *antiqua* Ecclesiae praxi fuerunt certa et sufficiens materia et forma ad constituendum sacramentum ordinis, etiam nunc ad *validam* ordinationem *sufficiunt* neque ex auctoritate Ecclesiae vim suam sacramentalem *amiserunt*.

Etenim Ecclesia potestate quadam controversa in re adeo gravi uti non solet, et ex altera parte gratis omnino fingitur, quod *de facto* huiusmodi facultate unquam usa sit, ut recte urget *Benedictus XIV.* l. c. Hinc deducitur ritus sacros, qui *postea* in libris liturgicis ad *antiquas* materias et *formas* certae et *validae* ordinationis accesserunt, tanquam ritus *substantiales* saltem non *requiri*.

52. At stante controversia de materia et forma sacrae ordinationis in praxi omnes illi ritus, qui certo aut saltem probabiliter sunt partes *essentiales* materiae et formae sacramenti ordinis, summa cum religione sunt servandi; secus enim haberetur ordinatio certe nulla aut saltem dubia quoad ipsum valorem (12). Quare quae de impositione manuum per contactum physicum (ad *valorem* non requisitum) (13),

(9) *S. Thom.*, Summ. theol. P. III. q. 60. a. 7.; *S. Alphons.*, Theol. moral. l. VI. n. 12. 736. sq.; *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. VIII. cap. 10. n. 9. 10. 11.; *De Augustinis* l. c. vol. I. P. II. art. 4. vol. II. p. 512. sq.; *Many* l. c. n. 257.

(10) *Lugo* l. c. disp. 2. sect. 5. alique auctores v. g. *Bellarminus*, *Hallier*.

(11) *Benedict. XIV.* l. c., ubi hanc doctrinam dicit offendere in "*duas gravissimas difficultates*"; *Many* l. c. n. 257.

(12) Cap. 1. 3. X. de sacr. non iter. l. 16.; *Gasparri* l. c. n. 988. sq. 998. sq.; *Many* l. c. n. 295. sq.

(13) Cap. 3. X. de sacr. non iter. l. 16.; *S. C. Inq.* 20. Ian. 1875. in Act. S. Sed. vol. 30. p. 157. sq.; *S. C. Inq.* 22. Ian. 1890. in Collect. S. C. de Prop. F. n. 1205.; *S. C. Inq.* 17. Mart. 1897. in Anal. eccl. t. V. p. 482. de secunda manuum impositione; *Ballerini-Palmieri*, Opus theol. mor. vol. V. p. 714. sq. 716. sq. 720. sq.

de contactu physico instrumentorum (14), de unione materiae et formae ab ipso legitimo ministro ordinationis pronuntiatæ (15), de partibus essentialibus et distinctis materiae et formae sive principalibus sive accessoriis rite ponendis (16) ex responsis SS. CC. et probata doctrina theologorum et canonistarum constant, in praxi accurate sunt applicanda.

II. De ritu singularum ordinationum.

53. **Primae tonsurae** (17) ritus essentialis consistit in *incisione capillorum* propriorum, non comae fictitiae clerici faciendi iuxta formam Pontificalis Romani ab Episcopo facta cum *verbis* : “ *Dominus pars* „ etc. ab ipso promovendo clerico prolatis. Qua in tonsione capillorum cum congrua oratione etiam in Ecclesia orientali consistit ritus substantialis primae tonsurae. Quare quamvis etiam Episcopus tondens ex decreto S. R. C. 12. Nov. 1831. eadem verba : *Dominus* etc. proferre *debeat*, tamen id ad *valorem* collationis primae tonsurae non requiritur (18). Multo minus essentialis est ritus, quo Episcopus postea clerico tonso *imponit* superpellicium *dicens* : “ *Induat* „ etc., neque adeo gravis videtur, ut in casu omissionis necessario sit supplendus (19).

(14) S. C. C. 28. Maii 1796. et resp. S. R. C. 3. Dec. 1661. Quae duae decisiones sibi apparenter oppositae ita conciliandae sunt, ut dicatur S. R. C. respondisse ad dubium *facti*, quod consistebat in *scrupulo* contemnendo, S. C. C. resolvisse quaestionem *iuris*, ubi de facto non meri scrupuli fuerunt allati. Cfr. *Ballerini-Palmieri* l. c. p. 723. sq. Quare *Gasparri* l. c. 995. 1084. ex resp. S. R. C. fratri Ephrem dato nimium deducit.

(15) *Gasparri* l. c. n. 1003. sq.; *Ballerini-Palmieri* l. c. p. 720.

(16) Cfr. v. g. resp. S. C. Inq. 27. Maii 1840. de supplenda tertia impositione manuum in ordinatione presbyteri non rite facta; *Ballerini-Palmieri* l. c. p. 722.; *Gasparri* l. c. n. 999. sq.

(17) Conc. Trid. Sess. XXII. cap. 2. de ref.; Pontif. Rom. tit. *De clerico* faciendo; *Phillips* l. c. t. I. § 34.; *Devoti*, Ius canon. univ. l. I. tit. 11. § 5. 6.; *Gasparri* l. c. n. 1013. sq.; *Many* l. c. n. 192. sq., ubi ea, quae spectant ad historiam diversorum rituum ordinationis in Ecclesia occidentali et orientali solida disquisitione explicantur.

(18) Decreta auth. C. S. R. n. 2682.; *Many* l. c. n. 292. Cum in casu incisionis facta esset in coma fictitio S. R. C. 25. Sept. 1846. (cit. Decr. auth. n. 2919.): “ *Benigne annuit pro sanatione, quatenus opus sit, a quocunque defectu, adeo ut nihil ulterius sit innovandum* „.

(19) Collatio primae tonsurae in Ecclesia graeca immediate ordinationi lectoris vel cantoris ut ritus distinctus, sed non separatus praemitti solet. Cfr. Collect. Lac. t. II. col. 242. 259. sq. 267. sq.; Synod. Alex. (a. 1898.) p. 134.; Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 132.; *Gasparri* l. c. n. 1019.; *Many* l. c. n. 293.

54. **Ostiariatus** materia et forma essentialis est traditio clavium ordinando, qui illas manu dextera tangit, ab Episcopo facta et verba Episcopi ordinantis: “*Sic agite* „ etc. simul prolata. At licet propter legem Ecclesiae “*claves* „ i. e. complures tradendae sint, tamen traditio *unius* clavis ad valorem sufficit (20). Neque *claves ecclesiae* necessario sunt tradendae, sed qualescunque claves, dummodo aptae sint ad aperiendum, tradi possunt; agitur enim de *symbolo*, quod rei, quam repraesentat, par in omnibus esse non debet (21).

Cui ritui duplex accedit caeremonia, scil. Archidiaconus vel alius eius loco ducit ordinatos ad ostium ecclesiae, ut illud claudant et aperiant etiam absque clavi (22); deinde iisdem tradit funes campanae vel saltem tintinnabula altaris (23). At utraque caeremonia ad *valorem* ordinationis ostiariatus non est necessaria; imo *ne supplenda quidem* est, si forte omissa fuerit (24).

55. **Lectoratus** materia et forma essentialis habetur in traditione codicis (i. e. missalis, breviarii vel voluminis sacrae scripturae) (25) ab ordinando manu dextera tacti et in verbis: “*Accipite* „ etc. ab Episcopo inter traditionem codicis prolati (26).

(20) S. R. C. 11. Mart. 1820. (nunc in Decr. auth. omiss., sed non abrog. et S. C. de Prop. F. 27. Sept. 1843. in Collect. S. C. de Prop. F. n. 1189. 1197.; S. R. C. 20. Iun. 1899. in Decr. auth. n. 4035.; *Many* l. c. n. 288.

(21) S. C. de Prop. F. 13. Mart. 1844.

(22) S. R. C. 12. Nov. 1831. in Decr. auth. n. 2682.

(23) S. R. C. 27. Sept. 1873. in Decr. auth. n. 3315.

(24) Cfr. Benedict. XIV. Const. “*Etsi pastoralis* „ 26. Maii 1742. § 7. n. VII.; Synod. Mont. Liban (a. 1736.) in Collect. Lac. t. II. col. 243.; Conc. provine. Alba-Iul. (a. 1872.) p. 88.; Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 132. sq. 142., unde eruitur in Ecclesia orientali per subdiaconatum graeco ritu collatum etiam *acolythatum* et *ostiariatum* recipi.

(25) S. R. C. 27. Sept. 1873. l. c.; Arch. f. k. K. t. II. 226. sq. *Many* l. c. n. 197. 289.

(26) Cfr. de ritu ordinationis *lectorum* in Ecclesia orientali, qui ibidem exceptis Maronitis et Syris et Armeniis primus ordo minor esse solet: Conc. prov. Alba-Iul. (a. 1872.) p. 88.; Synod. Mont. Liban. (a. 1736.) in Collect. Lac. t. II. col. 242. sq.; Synod. Alexandr. Copt. (a. 1898.) p. 138.: “*In collatione ordinum minorum i. e. lectoratus et subdiaconatus materia est tactus temporum ordinandi; forma vero sunt verba, quae pronuntiat ordinans, dum hic tactus fit. Qui tactus nullo modo impositio manuum dici potest ut expresse monet ritus Ecclesiae nostrae* „ Goar, *Eucholog.*, Notae in ordin. lect. not. 10. p. 241. sq., ubi docet apud Graecos materiam esse crucis signationem factam ab Episcopo manu super caput clerici extensa vel imposita; *Papp-Szilágyi* l. c. P. II. § 84.; *Gasparri* l. c. n. 1020.

56. Exorcistatus confertur ab Episcopo per traditionem *libri* exorcismorum (vel Pontificalis Romani vel missalis), quem ordinandus manu dextera tangit simul dicente Episcopo ordinante: “ *Accipite* „ etc. Qua in traditione cum verbis Pontificis ritus essentialis huius ordinationis continetur (27).

57. Acolythatus suscipitur, cum Episcopus tradit verum *candelabrum* sive *ceroterarium* (non *bugia* sive *palmatoria*) (28), quod ab ordinando manu dextera est tangendum simul dicente Episcopo: “ *Accipite ceroterarium* „ etc. Praeterea idem Episcopus tradit unum *urceolum vacuum* pariter manu dextera tangendum interim dicens: “ *Accipite urceolum* „ etc. Utraque instrumentorum traditio cum verbis annexis constituit ritum essentialem huius ordinationis. Quare si prior aut altera traditio cum verbis esset omissa aut dubie posita, ipsa sola absolute vel sub conditione (29) esset supplenda (30).

58. Subdiaconatus confertur, cum Episcopus tradit *calicem vacuum* cum *patena vacua* superposita, quem ordinandi manu dextera tangunt dicente Pontifice: “ *Videte* „ etc. Qui ritus essentialiter requiritur. Duae caeremoniae, quae hunc ritum principalem immediate sequuntur i. e. traditio *urceolorum* etc. per Archidiaconum atque impositio vestium, ad essentiam ordinationis subdiaconi non spectant; hinc si omissae fuerint

Many l. c. n. 290. sq. ubi recte docet in reliquis Ecclesiis orientalibus non specialiter exceptis ritum substantialem lectoratus consistere in impositione manuum cum oratione consecratoria.

(27) Specialis quaedam ordinatio exorcistatus sive formalis sive aequivalens in alia collatione minoris ordinis contenta non apud omnes *Ecclesias orientales* reperitur. Cfr. Benedict. XIV. Const. “ *Etsi pastoralis* ” l. c. At v. g. apud Maronitas et Syros in cantoratu etiam exorcistatus comprehenditur, qui confertur traditione libri psalmorum et oratione. Cfr. Synod. Mont. Liban. l. c. col. 242. 255. 267.; cit. Synod. Sciarf. p. 132. In Ecclesia vero Alexandrina (cfr. Synod. Alex. a. 1898. p. 134.) psaltes seu cantor non proprio ritu constituitur, sed orationem tantum super eum recitat Episcopus; exorcista vero nullam propriam habet ordinationem, sed, si opus est, aliqua persona ecclesiastica deputatur ab Episcopo ad exorcismos peragendos. *Armenii* quoad ritus primae tonsurae atque quatuor ordinum minorum in substantialibus receperunt ritum Ecclesiae Romanae. Cfr. *Many* l. c. n. 248. sq. 253.

(28) S. R. C. 8. Iun. 1709. in Decr. auth. n. 2194.

(29) *Gasparri* l. c. n. 1025. 1005.; *Many* l. c. n. 286. 299. 302.

(30) Cfr. de acolythatu, qui apud *Graecos* in subdiaconatu continetur, textus supra citatos h. tit. in not. 24.; *Gasparri* l. c. n. 17. 1028.; *Many* l. c. n. 285.

vel male positae, non eam videntur habere gravitatem, ut necessario supplendae sint (31).

Denique Episcopus accipit et *tradit librum epistolarum* (i. e. sive missale sive librum sacrae scripturae tum novi tum veteris testamenti), qui manu dextera ab *ordinandis* est *tangendus*, simul dicens: " *Accipite* „ etc. Cum Pontificale Romanum eos, qui accedunt ad tangendum librum epistolarum, dicat *ordinandos*, et complurium doctorum accedat auctoritas, ultimus ille ritus in praxi probabiliter dicendus est altera *pars* ritus *substantialis* ordinationis subdiaconatus, et in casu omissionis est saltem supplendus iuxta responsum S. C. C. 11. Ianuar. 1711. iunct. resp. S. R. C. 16. Iun. 1837. in Decr. auth. n. 2767. (de omissa traditione libri evangeliorum in ordinatione diaconi). At *theoretice* cum sententia communi omnino defendi potest saltem multo probabilius materiam subdiaconatus esse *solum* traditionem calicis vacui cum patena vacua superposita, neque tanquam partialem materiam ad valorem requiri traditionem libri epistolarum. Nam in decreto pro Armenis et in *antiquis* libris liturgicis sola traditio calicis et patenae commemoratur; traditio vero libri epistolarum est ritus recentioris institutionis inde ex fine saeculi decimi tertii. Cfr. *Many* l. c. n. 203. 284.

Quare etiam in subdiaconatu, ut in acolythatu, habetur duplex ritus partialis ad essentiam ordinationis in praxi probabiliter requisitus; omissa igitur vel dubie posita una aut altera parte essentialis ritus, illa pars absolute vel conditionate repetenda est. Cfr. cit. resp. S. C. C. et S. R. C.

59. Scholion. Ex praemissis constat in Ecclesia latina (32) *impositionem manuum* per Episcopum non esse ritum quen-

(31) Decret. pro Armen.; Pontificale Rom. (de ord. subdiac.); S. R. C. 27. Sept. 1873. in Decr. auth. n. 3315.; *Many* l. c. n. 196. 284. 298.; *Generari*. Consultazioni t. I. p. 519. sq.; *Gasparri* l. c. n. 1084. sq.

(32) In Ecclesia orientali ritus substantialis subdiaconatus generatim consistit in *sola* impositione manuum cum oratione consecratoria (cfr. Synod. Sciart. (a. 1888.) p. 133.), exceptis Armeniis et Maronitis, qui impositioni manuum cum forma *addunt* ex ritu Romano traditionem calicis et patenae, et Coptis, qui sequuntur ritum h. tit. not. 26. descriptum. Cfr. Collect. Lac. t. II. col. 243. sq.; *Many* l. c. n. 219. 226. 247. 285.; *Papp-Szilágyi* l. c. § 85.; *Gasparri* l. c. n. 1028. Cfr. quoque Synod. Mont. Liban. (a. 1736.) in Collect. Lac. t. II. col. 269., ubi post confirmatam potestatem Chorepiscoporum et Abbatum conferendi ordines *cantoris* et *lectoris* mox additur: " *Subdiaconatum vero Chorepiscopi conferre nullatenus audeant, neque id ipsis a R.mo D. Patriarcha committatur, nisi ubi Episcopus sine gravi incommodo haberi non possit* „.

dam ordinationis subdiaconatus. Inde autem oritur difficultas ex textu vulgatae editionis cap. 1. X. de sacr. non iter. l. 16. = epist. Innoc. III. ad Episc. Heliensem in Anglia a. 1204., ubi in subdiacono sine impositione manuum ad ordinem subdiaconatus promotus *caute dicitur supplendum*, quod incaute fuerat praetermissum. Quare retenta lectione vulgata huius cap. 1. alii illam impositionem manuum in conferendo subdiaconatu sine solido fundamento intellexerunt de aliqua *benedictione* plane diversa a consecratoria et substantiali manuum impositione. Cfr. Gloss. v. Impositione h. c. l.; c. 1. D. 69.; *Devoti*, Inst. can. l. I. tit. 16. § 3.; Innoc. IV. in comment. ad cap. 1. X. l. 16. Alii ad fictionem omnino falsam confugerunt scilicet Innocentii III. epistolam fuisse scriptam ad aliquem Episcopum *Ecclesiae orientalis*, ubi sane in ordinatione subdiaconorum fit impositio manuum. Quare difficultas alio modo est solvenda. Certe in registis Innocentii III. legitur in cit. epist. ad Ep. Hel. *diaconatus*, non subdiaconatus. Cfr. *Corrector. Roman.* in cit. cap. 1.; *Friedberg* in ed. corp. iur. can. ad cit. cap. 1.; *Innoc. IV.* l. c., ubi scribit: “ *Vera littera est diaconatus* „. “ *Non est necessaria ista glossa, quia diaconus bene suscipit manus impositionem* „. Qua lectione admissa omnis difficultas penitus est sublata. Nam in ordinatione *diaconi* manuum impositio est ritus quidam essentialis; ergo si omissa fuerit, cum verbis formae sine dubio esset supplenda (33). Neque mirum est, quod Innocentius III. utatur vocabulo “ *supplendi* „. Etenim iteratis vicibus stabilivit principium: “ *Non intelligitur iteratum, quod factum esse nescitur* „. Quare ritus supplendus ipsi idem est atque ritus *prima vice valide conferendus*, qui opponitur priori collationi *invalidae*: *iteratio* vero perperam facta supponit primam sacramenti administrationem fuisse *validam*. Nequaquam vero Innocentius III. cit. cap. 1. accipiendus est de *supplendo* ritu *mere accidentali* impositionis manuum, qui *addatur* ritui sacramentali diaconatus *valide* iam collati. Id, quod etiam eruitur ex paritate cum sacramento confirmationis. Nam in cit. cap. 1. X. l. 16. Innocentius III. eodem modo docet impositionem manuum in diacono esse supplendam, quo unctio per chrisma in sacramento confirmationis, si antea *solo oleo* fuisset facta; sed unctio chrismatis in sacramento confirma-

(33) S. C. Inq. 19. Aug. 1851. in Collect. S. C. de Prop. F. n. 1199.; *Gasparri* l. c. n. 1037. 1050.

tionis est pars adeo essentialis, ut illo ritu omisso simpliciter totum sacramentum sit *repetendum*. Cfr. *De Augustinis*. De re sacramentaria t. II. p. 517. sq. Fatendum vero est terminologiam recentiorem admittere alias significationes. Qua ratione v. g. verbum "*repetendi* „ (ordinationem) significat totius ritus essentialis antea invalide positi novam collationem (cfr. S. C. Inq. 15. Iul. 1903.), cum ritus "*supplendus* „ vel mere supplendus *possit* denotare mere secundarium vel accidentalem ritum forte omissum et postea addendum. Cfr. S. C. C. 10. Ian. 1711.; S. R. C. 16. Iun. 1837.; *Many* l. c. n. 257. 296.; *Schmalzgr.* l. I. t. 16. n. 3., ubi pro sua singulari sententia de necessitate chrismatis ad explicandum cit. cap. 1. X. I. 16. docet: "*Tali casu suppletionem faciendam esse per inunctionem chrismatis, sed sine repetitione formae* (at S. C. Inq. 19. Aug. 1851. in supplenda impositione manuum cum *tactu corporali* praescripsit etiam repetitionem verborum sive formae) *vel saltem cum intentione non conficiendi sacramentum, sed tantum supplendi defectum* „.

60. **Diaconatus** ordo in Ecclesia latina (34) confertur imprimis per *impositionem manus dexteræ* Episcopi super caput uniuscuiusque ordinandi tactu corporali factam. Qui ritus impositionis manuum indubitanter saltem ex *parte*, imo probabilius *solus* constituit materiam *essentialem* huius ordinationis (35). At in praxi ob praeceptum Ecclesiae et dubia mota propter controversias theologorum huic ritui tanquam *materia partialis* accedere debet *traditio libri evangeliorum*, qui a singulis ordinandis manu dextera tangendus est.

(34) Cfr. de ritu Graecorum et Maronitarum aliorumque Orientalium supra h. tom. II. n. 21. not. 65.; *Many* l. c. n. 218. 268. 269. Qui ritus in Ecclesia orientali consistit in *sola* impositione manuum cum verbis consecratoriis, exceptis tamen *Armeniis*, qui more Romano addunt traditionem libri evangeliorum cum congrua forma. At contra Arcudium omnino tenendum est ritum essentialem impositionis manuum in ordinatione diaconi non esse illam, quae coniungitur cum verbis: "*Divina gratia* „ etc., sed cum oratione *consecratoria*: "*Deus principio et fine carens* „. Cfr. *Many* l. c. n. 260., ubi contrarium sententiam solide refutat.

(35) *Benedict.* XIV., De Synod. dioec. l. VIII. cap. 8. n. 1. sq.; *D'Annibale*, Summula P. III. n. 290.; *Gasparri* l. c. n. 1038. sq. 1040. sq.; *Pesch* l. c. n. 621. sq.; *Many* l. c. n. 195. 265. sq.; *Van Rossum* opere cit. ubi totam hanc controversiam novo examini subiicit et concludit *pro certitudine* sententiae propugnantis solam manus impositionem cum respondente oratione consecratoria esse unicam materiam et formam essentialem in tribus ordinibus hierarchicis; cfr. speciatim a p. 154. sq. ubi argumentum deductum ex deer. Eugenii IV. solide extenuat.

Priori ritui impositionis manuum ab Episcopo tanquam *forma* per se probabilius sufficienti coniungenda sunt verba orationis consecratoriae, sed oratio: “ *Accipe Spiritum Sanctum* „ etc., certe non est omittenda, licet recentiore tempore fuerit addita et in se sit indeterminata. In altero vero ritu traditionis libri evangeliorum Episcopus pro forma omnino utatur necesse est verbis illis: “ *Accipe* (accipite) *potestatem* „ etc. Id enim requiritur non solum propter rationes de illa *materia* partiali supra allatas, sed etiam propter accuratam significationem potestatis diaconi illis verbis expressam. Omnes alii ritus in ordinatione diaconi v. g. impositio vestium sunt mere accidentales neque adeo graves, ut in casu omissionis suppleri debeant (36).

Impositio manuum si in ordinatione diaconi fuisset simpliciter omissa, sine dubio cum verbis formae ex decisione Innoc. III. et Gregorii IX. in cap. 1. et 3. X. de sacramentis non iter. I. 16. “ *ad huiusmodi ordines conferendos* „ esset supplenda, vel ex recentiore modo loquendi tota ordinatio diaconi esset ex integro repetenda.

Imo si facta quidem sit impositio manuum, sed *sine tactu corporali*, ex decisionibus S. C. Inq. 20. Ian. 1875. et 26. Ian. 1898. (cfr. Act. S. Sed. vol. 30. p. 157. sq. p. 476. sq.) tota ordinatio diaconatus ex integro, sed *sub conditione* est repetenda. Cum S. C. Inq. in his casibus solummodo *sub conditione* praescriberet repetitionem ordinationis diaconatus, evidenter nequaquam *certam*, sed tantum magis tutam habet illam sententiam, quae tenet *tactum corporalem* in impositione manuum requiri ad *validitatem* ordinationis diaconalis, imo in antiquioribus responsis hanc rigidiorē praxim non adoptavit. Quodsi S. C. Inq. 19. Aug. 1851. iunct. 22. Ian. 1890. (cfr. Collect. S. C. de Prop. F. n. 1199. 1205.) respondit in casu omissi tactus corporalis “ *supplendam* „ esse impositionem manuum cum tactu corporali et iteratione verborum “ *Accipe Spiritum Sanctum etc.* „, quae ab Episcopo in impositione manuum proferuntur et “ *multis videntur esse forma sacramenti* „, imprimis non praescripsit *conditionate*, sed *absolute supplendum* esse allegatum ritum, in responsis vero supra citatis totam ordinationem *ex integro conditionate*, repetendam esse decrevit. Praeterea vocabulum “ *supplendi* „ in cit. decr.

(36) Gasparri l. c. n. 1054.; Many l. c. n. 268. 195. 202. 211.; Van Rossum c. p. 152. sq.

19. Aug. 1851. per se potest significare *absolutam* quandam *additionem* ritus accidentalis vel potius circumstantiae accidentalis scilicet tactus corporalis in ritu essentiali impositionis manuum; at si comparetur cum subsequentibus decisionibus eiusdem S. C. Inq., etiam insinuat sensum *repetitionis* universi ritus essentialis impositionis manuum cum sua forma. Quo in casu manet insignis differentia inter repetitionem absolutam (19. Aug. 1851.) et repetitionem conditionatam (20. Ian. 1875.). Cfr. *Many* l. c. n. 296. ianet. n. 268. qui resp. 19. Aug. 1851. explicat de *repetitione* ordinationis. Cfr. infra h. tit. n. 61.

Si rite facta impositione manuum traditio libri evangeliorum fuisset omissa, tantum ille ritus esset suo tempore *supplendus*; nequaquam vero *tota* ordinatio esset *repetenda* sive denuo conferenda (37).

61. Scholion. Singularis difficultas est de interpretando cap. 3. X. de sacram. non iter. l. 16., quod aliter ab aliis scriptoribus explicatur. Cfr. *Schmalzgr.* l. c. l. I. tit. 16. n. 3. 4.; *Devoti.* lus canon. univ. l. I. tit. 16. § 3.; *De Augustinis* l. c. vol. II. p. 517.; *Pesch*, Prael. dogm. t. VII. n. 627.; *Many* l. c. n. 257., qui hanc dat solutionem: “ *Unde dicendum est Gregorium IX., qui haec scribebat circa annum 1232. hanc solutionem practicam dedisse iuxta disciplinam sui temporis, quo vulgo iam putabatur (?), ritum illum esse mere accessorium (?). Ceterum, ut ipso capitis tenore patet, Gregorius nihil definit, quod ad fidem pertineat, sed tantum disciplinarem condit canonem* „. Qua in diversitate opinionum S. Raymundus, qui sane scire potuit genuinum sensum huius capitis 3. Gregorii IX. scr. a. 1232. ad Arch. Lundens., in Summa l. III. cap. 22. § 6. hisce verbis videtur suppeditare optimam et simplicissimam interpretationem: “ *Est autem expressum in iure quaedam non esse de substantia* (ordinationis) *scilicet tempus... Item quod ordinandus in diaconatum vel presbyteratum recipiat manus impositionem Episcopi non tantum manu super caput suspensa, sed tactu corporali... non est de substantia* „. Cfr. quoque S. Antonin. apud Billot l. c. vol. II. p. 269. Quae interpretatio, cui etiam *Devoti* l. c. adstipulatur, in verbis capitis “ *tactu corporali* „ et “ *suspensio manuum* „ sufficiens habet fundamentum. Quare Decretalis Gregorii IX. de ritu quodam acci-

(37) S. R. C. 16. Iun. 1837. in Decret. auth. n. 2767.; *Gasparri* l. c. n. 1059. sq.; *Many* l. c. n. 296.

dentali tactus corporalis, non *substantiali* est intelligenda, i. e. impositio manuum sive fiat tactu corporali sive per suspensionem sine illo tactu corporali per se ad *valorem* ordinationis sufficit. Cfr. decis. S. C. Inq. 19. Aug. 1851. et 22. Ian. 1890. et 26. Ian. 1898.; *Gasparri* l. c. n. 996. 1069.; *Van Rossum* l. c. n. 31. sq. qui caput explicat de errore *substantiali* commisso, qui *caute*, i. e. modo, quo a fidelibus non animadvertatur error Pontificis ordinantis, sit corrigendus per *suppletionem* i. e. positionem ritus praetermissi; *Many* l. c. n. 258. 262., qui minus accurate Gregorium IX. arguit erroris, quasi saltem practice ritum impositionis manuum habuerit ritum accessorium. Qua in re Gregorius IX. sane non erravit, si *solum* omissionem tactus corporalis in impositione manuum diaconis vel presbyteris putavit esse ritum accidentalem, ut patet ex doctrina S. Raimundi et antiquioribus responsis S. C. Inq., cui aliqua responsa recentiora et magis tuta de *conditionata* repetitione non obstant. Deinde etiam sine tactu corporali *vera* impositio manuum ex natura rei habet locum, neque ex antiqua traditione positiva allegari possunt argumenta, quod ad *validitatem* impositionis manuum requiratur tactus ille corporalis, qui ex *praecepto* Ecclesiae *licite* omitti nequit. Porro "*supplementum* „ alicuius omissi ritus essentialis *cum* circumstantia in se accidentali et verbis formae potest etiam significare *repetitionem* sacramenti ante invalide collati; nam non censetur *iteratum*, quod nunquam valide fuit collatum. Ita cit. cap. 3. verba Gregorii IX.: "*Ad huiusmodi ordines conferendos* „ possunt indicare scopum illius suppletionis. Cfr. *Schmalzgr.* l. I. t. 16. n. 3. de supplendo defectu mere accidentali. At tactus ille corporalis omnino sufficiens est ad valorem ordinationis, licet Episcopus manus imponat *cum chirothecis* vel tangat caput ordinandi diaconi vel presbyteri pileolo vel coma fictitia coopertum. Cfr. S. C. Inq. 22. Ian. 1890. Nam tactus *mediatus* sufficit.

62. Presbyteratus ordo in Ecclesia occidentali (38) confertur

(38) Cfr. de ritu ordinationis presbyterorum in Ecclesia orientali: Synod. Mont. Liban. (a. 1736.) in Collect. Lac. t. II. col. 245. sq.; Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 146. sq.; Synod. Alexand. Copt. (a. 1898.) p. 136. sq.; Synod. prov. Ruthen. (a. 1891.) p. 30.; *Gasparri* l. c. n. 1055. sq.; *Many* l. c. n. 217. 224. 238. 245. 260.; *Van Rossum* l. c. p. 97. sq., unde constat ritum essentialem ibidem esse *solum* impositionem manuum Episcopi cum forma consecratoria sine ulla traditione instrumentorum. At quae sit illa forma consecratoria, non concors est sententia. Nam cum Synod. Ruthen. l. c.

per *impositionem manuum* Episcopi super caput singulorum ordinandorum tactu physico factam et postea *continuatam* in *suspensione* manus dexteræ Pontificis ordinantis (39). Qua in

docet formam ordinis presbyteralis essentialia esse orationem: « *Divina gratia* », ut tenent multi cum Arcudio († c. a. 1634.) alii v. g. *Many* l. c. n. 260. rectius illam formam consecratoriam dicunt reperiri in oratione: « *Deus principio et fine carens* ». Nam altera illa oratio: « *Divina gratia* » est potius decretum de *electione* candidatorum, qui *postea* sunt ordinandi; deinde in antiquis documentis non reperitur; denique pro diversitate rituum quandoque cum impositione manuum non coniungitur aut non recitatur ab Episcopo ordinante aut penitus omittitur.

(39) Cap. 3. X. de sacr. non iter. l. 16.; *Benedict.* XIV., De Synod. dioec. l. VIII. cap. 10. n. 4.; *Gasparri* l. c. n. 996. 1061.; *Many* l. c. n. 254. sq. Difficultates quas movet *Ballerini-Palmieri* l. c. p. 717. sq., quasi tertia quoque impositio manuum sit pars materiae essentialis ordinis presbyteratus non videntur esse satis fundatae (cfr. *Pesch* l. c. n. 631.; *Gasparri* l. c. n. 1074. 1079.), neque ex responsis S. R. C. 31. Iun. 1821. 22. Maii 1841. et S. C. Inq. 27. Maii 1840. 4. Mart. 1874. a *Ballerini-Palmieri* l. c. p. 722. allegatis efficax argumentum peti potest. Certe S. C. Inq. 9. Dec. 1897. declaravit tertiam impositionem non rite factam solummodo ad cautelam esse supplendam cum verbis comitantibus. Nam tertia manuum impositio est ritus, qui ante saeculum undecimum in Ecclesia latina non occurrit et in Ecclesia graeca semper deficit ideoque ad substantiam ordinationis non pertinet, sed est ritus ex praecepto Ecclesiae servandus. Cfr. S. C. Inq. 27. Maii 1840. 19. Aug. 1851. 4. Maii 1874. 8. Iun. 1898.; S. R. C. 22. Maii 1841. in Decret. auth. n. 2836.; *Many* l. c. n. 201. 258. 295.; *Van Rossum* l. c. p. 145. sq. Cfr. de tactu corporali in impositione manuum: Supra h. tit. n. 61. atque de necessitate primae et secundae impositionis manuum: S. C. Inq. 12. Sept. 1877. 17. Mart. 1897. 6. Iul. 30. Nov. 1898. et S. Poenit. 31. Mart. 1888.; *Benedict.* XIV. l. c.; *Ballerini-Palmieri* l. c. p. 720. sq.; *Gennari*, Consultazioni t. I. p. 620. sq.; *Many* l. c. n. 258. 295.; *Lehmkuhl*, Casus conscient. t. II. n. 688. sq. Profecto licet ex iure divino requiratur impositio manuum, tamen una impositio manuum *vera et perfecta*, sufficit, neque duae sunt necessariae. At ex duabus prioribus impositionibus manuum in Ecclesia latina receptis prima ita essentialiter requiritur, ut illa penitus omissa *aut* absque tactu corporali facta tota ordinatio presbyteralis ex integro sub conditione sit iteranda, ut constat ex resp. S. C. Inq. 3. Maii 1899. et praesertim 4. Iul. 1900. Nam sane in sola illa priori impositione manuum, non in secunda reperitur tactus ille corporalis, quem hucusque Ecclesia tanto rigore exigit. Neque excipi potest priorem impositionem fieri in *silentio* sive *sine forma*; etenim physica coexistentia materiae et formae in sacra ordinatione non requiritur ad valorem, sed moralis unio sufficit, quae sine dubio habetur per secundam manuum impositionem vel potius continuationem primae impositionis usque ad recitationem orationis: « *Oremus dilectissimi* » incl., non ad orationem sequentem. Cfr. S. R. C. 18. Febr. 1843. Porro secunda impositio manuum *theoretice* spectata per se sola ad valorem sufficiens est; nam vera est impositio manuum, quae etiam super plures simul fieri potest, et *tactus physicus* iuxta magis fundatam sententiam non requiritur, sed *suspensio* manuum sufficit; nihilominus in praxi *duplex* illa impositio *ante* tradi-

impositione manuum certe saltem *ex parte*, imo probabilius, prout iam de diaconatu dictum est, *unice* reperitur *materia essentialis* sacramenti ordinis presbyteralis. Ecclesia vero in Pontificali Romano praescribit, ut *ordinandis* postea ab Episcopo etiam tradantur *instrumenta* i. e. calix atque patena etiam non consecrati cum vino et hostia per ordinandos manibus physice, non tantum moraliter, vere, licet mediate tangenda, nec desunt theologi, qui praesertim ob decretum pro Armenis tenent illam traditionem esse unicam vel saltem partialem materiam ordinationis presbyteri. Hinc propter legem ecclesiasticam atque controversias dogmaticas nondum authentice definitas in praxi illa instrumenta ordinandis necessario sunt tradenda. Quae traditio si omissa sit, *postea suppleri* debet (40). *Forma essentialis* ordinationis presbyteri probabilius sunt illa verba consecratoria ex antiqua et nova liturgia Romana in tertia oratione sive praefatione cum prima impositione manuum eiusque continuatione (sive secunda

tionem instrumentorum facta adeo necessaria habetur, ut si aut prima aut secunda impositio manuum omissa fuerit, tota ordinatio ex integro conditionate sit repetenda. Cfr. S. C. Inq. 3. Maii 1899. et 4. Iul. 1900. Denique secunda impositio manuum licet ex *praecepto Ecclesiae* continuanda sit usque ad *finem* orationis « *Oremus dilectissimi* » (cfr. S. R. C. 18. Febr. 1843.), tamen si post impositionem primam tactu physico factam Episcopus *manum extensam habuerit* super ordinandos *immediate ante orationem*: « *Oremus* » etc., ordinatio ex decreto S. C. Inq. 12. Sept. 1877. *certo est valida*, si *durante* recitatione illius orationis Episcopus *non* amplius tenuisset manum extensam; at si ne quidem immediate ante recitationem orationis: « *Oremus* » manus extensio facta fuerit, ex decreto S. C. Inq. 30. Nov. 1898., ordinatio *sub conditione* est iteranda i. e. S. C. Inq. ordinationem *non* habet *certo* validam, si secunda impositio manuum simpliciter *non* habuit locum; at ne verba illa « *immediate ante* » nimio rigore accipiantur, attendendum est quaesitum: « *Episcopus non habuit manum extensam super ordinandos, dum recitabat verba « Oremus » etc., sed de hoc monitus illam elevavit et extensam habuit per aliquod tempus, sed dum id ageret, iam recitata fuerat dicta oratio, nec constat, utrum, dum manum extensam tenuit, submissa voce verba supradicta iterum recitaverit* », cui S. C. Inq. 14. Dec. 1898. respondit: « *Acquiescat* ». Secunda igitur impositio manuum, si res mere theoretice spectetur, non est necessaria tanquam *propria* et *distincta* quaedam impositio manuum, sed eatenus solummodo perficienda est, quatenus per suspensionem manus dexteræ Episcopi prima impositio manuum essentialiter requisita *continuat* et *cum forma subsequente moraliter unitur*.

(40) S. C. Inq. 1. Aug. 1697. 17. Mart. 1897. 7. Sept. 1897. 20. Apr. 1898. 6. Iul. 1898. 14. Dec. 1898. 11. Ian. 1899. 17. Ian. 1900. 11. Mart. 1903.; *Benedict. XIV.* l. c. n. 1. 2. sq. 12. 13. cum resp. S. C. C.; *Gasparri* l. c. n. 1074. sq. 1080. sq.; supra h. tit. n. 52. not. 14.; *Pesch* l. c. n. 632.; *Pohle* l. c. t. III. p. 547. sq.; *Many* l. c. n. 263. sq. 295.

impositione manuum) moraliter unita (41). Nam prima oratio est merum invitatorium ad fideles; altera oratio, cum contineat verba: “*Offerimus consecrandos* „, potius est *praeparatio* ad veram ordinationem; tertia vero oratio clare exprimit collationem *determinati* ordinis presbyteralis et cum forma in aliis ritibus adhibita perfecte concordat. At illi formae *principali* necessario accedere debent reliquae formae *partiales*, quae cum *traditione instrumentorum* et cum *tertia impositione manuum* Episcopi iuxta Pontificale Romanum coniunguntur. Nam ritus ab ecclesia praescripti accurate sunt servandi; dubia autem de valore ordinationis presbyteralis nondum authentice soluta, nisi materiis partialibus ex aliqua probabilitate necessariis uniatur forma conveniens, partem tutiorem in praxi sequendam esse probant.

Reliqui ritus, quos Pontificale Romanum in ordinatione presbyteri praescribit, certe ad materiam et formam *essentialem* non spectant v. g. impositio manuum per presbyteros (42) assistentes, unctio manuum, impositio vestium etc. Quae caeremoniae accidentales si omissae fuerint, postea necessario supplendae non sunt, nisi in iure expresse de contrario cautum sit velut de plane omissa unctione manuum presbyteri in cap. unic. X. de sacr. unct. I. 15. (43).

63. **Episcopatus** ordo confertur in Ecclesia latina (44) per

(41) *Gasparri* l. c. n. 1059. sq. 1073. sq.; *Pesch* l. c. n. 630. sq.; *Lehmkuhl*, Theol. mor. vol. II. n. 590. sq.; *Civiltà Cattol.* (a. 1896.) vol. VIII. p. 672. sq. 677. sq.; *Many* l. c. n. 259. 194.

(42) S. C. de Prop. F. 6. Aug. 1840. in collect. S. C. de Prop. F. n. 1195.

(43) *Gasparri* l. c. n. 1086. At S. C. Inq. 22. Iul. 1874. in casu quodam particulari, cum in ordinatione presbyteri chrisma, non oleum catechumenorum ad unctionem fuisset adhibitum, neque absque quodam scandalo unctio posset repeti, respondit unctionem non esse repetendam. Cfr. Act. S. Sed. vol. 30. p. 157.

(44) Cfr. de ritu Maronitarum et Graecorum aliorumque Orientalium: Synod. Mont. Liban. (a. 1736.) in Collect. Lac. t. II. col. 245. sq.; Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 151. sq.; Synod. Alex. (a. 1898.) p. 136.; *Gasparri* l. c. n. 1055. sq.; *Many* l. c. n. 216. 237. 244.; *Van Rossum* l. c. p. 97. sq. Passim in Ecclesia orientali essentialis ritus consecrationis Episcopi consistit in sola impositione manuum tanquam materia, et in oratione consecratoria ut forma. Quae forma etiam in consecratione Episcopi nequaquam, ut Arcudius opinatur, est oratio: *Divina gratia* etc. (cfr. supra h. tit. not. 38.), sed potius reperitur in sequentibus orationibus consecratoriis, quae duplicem impositionem manuum apud Orientales receptam comitantur. Quodsi in Ecclesia orientali quandoque v. g. liber evangeliorum Episcopo in sinu reponitur, “*haec traditio* (instrumentorum vel insignium ordinis) *nullo modo apud nos ad valorem ordinationis requiritur* „, ut docet Synod. Alexandr. Copt. (a. 1898.) p. 136.

consecrationem, cuius materia et forma essentialis constituitur per *impositionem* manuum Episcopi consecrantis super caput consecrandi tactu physico factam cum verbis: "*Accipe Spiritum Sanctum* „ etc. per preces sequentes Pontificalis Romani magis determinatis (45) et ab eodem Episcopo *consecratore* (46) simul prolatis, dum manus super caput consecrandi Episcopi imponit.

Probabilitate vere solida demonstrari nequit *impositionem* libri evangeliorum super caput vel cervicem consecrandi Episcopi vel *traditionem libri* clausi evangeliorum cum verbis coniunctis esse partialem et distinctam materiam et formam consecrationis episcopalis, quae ad principalem ritum impositionis manuum essentialiter adiungenda sit (47). Nam prior ritus per prima saecula in ecclesia Romana non fuit in usu, nisi excipias consecrationem R. Pontificis, neque occurrit in Hispania et in multis regionibus Galliae et Germaniae; alter vero ritus est recentioris institutionis vel in ipsa Ecclesia Romana, et in plerisque ritibus orientalibus plane deest.

Quodsi in consecratione Episcopi caput et manus *sacro chrismate* aut in ordinatione presbyteri manus *oleo catechu-*

(45) Gasparri l. c. n. 1109.; *Lehmkuhl*, Theolog. mor. vol. II. n. 589.; *Civiltà Cattol.* l. c. p. 672. sq.; *Many* l. c. n. 193. 200. 209. 270. sq. 297.; *De Puniet* l. c. col. 2594. sq. Profecto preces in Pontificali Romano descriptae accurate recitandae sunt. Quodsi ulterius quaeratur, num sola verba: "*Accipe Spiritum Sanctum* „, quae pronuntiant tres Episcopi consecratores, dum simul Episcopo consecrando manus imponunt, sint forma essentialis consecrationis episcopalis, negative est respondendum. Nam illa verba habent originem satis *recentem*, nimis sunt *generalia*, ita ut omnibus ordinibus hierarchicis, *aliis* quoque sacramentis praesertim confirmationi applicari possint. Tandem Leo XIII. Const. "*Apostol. curae* „ 13. Sept. 1896., qua sententia sua irreformabili controversiam de valore ordinationum anglicanarum iterum diremit, expresse declarat verba illa: "*Accipe Spiritum Sanctum* „ esse formam prorsus insufficientem pro ordine presbyteratus et Episcopatus. Cui decisioni nequaquam obstat decretum quoddam allegatum S. C. Inq. 10. Apr. 1704., quo dicitur validam declarasse ordinationem presbyteri factam impositione manuum et prolatione formae: "*Accipe Spiritum Sanctum* „. Illud enim decretum S. C. Inq. est prorsus spurium et merum votum alienius consultoris, cui Clemens XI. bis expetitum approbationem constanter negavit. Quare forma ordinis episcopalis solummodo reperiri potest in illa oratione consecratoria, quae continetur in praefatione. Cfr. *Many* l. c. n. 273. 275. sq. 277. sq.; *Van Rossum* l. c. p. 153. sq.

(46) *Pesch* l. c. n. 656.; *Gasparri* l. c. n. 1088.; *Many* l. c. n. 272.; *De Puniet* l. c. col. 2592. sq. supra h. tom. II. n. 27. i. f. de uno consecratore vel de tribus Episcopis *comministris*.

(47) *Gasparri* l. c. n. 1111.; *Many* l. c. n. 271. 297.

menorum unguntur, huiusmodi ritus unctionis cum verbis ad-
ditis neque in consecratione Romani Pontificis (cfr. cap. unic.
 § 5. X. de sacr. unct. I. 15.) (48), qua verus ordo omnino non
 confertur, neque in ordinatione *presbyteri* neque in ipsa con-
 secratione *episcopali* est materia et forma partialis ad valo-
 rem ordinationis requisitus. Nam certe illae unctiones in
 sacra scriptura vel in traditione vere divina nullum habent
 fundamentum (49). Porro Ecclesia graeca etiam unita cum
 Sede Romana ex disciplina antiqua et vigente illas unctiones
 ordinarie (aliter v. g. Maronitae) non solet adhibere (50), at-
 que etiam Ecclesia Romana per octo vel novem saecula non
 adhibuit. Inde recte concluditur ritum illum unctionis iure
 divino (51) non esse institutum.

Nihilominus Concilium Tridentinum Sess. XXIII. de sa-
 cram. ord. can. 5. contra pseudoreformatores vere docet:
 “ *Si quis dixerit sacram unctionem, qua Ecclesia in sancta*
ordinatione utitur, non tantum non requiri, sed contemnendam
et perniciosam esse, similiter et alias ordinis caeremonias,
anathema sit „ Cfr. quoque Sess. VII. de sacram. in gen.
 can. 13.

Hinc ommissa illa unctio sane *supplenda* est, sed universa
 consecratio episcopalis vel ordinatio presbyteri non est reite-
 randa (52).

(48) In libro I. Decretalium X. titulus 15. de sacr. unct. et titulus 16.
 de sacram. non iter. sese habent ad instar appendicis ad tit. 11. libri I. i. e.
occasione ordinationis clericorum agitur etiam de aliis quibusdam unctio-
nibus et de sacramentis non iterandis. At res per transennam insertae
 melius videntur tractari in propria sede materiae, et quaestiones ad ipsam
 ordinationem spectantes appendicibus non sunt reservandae. Cfr. *Schmalzgr.*
 I. c. in prooem. ad tit. 15. et 16. lib. I.

(49) *Schmalzgr.* I. c. I. I. t. 15. n. 9. sq.; *Many* I. c. n. 200. 209. 271.;
De Puniet I. c. col. 2597. sq.

(50) Synod. Mont. Liban. (a. 1736.) in Collect. Lac. t. II. col. 249. sq. 228.

(51) Profecto Innocentius III. in Decretali a. 1204. ad Archiepiscopum
 Trinovitanum, Bulgarorum et Blacorum Primatem (cfr. cap. unic. § I. X.
 de sacr. unct. I. 15.), ex *praecepto divino* et *Apostolorum exemplo* repetit
 sacram unctionem in consecratione Episcopi. At imprimis quoad *exem-*
plum Apostolorum per errorem secutus est plane spurium canonem I. D. 75.
 a Pseudo-Isidoro confictum et S. Anacleto falso adscriptum; verba vero illa
 de *praecepto divino* evidenter intelligit sensu lato, quatenus unctio Summi
 Sacerdotis in *vetere* testamento a Deo fuerit praescripta. Quae leges caeremo-
 niales veteris testamenti in novo testamento non amplius habent vim
 legum divinarum. Cfr. quoque cap. 14. X. de decim. III. 30.; *Gasparri* I. c.
 n. 1099. sq.

(52) *Schmalzgr.* I. c. n. 8.; *Many* I. c. n. 297.

Qua ex doctrina etiam illud sequitur consecrationem Episcopi non esse invalidam, si forte in unctione chrisma ex oleo et balsamo *artificiali* fuisset adhibitum; ad summum igitur unctio contra legem ecclesiasticam facta caute esset supplenda (53).

Omnes alii ritus consecrationis episcopalis sunt mere accidentales neque in casu omissionis supplendi videntur, nisi forte expresse fuerit praescriptum v. g. de professione fidei ante consecrationem episcopalem ommissa (54).

64. Scholion. Completa ordinatione sacra secundum ritum praescriptum singulae ordinationes in *librum* specialem in Curia episcopali conservandum sunt inserendae, ut de iis semper authentice constare possit (55). Ipsis vero ordinatis clericis *testimonium* de ordinibus receptis in forma nunc in Ecclesia recepta (56) ab ordinatore traditur (57). Ordinationis probatio praeter litteras etiam per testes fieri potest (58), sed solum iuramentum ordinatorum de ordinatione canonice recepta sufficiens argumentum non est (59).

§ 2. DE TEMPORE SACRARUM ORDINATIONUM.

65. Ordinatio sacerdotum vel diaconorum inde a primis saeculis non passim omnibus diebus, sed die dominica fuit celebrata. *S. Leo* (cfr. c. 4. 5. Dist. 75.) in epistola scr. a. 445. praxim illam ordines sacerdotii et diaconatus post diem sabbati tempore nocturno aut mane *die dominica* et continuato sabbati ieiunio (60) conferendi non solum ex consuetudine Patrumque traditione, sed ex ipsis apostolicis institutis repetit. Cfr. quoque Act. Ap. XIII. 2. 3. *Gelasius* vero a. 494. (cfr. c. 7.

(53) *Schmalzgr.* l. c. 1. I. t. 16. n. 2. 5. iunct. responso S. C. Inq. supra h. tit. not. 43. allegato.

(54) S. C. de Prop. F. 15. Ian. 1875. in Collect. S. C. de Prop. F. n. 1211.; Synod. prov. Ruthenor. Gal. (a. 1891.) p. 29.; Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 137.

(55) Cfr. c. 1. 3. Concil. Milevit. (a. 402.) et *Hefele* l. c. t. II. p. 86. sq.

(56) Forma c. 1. 2. Dist. 98. et cap. 1. X. de cleric. peregr. l. 22. pro transmarinis clericis praescripta iampridem est abrogata; *Gasparri* l. c. n. 1127. sq.

(57) Cfr. de Litteris Apostolicis exhibendis ab Episcopis promotis: Cap. 1. de elect. l. 3. in Extravag. com.

(58) Cap. 3. X. de cler. peregr. l. 22.

(59) Cap. 2. X. de cler. peregr.; S. C. Inq. 9. Apr. 1704.; Synod. Alexandr. (a. 1898.) p. 138. sq.; *Scherer* l. c. p. 323.

(60) *Phillips* l. c. § 59. p. 645. sq.; *Zech* l. c. § 82.; *Gasparri* l. c. n. 45. sq.; *Kellner*, Heortologie p. 237. 123. sq. 55.; *Many* l. c. n. 91. sq.

Dist. 75.) iam statuit ordinationes presbyterorum et diaconorum nonnisi *certis temporibus et diebus* esse exercendas scilicet circa vespem sabbato ieiuniorum quatuor temporum et sabbato ante dominicam passionis, Deinde paulatim *saeculo octavo et nono* praxis introducta est, ut celebratio Missae et ordinationum ex tempore matutino diei domicae in horas vespertinas illorum sabbatorum ieiunii transferretur. Denique cum inde ex *saeculo decimo tertio* etiam Missa iisdem sabbatis mane celebrari coepta esset, ordinationes quoque matutino tempore inter Missam illis diebus factae sunt. Quibus ordinationum diebus postea accessit sabbatum hebdomadae sanctae (61). His sex temporibus secundum *disciplinam* in iure Decretalium (cfr. cap. 1. 2. 3. 8. 16. X. h. t. 11. de temp.) et a Concilio Tridentino Sess. XXIII. cap. 8. de ref. approbatam et etiamnunc *vigentem* in Ecclesia latina ordinationes sacrorum ordinum ex iure communi celebrari debent (62). Ecclesia vero *graeca* quamvis cum Ecclesia latina conveniat in collatione ordinum saltem maiorum inter Missarum solemniam, tamen *certos anni dies* ordinibus conferendis non praefixit; at ex disciplina nunc vigente magis accessit ad praxim Ecclesiae latinae (63).

66. *Prima tonsura* conferri potest etiam *extra* Missarum solemniam quocumque die vel hora (64). Quatuor ordines *minores* dari possunt extra Missarum solemniam, sed *mane tantum* (65), singulis diebus *dominicus* vel *festis de praecepto* sive ex iure communi iuxta catalogum Urbani VIII. sive ex iure particu-

(61) Cfr. c. 8. Conc. Rothomag. (a. 1072.); Alex. III. (a. 1159.-1181.) in cap. 3. X. h. t. 11.

(62) Catech. Conc. Trid. P. II. cap. 7. q. 27.; Kober, D. Suspens. p. 203. sq.

(63) S. Leo I. c.; Innoc. III. in cap. 9. 11. X. h. t. 11.; Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 139.; Synod. prov. Ruth. (a. 1891.) p. 29.; Synod. Alex. (a. 1898.) p. 146. Gasparri I. c. n. 45. sq.; Many I. c. n. 99.

(64) Pontificale Rom. P. I. De clericis faciendis; Many I. c. n. 93. sq. 96.

(65) Pontific. Rom. I. c. De minoribus ord...; c. 6. Dist. 75.; cap. 3. X. h. t. 11.; S. R. C. 12. Nov. 1831. 6. Maii 1833. in Collect. S. C. de Prop. Fid. n. 1191. 1192. *Consuetudo immemorialis* post meridiem feriae sextae ante sabb. generalis ordinationis conferendi ordines minores a S. C. C. et a S. R. C. tolerari posse dicitur, sed ex mente utriusque S. C. *expedit*, « ut Episcopus sese conformet Pontificali Romano ». Cfr. S. C. C. in caus. Portalegrens. 13. Apr. 1720. in ed. Richt. Conc. Trid. p. 186. et S. R. C. 11. Mart. 1820. in cit. Collect. S. C. de Prop. F. n. 1189. Graeci quocumque die etiam feriali conferre possunt ordines minores, sed ordinem maiorem tantum die dominica vel festo de praecepto. Cfr. Synod. Sciarf. et Synod. prov. Ruth. I. c.

lari, si uni vel duobus vel etiam pluribus conferantur (66), dummodo ne fiat generalis ordinatio. Quodsi ex indulto Apostolicae Sedis festa quaedam de praecepto non amplius observentur, quoad ordines conferendos reliquis festis de praecepto in vigore manentibus omnino *aequiparantur* (67).

Ad *subdiaconatum*; *diaconatum*, *presbyteratum* nisi sabbato quatuor temporum aut sabbato sancto aut sabbato ante dominicam de passione nulli Episcoporum praeterquam Romano Pontifici licet aliquos ordinare (68). Dispensatione autem in casibus particularibus vel privilegio generali Romani Pontificis huiusmodi ordinationes personarum in indulto expressarum (cfr. Collect. S. C. de Prop. F. n. 1165. 1186.) fieri possunt etiam diebus dominicis et festis praeceptis et a populo colendis saltem de iure ante reductionem festorum post Urbanum VIII. factam, non vero *aliis diebus festis* duplicibus etiam secundae classis (69). Cfr. quoque decretum Innoc. XII. 14. Dec. 1693. de moderatione et interpretatione indultorum ordinandi extra tempora.

Consecratio Episcoporum facienda est *dominica* vel *natalitio apostolorum*, nisi S. Pontifex specialiter indulserit, ut alio die festo fiat. Cfr. Pontifical. Rom. P. I. De consecr. electi in Episcop.; c. 12. D. 76. — epist. Pelag. II. scr. a. 578.—590.; Reg. Cane. Apost. 24. et *Riganti* l. c. in illam Reg. 24. § 1.; *Gasparr* l. c. n. 83. sq.; c. 5. § 1. Dist. 51. = c. 19. Concil. Tolet. IV. (a. 633.). *Omnes ordines maiores inter Missam* ab ipso ordinatore vel consecratore celebratam sunt conferendi (70).

(66) Cap. 3. X. h. t. 11. cum Gloss. v. Aut duobus; Pontif. Rom. l. c.; S. R. C. 16. Mart. 1833. in Decr. auth. n. 2705.; *Reiffenstuel* h. t. 11. n. 31. 32.; *Innoc. IV.* l. c. in h. cap. 3. X. h. t. 11.; *Putzer*, Commentarius in facult. apost. n. 98. sq.; *Many* l. c. n. 95.

(67) S. R. C. 12. Nov. 1831. 6. Maii 1833. 23. Maii 1836. 6. Mart. 1896.; *Many* l. c. n. 98.

(68) Cap. 1. 2. 3. X. t.; Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 8. de ref.; Pontif. Roman. l. c. De ordinib. conf.

(69) Cap. 13. X. t. 11.; S. C. C. in caus. Brixien. 15. Ian. 1689. in cit. ed. *Richt*, Conc. Trid. p. 186. et aliae decl. S. C. C. ibid. allegatae; *Benedict. XIV.*, Inst. eccl. 106.; *Putzer* l. c. n. 99.; *Many* l. c. n. 93. p. 247. n. 98.

(70) Cfr. Pontif. Roman. l. c. et tit. De sacris ord. in genere et sq. tit.; S. R. C. 8. Iun. 1658. 24. Ianuar. 1660. 23. Sept. 1837. 26. Ianuar. 1658. 28. Sept. 1675. in Collect. S. C. de Prop. F. n. 1183. sq.; S. R. C. 30. Iul. 1901.; *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. VIII. cap. 11. n. 3. sq.; *Gasparr* l. c. n. 69. sq.; *Many* l. c. n. 94.; *De Puniel* l. c. col. 2587. sq. Cfr. de singulari praerogativa Romani Pontificis in ipso die suae consecrationis episcopalis: Cap. 28. X. de elect. I. 6.; Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 139. statuit: „Non licet quemcumque ordinem sive maiorem sive minorem conferre nisi intra Missam „.

67. *Antiqua poena suspensionis ordinato extra tempora ipso iure inflicta* (71) cum in Const. Pii IX. "*Apost. Sed.*", non amplius commemoretur, abrogata est; at per ferendam sententiam etiam nunc decerni potest.

68. *Scholion.* Quodsi quis eligatur Romanus Pontifex, qui sacrum presbyteratus vel Episcopatus ordinem nondum fuerit consecutus, certe in rigore iuris ordinariis temporibus sacram ordinationum non adstringitur, nisi ipse sicut v. g. Gregorius VII. et Innocentius III. sponte ordinationem suam presbyteralem differat in proximum sabbatum legitimum, ut deinde sequenti die dominica consecrationem episcopalem recipiat. Cfr. *Gasparri* l. c. n. 66. 87.; *Pastor*, Geschichte d. Paepste t. III. p. 518. (de Pio III. a. 1503.).

§ 3. DE INTERSTITIIS SACRARUM ORDINATIONUM.

69. Interstitia sunt illa temporis intervalla, quae ex legibus Ecclesiae inter unius et alterius ordinis collationem intercedere debent. Quamvis praxis in interstitiis servandis pro diversitate temporum et regionum non fuerit uniformis, tamen inde a *primis saeculis* (72) interstitia quaedam ex universali lege et consuetudine fuerunt recepta. Nam non solum fixa illa et determinata ordinationum tempora, sed etiam obligatio sese in inferioribus ordinibus per tempus quoddam legibus definitum *exercendi*, antequam quis ad superiores ordines ascenderet, interstitiorum fuerunt causa atque origo. Postquam c. 10. Conc. Sardic. (a. 343.) = c. 10. Dist. 61. iam generalis regula statuta fuit (73), neminem esse ad Episcopa-

(71) Cap. 2. 8. 16. X. h. t. 11. poena suspensionis saltem ferendae sententiae taliter ordinato fuerat inflicta, quam Pius II. Const. "*Cum ex sacrorum*" 17. Nov. 1461. commutavit in suspensionem latae sententiae. Cum Sixtus V. Const. "*Sanctum*" 5. Ian. 1589. in eosdem ordinatos auxisset rigorem poenarum, Clemens VIII. Const. "*Romanum*" 28. Febr. 1595. poenas denuo reduxit ad tramites cit. Const. Pii II. Cfr. *Thesaurus*, De poenis eccl. P. II. v. Ordines, cap. 14.; *Kober*, D. Suspens. p. 203. sq.; *Gasparri* l. c. n. 81.; *Holliveck*, D. k. Strafg. p. 294. 287.; *Many* l. c. n. 97.; *Hinschius* l. c. t. I. p. 114. iunct. p. 634. et t. V. p. 853. Cap. 2. X. h. t. 11. contra Episcopum illegitime ordinantem extra tempora statuta est suspensio a collatione ordinum per ferendam sententiam incurrenda, quae certe etiam nunc infligi potest.

(72) *Hallier* l. c. P. II. sect. 7.; *Thomassin*. l. c. P. I. lib. 1. cap. 35. 36.; *Benedict*. XIV., Inst. eccl. 58.; *Kober* l. c. p. 206. sq.; *Many* l. c. n. 107.

(73) Cfr. quoque can. 1. 2. (Zosimus a. 418.) (Coelestinus a. 428.) Dist. 59.; can. 80. [79.] Apost.; can. 2. Conc. Nicaen. (a. 325.) = c. 1. D. 48.; *Hefele* l. c. t. I. p. 591.

tum promovendum, qui prius officiis inferiorum graduum non esset perfunctus, Siricius Papa (a. 385.) = c. 3. Dist. 77. et Zosimus Papa (a. 418.) = c. 2. Dist. 77. distincta intervalla temporis inter singulos gradus observanda esse sanxerunt. Quae intervalla temporis Gelasius a. 494. = c. 9. Dist. 77. prima vice vocat *interstitia* eaque denuo inculcat (74). Ipsa quoque Ecclesia orientalis praxim interstitiorum in c. 5. Concilii oecum. VIII. (a. 869.) iterum (75) ratam habuit. Gratianus de interstitiis nonnisi ius antiquum compilavit, ut patet ex praecedentibus. Quibus decretis Magistri in iure Decretalium duo tantum capita accesserunt scilicet cap. 13. 15. X. h. t. 11. iunct. cap. 3. X. eod. tit.

70. *Disciplina vigens* stricto (76) iure communi observanda continetur in Concilio Tridentino Sess. XXIII. cap. 11. 13. 14. de ref. (77), a quo interstitia accuratius tandem fuerunt definita.

I. *Minores* igitur *ordines* per temporum interstitia conferantur, nisi aliud Episcopo expedire videatur (78).

II. *Clerici* minoribus ordinibus initiati nonnisi *post annum* (79) a susceptione postremi gradus minorum ordinum ad *sacros ordines* promoveantur, nisi *necessitas* aut Ecclesiae *utilitas* aliud exposcat.

(74) De interstitiis agitur etiam c. 20. Concil. Bracar. I. (a. 563.) et c. 3. Concil. Barcinon. II. (a. 599.).

(75) Novell. 123. cap. I. § 2.; *Many* l. c. n. 111.

(76) Quod ius strictum partim consuetudinibus legitimis partim usu extraordinariorum facultatum multum emollitum est. Cfr. *Gasparri* l. c. n. 500. sq.

(77) Innocent. XII. Const. „*Speculatores*” § 1. ius constitutum de tempore ordinationis et interstitiis servandis multum urget.

(78) Cfr. de praxi Romana: *Honorante* l. c. p. 3. sq. Ipsa S. C. C. consuetudinem simul eodem die conferendi primam tonsuram et quatuor ordines minores admisit. Cfr. S. C. C. 31. Maii 1597. et 13. April. 1720. in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 200. 186.; *Fagnan.* in cap. 3. X. h. t. 11. n. 42. At nisi *consuetudo* suffragetur, eodem die omnes ordines minores *cum* subdiaconatu conferri nequeunt. Cfr. S. C. C. in caus. Boven. 7. Maii 1707.; in caus. Calarit. 25. Febr. 1728. in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 200.; *Fagnan.* l. c. n. 41.; *Riganti* l. c. Reg. Cane. Apost. 24. § 1. n. 87.; *Many* l. c. n. 113. sq. Apud Graecos eodem die *omnes* ordines minores, quibus etiam subdiaconatum adnumerant, eidem personae conferre licet. Cfr. cit. Synod. Sciarf. p. 139. et cit. Synod. prov. Ruth. p. 28.

(79) Qui annus non est annus *naturalis* et *civilis*, sed *ecclesiasticus*; sufficit igitur annus naturaliter incompletus, si v. g. anno insequenti Pascha celerius advenerit. Cfr. S. C. C. 3. Febr. 1595.; *Riganti* l. c. n. 71.; *Many* l. c. n. 109.

III. Promoti ad sacrum *subdiaconatus* ordinem, si per annum saltem in eo non sint versati, ad *ulteriorem* gradum, nisi aliud Episcopo videatur, ascendere non permittantur.

IV. Ad *presbyteratum* assumantur, qui in *diaconatu* ad minus annum integrum ministraverint, nisi ob Ecclesiae *utilitatem* ac *necessitatem* aliud Episcopo videatur.

V. Inter ordinem *presbyteratus* et *consecrationem episcopalem* speciale quoddam interstitium complurium dierum vel mensium iure communi vigente non reperitur praescriptum. Episcopus igitur rite electus, qui die sabbati legitimorum temporum ordinatus fuerit presbyter, illico die dominica sequenti consecrationem episcopalem recipere potest. Neque ex Gregorii XIV. Const. " *Onus* „ 15. Maii 1591. sequitur consecrationem episcopalem a nemine recipi posse, nisi post sex menses a recepto *presbyteratu*, ut opinatur *Gasparri* l. c. n. 514. Cfr. *Schmalzgr.* l. I. t. 14. n. 15. Salva autem manet sanctio Tridentina Sess. XXII. cap. 2. de ref. a Gregorio XIV. l. c. confirmata, *sed non immutata* scilicet neminem posse assumi vel eligi ad dignitatem episcopalem, nisi in *sacro ordine* (i. e. *subdiaconatus*) saltem sex mensium spatio fuerit constitutus. Cfr. Sess. VII. cap. 9. de ref.

Quare Episcopi proprii ex causis in iure probatis vi Concilii Tridentini Sess. XXIII. cap. 11. 13. 14. de ref. satis amplam habent facultatem saltem clericis suis saecularibus remittendi interstitia propter necessitatem *aut* (ac) utilitatem Ecclesiae; nam verba Concilii Trid. ex declar. S. C. C. 3. Maii 1620. disiunctive sunt intelligenda (80). Quam potestatem ipsi *Episcopi*, non *Generales* vel *Provinciales* habent etiam quoad *regulares* ex causis a Concilio Tridentino approbatis, licet attestationi Superioris regularis quoad causas deferre debeant (81).

Quamvis etiamnunc stricte prohibitum sit, ne *eodem die*

(80) Cfr. decis. S. C. C. allegatas a *Giraldi*, Expos. iur. pont. P. II. sect. 101.; *Nilles*, in Act. theol. Oenip. t. XV. p. 551., ubi recte *negat* ius dispensandi a Conc. Trid. Episcopis locorum ordinariis concessum per ordinarias facultates a S. C. de Prop. F. datas esse *limitatum*; *Putzer* l. c. n. 2. 98.

(81) S. C. C. 17. Maii 1593. 31. Maii 1597. et alias in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 200.; *Benedict.* XIV., Inst. eccles. 58.; *Putzer* l. c. n. 100.; *Many* l. c. n. 112. Post responsum S. C. de Sacr. 15. Aug. 1909. (Act. A. S. vol. I. p. 656.) Episcopus gaudens indulto conferendi ordines extra tempora et non servatis interstitiis, eo uti potest etiam erga *alienos subditos*, suorum Ordinariorum dimissorias habentes.

duo ordines maiores conferantur et accipiantur, tamen *poenae* suspensionis latae sententiae ordinatori et ordinato iure antiquo statutae post Pii IX. Const. "*Apost. Sed.*", non amplius vigent (82), attamen per ferendam sententiam etiam nunc inligi possunt.

71. **Scholion.** Ecclesia quoque graeca aliqua interstitia pro suis moribus receptis observat. Cfr. Synod. prov. Ruth. (a. 1891.) p. 28. sq.; *Gour*, Ritual. Graecor. p. 235.; *Papp-Szilágyi* l. c. P. II. § 12. Italo-Graeci vero stare possunt et debent Benedicti XIV. Const. "*Etsi pastoralis*", 26. Maii 1742. § 7. n. 16. 17. 18. quoad privilegia et praecepta ibidem expressa. Synod. quoque Sciarf. (a. 1888.) p. 138. inhaerens vestigiis Conc. Trid. propius accedit ad praxim latinam.

§ 4. DE ORDINE SACRARUM ORDINATIONUM.

72. Cum ex natura rei tum in republica tum in Ecclesia summopere expediat, ut gradatim honores deferantur, et a minoribus magistratibus bene gestis ad maiores perveniantur (83), ordo in sacris ordinationibus inde a primis saeculis fuit servandus. Quae praxis antiquae Ecclesiae eo magis est probanda, cum illo tempore etiam clerici inferiorum ordinum sua distincta et propria haberent officia nequaquam laicis indiscriminatim permissa. Principium illud gradatim conferendi ordines iam c. 2. Conc. Nicaen. (a. 325.); c. 10. Conc. Sardie. (a. 343.). = c. 10. Dist. 61. sancitum a Zosimo Papa (a. 418.) inter praecepta Patrum et statuta maiorum (cfr. c. 1. 2. Dist. 59.) recensetur. Artis quoque vocabulum a Siricio (a. 385.) (cfr. c. 29. C. XVI. q. 1.) primum usurpatum, ne "*saltu*", fierent ordinationes, mox communi usu fuit receptum. Ut prohibitiones canonicae ordinationum per saltum efficaciores essent, iure antiquo clerici ita male ordinati depositione (84) digni declarati sunt. Huiusmodi poena postea accuratius tanquam poena *suspensionis* (85) ab ordinibus per saltum receptis fuit circumscripta. Dubium esse non potest.

(82) Cap. 13. 15. X. h. t. 11.; cap. 2. X. de eo, qui furt. V. 30.; Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 139.; *Kober* l. c. p. 206. sq.; *Gasparri* l. c. n. 551.; *Hollweck*, D. k. Strafg. p. 288. 294.; *Hinschius* l. c. t. I. p. 113. 634. iunct. t. V. p. 855.

(83) L. 11. 14. § 5. D. de muner. et honor. I. 4.; c. 2. § 1. D. 48.; c. 2. 4. Dist. 59.; Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 11. 14. de ref.

(84) Zosimus in c. 1. D. 59.; c. 10. Conc. Rothomag. (a. 1072.); *Kober* l. c. p. 272. sq.; *Many* l. c. n. 102.

(85) Alexandr. II. a. 1065. in c. unic. Dist. 52.

quin illa suspensio ex iure Decretalium (86) a Tridentino Concilio confirmata et ampliata *ipso facto* fuerit inflictā. Cfr. Suarez, De censur. disp. 31. sect. 1. n. 44.; Kober, D. Suspens. p. 213. Nihilominus in primitiva Ecclesia stricta gradatio in ordinibus *minoribus* recipiendis non semper rigide videtur fuisse servata, neque semper ordines maiores fuerunt collati tantum praemissis *omnibus* ordinibus *minoribus*. Cfr. Thomassin. l. c. P. I. l. 1. cap. 35. n. 2.; S. Thomas, Com. in 4. dist. 24. q. 1. art. 2. q. 5. Ecclesia orientalis pro sua antiqua et vigente disciplina in prohibenda ordinatione per saltum cum Ecclesia latina perfecte concordat. Cfr. cit. Synod. Sciarf. p. 137.

73. *Ordo* in collatione ordinum non hierarchicorum ex iure saltem humano Ecclesiae (87) ita praescribitur, ut quis nonnisi gradatim a prima tonsura (88) incipiendo per singulos ordines legitima serie sibi succedentes, non omisso medio vel inferiore ad superiores “ *de gradu in gradum* „ (Conc. Trid.) ascendat.

Quae gradatio in recipiendis ordinibus *non hierarchicis de facto* a Romano Pontifice per dispensationem nunquam relaxatur multoque minus ex concessione Episcopi infringi potest. Ordines vero *hierarchici* cum indubitanter a Christo sint instituti, ex *ipsius voluntate* videntur etiam gradatim recipiendi, non ex sola lege ecclesiastica, ideoque Romano Pontifici potestas dispensandi videtur esse adempta. Cfr. Suarez, De cens. disp. 31. sect. 1. n. 4.; Schmalzgr. l. V. t. 29. n. 15. Hinc ordinationes per saltum certe *illicitae* sunt et gravibus *poenis* (89)

(86) Cap. unic. X. de cleric. per saltum prom. V. 29.; Hinschius l. c. t. I. p. 111. iunct. t. V. p. 238. sq. 857.

(87) Conc. Trid. l. c.; S. C. C. in caus. Florent. 5. Dec. 1744. in ed. Richt. Conc. Trid. p. 200.

(88) Quare vel ipsa omissio primae tonsurae, quae *ordo* non est, sed tantum primus quidam gradus in clericatu, constituit promotionem per saltum. Cfr. S. C. C. in caus. Aveiren. 30. Iun. 1804.; Schmalzgr. l. V. t. 29. n. 10.; Giraldis, Expos. iur. pont. P. I. sect. 866.; Kober l. c. p. 214.; Gasparri l. c. n. 495.; Many l. c. n. 104.

(89) Cfr. c. l. D. 52.; cap. un. X. de cleric. per salt. V. 29. Inter illas poenas specialis *poena Episcopi* per saltum ordinantis non exprimitur, neque *irregularitas ordinati* continetur, nisi is in ordine *omisso* ministraverit vel suspensionem violaverit sibi a iure vel per iudicem inflictam. Cfr. Conc. Trid. l. c.; Gasparri l. c. n. 151. sq. 349. 498.; Boenninghausen l. c. fascic. II. p. 102. sq.; cap. 2. X. de cleric. non ordin. minist. V. 28.; Santi l. c. lib. V. t. 28. 29.; Kober l. c. p. 215. sq.; Hollweck l. c. p. 293.; Thesaurus l. c. v. Ordines cap. 13. At *suspensio* ab ordine per saltum suscepto post Pii IX. Const. “ *Apost. Sed.* „ certe non permanet ut censura

obnoxiae, sed *valore* non destituuntur (90), nisi excipias consecrationem episcopalem omisso ordine presbyteratus peractam, ut constat ex antiqua Ecclesiae traditione reprobandi praesertim in ordinibus hierarchicis ordinationes factas per saltum et interstitiis non servatis, et quia Patres Concilii Hierosolymitani et Sardicensis tempore S. Athanasii Ischyrum gravissimi delicti reum habuerunt, quod *nondum presbyter*, ordinatus fuisset Episcopus (91). Quare ordo tantum omissus postea per veram collationem supplendus est.

latae sententiae, sed ut simplex *prohibitio* ministrandi in ordine per saltum sive bona sive mala fide suscepto non cessat, antequam gradus praetermissus sit obtentus. Nam suspensio ipso iure ex cap. unic. X. de cler. per saltum incurrenda a Pio IX. l. c. silentio premitur, in Concilio vero Trid. non directe fuit denuo statuta, sed tantum indirecte confirmata. Cfr. *Santi* l. c. tit. 29. n. 2.; *Bucceroni*, Comment. de Const. Apost. Sed. n. 109. et 103.; *De Angelis* l. c. lib. V. tit. 29.; *Scherer* l. c. p. 322.; *Gasparri* l. c. praesertim n. 498.; *Many* l. c. n. 106.; *Hinschius* l. c. t. V. p. 857. not. 1. Cuius simplicis prohibitionis violatio non inducit irregularitatem.

(90) Cfr. c. unic. D. 52. (Alex. II. a. 1065.); cap. unic. X. de cler. per salt. V. 29.; *Many* l. c. n. 105.

(91) Cap. 10. X. de excess. praelat. V. 31. cum Glossa v. Ministerio; *Kober* l. c. p. 218. sq.; *Gasparri* l. c. n. 22. sq. 496. Cfr. *S. Raymund.*, Summa l. III. t. 22. § 7., ubi quaerit: « *Quid si clericus praetermisso sacerdotali ordine consecratur in Episcopum?* » et respondet: « *Ad hoc dicunt fere omnes doctores, quod nullo modo potest esse Episcopus, nisi sit sacerdos. Quod videtur etiam sentire Innocentius (X.) de excess. prael. c. Ex litteris i. f.* ». Idem tenent *Goffr. de Trano* l. c. l. I. t. 11. n. 7. alique canonistae et theologi saltem communius. Cfr. *Schmalzgr.* l. V. t. 29. n. 2.; *Pesch*, Praelect. dogm. t. VII. n. 645. sq. Quibus non obstantibus *Gasparri* l. c. n. 26. opinatur contrariam sententiam sua probabilitate non carere; *Many* quoque l. c. n. 5. i. f. eam tanquam falsam reiicere non audet, imo priori opinioni praefert; at rationibus inefficacibus suam opinionem probare conatur. Nam argumenta pro contraria sententia allata sunt mere negativa; porro quae Photius obiecit, a Latinis tanquam calumnia fuerunt reiecta; exempla vero allegata iam ex sese tanquam facta particularia non sunt solidae rationes et insuper reducuntur pariter ad negativa argumenta ex silentio. Porro patroni huius opinionis non satis attenderunt intra eandem Missam complures ordines *successive* posse conferri, quemadmodum per se usque in hodiernum diem fieri potest in ordinatione R. Pontificis noviter electi, si nondum sit presbyter et Episcopus; at inde non sequitur ordinationem presbyteralem fuisse *omissam* aut *per modum unius* peractam, quemadmodum in Ecclesia orientali in ordinatione *subdiaconi* simul continetur ordinatio ostiarii et acolythi. Multo minus aliquid pro hac sententia deduci potest ex modo agendi Christi in ultima coena. Denique quae *Many* l. c. docet de praxi Apostolorum ~ *ad instar Christi totum sacerdotium per impositionem manuum et relativam orationem* ~ conferendi aut de ~ *praesumpta vel forsan expressa licentia Christi potestatem presbyteralem* ~ separatim concedendi, non excedunt limites coniecturarum non probata-

At unusquisque ad superiores ordines *ascendere* aut ordines per saltum receptos *exercere* prohibetur, nisi prius ordinem praetermissum vere receperit. Cfr. c. unic. D. 52.; cap. unic. X. de cler. per salt. V. 29.; Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 14. de ref.

Quodsi invalida fuerit consecratio episcopalis propter omissum ordinem presbyteratus, et ordo presbyteratus et ordo episcopalis absolute et simpliciter conferendi sunt. Cfr. de obiectione Graecorum, quod Latini per saltum diaconos ordinarint Episcopos: Bened. XIV. Const. " *In postremo* ", 10. Octobris 1756. §§ 10. sq.; *Hefele* l. c. t. IV. p. 246. 365. 367.; *Scherer* l. c. p. 322. Si *Goffredus de Trano* l. c. l. I. t. 11. n. 7.; *Suarez*, De cens. disp. 42. sect. 4. n. 9. aliique tenent Episcopum valide consecratum, sed per saltum omissis ordinibus *infra* presbyteratum, non posse *aliis valide conferre ordines* illos in propria ordinatione praetermissos, haec sententia solidum fundamentum non habet. Etenim illi auctores confundunt *illiciteatatem* cum *invaliditate* et frustra provocant ad vulgare principium: *Nemo dat, quod non habet*. Nam *potestas* conferendi ordinem diaconatus aliosque inferiores gradus nititur *characterē episcopali*, quem ille Episcopus certe acceperat, non *characterē diaconali* vel praerogativis inferiorum ordinum. Insuper in ordinibus presbyteratus et Episcopatus omnes ordines inferiores *eminenter* continentur. Cfr. *Gasparri* l. c. n. 1147.

§ 5. DE LOCO SACRARUM ORDINATIONUM.

74. Ad conservandum ordinem in Ecclesia catholica inde a *primis saeculis* Episcopis severe fuit prohibitum, ne extra territorium proprium ordinationes vel similes actus pontificales peragerent (92). Canonicae illae prohibitiones gravibus quoque sanctionibus depositionis vel suspensionis fuerunt munitae (93). Quae iuris antiqui statuta etiam in collectiones medii aevi sunt translata (94) et in praxi servata. Praesertim vero ex saeculo octavo et nono in Episcopos quosdam titu-

rum, quae insuper cum doctrina Concilii Trid. Sess. XXIII. can. 6., ubi definitur *hierarchiam divina ordinatione institutam* constare Episcopis, presbyteris, ministris, non cohaerent.

(92) Cfr. c. 9. 13. 22. Conc. Anthioc. (a. 341.); c. 2. C. IX. q. 3.; c. 2. Conc. Constantinop. (a. 381.) = c. 8. C. IX. q. 2.; *Zech* l. c. § 87.; *Kober*, D. Suspens. p. 159. sq.; *Many* l. c. n. 100. sq.

(93) C. 36. Apostol.; cit. c. 13. Conc. Antioch. (a. 341.).

(94) Decret. Grat. C. IX. q. 2. 3.; *Hallier* l. c. p. II. sect. 6.

lares et vagantes summo rigore fuit animadvertendum (95). At non obstantibus severissimis canonibus perversa praxis istorum Episcoporum titularium usque ad Concilium Tridentinum penitus extirpari non potuit (96). Unde in eodem Concilio contra Episcopos ordinarios et titulares legitimam dioecesium circumscriptionem non attendentes nova condita sunt decreta (97), quibus disciplina etiamnunc vicens continetur.

75. *Locus* ordinationis debet esse *proprius* sive in ipsa *diocesi* Episcopi ordinantis situs eique subiectus, nisi accedat consensus competentis Praelati; praeterea neque generaliter neque specialiter interdictus sit oportet (98). Quodsi prima tonsura vel ordines minores conferantur, non requiritur locus, *sacer* et publicus, sed quilibet locus honestus et congruus sufficit. Collatio vero *sacrorum* ordinum in ecclesia *cathedralli* praesentibus canonicis (99) vel in ecclesia digniore loci cle- roque praesente fiat necesse est, saltem si agatur de ordina- tionibus generalibus (100). *Consecratio Episcopi* si extra Cu- riam Romanam fiat, celebretur in ecclesia, ad quam promo- tus est, aut saltem in provincia, si commode fieri potest (101). Quodsi Episcopus vel alius ordinator v. g. Praelatus nullius vel Abbas regularis vel Episcopus titularis in alterius dioe-

(95) Cfr. c. 14. Conc. Vermeriens. (a. 753.); c. 13. Conc. Vernen. (a. 755.); c. 43. Conc. Cabilon. II. (a. 813.); c. 8. Conc. Rothomag. (a. 878.).

(96) Cap. 5. de elect. l. 3. in Clement.

(97) Sess. VI. cap. 5. de ref.; Sess. XIV. cap. 2. de ref.; Sess. VII. cap. 11. de ref. Cfr. Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 140. sq. de singulari privilegio Patriarchae Syrorum ceteroquin quoad *locum* ordinationis cum latinis ge- neratim concordantium, vi cuius « *potest ordinare ad nomen Ecclesiae Antiochenae aul Ecclesiarum, quas immediate gubernat, quemcunque ve- lit de nostra natione et ubicunque velit in omnibus locis, ad quos Patriar- chatus Antiocheni Syriaci iurisdictio extenditur* »; Synod. Alex. (a. 1888.) p. 147. et Synod. Mont. Liban. (a. 1736.) in Collect. Lac. t. II. col. 231., ubi idem privilegium admittitur in Patriarcha Alexandrino Coptorum et Ma- ronitarum.

(98) Conc. Trid. Sess. VI. cap. 5. de ref.; S. C. C. in caus. Derthon. 21. Dec. 1691. in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 374.; *Pirhing* l. c. l. I. t. 11. n. 77.; *Zech* l. c. n. 89.; *Kober* l. c. p. 161. sq.

(99) Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 8. de ref.; S. C. C. 19. Jun. 1728. in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 186.

(100) Ordinationes particulares Episcopus in sacello sui palatii peragere non prohibetur. Cfr. Benedicf. XIV. Const. « *Ad audientiam* » 15. Febr. 1753. § 18.

(101) Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 2. de ref. Cfr. De iure antiquo: Cap. 6. X. h. t. 11. et c. 5. Dist. 51. = c. 19. Conc. Tolet. IV. (a. 633.) atque c. 19. Dist. 63. = epist. S. Leon. scr. (a. 446.?) et c. 4. Conc. Nicaen. (a. 325.).

cesi *pontificalia* exerceat et cum omnibus insignibus pontificalibus ordines conferat sive propriis sive alienis subditis, nisi de Ordinarii loci *expressa* licentia, ipse ab exercitio pontificalium, et sic illegitime ordinati ab executione ordinum ipso iure suspensi sunt. Cfr. Conc. Trid. Sess. VI. cap. 5. de ref. (102). Quae suspensio, cum tempus in iure non sit expressum, tamdiu durat, quamdiu praevia absolutione competentis Praelati non aufertur.

§ 6. DE GRATUITA COLLATIONE SACRORUM ORDINUM.

76. Ecclesia crimen *simoniae* semper adeo reprobavit, ut simoniacos veluti primos et praecipuos haereticos haberet; simoniam vero in sacris ordinationibus commissam, qua singulari plane nequitia dona Spiritus Sancti vilipenduntur, summopere detestata est (103). Inde factum est, ut contra *simoniacos ordinatores* et *ordinatos* a primis saeculis gravissimi prodirent canones (104). Quibus in canonibus modo excommunicatio pro laicis vel monachis (105), modo depositio (106) vel excommunicatio (107) vel suspensio (108) pro clericis propter simoniacas ordinationes fuerunt statutae.

(102) Qua in prohibitione et censura saltem collatio primae tonsurae non continetur, *si fiat sine usu pontificalium* i. e. sine apparatu pontificali cum omnibus insignibus pontificalibus. Insuper in conferenda tonsura proprius *ordo* non conceditur, cuius executio in *clericis tantum tonsuratis* possit suspendi. Cfr. *Bucceroni*, Comment. de Const. « *Apost. Sed.* » n. 108.; *D'Annibale*, Sum. n. 381.; *Gasparri* l. c. n. 92. sq. Quare *Kober* l. c. p. 160. sq.; *Schmalzgr.* h. t. 11. n. 18. alique nimis rigidam videntur dare interpretationem decreti Tridentini. Imo cum *ordines* quoque *minores* absque illo apparatu pontificali possint conferri, sententia de prima tonsura propugnata etiam ad ordines minores extendi potest, nisi speciali iure de contrario cautum sit. Cfr. *Benedict. XIV.* Const. « *Ad audientiam* » 15. Febr. 1753. de ambitu prohibitionis *Alexandri VII.* Const. « *Apostolica sollicitudo* » *Episcopis suburbicariis in Urbe factae*; *Hollweck* l. c. p. 290.

(103) Cfr. c. 21. 28. C. 1. q. 1. = ep. *Tharasii Constantinopol. Patriarch.* scr. a. 787. et epist. *S. Gregor. M.* scr. a. 599.; c. 27. C. 1. q. 7.

(104) Cfr. c. 30. (28.) *Apost. iunct. Hefele* l. c. t. I. p. 809.; c. 2. Conc. *Sardic.* (a. 343.); *Hollweck*, D. k. Strafg. p. 286. 292. sq.

(105) Cfr. c. 2. Conc. *Chalced.* (a. 451.) = c. 8. C. 1. q. 1. iunct. *Hefele* l. c. t. II. p. 506. sq.; *Kober*, D. Deposit. p. 341.

(106) Cfr. cit. c. 2. Conc. *Chalced.*; *Kober* l. c. p. 226. sq. 322. sq.

(107) Cfr. cit. c. 30. *Apost.*; c. 3. Conc. *Bracar.* II. (a. 572.) = c. 22. C. 1. q. 1.; cap. 4. 5. X. de *simon.* V. 3.

(108) Cap. 27. pr. X. de *accus.* V. 1.; cap. 5. 37. 42. 45. X. de *simon.* V. 3.; *Paul. II.* a. 1464. in cap. 2. eod. V. 1. in *Extrav. com.*; *Martin.* V. in Conc. *Constant.* Sess. XLIII. (a. 1418.). Cfr. *Benedict. XIV.*, De *Synod. dioec.* l. V. cap. 6. n. 1.

Omnium autem poenarum severissima videbatur consistere in ordinationum simoniacarum *nullitate*. Quae nullitas potissimum saeculo undecimo a nonnullis videtur fuisse admissa, cum contra simoniacam labem orta esset pugna; imo vel in ipsis factis et epistolis nonnullorum Rom. Pontificum vel Conciliorum particularium aliqua occurrunt de *nullitate* ordinationum simoniacarum earumque *reiteratione*, quae difficilem habent explicationem (109). At praecedentibus S. Petro Damiano, Clemente II. (a. 1046.–1047.), S. Leone IX. inde ex fine eiusdem saeculi dubium esse non iam potest, quin simoniacae ordinum collatio in sese habita fuerit valida, licet gravissimis poenis castiganda (110). Quas poenas iuri Decretalium insertas et a Martino V. et Paulo II. auctas (111) postea Concilium Tridentinum Sess. XXI. cap. 1. de ref. generatim confirmavit, at sua auctoritate novas poenas non constituit.

Id factum est a Sixto V. in cit. Const. "*Sanctum et salutare* „, qui aucta severitate quoad antiquas poenas excommunicationis et suspensionis latae sententiae contra simoniacum ordinatorem, etiam expresse interdictum ab ingressu in ecclesiam addidit. Rigorem Sixti V. Clemens VIII. in cit. Const. "*Romanum Pontificem* „ generatim ad terminos iuris communis reduxit; attamen severas poenas a Sixto V. l. c. in *simoniacos* ordinatorum et ordinatos antea statutas non immutavit. Hinc nostra quoque aetate illae poenae *vindicativae* et *medicinales* simoniae realiter utrimque completae in conferendis et recipiendis *ordinibus* valent, nisi postea v. g. a Pio IX. Const. "*Apost. Sed.* „ quoad *censuras* abrogatio vel derogatio facta sit (112).

Innocentius XI. ut consuleret tranquillitati conscientiae Praelatorum atque obviam iret abusibus simoniis, qui a subordinatis officialibus sub specie taxarum committi pos-

(109) S. Petri Damian. Liber, qui dicitur Gratissimus pr.; c. 24. C. I. q. 7. (Urban. II.); c. 11. Conc. Gerund. (a. 1079.) iunct. *Hefele* I. c. t. IV. p. 758. sq.; *Kober* I. c. p. 195. sq.; *Many* I. c. n. 18. sq. 24. sq.

(110) Nicolaus II. in decreto contra simoniacos publicato in Synod. Lateran. (a. 1059.?) iunct. *Hefele* I. c. t. IV. p. 825.; Alexand. II. in Conc. Later. (a. 1063.?) Urban. II. in Conc. Placent. (a. 1095.); c. 107. sq. C. I. qu. 1. iunct. Act. theol. Tubing. (a. 1897.) p. 217. sq.

(111) Martin. V. et Paul. II. I. c.; *Thesaurus*, De poen. eccl. v. Simonia cap. 9. n. 1. 2. sq.; *Reiffenstuel* I. c. I. V. tit. 3. n. 262.; *Kober* I. c. p. 227. sq.

(112) *Kober* I. c. p. 228.; *D'Annibale*, Comment. n. 18. sq.; *Hinschius* I. c. t. V. p. 654. sq. 710. sq.

sunt, d. 1. Octobris 1678. declarationes de taxis interdictis vel permissis approbavit et d. 8. Oct. eiusdem anni per S. C. C. ad omnes Ordinarios transmisit. Cfr. text. ital. apud *Ferraris* l. c. v. Taxa. Ultimo saeculo saltem in Ecclesia orientali pro Chaldaeis innovatio sanctionum canonicarum contra ordinationes simoniacas non videtur fuisse superflua. Cfr. decret. S. C. de Prop. F. 13. Apr. 1807. in Collect. S. C. de Prop. F. n. 1175. Quoniam nunc rarius et difficilior simonia in *sacris ordinationibus* committitur, ideo Pius IX. in Const. "*Apost. Sed.*" de *censuris* latae sententiae contra simoniacos ordinatores et ordinatos silet, i. e. illas *censuras* abrogavit.

77. Etiam ex *diciplina* nunc *vigenti*, ut vel ipsa species et suspicio avaritiae vitetur, non solum pro collatione quorumcunque ordinum etiam clericalis tonsurae, sed etiam pro *litteris* (113) dimissoriis aut testimonialibus vel pro sigillo vel alia quacunque de causa etiam sponte oblatum, ordinum collatores eorumque ministri nihil omnino accipiant, sed gratis operam suam praestent, sublati omnibus contrariis consuetudinibus etiam immemorialibus tanquam abusibus et corruptelis (114).

Concilium Tridentinum cum l. c. tantum statuatur, ut tam dantes quam accipientes poenas *a iure inflictas ipso facto* incurrant, de *novo* illas poenas non inlaxit. Consequenter saltem *censurae* latae sententiae, quas Concilii Tridentini Patres l. c. tantum *innovarunt*, a Pio IX. Const. "*Apost. Sed.*", etiam in hac re non sunt confirmatae, sed penitus sublatae (115). Imo cum Pius IX. cit. Const. taceat de omnibus *censuris* excommunicationis, suspensionis, interdicti antea propter delictum simoniae in sacra ordinatione commissum ipso facto incurrendis, pariter illas abrogasse censendus est. At inde non sequitur omnes poenas *vindicativas* iuris antiqui contra illos

(113) Quibus in taxis percipiendis per se hucusque standum fuit declarationibus Innoc. XI. a. 1678. supra allegatis, nisi speciale indultum apostolicum fuerit obtentum velut ab Archiep. Cameracensi 12. Aug. 1882. (cfr. *Gasparri* l. c. n. 1122. et 1128., ubi etiam novam quandam praxim Romae introductam refert), aut ex legitima consuetudine praxis diversa vigerit. Cfr. *Sanguineti*, Instit. iur. eccles. n. 452. At nunc ex novo decreto S. C. C. 10. Iun. 1896. illae taxae exigi poterunt, quae ab Episcopo cum approbatione S. C. C. pro sua dioecesi fuerint statutae.

(114) Conc. Trid. Sess. XXI. cap. 1. de ref. iunct. *Schmalzgr.* l. V. t. 3. n. 257. sq. 261. sq.

(115) *Santi* l. c. lib. V. tit. 3. n. 17. sq.; *Scherer* l. c. p. 320. sq.; *Gasparri* l. c. n. 782. 1118. sq. 296..

simoniacos esse ablatas, nisi quaedam cessarunt indirecte propter censuram abrogatam aut ex alia causa vim suam amiserunt (116). Imo etiam nunc quicumque per simoniam realem *contulerit* primam tonsuram vel ordinem, depositione puniendus est per sententiam a competente iudice ferendam. Quae si definitive lata fuerit, reum condemnatum reddit infamem infamia iuris atque irregularem. Quicumque vero per simoniam realem *ordinatus* fuerit, irregularitatem ex infamia iuris incurrit saltem post sententiam declaratoriam criminis, et aliis quoque poenis arbitrariis puniri potest (117).

TITULUS VI.

DE SUBIECTO SACRAE ORDINATIONIS ET QUALITATIBUS ORDINANDORUM.

(*Lib. I. tit. 11. de temp. ordination. et qualitate ordinand.*)

78. Fontes : Decret. Grat. c. 8. Dist. 55. 74.; c. 52. 60. C. I. q. 1. — Compil. antiqu. cit. praesert. epl. IV. lib. I. tit. 7. de temporib. ordination., tit. 8. de aetate et qualitate ordinand. — Decretal. Gregor. IX. l. c.; cap. 3. X. de corp. vit. l. 20.; cap. 3. X. de bapt. III. 42.; cap. 3. X. de presbyt. non bapt. III. 43.; cap. 6. X. de aet. l. 14.; Decretal. Bonif. VIII. lib. I. tit. 9. de temp. ord. — Pii II. Const. « *Cum ex Sacrorum* » 17. Nov. 1461. — Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 4. 5. 6. 12. 13. 14. 16. de ref., Sess. XXII. cap. 2. de ref., Sess. XXIII. cap. 2. de ref. — Decret. Clem. P. VIII. ed. *Sentis* p. 14. sq. — Bened. XIV. Const. « *Eo quamvis* » 4. Maii 1745. § 28. — S. C. C. in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 175. sq. 201. sq. 421. sq. et in Act. S. Sed. vol. I. p. 328. sq. vol. II. p. 443. sq. — Instr. S. C. C. (a. 1838.) apud *Sentis* l. c. p. 41. sq.

Scriptores : Comment. iur. Decretal. in cit. tit. — *Paucapalea* et *Stephan. Tornac.* in cit. text. ex Decr. Grat. — *Phillips* l. c. §§ 45. 46.; *Scherer* l. c. § 68.; *Papp-Szilágyi* l. c. P. II. § 2. sq. — *Hallier*, De sacr. elect. et ordin. P. II. sect. 4.; *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. XII. cap. 4.; *De Augustinis* l. c. p. 535. sq.; *Pesch*, Praelect. dogm. t. VII. n. 641. sq.; *Gasparri* l. c. n. 108. sq.; *Many* l. c. n. 72. sq. 130. sq. — *Thomassin.* l. c. P. II. l. 1. cap. 23. sq. P. I. l. 2. cap. 67. sq. lib. 3. cap. 50. 51.

Praenotiones.

79. I. Connexio materiae. Unica iam restat quaestio de *subiecto passivo* sacrae ordinationis sive de subiecto, quod per

(116) *Pennacchi*, Comment. in Const. *Apost. Sed.* t. I. p. 803. sq.; c. 15. C. I. q. 3. iunct. *Gasparri* l. c. n. 296.; *Sixt. V.* Const. « *Sanctum* » §§ 3. 6.

(117) Cfr. c. 15. C. I. q. 4.; cap. 1. 2. de sim. V. 1.; *Sixt. V.* Const. « *Sanctum* » 5. Ian. 1589.; *Thesaurus* l. c. v. Simonia cap. 1.; *Gasparri* l. c. n. 296.; *Hollweck* l. c. p. 286. 292. sq.

ordinationem gradum quendam in hierarchia ordinis *recipere potest*. Qua in re primo loco videtur disserendum de *qualitatibus* subiecti ordinationis, quae ordinandum vere disponunt ad ordinem recipiendum, remissa ad sequentem titulum disquisitione de *impedimentis* ordinationis, quibus quis ab ordine saltem *licite* recipiendo excluditur.

II. **Definitio.** Subiectum iure divino et canonico aptum saltem ad recipiendam *validam* ordinationem dicitur *capax* sive habile, secus incapax sive inhabile. *Legitimum* vero subiectum vocatur, quod non solum ex iure divino et canonico est positive et negative habile ad *validam*, sed *etiam* ex iure divino et canonico est idoneum et dignum ad *licitam* ordinationem, secus non obstante capacitate dicitur *illegitimum*.

III. **Divisio.** Quae divisiones *qualitatibus* quoque ordinandorum applicari possunt.

a) Sunt enim *qualitates*, quae subiectum reddunt habile ad *validam* ordinationem et dicuntur *capacitates*. Illarum defectus sunt *incapacitates*, quae sese habent ad instar *impedimentorum dirimentium*.

b) Praeterea sunt *qualitates*, quae subiectum capax ita exornant redduntque idoneum et dignum, ut etiam *licita* sit ordinatio. Quarum *qualitatum* defectus sunt *impedimenta prohibentia* licitam ordinationem, atque inter ea principem locum occupant *irregularitates*.

c) Insuper sunt *qualitates*, quae consistunt in *positiva* quadam *perfectione* sive ad valorem sive ad licitatem ordinationis requisitae; aliae vero sunt *negativae* sive denotant proxime tantum *absentiam* alicuius *defectus*.

d) Porro aliae *qualitates* sunt *personales* atque quasi personae inhaerentes, aliae sunt *extrinsecae*.

e) Denique in hac materia maxime attendenda est divisio in *qualitates iure divino* vel *iure canonico* requisitas. Etenim *omnes capacitates* vel *incapacitates* saltem ad ordines hierarchicos recipiendos nituntur *iure divino*, sed non pauca sive positive sive negative requiruntur ad *licitam* ordinationem, quae partim *iure divino* partim *iure canonico* sunt statuta. Imo Ecclesia in ordinibus non hierarchicis instituendis imitata est institutionem divinam ordinum hierarchicorum. Quare quicumque *iure divino* tanquam *inhabilis* ab hierarchicis ordinibus exclusus est, is ex iure saltem ecclesiastico etiam incapax est ad gradus non hierarchicos.

§ 1. DE SUBIECTO CAPACI VEL INCAPACI
SACRAE ORDINATIONIS.

80. Iure divino *omnes et soli* homines viatores sexus masculini (1) sunt subiecta *capacia* ordinationis sacrae; *feminae* (2) vero ad recipiendos quoscunque ordines vel gradus etiam primae tonsurae in hierarchia ordinis sunt prorsus *incapaces*. Cfr. I. Cor. XIV. 54.; I. Timoth. II. 11. 12.; Hebr. V. 1. sq.; can. 19. Conc. Nicaen. (a. 325.) = ex parte c. 52. C. I. q. 1. iunct. *Hefele* l. c. t. I. p. 428. sq.; c. 11. Conc. Laodic. (a. 343.-383.) = c. 19. Dist. 32. iunct. S. Epiphan. (403.). Adversus haeres. 79. n. 1. 2. 3. (*Migne*, P. Gr. XLII. 739. 59.); c. 29. D. 23. et c. 20. Dist. 4. de consecr. - stat. Eccles. antiqua; cap. 10. X. de poenit. V. 38.; *Hallier* l. c. P. II. sect. 4. cap. 2. § 3.; *Ferraris* l. c. v. Ordo, art. 2. n. 25.; *Schmalzgr.* h. t. 11. n. 21. 22.; *De Augustinis* l. c. p. 535. sq. (3); *Gasparri* l. c. n. 122. sq.; *Pesch* l. c. in font.; *Antonelli*, Medicina past. t. I. n. 150. sq.

Eodem iure divino ad valorem ordinationis sacrae requiritur, ut ordinandus *valide* sit *baptizatus* vero baptismo aquae

(1) *Eunuchi* vero incapaces sacrae ordinationis non sunt. Cfr. can. 21. Apost. = c. 8. Dist. 55.; can. 1. Conc. Nicaen. (a. 325.) = c. 7. Dist. 55.; cap. 3. X. de corp. vitiatis l. 20.; c. 9. Dist. 55.

(2) Cum veri et perfecti hermaphroditi non existant, sed tantum imperfecti et apparentes (cfr. *Capellmann*, Medicina pastoralis p. 165. sq.; *Eschbach*, Disputationes physiologico-theologicae p. 53. sq.), iudicio medicorum definiendum est, quis sit verus ordinandi sexus. Quodsi medici in favorem sexus virilis *certam* ferunt sententiam, non obstante extrinseca quadam apparentia in contrarium huiusmodi hermaphroditus saltem capax *validae* ordinationis est dicendus, licet tanquam monstruosus inter *irregulares* recenseri soleat. Si sexus sit *dubius*, certe ante dubii solutionem ad ordinationem sacram talis homo admitti nequit. Superveniente autem dubio post ordinationem iam acceptam *dubia* quoque est *ordinatio*, atque dubius ille vir iam promotus saltem ab *exercitio* ordinum *superiorum* omnino debet abstinere, donec iudicio medicorum res *certo* sit definita. Cfr. S. C. C. in caus. decis. 22. Nov. 1721. in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 421. sq.; *Boenninghausen* l. c. fasc. I. p. 13.; *Schmalzgr.* h. t. 11. n. 23.; *Scherer* l. c. p. 336.; *Gasparri* l. c. n. 125.; *Many* l. c. n. 73.

(3) Cfr. de benedictione diaconissarum et abbatissarum, quae vim sacrae ordinationis non habet neque ullum ordinem confert: *Scherer* l. c. p. 336.; *Kirchenlex.* v. Diaconissen; *Phillips* l. c. § 45. p. 433. sq.; *Gasparri* l. c. n. 126. sq.; *Many* l. c. n. 72. 74. Multo minus « *episcopae, presbyterae, diaconae, subdiaconae* », quae primis saeculis occurrunt atque *u.ros* fuerunt Episcoporum, presbyterorum etc. ante sacram ordinationem legitime ductae, ulla ratione capacitatem mulierum ad sacras ordinationes probant.

sive *fluminis* (4). Baptismus igitur flaminis sive desiderii non sufficit. Consequenter *catechumeni* secundum universalem et constantem praxim Ecclesiae neque unquam ordinati sunt neque validae ordinationis sunt capaces. Nam solus baptismus aquae valide collatus est ianua Ecclesiae atque fundamentum reliquorum *sacramentorum* (5).

Solus autem vir baptizatus, ut patet ex n. 72. h. tom. II., qui insuper ordine *presbyteratus* iam est insignitus, ad *ordinem episcopalem* recipiendum *capax* est.

81. *Infantes* alique, qui usu rationis perpetuo inde *ab infantia* carent atque *positive dissentire* nequeunt velut *perpetuo amentes*, surdomuti et caeci simul a nativitate omni institutione privati, ex iure divino sunt *capaces validae* ordinationis, dummodo illa collatio ordinum sive maiorum sive minorum nullo labore substantiali defectu materiae, formae et intentionis in Episcopo ordinante (6). Quae ordinatio tamen indubitanter est *illicita*.

Certum quoque est per hanc ordinum collationem non subijci promotos obligationi servandae *castitatis* nec *aliis oneribus* ab Ecclesia impositis. Nam electio status a libera cuiuscunque voluntate pendeat necesse est, et Altissimo nostra, non aliena vota reddere tenemur. Quare Benedictus XIV. Const. "*Eo quavis*", §§ 24. sq. secundum analogiam aetatis ad professionem religiosam requisitae atque pro more antiquo Concilii Toletani II. decrevit, ut diaconi Coptorum in prima aetate ordinati, postquam *decimum sextum* aetatis *annum excesserint*, per Praefectum missionis vel ipsius deputatum interrogarentur, num in diaconali officio vellent persistere. Qui diaconi si isti interrogationi sese nolle in suo officio perseverare responderint, non solum primum, sed eo

(4) Cfr. c. 19. Conc. Nicaen. (a. 325.) = c. 52. C. I. q. 1.; c. 60. C. I. (ex poenitent. Theodor. adscripto); c. 112. Dist. 4. de consecr. = epist. S. Leonis M. ser. a. 458.; cap. 1. 2. 3. X. de presbyt. non baptiz. III. 43.; *Many* l. c. n. 76. sq.

(5) Cap. 2. de cogn. spirit. IV. 3. in Sext.; decretum pro Armenis apud *Denzinger* l. c. n. 591.; *Schmalzgr.* h. t. 11. n. 21.; *Scherer* l. c. § 106. VI.

(6) Cfr. c. 1. Conc. Tolet. II. (a. 527.-531.) = c. 5. Dist. 28. iunct. cap. 2. 14. X. de regul. III. 31.; Benedict. XIV. Const. "*Eo quavis tempore*" 4. Maii 1745. §§ 20. 41. sq. in Collect. Lac. II. col. 527. sq.; cap. 4. de temp. ord. I. 9. in Sext.; cap. 3. § Item quaeritur X. de bapt. III. 42.; cap. unic. X. de clerico per saltum V. 29.; *Santi* h. tit. 11. n. 10. sq.; *Aichner* l. c. § 61.; *Thomassin*. l. c. P. I. lib. 2. cap. 67. sq. P. II. lib. 1. cap. 23. sq.; *Seidl*. D. Gottverlobung von Kindern etc. (a. 1871.); *Kirchenlex.* v. Oblati; *Kraus* l. c. v. Oblati.

legitimo soluto etiam alterum matrimonium contrahere licite possunt, neque ulla ecclesiastica lege ad recitandum officium divinum compelluntur (7).

82. *Adulti* habitualiter usu rationis gaudentes, qui *positive absoluteque dissentiunt*, ex iure divino validae ordinationis sunt incapaces; deest enim in ipsis illa *intentio* positiva nec retractata, quae iure divino in subiecto ad ordinem valide recipiendum requiritur. Quare *adulti dormientes et ebrii vel amentes*, qui *ante* somnum vel ebrietatem vel amentiam nullam atque adeo contrariam habuerunt intentionem ordines suscipiendi, si tempore somni vel ebrietatis vel *amentiae*, in quam *post* obtentum plenum usum rationis inciderant revera per summam nequitiam ordinantur, plane *invalidè* fuissent promoti. *Irrita* quoque est ordinationis, si quis per modum *iocantis* ordinem quendam vel gradum recipiat (8).

Porro indubitata est *nullitas* ordinationis, ad quam quia vultu ac oculis et toto corpore ad modestiam composito, *voluntate* tamen *alienissima* sive *ficta* et *simulate* accedat. Cfr. Innoc. III. cit. cap. 3. X. de bapt.; Benedict. XIV. Const. " *Postremo mense* ", §§ 47. 51.; *Franzelin*, De sacram. in genere thes. 17.; *D'Annibale*, Summul. P. III. n. 257.; *Many* l. c. n. 313. Quare *Gasparri* l. c. n. 641. sq. minus recte contrariam sententiam habet veriore aliterque interpretatur cit. cap. 3. X. de bapt. (Innoc. III.) et declar. S. C. C. Nam Innocentius III. imprimis *refert* aliorum sententiam, cui nequaquam in omnibus subscribit. Porro *fictio* illa non est intelligenda de *fictione intentionis*, sed de *fictione dispositionum* (fidei et contritionis), quemadmodum statim ab initio Glossatores atque imprimis Innocentius IV. in suo commentario interpretati sunt Innocentium III. Dubium quoque existere non potest, quin S. C. Inq. in exigenda *vera* et *interna* intentione ordinandi ad valorem ordinationis plane consentiat S. C. C. Cfr. S. C. Inq. 28. Nov. 1900. Denique qui per vim *physicam* et *absolutam* ordinantur, ex iure divino validae ordinationis recipiendae incapaces sunt (9). Quam si nihilominus receperunt, ab one-

(7) Cfr. de ordine episcopali infanti collato: *De Augustinis* l. c. p. 539.; *Phillips* l. c. p. 441. sq.; *Gasparri* l. c. n. 625. sq.

(8) Cap. 3. X. de bapt. III. 42.; *Many* l. c. n. 311. sq. 313. sq.

(9) Cap. 3. § Item quaeritur X. de baptism. III. 42.; Benedict. XIV. Const. " *Postremo mense* " 28. Febr. 1747. §§ 48. 49.; Act. S. Sed. vol. I. p. 330. vol. II. p. 450.; *Schmalzgr.* h. t. 11. n. 21. 24.; *Laurin*, D. Coelib. p. 161.; *Gasparri* l. c. n. 633. sq.

ribus et *obligationibus* statui clericali pro diversitate graduum adnexis sunt immunes.

83. Quicumque vi *causativa* vel *conditionali* sive metu gravi cadente in virum constantem etiam extrinsecus et iniuste et directe incusso ad ordinem recipiendum cogitur, vere *habilis* est ad *validam*, aliunde vero *illicitam* ordinationem (10). Nam ex natura rei huiusmodi coactio voluntarium imminuit, sed quoad substantiam non tollit. Porro nulla existit specialis lex divina sive naturalis sive positiva, quae talem ordinationem reddat irritam; Ecclesia vero neque de facto statuit neque de iure statuere potest impedimenta vere dirimentia saltem ordinum *hierarchicorum* praeter illas incapacitates iure divino institutas (11).

Attamen si quis legitime probare potest se per vim *causativam* esse ad sacrum *subdiaconatus* ordinem promotum, non obstante valore ordinationis suae ad *communione laicam* reduci potest et *ipso iure* (12) immunis est ab obligatione coelibatus servandi, officii divini recitandi aliisque oneribus status clericalis atque ordinis sacri, nisi metu cessante ratam habuerit suam ordinationem.

Nihilominus neque in casu verae nullitatis ordinationis neque metus gravis iniuste incussi ordinatus *privato suo iudicio* causam dirimere potest, sed in *forma iudiciali* speciatim praescripta huiusmodi controversia est disceptanda et duplici sententia conformi contra validitatem ordinationis definienda (13). Quae causae in prima instantia introduci possunt coram Ordinario loci, ubi clericus domicilium habet, non ubi ordines recepit; at nihil obstat, quominus quis statim in prima instantia adeat S. C. C. vel S. C. Inq. vel

(10) Cfr. c. 3. 4. Dist. 74. iunct. c. 9. Dist. 74. (scr. Gelasius a. 494.); cap. 3. § Item quaeritur X. de bapt.; Benedict. XIV. Const. « *Eo quambis* » § 21., De Synod. dioec. lib. XII. cap. 4. n. 2.; *Schmalzgr.* l. c. n. 24.; *Scherer* l. c. p. 320.; *Laurin* l. c.

(11) *Lugo*, De iust. et iure, disp. 22. n. 121.; *Gaspárr* l. c. n. 634. sq.; *Many* l. c. n. 26. i. f.

(12) Quare proprie dicta *dispensatio* apostolica non requiritur, nisi forte sive *nullitas* ordinationis sive *vis* illata *plenissime* probari non possit. Cfr. S. C. C. et S. Rot. in Act. S. Sed. vol. I. p. 328. sq. vol. II. p. 443. sq. vol. VI. p. 90. sq.; *Laurin* l. c. p. 161. sq.; *Allègre*, Code civ. commenté t. I. p. 261. (de consensu parentum).

(13) Instr. S. C. C. 1838. apud *Sentis*, Decretales Clement. Pap. VIII. p. 41. sq.; *Laurin* l. c. p. 160. sq.; *Schmalzgr.* h. t. 11. n. 25. Cfr. quoque cap. 2. X. de reg. III. 31.; *Scherer* l. c. t. I. p. 335.; *Many* l. c. n. 314. sq.

S. C. de Prop. F., praesertim si forte tandem per aliquam dispensationem causa sit definienda. Secunda instantia est Curia Metropolitana, nisi haec in prima instantia tulerit sententiam. Quo in casu, si aliter a Sede Apostolica non sit provisum, citatae Congregationes Romanae sunt tribumalia secundae instantiae, ad quae etiam a sententiis primae instantiae Episcoporum statim potest fieri appellatio. Porro *forma iudicialis* in his causis servanda ex praxi Curiae Romanae i. e. S. C. Inq., S. C. C., S. C. de Pr. F., non vi expressae legis pontificiae, reperitur stabilita in Benedicti XIV. Const. “ *Si datam* „ 4. Mart. 1748. de nullitate solemnibus professionibus religiosarum, congrua tamen congrue referendo. Quare imprimis adhibendus est defensor ordinationis, qui ad tramites huius Constitutionis suo officio fungatur in prima instantia et in appellatorio. Porro si *una* feratur *sententia* pro validitate ordinationis, neque clericus appellet, causa finita est; at clericus actor non est liber a suis obligationibus post unam sententiam contra validitatem latam, sed *duplex* et *conformis* requiritur.

84. Scholion. Ab ista coactione iniusta ad ordines suscipiendos omnino differt iusta coactio, qua ipsa *iuris* sanctione *arctati* ob beneficium receptum infra tempus a iure statutum ordines recipere tenentur. Cfr. cap. 14. 35. de elect. l. 6. in Sext.; cap. 2. de aet. l. 6. in Clem.; S. C. C. 26. Ian. 1608.; *Schmalzgr.* l. l. t. 14. n. 16. sq. 21. Neque iniusta dicenda est coactio, si *clerici* beneficiati, sed non *arctati*, *data optione*, aut clerici beneficio carentes, si saltem *subdiaconi* sint, ex competentis Superioris ecclesiastici *praecepto* propter *utilitatem* vel *necessitatem* Ecclesiae ad superiores ordines suscipiendos adiguntur. Cfr. c. 6. X. de aet. l. 14.; *Suarez*, De virt. et stat. relig. tract. VII. l. 9. cap. 13. n. 20. Quod ius pro tota Ecclesia certe competit Romano Pontifici; at ab Episcopis vix ad casum *necessitatis* est extendendum. Cfr. *Benedict. XIV.*, De Synodo dioec. l. XII. cap. 4. 5. n. 7.; *Gasparri* l. c. n. 638. 639. Imo antequam quis per coactionem ex nolente fiat consentiens ordinationi suae, omnino expedit, ut regulariter aliis mediis necessitati ecclesiarum consulatur. Cfr. *Schmalzgr.* l. c. n. 22.; *Benedict. XIV.* l. c.; *Gasparri* l. c. Nam tirones isti coacti militiae clericalis raro erunt utiles et strenui milites Christi et Ecclesiae.

Hinc S. Poenitentiaria d. 27. Aug. 1829. rescripsit clericum non esse cogendum ad sacros ordines suscipiendos, qui licet

a suis Superioribus electus et a suo confessario dignus iudicatus, ex causa humilitatis vel timore inimicorum non obstantibus omnibus monitis sacrum ministerium suscipere recusat. Eadem S. Poenitentiaria censuit etiam diaconum ad suscipiendum presbyteratum non esse cogendum. Abstinentum igitur est in istis casibus Episcopo vel rectoribus seminariorum non solum a formali et iuridica coactione, qua vi *praecepti* gravis quaedam obligatio promovendo imponitur, sed etiam ab illa aequipollente et *moralis* coactione, quae importunis monitis et consiliis iustam libertatem non relinquit. Cfr. *Gasparri* l. c. n. 114.; *Many* l. c. n. 61. 82.

§ 2. DE SUBIECTO LEGITIMO VEL ILLEGITIMO SACRAE ORDINATIONIS.

85. Cum in novo testamento (14) sacerdotium non iam conferatur secundum *generationem* carnalem, sed ipse Deus ministros altaris novi testamenti ex omni gente et tribu sibi *evocet*, imprimis ordinandus praeditus sit oportet vera *vocatione* divina et recta intentione (15). Quae qualitates ipsi ordinando atque Ecclesiae Praelatis et ordinantibus *exploratae* sint necesse est; hinc scrutinia illa supra commemorata, quibus simul praeparatio quaedam remota et proxima absolvitur, optimo consilio fuerunt instituta.

86. Praeterea sacramentum ordinis est sacramentum *vivorum* (16); ergo *ordinandus* in ipsa collatione saltem ordinum hierarchicorum immunis esse debet a *peccato mortali* et in statu gratiae constitutus; liber quoque sit a *censuris* atque *irregularitatibus* aliisque impedimentis sacrae ordinationis.

87. At istae qualitates *negativae* non sufficiunt. Praeter immunitatem a peccatis gravibus, censuris, irregularitatibus,

(14) Hebr. V. sq.; *Gasparri* l. c. n. 109. sq.; *Phillips* l. c. § 44.

(15) Cfr. de vocatione et intentione necessaria ad *licitam* ordinationem et praesertim de intentione *perseverandi* in statu clericali et *ascendendi* ad ordines maiores: Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 4. 11. 18. de ref.; Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 133. sq.; *Schmalzgr.* l. c. lib. III. tit. 1. n. 10. 11.; *Gasparri* l. c. n. 650. sq.; *Bucceroni* l. c. p. 250.; *Benedict.* XIV., De Synod. dioecesis. l. XII. cap. 4. n. 3.; *Many* l. c. n. 79. sq.; *Lehmkuhl*, Casus consc. t. II. n. 684. 696. 706.; *Vermeersch*, De vocatione religiosa et sacerdotali.

(16) *Schmalzgr.* h. t. 11. n. 26.; *Gasparri* l. c. n. 44. 139. sq. 564. Hinc Synod. prov. Ruthen. (a. 1891.) p. 29. statuit: „*Ut ante susceptionem tum Subdiaconatus tum Diaconatus tum Presbyteratus expurgent Ordinandi conscientias suas per S. Confessionem* „.

impedimentis necessarium est, ut ordinandus *positiva vitae honestate* praestet, quae virtute probata et animi constantia commendetur (17). Quae virtus probata sese maxime manifestet necesse est in *vitae puritate*. Etenim in Ecclesia latina saltem ex iure Decretalium nemo ad primam tonsuram admittitur, nisi sit *coelebs*. Coniugato vero vel ipsa prima tonsura negatur, nisi volenti religionem intrare aut ad sacros ordines promoveri. (18). Coelibatus obligatio, quae ordinibus *sacris* adnexa est, profecto accurate et constanter non facile servabitur, si vita lasciva sacrae ordinationi immediate praecesserit.

88. *Scientia* pro diversis ordinibus requisita ordinandus positive actuque instructus sit oportet (19).

89. Promovendus ut vel ipsam primam tonsuram licite accipiat, sacramento *confirmationis* munitus esse debet (20). Insuper antequam ad superiores ordines recipiendos accedat, *inferiores* rite obtinuerit necesse est. Secus illicite per *saltum* ordinaretur atque adeo invalide, si non recepto ordine presbyteratus consecraretur Episcopus (21).

§ 3. DE TITULO SACRAE ORDINATIONIS (22).

90. **Principia.** Clerici in Hierarchiam ordinis cooptati ex natura rei ad *bonum commune Ecclesiae* promovendum, non ad *privatam* utilitatem assumuntur (23). Hinc suprema lex in

(17) Cap. 4. 5. X. h. t. 11.; Conc. Trid. Sess. XIV. cap. 1. de ref.; Gasparri l. c. n. 565. sq.; Many l. c. n. 90.

(18) Cap. 4. de temp. I. 9. in Sext.; Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 4. de ref. Quamvis concedi possit *poenam* cit. cap. 4. inflictam nunc sublatam esse, tamen *abrogatio* prohibitionis cit. cap. 4. coniugatos ad ipsam primam tonsuram promovendi ex Conc. Trid. l. c. cap. 17. non eruitur, ut videntur tenere Scherer l. c. p. 343. et Hinschius l. c. p. 37. sq.

(19) Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 4. 5. 7. 11. 12. 13. 14. de ref. Cfr. infra de irregul. ex defectu scientiae: Gasparri l. c. n. 556. sq. 745. sq.; Many l. c. n. 89.

(20) Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 4. de ref.; S. C. C. in caus. Augustan. 27. Sept. 1601.; De Angelis l. c. h. t. 11. n. 9.

(21) Cfr. supra h. tom. II. n. 72. de promotione per saltum; Hinschius l. c. t. V. p. 854. sq.

(22) Praeter positivas qualitates *personales* in promovendis ad sacros ordines requiritur *extrinseca* illa qualitas sive conditio *fortunae* quoad honestam sustentationem, quae specialem tractationem exigit.

(23) Suarez, De verit. et stat. relig. tract. VII. lib. 1. cap. 2. n. 3.; Many l. c. n. 130. sq.; Saegmueller, Lehrb. d. k. K. p. 174. sq.

determinando numero clericorum est *necessitas* vel *utilitas Ecclesiae* (24). Qua lege supposita ad arcendos *vagos* et *dissolutos* clericos inde a primis saeculis tantum ii sunt ordinati, qui ex iudicio Episcopi servitio ecclesiastico et cultui divino in determinata ecclesia sive certo *titulo* vel loco ecclesiastico erant necessarij vel utiles atque perpetuo mancipati (25). *Titulus* igitur ordinationis secundum primaevam suam notionem in foro ecclesiastico (26) significat perpetuam *incardinationem* (27) clerici inter clerum alicuius *tituli* sive *certae* ecclesiae, cui clericus intitulatus sacrum *ministerium* impendit, et quae vicissim ex suis *reditibus* clerico incardinato pro functionibus sacris *sustentationem* concessit. Quare cum *necessitas* vel *utilitas* Ecclesiae suis esset circumscripta limitibus, neque *reditus* Ecclesiae essent immensi, *duplex* ista *norma* fuit aptissima ad impediendam *inutilium* clericorum multiplicationem. Cfr. *Benedict. XIV.*, De Syn. dioec. l. XI. cap. 2. n. 4. 5.

Vicissim clerici ex titulo vel incardinatione duplex bonum consecuti sunt scilicet imprimis stabilem *occupationem* in sacro ministerio lege residentiae definitam, deinde congruam *sustentationem*. Cfr. *Thomassin*. l. c. P. II. l. 1. cap. 9. n. 2.

Quemadmodum autem vocabulum *beneficii* a significando *officio spirituali* translatum est ad denotandos *reditus* spirituali officio adnexos, ita etiam *titulus* ordinationis non iam significat illam *incardinationem* sive officium ecclesiasticum, sed potius *fructus* vel *reditus vi incardinationis* vel officii ec-

(24) Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 16. 11. 4. de ref. Quod principium ab Innocentio XIII. Const. « *Apostolici ministerii* » 23. Maii 1723. pro Hispania primum data et deinde a Benedict. XIII. Const. « *In supremo* » 23. Sept. 1724. iterum promulgata denuo solemnissime fuit confirmatum. Quare quamvis multum curandum sit, ut numerus clericorum sit sufficiens (cfr. Conc. Trid. Sess. XXI. cap. 4. de ref.) ad finem Ecclesiae etiam *perfecte* obtinendum, tamen ceteris paribus pauci et boni clerici inutili turbae sunt praefereendi. Cfr. c. 4. Dist. 23.; *Gasparri* l. c. n. 577. sq.

(25) Cfr. c. 15. Conc. Nicaen. (a. 325.); c. 6. Conc. Calced. (a. 451.) = c. 1. Dist. 70., cuius vestigiis inhaeret Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 4. de ref.

(26) In foro civili et secundum vulgarem usum loquendi verbum *tituli* significat inscriptionem atque praesertim causam possidendi vel acquirendi. Cfr. L. 12. Cod. Th. X. 39.; L. 2. Cod. Th. VI. 4. E contra in foro ecclesiastico iam antiquissimo tempore *tituli* vocabantur *ecclesiae*. Cfr. c. 6. Conc. Rom. (a. 502.); *Ducange*, Glossar. Latin. v. Tit.; *Scherer* l. c. p. 359.

(27) Cfr. c. 9. Apost.; c. 10. Conc. Chalced. (a. 451.) = c. 2. C. XXI. q. 1. et c. 3. C. XXI. q. 2.

clesiastici percipiendos i. e. beneficium (28). Quare titulus ordinationis definiri potest (29): *Cautio legitima de sufficiente et perpetua sustentatione pro sacrorum ordinum susceptione iure canonico praescripta*, sive sunt *reditus*, ex quibus clericus ad sacros ordines promovendus iuxta *praescriptiones canonicas* percipit sufficientem et perpetuam sustentationem. Cfr. cap. 4. X. de praeb. III. 5.; Conc. Trid. Sess. XXI. cap. 2.; *Schmalzgr.* I. I. t. 11. n. 52.

Quae cautio multiplex esse potest. Hinc *distinguuntur* tituli ordinationis *iure communi* praescripti vel permisi et *privilegio apostolico* concessi et mera *tolerantia* admissi. Porro alii sunt tituli clericorum *saecularium*, alii clericorum *regularium*. Denique quidam tituli dicuntur *ordinarii*, alii vero *extraordinarii*.

91. Notae historicae. Cum admodum turpe sit, si “ *qui divino ministerio adscripti sunt, cum ordinis dedecore mendicare aut sordidum quaestum exercere cogantur* „ (cfr. Conc. Trid. Sess. XXI. cap. I. de ref.), Ecclesia inde ab initio religionis christianae titulum quandam ordinandis necessarium esse existimavit. Hinc iam primis saeculis nemini aditus ad sacram ordinationem patebat, nisi *certo officio* in determinata ecclesia obeundo etiam ipsius sustentationi esset provisum. Cfr. c. 6. Conc. Chalced. (a. 451.) = c. 1. D. 70. (30). Quae conditio tanto rigore fuit exacta, ut vel ipsa ordinatio diceretur nulla et irrita vel vana vel yacua (31). Quodsi quis titulum illum

(28) Cap. 30. X. de iure patr. III. 38.; cap. 3. X. de cleric. coniug. III. 3.; Act. S. Sed. vol. V. p. 478.; Synod. prov. Ruthenor. (a. 1720.) “ *Nullus praeterea saecularis ordinetur, qui non habeat titulum perpetuum sufficientis ecclesiae* „; Synod. Mont. Liban. (a. 1736.) idem fere statuit. Cfr. Collect. Lac. tom. II. col. 41. 240.; Synod. Sciarf. (1888.) p. 147.

(29) Cfr. de titulo ordinationis: *Riganti* I. c. Reg. Canc. Apost. 24. § 5.; *Phillips* I. c. §§ 57. 58.; *Scherer* I. c. § 69.; *Ferraris* I. c. v. Ordo art. 2. n. 82. sq.; *Gasparri* I. c. 584. sq.; *Hinschius* I. c. t. I. p. 63. sq.

(30) Cfr. quoque c. 6. Conc. Valentin. (a. 524.-546.); cap. 23. Synod. Aquisgran. = c. 6. Conc. Chalced. contra ordinationes *absolutas* clericorum, qui non fuerunt *intitulati* sive *titulati*, sed *vagi*, *acephali*, *absoluti*, sine titulo sive sine officio nullique ecclesiae determinatae adscripti.

(31) S. Leon. epist. ser. (a. 458.-459.) in c. 40. C. I. q. 1. cum dietis Grat. praeced. et subseq.; c. 6. Conc. Chalced. iunct. *Hefele* I. c. t. II. p. 510. sq.; *Kober*, D. Suspens. p. 220.; *Cardinal. Hergenroether*, Photius t. II. p. 324.; c. 15. Conc. Placent. (a. 1095.) = c. 2. Dist. 70. Quae nullitas ordinationis cum non fuerit coniuncta cum vera reordinatione, intelligenda est de suspensione sive interdicta executione vel exercitatione ordinis recepti, ut magna cum eruditione probat *Kober* in Act. theol. Tubing. t. 52. p. 502. sq. contra assertiones ab *Hinschius* propugnatas; *Hollweck* I. c. p. 288. sq. 294. sq.

sive ecclesiam, cui per ordinationem fuerat adscriptus, arbitrario modo dereliquit, tanquam transfuga gravibus subiectus fuit poenis (32).

Cui *titulo* ordinationis, qui nitebatur incardinationi, post introducta inde ex saeculo sexto veri nominis beneficia ecclesiastica aequiparabatur beneficium, cui quis *ante* sacrum ordinem fuerat intitulatus (33). Cum praeter titulos cit. can. 6. Conc. Chalced. quasi in nucleo contentos scilicet beneficii et professionis religiosae alii tituli paulatim admitterentur, prohibitio illa iuris antiqui ordinationum *absolutarum* parum fuit efficax et in praxi neglecta (34). Hinc Alexander III. in Concilio Lateranensi III. (a. 1179.) (cfr. cap. 4. X. de praeb. III. 5.), ut abusibus clericorum vagorum occurreret, haec statuit: "*Episcopus si aliquem sine certo titulo, de quo necessaria vitae percipiat, in diaconum vel presbiterum ordinaverit, tandiu ei necessaria subministret, donec in aliqua ecclesia ei convenientia stipendia clericalis militiae assignet, nisi talis forte ordinatus de sua vel paterna haereditate subsidium vitae possit habere* „.

Innocentius III. (a. 1198.) non solum statuta sui praedecessoris Alexandri III. innovavit, sed etiam legem de necessitate tituli visus est (35) ad ordines *infra diaconatum* extendere. Cfr. cap. 16. X. de praeb. III. 5. Quae extensio praeexunte ipsa Ecclesia Romana (36) in praxi *ultra subdiaconatum* non est facta. Cum enim ex illo tempore subdiaconatus ordinibus maioribus fuerit adnumeratus, facile intelligitur, cur sine titulo non potuerit recipi.

At ultima verba cit. can. Concilii Lateranensis III. cum haud obscure titulum patrimonii (37) comprehendant, paula-

(32) Cfr. c. 15. 16. Conc. Nicaen. (a. 325.) et *Hefele* l. c. t. I. p. 419. sq.; *Thomassin*. l. c. P. II. lib. 1. cap. 9.; *Novell.* 3. cap. 1. et *Novell.* 6. cap. 8. agitur de numero clericor. in magna ecclesia Constantinopolitana.

(33) Cap. 54. X. de elect. I. 6.; cap. 4. X. de praeb. III. 5.; cap. 30. X. de iure patron. III. 38.

(34) Cfr. c. 2. D. 70.; *Phillips* l. c. § 57. p. 602. sq.; *Manj* l. c. n. 134.

(35) At revera Innocentius III. tantum legem dat de subdiaconatu. Cfr. *Santi* h. t. 11. n. 43.; *Phillips* l. c. p. 606.

(36) Innocentius IV. l. c. in cap. 2. X. de praeb. III. 5.: "*Sed Romana Ecclesia non cogit provideri nisi constitutis in sacris* „; *Goffred. de Trano* Summa lib. III. tit. 5. n. 14.; *Stephan. Tornac.* († a. 1203.) in epist. 194. ad Papam (Migne, P. L. CCXI. 476. sq.).

(37) Cap. 23. X. (Innoc. III. a. 1208.) de praeb. III. 5.; c. 6. Conc. Biter. (a. 1233.); *Hostiensis*, Summa lib. III. tit. 5. n. 3.; *Gasparri* l. c. n. 591.

tim tam amplam interpretationem naeta sunt, ut ordinationes quasi *absolutae* denuo invaluerint (38).

Hisce abusibus medelam afferre studuerunt Patres Tridentini suis decretis in Sess. XXI. cap. 2. de ref. et Sess. XXIII. c. 16. de ref. publicatis, quae S. C. C. non paucis declarationibus interpretata est (39). Postea Pius V. Const. "*Romanus Pontifex*" 14. Oct. 1568. titulos ordinationis regularium novis sanctionibus constituit. Gregorius XIII. a. 1579. antiquioribus *titulis ordinationis* adiunxit pro collegio anglico *titulum missionis* (40). Cum non levis esset difficultas inveniendi titulos iure communi requisitos, in compluribus regionibus consuetudo obtinuit, ut Superiores ecclesiastici solo *titulo mensae* (41) vel similibus supplementis (42) veri tituli in ordinatione subdiaconorum essent contenti. Hinc postquam Pius IX. in Const. "*Apost. Sed.*" poenas iuris antiqui partim confirmavit partim limitavit atque interdum etiam auxit (43),

(38) *Card. Bellarm.* apud *Riganti* l. c. § 5. n. 113.; *Thomassin.* l. c. n. 5.; *Scherer* l. c. p. 363. V.

(39) *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. XI. cap. 2. n. 9. sq. 14. sq.; *Phillips* l. c. p. 610. sq.; ed. *Richt. Conc. Trid.* p. 112. sq.; *Lingen et Reuss, Causae select.* S. C. C. p. 8. sq. Quodsi Concilium Tridentinum Sess. XXIII. cap. 16. de ref. statuit, ut clerici ordinatione determinatis ecclesiis adscriberentur, ubi suis fungerentur muneribus, huiusmodi adscriptio non est *titulus ordinationis*, imo ex disciplina vigente in plerisque dioecibus et in ipsa alma Urbe non est recepta. Cuius disciplinae ratio est sine dubio educatio cleri in seminariis, in quibus adscriptio clericorum menti Patrum Tridentinorum summopere conformis habetur. Cfr. *Benedict. XIV.* l. c. n. 9.; *Gasparri* l. c. n. 582. sq.

(40) Qui *titulus ordinationis* postea ad alia quoque collegia pontificia fuit extensus v. g. a. 1584. ad collegium germanic. et hung. et ab Urban. VIII. Const. "*Ad uberes*" 18. Maii 1638. ad omnia collegia S. C. de Prop. F. subiecta. Cfr. ed. *Richt. Conc. Trid.* p. 116.

(41) *Titulus mensae*, qui paulatim ex saec. 16. videtur esse in praxi receptus (cfr. *Arch. f. k. K. t. III.* p. 270.), nequaquam illico in Curia Romana approbatus est. Etenim S. C. C. in caus. Florent. 28. Iun. 1704. *titulum mensae* vel ab ipso Imperatore concessum ad ordinationem non sufficere declaravit. Cfr. ed. *Richt. Conc. Trid.* p. 116. n. 32. At in recentioribus *concordatis* (cfr. *Nussi* l. c. p. 93.) et Concil. provinc. v. g. Viennensi a. 1858. (*Collect. Lac. t. V. col. 173.*) *titulus mensae* legitimus habetur.

(42) V. g. *titulus servitii dioecisani* (qui nititur promissione sese mancipandi servitio dioecesis), *seminarii*, *mensae communis*, *administrationis*. Cfr. de privilegio iam ab Eugenio IV. Ecclesiae Metropolitanae in civitate Florentina concesso: *Conc. Trid.* ed. *Richt.* p. 116. n. 33.; de praxi Mexicana a S. C. C. 21. Iun. 1879. approbata in *Act. S. Sed.* vol. XII. p. 569. sq.; *Conc. plenar. Amer. lat.* (a. 1899.) n. 582.; *Scherer* l. c. p. 364.

(43) *Bucceroni*, *Commentar. de Const. "Apost. Sed."* n. 97. 99.

pro Concilio Vaticano schema (44) de titulis ordinationis fuerat concinnatum, in quo salvis principiis iuris antiqui rigor est emollitus et *titulus* quidam *servitii dioecessani* approbatus.

92. *Disciplina vigens.* Nunc in *Ecclesia* quatuor sunt tituli (45) ordinationis iure communi probati et ante ordinationem *subdiaconi* ab Archidiacono publicandi, e quibus tres priores potissimum clero *saeculari* proprii sunt, quartus vero solis *regularibus* reservatus est.

I. Titulus *proprius* et *ordinarius* (46) praesertim clericorum *saecularium* (47) est *titulus beneficii ecclesiastici* (48). Is in eo consistit, ut clericus promovendus ad sacrum subdiaconatus (49) ordinem pacifice possideat (50) *verum, certum, perpetuum beneficium ecclesiasticum* (51), quod sibi iuxta taxam synodalem vel regionis morem (52) ad honestam sustentatio-

(44) *Martin*, Collectio docum. Conc. Vatic. p. 144.

(45) *Schmalzgr.* h. t. 11. n. 52. sq.; *Pirhing* h. t. 11. n. 68. sq.; *Many* l. c. n. 135. sq.

(46) Conc. Trid. Sess. XXI. cap. 2. de ref. iunct. cap. 4. 16. X. de praeb. III. 5.

(47) *Riganti* l. c. n. 31. Novitii atque professi votorum simplicium quoad titulum ordinationis, nisi speciale habeant indultum apost., clericis *saecularibus* aequiparantur.

(48) Cfr. Conc. Trid. l. c.; *Many* l. c. n. 136. sq. ♥

(49) Cap. 16. X. de praeb. III. 5.; Conc. Trid. l. c.; Pontif. Rom. P. I. De ord. subdiac. iure tantum particulari ad ordines subdiaconatu inferiores titulus quidam vel cautio requirebatur. Cfr. de praxi Romana (nunc antiquata) exigendi pro prima tonsura aliquem titulum: *Honorante* l. c. p. 5. et mandatum Clement. XI. 25. Febr. 1718.; de *antiqua disciplina regni* utriusque Siciliae et Sardiniae: Conc. prov. Neapolit. (a. 1699.) in Collect. Lac. t. I. col. 189. sq.; *Nassi* l. c. p. 87. 90. 91.; de praxi in insula Milevitana etiam nunc vigente: Pii VI. Const. " *Ea semper* " 25. Iun. 1777.; S. C. C. in caus. Milevit. 9. Aug. 1890.; *Gasparri* l. c. n. 595.

(50) Conc. Trid. Sess. XXI. cap. 2. de ref.; *Pirhing* l. c. n. 71.; *Riganti* l. c. n. 71. cum decis. S. C. C. in caus. Vincent. 26. Sept. 1623.

(51) Quare beneficium *manuale* ad nutum revocabile, capellania vel vicaria temporanea vel similes redditus incerti non sufficiunt ad constituendum titulum beneficii, nisi accedat dispensatio, aut collator vel patronus beneficii manualis sese *legaliter obliget non utendi* iure suo *revocationis, donec* ordinatus verum beneficium aut aliud sufficiens patrimonium sacrum acquirat. Cfr. declar. S. C. C. in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 113. 193.; *Riganti* l. c. n. 32. sq.; *Pirhing* l. c. n. 69.; *Scherer* l. c. p. 362.; Act. S. Sed. vol. V. p. 113. sq.; *Lingen et Reuss*, Caus. select. S. C. C. p. 14. sq.

(52) In beneficio *residentiali* non attenditur taxa synodalis *loci* domicilii clerici ordinati, sed *loci beneficii*, ut constat ex declar. S. C. C. in caus. Rom. 27. Maii 1713. in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 112. Cfr. de computandis oneribus Missarum beneficio forte adiectis: S. C. C. in caus. Ari-

nem sufficiat (53). Quare licet quis in poenam sui delicti forma canonica servata etiam *beneficio tituli* ordinationis privari possit (cfr. S. C. C. in caus. Null. Quastallae 31. Iul. 28. Aug. 1660., in caus. Firman. 30. Maii 1665. in ed. *Richt. Conc. Trid.* p. 113.), tamen eidem beneficio resignare non potest, nisi forma legitima accurate servata et subrogato novo titulo ordinationis in locum beneficii resignati. Cfr. S. C. C. in caus. Lancianen. 9. Febr. 1726. l. c. p. 113.

II. Tituli *subsidiarii* ordinationis, ob quos quis tantum in casu *necessitatis* vel *utilitatis* Ecclesiae secundum prudens iudicium Episcopi, non v. g. propter solum solatium parentum ad sacros ordines promoveri potest, sunt *patrimonium* vel *pensio* (54).

Et *titulus* quidem *patrimonii* sunt bona propria ipsius clerici ordinandi *legitime* acquisita (55), *sufficiencia* ad congruam sustentationem iuxta taxam synodalem vel probatam regionis consuetudinem, *certa* (56), *immobilia* vel saltem ita *secura*, ut immobilibus aequiparentur (57). Praeterea *libera* sint oportet ab omni hypotheca, *vere frugifera*, *firma* et *stabilia* sive vinculata, ut ab ordinato clerico sine licentia Episcopi valide alienari non possint, donec is beneficium ecclesiasticum ad congruam sustentationem sufficiens sit adeptus vel aliunde habeat bona, quibus honeste sustentari possit (58).

min. 17. Iul. 1723. in ed. *Richt. Conc. Trid.* p. 113.; *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. XII. cap. 9. n. 3. sq.; *Riganti* l. c. n. 49. sq.; *Honorante* l. c. p. 36. sq. de praxi Romana; *Gasparri* l. c. n. 599.

(53) Cap. 4. 16. X. de praeb. III. 5.; Conc. Trid. Sess. XXI. cap. 2. de ref.; *Pirhing* l. c. n. 70.

(54) Conc. Trid. Sess. XXI. cap. 2. de ref. iunct. Innoc. XI. Litt. encycl. per S. C. C. 13. Maii 1679. ad omnes Episcopos missis et decis. S. C. C. 9. Sept. 1789. Cfr. *Giraldi*, Expos. iur. pont. P. II. sect. 55.; *Many* l. c. n. 138. sq.

(55) Hinc bona illa quamvis dicantur patrimonium sacrum, tamen in verum dominium *Ecclesiae* non transeunt, sed remanent in dominio *privato* clerici ordinati. Cfr. *Riganti* l. c. n. 132. sq.; *Benedict. XIV.*, Inst. eccles. 26.

(56) Fructus igitur propriae industriae, titulus litteraturae vel doctoris theologiae vel iuris canonici (S. C. C. 23. Maii 1609.) legitimum patrimonium sacrum non constituunt. Cfr. S. C. C. in caus. Segunt. 1589.; *Benedict. XIV.* l. c.

(57) Pii V. Const. « *Cum onus* » 19. Ian. 1569.; S. C. C. 2. Mart. 1861. in Act. S. Sed. vol. I. p. 344. sq.; S. C. C. in caus. Sipont. 29. Nov. 1690. in ed. *Richt. Conc. Trid.* p. 114.; *Benedict. XIV.* l. c.

(58) Conc. Trid. l. c.; *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. XII. cap. 9. n. 1.

Titulus vero pensionis est census quidam aut fructibus beneficii ecclesiastici (59) vel aliis bonis ecclesiasticis impositus aut per ecclesiasticam vel laicam personam singularem vel communitatem praestandus, sed super bonis immobilibus vel aliis bonis iisdem quoad securitatem equiparatis v. g. obligationibus Status fundatus sit oportet (60). *Conditiones*, quae de titulo patrimonii tanquam necessariae supra fuerunt expositae, etiam in titulo pensionis requiruntur. Quare cum titulus ad promotionem in sacris ordinibus ex iure communi et generali requiratur, Episcopi super titulo *dispensare* nequeunt, nisi indultum habeant apostolicum; secus in casibus particularibus a Sede Apostolica v. g. a S. C. C. dispensatio est petenda. Quibus in indultis vel dispensationibus accurate standum est clausulis rescriptorum.

Quodsi *Episcopus* aliquem clericum *sine titulo* ad sacros ordines illegitime promoveat, ipse (61) tenetur *necessaria vitae subsidia* egenti clerico ordinato subministrare, quamdiu ipsi aliter provisum non sit. Quae obligatio ex iuris dispositione tanquam onus reale mensae episcopalis etiam in ipsos successores Episcopi culpabiliter ordinantis transit (62). Imo *suspensionem per triennium* a collatione *ordinum* ipso iure incurrunt Episcopi aliquem ordinantes absque titulo beneficii vel patrimonii *cum pacto*, ut ordinatus non petat ab ipsis alimenta (63). Ordinatus vero sine titulo ex disciplina nunc vigente (64) suspensioni *ipso iure* non subiacet; nam Const.

(59) S. C. C. 4. Sept. 1869. in Act. S. Sed. vol. V. p. 113. sq.; *Many* l. c. n. 142., ubi tamen hunc titulum nimis restringit ad solam pensionem *canonicam* i. e. fundatam super bonis ecclesiasticis neque extendit ad pensionem *civilem*; at cum lex Tridentina non distinguat et simpliciter exigat pensionem, huiusmodi limitatio ad solam pensionem canonicam non habet fundamentum.

(60) S. C. C. in caus. Toletan. 2. Oct. 1707. in ed. *Richtl. Conc. Trid.* p. 114.; *Schmalzgr.* l. c. n. 57.; *Saegmueller* l. c. p. 177.

(61) Cap. 2. 4. 16. 23. X. de praeb. III. 5.; cap. 37. de praeb. III. 4. in Sext.; *Schmalzgr.* h. t. 11. n. 69.; *Pirhing* h. t. 11. n. 110. 111.; *Gasparri* l. c. n. 610. sq.; *Kober*, D. Suspens. p. 219.; *Hollweck* l. c. p. 288. sq.

(62) Cap. 16. X. de praeb.; *Pirhing* l. c. n. 110.

(63) Cap. 45. X. de simon. V. 3. iunct. Pii IX. Const. "*Apost. Sed.*"; *Bucceroni*, Comment. de Const. *Apost. Sed.* n. 97. 99. 103.

(64) Innocentius III. cap. 16. X. de praeb. III. 5. poenam irritationis ordinis sacri sine titulo suscepti i. e. suspensionem abrogavit; Concilium vero Trid. Sess. XXI. cap. 2. de ref. nonnisi in genere antiquorum canonum poenas innovavit. Nihilominus S. C. C. 27. Nov. 1610. tenuit fraudulenter ordinatum absque titulo esse ipso iure suspensum. Cfr. *Schmalzgr.* h. t. 11. n. 70. Eandem sententiam rigidiorem etiam quoad *ordinatum* iam adopta-

“ *Apost. Sed.* „ de ista poena tacet; at per ferendam sententiam eadem poena etiam nunc plecti potest. Multoque minus ordinatus in *suspensionem* proprie dictam ipso iure incidit, si titulum ordinationis legitime constitutum *inculpabiliter* amittat (65).

III. Titulus *ordinarius*, quo clerici *regulares* (66) ad sacros ordines promoventur, est *titulus* monasterii sive religionis vel professionis religiosae sive *paupertatis*. Quo titulo ii soli viri religiosi ad *subdiaconatum* promoveri possunt, qui in vero ordine religioso *solemnem* professionem emiserunt (67), nisi ille titulus ex speciali *privilegio* Sedis Apostolicae etiam ad professos votorum *simplicium* in ordinibus vel congregationibus religiosis fuerit extensus (68). Multo magis igitur a titulo pau-

verat Sixtus V. Const. „ *Sanctum* „ 5. Ian. 1589. §§ 2. 3. cuius severitatem Clemens VIII. Const. „ *Romanum Pontificem* „ 28. Febr. 1596. ad tramites iuris communis reduxit. Cfr. Scherer l. c. p. 367. sq.; Bucceroni l. c. n. 97. 39.; Hinschius l. c. t. V. p. 856. sq.; Hollweck l. c. p. 294. sq.

(65) S. C. C. 8. Iul. 1876. in Act. S. Sed. vol. X. p. 173. sq.

(66) Cuius tituli vestigia iam reperiuntur c. 6. Conc. Chalced. (a. 451.) = c. 1. D. 70. At neque in iure Decretalium (cfr. cap. 1. § 8. de stat. monach. III. 10.) neque in ipso Conc. Trid. Sess. XXI. cap. 2. de ref. quidquam expresse de titulo ordinationis *regularium* statuitur. Mansit igitur ius antiquum, vi cuius regulares ipsa professione religiosa et vita communi sufficienter videbantur provisi de honesta et perpetua sustentatione. Cum autem plures sibi vindicarent illum *favorem*, qui nonnisi *extrinseca* quadam *specie* statum religiosum amplexi erant. Pius V. Const. „ *Romanus Pontifex* „ 14. Oct. 1568. prima vice universum hoc negotium *lege scripta* accuratius ordinavit.

(67) Pii V. cit. Const. „ *Rom. Pontifex* „; Pii IX. declar. 12. Iun. 1858.

(68) Huiusmodi privilegium Societati Iesu pro clericis professis votorum simplicem est concessum. Cfr. Gregor. XIII. Const. „ *Ex Sed. Apostolicae* „ 28. Febr. 1573. Aliae quoque congregationes religiosae similia privilegia consecutae sunt. V. g. congr. SS. Redempt. ex Leonis XII. Const. „ *Inter religiosas* „ 11. Mart. 1828. suos clericos professos votis simplicibus tantum obstrictos „ *titulo mensae communis* „ ad sacros ordines promovere potest. Cfr. de aliis exemplis Alexand. VII. Const. „ *Sacrosanti* „ 26. Sept. 1659.; Benedict. XIV. Const. „ *Aequa* „ 5. Apr. 1744.; *Riganti* l. c. § 5. n. 14. sq. Quodsi *Santi* l. c. h. t. 11. n. 48. existimat viros religiosos post susceptos sacros ordines ex communitate religiosa dimissos de honesta sustentatione a *Praelatis* „*religiosis*“ esse providendos, errat in facto et in iure. Speciatim quoad societatem Iesu allegato euidam suspecto et antiquato decreto non solum contrariae sunt recentiores et iteratae declarationes S. C. C. v. g. 8. Aug. 1705. et 28. Febr. 1722. in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 116., sed etiam specialis et expressa Benedicti XIII. Const. „ *Iniuncti nobis* „ 12. Iun. 1728. Cfr. quoque *Riganti* l. c. n. 175. sq.; *Scherer* l. c. p. 366.; *Civiltà Cattolica* (a. 1886.) vol. III. p. 471. sq. Nostra vero aetate viri religiosi sive votorum solemnium sive votorum simplicium, qui ex religionibus vel con-

pertatis exclusi sunt *novitii*, qui sicuti professi votorum simplicium ceteris conditionibus servatis nonnisi titulo *beneficii ecclesiastici vel patrimonii* sacro subdiaconatus ordine sunt initiandi. Cfr. S. C. sup. stat. regul. 20. Ian. 1860.; *Sentis* l. c. p. 17.; Arch. f. k. K. t. XVII. p. 70.

Imo *Episcopus suspensionem* a collatione ordinum Romano Pontifici reservatam ipso iure per annum incurrit, qui excepto casu legitimi privilegii *ordinem sacrum confert* absque titulo *beneficii vel patrimonii* clerico in aliqua congregatione viventi, in qua solemnis professio non emittitur vel etiam religioso nondum solemniter professo (69). *Suspensio religiosi ordinati sine titulo* contra Pii V. Const. " *Rom. Pontifex* „ quae ipso iure fuerat inflicta, in nova Pii IX. Const. " *Apost. Sed.* „ non commemoratur ideoque abrogata est.

93. *Scholion.* Cum finis legis ecclesiasticae de titulo ordinationis sit spectandus, qui variis modis diversisque formis potest obtineri, neque miracula sint temere exspectanda, vel servili quadam ratione subsidia a guberniis imploranda, praeter varia supplementa (70) titularum iure communi approbatorum Episcopi in Conciliis provincialibus congre-

gregationibus religiosis post susceptum sacrum ordinem aut propter delictum fuerunt iuste expulsi aut ipsis sponte petentibus legitime dimissi, quoad patrimonium sacrum sive titulum ordinationis stare debent novo decreto generali S. C. Ep. et Reg. " *Auctis admodum* „ 4. Nov. 1892. dato et a Leone XIII. confirmato. Quodsi *Gasparri* l. c. n. 588. simpliciter asserit: " *Hoc decretum non videtur applicari Societati Iesu* „ huiusmodi generalis assertio non est accurata.

(69) Pii IX. Const. " *Apost. Sed.* „; *Bucceroni* l. c. n. 99.; *Gasparri* l. c. n. 613.; *Many* l. c. n. 150. sq.

(70) In regionibus praesertim S. C. de Prop. Fide subiectis velut in Anglia, Hibernia, America septentrionali vices tituli ordinationis iure communi probati subit *titulus missionis*. Cfr. Collect. Lac. t. III. col. 152. 153. 385. 964.; Arch. f. k. K. t. 22. p. 128. t. 55. p. 195.; *Putzer* l. c. n. 211.; *Many* l. c. n. 144. sq. In *Germania* frequenter occurrit *titulus mensae*, qui consistit in promissione munita cautione tertiae personae sive publicae sive privatae, ecclesiasticae vel laicae clerico ad sacros ordines promoti certam sustentationem honestam *tum* praestandi, *cum* ad officia ecclesiastica obeunda ordinarie *citra culpam* inhabilis factus est. Cfr. Arch. f. k. K. t. 3. p. 257. sq.; *Scherer* l. c. p. 364. sq.; *Saegmueller*, Lehrb. d. k. K. p. 176. 178. sq. In *Hungaria* contenti sunt titulo servitii *dioecesan.* Cfr. Collect. Lac. t. V. col. 686. Pariter in *Gallia* titulus obedientiae sive promissionis servitii dioecesanis admittitur. Cfr. Collect. Lac. t. IV. col. 1189. et indic. v. *Ordinatio* II. 18. 19. 20. iunct. *Craisson*, Manuale iur. can. t. II. p. 249.; *Many* l. c. n. 146. sq. Pro republica Mexicana titulus *administrationis* approbatus est. Cfr. Act. S. Sed. vol. XII. p. 569. sq.; *Gasparri* l. c. n. 614. 609. In Ecclesia orientali generatim retinent titulos c. 6. Conc. Chalced. (a. 451.)

gati (71). clerus populusque fidelis partim erectione domorum pro emeritis sacerdotibus partim foundationibus et associationibus dioecesanis ipsi manum operi admovent, ut sacerdotibus pauperibus vel aëgrotis vel inhabilibus ferrent subsidium.

Dispensatio a titulo pro ordinibus recipiendis a S. C. de Sacr. est obtinenda; pro constitutis in sacro presbyteratus ordine a S. C. C. (S. C. Cons. 27. Febr. 1903.).

TITULUS VII.

DE IRREGULARITATIBUS ALIISQUE IMPEDIMENTIS SUBIECTI SACRAE ORDINATIONIS.

(*Lib. I. tit. 11. 17-21. incl.; lib. V. tit. 37. de poen.,
tit. 3. sq. 12. 14. 25. 27. 28. 29. 30.*)

94. Fontes: Decret. Grat. D. 56. 54. 51. et 53. 49. et 55. 26. 27. 33. 34. et C. XXVIII. q. 3. — Cpl. I. lib. I. tit. 9. sq.; cpl. II. l. I. tit. 9. sq.; cpl. III. l. I. tit. 13. sq.; cpl. IV. l. I. tit. 9. sq.; cpl. V. l. I. tit. 9. sq. — Decretal. Greg. IX. l. c.; Decretal. Bonif. VIII. lib. I. tit. 11. 12. — Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 15. de ref., Sess. XXIII. cap. 17. de ref. — Decretal. Clement. P. VIII. ed. *Sentis* p. 15. sq. 23. sq. — Collect. S. C. de Prop. F. n. 1163. sq.; Caus. select. S. C. C. ed. *Lingen et Reuss* p. 17. sq.; Act. S. Sed. in ind. v. Irregularitas. — Conc. Remens. (a. 1857.) in Collect. Lac. t. IV. col. 218. sq.; Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 155. sq.; Synod. Alex. Copt. (a. 1898.) p. 141. sq.

Scriptores: Comment. iur. Decretal. in cit. tit. — *Paucapalea et Steph. Tornac.* in Summ. cit. — *S. Raymund.*, Summa l. III. tit. I. sq. — *Zech.* Hierarch. eccl. tit. 2. de irregular. §§ 10. sq.; *Devoti*, Inst. canon. l. I. tit. 7.; *Phillips* l. c. §§ 46. sq.; *Scherer* l. c. t. I. p. 335. sq.; *Hinschius* l. c. t. I. p. 7. sq. — *Borghasius*, De irregularitatib.; *Maiolus*, De irregularitatib.; *Ugolinus*, De irregularitatib.; *Suarez*, De censuris... itemque de irregularitate disp. 40. sq.; *Gibalinus*, De irregularitatib.; *Ferraris* l. c. v. Irregularitas; *Boenninghausen*, De irregularitatibus; *Gasparri* l. c. n. 155. sq.; *Lega*, De iud. eccl. t. III. p. 275. sq. — *Thomassin* l. c. P. II. l. I. cap. 56. sq. (1); *Hallier* l. c. P. II. sect. 4.; *Richert*, D. Anfaenge d. Irregularit.; *Hilarius a Sexten*, De censuris eccl. et de irregularit. p. 275. sq.

Praenotiones.

95. Post explicationem qualitaturn, quae in ordinandis requiruntur, compluribus titulis libri I. facile sub una rursus statutus; at in praxi admittunt etiam titulum *missionis* vel *dioecesis* vel ad *nomen* Ecclesiae patriarchalis. Cfr. Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 140.; *Many* l. c. n. 149.

(71) Collect. Lac. t. IV. col. 436. et indic. v. Sacerdotes.

(1) De hac materia utiliter etiam moralistae consuluntur v. g. *S. Alphons.*, Theolog. moral. l. VII. cap. 5.; *Bucceroni*, Instit. theol. moral. vol. II. p. 406. sq.; *Lehmkuhl*, Theol. mor. vol. II. n. 1002. sq.; *D'Annibale*, Summula theol. moral. P. I. n. 399. sq.; *Ballerini-Palmieri*, Opus theol. morale t. III. p. 328. sq.

brica: " *De irregularitatibus aliisque impedimentis* „ comprehendendis (2) proponuntur illa specialia impedimenta, quae saltem ratione *defectus licitae* ordinationi promovendi clerici obstant. A qua disputatione etiam inquisitio de irregularitatibus *in genere* et de particularibus irregularitatibus ex *delicto* non videtur esse penitus separanda aut ad quintum librum remittenda (3). Proprius enim locus disputandi de irregularitatibus et impedimentis sacrae ordinationis est in libro primo Decretalium, ubi ius constitutum de *hierarchia ordinis* explicatur, sicut ad librum quartum sive ius matrimoniale pertinet disquisitio de impedimentis matrimonialibus (4).

§ 1. DE IRREGULARITATIBUS UNIVERSIM SPECTATIS.

I. De notione, divisione, origine irregularitatum.

96. I. **Definitio.** Irregularitas est impedimentum canonicum ex se directe ac primario *prohibens* acceptionem ordinum ecclesiasticorum et consequenter etiam usum eorum (5).

Quare irregularitas est in genere *impedimenti*, quod neque *culpam necessario* supponit neque essentialiter et semper rationem *poenae vindicativae* habet (6) (cfr. cap. 1. § 1. in med. de

(2) *Zallinger* l. c. I. I. tit. 23.-28. incl. I. V. tit. 23.-31. quos veluti sub una rubrica et per modum unius tituli explicat.

(3) *Schmalzgr.* l. c. I. V. tit. 37. n. 66. sq. pro more aliorum commentatorum inserit disputationem de irregularitate *in genere*, postquam lib. I. iam de compluribus irregularitatibus in *specie* agit. At cum non paucae irregularitates saltem *secundario* verae sint *poenae vindicativae*, ratio illa *secundaria* sine dubio effecit, ut irregularitates ex *delicto* iuri criminali sive libro quinto reservarentur.

(4) *Gasparri* l. c. n. 179.; aliter *Lega*, De iud. eccl. t. III. p. 275. sq. cum antiquis commentatoribus de irregularitatibus disputat in iure criminali.

(5) Ita optime *Suarez* l. c. disp. 40. sect. 1. definit irregularitatem *in genere*, ut recte notat *D'Annibale*, Summula P. I. n. 399. not. 2.; *Schmalzgr.* l. c. I. V. tit. 37. n. 60. sq.; *Lega* l. c. p. 276. 282. not. 1.; *Gasparri* l. c. n. 157. 167., ubi tamen non pauca in definitionem irregularitatis inserit, quae sunt superflua aut controversa communique usu non recepta. Quae in definitione irregularitatis sensu stricto et sensu lato et in enumeratione irregularitatum similis quaedam est discrepantia doctorum atque in definiendis et dividendis et enumerandis impedimentis *matrimonii prohibentibus*. Cfr. v. g. *Gasparri*, De matrim. n. 247. sq. 433.; *Van de Burget*, De matrim. n. 285. sq.; Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 156. sq., ubi enumerantur *sex* irregularitates ex *delicto* et deinde *octo* ex *defectu*, inter quas refertur etiam irregularitas ex *defectu aetatis* certe non perpetua.

(6) At nihil obstat, quominus irregularitates quaedam *secundaria* et *accessoria* ratione simul sint *poenae vindicativae*. Cfr. *Suarez* l. c. n. 2.

privil. V. 7. in Extravg. com.) neque unquam *censuris* sive poenis medicinalibus adnumeratur, sed *principaliter ob reverentiam et dignitatem divini ministerii* est introductum (7). ut viri ad ministerium sacrum *rite et convenienter* obeundum inepti a susceptione et exercitio ordinum arceantur. Porro *canonicum* vocatur impedimentum, non solum ut excludantur omnes usurpationes potestatis *civilis* statuendi impedimenta sacrae ordinationis, sed etiam illae prohibitiones, quae nituntur *solo iure divino* naturali et positivo atque aliquem possunt reddere *indignum* vel ineptum, sed non *irregularem*, nisi saltem *etiam* prohibitio *legis positivae Ecclesiae* accedat (8). Denique si irregularitas dicitur impedimentum, intelligitur prohibitio *personalis*, quae afficit *statum personae* eamque sequitur ut umbra, non quaelibet alia prohibitio, quae ordinationem quandam reddit illicitam ob causam ab illa *inhabilitate personae* prorsus distinctam v. g. propter neglectum legitimi temporis vel loci.

Prohibens vero impedimentum est irregularitas, non *dirimens*. Nam Ecclesia suis legibus prohibentibus ordines *hierarchicos* tantum illicitos, non invalidos efficere *potest*, primam autem tonsuram et ordines infra diaconatum certe *de facto* non irritat in irregulari, licet de iure irritare *possit* (9). Quare verae *incapacitates* vel *inhabilitates* irregularitatibus non adnumerantur.

Aliis verbis definitionis "*ex se directe et primario*" indicatur scopus *directus* et *principalis* irregularitatis, qui consistit in exclusione a suscipiendis ordinibus ecclesiasticis *etiam a gradu primae tonsurae*, non ab acquirendo gradu in hierarchia *iurisdictionis* vel a beneficio *ecclesiastico* (10).

Quare irregularitas *differt* ab *excommunicatione*, quae *directe* privat *communicatione* fidelium, a *suspensione* etiam perpetua, quae *directe* aufert *exercitium* susceptorum ordinum,

(7) Suarez l. c. n. 2.; Boenninghausen l. c. fasc. I. p. 4. sq., qui non satis distinguit inter censuram et poenam vindicativam *extraordinariam*; cap. 20. X. de S. V. V. 40.

(8) Cap. 18. de sent. exc. V. 11. in Sext.; Schmalzgr. l. c. n. 67.; Suarez l. c. sect. 2. n. 3. 4.

(9) Suarez l. c. sect. 2. n. 1.; Schmalzgr. l. c. n. 90.; Gasparri, De sacr. ordin. n. 170.; Ballerini-Palmieri l. c. p. 329.

(10) Cap. 2. X. de cleric. non ord. V. 28.; Suarez l. c. sect. 1. n. 5. sq. sect. 2. n. 15. sq.; Schmalzgr. l. c. n. 68.; Gasparri l. c. n. 167.; Lega l. c. p. 276. not. 1. p. 280. sq.

ab *interdicto*, quod privat *divinis officiis*, a *degradatione* (11), quae de se non tantum *usu ordinum* susceptorum privat, sed etiam *ipsos ordines* et potestatem ordinis ipsamque primam tonsuram saltem *iuridice* atque *moralis* quadam aestimatione tollit. Id, quod fit per *sententiam iudicalem* ab *homine* latam, cum irregularitas semper ipso *facto* sive *iure* incurratur, salva tamen auctoritate Romani Pontificis (12). Insuper omnes illi quatuor actus modo enumerati essentialiter sunt *poenae* sive vindicativae sive medicinales, unde denuo essentialiter ab irregularitate differunt, ut patet ex praecedentibus.

Denique verbo "*consequenter* „ insinuatur effectus *secundarius* et *indirectus*, qui ex natura rei sequitur ex effectu primario. Nam optimo iure quis prohibetur ab *exercendo* ordine iam suscepto, quem suscipere impeditur. Quae prohibitio usus ordinis suscepti ad ordines *minores* non est extendenda, quatenus functiones ordinum minorum secundum disciplinam nunc vigentem pro more laicorum, *non ex officio* et *solemniter* exercentur (13).

II. *Divisio*. Irregularitas dividitur (14): *a) Ratione causae proximae* in irregularitatem ex *defectu* et in irregularitatem ex *delicto*. Illa statuta est a iure canonico propter solum defectum sive innoxium sive aliquo modo culpabilem, quo exercitium sacri ministerii ita impeditur, ut saltem cum debita decentia fieri non possit v. g. ob dubium de homicidio patrato. Altera irregularitas ordinarie inducitur non ex delicto *alieno*, sed ex vero certoque *peccato personali, mortali, externo* et *opere consummato*, etiam *occulto*, propter quod lex ecclesiastica aliquem *primario* tanquam inhabilem ob *decentiam sacri ministerii, secundario* vero in *poenam vindicativam* delicti ab ordinibus suscipiendis aut ab exercitio ordinum susceptorum prohibet (15).

(11) *Schmalzgr.* l. c. n. 69.; *Gasparri* l. c. n. 175. sq.

(12) *Gasparri* l. c. n. 164.; *Boenningh.* l. c. p. 5. sq.; *Scherer* l. c. p. 337.

(13) *Suarez* l. c. sect. 2. n. 8. sq.; cap. 2. X. de cleric. pugn. V. 14. "*Nec praedictus sacerdos.... debet in sacris ordinibus ministrare* „; *Gasparri* l. c. n. 150. sq. 171.

(14) *Suarez* l. c. sect. 3.; *Lega* l. c. p. 187.

(15) Cap. 14. X. de purg. can. V. 34.; *Suarez*, De leg. l. V. cap. 19. n. 10.; *Lega* l. c. p. 277.; *Hollweck*, D. k. Strafg. §§ 70. sq.; *Hofmann* in Act. theol. t. 22. p. 703.; *Pulzer* l. c. n. 102.; *Bucceroni*, Instit. theolog. moral. vol. II. p. 408.; *Lehmkuhl*, Theolog. moral. vol. II. p. 103.; *Gasparri* l. c. n. 178. sq.; *D'Annibale*, Summula P. I. n. 409. 412. Cfr. infra h. tom. II. n. 139. sq. 143. sq. (de irregularitate ex haeresi vel homicidio).

b) Ratione extensionis in totalem, qua quis ab ipso statu clericali omnibusque ordinibus suscipiendis susceptisque exercendis arcetur, et in *partialem*, quae tantum privat ascensu ad superiores ordines relicto exercitio totali vel saltem partiali ordinum iam receptorum.

c) Ratione durationis in perpetuam, quae sola dispensatione tollitur, et in *temporalem*, quae ipso lapsu temporis cessat.

d) Ratione gravitatis materiae in dispensabilem atque in indispensablem saltem ex ordinaria praxi Ecclesiae. Etenim irregularitates, quatenus nituntur solo iure canonico, certe in casibus particularibus per dispensationem Ecclesiae valide *semper* auferri possunt; at de facto Ecclesia super omnibus irregularitatibus dispensare *non solet* (16).

(16) Ex divisionibus allatis principalis est illa in irregularitates *ex defectu et ex delicto*. Quodsi irregularitas in definitione dicatur esse "*perpetuum*" impedimentum et semper *individuum* sive *totale* saltem quoad exclusionem a *susceptione* ordinum, irregularitas sensu quodam *restricto* intelligitur. Qua definitione admissa divisio secundo vel tertio loco relata non amplius fieri potest. Cfr. *Thesaurus*, De poenis eccles. P. II. v. Ordines cap. 1.; *D'Annibale* l. c. n. 399, not. 10. iunct. *Gasparri* l. c. n. 171, 177. Cfr. de divisione irregularitatis in irregularitatem contractam per *propriam* hominis actionem et *sine* propria hominis actione ortam, in *antecedentem* et *subsequentem* secundum notissimam illam divisionem impedimentorum matrimonialium; e quibus prior impedit ab *ascensu* ad primam tonsuram et ordines, altera ab *exercitio* ordinum alias legitime susceptorum: *Suarez*, De censur. l. c. n. 22. sq.; *Scherer* l. c. p. 337. Denique etiam mentio facienda est divisionis irregularitatum in *occultas* et *publicas*, quae praesertim maximi momenti est (v. g. quoad dispensationes) in irregularitatibus ex delicto contractis partim in *utroque* foro tum externo tum interno partim in solo foro *interno* partim in solo foro *externo*, v. g. si iudex tulit falsam sententiam de homicidio patrato. Et *publica* quidem irregularitas habenda est non solum illa, quae *de facto compluribus* est nota, sed etiam quae actu quidem ignoratur, sed ex documentis scriptis et publicis quancumque probari potest. Cfr. S. C. C. in caus. Mohilov. 9. Iul. 1881. *Occulta* vero merito censetur, quae a *paucis* cognoscitur et iis in circumstantiis, ut *facile* evulgari non praevideatur. Cfr. *Hollweck* l. c. §§ 71. sq.; *Gasparri* l. c. n. 222.

Quamvis sententia in textu propugnata in traditis divisionibus et deinde in explicatione singularum irregularitatum nitatur communiori saltem antiquorum canonistarum doctrina; cum tamen irregularitas sit impedimentum canonicum *mere prohibens*, non irritans ordinationem, ex natura rei difficile est distinguere irregularitatem ab *alio impedimento* sive *prohibitione*, etiamsi ratio habeatur illius obiectivae indecentiae quam irregularitas dicitur importare. Quae obiectiva indecentia *aliqua ratione* est fundamentum cuiuslibet prohibitionis ordinem recipiendi aut exercendi per legem impositae, et potest habere gradus nec in omnibus et singulis

III. Notae historicae. a) De irregularitatibus ex defectu.

Irregularitates, quae in Ecclesia catholica iam pridem sunt institutae, profecto *legibus veteris testamenti* de irregularitatibus sacerdotum antiquae legis *non nituntur*, sed iisdem legibus praeformatae dici possunt (17). Nam quod naturali decentia et reverentia rebus sacris debita iam commendatur, id propter insigne exemplum ab ipso divino legislatore veteris testamenti datum facile ad multo perfectius sacerdotium novae legis fuit applicatum.

Origo irregularitatum praesertim est repetenda ex praeceptis S. Pauli Apostoli de ordinibus conferendis, quibus v. g. bigamos ab Episcopatu repellit (18). Irregularitates, quae suadente ratione naturali ipsa apostolica auctoritate fuerunt constitutae, primis iam saeculis non solum ab Ecclesia denuo sunt confirmatae (19), sed etiam novis legibus latis auctae atque accuratius circumscriptae (20).

At quamvis ius de irregularitatibus conditum evidenter sit antiquissimum, tamen proprium *artis* vocabulum “*irre-*

casibus facile est definire, an sit talis ut inde sit asserenda irregularitas: — Quare nihil obstaret, quominus e numero irregularitatum expungerentur *defectus qualitatis positivae* in ordinandis requisitae. Sicut enim defectus tituli canonici sustentationis inter irregularitates non recensetur, ita simili ratione e numero irregularitatum posset expungi defectus aetatis canonicae, scientiae requisitae vel confirmationis receptae. — Propter similem rationem ad simplices prohibitiones, quae irregularitatis naturam non habeant, possent amandari omnia impedimenta temporanea, sublata distinctione inter irregularitates perpetuas et irregularitates temporaneas, quae lapsu temporis citra dispensationem tolli possunt v. g. irregularitas neophyti, defectus libertatis ob servitutem, ob obligationem ad ratiocitinia vel ad servitium militare, defectus *actualis* bonae famae vel morum ordinis congruentium. Cfr. *Gasparri* l. c. n. 209. 139. 157. sq.; *Hilarius a Serten* l. c. p. 277. sq. 283.

Illud certe fit manifestum ex controversiis quae de singulis illis irregularitatibus agitantur; quae controversiae convenienter deciderentur reducendo ad simplices prohibitiones illas irregularitates de quibus controversia agitur an irregularitates sint, cum tamen omnes doctores admittant esse canonica impedimenta.

(17) Levit. XXI. XXII.; *Schegg*, Bibl. Archaeol. p. 541. sq.; *Richert*, Die Anfaenge. d. Irregul.; *Scherer* l. c. t. I. p. 337. not. 14.

(18) I. Timoth. III. 2. sq. V. 22.; Tit. I. 6. sq.; *Suarez* l. c. sect. 4. n. 5.

(19) Cfr. c. 17. 18. 19. Apost. et *Hefele* l. c. t. I. p. 805. sq.

(20) Cfr. c. 77. 78. 79. 80. 82. Apost. et *Hefele* l. c. p. 824. sq.; c. 30. Conc. Illiber. (a. 300.-306.); c. 2. Conc. Arelat. (a. 314.); c. 8. 11. 12. Conc. Neocaesar. (a. 314.-325.); c. 1. 2. 9. Conc. Nicaen. (a. 325.) et *Hefele* l. c. p. 377. sq. 412. sq.; c. 12. Conc. Carthag. VI. (a. 401.); c. 54. Conc. Tolet. IV. (a. 633.).

gularitatis „ saeculo demum duodecimo occurrit (21). Ex libris virorum doctorum et ex Glossa Innocentius III. verbum irregularitatis prima vice in legem ecclesiasticam inseruit (22). Exinde vox *irregularitatis* ad instar aliorum vocabulorum v. g. censurae, suspensionis in legibus ecclesiasticis et in scholis canonicis fuit recepta (23). Sed illud mirum videri potest, quod in iure Decretalium propria quaedam rubrica „ *de irregularitatibus* „ non reperiatur. Imo ne cum aliis quidem materiis irregularitas in aliqua rubrica expresse enuntiatur, ut fit v. g. in Sext. lib. V. tit. 11. de sent. excom., *suspens. et interdicti*, sed sub diversis rubricis lib. I. et lib. V. iura de irregularitatibus inseruntur (24). Inde quoque non levis orta est difficultas in discernendis irregularitatibus a suspensionibus, poenis vel prohibitionibus ecclesiasticis. Cfr. v. g. Suarez, De cens. disp. 40. sect. 7.; Gasparri l. c. n. 176.; cap. unic. tit. 3. in Extrav. Ioann. XXII. iunct. Scherer l. c. t. I. p. 337. not. 15.; Lega l. c. p. 282. not. 1. Quare mirum non est, quod complures auctores et praesertim Maiolus (Romae a. 1576.) non satis distinguentes notiones *genericas* prohibitionis, poenae, suspensionis a notione *specifica* irregularitatis, nimis multas invenerint irregularitates in iure expressas. Cui exaggerationi sese praesertim opposuit Suaresius in classico suo opere de censuris, cuius vestigia nostra aetate quandoque nimio rigore D'Annibale est secutus.

Cum generatim decretis Concilii Tridentini aut subsequentibus Constitutionibus Romanorum Pontificum aut consuetudine quadam universali usque ad nostram aetatem *novae* irregularitates iuri communi (25) introductae non fuerint, universa doctrina canonica de existentia et natura et ambitu irregularitatum ex iure *antiquo* est eruenda attentis interpretationibus authenticis postea datis (26). Quodsi Sixtus V. Const. „ *Cum de omnibus* „ 26. Nov. 1587. irregularitatem ex defectu

(21) Petr. Bles. († a. 1200.), Specul. iur. can. c. 56.; Bazianus (c. 1180.) in Gl. Baptismum ad c. 8. D. 50.; Boenningh. l. c. p. 16. sq.

(22) Innocent. III. in cap. 10. § 6. X. de renunt. l. 9. scr. a. 1206.; cap. 33. X. de testib. l. 20. scr. a. 1203.

(23) Honor. III. in cap. 24. X. de homicid. V. 12. scr. a. 1216.-1227.; Gregor. IX. in cap. 10. X. de cleric. exc. V. 27. scr. a. 1227.-1234.

(24) Cap. 4. 5. 17. X. de temp. ord. l. 11.; cap. 5. X. de furt. V. 18.

(25) Benedict. XIV., De Synod. dioec. l. XII. cap. 1. n. 4., quod Sixtus V. a. 1588. pro solo regno Portugalliae constituerit descendentes a Iudaeis ad ordines non esse promovendos; Gasparri l. c. n. 474.; infra h. tit. § 2. V. de defectu fidei confirmatae.

(26) Suarez l. c. sect. 4. n. 14.

natalium extendit, huiusmodi extensio a Gregorio XIV. Const. " *Circumspecta* „ 15. Mart. 1591. fuit revocata, et ius commune antea vigens denuo restauratum (27).

b) *De irregularitatibus ex delicto*. Cfr. notas historicas infra § 3. h. tit.

II. De potestate instituendi irregularitates.

97. Ecclesia, non potestas civilis, habet ius instituendi irregularitates et de facto quoque omnes irregularitates ecclesiastico iure sunt constitutae, neque ulla irregularitas proprie dicta nititur *solo* iure divino sive positivo sive naturali (28). Nam irregularitates in vetere testamento statutae una cum legibus caeremonialibus sunt abrogatae, impedimenta vero sacrorum ordinum, quae recenset S. Paulus v. g. de bigamis vel neophytis non ordinandis, nituntur iure apostolico, non divino et positivo iure novi testamenti. Quodsi *supposita* institutione divina sacramenti ordinis homines quidam ex ipsa natura rei sive iure naturali sunt exclusi a licita susceptione ordinum, huiusmodi prohibitiones sensu stricto irregularitates non sunt, nisi quatenus Ecclesia circa modum et gradum ita aliquid adiunxit, ut etiam sublata prohibitione divina nihilominus permaneret prohibitio ecclesiastica (29).

98. Irregularitatum institutio ex disciplina nunc in Ecclesia vigente tanquam causa maior universalem concernens Ecclesiam *soli Romano Pontifici* vel Concilio oecumenico est reservata omnibusque inferioribus Praelatis ecclesiasticis interdicta. Nam ad uniformitatem in clero et in disciplina ecclesiastica conservandam nulla admittitur irregularitas, quae iure *communi* non sit *expressa* (cfr. cit. cap. 18. de sent. excom. in Sext.), sed inferiores Praelati ius commune condere non possunt (30).

99. Omnis irregularitas immediate imponitur *ipso iure* ab Ecclesia constituto neque ad *executionem* iudicis ecclesiastici sententiam requirit neque ab homine per *sententiam* iudicalem *imponi* potest, nisi excipias R. Pontificem. Eo enim modo, non alio incurritur impedimentum vel poena, quo sunt sta-

(27) *Boenninghausen* l. c. fascic. III. p. 57. sq.

(28) Cap. 18. de sent. excom. V. 11. in Sext.; *Suarez* l. c. sect. 4. n. 1. sq.; *Gasparri* l. c. n. 158.; *Ballerini-Palmieri* l. c.

(29) Cfr. impedimenta matrimonialia disparitatis cultus et mixtae religionis.

(30) S. C. C. 13. Ian. 1685.; *Suarez* l. c. sect. 4. n. 11. sq.; *Boenningh.* l. c. p. 20.; *D'Annibale* l. c. n. 399.; *Gasparri* l. c. n. 150.; *Lega* l. c. p. 277.

tuta a lege; secus lex plane inepte uteretur illo modo imponendi impedimentum vel poenam. Iam vero lex i. e. cit. cap. 18. de sent. excom. statuit, ut *ipso iure* incurrantur irregularitates (31). Quod ius tum solum irregularitatem producit, cum est *commune* (32) atque expresse (33) et *directe* (34) hoc impedimentum statuit; minime vero requiritur, ut ius sit *scriptum*. Nam saltem irregularitates iam *constitutae* nequaquam *omnes* indiscriminatim ex solo iure scripto, sed complures ex iure non scripto sive consuetudine (35) plenam vim habent. *Sua-*

(31) *Suarez* l. c. sect. 4. n. 7. sq. Cfr. quoque cap. 1. de sent. et re iud. II. 14. in Sext.

(32) Cap. 18. de sent. excom. in Sext.; *Suarez* l. c. n. 11.; *Gasparri* l. c. n. 159.

(33) Quare irregularitas non incurritur, si etiam *post* diligentem inquisitionem *dubium iuris vel facti* perseveret, nisi excipiat *dubium de facto homicidii*. Quo dubio facti homicidii perseverante, is, qui ita dubitat, ex vera obligatione, non tantum ex consilio sese irregularem habere debet, non tamen absolute, sed quoad effectum abstinendi a celebratione et petendi dispensationem, ut patet ex coll. cap. 12. 18. 24. X. de homic. V. 12. Cfr. *Schmalzgr.* l. c. lib. V. tit. 37. n. 77. sq.; *Suarez* l. c. sect. 5. 6.; *Gasparri* l. c. n. 162. sq.; at certe in casu dubiae irregularitatis *ante* ordinationem faciendam expedit, ut secundum praxim receptam petatur dispensatio *ad cautelam*. Cfr. *Pulzer* l. c. n. 102.

(34) Hinc irregularitates non possunt deduci per argumenta ex *analogia* vel a *pari* vel a *maiori* petita, sed stricta interpretatione ex iuris sanctionibus sunt eruendae. Cfr. cit. cap. 18. de sent. exe. in Sext.; *Suarez* l. c. sect. 4. n. 15. 16.; sect. 8.; *Boenningh.* l. c. p. 20.; *Gasparri* l. c. n. 181. sq.

(35) Qua in controversia facile concedi potest secundum analogam sententiam, quae de impedimentis matrimonii defenditur (cfr. *De Angelis* l. c. l. IV. tit. 1. n. 15.), propter legem *uniformitatis* atque *dissensum* legislatoris potius supponendum per consuetudinem sive *particularem* sive *universalem* **novas** irregularitates non posse induci, nisi *expressus* habeatur consensus legislatoris supremi. Qui *expressus* consensus vel dissensus supremi legislatoris nostra aetate tam facile haberi potest, ut quaestio de inducenda *nova* irregularitate per consuetudinem universalem non sit admodum practica.

At *omnes irregularitates*, quae a scriptoribus ut vigentes recte allegari solent, ex solo iure scripto vere *universali* efficaciter repeti posse difficulter demonstratur, nisi quis non paucas irregularitates ex catalogo certarum irregularitatum delere velit. Etenim non raro scriptores, ad probandas irregularitates recurrunt ad canones quosdam *Decreti Gratiani*, qui ex sese ius scriptum *universale* non exhibent. Alii vero auctores concedunt, si ius scriptum sit *dubium*, nihilominus irregularitatem esse admittendam, quamprimum illa *communi doctorum consensu et consuetudine* Ecclesiae firmata sit. Quo in casu cum ius scriptum vere sit *dubium*, potius existentia irregularitatis iuxta generalia iuris principia de inhabilitatibus esset neganda. Nam iuxta adversarios *consuetudo* nequit inducere irregularitatem; simplex autem *consensus* doctorum etiam communis pro lege non sufficit.

resius l. c. disp. 40. sect. 5. n. 11. sq. negat generaliter vel ipsa consuetudine universali niti irregularitatem, sed argumenta, quae modeste et circumspecte profert, non videntur esse peremptoria, nec maiorem vim consecuta sunt, quod a non paucis scriptoribus repeterentur (36). Quare huic sententiae Suaresii graves auctores optimo iure calculum non adiecerunt. Cfr. v. g. *Laymann*, Theol. mor. lib. I. tract. 5. part. 5. cap. 1. n. 6.; *Reiffenstuel* l. c. lib. V. tit. 37. n. 67.; *Leuren.*, Forum benef. P. I. q. 353. n. 3.; *Schmalzgr.* l. c. l. V. tit. 37. n. 69.:

Ergo si nihilominus irregularitas admittitur, ipsius vis et obligatio ex vero iure consuetudinario Ecclesiae, in quod ille consensus doctorum et consuetudo recepta transit, non ex iure scripto est repetenda. Cfr. *De Angelis* l. c. lib. I. tit. 17. n. 2.; *Gasparri* l. c. n. 161.; *Scherer* l. c. t. I. p. 344. not. 59.; *Lega* l. c. p. 277.; *Hilarius a Sexten* l. c. p. 279. sq.

(36) Quamvis Bonifacius VIII. in parte *historica*, non dispositiva cit. cap. 18. de sent. excom. in Sext. *principium* quoddam generale ratum habeat, neque ad *unam irregularitatem* suam decisionem restringat, tamen indiscriminatim loquitur *de iure*, ideoque arbitrarie verbum *iuris* ad solum *ius scriptum* limitatur. Nam cum non sit distinguendum, ubi lex non *distinguit*, Bonifacii VIII. decisio ius consuetudinarium non excludit.

Praeterea Bonifacius VIII. l. cit. *nihil novi* statuit, ut vel ipse *Suaresius* fatetur, sed tantum applicat *generale principium* i. e. inabilitatem etiam ad ordines non esse admittendam, nisi de iuris prohibitionem constet, quemadmodum de matrimonio cap. 23. X. de sponsal. IV. 1. dicitur: "*Cum prohibitorium sit edictum de matrimonio contrahendo, ut quicumque non prohibeatur, per consequentiam admittatur*.". Cfr. etiam *Suarez* l. c. sect. 5. n. 13. i. f. At sicut ex hoc principio deduci nequit omnia impedimenta matrimonii necessario niti *edicto* sive *iure scripto*, non consuetudine, ita pariter sine sufficienti fundamento omnes irregularitates dicuntur solo iure scripto constitutae.

Denique dubium non existit, quin Bonifacius VIII. cap. 1. de fil. preb. l. 11. in Sext. *ius novum* non constituat, sed *ius antiquum* supponat. At illa *irregularitas ex defectu natalium antiquo iure* scripto ad solos ordines maiores restringitur et nonnisi *praxi* et *consuetudine* praesertim inde a Gregorio IX. usque ad Bonifacium VIII. etiam ad ordines minores fuit extensa. Ergo *ipse Bonifacius VIII.* nequaquam omnes irregularitates ex solo iure scripto reperit. Cfr. *Boenningh.* l. c. fasc. III. p. 10. Neque Bonifacius VIII. ullo verbo insinuat se consuetudinem, qua forte irregularitas *introducatur, reprobare* in antecessum tanquam *abusum et corruptelam*.

Quae doctrina haecenus exposita non eousque est extendenda, quasi irregularitas quaedam ex iure communi et universali sive scripto sive non scripto nunc vigente *per consuetudinem particularem* possit *abrogari*. Obstat enim studium Ecclesiae in hisce causis conservandi *uniformitatem* disciplinae, cum diversitas praxis in irregularitatibus non levia afferat incommoda. Praeterea ex resp. S. C. Inq. 25. Iul. 1866. 11. Iul. 1884. contrariae consuetudines particulares fuerunt reprobatae. Cfr. *Gasparri* l. c. n. 211. 470.

“ *Irregularitas autem nunquam ab homine, sed solum a iure, licet quandoque non scripto, lata est* „; Gasparri l. c. n. 161.; Act. S. Sed. vol. V. p. 561.; Boenninghausen postquam in erudito suo opere cit. fasc. I. p. 20. sententiam Suaresii adoptavit, tamen universa disputatione de singulis irregularitatibus finita in generali praefatione p. IV. (“ *re autem melius perpensa* „) a sententia Suaresii recessit et nostram amplexus est (37).

III. De subiecto passivo irregularitatum.

100. *Nemo irregularitatis capax est, qui ex iure divino a valida susceptione ordinum excluditur veluti femina vel vir non baptizatus. Omnis enim irregularitas est privatio quaedam, quae supponit capacitatem; ergo quicumque ipso iure divino ordinum recipiendorum incapaces sunt, vere irregulares dici non possunt. Quare etiamsi quis homo non baptizatus aliquos habeat defectus naturales vel morales, qui baptizatum reddunt irregularem, ante baptismum irregularis non fit; nam Ecclesia suis legibus ipsum ligare nequit. Cfr. Suarez l. c. disp. 40. sect. 7. n. 1. sq. Per baptismum vero delicta delentur. Quare ob delicta ante baptismum commissa nemo fit irregularis. At defectus etiam post baptismum manent. Hinc cum quis baptismo recepto teneatur legibus Ecclesiae, ex istis defectibus forte manentibus ipso facto contrahit irregularitatem.*

Omnes homines sive clerici sive laici, qui ordinum sunt capaces, etiam ad incurrendas irregularitates saltem ex defectu sunt habiles, dummodo in his terris Superiorem habeant (38). Quare vel ipsi Cardinales et Episcopi ab irregularitatibus iure canonico statutis non eximuntur, nisi ex speciali clausula illorum immunitas probetur (39). At Romanus Pontifex cum suis legibus quoad vim directivam, non coactivam ligetur, irregularitatibus non arctatur; at ratio naturalis supposito iure divino forte iubet propter infirmitatem vel aliam

(37) Cfr. quoque Berardi, Comm. lib. V. P. II. dissert. 4. c. 2.; Scherer l. c.; Rauch, De irregularit. cap. 1. n. 3.; Hinschius l. c. t. I. p. 11.; at Ph. Hergenroether-Hollweck l. c. p. 216. videtur consentire Suaresio.

(38) Cap. 10. §§ 1. 6. X. de renunt. l. 9.; Suarez l. c. sect. 7. n. 5.; Gasparri l. c. n. 198. sq.; Lega l. c. p. 289. sq.

(39) Cap. 4. de sent. excom. V. 11. in Sext. ad irregularitatem, quam non commemorat, nequit extendi. Cfr. Boenningh. l. c. p. 27. sq.; Hilarius a Sexten l. c. p. 281.

causam ab exercitio ordinis ipsi esse abstinendum. Etenim irregularitates magis spectant ad vim coactivam quam ad directivam (40).

Quae irregularitates ex defectu cum non nitantur dolo subiecti irregularis, dummodo excipias irregularitatem ex defectu famae in casu infamiae facti, etiam a subiectis insciis v. g. defectus natalium contrahi possunt.

At irregularitates ex delicto saltem regulariter supponunt ab ipso subiecto irregulari grave peccatum, ut in sequentibus exponetur, cum culpa theologica fuisse admissum. Quare omnes illae causae, quae in subiecto grave illud delictum cum culpa theologica impediunt, etiam illud subiectum irregularitati non reddunt obnoxium. Qua in re unica difficultas est homicidium, ob quod ius non raro videtur admittere irregularitatem, licet solummodo theologica culpa levis vel culpa iuridica intervenerit.

Hinc certe ebrii, dormientes etc. non sunt subiecta capacia contrahendi irregularitatem ex delicto. Imo nec infantes ante septennium, etsi per accidens iam sint doli capaces. Nam lex respicit communiter contingentia neque disertis verbis habet clausulam adiectam: “*Nisi malitia suppleat aetatem* „. At impuberes expleta infantia et praesertim pubertati proximi certe ex natura rei doli sunt capaces. Cfr. quoque cap. unic. de homicid. V. 4. in Clem.; Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 5. de regul. i. e. de impuberibus ingredientibus monasteria monialium; *Thesaur.* l. c. P. I. cap. 17. Nihilominus ex mitiore et probabiliori sententia impuberes ex delicto irregularitatem non contrahunt, quia generatim mitius puniendi sunt (cfr. cap. 1. 2. X. de delict. puer. V. 23.) et speciatim in poenis gravissimis videntur exprimendi. Cfr. *D' Annibale* l. c. n. 312.; *Gasparri* l. c. n. 202.; paulo aliter *Lega* l. c. p. 293. Quare in praxi ante susceptionem ordinum expedit, ut saltem ab impuberibus pubertati proximis ad cautelam petatur dispensatio. Cfr. S. C. C. in caus. Messan. 5. Iul. 1738. 17. Dec. 1740., in caus. Trident. 13. Mart. 1784.

IV. De materia et forma irregularitatum.

101. Ut Ecclesia aliquem hominem baptizatum et ordinum capacem a sacra ordinatione repellere possit, requiritur sal-

(40) Hinc Rom. Pontifex quam primum electionem acceptavit, ipso facto etiam liber fit ab omnibus irregularitatibus. Cfr. cap. 6. § 1. X. de elect. l. 6.; *Suarez* l. c. n. 7.; *Hinschius* l. c. p. 58. not. 8.

tem talis defectus, qui tanto oneri sit proportionatus. Minime autem necessarium est, ut irregularitas supponat *culpam*: nequaquam enim primo et per se statuitur ut *poena delicti*, sed tanquam *inhabilitas* mere prohibens ob *reverentiam sacri ministerii* etiam propter defectus inculpabiles (41). Quodsi irregularitas statuatur propter *delictum etiam in poenam*, requiritur et sufficit *personalis* et proprius actus *externus* (42), licet *occultus* (43), in specie sua non tantum physice, sed etiam moraliter *consummatus* (44), saltem regulariter ex culpa *theologica graviter peccaminosus*, non qualicumque modo, sed qui status clericalis decentiae specialiter repugnet (45).

Hinc ab irregularitate ex delicto incurrendo quis excusatur, si probabiliter *ignoret* delictum, quod commisit, speciali lege ecclesiastica esse prohibitum; secus dicendum, si ignorantia illa sit *crassa* vel *supina* (46). Multo magis quaelibet ignorantia etiam crassa vel supina, imo probabiliter *affectedata* quoque ab irregularitate ex delicto contrahenda excusatur, si in lege ecclesiastica ad incurrendam irregularitatem requiratur *praesumptio* vel *temeritas*. Qui vero *scit* delictum speciali lege ecclesiastica esse prohibitum, sed *probabiliter ignorat* irregularitatem illi esse adnexam, iuxta veriore sententiam recte dicitur irregularitatem incurrere (47). Nam etiam irregularitates ex delicto *principaliter* sunt *inhabilitates* prohibentes, quae a scientia non pendent; poena autem forte adiecta non est *medicinalis*, sed *vindicativa*, quae etiam ab

(41) Suarez l. c. sect. 3. n. 1. 2.; *Lega* l. c. p. 278. sq.

(42) Suarez l. c. n. 5. sq.; *Schmalzgr.* l. c. n. 74. sq.; *Gasparri* l. c. n. 178.; *D'Annibale* l. c. n. 400. not. 11.; *Hollweck* l. c. § 70.

(43) Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 6. de ref.

(44) Cap. 20. X. de homic. V. 12.; cap. 9. X. de cleric. exc. V. 27.; cap. unic. de homicid. V. 4. in Clement.

(45) Suarez l. c. sect. 3. n. 16. sq. 20.: « *Dicendum est eam voluntatem, quae sufficit ad peccandum mortaliter sufficere etiam ad contrahendam irregularitatem, si alioquin in exteriori actu est sufficiens integritas et malitia requisita ex vi verborum legis* ». *Schmalzgr.* l. c. n. 76.; *Hollweck* l. c. §§. 70. 72. Ab illa sententia Scherer l. c. n. 347. not. 75. solidis argumentis non allatis nimis generaliter recedit, licet fateatur eam a moralistis v. g. a S. Alphonso Lig. defendi; at exceptio, quae forte quoad homicidium culposum ob defectum debitae diligentiae admittitur, non est statuenda per modum regulae nimis generalis.

(46) *Schmalzgr.* l. c. n. 104. sq.; cap. 9. X. de cleric. excom. V. 27.

(47) Suarez l. c. sect. 5. n. 9.; *De Angelis* l. c. lib. I. tit. 17. n. 1.; *D'Annibale* l. c. n. 409.; *Gasparri* l. c. n. 204. sq.; *Lega* l. c. p. 294. sq.; Cfr. *Hilarius a Sexten* l. c. p. 288. sq.

ignorante incurritur (48). Item irregularitatem ex delicto non contrahit, qui actum delicti patrat ex absoluta *violen tia* physica sibi illata vel etiam ex *metu gravi extrinsecus et iniuste incusso* (49).

102. Cum irregularitates *ipso iure*, non *per sententiam* hominis incurrantur, lex non statuit irregularitatem, quotiescunque *ad executionem* requirit *sententiam hominis*. Quare optime irregularitas insinuatur, si ipsa verba “ *irregularis sit vel erit* „ secundum terminologiam nunc receptam adhibeantur (50). Quod artis vocabulum cum in iure antiquo nondum occurrat, potius ex aliis adminiculis est eruendum, utrum de irregularitate agatur, an forte de suspensione vel alia poena ecclesiastica (51).

V. De effectibus irregularitatum.

103. Irregularitas statum clericalem *antecedens* impedit licitam *susceptionem* cuiuscunque ordinis atque etiam primae tonsurae (52) et insuper *exercitium* ordinum utut valide susceptorum sub *gravi* peccato prohibet, si quis *mala fide* ad ordinationem accessit. Eadem prohibitio ab *exercitio* ordinum est asserenda, etiamsi irregularis *bona fide* ordines receperit, nisi specialis probetur *exceptio* (53). Minime vero irregularitas

(48) *Schmalzgr.* l. c. n. 108, alique *haud improbabili ter* saltem propter auctoritatem externam tot doctorum militem sequuntur sententiam, eo quod irregularitas sit exorbitans et *extraordinaria poena*, quia *ipso facto* incurritur (?) et *censurae* sint ordinariae (?) poenae. Quae rationes in se sunt valde debiles, et certe ista sententia ad irregularitatem ex *homicidio* extendi nequit.

(49) *Schmalzgr.* l. c. n. 10.; *D'Annibale* l. c. n. 312.

(50) Cap. 1. de sent. et re iud. II. 14. in Sext. “ *Irregularitatis laqueo sese involvet* „; cap. 20. de sent. excom. V. 11. in Sext. “ *Irregularis efficitur* „; *Suarez* l. c. sect. 8. n. 1. sq.

(51) *Suarez* l. c. n. 18.; *Scherer* l. c. p. 337. not. 15. p. 346. sq.; *Gasparri* l. c. n. 176.

(52) S. Rota in una Romana pensionis 3. Iun. 1853.; *Reiffenstuel* l. c. lib. 1. tit. 11. n. 23.; *Riganti* l. c. Reg. Canc. Apost. 45. § 2. n. 120. 121.; *Schmalzgr.* l. c. n. 90. sq.; *Boenningh.* l. c. p. 26. sq.; *Gasparri* l. c. n. 153. 165. sq.

(53) *Suarez* l. c. sect. 2. n. 2.; *Hollweck*, D. k. Strafg. § 217. p. 293. Inde efficitur irregularem non obstante sua irregularitate ordines susceptiblem iuste *gravibus* quoque *poenis* plecti.

Et iure quidem antiquo huiusmodi irregularis perperam ordinatus “ *statu clericali fuit eiectus*. Cfr. c. 9. 10. Conc. Nicaen. (a. 325.); c. 5. D. 84. (Siric. a. 385.); c. 1. D. 51. (Innoc. I. a. 404.). Porro poena *suspensionis* ordinum susceptorum aut saltem *interdicto* ab ulteriore promotione est affectus. Cfr. c. 6. Conc. Aurel. III. (a. 538.); c. 56. D. 50. (Siric. a. 385.).

arceat ab iis functionibus sacris, quae *ordinibus* non sunt alligatae, aut etsi per se *ordinibus* adnexae sunt, ex approbata consuetudine Ecclesiae absque solemnitate et non ex officio a laicis quoque exerceri possunt. Cfr. Conc. Trid. Sess. XXII. cap. 17. de ref.

Quodsi irregularitas superveniat ex *defectu*, privat solum *exercitio* ordinis suscepti, ad quem per eiusmodi defectum inhabilis factus est, et praeterea aufert facultatem alios ordines suscipiendi. Si superveniat irregularitas *ex delicto* v. g. ex homicidio, privat *ordinatum quolibet exercitio* ordinis suscepti et inhabilem reddit ad alium suscipiendum (54).

104. Quicumque irregularitatem sive *ex defectu* sive *ex delicto* contraxit, ipso facto non privatur iurisdictione sive ordinaria vel delegata, sive voluntaria vel contentiosa, imo ne in licito quidem suae iurisdictionis usu impeditur, nisi adsit scandalum vel exercitium ordinis includatur (55). Speciatim *beneficio ecclesiastico* legitime iam acquisito irregularis *ipso iure* non privatur, etsi irregularitas superveniat ex delicto, sed per sententiam iudicis est privandus (56). Si irregularitas

Ex *disciplina* nunc *vigente* ordinator in Pontif. Rom. minatur irregularibus excommunicationem ferendae sententiae. Similiter clericus, qui irregularitatem *supervenientem* (cfr. c. 2. X. de cleric. aegr. III. 6.) culpabiliter negligat, merito ab Ordinario competente pro gravitate culpaepunitur. Itemque *ordinator*, qui scienter irregulares ad ordines promovet, non solum ipse graviter peccat, sed etiam arbitrariis poenis a competente Superiore ecclesiastico i. e. a Romano Pontifice infligendis merito subiicitur. Etenim ex disciplina saltem vigenti talis ordinator certo irregularis non fit, cum de ea etiam ex responso S. C. C. in caus. Anglonen. et Turisien. 15. Maii 1802. (cfr. ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 181.) certo non constet. Insuper *novas poenas* a Sixto V. statutas in Const. "*Sanctum*" 5. Ian. 1589. § 2. non incurrit, quoniam Clemens VIII. cit. Const. "*Rom. Pontificem*" 28. Febr. 1596. innovationes Sixti V. etiam in hac materia reduxit ad terminos iuris antea vigentis.

Denique *censoe* tali ordinatori ipso iure statutae in nova Pii IX. Const. "*Apost. Sed.*" non reperiuntur; poenae vero aliae iuris antiqui sive universalis sive particularis pariter tantum arbitrariae fuerunt (cfr. c. 2. Conc. Nicaen. (a. 325.) = c. 1. D. 48.) aut ferendae solummodo sententiae. Cfr. c. 55. D. 50.; *Scherer* l. c. p. 356. sq. Quare ex disciplina nunc vigente ordinator, qui irregularem ordinat, poenis arbitrariis subiacet; qui vero contracta irregularitate ordinatus est, praeter prohibitionem ab exercitio ordinum susceptorum etiam arbitrarie est puniendus. Cfr. *Hollweck* l. c. §§ 206. 217.

(54) Cap. 17. X. de temp. ord. l. 11.; *Schmalzgr.* l. c. n. 90.; *Suarez* l. c. sect. 2. n. 4.; *D'Annibale* l. c. n. 400.

(55) *Suarez* l. c. n. 12.; *Boenningh.* l. c. p. 28. sq.; *Hilarius a Sexten* l. c. p. 285.

(56) Cap. 6. X. de cler. exc. V. 27.; cap. 10. X. de excess. prael. V. 3.

ex defectu contrahatur, irregularis beneficiatus suo beneficio non est spoliandus (57). Denique irregularis *probabilius* sit *inhabilis* ad *validam* acquisitionem *novi* beneficii ecclesiastici, saltem si functiones ordinum ipsi sunt adnexae (58); indu-

Ipsae tamen sibi procurare debet dispensationem et interim per alium functionibus sibi prohibitis satisfacere. Quam dispensationem si petere nolit aut obtinere non possit, beneficio renuntiare debet, ne Ecclesia in perpetuum privetur servitio. Cfr. *Schmalzgr.* n. 96. sq.; *Boenningh.* l. c. p. 29. sq.; *Hilarius a Sexten* l. c. p. 284.

(57) Cap. 3. 5. 6. X. de cleric. aegr. III. 6.; *Boenningh.* l. c. p. 29.

(58) Profecto irregularitati non sunt tribunali plures effectus quam in iure sunt expressi; et aliqua probabilitate suaderi potest clericum irregularem ad *validam* beneficii ecclesiastici acquisitionem non fieri *inhabilem*. Cfr. cap. 6. de concess. praeb. III. 7. in Sext.; *Schmalzgr.* l. c. n. 93. sq.; *Hilarius a Sexten* l. c. p. 284. sq. At in favorem sententiae negantis validitatem collationis beneficii ecclesiastici irregulari clerico factae *probabiliora* militant argumenta. Cfr. Conc. Trid. Sess. XIV. cap. 7. de ref., Sess. XXII. cap. 4. de ref.; S. C. C. in caus. Augustan. 27. Sept. 1601., in caus. Hispal. 30. Maii 1726.; S. Rota in Salmant. dimid. part. 23. Ian. 1609.; *Suarez* l. c. sect. 2. n. 29. sq.; *Boenningh.* l. c. p. 34. sq.; *Gasparri* l. c. n. 172.; aliter *Lega* l. c. p. 285. sq. alique, a quibus aliquo modo discrepat *Hollweck* l. c. §. 70., ubi distinctione adhibita docet huiusmodi collationem beneficii esse vere irritam, sit tum collator tum clericus promovendus cognoverunt irregularitatem, si vero solus clericus promovendus habuit notitiam irregularitatis, eandem collationem esse validam, sed illicitam et detecta irregularitate rescindibilem. Profecto Conc. Trid. Sess. XIV. cap. 7. de ref. loquitur de sola irregularitate ex homicidio voluntario contracta, quae quoad effectus ob suam singularem indolem simpliciter omnibus aliis irregularitatibus aequiparari non potest; at saltem in hoc casu nullitas collationis videtur insinuari, quia Concilium Trid. l. c. non solum dicit: „Nec illi aliqua ecclesiastica beneficia.... conferri liceat, sed omni.... beneficio et officio ecclesiastico perpetuo careat“; fatendum tamen est verbo „liceat“ clausulam irritantem non fuisse additam et ultima verba posse etiam referri ad depositionem perpetuam a beneficiis iam obtentis. Cfr. *Suarez* l. c. n. 32. At cum in cit. caus. Hispal. S. C. C. decreverit novam dandam esse collationem ad *cautelam*, eo quod homicidium non erat certo probatum, profecto supposuit collationem fore nullam, si de homicidio constitisset. Alter textus Conc. Trid. Sess. XXII. cap. 4. de ref.: „Nec aliis in posterum fiat provisio, nisi iis, qui iam aetatem et ceteras habilitates integre habere dignoscuntur; aliter irrita sit provisio“, potiore iure videtur allegari. Nam iuxta ultima verba provisio cum non dicatur „irritanda“, sed „irrita“ ex sensu obvio significant irritationem ipso facto incurrendam. Porro disertis verbis commemorantur illae inhabilitates, quae aetati aequiparantur; at sane propter defectum aetatis legitimae irrita est collatio beneficii. Deinde S. C. C. in cit. caus. August. propter defectum confirmationis declaravit beneficium non fuisse legitime acquisitum et novam dandam esse provisionem. Qua ex responsione si defectus confirmationis habetur irregularitas, ut merito fit, evidenter probatur nullitas collationis, cum absolute provisio dicatur repetenda. Idem a fortiori est tenendum, si defectu confirmationis redigatur ad simplicem

bitanter vero a *licita* acquisitione excluditur, saltem si irregularitas sit absoluta et totalis, non partialis et superveniens ex mero *defectu*, et beneficium habeat adnexas functiones ordinum, non meram recitationem horarum canonicarum (59).

VI. De cessatione et ablatione irregularitatum.

105. Irregularitas si oriatur ex *defectu*, saepe cessare potest *cessatione causae totalis et adaequatae*, cui innititur. Ita v. g. irregularitas ex defectu corporis tollitur per operationem chirurgicam oculorum, defectus aetatis cessat ipso lapsu temporis, defectus scientiae absolutis studiis necessariis et examinibus superatis, defectus fidei per confirmationem in fide et vita christiana, defectus famae acquisitione bonae famae, si agatur de infamia facti tantum, non iuris (60), defectus

prohibitionem. Tandem Rota l. c. postquam probatum fuit aliquem tempore provisionis factae habuisse morbum caducum, declaravit: « Quo supposito sequitur, quod Bartholomaeus erat inhabilis ad obtinenda beneficia, quodque provisio illi facta fuit ipso iure nulla ». Quodsi quis v. g. Hollweck l. c. urgeat distinctionem inter cognitam et ignotam irregularitatem ex parte collatoris et inde repetat validitatem vel nullitatem provisionis, huiusmodi distinctio potius est ingeniose excogitata, sed in iure non expressa; si autem recurratur ad *defectum voluntatis* in collatore, qui clerico irregulari non vult conferre beneficium, nullitas provisionis non iam repetitur ex *irregularitate* sive inhabilitate personali *clerici promovendi*, sed ex *alio omnino capite*, de quo nulla est controversia; nam etiamsi *clericus* propter aliquem defectum solummodo prohibeatur a *licita* acquisitione beneficii, profecto si *collator* absolute non vult conferre beneficium irregulari, provisio beneficii eadem ratione irrita est, qua collatio ordinis, si ordinator absolute non vult irregulari conferre ordinem; inde autem non sequitur irregularitatem esse impedimentum dirimens ordinationis.

(59) Schmalzgr. l. c. n. 92.; Lega l. c. p. 285. 287.

(60) Infamia facti non in evidentiali facti, sed in rumore et suspitione fundata ex antiquo iure Decretalium (cfr. v. g. cap. 1. 12. 14. 15. X. de purg. canon. V. 34.) iuramento purgationis canonicae est sublata. Cfr. Suarez l. c. disp. 48. sect. 1. n. 21.; Scherer l. c. p. 352.; S. Alphons., Theol. mor. lib. VII. n. 352. Alias infamia facti maxime cessat per emendationem vitae notoriam et constantem (cfr. S. C. C. in caus. alleg. a Benedict. XIV., De Synod. dioec. l. XIII. cap. 24. n. 22.; Boenningh. l. c. fasc. III. p. 164.; Scherer l. c. p. 352.) atque per domicilii mutationem. Cfr. S. C. C. 9. Sept. 1882. in Act. S. Sed. vol. XV. p. 452. sq.

Gasparri l. c. n. 209. cum aliis cessationem alicuius irregularitatis sensu stricto acceptae non admittit, sed tantum irregularitatis sensu lato. Cfr. praeced. not. 16. h. t. Nam ab illis auctoribus irregularitas stricta tantum dicitur *perpetua*. At recte, stando iuri adhuc vigenti, respondet Suarez, De cens. disp. 51. sect. 2. n. 3.: « Non esse de ratione irregularitatis, ut absolute perpetua sit, sed solummodo ut durante causa eius semper insit; non tamen repugnat, quod talis causa vel per alia remedia vel solo tractu temporis auferri possit ». Cfr. quoque Suarez l. c. disp. 41. sect. 1. n. 1.; Lega l. c. p. 276. sq. 280.

libertatis per cessationem dependentiae. Nam huiusmodi irregularitas nititur *lege*, sed lex tantum ob certam causam lata cessat, si illa causa totaliter et adaequate cessat; hinc sublata vi legis ipsa quoque irregularitas est sublata (61). Quodsi dubium oriatur de plena cessatione causae, sententia declaratoria publicae auctoritatis in Ecclesia est necessaria (62); si forte causa tantum ex maxima parte sublata est, sane non ipso facto cessat irregularitas, sed *dispensatione* saltem ad cautelam est auferenda. Cfr. de dispens. aliis ad cautel. datis: *Lingen et Renss*, Caus. select. S. C. C. p. 114. sq.

Irregularitates non raro alligatae sunt *factis*, quae non cessant neque *infecta* fieri possunt, ut accidit in irregularitatibus *ex delicto* (63) et interdum etiam in irregularitatibus ex defectu (64). Quibus in casibus evidenter per cessationem *causae* vel per *poenitentiam* et *absolutionem* a peccato tolli non possunt.

106. Per *baptismum*, qui omnia crimina et peccata delet, impeditur (65), ne oriatur irregularitas *ex delicto* ante baptismum patrato, nisi ratione *infamiae* etiam post baptismum perdurantis inducatur irregularitas *ex defectu*. Quodsi delicta ante baptismum commissa nequaquam baptizatum reddunt irregularem ex delicto, id minime est extendendum ad omnia delicta, quae forte *in ipso* baptismo suscipiendo a baptizato patrantur, v. g. si quis scienter ab haeretico declarato extra casum necessitatis suscipiat sacramentum baptismi.

107. Solemni professione religiosa ipso iure tantum cessat irregularitas, quae oritur ex defectu natalium, ad suscipiendos ordines, non ad *dignitates* et *praelaturas*, nisi speciale

(61) Suarez l. c. disp. 41. sect. 1. n. 1. sq.; Lega l. c. p. 300. sq.

(62) Cap. 32. X. de elect. I.; cap. 1. 2. 7. X. de corp. vitiat. l. 20.; S. C. C. in caus. Prag. 21. Maii 1759., in caus. Carthag. 10. Maii 1755.; *Reiffenstuel* l. c. lib. I. tit. 20. n. 20. 21. 22.; Act. S. Sed. vol. XI. p. 423. sq.; *Gasparri* l. c. n. 254.; *Putzer* l. c. n. 102.

(63) Cap. 21. pr. X. de accus. V. 1.

(64) Innoc. I. a. 404. in c. 13. D. 34.; *Scherer* l. c. p. 353.

(65) Quare sensu stricto per baptismum nulla irregularitas tollitur, cum ante baptismum in catechumeno vera irregularitas non existat; sed defectus quidam, qui etiam post baptismum remanent, possunt efficere, ut baptizatus constituatur irregularis v. g. ex bigamia, ex vitio corporis, ex illegitimis natalibus. Cfr. c. 1. D. 26. (S. Hieronym. de bigamia, ut culpam quandam continet); c. 1. Conc. Valent. (a. 377.); c. 3. D. 77. (Siric. a. 385.); Innoc. I. a. 404. in c. 13. D. 34., a. 414. in c. 3. D. 26.; c. 1. C. XXVII. q. 1.; c. 18. C. 1. q. 1.; *Schmalzgr.* l. c. n. 110.; *Scherer* l. c. p. 353.

privilegium ordini religioso sit concessum (66). *Reliquae irregularitates*, si solummodo ius commune attendatur, per solemnem professionem ipso facto *non cessant*, cum talis vis professionis solemnis nullum habeat fundamentum (67). Quousque vero sese extendat potestas Superiorum regularium relaxandi sive *dispensandi* super irregularitatibus suorum subditorum religiosorum (68), ex privilegiis ordinum religiosorum est eruendum.

108. Omnis vera et proprie dicta irregularitas etiam ex homicidio (69) vel bigamia (70) orta saltem valide *dispensatione* (71) tolli potest (72), *non absolutione*, nisi verbum absolutionis latiori quodam sensu adhibeatur et ablationi irregularitatum ex *delicto* applicetur, quae etiam rationem poenarum habent (73).

I. Quae *potestas dispensandi* super irregularitatibus supremo et pleno gradu inest *Romano Pontifici*, imo per se ipsi exclusive reservata est, nisi aliis quoque specialiter a Sede Apostolica iure ordinario vel delegato sit concessa; agitur enim de relaxatione iuris communis et universalis.

At potestas quaedam ex indulto apostolico obtenta ad *absolutionem* a censuris vel casibus reservatis Sedi Apostoli-

(66) Cfr. c. 1. 11. D. 56.; cap. 1. 18. X. de fil. presbyter. l. 17.; Suarez l. c. disp. 41. sect. 1. n. 3. sq.; Schmalzgr. l. c. n. 111. Qui favore iure antiquo soli professioni *solemni* ipso facto concessus nequit extendi ad professionem *votorum simplicium*, quae in ordinibus vel congregationibus religiosis nunc emittuntur, sed speciali dispensatione opus est (cfr. S. C. super statu regul. 20. Ianuar. 1860. apud *Sentis* l. c. p. 16. vel in Arch. f. k. K. tom. XVI. p. 376. sq.), nisi singulari privilegio illa extensio facta sit v. g. a Gregor. XIII. Const. « *Ascendente* » 25. Maii 1584. pro Societate Iesu.

(67) S. C. super stat. regul. 20. Ian. 1860.; Schmalzgr. l. c. n. 112.; *Lega* l. c. p. 301.

(68) V. g. Provinciales possunt dispensare professos votorum simplicium super defectu natalium pro prima tonsura et ordinibus minoribus, *quatenus ex apostolico indulto legitime gaudeant facultate dispensandi super dicta irregularitate eaque revocata non fuerit*. Cfr. cit. decret. S. C. sup. stat. reg. l. c.; Putzer l. c. n. 102. c.

(69) Conc. Trid. Sess. XIV. cap. 7. de ref. iunct. declarat. S. C. C. in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 92. sq. et *Lingen et Reuss*, Caus. select. S. C. C. p. 116. sq.; *Benedict.* XIV., De Synod. dioec. l. XIII. cap. 10. n. 29.

(70) Cap. 2. X. de bigam. non ord. l. 21. « *Quia in bigamis contra Apostolum dispensare non licet, ut debeant ad sacros ordines promoveri vel in eis, si promoti fuerint, remanere* », huic doctrinae non obstat.

(71) *D'Annibale* l. c. n. 406. sq.; *Scherer* l. c. p. 353.; *Holweck* l. c. § 75.

(72) *Benedict.* XIV. l. c. n. 29.; *Lega* l. c. p. 300.

(73) Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 6. de ref.; *Lehmkuhl*, Theol. mor. vol. II. n. 1004.; *Gasparri* l. c. n. 176.; *Putzer* l. c. n. 102.

cae nequit arbitrarie extendi ad ius *dispensandi* super *irregularitatibus*.

Rom. Pontifex illas dispensationes concedit in foro externo et pro casibus publicis per S. C. de Sacr. aut per S. C. C. si agatur de clericis in sacro presbyteratus ordine constitutis (S. C. Cong. 27. Febr. 1909.) vel per Datar. Apost. in ordine ad beneficii collationem, si de iis beneficiis agatur quae ad collationem R. Pontificis pertinent (74); pro foro vero interno et casibus occultis per S. Poenitentiariam (75). Quae dispensationes a Sede Apostolica in forma legitima petendae atque post obtentam gratiam rescripti rite executioni mandandae et interpretandae sunt.

II. *Episcopi* ex iuris communis concessione cum *suis subditis* dispensare possunt

a) super irregularitate ex defectu natalium ad primam tonsuram et ordines minores nec non ad beneficia minora, quibus cura animarum non est adnexa (76);

b) super bigamia similitudinaria saltem occulta ad ordines quoscunque tum suscipiendos tum exercendos, postquam clericus in sacris constitutus illegitima uxore dimissa et peracta poenitentia laudabilem duxit vitam (77);

c) super irregularitatibus omnibus ex delicto occulto (78)

(74) Cfr. de iure ante Const. « *Sapienti consilio* » : Benedict. XIV. Const. « *Gravissimum* » 26. Nov. 1745. §§ 5. 6.; *Schmalzgr.* l. c. n. 113. sq.; *Gasparr* l. c. n. 210. sq.; *Lega* l. c. p. 302. sq.

(75) Benedict. XIV. Const. « *Pastor bonus* » 13. Apr. 1744. §§ 15. 31. 32. Cfr. exempla practica dispensation. apud *Lingen et Reuss* l. c. p. 17. sq. 116. sq.

(76) Cap. I. de fil. presbyt. l. 11. in Sext.; S. C. C. in caus. Mexic. 28. Ian. 1708. Quae Congregatio etiam Vicario capitulari hoc ius inesse respondit; de Praelatis regular. consulendum est cit. decret. S. C. super stat. reg. 20. Ian. 1860.

(77) Cap. 4. X. de cleric. coniug. III. 3.; cap. 1. 2. X. qui clerici vel vov. IV. 6.; *Scherer* l. c. p. 354. not. 14. Vicarii quoque capitulares atque Praelati exempti v. g. Generales, Abbates pro suis privilegiis a dispensatione suorum subditorum super bigamia similitudinaria non sunt exclusi. Cfr. *Schmalzgr.* l. c. lib. I. tit. 21. n. 19.; *Piat*, Praelect. iur. reg. t. I. p. 577. sq., ubi docet huiusmodi ius dispensandi Episcopis et Praelatis regularibus ex praxi Curiae Romanae non competere, si bigamia illa similitudinaria sit publica, eo quod rei huius criminis suspecti sint de haeresi ideoque S. C. Inq. subiecti, unde solummodo a R. Pontifice vel a S. C. Inq. dispensari possint; id, quod probat ex allegatis Const. Pauli V. et Alex. VII. At fatendum est de rigidiore illa praxi Curiae Romanae secundum disciplinam vigentem non adeo certo constare, atque argumenta allata non sunt omni exceptione maiora. Cfr. quoque *Lega* l. c. p. 392.; infra h. tit. not. 180.

(78) *Schmalzgr.* l. c. lib. V. tit. 37. n. 116.; *Benedict.* XIV., Inst. eccl. 87.; *Gasparr* l. c. n. 217. sq.; *Lega* l. c. p. 304. sq.

provenientibus, excepta ea, quae oritur ex *homicidio voluntario*, et exceptis *aliis deductis* ad forum *contentiosum* (79).

Quae potestas a Concilio Tridentino Sess. XXIV. cap. 6. de ref. *Episcopis* tanquam ordinaria ex iure communi et vi officii, non per specialem commissionem vel delegationem Romani Pontificis est concessa, ideoque ut pars ordinariae potestatis Episcoporum transit etiam in Vicarios capitulares atque generaliter etiam aliis delegari potest (80). At dubium existere vix potest, quin haec facultas Episcoporum attenta Bulla Coenae et nova Pii IX. Const. "*Apost. Sed.* „ ad dispensationem super irregularitate *ex haeresi occulta contracta* sese non amplius extendat (81).

Denique inter casus, quibus Episcopi ex *ordinaria potestate* propter *tacitam* legislatoris concessionem gaudent facultate dispensandi super irregularitatibus, auctores praesertim recensere solent *casum irregularitatis dubiae* sive ex dubio iuris sive ex dubio facti, quo ad cautelam datur dispensatio. Cfr. *D'Annibale*, Summula P. I. n. 406.; *Gasparri* l. c. n. 230. sq.; *Putzer* l. c. n. 102.

III. Praeterea Episcopis etiam *extraordinariae facultates* ad dispensandum super irregularitatibus ex specialibus *indultis apostolicis* conceduntur (82). Multo magis alii *Praelati exempli* v. g. *Generales*, *Provinciales*, *Abbate*s, quibus facultas a Concilio Tridentino l. c. Episcopis concessa per se data non est (83), ex specialibus privilegiis Sedis Apostolicae eruant necesse est, quid sibi sit permissum in dispensationibus super irregularitatibus *suorum subditorum religiosorum* et multo

(79) S. C. C. in caus. Hispal. 25. Ian. 1726., in caus. Vigil. 23. Sept. 1673. in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 93. n. 4. p. 381. n. 14.; *Suarez* l. c. disp. 41. sect. 2. n. 5. sq.; *Boenningh.* l. c. fasc. I. p. 40. sq.; *Scherer* l. c. n. 115.; *Gasparri* l. c. n. 224. sq. 230. sq.

(80) *Suarez*, De irreg. disp. 41. sect. 2. n. 8. sq.; *Schmalzgr.* l. c. n. 120.; *Gasparri* l. c. n. 218.; S. C. C. in caus. S. Severinae 18. Iun. 1796.; *Boenningh.* l. c. p. 52.; *Putzer* l. c. n. 25. 102.

(81) *Alexand.* VII. 24. Sept. 1665. apud *Denzinger* l. c. n. 974.; S. C. C. in caus. Cremonen. 4. Dec. 1632. et in caus. S. Severinae 18. Iun. 1796.; cfr. ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 388. sq. iunct. cap. 32. X. de sentent. V. 39.; *Boenningh.* l. c. p. 127. sq.; *Scherer* l. c. p. 355.

(82) Cfr. facultates quinquennales v. g. n. 8. 13., quarum tenori accurate standum est. Cfr. *Gasparri* l. c. n. 233.; *Putzer* l. c. n. 102. sq.

(83) Cfr. de Abbatibus: S. C. C. in caus. Brixin. 12. Dec. 1733.; de extensione decreti Tridentini in Praelatos regulares ordinum religiosorum cum votis solemnibus pro suis subditis: Pii V. Const. "*Romani Pontificis* „ 21. Iul. 1571. et Benedict. XIII. Const. "*Pretiosus* „ 25. Maii 1725. § 21.; *Gasparri* l. c. n. 228.; *Scherer* l. c. p. 354. sq.; *Hilarius a Sexten* l. c. p. 295. sq.

magis super irregularitatibus *occultis* ex *delicto* provenientiibus *saecularium* personarum in foro *conscientiae* tantum (84).

109. Scholion. Principes civiles iure proprio et nativo plane carent ad instituenda impedimenta, quibus fideles a sacra ordinatione prohibeantur. Omnēs igitur leges civiles (85) de impedimentis ordinum, utpote a potestate incompetente latae, ex sese sunt nullae atque irritae. Quodsi materia legum videbatur esse aequa, leges illae civiles tantum per canonizationem ab Ecclesia factam vim atque obligationem consecutae sunt. Quae canonizatio si desit, leges illae ex sese non obligant et ad summum de facto ad vitanda mala maiora observantur (86).

§ 2. DE IRREGULARITATIBUS EX DEFECTU (87).

I. De defectu corporis.

(*Lib. I. tit. 20. de corpore viliatis ordinandis vel non*) (88).

110. I. Notae historicae. Sacerdotes integro esse corpore non solum apud ipsos gentiles, sed etiam in *lege Mosaica* (89)

(84) *Ferraris* l. c. v. Irregularitas art. 3. n. 17. 18.; *Gasparri* l. c. n. 229.; *Pial*, Praelect. iur. reg. t. I. p. 374. sq. t. II. p. 328. sq.; *Scherer* l. c. p. 355. sq., ubi not. 121. inefficacibus argumentis privilegia regularium dispensandi etiam cum personis saecularibus saltem pro foro conscientiae in dubium vocat. Cfr. Pii VI. rescript. Patrib. Passionistis datum 27. Maii 1789. et Leon. XII. Breve « *Plures inter* » 11. Iul. 1826. et Sixt. IV. Const. « *Sedes Apostolica* » 27. Maii 1474. § 7. et Iul. II. Const. « *Dudum* » 28. Iul. 1506. § 34.

(85) Cfr. de legib. Imperatorum Romanorum: Constant. M. a. 320. L. 3. Cod. Theod. XVI. 2.; Iustinian. Nov. 123. cap. 4. in c. 20. D. 54.; Gregor. M. a. 597. in c. unic. D. 53.; de legibus Francorum: c. 2. 6. D. 54.; *Scherer* l. c. p. 357. sq.; *Hinschius* l. c. p. 59. sq.

(86) Art. 26. (a. 1802.) articulator. organic.; cod. civ. Ital. art. 221.

(87) Divisio illa irregularitatum insinuat cap. 14. X. de purg. can. V. 34. verbis Innocentii III. (a. 1207.) « *Quia etsi non sit nota delicti, est tamen nota defectus impediens ad sacros ordines promovendum* ». Quae irregularitates provenire possunt aut ex *defectu bonorum corporis* v. g. in membris vel quoad aetatem, aut ex *defectu bonorum animi* sive naturalium v. g. illiterati vel hebetes sive supernaturalium v. g. neophyti, clinici, bigami, lenitatis defectu laborantes, aut ex *defectu bonorum fortunae* v. g. illegitime nati, servi, diffamati. Cfr. *Zech* l. c. §§ 22. sq.; *Suarez* l. c. disp. 42. prooem.; *Gasparri* l. c. n. 178. sq.

(88) Cfr. Dist. 55.; lib. III. tit. 6. X. de cleric. aegrotante vel debilitato; ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 340. sq.; *Lingen et Reuss*, Caus. select. S. C. C. p. 17. sq.; Act. S. Sed. vol. I. p. 89., vol. III. p. 528., vol. IV. p. 430., vol. V. p. 561., vol. VII. p. 46. 78. 277. — Comment. in cit. tit.; *Suarez* l. c. disp. 51. sect. 2.; *Boenningh.* l. c. fasc. III. p. 186. sq.; *Phillips* l. c. tom. I. § 47.; *Lega* l. c. p. 366. sq.; *Gasparri* l. c. n. 249. sq.; *Thomassin.* l. c. P. II. lib. I. cap. 78. sq.

(89) Levitic. XXI. 16. sq.; c. 1. D. 49.; *Phillips* l. c. p. 449. sq.

statutum fuerat. Quae praecepta caeremonialia legis veteris morte Christi evacuata sunt; nihilominus sua vi et efficacia non caruerunt, ut *similes* quoque *leges ab Ecclesia* pro sacerdotio novi testamenti sapienter conderentur (90). Quamvis certi corporis defectus ipso *iure divino* a sacerdotio christiano arceant, vix credibile est *Ecclesiam primis quinque saeculis* *solas* prohibitiones iuris divini in excludendis viris a statu clericali ob vitia corporis attendisse, ut tenet *Thomassin*. l. c. P. II. l. 1. c. 78. n. 1. sq. c. 82. 83. Certe iam *saeculo quinto* occurrunt decreta Romanorum Pontificum (cfr. Gelas. a. 494. in c. 1. D. 55.), quibus viri corpore vitiiati ab ordinibus suscipiendis repulsi sunt, licet fortasse ad ordines exercendos absolute inhabiles non essent (91). Quae decreta cum tanquam *novae leges* non promulgentur (cfr. Gelas. l. c.), sed potius denuo confirmant canones antiquiores, nobis exhibent disciplinam saeculo quinto antiquiorem. Subsequentibus leges Romanorum Pontificum et Conciliorum magis declararunt, qui dicerentur corpore vitiiati. Cfr. c. 10. D. 34. (Greg. I.); c. 10. D. 55. (Conc. Tribur. a. 895.); c. 3. D. 33. (Conc. Tolet. XI. a. 675.); c. 1. C. VI. q. 2. (Alex. II. a. 1061.-1073.); cap. 4. X. de cler. aegr. III. 6. Quae canonicae sanctiones in Decretum Gratiani, in quinque compilationes antiquas atque in compilationem authenticam Gregorii IX. translatae constituunt ius commune etiam nunc in Ecclesia vigens. Cum post Gregorium IX. novae leges de defectu corporis latae non sint, regula generalis, quae ex rubrica h. t. in iure Decretalium et antiquis canonibus facile deducitur (cfr. c. 59. D. 50.), innumeris casibus particularibus interpretatione vel dispensatione fuit applicanda.

II. Disciplina vigens. a) De corpore vitiiatis hoc *generale principium* tenendum est: Quilibet defectus corporis sive ex culpa sive sine culpa contractus, qui ordinandum aut *ad omnes* sacras ordinis functiones congrue obeundas vel saltem *ad unam* et praesertim ad congruam celebrationem Missae reddit absolute inhabilem, aut ita impedit, ut is rite, secure, absque scandalo et offensione sacrum ministerium exercere nequeat, irregularitatem simpliciter inducit ad qualemcunque ordinem *suscipiendum* (92).

(90) Gelasius a. 494. in c. 5. D. 33.; c. 1. D. 36.; *Phillips* l. c.

(91) Cfr. c. 77. 78. Apostol.; Constit. Apost. lib. VI. cap. 23. apud *Pitra*, *Iur. eccl. Graecor. hist. et mon.* tom. I p. 335.

(92) Cfr. c. 1. D. 33.; c. 59. D. 50.; c. 5. D. 55.; cap. 1. 6. 7. X. de corpore vit. I. 20.; decis. S. C. C. apud *Lingen et Reuss* l. c. p. 17. sq.; *Suarez*

Quare laicus, qui ex corporis vitio ad congruum exercitium *solius sacerdotii* est inhabilis, vel ab ipsa prima tonsura recipienda excluditur, licet reliquos ordines praeter presbyteratum congrue exercere possit. Consequenter qui ita corpore vitiatus *mala fide* ad sacram ordinationem accessit, etiam ab *omnibus actibus* ordinum male *receptorum* laicis non permittitur penitus prohibetur. Defectus vero huiusmodi *post* susceptum ordinem superveniens *difficilius* (93) clericum ordinatum ab exercitio ordinis impedit atque in casu verae inhabilitatis tantum ab exercitio *illius* ordinis iam recepti prohibet, ad quod factus est ineptus (94). Hisce clericis adnumerantur quoad exercitium ordinum receptorum illi corpore vitiati, qui *bona fide* ordines susceperunt.

b) Speciatim vero irregulares sunt *caeci, surdi, muti* (95), *claudi* (96), pede vel brachio vel *manu* (cap. 6. X. I. 20.) vel *digitis* necessariis (97) *carentes*, *statura nimis pusilli, hermaphroditi, notabiliter deformes* (98).

1. c. disp. 51. sect. 2. n. 11. 12.; *Schmalzgr.* l. I. tit. 20. n. 1. 12.; *Gasparri* l. c. n. 253. alique, qui recte tenent contra *D'Annibale* l. c. n. 414. aliosque falso asserentes corpore vitiatos ab illis *tantum* ordinibus excludi, quibus congrue fungi non possint. Similiter *Lega* l. c. p. 366. scite contra *D'Annibale* defendit ex vitio corporis oriri veras, non tantum *improprias* irregularitates.

(93) S. C. C. in caus. Comens. 5. Maii 1775. et in caus. Firman. 24. Maii 1723.; S. C. C. in caus. Florent. 23. Aug. 1727. et in caus. Neapol. 17. Sept. 1814.

(94) Cap. 2. X. de cleric. aegr. III. 6.; *Suarez* l. c. n. 13.; *Boenningh.* l. c. fasc. III. p. 203. sq.

(95) Qui oculo *sinistro* omnino caret vel saltem sufficienti vi visiva instructo, at solo oculo dextero *commode* canonem legere potest *et* insuper *difformis* non est, vera irregularitate non ligatur neque in rigore iuris dispensatione indiget, nisi ad cautelam. Quodsi complures doctores videntur sequi rigidiorem sententiam (cfr. *Boenningh.* l. c. fasc. III. p. 97. sq.), huiusmodi opinio in fontibus iuris (c. 13. D. 55.) fundamentum non habet. Nam solis verbis Glossae vel etiam *communione* quadam sententia doctorum irregularitates introduci non possunt. Cfr. S. C. C. 27. Ian. 1872. in Act. S. Sed. vol. VII. p. 78. sq.; *Schmalzgr.* l. c. lib. I. tit. 20. n. 10.; *D'Annibale* l. c. P. I. n. 414. not. 20.; *Scherer* l. c. p. 338.; *Lingen et Reuss*, Caus. select. S. C. C. p. 17. sq.; *Gasparri* l. c. n. 256. sq.; *Hilarius a Sexten* l. c. p. 315.; *Synod. Sciarf.* (a. 1888.), p. 158. irregularem tantum dicit, *« qui oculum exorbitantem habet »*. Cfr. de *surdis*: Can. 87. (77.) Apostol. iunct. generali decreto Gelasii Papae in c. 5. D. 33. et S. C. C. in caus. Melphit. 25. Ian. 1806. et in caus. Trevir. 27. Ian. 1856.; de *mutis* vero: Cit. decr. Gelas. et c. 3. D. 55. et S. C. C. in caus. Imol. 14. Apr. 1852.

(96) Cfr. c. 55. D. 1. de consecr. = (Zachar. Pap. in Conc. Rom. a. 743.) iunct. c. 10. D. 55., qui Conc. Ilerd. a Grat. tribuitur, sed = c. 33. Conc. Tribur. a. 895.; c. 3. D. 15.

(97) Cap. 2. X. de cleric. aegr. III. 6.; cap. 1. 7. X. I. 20.

(98) Cap. 2. 7. X. I. 20.; *Gasparri* l. c. n. 262. sq.; *Hilarius a Sexten* l. c. p. 318.

Ab hac irregularitate ex defectu corporis alieni non sunt *epileptici* (99), *leprosi* (100), *nimiis capitis doloribus* laborantes (101), *abstemii* vel *similibus morbis affecti* (102).

c. In casu *dubii ante ordinationem*, num defectus corporis vel deformitas tales sint, qui *promotionem* ad ordines impediant, *proprii Episcopi* (103) est secundum prudens arbitrium sententiam *declaratoriam* ferre. Quod ius multo magis Episcopo proprio competit, si agatur de dubio *post ordinationem* superveniente. Imo Episcopus proprius super *dubia* ista irregularitate sive ante ordinationem *iam existente* sive postea superveniente etiam vere *dispensare* potest. At ius illud Episcopi declarandi vel dispensandi tam late applicandum non est, ut de irregularitatibus *certis* potius veram dispensationem quam declarationem dedisse videatur. Etenim vera dispensatio super irregularitate certa etiam ex vitio corporis saltem ad ordines *primum suscipiendos* Romano Pontifici est reservata, neque ulla solida ratione v. g. ex iuris textu probatur Episcopis potestatem dispensandi super *certa* irregularitate ex vitio corporis competere *post ordinationem*, si quis *bona fide* cum illa irregularitate ordines suscepit (104).

(99) Cfr. c. 1. C. VII. q. 2. = epist. Alex. II. (a. 1061.-1079.); c. 2. ead. C. et q. = epist. Gelas. Pap. (a. 492.-496.); c. 3. D. 33., qui Pio Pap. tribuitur a Grat., sed = c. 13. Conc. Tolet. XI. a. 675.; *Gasparri* l. c. n. 277. sq.

(100) Cap. 3. 4. X. de cleric. aegr. III. 6.

(101) Cfr. c. 13. 14. C. VII. q. 1. = epist. Gregor. M. scr. a. 597. et 602.

(102) Cfr. de *energumenis*: C. 4. (Nicolaus Pap. a. 858.-867.) c. 5. (Gelas. Pap. a. 494.) Dist. 33.; *Schmalzgr.* l. c. n. 11.

(103) Cap. 2. X. de corp. vitiat. I. 20.; *Suarez* l. c. n. 16.; *Schmalzgr.* l. c. n. 15. 16.; *Lingen et Reuss*, Caus. select. S. C. C. p. 17. sq.; *Gasparri* l. c. n. 254. sq. Praelati regulares exempti sane sententiam illam *declaratoriam de vitio corporis post ordinationem* superveniente pro suis subditis religiosiis quoad exercitium ordinum saltem intra monasterium dare possunt. At quoad ordines *suscipiendos* ius illud Praelatorum regularium declarandi vel dispensandi saltem in casibus dubiis practici momenti non est, si Episcopus ordinans iudicio vel dispensationi Praelati regularis stare recusat. Id. quod Episcopus pro suo prudenti arbitrio fecere potest. Quodsi irregularitas ex vitio corporis sit certa, etiam Praelati regulares ex iuris communis concessione potestate dispensandi non gaudent. Cfr. *Suarez* l. c.; *Schmalzgr.* l. c.; *Gasparri* l. c.; *Lega* l. c. p. 370.

(104) *Suarez*, De cens. disp. 50. sect. 5. n. 4.; *Gasparri* l. c. n. 232.

II. De defectu aetatis.

(Lib. I. tit. 11. de temp. ordin. et qualit. ordinand.) (105).

111. Cum ad licitam ordinationem omnino requiratur ea corporis et animi evolutio, ut quis decenter et libere ordinem recipiat et officia ordini adnexa intelligat, *aetas* quaedam legibus ecclesiasticis praescribitur, qua ex communiter contingentibus illa evolutio corporis et intelligentiae merito praesumitur. Hinc irregularitas aetatis ad instar *impedimenti aetatis* in matrimonio nititur simul defectu quodam corporis et animi. Quoniam functiones ordinum minorum non sunt tanti momenti; exercitationes vero superiorum graduum dignitate et excellentia praestant, pro natura rei et ex legibus ecclesiasticis ad minores ordines suscipiendos minor aetas, maior autem in superioribus gradibus requiritur. Id, quod maxime valet de ordinibus minoribus, qui secundum disciplinam vigentem nonnisi praeambula quaedam sunt ad ordines maiores atque ordinarie quoad omnia officia ipsis ex iure adnexa practice a clericis minoribus non exercentur.

112. Quoad aetatem requisitam ad ordines suscipiendos in antiqua Ecclesia (106) fuit magna varietas disciplinae ecclesiasticae, donec tandem *iure novo* et *praxi vigenti* termini magis fixi et stabiles introducerentur.

I. *Clericalis tonsura* iam ex cap. 4. de temp. I. 9. in Sext. "*infanti, nisi forte religionem intraret*", i. e. puero ante septennium completum, nisi is forte oblati adnumeraretur, a nullo Episcopo vel quovis alio Praelato inferiore conferri

(105) Cfr. quoque Dist. 77. 78.; compl. IV. lib. I. tit. 8. de aetate et qual. ordinand.; lib. I. tit. 14. de aet. et qualit. et ord. praef. X., tit. 10. cod. in Sext., tit. 6. cod. in Clem.; Synod. Sciarf. (a. 1888). p. 141. sq.; Synod. prov. Ruth. (a. 1891.) p. 28.; comment. in cit. tit.; Suarez l. c. dip. 51. sect. 2. n. 3. sq.; Riganti l. c. Reg. Cane. Apost. 24. § 2.; Boeningh. l. c. fasc. III. p. 118. sq.; Phillips l. c. § 46.; Thomassin. l. c. P. I. lib. 2. cap. 67. sq.; Gasparri l. c. n. 202. 484. sq., ubi hunc defectum inter simplices prohibitiones, non inter irregularitates recenset. Cfr. praeced. not. 16. h. t.; Suarez l. c.; cit. Synod. Sciarf. p. 158.: "*Defectus aetatis irregularem reddit etc.*"; Synod. Alex. (a. 1898.) p. 141.: "*Octo defectus a susceptione ordinum arcant atque irregularitatem gignunt; hi sunt: 1. defectus aetatis etc.*".

(106) Thomassin. l. c.; Novell. 123. cap. 13., ubi Imperator Iustinianus aetatem clericorum ordinandorum sine competenti potestate praescripsit. Cfr. de oblati infantibus infra.

potuit. Quod ius, cum Concilium Tridentinum de hac re expresse et directe (107) nihil novi statuisset, etiam post Tridentinam reformationem non est immutatum (108), imo a S. C. C. (109) et a Pontificali Romano disertis verbis confirmatum. At exceptio de infantibus monasterio oblatis, quae cit. cap. 4. de temp. in Sext. a Bonifacio VIII. fuerat addita, propter generalia verba Concil. Tridentini Sess. XXIII. cap. 4. de ref. et Pontificalis Romani P. I. De ordin. conf. et ob immutatam Ecclesiae disciplinam circa infantes oblatos penitus abrogata est (110). Quod septennium *a die nativitatis naturalis non a die baptismatis* est computandum atque ita completum sit oportet, ut ultima dies septimi anni saltem inchoata sit (111).

II. *Ordines minores* ex iure antiquo et interpretationibus scriptorum cum magna aetatis diversitate fuerunt collati (112). Quare ex universali Ecclesiae praxi et iure communi in Pontificali Romano l. c. expresso illud tantum erui potest *saltem requiri* annum septimum completum (113). At nihil obstat, quominus iure particulari maior quaedam aetas requiratur (114), quemadmodum in compluribus Synodis de admis-

(107) Quid indirecte statuerit, patet ex Sess. XXIII. cap. 4. 6. de ref., Sess. XXIV. cap. 18. de ref.; *Gasparri* l. c. n. 487. sq.

(108) S. C. C. 20. Maii 1591.; *Scherer* l. c. p. 338.

(109) S. C. C. in caus. Toletan. apud *Fagnan.* l. c. in cap. 35. X. de praeb. III. 5. n. 21.

(110) Cfr. de dispensationibus super aetate ad tonsuram etiam post Conc. Trid. a Rom. Pontifice concessis; *Riganti* l. c. Reg. Canc. Apost. 24. § 2. n. 6.; *Boenningh.* l. c. p. 123.

(111) Cfr. *Pirhing* l. c. l. I. t. 11. n. 12.; de praxi Romana: *Honorante* l. c. p. 3.; de statutis particularibus exigendi in tonsurandis aetatem septennio maiorem: *Riganti*, Com. in cit. Reg. Canc. Apost. 24. § 2. n. 5. cum not. (a), ubi etiam referuntur exempla dispensationis pontificiae recipiendi primam tonsuram ante septennium completum; *Nussi* l. c. p. 86. sq.; S. C. C. in caus. Leod. 1. Dec. 1704., in qua respondit huiusmodi statuta particularia esse servanda. Cfr. quoque cit. Synod. Sciarf. p. 141. sq., ubi ad *tonsuram* et primum ordinem minorem (exorcistatus) requirit, ut promovendi iam peregerint *primam communionem*, ut *lectores* habeant annum decimum quartum inchoatum, *subdiaconi* vero non debeant esse minores *octodecim annis*.

(112) *Thomassin.* l. c. cap. 70. n. 10.; *Riganti* l. c. n. 7.

(113) S. C. C. in cit. caus. Tolet. apud *Fagnan.* l. c.; *Pirhing* l. c. l. I. t. 11. n. 11.

(114) *Honorante* l. c. p. 35. refert "*in Urbe ex antiquissimo stylo*" neminem admitti ad ordinem acolythatus, nisi saltem *duodecimum* aetatis suae annum attigerit. Imo secundum c. 2. D. 78. = Novell. 123. cap. 13. lector ordinandus non debuit esse minor "*octodecim annis*".

sione ad statum clericalem factum est. Quae decreta synodalia iuri contraria dici non possunt (115), cum ipsum Concilium Tridentinum Sess. XXIII. cap. 5. de ref., *licet* expresse et directe certam aetatem pro minoribus ordinibus non requirat, tamen propter cognitionem linguae latinae in promovendis necessariam indirecte etiam maiorem aetatem videatur exigere.

III. *Subdiaconatus* iure antiquissimo dari non potuit, nisi quis saltem annum vicesimum ageret (116). Concilium Trullanum (a. 692.) c. 15., Novell. 16. Leonis Imperatoris (qua abrogata fuit lex Imperatoris Iustiniani requirentis in Novell. 123. cap. 13. ad subdiaconatum 25 annos), Concilium Rothomag. (a. 1074.) c. 6. pariter requirunt annum vicesimum. Postea Clemens V. in Concilio Viennensi (a. 1311.) "*generalem Ecclesiae observantiam* (volens) *antiquis iuribus in hac parte praeferri* „ decrevit, ut possit quis libere in *decimo octavo* aetatis suae anno ad subdiaconatum promoveri. Concilium vero Tridentinum Clementinas sanctiones *correx*it et statuit Sess. XXIII. cap. 12. de ref., ut nullus in posterum promoveretur ad ordinem subdiaconatus *ante* vicesimum *secundum* annum i. e. inchoatum, sed *post* annum vicesimum primum omnino *completum*. Quare non sufficit annus *vicesimus primus* ita completus, ut ultima dies tantum sit *inchoata*. Quo iure Tridentino etiam nostra aetate utimur (117).

IV. Ad ordinationem *diaconorum* praeunte lege Mosaica (Numer. VIII. 24.) de levitis iure antiquo ordinarie 25 anni requirebantur (118). Quod ius antiquum a Clemente V. l. c. ita est immutatum (119), ut quis in vicesimo aetatis suae anno ad diaconatum promoveri potuerit. Concilium Tridentinum l. c. inter ius antiquum et Clementis V. Constitutiones viam mediam tenens disciplinam etiamnunc vigentem con-

(115) *Fagnan.* l. c. n. 44.; *Riganti* l. c. n. 5. 7.; *Gasparri* l. c. n. 489.

(116) Zosimus Pap. (a. 418.) in c. 2. D. 77., ubi lectio "*quatuordecim* „ non est genuina: c. 1. Conc. Tolet. II. (a. 527.-531.).

(117) Cap. 8. de aetate et qual. et ord. praefic. I. 6. in Clem.; *Boeningh.* l. c. p. 124.; *Gasparri* l. c. n. 490.

(118) C. 5. D. 77. = c. 2. Conc. Hippon. (a. 393.) iunct. *Hefele* l. c. t. II. p. 56. 66. sq. c. 6. D. 77. = c. 16. Conc. Agath. (a. 506.); c. 1. Conc. Arelat. (a. 524.); c. 1. Conc. Tolet. II. (a. 527.-531.); c. 6. Conc. Aurel. III. (a. 538.); c. 7. D. 77. = 20. Conc. Tolet. IV. (a. 633.); c. 14. Conc. Trullan. (a. 692.); c. 2. Conc. Tolosan. (a. 1056.); c. 4. Conc. Melphit. (a. 1089.).

(119) Siricius Papa (a. 385.) secundum textum originalem c. 3. D. 77. videtur ad ordinationem diaconi requirere *triginta* annos.

stituit, secundum quam nullus *ante* vicesimum *tertium* aetatis suae annum i. e. inchoatum ad diaconatus ordinem est promovendus, sed *post* annum vicesimum secundum *perfecte* completum. Cfr. supra de subdiaconatu.

V. In *presbyteris* ordinandis secundum exemplum Christi Domini, qui praedicare coepit, cum circiter triginta haberet annos, ex sacrorum canonum praescriptione saltem triginta annorum aetas fuit necessaria (120). Cum ex saeculo octavo ordinatio presbyterorum exposcente necessitate in casibus particularibus iam antea permetteretur (121) non obstante severiori disciplina in Conciliis provincialibus approbata (122), mitior praxis paulatim generaliter est recepta. Cfr. cap. 7. § 2. X. de elect. I. 6.; c. 2. Concil. Lateran. III. a. 1179. de sufficienti anno vicesimo quinto inchoato ad regimen ecclesiae parochialis. Denique a Clemente V. l. c. generalis observantia iam vigens confirmata est, ut quis *in* vicesimo *quinto* aetatis suae anno saltem inchoato sive *post* annum vicesimum quartum *perfecte completum* ad presbyteratus ordinem promoveri possit. Quae Clementis V. Constitutio a Concilio Tridentino l. c. expresse approbata etiam nunc viget revocatis omnibus antiquis privilegiis etiam regularibus olim concessis.

VI. Antiquissimo iure iam statutum fuerat, ut promovendi ad ordinem *Episcopatus triginta* haberent annos. Cfr. c. 6. D. 77.; c. 17. Conc. Agath. (a. 506.); c. 1. Conc. Arelat. (a. 524.). Idem in iure Decretalium cit. cap. 7. pr. X. de elect. I. 6. decretum est ea adiecta declaratione, “ *ut nullus in Episcopum eligatur, nisi qui iam tricesimum annum aetatis exegerit* „ i. e. simpliciter *compleverit*. Quod Concilii Lateranensis III. decretum a Concilio Tridentino Sess. VII. cap. 1. de reform. confirmatum constituit disciplinam nunc quoque vigentem. Cfr. de exceptionibus antiquis: *Thomassin*. l. c. cap. 67. n. 11. cap. 69. n. 3., et de aetate requisita ad postu-

(120) Cfr. c. 4. D. 78. = c. 11. Conc. Neocaesar. (a. 314.-325.); c. 2. D. 78.; Novell. 123. cap. 13.; c. 14. Conc. Trullan. (a. 692.); Siricius l. c. videtur requirere 35. annos.

(121) Cfr. c. 5. D. 78. = epist. Zachar. Pap. ad S. Bonif. ser. a. 751.

(122) Cfr. Tolosan. et Melphit. l. c. Non paucae Ecclesiae orientales quoad aetatem in ordinandis *diaconis* et *presbyteris* requisitam paulatim adoptarunt decreta Tridentina. Cfr. Synod. prov. Ruth. (a. 1891.) p. 28.; Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 143. sq.; Synod. Alex. (a. 1898.) p. 141., ubi quoad duos ordines minores statuitur: “ *Nemo ad lectoratum aut ad subdiaconatum promoveri debet ante decimum quintum annum aetatis* „.

lationem Episcopi consulendum est cap. unic. de postul. I. 2. in Extravg. com. (Ioann. XXII.), cuius severae sanctiones teste Riganti in praxi non fuerunt receptae, ita ut postulationes praesentarentur et admitterentur, etiam ante annum 27. inchoatum (123).

113. Aetas ad ordines rite suscipiendos est *computanda* a die naturalis *nativitatis*, non a die *baptismi* (S. C. C. in caus. Spolet. 18. Dec. 1627.), secundum annum naturalem et solarem, non secundum annum *ecclesiasticum*. Quare les specialis de computandis *interstitiis* ordinationum secundum annum ecclesiasticum ad computandos annos *aetatis* ordinandorum nequit extendi (124). Probabiliter vero pro more computandi annos et dies legibus *Romanis* (L. 5. D. qui testam. fac. XXVIII. 1.) approbatio etiam in computandis annis aetatis, qui *simpliciter* completi ad certos ordines requiruntur, *ultimus dies coeptus pro completo* habetur v. g. septennio requisito ad primam tonsuram et in triginta annis "*exactis* „ ad ordinem Episcopatus suscipiendum. Qui computandi modus ad subdiaconorum, diaconorum, presbyterorum aetatem non potest applicari, cum annus vere debeat esse *inchoatus*, ergo annus *praecedens* vere completus sit necesse est (125).

114. *Dispensatio* super defectu aetatis, cum sit relaxatio iuris communis, secluso speciali indulto apostolico soli *Romano Pontifici* est reservata. Ex communiter contingentibus, etiamsi agatur de Episcopis, per Breve a Secretaria *Brevium* saltem expediri solet (126), nisi propter paupertatem oratoris ab Episcopo commendati simplici rescripto concedatur. Quodsi Episcopus dispensandus non iam *attingat* saltem annum vicesimum septimum, ordinarie dispensatio a R. Pontifice non datur (cap. unic. de postul. I. 1. in Extravg. com.). atque in ordine ad presbyteratum vix unquam ultra 18 menses extenditur. Non pauci Episcopi in facultatibus quinquennalibus n. 13. acceperunt potestatem dispensandi super defectu aetatis *unius anni* ob operariorum penuriam, ut promoveri possint

(123) Siricius l. c. pro Episcopo requirit 45 annos, et Novell. 123. cap. 1. § 1. saltem 35. annos; Gasparri l. c. n. 491. 493.

(124) Reiffenstuel l. c. l. I. tit 11. n. 145.; Boenningh. l. c. fasc. III. p. 126. sq.

(125) Pirhing l. c. l. I. tit. 11. n. 12.; Boenningh. l. c. p. 122. 125.; Gasparri l. c.

(126) Benedict. XIV. Const. "*Gravissimum* „ 26. Nov. 1745. § 5.; Boenningh. l. c. p. 133.

ad *sacerdotium*. Tenore quoque verborum non impediuntur, quominus ex praxi probata etiam in favorem *regularium* illa facultate dispensandi utantur. Quare responsum particulare S. C. Inq. 9. Apr. 1737. Episcopo Herbipolensi datum continet ius antiquatum, et attendendum est novum decretum eiusdem S. C. Inq. 29. Ian. 1896. At facultas Episcopis concessa dispensandi pro *sacerdotibus* nequit extendi ad *subdiaconos* et *diaconos* (127). Imo vel ipse Romanus Pontifex cum subdiaconis et diaconis nonnisi raro dispensat; at exempla recentiora dispensationum etiam pro subdiaconis non desunt propter iniquas leges militares. Praelati vero regulares nulla gaudent potestate dispensandi super irregularitate aetatis (128).

115. *Censurae*, quae iure antiquo tum in *ordinatores* (129) tum in *ordinatum* (130) propter *violationem* legum ecclesiasticarum de *defectu aetatis* statuuntur, quatenus *ipso iure* incurrebantur, omnino sunt *abrogatae*; nam in nova Pii IX. Const. ~ *Apost. Sed.*, non amplius commemorantur.

(127) S. C. Inq. 21. Ian. 1734. ad Archiep. Colon. in Collect. S. C. de Prop. F. n. 1173.; *Putzer* l. c. n. 102. 103. 105. 176. 249.

(128) Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 12. de reform.; *Piat* l. c. t. II. p. 303. sq. t. I. p. 579.

(129) Ex cap. 4. de temp. l. 9. in Sext. Episcopus vel quisvis alius, qui infanti ante septennium illegitime primam tonsuram contulit, *ipso iure* per unum annum suspensioni a collatione clericalis tonsurae duntaxat per se Romano Pontifici reservatae fuit obnoxius. Cfr. *Riganti* l. c. § 4. n. 44.; *Pirhing* l. c. lib. I. tit. 11. n. 94.; *Boenningh.* l. c. fasc. III. p. 128. sq. Episcopus vero poenam suspensionis a collatione *omnium* ordinum, sed *ferendae* sententiae incurrit iuxta cap. 14. X. l. 11., si ante aetatem legitimam confert aliquem ordinem *sacrum*. Sixti V. Constitutio, quae rigorem iuris communis etiam in Episcopos *ordinantes* auxerat, denuo a Clemente VIII. abrogata et ad terminos iuris communis reducta est. Cfr. *Thessaur.*, De poenis eccl. P. II. v. Ordines, cap. 1.; *Boenningh.* l. c. p. 129.; *Hollwech* l. c. p. 286. sq.

(130) Pii II. Const. ~ *Cum ex sacrorum* ~ 17. Nov. 1461.; *Riganti* l. c. n. 14. sq.; *Santi* l. c. l. I. tit. 11. n. 52. 58. Ex cap. cit. 14. X. l. 11., qui ante legitimam aetatem mala fide sacros ordines recepit, tantum poenam suspensionis *ferendae* sententiae ab usu ordinis *male* suscepti incurrerat, donec ad legitimam aetatem perveniret. At pius II. cit. Const. statuit, ut qui ante aetatem legitimam ad aliquem ex sacris ordinibus se fecerint promoveri, a suorum ordinum executione *ipso iure* suspensi essent. Qui ordines *minores* recepit ante aetatem canonicam, non fuit ipso facto ex iure antiquo suspensus *suspensione proprie dicta*, sed tantum suspendendus. Quae Sixtus V. contra clericos tum ad sacros tum ad minores ordines ante aetatem legitimam promotos ultra rigorem Pii II. in cit. Const. et sanct. iuris comm. statuit, etiam in hac re a Clemente VIII. revocata sunt. Cfr. *Thessaur.* l. c.; *Suarez*, De censuris disp. 31. sect. 1. n. 22. sq.; *Boenningh.* l. c. p. 130. sq.; *Gasparri* l. c. n. 494; *Hollwech* l. c. p. 293. sq.

Quae abrogatio censurarum latae sententiae non obstat, quominus Romanus *Pontifex* in Episcopum negligenter ordinantem clericos ante aetatem canonicam, vel *Episcopus* proprius in huiusmodi fraudulentur ordinatos congruis poenis animadvertat.

Pii IX. Const. “ *Apost. Sed.* „ etiam abrogatae non sunt vi-
gentes poenae stricte vindicativae v. g. privatio beneficii, quae
in talem clericum illegitime ad sacros ordines promotum ex
Pii II. Const. “ *Cum ex sacrorum* „ 17. Nov. 1461. per senten-
tiam infligi potest.

Multo minus abrogata est illa prohibitio exercitii ordi-
num, quae ex ipsa irregularitate consequitur, sive bona sive
mala fide ante legitimam aetatem ordines fuerint recepti.
Quae prohibitio simplex non est formalis suspensio, ideoque
eius violatio *irregularitatem* ex delicto violatae censurae non
inducit (131).

III. De defectu sanae rationis (132).

116. Irregularitas ista nititur defectu expediti usus rationis
ex aliqua causa habituali. Quo defectu laborant imprimis
pueri ante adeptum usum rationis. Porro ex eodem defectu
a statu clericali arcentur *fatui* sive *stupidi*, *oppressi* tantis
doloribus capitis, ut functiones sacras absque periculo gra-
viter errandi perficere nequeant, praesertim vero *amentes* non
solum, qui actuali et perpetua laborant insania, sed etiam
ii, qui lucida intervalla (133) habere dicuntur.

Imo etiamsi huiusmodi amentes convalescerint, saltem in
Ecclesia latina ex praxi vigente absque dispensatione Sedis Apo-
stolicae (134) ad statum clericalem vel sacros ordines promo-

(131) Suarez l. c. n. 23.; Hollweck l. c. p. 293.

(132) Suarez l. c. disp. 51. sect. 1. n. 2. sq.; Boenningh. l. c. fasc. III.
p. 134. sq.; Gasparri l. c. n. 277. sq.; Hilarius a Sexten l. c. p. 312. sq.

(133) Cfr. c. 2. D. 33., qui canon a Gratiano falso adscribitur S. Gre-
gor. M., sed est auctoris incerti; Suarez l. c. n. 4.; c. 16. Conc. Arausic.
(a. 441.); c. 6. Conc. Aurel. III. (a. 538.).

(134) Lingen et Reuss, Caus. select. S. C. C. p. 101.; Synod. vero Sciarc.
(a. 1888.) p. 157. sq. amentem, postquam a morbo sanatus sit atque per
septem annos sanus permanserit, vel ab ipsis ordinibus suscipiendis non
amplius areet. Hisce amentibus cum lucidis intervallis tanquam irregula-
res adnumerari quoque possunt: *Epileptici* vel *lunatici* (cfr. c. 15. C. VII.
q. 1. = c. 14. Conc. Tolet. XI. (a. 675.); c. 1. C. VII. q. 2. = epist. Alex. II.
(a. 1061.-1073.); c. 2. C. VII. q. 2. = epist. Gelas. (a. 492.-496.); Suarez l. c.
n. 6.; Gasparri l. c. n. 277. sq.; Lega l. c. p. 371. sq.; item *melancholici*
sive *ideis fixis* laborantes (cfr. S. C. C. in caus. Comacien. 19. Iul. 1828.

veri non possunt. At clerici, qui *post* sacram ordinationem in amentiam incidunt, mitius tractantur, si secundum prudens iudicium competentis *Episcopi* vel *Superioris regularis* denuo sanae rationis compotes sint (135).

Denique *energumeni* etiam ex defectu rationis irregularitati obnoxii sunt; idcirco a statu clericali iam ex antiquissimo Ecclesiae iure prohibentur (136); ex disciplina quoque vigenti *absque dispensatione Sedis Apostolicae* simpliciter ordinari nequeunt, *etiamsi* iam per notabile tempus ab obsessione diaboli videantur esse liberati (137). Si quis clericus *post* promotionem obsideatur a diabolo, per Episcopum vel Superiorem regularem ad usum sacrorum ordinum iterum admitti potest, postquam per annum vel aliud tempus prudenti iudicio Episcopi vel Superiorum alias competentium definendum inventus fuerit liber ab incursionibus diaboli (138).

IV. De defectu scientiae.

117. I. *Notae historicae.* Ad sacras functiones rite peragendas evidenter non sufficit, ut clerici ordinandi tantum habeant *usum rationis*, sed pro dignitate et gradu sui ministerii etiam *positiva scientia* vere praediti sint oportet (139). Hinc Ecclesia iam inde a primis saeculis homines plane rudes atque illiteratos ab ordinibus recipiendis exclusit (140). At

in cit. Caus. sel. S. C. C. p. 101.); S. C. C. in caus. Friburg. 17. Apr. 1901. et 19. Iul. 1902.; *Familler*, Pastoral-Psychiatrie p. 39. sq. 17. sq. 56. 63. 148. sq.

(135) S. C. C. 11. Aug. 1900.; *Suarez* l. c. n. 5.; dict. Grat. post. c. 13. C. XV. q. 1.; Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 158.

(136) Cfr. c. 79. (78.) Apost.; Const. Apost. lib. VIII. cap. 32.; *Thomassin*. l. c. P. II. l. 1. cp. 62. n. 25. cp. 79. n. 3. sq. cp. 82. 83.; *Kraus*, Real-Encykl. t. I. p. 414.

(137) Cfr. c. 3. D. 77. = c. 13. Conc. Tolet. XI. (a. 675.); cit. c. 2. D. 77.; c. 4. (Nicol. P.) 5. (Gelas.) D. 77.; S. C. C. in caus. Mediol. 2. Dec. 1724. affirmata expresse irregularitate oratoris et in caus. Panorm. 10. Apr. 1682.. licet oratores in utroque casu iam per biennium a diaboli obsessione fuissent liberi, tamen « *pro nunc* » denegavit dispensationem; at in caus. Foroliv. 27. Apr. 1816. elapso *decennio* concessit; *Suarez* l. c. n. 7.; *Boenningh*. l. c. p. 135. sq.; ed. *Richt*. Conc. Trid. p. 340.; *Gasparri* l. c. n. 273. sq.

(138) *Suarez* l. c. n. 7.; *Boenningh*. l. c. Imo in praxi etiam ad reabilitandos clericos iam *promotos* recurritur ad *Sedem Apostolicam*.

(139) *Suarez* l. c. disp. 51. sect. 1. n. 8. sq.; *Benedict. XIV.*, Instit. eccl. 42., ubi illiteratos dicit esse « *irregulares* »; *Boenningh*. l. c. fascie. III. p. 136. sq.; *Gasparri* l. c. n. 556.

(140) Cfr. c. 1. D. 55. et c. 1. D. 36. = epist. Gelas. Pap. (scr. a. 494.) apud *Thiel*, Epist. Rom. Pontif. p. 362. sq. 371. sq.; c. 8. D. 61. = epist.

pro diversitate temporum et regionum et personarum diversa quoque fuit necessitas scientiae clericorum; porro ob iniuriam temporum non semper ubique eadem existit facilitas instituendi atque educandi clericos (141). Quare qui gradus scientiae clericis monasticae vitae addictis forte sufficit (cfr. *Reiffenstuel* l. c. l. I. tit. 11. n. 67.), is sacerdotibus saecularibus vel regularibus, qui curae animarum, missionibus habendis, fidei defendendae et propagandae strenuam navant operam, plane insufficiens est dicendus. Neque mirum est, quod decreta Tridentina Sess. XXIV. cap. 4. de ref. de scientia requisita in clericis ordinandis in schemate Concilio Vaticano proposito notabili subiiciantur reformationi (142). Quae reformatio iam coepta est fieri per responsa SS. CC. partim pro religiosis partim etiam pro clericis saecularibus saltem indirecte data.

II. *Disciplina vicens* si solummodo attendatur *Concilium Tridentinum* cuius dispositiones nondum expressa posteriore lege *generaliter* sunt immutatae:

a) *Nemo prima tonsura* initietur, qui *fidei rudimenta* edoctus non fuerit, quique *legere et scribere* nesciat. Cfr. Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 4. de ref.

b) *Ad ordines minores* ex eiusdem Concilii decreto ii tantum promovendi sunt, qui bonum a parocho et a magistro scholae, in qua educantur, testimonium habent, quique saltem *linguam latinam* intelligunt. Cfr. cit. Sess. XXIII. cap. 5. de ref.

c) Porro *subdiaconi* et *diaconi* ordinentur habentes bonum testimonium et in minoribus ordinibus iam probati ac *litteris* et iis, quae *ad ordinem exercendum* pertineant instructi. Cfr. cit. Sess. XXIII. cap. 13. de ref.

d) *A sacerdotibus* exigitur, ut ii promoveantur, qui ad *docendum populum* ea, quae scire omnibus necessarium est ad salutem, ac *administranda sacramenta* diligenti examine praecedenti idonei comprobentur. Cfr. cit. Sess. XXIII. cap. 14. de ref.

S. Leon. M. (scr. a 446. ?); c. 10. D. 34. = epist. S. Greg. M. (scr. a. 592.); c. 5. D. 51. = c. 19. Conc. Tolet. (a. 633.); cap. 7. pr. X. de elect. I. 6.; cap. 15. X. de aet. et qual. I. 14.; cap. 4. de tempor. I. 9. in Sext.; *Thomassin*. l. c. P. II. l. 1. cp. 88. 89. 90. 91.

(141) Cfr. c. 16. Conc. Aurel. II. (a. 533.); c. 2. Conc. Nicaen. (a. 787.); c. 4. Conc. Roman. (a. 826.); c. 18. Conc. Valent. (a. 855.); c. 5. Conc. Coyac. (a. 1050.); *Suarez* l. c. n. 8. 11.

(142) Schema 10. de ordinat. regular.; *Phillips* l. c. § 48.

e) Denique ex lege Tridentina (143) *Episcopus* in universitate studiorum magister sive doctor aut licentiatum in sacra theologia vel iure canonico merito sit promotus aut publico alicuius academiae testimonio idoneus ad alios docendos ostendatur; quodsi regularis fuerit, a Superioribus suae religionis similem fidem habeat.

f) Quod ius Tridentinum cum *minimum* gradum scientiae statuatur, non impedit, quominus *Episcopi* pro *singulis* gradibus perfectiorem, sed proportionatam, non exorbitantem requirant scientiam (144). Viri religiosi tum votorum solemnium tum simplicium ab Ordinariis locorum ad sacros ordines admitti nequeunt, nisi praeter alia a iure requisita testimoniales litteras exhibeant, quod saltem per annum sacrae theologiae operam dederint, si agatur de *subdiaconatu*; ad minus per *biennium*, si de *diaconatu*, et quoad *presbyteratum*, saltem per *triennium*, praemisso tamen *regulari aliorum studiorum curriculo*: quo triennio finito tenentur adhuc per quartum annum theologicis studiis incumbere. Ad effectum autem S. Ordinationis anni studiorum integri debent esse expleti. S. C. de Rel. 7. Sept. 1909.; S. C. Cons. 24. Martii 1911.; S. C. de Relig. 31. Maii 1910. Quo iure speciali de triennio studii theologici nunc pro religiosis viris ex generali decreto S. C. Ep. et Reg. 4. Nov. 1892. constituto Basiliani reformati, utpote religiosi, qui pertinent ad ritum Ecclesiae orientalis, non comprehenduntur, ut declar. Praef. S. C. de Pr. F. 24. Iul. 1893. Cfr. Arch. f. k. K. t. 70. p. 467. At indirecte illae novae dispositiones videntur saltem ex hodierna curiae romanae praxi referri etiam ad clericos saeculares.

g) Cum scientia ad *usum* ordinum *absolute* requisita nitatur iure naturali, a Rom. Pontifice super *hac* scientia absolute necessaria dispensatio concedi non potest (145). Quare

(143) Sess. XXII. cap. 2. de ref. iunct. Pii V. Const. « *Quamvis* » 1. Ian. 1568. et Gregor. XIV. Const. « *Onus apost. servit.* » 15. Mart. 1591. et resolut. S. C. C. in caus. Fanen. 5. Iun. et 26. Nov. 1723. in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 150. Cfr. de iure antiquo: C. 2. (Zosim. Pap. a. 418.) D. 36.; c. 4. (Coelestin. Pap. a. 429.) D. 38.

(144) Innoc. XIII. Const. « *Apostolici ministerii* » 13. Mart. 1723.; Notific. Card. Vic. in Urbe 2. Dec. 1740. iunct. praxi nunc Romae vigenti et Pii X. Mot. propr. « *Sacros. Trid. Synod.* » 16. Iul. 1905.; Conc. prov. Westmonaster. I. (a. 1852.) in Collect. Lac. t. III. col. 936.

(145) Suarez l. c. n. 4. sq.; Scherer l. c. p. 339. dempta parum accurata relatione de caus. Bobbien. decis. a S. C. C. 10. Iun. 1848.; Putzer l. c. n. 103.

dispensatio in irregularitate canonica defectus scientiae, quae R. Pontifici est reservata, eatenus solummodo fieri potest, quatenus R. Pontifex non exigit scientiam *actu iam obtentam* tempore ordinationis, *dilato* tamen usu *ordinis*, aut quatenus *maïorem gradum scientiae* solo iure canonico praescriptum v. g. gradum doctoris non requirit (146).

V. De defectu fidei confirmatae.

118. **Notae historicae.** I. Praeceptum Apostoli Pauli (I. Timoth. III. 6.) *neophytum* i. e. recenter conversum et baptizatum virum non esse ordinandum Episcopum, ne in superbiam elatus in iudicium incidat diaboli, Ecclesia mox non solum novis legibus confirmavit, sed disertis verbis sacrorum canonum neophytos ad ordines presbyteratus et diaconatus promoveri vetuit (147). Nam rationi a S. Paulo iam expresse allatae accedit, quod neophyti non videantur in *doctrina christiana* adeo bene esse instructi tantaque pollere *constantia* et *virtute*, ut tuto ipsis ministerium et magisterium et regimen ecclesiasticum committi valeat (148). Porro neophyti licet legibus illis ecclesiasticis expresse tantum ab Episcopatu et presbyteratu et diaconatu arceantur, "*communi tamen canonistarum calculo et constanti Ecclesiae praxi* „ (149) etiam ab omnibus aliis ordinibus necnon a prima tonsura prohibentur. Postquam canones illi antiqui in Decretum Gratiani fuerunt translati, in collectionibus Decretalium vix quidquam de hac materia statuitur, nisi quis huc referre velit cap. 7. X. de rescript. l. 3. (cfr. *Boenningh.* l. c. p. 42. sq.), et quae post Alexandrum IV. constituit Bonifacius VIII. de filiis et nepotibus haereticorum in cap. 15. de haeret. V. 2. in Sext., attenta simul constanti praxi Ecclesiae. Cfr. *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. XII. cap. 1. n. 4. 5.

(146) *Lingen et Reuss*, Causae select. S. C. C. p. 100. sq.; S. C. C. in caus. Pompil. 15. Mart. 1845.

(147) Cfr. c. 1. D. 48. = c. 2. Conc. Nicaen. (a. 325.); *Hefele* l. c. t. I. p. 378. sq.; c. 10. D. 61. = c. 10. (13.) Conc. Sardic. (a. 343.); c. 3. Conc. Laodicen. (a. 341.-383.); c. 1. Conc. Arelat. II. (a. 443.-452.); c. 5. D. 51. = c. 19. Conc. Tolet. IV. (a. 633.). Cfr. *Kraus*, Real-Encykl. v. Neophyten; *Thomassin.* l. c. P. II. l. 1. cap. 62. n. 14. sq. cp. 85. 86. 87.

(148) Cfr. de aliis motivis: S. Gregor. M. in c. 2. D. 48. (a. 599.); S. Hieronym. in epist. ad Ocean.; *Phillips* l. c. § 48. p. 472. sq.

(149) *De Angelis* l. c. lib. I. tit. 17. n. 2.; *Girardi*, Expositio iur. pont. P. II. sect. 96.; *Boenningh.* l. c. p. 141.; *Gasparri* l. c. n. 268. Quo exemplo denuo patet *irregularitates quasdam niti iure consuetudinario*.

II. *Clinici* sive lectularii in antiqua Ecclesia ii dicebantur, qui ex culpabili dilatione in aegritudine ob necessitatem in lecto (ἐν τῇ κλίνῃ) baptismum susceperunt. Qui clinici censebantur esse tardi in fide et vita christiana, ob catechumenatum non expletum in doctrina christiana parum instructi, denique propter omissam confirmationem non admodum firmi in fidei confessione. Praesertim vero illis obstabat praesumptio, quod *non libera voluntate*, sed magis ex necessitate sacramentum fidei videbantur suscepisse. Cfr. *Kraus*, Real-Encykl. v. Krankentaufe. Quare mirum non est clinicos inde ex primis saeculis tanquam irregulares ab ordinibus fuisse exclusos. Quam prohibitionem contra clinicos statutam iam commemorat Cornelius Papa in epistola ad Fabium, Episcop. Antioch., atque exinde probat illicitam fuisse assumptionem Novati in clerum. Cfr. *Eusebius*, *Histor. eccles.* l. VI. cap. 43. Postea Concil. Neocaesar. c. 12. (a. 314-325.) eandem prohibitionem saltem quoad promotionem ad presbyteratum renovat duplici limitatione adiecta, scilicet nisi forte clinicus post baptismum zelum atque fidem demonstret, aut raritas fuerit (idoneorum) virorum. At huius canonis prohibitio restringenda est ad clinicos, qui *culpabili procrastinatione* baptismum distulerunt. Cfr. *Hefele* l. c. t. I. p. 249. sq. Qui canon Conc. Neocaes. postea in Decretum Gratiani translatus (can. unic. D. 57.) quamvis disertis verbis tantum agat de exclusionem a presbyteratu, tamen in Ecclesia latina de *totali* irregularitate in praxi et communi sententia doctorum receptus est (150).

III. Tandem Concilium Tridentinum ansam dedit novae controversiae, num decreto Sess. XIII. cap. 4. de ref. *nova* statuta fuerit *irregularitas* ex defectu *confirmationis*, aliis id negantibus velut *Suarez* l. c. disp. 42. sect. 3. n. 14. et *Reiffenstuel* l. c. lib. V. tit. 29. n. 7.; *Gasparri* l. c. n. 479. sq.; *Lega* l. c. p. 365., aliis affirmantibus v. g. *Giraldi* l. c. P. II. sect. 91.; *Boenningh.* l. c. p. 156.; *Phillips* l. c. § 48. p. 474.; *De Angelis* l. c. lib. I. tit. 17. n. 9.; *Ph. Hergenroether-Hollweck* l. c. p. 219.

• 119. **Disciplina vigens.** I. Omnes *neophyti* sensu stricto accepti (151), i. e. qui ex Iudaeis, Mahumedanis, Paganis vel aliis

(150) *Benedict.* XIV., De Synod. dioec. l. XII. cap. 6. n. 7.; *Thesaurus*, De poen. eccles. P. II. v. Baptism. cap. 6.

(151) *Suarez* l. c. disp. 43. sect. 3. n. 5.; *Ferraris* l. c. v. Irregularitas art. 1. n. 12.; dict. Grat. post. c. 1. D. 48.; c. 2. (Gregor. M.) D. 48.; *Hinschius* l. c. t. I. p. 20.

sectis in *adulta* aetate ad fidem catholicam recenter conversi et baptizati sunt, tamdiu irregulares existunt ad omnes ordines *ipsamque primam tonsuram* suscipiendam, donec elapsum sit tempus prudenti arbitrio Episcopi authentice, sed non arbitrarie declarandum (152), quo suae fidei atque virtutis sufficiens dederint testimonium.

At quod statutum est a Bonifacio VIII. cap. 15. de haeret. V. 2. in Sext. de irregularitate filiorum vel nepotum haereticorum, nequit extendi ad filios aliosque descendentes *neophytorum* ante usum rationis baptizatos (153), nisi speciali iure a Romano Pontifice approbato de contrario cautum fuerit (154).

Cui irregularitati per *veram dispensationem* solus Romanus Pontifex derogare potest, quemadmodum ad ipsum solum spectat authentica sententia declaratoria, si de promovendo neophyto ad ordinem *Episcopatus* agatur. Cfr. *Suarez*, De censur. disp. 43. sect. 3. n. 7.

II. *Clinici* sensu stricto pariter incurrunt irregularitatem *totalem* ex defectu tanquam ex causa proxima, licet ille defectus oriatur tantum in adultis ex delicto culpabilis procrastinationis baptismi usque ad *aegritudinem* cum periculo vitae. Quare haec irregularitas non est extendenda ad qualemcumque culpabilem dilationem baptismi, qui revera tamen ante aegritudinem periculosam fuit susceptus. Neque certo et indubitanter asserenda est irregularitas, utpote in iure non formaliter expressa, si quis ob *aliam necessitatem* v. g. ob metum gravem incussum suscipiat baptismum. At pruden-

(152) Cfr. caus. Milevitan. 13. Aug. a. 1718. decisam § Praeterquam et caus. Prag. 12. Maii 1759.; *Suarez* l. c. n. 6.; *Benedict.* XIV., De Synod. dioec. l. XII. cap. 1. n. 6.; *Boenningh.* l. c. p. 141. sq. Quodsi *Gasparri* l. c. n. 269. putat baptizatum in *adulta* aetate ita in *perpetuum* esse irregularem, ut is *nunquam* absque dispensatione *Sedis Apostolicae* vel ad ipsam primam tonsuram promoveri possit, id ex rationibus intrinsicis vel ex praxi Sedis Apostolicae vel ex unica decisione S. C. C. in caus. Adrian. 31. Maii 1783. non efficaciter probavit. Cfr. praeced. not. 16. h. t.; *Ph. Hergenroether-Hollweck* l. c. p. 220. not. 1.; *Saegmueller* l. c. p. 164.

(153) Clemens VIII. in epist. ad Episc. Pacens. 6. Oct. 1595. et declarationes S. C. C. in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 339.; *Suarez* l. c. n. 8.; *Benedict.* XIV. l. c. n. 4. 5. 6. Cfr. Synod. Sciartf. (a. 1888.) p. 160. sq. (de neoconversis ex secta haeretica vel schismatica).

(154) Cfr. Clement. VIII. cit. epist.; Sixti V. Litt. Apost. 15. Ian. 1588. a Clem. VIII. 18. Dec. 1600. confirmatas et a S. C. Inq. a. 1611. denuo inculcatas (cfr. *Benedict.* XIV. l. c. n. 4.), quibus vetitum fuit, ne in regno Portugalliae descendentes a Iudaeis ad ordines promoverentur. Cfr. de filiis haereticorum; *Boenningh.* l. c. p. 142. sq.; *Hinschius* l. c. t. I. p. 21. sq.

tia profecto suadet, ut viri per talem necessitatem vel coactionem baptizati in praxi magna cum cautela ad instar clinicorum ad statum clericalem admittantur. Quae irregularitas clinicorum certe ipso facto et absque ulla interventione auctoritatis ecclesiasticae non cessat, sed ex citata duplici limitatione Conc. Neocaes. videtur sequi, quod dispensatio Episcopi *sufficiat*, si saltem *una* ex limitationibus verificetur, neque ad Sedem Apostolicam pro dispensatione videtur esse necessario recurrendum, praesertim si *prior* limitatio fuerit verificata (155).

III. Irregulares quoque sunt *non confirmati*. Nam qui sacramento confirmationis carent, nondum inveniuntur, "*pleni christiani*" (cfr. c. 1. D. 5. de consecr. = cap. Pseudo-Isid.), ideoque attentis verbis Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 4. de ref. et iteratis declarationibus S. C. C. (156) merito censentur irregulares (157).

VI. De defectu sacramenti matrimonii sive de bigamia.

(*Lib. I. tit. 21. de bigamis non ordin.*) (158).

120. Notae historicae. I. S. Apostolus Paulus statuit, ut Episcopi, presbyteri, diaconi sint unius uxoris viri. Cfr. I. Ti-

(155) Suarez l. c. disp. 42. sect. 1. n. 5. sq.; Boenningh. l. c. fasc. I. p. 101. sq.; Gasparri l. c. n. 270. sq.; Hinschius l. c. t. I. p. 20. 49.

(156) S. C. C. in caus. Augustan. 27. Sept. 1601. et in caus. Anglonen. et Tursien. 15. Maii 1802. in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 181.; Giraldis, Expos. iur. pont. P. II. sect. 91.; *De Angelis* l. c. I. I. tit. 11. n. 9.; Boenningh. l. c. fasc. III. p. 156. sq.

(157) Cfr. quoque Fagnan. l. c. in cap. 11. X. de aetat. l. 14. n. 96.; Schmalzgr. l. III. t. 43. n. 8. 9.; Gasparri l. c. n. 479., ubi pro sua theoria istum defectum simplicibus prohibitionibus, non irregularitatibus adnumerat, sed candide fatetur, sibi solidam non videri rationem, quam plures auctores allegant ad defendendam sententiam tantum sub *levi* culpa requiri susceptionem *sacramenti confirmationis*, antequam quis ad primam tonsuram admittatur; dicunt enim verba Concilii Tridentini *de consilio* aut *decentia*, non de *praecepto* intelligenda esse. Id, quod recte reiiciunt *De Angelis* et *Giraldis* l. c. Nam res in se gravis est, ut is non fiat clericus, qui nondum est plenus christianus. Porro verba: "*Non initientur*" ex sese significant praeceptum, non consilium. Deinde confirmatio aequiparatur reliquis requisitis, quae certe adesse debent. Tandem non obstat, quod haec irregularitas cesset per susceptionem confirmationis; nam perpetuitas non est essentielle requisitum irregularitatis. Cfr. Synod. Alex. (a. 1898.) p. 142., ubi ex defectu animi *irregularibus* adnumerantur: "*Non confirmati*".

(158) Decret. Grat. Dist. 26. 33. 34.; c. 3. D. 77.; c. 1. C. XXVIII. q. 3.; cpl. I. et III. tit. de big. non ord.; cpl. II. et IV. de bigamis; Decretal.

moth. III. 2. 12.; Tit. I. 6. Quae mandata S. Pauli complures SS. Patres velut S. Chrysostomus atque S. Hieronymus ita interpretati sunt, ut *bigamus primario* propter *suspicionem incontinentiae* a sacris ordinibus dicerent esse arcendos (159). At *Graeci* ex severiori sua theoria et disciplina de *secundis* vel *tertiis* vel *quartis nuptiis* quoad ordinationem *bigamorum* deduxerunt mitiorem conclusionem, sc. notam illam bigamiae per baptismum tolli ideoque ex secundis nuptiis ante baptismum celebratis non induci irregularitatem (160).

II. Patres vero Ecclesiae latinae (161) praesertim praeunte S. Augustino verba Apostoli Pauli *primario, non ob suspicionem incontinentiae* et quasi malitiam secundarum nuptiarum (162) dicta esse existimarunt, sed *propter magnum illud sacramentum coniunctionis unius Christi cum una sponsa Ecclesia* in secundis nuptiis minus perfecte repraesentatum. Inde factum est, ut iidem Patres latini non obstante sua benigniore sententia de secundis nuptiis plane honestis neque ulli poenitentiae subiectis ad severiorem pervenirent conclusionem, scilicet cum quoque irregularem esse, qui ante baptismum duas duxisset uxores, aut unam ante baptismum, alteram post baptismum (163). Quae *doctrina S. Augustini* de signaculo *sacramenti* tanquam principali fundamento irregu-

Gregor. IX. l. c.; Decretal. Bonif. VIII. lib. I. tit. 12. de bigamis; Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 17. de ref.; *Lingen et Reuss*, Caus. select. S. C. C. p. 124. sq.; commentat. in cit. tit. iur. Decretal.; *Phillips* l. c. § 51.; *Suarez* l. c. disp. 49.; *Boenningh.* l. c. fasc. II. p. 168. sq.; *Gasparri* l. c. n. 373. sq.; *Lega* l. c. p. 386. sq.; *Thomassin.* l. c. P. II. l. I. cap. 78. sq.; *Mueller*, De bigamia irregularitatis fonte; *Sachsse*, D. Lehre v. defect. sacram.

(159) *Devoti*, Ius can. univers. h. t. 21. de bigam. § 3. not. 3.; *Suarez* l. c. disp. 49. sect. 5. n. 1. 2. iunct. cap. 2. 3. 7. X. de bigam. l. 21. de origine mere apostolica, non divina irregularitatis ex bigamia *vera* saltem quoad Episcopos, presbyteros, diaconos.

(160) Cfr. c. 17. Apost.; c. 1. (S. Hieronym.) D. 26.; c. 1. (S. Hieron.) C. XXVIII. q. 3.; c. 9. (S. August.) C. XXXI. q. 1.

(161) Siricius in Synod. Roman. (a. 386.) c. 4. 5.; c. 2. (S. August.) c. 3. (Innocent. I. ser. a. 414. ad Episc. Maced.) c. 4. 5. (S. Ambros.) Dist. 26.

(162) Minime putandum est hanc irregularitatem primis saeculis ad *solum bigamiam veram* fuisse restrictam; nam mox etiam bigamia quaedam interpretativa et similitudinaria in sacris canonibus occurrit. Cfr. can. Apost. 17. 18. 19. et *Hefele* l. c. t. I. p. 805. sq.; c. 24. (= c. 19. Conc. Ancyrit. a. 314.; *Hefele* l. c. p. 339.) c. 32. (= c. 20. 21. Conc. Aurel. I. a. 511.) C. XXVII. q. 1.

(163) Cfr. cit. can. Dist. 26.; c. 2. (S. Aug.) C. XXVIII. q. 3.; c. 1. Conc. Valent. (a. 374.).

laritatis bigamiae in Ecclesia latina approbantibus Romanis Pontificibus recepta 164) et tandem in ipsas authenticas collectiones Decretalium translata est. Etenim cap. 4. 5. X. de big. I. 21. propter *sacramenti* defectum bigamus a sacris ordinibus prohibetur. Nihilominus Ecclesia latina rationem huius irregularitatis ab Ecclesia graeca receptam non respuit (cfr. cap. 4. 7. X. h. t. de bigam.), sed tanquam *secundariam* omnino admittit. Nam profecto non potest hortator esse biduitatis, qui ipse coniugia frequentavit. Cfr. c. 4. (S. Ambros.) D. 12.

Bigami licet can. 17. 18. Apost. non solum ab ordinibus hierarchicis, sed etiam ab universo sacro ministerio prohiberentur (cfr. *Hefele* I. c. t. I. p. 805.; *Zhishman*, *Eherecht* d. orient. K. p. 424. sq.), tamen primis saeculis nequaquam ubique a *minoribus* ordinibus fuerunt exclusi. Cuius disciplinae mitioris vestigia tum in Gallia tum in Hispania (cfr. c. 25. Conc. Arausic. I. a. 441.; c. 3. 4. Conc. Tolet. I. a. 400.), imo in ipsis c. 1. 2. X. de bigamis reperiuntur. At Ecclesia Romana (cfr. Innoc. I. a. 404. in c. 13. D. 34.) severiorem secuta praxim bigamos simpliciter ad clerum non admisit. Gratianus, qui in dicto post c. 13. D. 34. rigidiori adhaeret doctrinae, falso postea c. 16. 17. Martino Papae, quem cum Martino Bracar. confundit, mitigationem disciplinae adscribit.

Iuri stabilito in Decretalibus Gregorii IX. de bigamis non ordinandis accessit unicum caput de bigamis in Sext. Quod caput desumptum est ex c. 16. Concil. Lugdun. II. a. 1274., in quo Gregorius X. controversiam quandam sive "*antiquae alterationis dubium* „ de privilegio clericali bigamorum authentica declaratione diremit (165).

Tandem *Concilium Tridentinum* Sess. XXIII. cap. 17. de ref. bigamiam per transennam attingit, unde deducitur irregularitatem bigamiae etiam ad tonsuram et ordines minores extendi. Qua ratione, quod in iure antiquo iam fuit contentum, etiam disertis verbis est expressum. Exinde novae leges de bigamis non iam prodierunt.

(164) Innocent. I. l. c. et in c. 13. D. 34. (scr. a. 404. ad Vietric. Rothomag.); S. Leo in epist. ad univers. Epis. per Afric. constit. ep. 12. cap. 3. (*Migne*, P. L. LIV. 658.); S. Gregor. M. lib. II. epist. 54. (*Migne*, P. L. LXXVII. p. 601. sq.). Quare errat Berardi, si opinatur aetate Innocentii III. hanc doctrinam de defectu significationis primum reperiri, quamvis concedi possit certe ex saeculo duodecimo et decimo tertio fuisse generatim receptam. Cfr. *Devoti* l. c. not. 3.; *Phillips* l. c. not. 17.

(165) *Passerinus* l. c. in cit., cap. unic. h. t. de big. in Sext. n. 1.

121. Disciplina vicens. I. *Bigamia* (*διγαμία*) in genere est duplicatio sive iteratio matrimonii. Quare bigamia hoc loco etiam comprehendit trigamiam etc. (*τριτογαμία, τετραγαμία*).

II. *Distingui* autem solet a canonistis bigamia vera et interpretativa, cui saepissime tanquam tertia species additur similitudinaria sive metaphorica. Quae tres species bigamiae evidenter non sunt sibi coordinatae. Nam bigamia interpretativa et similitudinaria potius sub bigamia iuris fictione constituta, quae bigamiae verae ut principali opponitur, tanquam species secundariae comprehenduntur.

Praeterea a canonistis, sed non ex concordi sententia, irregularitas bigamiae dividitur in bigamiam ex defectu et ex delicto. Cfr. *Thesaurus*, De poenis eccl. P. II. v. Apostasia cap. 4. n. 4.; *Sanchez* aliique v. g. *D' Annibale* l. c. n. 418. not. 11. n. 420. contra *Suarez* tenent bigamiam saltem similitudinariam esse irregularitatem ex delicto. Alii v. g. *D' Annibale*, *Lega* l. c. p. 391. sq. etiam aliquas irregularitates ex bigamia interpretativa irregularitatibus ex delicto adnumerant, quotiescumque causa proxima irregularitatis est crimen. Cui sententiae pariter contradicunt *Suarez*, *S. Alphonsus* aliique, qui omnem irregularitatem ex bigamia interpretativa dicunt esse irregularitatem ex defectu. Synodus quoque Sciarf. (a. 1888.) p. 158. sq. et Synod. Alex. Copt. (a. 1898.) p. 142. sq. bigamiam similitudinariam recensent inter irregularitates ex defectu. Cfr. *Gasparri* l. c. n. 391. 393. 402.

III. Inducitur irregularitas bigamiae:

a) Ex bigamia vera sive successiva propter sacramenti defectum, quae in hoc consistit, quod quis successive, non simul, ut fit in polygamia, sive ante baptismum sive post baptismum cum duabus (vel tribus vel quatuor etc.) feminis verum matrimonium valide contraxit et utrumque matrimonium consummavit (166).

b) Ex bigamia interpretativa, quae oritur ex uno matrimonio, quo quis fictione iuris duas uxores habuisse et cognovisse ideoque defectu sacramenti sive divisione carnis inter

(166) Cfr. c. 17. 18. Apost.; c. 13. 14. D. 34.; cap. unic. h. t. de bigam. in Sext.; *Schmalzgr.* h. t. n. 2.; *Pirhing* h. t. n. 4.; *Benedict.* XIV., De Synod. dioec. l. XIII. cap. 21. n. 4.; *Boenningh.* l. c. fasc. II. p. 176. sq.; *Suarez* l. c. disp. 49. sect. 1.; *Sanchez*, De sanct. matr. sacram. lib. VII. disp. 83. n. 1. sq.; *Gasparri* l. c. n. 373. sq.; *D'Annibale* l. c. P. I. n. 416. sq.; *Ballerini-Palmieri* l. c. t. VII. p. 385. sq.

plures laborare censetur (167). Quae irregularitas incurritur propter aliquam bigamiae verae *participationem*, quam iura reputant sufficientem esse *defectum* ad inducendam hanc irregularitatem. Cfr. *Suarez* l. c. disp. 40. sect. 3. n. 22. iunct. disp. 49. sect. 2. n. 1. 6. 7. 8. sect. 6. n. 9.:

a) Si vir contrahat et consummet matrimonium *invalide* celebratum propter impedimentum *ligaminis* cum uxore legitima et cognita ab alio marito, sed repudiata, vel vicissim maritus derelicta sua uxore legitima cum alia muliere attinet et consummet matrimonium. Cfr. cap. 1. X. de bigam. I. 21.; c. 15. D. 34.; c. 17. [18.] Apost.; *Suarez* l. c. disp. 49. sect. 3. n. 10. sq. Quibus in casibus evidenter intercedit *delictum* bigamiae simultaneae, quod merito *poena* irregularitatis plectitur (168).

β) Si quis vir matrimonium *valide* contrahit et consummat cum *vidua* a priori marito cognita vel cum *corrupta* muliere ab *alio* viro extra matrimonium (169).

γ) Si *maritus* accedat ad *uxorem propriam* sive sponte sive requisitus ab uxore, postquam illa per adulterium ab *alio* corrupta vel vi oppressa est. Cui irregularitati incumbendae, utpote *ex defectu*, ignorantia mariti de viduitate vel corruptione vel adulterio uxoris non obstat (170).

(167) *Sanchez* l. c. disp. 84. n. 1. sq.; *Suarez* l. c. disp. 49. sect. 2.; *Boenningh.* l. c. p. 182. sq.; *D'Annibale* l. c. n. 419.; *Hollweck*, D. k. Strafg. § 178.; *Hilarius a Sexten* l. c. p. 321. sq.

(168) Quare haec irregularitas ob cap. 4. 7. X. h. t. de bigam., quae agunt de solis clericis *maiorum ordinum*, ad omnes alios fideles etiam laicos non est extendenda, si nullitas matrimonii proveniat ex *alio* impedimento ab impedimento *ligaminis* distincto. Cfr. *Gasparri* l. c. n. 379. sq.; *Hollweck* l. c.; *Lega* l. c. p. 386. sq.

(169) Cfr. c. 17. Apostol.; n. 384. 388. sq.; *Ballerini-Palmieri* l. c. p. 387. sq.; *D'Annibale* l. c. n. 418. 419.; *Navarrus*, alique, qui non efficaciter impugnantur a *Suarez* l. c. disp. 49. sect. 2. n. 4. sq.; c. 9. (*Hilarius Pap.*) c. 10. (*Gregor. M.*) c. 13. (*Innoc. I.*) D. 34.; c. 8. (*Mart. Brac.*) D. 50.; c. 5. (*Conc. Tolet. IV.*) D. 51.; cap. 3. 5. X. h. t. de bigam.; *Suarez* l. c. sect. 3. n. 3. sq., ubi contra Navarrum tenet *valorem* matrimonii contracti cum illa vidua vel corrupta muliere non requiri. Quam *Suarezii* sententiam merito impugnant *D'Annibale* l. c. n. 419.; *Ballerini-Palmieri* l. c. p. 391. sq.; *Sanchez* alique v. g. *Lega* l. c. p. 389. sq. Cfr. quoque *Schmalzgr.* I. I. h. t. 21. de big. n. 5., ubi irregularitatem non audet extendere ad casum matrimonii irriti propter impedimentum ignoratum.

(170) Cfr. c. 11. (c. 8. *Conc. Neocaesar.* a. 314.-325.) c. 12. (*Martin. Bracar.*) D. 34. iunct. cum expositione *Boenningh.* l. c. p. 201. sq. in hos canones ex sede particulares et *Scherer* l. c. p. 342. not. 46. et *Ballerini-Palmieri* l. c. p. 387.; *Suarez* l. c. n. 6. sq.

c) *Ex bigamia similitudinaria* (171). Quae bigamia fictione iuris inducitur ex *duplici* quodam *matrimonio* scilicet uno *spirituali* sive voto solemni castitatis in promotione ad sacros ordines vel in professione religiosa emissio et ex *matrimonio carnali* post huiusmodi *matrimonium spirituale* sacrilege et invalide celebrato et consummato. Ista bigamia licet contineat *defectum* quendam, tamen *ut irregularitas* tanquam *ex causa proxima* videtur potius derivanda ex *delicto* attentati matrimonii sacrilegi, cui etiam in *iustam poenam* (172) statuta est. Incurritur vero ista irregularitas:

a) Si *clericus maiorum ordinum* mortua uxore, quacum ante sacros ordines validum *matrimonium* contraxerat et consummarat, *denuo post sacram ordinationem* cum alia muliere etiam virgine novum *matrimonium* sacrilegum et invalidum absque simulatione contrahat et consummet. Cfr. cap. 3. 4. X. de bigam. I. 61.

b) Si *clericus post susceptum sacrum ordinem* vere, non simulate contrahat et consummet cum *vidua* *matrimonium*. Cfr. cap. 7. X. de bigam. (173).

γ) Si *vir religiosus post solemnem professionem* (174) vel *clericus maiorum ordinum etiam cum virgine* sine simulatione celebret et consummet *matrimonium* invalidum et sacrilegum. At duplex iste casus irregularitatis similitudinariae faciente ipso Suarez nullo iure (saltem scripto et universali) claro certoque est expressus (175), sed potius communi qua-

(171) Sanchez l. c. disp. 85.; Suarez l. c. sect. 4.; Boenningh. l. c. p. 202. sq.; Gasparri l. c. n. 392. sq.; Ballerini-Palmieri l. c. p. 387. sq.; Hilarius a Sexten l. c. p. 322. sq.

(172) Sanchez l. c. l. VII. disp. 85. n. 10. disp. 84. n. 6.; Thesaurus l. c. v. Apostasia cap. 4. n. 4. Cfr. supra h. tit. n. 121. Synod. Sciarf. l. c.

(173) Ballerini-Palmieri l. c.; Gasparri l. c. n. 383. 387.; D'Annibale l. c. n. 418. 419.

(174) Cfr. c. 19. sq. Conc. Ancyran. (a. 314.) = c. 24. C. XXVII. q. 1.; c. 32. Conc. Aurel. I. (a. 511.) = c. 32. C. XXVIII. q. 1. Quamvis complures exceptiones, quas Gasparri l. c. n. 395. sq. et Ballerini-Palmieri l. c. p. 388.; D'Annibale l. c. n. 419.; Lega l. c. p. 391. contra illos canones movent, vim non habeant (cfr. Hefele l. c. t. I. p. 228. sq.), tamen iidem canones suis difficultatibus non earent neque peremptoria suppeditant argumenta.

(175) Textus iuris, qui vulgo allegati fuerunt in favorem irregularitatis v. g. cap. 1. 2. X. qui cler. IV. 6.; cap. 4. X. de cleric. coniug. III. 3., iam a Panormitano et Hostiensi atque a recentioribus scriptoribus v. g. Gasparri, Ballerini-Palmieri, D'Annibale l. c. de suspensione vel excommunicatione intelliguntur. Cfr. quoque Scherer l. c. p. 354.; Hinschius l. c. p. 54. At Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 148. sq. expressis verbis ex defectu sacramenti irregularem dicit, qui *matrimonium attentavit ligatus ordine sacro maiore aut voto solemni religionis*.

dam opinione doctorum nititur, quae suos semper adversarios usque ad nostram aetatem habuit. Quare *Suarez* l. c. sect. 4. n. 6. concedit “ *non improbabiliter* „ teneri sententiam, quae neget istam irregularitatem a clericis maiorum ordinum contrahi. Quae irregularitas non cessat esse contracta ex bigamia similitudinaria et ex *delicto*, si simul cum bigamia similitudinaria concurrat etiam aliqua bigamia *interpretativa*. Cfr. *Santi* l. c. l. 1. t. 20. n. 10.; *Lega* l. c. p. 391.

IV. *Effectus* primarius bigamiae sive verae sive interpretativae sive similitudinariae est *totalis* prohibitio a susceptione primae tonsurae et omnium ordinum atque ab usu et exercitio omnium ordinum iam receptorum etiam minorum, quatenus illi solemniter et ex officio exercentur (176).

Praeterea clerici *saeculares* in *minoribus* ordinibus constituti, si bigamiam *veram* vel *interpretativam* contrahant, omni *privilegio clericali ipso iure* privati sunt et iurisdictioni fori saecularis subiiciuntur; insuper sub poena excommunicationis ferendae sententiae nec tonsuram nec habitum clericalem gestare possunt (177).

Denique *Episcopus ordinans* sine dispensatione bigamum iuxta c. 2. D. 55. — c. 3. Conc. Arelat. (a. 524.) “ *anno integro missas cantare non praesumat* „; ex iure autem Decretalium (cfr. cap. 2. X. de bigam.) per sententiam *ferendam* suspendendus fuit a collatione ordinum, quos bigamum contulerat. Severiores poenas a Sixto V. Const. “ *Sanctum et salutare* „ 5. Ianuar. 1599. statutas Clemens VIII. Const. “ *Romanum Pontific.* „ 28. Febr. 1596. ad terminos iuris communis reduxit. Quare in praxi valet tantum poena, quam R. Pontifex culpabili Praelato ordinanti per sententiam infligit; censurae enim latae sententiae de hoc delicto in Pii IX. Const. “ *Apost. Sed.* „ non commemorantur.

V. *Dispensatio* (178) super omni bigamia, utpote solo iure humano sive apostolico sive ecclesiastico, non divino instituta, et quoad omnes ordines et dignitates in Ecclesia a Ro-

(176) Conc. Trid. Sess. XXII. cap. 17. de ref.; S. C. C. 28. Ian. 1587.; *Suarez* l. c. sect. 5. n. 3. sq.; *Boenningh.* l. c. p. 206. sq.; *Zhishman* l. c. de ambitu huius irregularitatis in ipsa ecclesia schismatica Orientis.

(177) Cap. unic. de bigam. l. 12. in Sext.; Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 17. de ref.

(178) Cfr. supra h. tit. n. 120., quod bigamia per baptismum non *auferatur* vel cesset, imo ipsa susceptione baptismi *fiat* vera irregularitas. Cfr. *Gasparri* l. c. n. 377.

mano Pontifice concedi potest. Quod ut licite fiat, propter reverentiam mandato Apostoli Pauli debitam causa gravis et proportionata intercedat necesse est (179).

Episcopi atque similiter *Praelati* regulares exempti quasi episcopalem iurisdictionem habentes cum clericis irregularibus sibi subditis saltem *ex occulta* bigamia *similitudinaria*, quatenus illa existit, dispensare valent, ut huiusmodi clerici bigami postquam sufficientem poenitentiam egerint et laudabilem duxerint vitam, non solum in ordinibus receptis ministrent, sed etiam ad superiores ascendant (180). Quodsi bigamia similitudinaria *admixtam* habeat bigamiam *interpretativam* aut supra n. 121. III. c. *α. β.* recensitam, Episcopi vel Praelati regulares dispensandi facultate videntur esse destituti (181). Nam cit. cap. 4. 7. X. h. t. Episcopis *haec facultas* non conceditur, et non pauci scriptores duplicem *illam speciem* bigamiae similitudinariae potius inter irregularitates bigamiae *interpretativae* ex defectu recensent. Cfr. Gasparri l. c. n. 383. 387.

Qui irregulares sunt ex *vera* vel *interpretativa* bigamia, neque ad *primam tonsuram* et *ordines* neque ad *officia* et *beneficia ecclesiastica* etiam simplicia ab Episcopis vel Praelatis regularibus dispensari possunt (182). Etenim nullibi in iure *communi* Episcopis vel Praelatis regularibus haec facultas dispensandi legitur esse concessa. Quid praelati regulares quoad suos subditos religiosos in dispensatione super bigamia vera vel interpretativa possint, ex specialibus privilegiis a Sede Apostolica concessis est eruendum; nam in ordinariis privilegiis dispensandi super irregularitatibus bigamia excipi solet (183).

(179) Cap. 2. X. h. t. de bigam.; Suarez l. c. sect. 5. 6.; Boenningh. l. c. p. 207. sq.

(180) Cap. 4. X. de cleric. coniug. III. 4.; cap. 1. 2. X. qui clerici vel vov. IV. 6.; Lega l. c. p. 392., ubi Episcopis simpliciter tribuit potestatem dispensandi super irregularitate *similitudinaria*, imo etiam super *interpretativa*, si proveniat ex *delicto occulto*. At Piat l. c. t. I. p. 577., a potestate dispensandi Episcoporum et Praelatorum regularium excludit *publicam* irregularitatem similitudinariam. Cfr. h. tit. not. 77.

(181) Cap. 4. 7. X. h. t. de big.; Santi h. t. n. 10.

(182) Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 17. de ref.; S. C. C. 30. Ian. 1589.; S. C. C. in caus. Lancian. 21. Maii 1644.; Schmalzgr. h. t. n. 13.; Gasparri l. c. n. 402.

(183) Gasparri l. c. n. 403. Cfr. v. g. Leon. XII. Breve "*Plura inter*" 11. Iul. 1826.; Putzer l. c. n. 102. 103. sq.; Piat l. c. t. II. p. 579.

VII. De defectu perfectae lenitatis.

(Lib. V. tit. 12. de homicid.) (184).

122. *Notae historicae.* Christus Dominus, sacerdos novi testamenti, non solum verbis, sed maxime exemplo suo mansuetudinem efficaciter docuit. Cfr. Matth. XI. 29. Summopere igitur congruit, ut sacerdotes quoque legis novae praeclarum illud exemplum imitentur. Hinc iam S. Paulus "*percussorem*", noluit esse Episcopum vel diaconum. Cfr. I. Timoth. III. 3.; Tit. I. 7. Ecclesia vero sacris canonibus inde a primis saeculis viros, qui sanguinem humanum etiam citra culpam effudissent, a statu clericali prohibuit (185). In antiquo imperio Romano huius principii practica applicatio facta est, cum forte iudices criminales vel milites ad ordines essent admittendi (186). Tempore medii aevi (187) Episcopi tanquam vassalli regum in bellum profecti sunt, aut causas sanguinis *ipsi* diremerunt (cap. 5. 9. X. ne clerici III. 50.) vel aliis dirimendas commiserunt (188); alii quoque clerici ab armis et bellis non multum abhorruerunt. Hinc huius irregularitatis etiam ut supervenientis frequens fuit occasio. Tandem cum scientia medicorum eodem tempore parum exulta esset, haud raro ars medica deficientibus melioribus medicis a monachis ut clericis fuit exercitata. Cfr. Act. theol. Tubing. t. 55. p. 598. sq. At lenitati status religiosi et clericalis videbatur repugnare, ut monachi et clerici saltem maiorum ordinum per adustionem vel incisionem chirurgiae artem exercerent. Id, quod multo magis obtinuit, si ab operationibus istis chirurgicis

(184) Dist. 50. c. 4.-8. 36. sq.; Dist. 51.; lib. V. tit. 4. de homie. in Sext.; lib. V. tit. 4. de homie. in Clem.; Suarez l. c. disp. 47.; Boenningh. l. c. fasc. II. p. 110. sq.; Scherer l. c. p. 340. sq.; Phillips l. c. § 50.; Gasparri l. c. n. 405. sq. 447. sq.; Lega l. c. p. 405. sq.; Thomassin. l. c. P. II. lib. 1. cap. 66. sq.; Benedict. XIV., Inst. eccl. 101.; Kober, D. Deposit. p. 250. sq.; Hinschius l. c. t. I. p. 26. sq.

(185) Cfr. c. 64. Apost.; c. 1. D. 51. = epist. Innoc. I. ser. a. 404.; c. 8. (Martin. Brac.) D. 50.; c. 4. (c. 8. Conc. Tolet. I. a. 400.) c. 5. (c. 19. Conc. Tolet. IV. a. 633.) D. 51.; c. 29. (c. 31. Conc. Tolet. IV.) c. 30. (c. 6. Conc. Tolet. XI. a. 675.) C. XXIII. q. 8.

(186) Innocent. I. in cit. epist. ser. a. 404.

(187) Cfr. c. 1. sq. C. XXIII. q. 8.; Thomassin. l. c. cap. 66. sq.; Phillips l. c.; Hinschius l. c. p. 26. sq.

(188) Cap. 3. ne cleric. III. 24. in Sext. Cfr. quoque cap. 4. X. de raptorib. V. 17.

periculum homicidii casualis vel vere culpabilis non fuit alienum (189). Quare inde a Clemente III. (cap. 7. X. de aet. I. 14.) et Innocentio III. (cap. 19. X. de homic. V. 12.) de medicis atque de clericis et monachis artem chirurgicam exercentibus leges prodierunt et usque ad nostram aetatem vim quandam retinuerunt.

123. Disciplina vigens. *Tribus* modis ille defectus perfectae lenitatis contrahitur, et consequenter incurritur irregularitas:

I. Quicumque *post* acceptum *baptismum* (190), etiam laicus (191) in causa criminali *iusta* ad mortem vel mutilationem reo per publicam auctoritatem infligendam, sponte et scienter (cfr. *Suarez* l. c. disp. 46. s. 2. n. 4.), *proxime* et *efficaciter* notabili quadam ratione cooperati sunt, ex defectu perfectae lenitatis christianae tum ad ordines suscipiendos tum ad susceptos exercendos totaliter irregulares existunt.

Cui irregularitati imprimis subiacent *iudices* (192), qui sive singulares sive collegiales sententiam mortis vel mutilationis cum effectu secuto *pronuntiarunt*, non exclusis assessoribus vel iudicibus instructoribus, licet votum non habeant in definitiva sententia ferenda. Nam instructores sunt personae, quae pertinent ad constituendum tribunal, et certo non minus influunt, quam antiqui assessores. Idem obtinet de *iuratis*, *actuariis* (193), *accusatoribus privatis* (194) et *publicis* sive *promotoribus fiscalibus* legislationis modernae poenam capitalem postulanti et consequenter de *advocatis* et *pro-*

(189) Idcirco haec irregularitas potius spectat ad irregularitatem ex homicidio quam ex defectu lenitatis. Cfr. quoque *Scherer* l. c. p. 341. not. 41.

(190) Cfr. c. 1. D. 51.; *Suarez* l. c. Disp. 47. sect. 1. n. 1. iunct. *Ballerini-Palmieri* l. c. p. 396. sq.

(191) Cfr. c. 1. D. 51.; c. 8. (Martin. Bracar.) D. 51.; de clericis vero: cap. 5. 9. X. ne cleric. III. 50.; cap. 4. X. de rapt. V. 17. iunct. cap. 3. ne cler. III. 24. in Sext.; *Scherer* l. c. p. 340. not. 34. et *Suarez* l. c.; *Gasparri* l. c. n. 451. sq.; *D'Annibale* l. c. P. I. n. 419. sq.

(192) *Suarez* l. c. n. 2. sq.; *Boenningh.* l. c. p. 113. sq.

(193) S. C. C. 19. Ian. 1689. in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 95. *Gasparri* l. c. n. 454. iuratos negat irregularitatem incurrere, cum iudicent de *solo facto*. At iudicium de facto est pars necessaria sententiae et *efficaciter* in illam influunt *multo magis* quam depositiones testium contra reum, qui pariter solummodo de facto deponunt.

(194) Quae irregularitas non incurritur, si accusator vel denunciator observet condiciones cap. 2. de homic. V. 4. in Sext. Cfr. quoque cap. 21. X. de homicid. V. 12.; *Suarez* l. c. sect. 2. n. 1. sq.; *Boenningh.* l. c. p. 121. sq.; *D'Annibale* l. c. n. 420.

curatoribus, qui *contra reum* partes suscipiunt, multoque magis de *carnifice*, qui sententiam latam exequitur. Denique vel ipsi *testes* ab irregularitate certe immunes non sunt (195), si sponte ultroque, non metu gravi compulsi vel ex officio vocati *contra reum* testimonium efficax tulerunt (196).

At immunes sunt ab illa irregularitate *principes saeculares* vel *Praelati ecclesiastici* iurisdictione quoque temporali praediti, qui causas sanguinis vicario cuidam committunt (cfr. cap. 4. ne cler. III. 24. in Sext.) aut condonationem poenae capitalis denegant aut leges de infligenda poena capitali ferunt (197).

Dispensatio super hac irregularitate *R. Pontifici* reservata facilius conceditur. Cfr. exempla dispensationum apud *Lingen et Reuss*, Caus. select. S. C. C. p. 113. sq.

II. Quodsi *laici* post baptismum (cfr. c. 1. 4. D. 51.) in bello *iusto* saltem *defensivo* (198) homicidium vel mutilationem committant (homicidium vel mutilatio in bello *iniusto* (199), cum sint *delicta*, huc non spectant), irregulares non sunt. *Clerici* etiam in bello *defensivo* irregularitati fiunt obnoxii (200), si sponte, non coacte militiae adscripti, et absque casu necessitatis i. e. insufficientiae laicorum (201) *propria manu* ali-

(195) S. C. C. apud *Boenningh.* l. c. p. 136.; *Suarez* l. c. sect. 3. n. 1. sq.; *Boenningh.* l. c. p. 133. sq.

(196) Cap. 19. § 1. X. de homic. V. 12. Quam limitationem expresse apponunt *Reiffenstuel* l. c. lib. V. tit. 12. n. 105.; *Gasparri* l. c. n. 454.; *Lega* l. c. p. 407. alique complures graves auctores; sed S. C. C. l. c. indiscriminatim videtur admisisse testes esse irregulares.

(197) *Suarez* l. c. sect. 1. n. 5. sq.; *Boenningh.* l. c. p. 114. sq.

(198) Quae distinctio inter bellum iustum et iniustum omnino est retinenda et sine ullo solido fundamento a *Pachmann* et *Scherer* l. c. p. 341. tanquam parum practica reicitur. Cfr. *Suarez* l. c. sect. 5. n. 1. 5. sq.; *Benedict.* XIV., Inst. eccles. 101.; *Boenningh.* l. c. p. 141. sq.; *Hinschius* l. c. p. 27. Potiori iure asseri potest alteram distinctionem inter bellum *offensivum* et *defensivum* a praeclaris canonistis allatam (cfr. *Benedict.* XIV. l. c.; *Schmalzgr.* l. c. lib. V. tit. 12. n. 127. sq.) in fontibus (cfr. c. 1. 4. D. 51.; cap. 24. X. de homic. V. 12.) et in declarationibus S. C. C. (cfr. *Boenningh.* l. c. p. 144. sq.) non satis exprimi neque ad quaestiones particulares dirimendas praesertim nostra aetate etiam ob coactum servitium militare esse magni momenti. Cfr. *Fagnan.* l. c. in cap. 24. X. de homic. v. 12.; *Ferraris* l. c. v. Bellum artic. 5.; Arch. f. k. K. t. 43. p. 191. sq.; *Scherer* l. c. p. 341.

(199) *Suarez* l. c.; *Schmalzgr.* l. c. n. 136. sq.; *Boenningh.* l. c. p. 149. sq.; *Ballerini-Palmieri* l. c. p. 397. sq.

(200) Cap. 3. X. de cler. V. 25.; cap. 24. X. de homic. V. 12.; *Suarez.* De censuris disp. 46. sect. 2. n. 1.; *Gasparri* l. c. n. 450.

(201) Cap. 2. X. de imm. eccles. III. 49.; *Boenningh.* l. c. p. 144. sq.

quem occiderint vel mutilaverint. A fortiori sane excipiendus est casus, quo quis *clericus* in bello iusto defensivo mortem aliter vitare non valens suum occidit vel mutilat *invasorem*. Nam eo in casu etiam extra bellum *neque clerici neque laici* fiunt irregulares, dummodo observent moderamen inculpatæ tutelæ (202).

Si bellum illud iustum fuerit *offensivum*, etiam *laici* et a fortiori *clerici* (203) fiunt irregulares, qui *sponte* sese servitio militari addixerunt et *propria manu* aliquem occiderunt vel mutilarunt. Quo in casu (204) *libere* susceptæ militiæ præsertim clerici ab irregularitate non eximuntur, etiamsi pro sui *defensione* hostem interfecerunt vel mutilarunt.

III. Irregulares quoque communiter dicuntur *clerici* in sacris ordinibus constituti et *regulares*, qui cum *adustione* et *incisione* artem medicam vel chirurgicam ipsis *interdictam* exercent, si ex operatione chirurgica etiam casualiter sive *sine delicto mors sequatur*. Quodsi *prohibitio* illa Ecclesiæ in casu necessitatis aut ex indulto apostolico cessat, irregularitas ab illis clericis vel regularibus non incurritur, quamvis fortasse per accidens mors secuta sit (205).

(202) Cap. un. de homic. V. 4. in Clem.; Conc. Trid. Sess. XIV. cap. 7. de ref.; exempla declarationum et dispensationum S. C. C. in Caus. select. S. C. C. ed. *Lingen et Reuss* p. 116. sq. et in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 92. sq.

(203) Cfr. c. 1. D. 51.; cit. cap. 3. X. de cler.; cap. 24. X. de homicid.

(204) *Schmalzgr.* l. c. n. 130.; *Gasparri* l. c. n. 450.

(205) Cap. 19. X. de homic. V. 12. iunct. cap. 9. 10. X. ne clerici III. 50.; *Suarez* l. c. disp. 47. sect. 7.; *Boenningh.* l. c. p. 70. sq.; *Gasparri* l. c. n. 445.; *D'Annibale* l. c. n. 428. At *Ballerini-Palmieri* l. c. vol. VII. p. 369.; *Gonzalez* alique recte excipiunt istam irregularitatem cit. cap. 19. X. de homic. expresse non contineri, ut ipse *Gasparri* l. c. fatetur. Quare ista irregularitas innititur unice communi quadam opinione doctorum et forte aliqua doctrina magis recepta in S. C. C.

VIII. De defectu libertatis (206).

(*Lib. I. tit. 18. de servis non ordin. et eorum manumiss., tit. 19. de obligatis ad ratiocin. ordin. vel non: lib. III. tit. 32. de convers. coniugator.*) (207).

124. I. S. Leo M. in c. 1. D. 54. recte monet: "*Debet esse immunitas ab aliis, qui divinae militiae est aggregandus, ut a castis dominicis, quibus nomen eius adscribitur, nullis necessitatis vinculis abstrahitur* „ Cui immunitati maxime adversatur *vera* atque *proprie* dicta *servitus* ordinandi clerici (208). Hinc Ecclesia ab antiquissimis temporibus (209) omnino prohibuit, ne *servus priusquam* a domino suo *vera* et *perfecta* libertate (210) donatus fuisset, ad *statum clericalem* atque *ordines* promoveretur.

II. Quorum sacrorum canonum sanctiones sapientibus nituntur *rationibus*. Etenim si servus ordinatus sacra ordinatione recepta suo servitio domini fuit subductus, id sine evidenti violatione iuris domini fieri non potuit (211); quodsi servituti

(206) Postquam in praecedentibus expositae sunt irregularitates, quae nituntur aut in *defectu corporis* aut in *defectu animi* sive quoad bona naturalia sive quoad bona supernaturalia, reliquum est, ut eae irregularitates explanentur, quae originem ducunt ex *defectu* quodam in *bonis fortunae*. Quibus irregularitatibus potissimum adnumerandae sunt irregularitates ex defectu *libertatis*, *bonae famae*, *legitimae natiuitatis*. Doctores quidam hisce defectibus etiam addiderunt defectum bonorum temporalium sive tituli. Cfr. *Suarez* l. c. disp. 51. sect. 5.; *Zech* l. c.; *Phillips* l. c. § 49. p. 476. sq.; *Gasparri* l. c. n. 613. Cfr. S. C. de Prop. F. in Instr. 17. Apr. 1871. n. 11. et decret. gen. S. C. Ep. et Reg. 4. Nov. 1892. de suspensione vel rectius simplici prohibitionem ab exercitio ordinum sacrorum, si forte *solummodo* titulum amiserunt. Cfr. praeced. not. 16. h. t. in f.

(207) Dist. 34.; compil. I. et IV. h. t.; Dist. 51. et 53.; compl. I. h. t.; c. 5. 6. 7. Dist. 28.; compil. I. II. III. IV. V. h. t.; cap. unic. tit. 6. de vot. et vot. red. in Extrav. Ioann. XXII.; Comment. in cit. tit.; *Suarez* l. c.; *Phillips* l. c.; *Boenningh.* l. c. fasc. III. p. 166. sq.; *Scherer* l. c. p. 342. 357.; *Lega* l. c. p. 359. sq.; *Thomassin.* l. c. P. II. lib. 1. cap. 73.; *Hinschius* l. c. p. 32. sq.

(208) *Schmalzgr.* l. c. lib. I. tit. 18. n. 1.

(209) Cfr. c. 1. (S. Leo M. scr. a. 443.) c. 9. (Gelas. scr. a. 494.) Dist. 54. In eadem distinctione afferuntur canones particulares, ex quibus patet eandem viguisse praxim in Africa, Hispania, Gallia, Germania usque ad saeculum nonum. Complures ex istis antiquis canonibus in Decretales Gregorii IX. fuerunt translati. Cfr. cap. 1.-4. incl. X. I. 18.

(210) Cap. 1. X. I. 18. iunct. cap. 4. 6. X. eod.; *Phillips* l. c. p. 479.

(211) Hinc servus, qui inscio vel contradicente domino ad ordines minores fuit promotus, mansit servus et domino repetenti est restitutus

mansit addictus, domino et Ecclesiae i. e. duobus dominis vix potuit servire. Ministerio autem ecclesiastico per servos ordinatos certe defuit necessaria dignitas et independentia ab arbitrio domini. Quare etiamsi ageretur de servis ordinandis, qui *in ipsius Ecclesiae dominio* erant constituti, ideoque conflictus inter Ecclesiam et dominum non esset timendus, tamen Ecclesia praeviam servi manumissionem et accuratum de moribus postulavit examen. Cfr. c. 4. D. 54. Cuius sanctionis canonicae vera fundamenta videntur fuisse, quod status servitutis, utpote status vilis, non satis congrueret dignitati status clericalis, et inter servos antiqui imperii Romani et antiquorum populorum germanicorum nequaquam eximia vigeret morum honestas (212).

III. Quae prohibitio Ecclesiae quamvis propter servitutem ubique fere sublatam non amplius frequenter sit practici momenti, tamen ad instar impedimenti matrimonialis *conditionis servilis* in se tanquam lex canonica nondum est abrogata et etiamnunc viget, *si in regione quadam servi* reperiantur. Cessat vero ista irregularitas per *manumissionem* aut per *dispensationem Romani Pontificis*, quatenus nititur iure ecclesiastico. At vix unquam de facto talis dispensatio est concessa (213).

IV. Maioris practici momenti etiam nostra aetate est illa quaestio, num filiifamilias sine *consensu parentum* statum clericalem suscipere possint. Et profecto filiifamilias cum in statu vitae eligendo liberi sint, neque ex iure divino neque ex iure ecclesiastico in complectendo statu clericali a consensu parentum dependent (214). Leges vero civiles si quid in contrarium statuerunt, utpote ab incompetente potestate latae, ac in *re directam* obligationem non imponunt. At sane summopere *convenit*, ut filiifamilias huiusmodi gravissimum negotium, quantum fieri potest, nonnisi audito consilio et habito consensu parentum transigant (215).

(cfr. c. 10. D. 54.; cap. 2. X. I. 18.; *Devoti* l. c. h. tit. 18. §§ 2. 3.); quodsi ad maiores ordines in seio vel contradicente domino ascenderat, domino etiam repetenti non amplius potuit restitui, sed compensatio iuxta canonum statuta eidem fuit solvenda. Cfr. cap. 7. X. I. 18.; c. 9. 10. 13. 14. 20. D. 54.

(212) Cfr. c. 6. 12. D. 52.; *Phillips* l. c. p. 480.

(213) Cap. 2. 4. 6. X. h. t. 18.; *Schmalzgr.* l. c. n. 3.; *Devoti* l. c. h. tit. § 4.

(214) Cap. 12. 18. X. de regul. III. 31.; *Schmalzgr.* l. c. n. 5.; *Hallier* l. c. P. I. sect. 8. c. 2. art. 1. n. 12. sq.; *Hinschius* l. c. p. 33. sq.

(215) Cap. 2. X. de regul. III. 31. de iure reclamandi parentum quoad impuberes; cod. civ. Ital. art. 221.; *Scherer* l. c. p. 358.; *Allègre*, Cod. civ. com. t. I. p. 274. sq.

125. *Alter defectus libertatis* (216) in hoc consistit, quod nemo ad statum clericalem et ordines promoveri possit, qui *administrationem bonorum alienorum* vel cuiuscumque *officii saecularis* sive *publicam* sive *privatam* (217) alias *clericis* interdictam (218) suscepit, nisi postquam administrationis a se depositae rationem reddidit et plenam liberationem sive ab solutionem ab omni obligatione ex illa administratione proveniente sive ipsa iuris fictione sive per dominos principales revera obtinuit (219).

Cuius sanctionis antiquissimae (220) facile reddi potest ratio. Nam si clericis iam ordinatis interdictum est, ne certis negotiis saecularibus sese immisceant (cfr. cap. 2. 4. X. ne cleric. III. 50.), profecto viri promovendi ad statum clericalem liberi sint oportet a vinculis istis saecularibus (221). Cui rationi accedit, quod illi administratores forte ante redditam rationem ordinati, si postea doli redarguantur, cum gravi damno Ecclesiae et status clericalis fiant infamos. Cfr. cap. unic. X. h. t. 19. Timendum quoque fuit, ne quis statum clericalem solummodo amplecteretur, ut in suis causis dominum principalem cogeret ad forum *privilegiatum* adeundum, ea spe illectus, quod ibidem facilius sententiam sibi favora-

(216) Dist. 51. 54. 55. — Commentatores iur. Decret. in cit. lib. I. tit. 19. Suarez l. c.; Phillips l. c.; Scherer l. c.; Boenningh. l. c. p. 169. sq.; Thomassin. l. c. P. II. lib. 1. cap. 66. sq.; Hinschius l. c. p. 34. sq. Cfr. praeced. not. 16. h. t.

(217) Quodsi veteres et recentiores scriptores (cfr. Hostiens., Summa h. t. 19. n. 5.; Scherer l. c. p. 342.) hanc irregularitatem voluerunt restringere ad *ratiocinia publica*, non extendere ad *privata*, ista restrictio in fontibus non habet sufficiens fundamentum. Imo c. 8. Conc. Carthag. a. 348. = c. 3. D. 54. = cap. unic. X. I. 19. potius contrarium suadet. Nam nequam omnia officia ibidem enumerata sunt *publica* et potius *exempli causa*, non taxative allegantur. Cfr. Schmalzgr. h. t. 19. n. 2.; Pirhing h. t. 19. n. 4.; Phillips l. c. p. 484.; Boenningh. l. c. p. 171. sq.; Gasparri l. c. n. 553.; Hinschius l. c. p. 35.

(218) Cfr. lib. I. tit. 1. et lib. III. tit. 50. ne clerici vel monachi. Quare officia etiam saecularia, quae clerici *post* ordines susceptos obire possunt, ab ordinibus *suscipiendis* illos non impediunt. Cfr. c. 26. (c. 3. Conc. Chalced. a. 451.) Dist. 86.; c. 1. (c. 3. eiusd. Conc.) C. XXI. q. 3.; Schmalzgr. l. c. n. 9.

(219) Reiffenstuel h. t. 19. n. 6.; Pirhing h. t. 19. n. 4.

(220) In antiquo imperio Romano maxime curiales hac irregularitate fuerunt irretiti (cfr. c. 1. 2. 3. (Innoc. I.) Dist. 51.; c. 1. (Gelas. I.) Dist. 55.; L. 53. Cod. I. de Ep. I. 3.; Novell. 123. cap. 4.); at hoc officium certe post saeculum septimum plane cessavit. Cfr. Phillips l. c. p. 482. sq.; Thomassin. l. c.; Hinschius l. c. p. 34.

(221) Cfr. c. 1. 3. D. 51.; Phillips l. c. p. 482.

bilem obtineret vel forte etiam opponere posset privilegium competentiae.

Quae irregularitas *cessat, postquam* quis cum *effectu* rationem administrationis suae *reddidit* (222). *Absolute* etiam *dispensatio* a Rom. Pontifice super hac irregularitate dari potest, tamen *de facto* ob periculum infamiae in ordinando, damni Ecclesiae, praeiudicii tertiarum personarum concedi *non solet*. Cfr. *Schmalzgr.* h. tit. 19. n. 7.

Quodsi quis rationibus non redditis ex malitia et dolo ad statum clericalem vel ordines se promovendum curavit, sine dubio ab Episcopo pro prudenti suo arbitrio (223) puniri potest; alias vero poenas speciales, quae in iure non sunt expressae, non incurrit; at ab usu ordinum ita malitiose suspectorum prohibetur (224).

126. *Scholion.* *Milites* quoque, qui *actu* militiae sunt ad dicti, ad statum clericalem et ordines promoveri non possunt. Cfr. c. 1. 4. D. 51.; c. 83. [82.] Apostol. et *Hefele* l. c. t. I. p. 826. Quicumque enim sive ex pacto sive ex dura lege militiae adscribuntur, vinculo quodam detinentur atque vitam agere solent, quae cum statu clericali conciliari nequit. Praeterea cum vita militaris facile mores corrumpat, etiam finitis militiae stipendiis in admittendis istis emeritis militibus ad statum clericalem et praesertim ad sacros ordines summa cautio adhibenda est.

Quare nostra aetate, qua in compluribus regionibus velut in Gallia et Italia per iniustas leges etiam alumni seminariorum a militari servitio non amplius sunt exempti, in excludendis vel differendis istis alumni ab ordinibus *saltem* *sacris* diligenter attendendae sunt Instr. S. C. Inq. 16. Sept. 1875. pro Ordinariis Italiae et analoga Instr. S. C. Ep. et Reg. 27. Nov. 1892. de admissione virorum religiosorum ad professionem vel ordines sacros post expletum servitium militare.

(222) Si attendatur decisio S. C. C. in caus. Atrien. 23. Iun. 1725. (cfr. ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 340.), per cessionem honorum haec irregularitas non videtur semper sufficienter sublata. Cfr. *Boenningh.* l. c. p. 172. sq.; *Scherer* l. c. p. 342. Cfr. de aliis modis cessationis vel potius de casibus in iure non comprehensis; *Schmalzgr.* l. c. n. 4. 6.

(223) Cap. 12. de sent. excom. V. 11. in Sext.; *Santi* h. t. 19. n. 3.

(224) *Reiffenstuel* h. t. 19. n. 11.; *Boenningh.* l. c. p. 174.; *Scherer* l. c. p. 337. Cfr. de Episcopo malitiose ordinante obligatum ad ratiocinia: *Reiffenstuel* l. c. n. 8. sq.; *Gasparri* l. c. n. 153. 155.

127. *Tertium* denique *defectus libertatis* provenit ex *vinculo matrimonii*, quo quis uxori suae est alligatus (225).

I. *Notae historicae*. Quemadmodum Christus Dominus elegit saltem complures coelibes ad munus Apostolorum, ita etiam Ecclesia inde a primis temporibus potius vires coelibes quam uxoratos sacro suo ministerio addixit. At cum initio religionis christianae non sufficiens existeret numerus virorum coelibum, qui ad ordines ecclesiasticos promoverentur, etiam viri coniugati, dummodo non essent *bigami* (cfr. I. Timoth. III. 2. sq.), vel ad ipsam dignitatem *episcopalem* assumpti sunt. Quinimo *consuetudine* et saltem ex saeculo quarto etiam *iure scripto* statutum est, ne quis coniugatus vir ad ordines saltem *hierarchicos* admitteretur, nisi continentiam servaret atque ab usu quoque matrimonii abstineret. Quae disciplina testibus S. Hieronymo et S. Epiphanio etiam in iis partibus Ecclesiae orientalis fuerat recepta, ubi purius et sincerius canones observabantur. Cfr. Instr. S. C. de Prop. F. 24. Mart. 1858. ad Archiep. prov. eccl. Fogar. At iidem praeclarissimi testes iam satis insinuant puriorem illam disciplinam non ubique fuisse observatam. Et profecto inde a turbis per Arium aliosque haereticos excitatis Ecclesia orientalis magis magisque benigniorem suam disciplinam (etiam nunc vigentem) adoptavit et can. 13. Conc. Trullani (a. 692.) solemniter approbavit *excepto* semper *ordine Episcoporum*, ad quem etiam ex antiquissimo iure Ecclesiae orientalis presbyter uxorem retinens promoveri non potest. Cfr. cit. Instr. S. C. de Prop. F. A reliquis ordinibus maioribus in Ecclesia orientali non solum viri uxorati non excluduntur, sed in clericis saecularibus matrimonium potius habetur tanquam ordinarium quoddam prae-requisitum ad sacros ordines recipiendos. Severior in hac re semper fuit disciplina Ecclesiae occidentalis (226).

(225) Cfr. c. 6. § 1. Dist. 77. = c. 16. Conc. Agath. (a. 506.); comment. in cit. lib. III. tit. 32. de convers. coniug. iunct. tit. 2. de cohab. cler. et mul. et tit. 3. de cler. coniug.; l. IV. t. 6. qui clerici; *Boenningh.* l. c. p. 175. sq.; *Scherer* l. c. p. 342. sq.; *Gasparri* l. c. n. 515.; *Rosset*, De sacram. matrim. n. 3914. sq.; *Hinschius* l. c. p. 36. sq.; *Kraus*, Real-Encyklop. v. Presbyterissa. De *obligatione* clericorum iam *ordinatorum* servandi coelibatum et de *lege irritante* matrimonia a clericis maiorum ordinum forte attentata hoc loco non agitur, sed de vita *coelibae* vel matrimonio iam contracto in statu *laicali*, quatenus *disponunt* ad ordines *recipiendos* vel a statu clericali et sacra ordinatione excludunt.

(226) *Laurin*, D. Coelib. p. 118. 172. iunct. p. 97. sq. 63. sq. 118. sq.

II. **Disciplina vigens.** In Ecclesia latina nunc (cfr. Laurin l. c. p. 82. 96. sq.) haec praxis de iure viget: a) Ne prima quidem tonsura conferri potest coniugato, nisi volenti religionem intrare aut ad sacros ordines promoveri (227).

b) Porro marito absque consensu uxoris expresse vel tacite atque libere dato (sive matrimonium fuerit ratum sive consummatum), ad ordines sacros ascendere non licet (228). Nam clerici maiorum ordinum in Ecclesia latina a matrimonii usu etiam legitime initi abstinere debent; idcirco uxoribus gravem iniuriam inferunt, nisi illae ante ordinationem mariti iuri suo libere cedant, aut propter adulterium (229) commissum ius debiti petendi in perpetuum amiserint. Quae conditiones nisi serventur, ius est uxoris revocandi maritum ad consortium coniugale. Praeter liberum consensum uxoris aliae quoque conditiones implendae sunt in conversione coniugatorum praescriptae (230).

c) Quare non obstante consensu uxoris in ordinationem mariti, is neque ad primam tonsuram neque ad ullum ordinem praesertim sacrum promoveri potest, si uxor post consummationem matrimonii absolute recuset in religione solemniter profiteri vel saltem in congregatione quadam religiosa vel in saeculo simplex votum castitatis emitte. Cfr. cap. 5. X. de convers. coniug.

d) Si vir uxoratus in Episcopum est ordinandus, id aliter fieri non potest, nisi uxor etiamsi iuvenis vel suspecta de incontinentia non sit, prius religionem solemniter professsa sit. Cfr. cap. 6. X. de convers. coniug.

e) Quoad reliquos ordines maiores illam generalem legem habemus: "Nullus coniugatorum est ad sacros ordines promovendus, nisi ab uxore continentiam profitente fuerit absolutus ... Cfr. cap. 5. X. de convers. coniug.

Quae generalis lex secundum analogas leges de conver-

(227) Cap. 4. de temp. l. 9. in Sext. Quod caput a Conc. Trid. non est immutatum in hac materia, ut putant Scherer l. c. p. 342. not. 52. et Hinschius l. c. p. 37. sq., atque certe immutatio ista in praxi non fuit recepta. Cfr. Gasparri l. c. n. 523.

(228) Cap. 5. 6. X. de conv. coniug. III. 12.; cap. unic. tit. 6. de vot. in Extrav. Ioann. XXII.

(229) Cap. 4. X. de divort. IV. 19.; cap. 15. X. de conv. III. 32.; Boenningh. l. c. p. 175. sq.; Gasparri l. c. n. 527. sq.

(230) Cap. 1. 4. 5. 6. X. de convers. coniug. III. 32.; commentat. in h. t. 32.; Benedict. XIV., De Synod. dioec. l. XIII. cap. 12. n. 10. sq. 14. 15. 16.; Boenningh. l. c. p. 179. sq.; Gasparri l. c. n. 530. sq.

sione coniugum ad statum religiosum (cfr. cap. 4. X. de convers. coniug.) et praxim S. C. C. eam accepit interpretationem, ut ex iure communi et absque Sedis Apostolicae venia *maritus* iuvenis **aut** de incontinentia suspectus non possit ab Episcopo ordinari, nisi prius religionem solemniter professus sit. Quo in casu *uxor* quoque, si iuvenis sit **aut** suspecta de incontinentia pariter ante ordinationem mariti solemniter religionem profiteatur necesse est (231).

Si maritus sit *senex* **nec suspectus** de incontinentia, etiam in saeculo ad sacros ordines ab Episcopo ex iure communi promoveri potest, dummodo ipsius *uxor*, quae forte *iuvenis* est **aut suspecta** de incontinentia, *antea* solemniter religionem profiteatur (232). Imo in isto casu, si *uxor* sit *senex* **nec suspecta**, *sufficit* votum simplex castitatis sive in congregatione religiosa sive in saeculo emissum; at *iudicium* de verificatis istis conditionibus et *dispensatio* super *benigniore* praxi spectat ad Sedem Apostolicam (233).

f) Irregularitas ista mariti *cessat*, si matrimonium *solvitur* v. g. per *mortem uxoris*, aut ubi ratum mansit, v. g. per *professionem solemnem*; praeterea per *dispensationem Romani Pontificis* (234) eatenus auferri solet, quatenus maritus saltem *mitioribus conditionibus* ad ordines maiores admittitur (235).

g) *Poenā suspensionis* (236) cit. cap. unic. tit. 6. de vot. ia Extravg. Ioannis XXII. contra maritos statuta, qui non servata forma canonica sacros ordines praesumunt suscipere, in Pii IX. Const. "Apost. Sed." non commemoratur ideoque est abrogata. At si quis maritus contra statuta canonum praesertim dissentiente uxore fuerit promotus ad statum clerica-

(231) S. C. C. in caus. Veron. 18. Dec. 1728.; *Benedict. XIV.* l. c. n. 14.; *Gasparri* l. c. n. 532.; aliter *Scherer* l. c. p. 342. not. 52. Cfr. quoque c. 6. D. 77. = c. 16. Conc. Agath. (a. 506.) iunct. part. decis. cap. 5. 6. X. de convers. coniug.

(232) Cap. 4. X. de convers. coniug.; *Benedict. XIV.* l. c. n. 13.

(233) S. C. C. in caus. Florent. 28. Aug. 1830.; *Benedict. XIV.* l. c. n. 16.; *Gasparri* l. c. n. 535. sq.

(234) *Benedict. XIV.* l. c.; *Boenningh.* l. c. p. 178. sq. cum decisionibus S. C. C. ibidem allegatis.

(235) Cfr. de ordinibus minoribus: Cap. 4. l. 9. in Sext. et de disciplina Ecclesiae orientalis: Cap. 6. X. de cleric. coniug. III. 4.

(236) *Thesaurus*, De poen. eccl. P. II. v. Ordo (Ordines) cap. 4. aliique v. g. etiam *Hinschius* l. c. p. 37. not. 4. illo cap. unic. in Extravg. Ioann. XXII. *irregularitatem* statutam esse putant; at alii velut *Boenningh.* l. c. p. 182. sq.; *Bucceroni* l. c. p. 409. potius de *suspensione* agi haud sine fundamento existimant.

lem, incidit in omnes *privationes*, quae ex natura rei sequuntur et cit. cap. unic. tit. 6. de vot. in Extrav. Ioannis XXII. iure positivo sunt adiectae.

Manet quoque *simplex prohibitio exercendi* ordines susceptos et *ascendendi* ad ordines superiores, quae ex prohibita ordinatione viri coniugati sive *bona* sive *mala* fide facta conaturaliter sequitur (237).

128. Scholion. Ex decreto Clementis VIII. postea ab Urbano VIII. confirmato, qui ad statum *fratrum laicorum* in ordinibus religiosis fuerunt admissi, deinceps absque dispensatione Sedis Apostolicae ad statum *clericalem* promoveri non possunt (238).

IX. De defectu famae.

(*Lib. V. tit. 37. de poenis*) (239).

129. Notae historicae. S. Apostolus Paulus (I. Timoth. III. 7.) iam monet: “*Oportet autem illum* (i. e. Episcopum) *et testimonium habere bonum ab iis, qui foris sunt, ut non in opprobrium incidat et in laqueum diaboli* „ Quod praeceptum apostolicum quam sapienter datum sit, neminem profecto latere potest. Etenim ut clerici integritate bonae famae excellent, ipsa dignitate sacri ministerii requiritur, cuius functiones cum fructu et efficacia quis obire non potest, nisi bona fama praeditus sit. Quodsi in ullo statu defectus *unius* in *universum* *statum* redundet, id obtinet in statu *clericali*, et ita fieri potest, ut turpi actione unius clerici totum ministerium sacrum vilesceat. Quare optimo consilio Ecclesia monitum Apostoli Pauli secuta inde a primis saeculis infames a statu clericali exclusit (240), atque ut de bona fama promovendorum clericorum certius constaret, ex antiquissima praxi populi testi-

(237) *Suarez* l. c. disp. 31. sect. 1. n. 54. sq.; *Gasparri* l. c. n. 529.; *D'Annibale* l. c. P. I. n. 412. not. 38.

(238) *Thesaurus* l. c. cap. 120.; *Piat*, Prael. iur. regular. t. I. p. 101.

(239) Cfr. leg. Rom. et Decret. Grat. locis mox citandis; commentatores iur. Decretal. in cit. tit. 37. lib. V. v. g. *Schmalzgr.* l. c. n. 165. sq.; *Suarez* l. c. disp. 48.; *Boenningh.* l. c. fasc. III. p. 157. sq.; *Thesaurus*, De poenis eccl. P. I. cap. 33.; *Phillips* l. c. § 53. p. 536. sq.; *Gasparri* l. c. n. 284. sq.; *Scherer* l. c. p. 343. sq.; *Lega* l. c. t. III. p. 341. sq.; *Hollweck*, D. k. Strafg. §§ 77. sq.; *Hinschius* l. c. p. 30. sq.

(240) C. 6. (Innoc. I.) D. 33.; c. 2. (dist. Grat.) c. 3. 5. C. III. q. 7. (S. Gregor. M.); c. 5. (Conc. Tolet. IV. a. 632.) D. 51.; c. 13. C. XXVI. q. 5. (Conc. Tolet. XIII. a. 683.); c. 4. Conc. Tolet. XVII. (a. 694.).

monium requisivit et scrutinia instituit (241). Inde facile quoque intelligitur, quare Ecclesia antiquis temporibus *laicos*, qui ob gravia delicta *publicae poenitentiae* fuerant subiecti, etiam *post* reconciliationem ad *honorem clericatus* non admitterit (242).

Quae quaestio cum intime connexa esset cum infamia *ex delictis* orta, Ecclesia in hac re vestigia iuris Romani (243) secuta est et leges populorum germanicorum non omnino neglexit (244). Profecto nimius rigor fuisset, si propter unumquodque peccatum mortale forte plane occultum irregularitas esset statuta (245). Hinc paulatim introductum est illud discrimen inter irregularitatem, *certis* tantum *delictis* etiam occultis adnexam atque irregularitatem, quae ex delicto solummodo oritur, si illud *cum infamia* sit coniunctum (246).

130. Disciplina vigens. I. Infamia (247) intelligitur bonae famae vel existimationis privatio vel diminutio. Bona fama vero est dignitatis illaesae status legibus ac moribus comprobatus. Cfr. L. 5. § 1. Dig. de extraord. cogn. L. 13. Quae bona fama est duplex scilicet civilis et canonica. Illa habetur, si cives aliquem habent dignum, qui omnibus iuribus status civilis fruatur, altera consistit in bona existimatione aliorum

(241) Cfr. c. 3. (Siric. a. 385.) D. 77.; Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 13. de ref.

(242) Siric. epist. 1. ad Himer. cap. 13.; Kober, D. Deposit. p. 70. sq.; Gasparri l. c. n. 186. sq.

(243) Cfr. c. 2. (cap. Angilr.) c. 17. (Pseudo-Steph.) C. VI. q. 1.; c. 2. § 20. C. III. q. 7.; R. I. 87. in Sext. secundum analog. L. 2. Cod. de dignitatib. XII. 1.

(244) Schmalzgr. l. c. n. 170.; Phillips l. c. p. 538. sq.

(245) Cfr. c. 17. (Pseudo-Isid.) C. VI. q. 1.; Suarez l. c. sect. 2.; Boeningh. l. c. p. 160. sq.; Phillips l. c. p. 543. sq.; Hollweck l. c. § 77. not. 1., ubi scite animadvertit ab Ecclesia non fuisse expectatum Pseudoisidorum, ut poena infamiae in foro ecclesiastico reciperetur; paulo aliter Hinschius l. c. t. V. p. 41.

(246) Cap. 4. 17. X. de temp. I. 11.; cap. 5. X. de furtis V. 18.; Scherer l. c. p. 347.; Phillips l. c. p. 544. sq.

(247) Cfr. de notione infamiae secundum ius Romanum: Dig. III. 2. de his, qui notantur infamia; Cod. II. 12. ex quib. caus. infam. irrogatur X. 57. de infam.; c. 2. (cap. Angilr.) c. 17. (cap. Pseudo-Isid.) C. VI. q. 1.; Arndts-Serafini, Lehrb. d. Pand. §§ 29. sq.; Vering, Gesch. u. Pand. § 52. Cfr. de diversis gradibus infamiae in iure germanicorum populorum: Walter, System. d. g. d. Privatr. p. 61.; Gerber, System. d. d. Privatr. §§ 39. sq. Cfr. quoque Suarez l. c. disp. 48. sect. 1. n. 1., qui notiones huc spectantes praeclare exponit; Schmalzgr. l. c. lib. V. tit. 37. n. 165. sq.; D'Annibale l. c. P. I. n. 121. 122.; Gasparri l. c. n. 284. sq., ubi rem solide tractat; Lega l. c. p. 341. sq.

catholicorum, qua quis reputatur dignus, ut fruatur iuribus status christiani.

II. Infamia *dividitur* in infamiam *facti* et in infamiam *iuris* (248). Illa oritur ex delicto *vel* poena diffamante *vel* facto sive defectu ignominioso et püblico personae, quae a iure quidem infamia non notantur, sed nihilominus efficiunt, ut quis *de facto opinione* virorum gravium et honestorum bona fama privetur sive in foro civili sive in foro canonico sive in utroque, praesertim si vel in ipso foro civili illa bona aestimatio merito cessarit. Quare fieri potest, ut *legis* dispositione status illaesae dignitatis non iam comprobetur, licet de facto bona aestimatio ex opinione hominum perseveret et vicissim. In priori casu habetur infamia iuris tantum, in altero solummodo infamia facti. At non raro infamia iuris cum infamia facti potest concurrere atque *completam* et totalem constituere infamiam. Infamia autem iuris *proxime* et *directe* inducitur *ex dispositione legum* civilium *vel* ecclesiasticarum, quae delictum aut *ipso iure* aut per *sententiam iudicis* infamia notari statuunt.

III. Irregularitas ex infamia *iuris* si de *causa proxima* quaeratur, immediate oritur ex *defectu* bonae famae regulariter propter *delictum* proprium, extraordinarie ob delictum alienum inducto, cui *iuris canonici* dispositione aut *ipso facto* absque ulla sententia declaratoria etiam in casu *delicti* occulti saltem quoad *impedimenta legitima* delinquentis aut per *sententiam* a competente iudice ecclesiastico rite *ferendam* poena vindicativa infamiae est inflicta. Qua iuris dispositione duplex inducitur *effectus* scl. ipsa lege aliquis edicitur indignus publica aestimatione atque praeterea consequenter arcetur a publicis muneribus.

Delicta vero, quibus in iure canonico infamia *latae sententiae* est statuta, committunt:

a) Qui S. R. E. Cardinalem vel Episcopum hostiliter insecuti sunt vel percusserunt aut ceperunt aut his criminibus physice vel moraliter cooperati sunt; item eorumque filii vel nepotes in linea recta, si post delictum nati sint parentum, in *quorum poenam* haec infamia et inhabilitas descendantium est constituta (249).

(248) Cap. 17. X. de temp. l. 11.; Suarez l. c. n. 3. sq.; Gasparri l. c.

(249) Cap. 5. de poenis V. 9. in Sext.; cap. 1. de poen. V. 8. in Clem.; Suarez l. c. disp. 48. sect. 3. n. 2.; Boenningh. l. c. p. 158. sq.; Hollweck l. c. § 143.

b) *Haeretici eorumque complices* secundum ambitum et modum stabilitum cap. 13. § 5. X. de haeret. V. 7. (250). Similiter filii haereticorum, qui in haeresi persistunt vel mortui sunt, ad primum et secundum gradum per lineam paternam, per maternam vero ad primum dumtaxat in poenam delicti paterni ex iure antiquo et novo sunt infames ideoque irregulares et dispensatione indigent, ut ad tonsuram et ordines promoveantur. Cfr. S. C. C. 21. Maii 1718.; S. C. Inq. 25. Iul. 1866. 4. Dec. 1890. 3. Febr. 1898.

c) *Rei simoniae realis*, ut constat ex c. 15. C. I. q. 3.; cap. 1. de simon. V. 1. in Extrav. com. iunct. decis. S. C. C. in caus. Senen. 16. Nov. 1686. et in caus. Placent. 11. Ian. 1718. (251).

d) *Duellantes eorumque patrini*, quemadmodum eruitur ex Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 19. de ref.; S. C. C. in caus. Veron. 19. Ian. 1805. et in caus. Wratislav. 9. Aug. 1890. iunct. decis. eiusd. S. C. 28. Ian. 1904. Qua ex decisione Wratislaviensi etiam manifeste consequitur ad incurrendam illam irregularitatem non requiri *publicum* duellum vel sententiam declaratoriam iudicis.

e) *Raptores mulierum* matrimonii causa ac omnes illis consilium, auxilium et favorem praebentes iuxta vim et ambitum decret. Trid. Sess. XXIV. cap. 6. de ref. matr.

f) *Damnati ad triremes*, qui de facto navigaverunt, ex decreto Urbani VIII. 4. Ian. 1635. (252).

Sane pauca delicta ex *directa* iuris *canonici* dispositione poenam infamiae iuris ipso facto incurrendam habent annexa. Quare complura exempla non sunt ad rem v. g. matrimonium contractum cum meretrice vel muliere publicis spectaculis mancipata ob c. 15. D. 34. = 18. Apostol. Neque ex spuriiis canonibus et Pseudo-Isidori decretis efficaciter deduci potest *generalis lex* (cfr. c. 2. 17. C. VI. q. 1.; c. 2. § 20. C. III. q. 7.) etiam nostra aetate in foro ecclesiastico esse infames infamia iuris *canonici* qui in foro *civili* infames fuerunt infamia iuris *civilis Romani* (253). Etenim nostro tempore id

(250) *Schmalzgr.* I. V. t. 7. n. 123. 124.; *Gasparri* l. c. n. 465. sq.; *Lega* l. c. p. 351. sq.; *Hollweck* l. c. §§ 82. 96.

(251) *Gasparri* l. c. n. 296. 312. sq.; *Hollweck* l. c. p. 182. sq. § 115.

(252) *Lega* l. c. p. 348.; *Hollweck* l. c. § 78. not. 5. § 197.; *Hinschius* l. c. t. V. p. 41. sq. 553. sq., ubi alia exempla afferuntur, de quibus non pari certitudine in singulis delictis constat.

(253) Cfr. de principiis in hac quaestione applicandis: *Suarez* l. c. n. 4. 5.; *Scherer* l. c. p. 343. sq.; *Gasparri* l. c. n. 290. 298.; *Hollweck* l. c.

saltem restringendum esset ad ea crimina, quae ex iure criminali *nunc vigenti* in foro civili infamia iuris notantur, v. g. si privatio honorum civilium certis delictis statuta est tanquam poena per sententiam iudicis infligenda, vel ex iuris dispositione consequitur ut effectus ex poenis quibusdam diffamantibus v. g. ergastuli; multoque minus est extendendum ad eos casus infamiae iuris Romani, quos ius canonicum disertis verbis reprobavit (254). Imo infamia illa, quae ex modernis codicibus criminalibus aliqua ratione statui solet, in foro ecclesiastico hucusque generaliter non est admissa ideoque tantum videtur habere *vim infamiae facti*, nisi *speciali lege canonica* sive esprime sive tacite etiam ab Ecclesia tanquam infamia *iuris* sit approbata.

Paulo aliter Ph. Hergenroether-Hollweck l. c. p. 223. not. 6. et Hollweck l. c. § 78. not. 2. At per receptionem spurii canonis in Decretum Gratiani eius natura iuridica non est mutata; theoria vero et praxis desuper fundata non fuit certa, imo fatente Hollweck exaggerata.

Cfr. de *delictis*, quibus per *ferendam sententiam* infamia fuit infligenda: Hollweck l. c. § 78. not. 6.; Hinschius l. c. et p. 572. 632.

IV. *Infamia quoque facti* vera quadam ratione *irregularitatibus ex defectu* adnumerari debet; arcet enim a statu clericali et ab exercitio ordinum susceptorum, saltem si accedat mandatum Ordinarii (255).

§ 78. not. 2.; Vering l. c. § 52. VI. Quare Thesaurus l. c. P. I. cap. 33. nimium sequitur rigorem. Synodus quoque Sciarf. (a. 1888.) p. 159. longiorem recenset seriem criminum, « quibus (ipso iure?) *adnexa est infamia* » scil.: Homicidium, periurium in tribunali, haeresis, simonia, sodomia, adulterium, perfidia, furtum, iuridica argentariae dissolutio, exercitium usurae, raptus mulieris, duellum *ceteraque delicta enormia, aut quae infamiam inducunt*. Qua in enumeratione non satis videntur distingui delicta, quae infamiam *iuris* habent adnexam, ab iis enormibus delictis, quae vel semel notorie patrata inducunt infamiam *facti*. Cfr. Hollweck l. c. § 78. not. 4. 5., ubi contra Suarez aliosque tenet cum Schmalzgr. aliisque ex delicto *occulto* non oriri infamiam *iuris* quoad impedimenta legitima a muneribus publicis. At ratio petita ex iure Romano, quo notorietas delicti requiritur, non urget, quia non probatur Ecclesiam recepisse ius Romanum etiam quoad illud requisitum (cfr. S. C. C. in cit. caus. Wratislav.), nec solus Suarez hanc sententiam tenet, sed etiam alii. Cfr. Gasparri l. c. n. 287. sq.; Lega l. c. p. 346. sq.

(254) Cfr. dict. Grat. post c. 7. C. II. q. 3.; cap. 4. X. de secund. nupt. IV. 21., ubi sublata dicitur infamia viduae ex violatione anni luctus per leges Romanas inflicta.

(255) R. I. 87. in Sext.; S. C. C. 26. Febr. 1825.; Gasparri l. c. n. 306. 309.;

Quae infamia *proxime* non incurritur *ex iuris dispositione* in *poenam delicti*, sed ex publico delicto sive habitualiter patrato sive enormi vel atroci semel commisso vel ex facto ignominioso vel poena diffamante, quibus quis etiam apud graves et honestos viros bona aestimatione *actu* privatur (256). Quare ad contrahendam istam infamiam facti omnino requiritur *causa publica*: secus infamia *facti* ne concipi quidem potest. Cfr. c. 17. X. de temp. I. 11. Hinc infamia facti contrahitur ex gravibus delictis ordine iudiciario comprobatis vel notoriis vel ex gravibus accusationibus, quae clausulis parum honorificis dimissae sunt. Cfr. quoque cap. 56. X. de testib. II. 20.; cap. 4. X. de accus. V. 1. de non promovendis *pendente accusatione*. Quae diffamatio minime admittenda est ex arbitraria hominum opinione propter facta, quae nec peccata sunt nec peccati praesumptionem inducunt. Cfr. v. g. de filiis carnificum vel obstetricum: S. C. C. in caus. Carthag. 10. Maii 1755. in ed. *Richt. Conc. Trid.* p. 339.; *Boenningh.* l. c. p. 159. sq.; *Gasparri* l. c. n. 306. sq.; *Hollweck* l. c. § 78. not. 5.

V. a) Irregularitas, quae nititur mera *infamia facti*, ordinarie cessat per publicam et continuatam vitae emendationem, non numero quodam authentico annorum circumscriptam, sed prudenti iudicio competentium Superiorum ecclesiasticorum definiendam, qua denuo quis *bonam* famam in opinione hominum adeptus est (257).

At infamia facti cum poena positiva non sit, sed defectus bonae aestimationis ex actuali hominum proborum opinione proveniens, per *dispensationem* Superioris ecclesiastici tolli nequit, imo per se ex solo baptismo recepto non semper illico aufertur.

Quodsi infamia orta est ex suspicione publica facti igno-

Hollweck l. c. § 79. not. 1.; *Analecta eccles. t. I.* p. 319.; aliter *Lega* l. c. p. 344. 351., ubi negat infamiam facti inducere irregularitatem, eo quod per poenitentiam tollatur, non per dispensationem. Cfr. praeced. not. 16. h. t.

(256) Cfr. c. 17. C. 6. q. 1.; cap. 54. de testib. II. 20.; *Thesaurus* l. c. P. I. cap. 33. pr.; *Lehmkuhl*, Theolog. mor. vol. II. n. 1030.; *Hollweck* l. c. § 78. not. 1. 5.; *Lega* l. c. p. 350. 345.

(257) Cfr. c. 4. D. 56.; c. 4. C. XXXV. q. 6.; S. C. C. in caus. Ferrar. 25. Ian. 1851.; *Suarez* l. c. disp. 48. sect. 2. n. 5. sq.; *Schmalzgr.* l. c. lib. V. tit. 37. n. 174.; *Boenningh.* l. c. p. 164.; *Gasparri* l. c. n. 310.; *Hollweck* l. c. § 80.

miniosi, irregularitas tollitur per sufficientem probationem *innocentiae* (258) aut per *purgationem canonicam* diffamati (259).

b) Verum ad tollendam *infamiam iuris* sola vitae emendatio non sufficit, sed interventione publicae auctoritatis opus est (260). Qua in re ad veram dispensationem directe concedendam pro foro ecclesiastico solus competens est *Romanus Pontifex* (261), non Episcopus (262). At princeps saecularis, qui abolet infamiam quandam *solo iure civili* statutam, per restitutionem famae in foro civili factam eundem effectum etiam in foro ecclesiastico indirecte producit, nisi non obstante restitutione legali infamia *facti* perduret. Quodsi infamia *specialiter* et *directe iure canonico* sit statuta v. g. infamia *haeresis*, restitutio famae per civilem potestatem facta ad tollendam irregularitatem non sufficit (263).

(258) Cap. 56. X. de testib. II. 20.; *Suarez* l. c. sect. 1. n. 21.; *Boenningh.* p. 164. Quare mera absolutio *ab instantia* propter crimen non probatum ad tollendam infamiam non sufficit. Cfr. S. C. C. in caus. Vigilien. 23. Sept. 1873., in caus. Capuan. 21. Nov. 1739, et in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 381. At irregularis non est habendus, si sententia tribunalis saecularis a tribunali ecclesiastico est correcta. Cfr. S. C. C. in caus. Hispal. 25. Ian. 1726.

(259) Cfr. lib. V. tit. 34. de purgat. canon. et comment. in h. t.; *Boenningh.* l. c.; *Scherer* l. c. p. 352. not. 102. Quodsi dubium quoddam remaneat, quamvis quis a iudice, utpote non repertus culpabilis, fuerit absolutus (quo casu stricto iure dispensatione opus non est, ut patet ex resp. S. C. C. in caus. Trevican. 8. Iul. 1684.), tamen ad cautelam dispensatio fuit petita et concessa a S. C. C. in caus. Nepesin. 30. Mart. 1833. Cfr. *Lingen et Reuss*, Caus. select. S. C. C. p. 108. sq.

(260) S. C. C. 22. Maii 1841.; *Suarez* l. c. sect. 2. n. 7. sq.; *Schmalzgr.* l. c. n. 175. 176.

(261) Cap. 23. X. de sent. II. 27.; *Suarez* l. c. n. 9. 10.

(262) Cap. 4. § 2. X. de iud. II. 1. agitur de infamia facti, non iuris atque Episcopis tribuitur ius declarandi infamiam facti cessasse, non dispensandi super infamia iuris. Cfr. *Boenningh.* l. c. p. 165. not. 28.

(263) *Suarez* et *Schmalzgr.* l. c.; *Gasparri* l. c. n. 304. 310.; *Hollweck* l. c. § 81.; *Lingen et Reuss* l. c. p. 102. sq., ubi exempla referuntur rehabilitationis concessae vel negatae.

X. De defectu legitimorum natalium (264).

(*Lib. I. tit. 17. de filiis presbyter. ordinandis vel non*) (265).

131. *Notae historicae.* I. Qui bonis moribus commendabatur, is iure antiquo, quamvis illegitimos haberet natales, neque in Ecclesia orientali neque in occidentali a statu clericali ordinibusque suscipiendis fuit exclusus (266). Quae praxis immutari coepit est praesertim ex saeculo *decimo* et *undecimo* (267), cum Ecclesia sapienti consilio saltem filios ex incestis nuptiis procreatos et praesertim sacrilegam prolem incontinentium sacerdotum latinorum medii aevi in poenam paterni criminis a sacris ordinibus repelleret. Qua in re maxime eminet can. 8. Concil. Bituricensis (a. 1031.), cuius motiva latius patent quam pars dispositiva et per se omnibus illegitime natis applicanda fuerunt. Imprimis vero apparet ex illis motivis vis et efficacia "*legum saecularium*" medii aevi, quibus omnes filii illegitimi laicorum maxima ignominia affecti fuerunt. Quare Ecclesia in suis ministris seligendis huius ignominiae in foro saeculari contractae neces-

(264) Cum defectus legitimorum natalium sit macula quaedam atque indecentia, qua attento praesertim iure medii aevi bona fama fuit diminuta, post disputationem de defectu *famae universim* spectato apte dissertitur de hac *specie* diffamationis ob illegitimos natales. Cfr. *Vering, Gesch. u. Pand.* § 52. IV. "*Ius germanicum et canonicum filios illegitimos affecti levi nota*".

(265) Decret. Grat. Dist. 56.; cpl. I. lib. I. tit. 9. de fil. pr. ord. vel non nec in paternis eccles. tolerandis; cpl. II. IV. lib. I. tit. 9. de fil. presbyt.; cpl. V. I. I. t. 11. eod.; Decret. Gregor. IX. l. c. supra et lib. IV. tit. 17. qui filii s. legit.; Decret. Bonif. VIII. lib. I. tit. 11. de fil. presbyt. et aliis illegitime natis; Clement. VII. Const. "*Ad canonum conditorem*" 3. Iun. 1530.; Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 15. de ref.; Clement. Pap. VIII. Decretal. lib. I. tit. 11. de fil. presbyt. et al. illeg. nat., ed. *Sentis* p. 23. sq.; *Lingen et Reuss*, Caus. select. S. C. C. p. 97. sq.; Act. S. Sed. v. g. vol. I. p. 350. sq. — Comment. iur. Decr. in tit. cit. 17.; *Suarez* l. c. disp. 50.; *Boenningh.* l. c. fasc. III. p. 5. sq.; *Phillips* l. c. § 52.; *Scherer* l. c. p. 345. sq.; *Gasparri* l. c. n. 235. sq.; *Lega* l. c. p. 329. sq.; *Hinschius* l. c. p. 11. sq.; *Thomassin.* l. c. P. II. lib. 1. cap. 80. sq.; *Hilarius a Sexten* l. c. p. 306. sq.

(266) Diet. Gratiani post c. 1. Dist. 36.; c. 3. c. 6. (S. August.) c. 4. (S. Chrys.) c. 5. c. 8. (S. Hieron.) Dist. 56.; *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. XIII. cap. 24. n. 12.; *Thomassin.* l. c. cap. 80. n. 7. sq.

(267) Cuius severioris disciplinae vestigium iam reperitur in c. 64. Conc. Meldens. (a. 845.) = c. 17. C. I. q. 17.; maxime vero aucti rigoris testis est *Regino*, De synodal. caus. lib. I. c. 427. 428. 429., licet assertiones suas non semper efficaciter ex fontibus probet.

sario rationem habuit, excessus vero legum saecularium v. g. speculi saxonici hac in re admissos omnino condemnavit (268).

II. Et revera iam a. 1078. Patres Concilii Pictaviensis, cui praefuit Legatus Gregorii VII., expresse statuerunt, ut non solum illegitimi filii presbyterorum (269), sed ceteri quoque ex fornicatione nati ad sacros ordines non promoverentur, nisi aut monachi fierent aut in congregatione canonica regulariter viverent. Quod statutum consuetudine, praesertim vero receptione in authenticam compilationem Gregorii IX. factum est ius commune Ecclesiae et universae huius quaestionis fundamentum. Cfr. cap. 5. de servis l. 18. Mox caput illud iuris Decretalium quamvis disertis verbis tantum de interdicta promotione ad *sacros ordines* legem universalem contineret, tacita interpretatione et generali praxi Ecclesiae probata iam ante Bonifacium VIII. ad inferiores quoque ordines fuit extensum. Ipse enim Bonifacius VIII. cap. 1. de fil. presbyt. l. 11. in Sext. ius illud non constituit, sed iam constitutum esse *supponit* et ratum habet (270). Quibus canonibus etiam disciplina vigens Ecclesiae regitur, dummodo addantur severiores sanctiones Clementis VII. in cit. Const. " *Ad canonum conditorem* ", et Concilii Tridentini Sess. XXV. cap. 15. de ref. Etenim rigida Constitutio Sixti V. " *Cum de omnibus* ", 28. Nov. 1587., qua *omnibus* illegitimis ex sacrilegio aut ex incestu procreatis ad *omnes* etiam minores ordines aditum omnino interdixit, a Gregorio XIV. Const. " *Circumscripta* ", 15. Mart. 1591. in hac re ad tramites iuris communis revocata est.

III. Quae praxis Ecclesiae iustis istis limitibus circumscripta etiam nostra aetate merito retinetur. Ita enim efficaciter consulitur *dignitati* status clericalis; publica fit *delesta-*

(268) Phillips l. c. p. 523. sq.; Scherer l. c. p. 345.; Gerber, System d. deutsch. Privatr. §§ 39. sq.

(269) Ex Romanis Pontificibus illam irregularitatem filiorum presbyterorum primus insinuat Alexander II. (a. 1061.-1073.) in c. 12. D. 56. iunct. dict. Grat. post can. cit. 12., cuius vestigia strenue secuti sunt Gregorius VII. (cfr. Thomassin. l. c. cap. 84. n. 3.) et Urbanus II. (a. 1088.-1099.) in c. 1. 13. 14. D. 56. cum dict. Gratiani. Cum Paschalis II., successor Urbani II., S. Anselmo Cantuariensi propter magnum numerum illorum illegitimorum filiorum sacerdotum in Anglia amplam dispensandi facultatem concessisset, Innocentius II. in Concilio Lateranensi II. (a. 1139.) pristinum rigorem restauravit. Cfr. Thomassin. l. c. n. 5. 6. 7.

(270) Benedict. XIV. l. c.; Boeningh. l. c. p. 10. sq.

tio paterni criminis; arcentur a statu clericali viri, qui teste experientia paternae incontinentiae saepe existunt *imitatores*: denique *matrimonio christiano*, cuius proles legitime genita sancteque educata sola ad sacerdotium novi testamenti admittitur, singularis conceditur dignitas atque praerogativa (271).

132. *Disciplina vicens*. I. Omnes et soli filii, qui nati sunt aut *extra* matrimonium *vere* vel saltem *putative* iustum (272). aut ex *iusto* quidem matrimonio, sed cuius *usus* ob subsequutam unius vel utriusque coniugis *solemnem professionem religiosam* aut in ecclesia occidentali propter susceptionem *ordinis sacri* per maritum rite factam *solemniter interdictus* est (273), irregularitatem *totalem* ex defectu contrahunt ac ne ad primam quidem tonsuram promoveri possunt (274).

Quae irregularitas incurritur, etiamsi defectus iste legitimorum natalium non esset *publicus*, sed *occultus* (275) vel *ignoratus*.

Quodsi *dubia* sit legitima nativitas velut in infantibus expositis, potius in favorem immunitatis ab irregularitate ferenda est sententia. Ex praxi vero Vicariatus Urbis et multarum Curiarum episcopaliū praefertur sententia tutior, ideoque ad cautelam peti solet dispensatio v. g. pro infantibus expositis (276), ne ordinandus deficiat in probanda qualitate requisita ad ordines i. e. generis legitimi et detectis postea illegitimis natalibus prohibeatur ab ordinum susceptorum exercitio.

Si filii legitimitas ex actis *publicis* v. g. ex libris parochialibus rite probari potest, non obstantibus *gravibus dubiis* et *indiciis* de illegitima nativitate, irregularitas non existit. Quare S. C. C. in talibus casibus, etiamsi contra acta publica stet ipsa confessio parentum atque fama quaedam publica, non solet dare dispensationem ab irregularitate, sed respondet:

(271) *Goffred. de Trano* l. c. lib. I. tit. 1 n. 1. 2.; *Boenningh.* l. c. p. 11. sq.; *Suarez* l. c. sect. 3. n. 2.

(272) Cap. 2. 14. X. qui fil. IV. 17.; cap. 3. X. de cland. despons. IV. 3.

(273) Cap. 14. X. h. t. I. 17.; cfr. de iure Ecclesiae orientalis: Cap. 6. X. de cler. coniug. III. 3.; *Boenningh.* l. c. p. 30. sq. 46. sq.

(274) Cap. 1. X; h. t. I. 17.; cap. 1. 2. h. t. I. 11. in Sext.; *Suarez* l. c. disp. 50.; *Boenningh.* l. c. p. 12. sq.

(275) *Schmalzgr.* h. t. n. 2.; *Boenningh.* l. c. p. 53. sq.

(276) S. C. C. in caus. Sulmon. 22. Febr. 1710.; *Schmalzgr.* h. t. n. 3.; *Scherer* l. c. t. I. p. 346. 356.; *Boenningh.* l. c. p. 23. sq. 28. sq.; *Honorante* l. c. p. 19.; *Suarez* l. c. disp. 50. sect. 4. n. 5. sq.; *Lega* l. c. p. 332. sq.

“Non indigere .. (277). Quae iuris praesumptio cessat, si *evidenter* potest demonstrari illegitima nativitas v. g. *ex absoluta impossibilitate* generationis per patrem legitimum (278).

II. Cum in *beneficiis* ecclesiasticis ea, quae *haereditariae successionis* imaginem referunt, sacris constitutionibus sint odiosa et Patrum decretis contraria, etiam *filiis legitimi* sine dispensatione Romani Pontificis inhabiles sunt ad ea beneficia obtinenda, quae patres eorum *immediate* ante filios in titulum habuerunt tanquam *rectores* aut *vicarii perpetui* (279).

At *filiis illegitimis clericorum* etiam ante clericatum genitis, ut paternae incontinentiae memoria a locis Deo consecratis arceatur, insuper non licet in ecclesiis, ubi patres eorum beneficium aliquod ecclesiasticum habent (280) aut habuerunt (281), *obtiner*e beneficium ecclesiasticum quodcumque etiam dissimile nec ministrare quoquomodo in dictis ecclesiis nec habere pensiones super fructibus beneficiorum, quae patres eorum obtinent vel alias obtinuerant (282).

III. *Aufertur* irregularitas ex defectu natalium *triplici ratione*:

a) Illegitimi filii quicumque (283) *valida professione* (284) *solemni* (285) in ordine religioso *emissa ipso facto* ex iure

(277) S. C. C. in caus. Syracus. 27. Iun. 1857. in Act. S. Sed. vol. I. p. 350. sq.; *Lingen et Reuss*, Caus. select. S. C. C. p. 99. sq.; *Boenningh.* l. c. p. 25. sq. cum alleg. decis. Rotae; *Gasparri* l. c. n. 236.

(278) S. C. C. in cit. caus. Syracus.; *Boenningh.* l. c. p. 27. sq.

(279) Cap. 2. 3. 4. 5. 7. 8. 9. 10. 11. 13. 17. X. h. t. l. 17.; Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 15. de ref.; *Schmalzgr.* h. t. n. 15. sq.; *Boenningh.* l. c. p. 101. sq.

(280) Cap. 15. 16. X. h. t.; *Pirhing* h. t. n. 30.; *Lega* l. c. p. 338. sq.

(281) Qua in re quoad illegitimos filios Clemens VII. Const. “*Ad canonicum conditorem*” 30. Iun. 1530. et praesertim Conc. Trid. l. c. *rigorem* iuris Decretalium multum *auxit*. Cfr. *Maschat*, Inst. canonic. vol. I. p. 244. sq. vol. II. p. 23.; *Boenningh.* l. c. p. 102. sq.; *Fagnan.* l. c. in cap. 5. X. h. t. n. 19. sq. 7. sq. 15. sq.

(282) *Benedict.* XIV., De Synod. dioec. l. XIII. cap. 24. n. 13. sq. Propter similes rationes ex Gregorii XIV. Const. “*Circumspecta*” § 3. filius illegitimus nequit admitti in religionem, in qua pater sive ante sive post natiuitatem praedicti filii professus fuerit, ipso patre vivente. Cfr. *Pial*, Praelect. iur. reg. t. I. p. 79.; *Lega* l. c. p. 341.

(283) Cfr. c. 1. 11. D. 56.; cap. 1. X. h. t. l. 17.; *Schmalzgr.* h. t. 17. n. 6.; *Boenningh.* l. c. fasc. III. p. 57. sq.

(284) *Fagnan.* l. c. in cap. 1. X. h. t. 17. n. 13. sq.; *Boenningh.* l. c. p. 59. 61. 62.; *Schmalzgr.* l. c. n. 8.

(285) *Schmalzgr.* l. c. n. 6; *Pial* l. c. t. I. p. 136. 170. iunct. S. C. super stat. regul. 20. Ian. 1860. in Arch. f. k. K. t. 17. p. 28. sq. Qua ex decisione

communi habilitantur ad *ordines* etiam *sacros* suscipiendos et exercendos, ita ut quis in perpetuum sit immunis ab illa irregularitate, etiamsi postea ex ordine religioso discedat (286). Quae inhabilitatis ablatio ex iure *communi* sese non porrigit ad *Praelaturas* ne proprii quidem ordinis sive perpetuas sive temporales (287).

b) *Legitimatione*, qua *macula illegitimitatis* saltem iuridice tollitur; *causa* vero sublata etiam irregularitas illegitimitatis *maculae innixa* omnino cessat. Quae legitimatio est *plenissima*, si fiat per sanationem matrimonii in *radice*, qua filii saltem *naturales* iuris dispositione redduntur simpliciter *legitimi* et consequenter habiles ad ordines sacros et dignitates ecclesiasticas. *Plenior* legitimatio fit ad eundem effectum per *subsequens matrimonium* pariter in filiis *naturalibus* exceptis dignitate *Cardinalium* (cfr. Sixti V. Const. " *Postquam* „ 3. Dec. 1586. §§ 16. 17.) et *iis beneficiis*, ad quae vi fundationis in promovendis *vera* nativitas ex legitimo matrimonio requiritur (288). Denique *plena* legitimatio etiam per *rescriptum* Rom. Pontificis concedi quidem potest non solum filiis *naturalibus*, sed etiam *spuriis*, *adulterinis* atque quibuscunque illegitime natis, ut iidem inde habiles fiant ad *ordines* quoque *sacros* et ad *officia ecclesiastica*, nisi de iure vel statuto vel fundatione specialiter requiratur, ut promovendus ex legitimo matrimonio natus sit (289). Qua concessione non obstante legitimatio *plena* per rescriptum principis quoad multos *alios effectus* manet *inferioris conditionis* quam legitimatio *plenisima* et *plenior*. Cfr. *Schmalzgr.* l. c. n. 93. sq.

c) *Dispensatione* defectus natalium qualiscunque tolli potest a *solo Romano Pontifice* quoad ordines *maiores* atque dignitates et personatus et officia curata.

sequitur eandem vim professioni votorum simplicium sive in formali religione sive in congregatione religiosa emissorum non posse adscribi, nisi specialis probetur exceptio. Cfr. Gregor. XIII. Const. " *Ascendente Domino* ". Aliter vel de ipsa simplice professione congregationum religiosarum opinatur: *Ph. Hergenroether-Hollweck* l. c. p. 219. not. 1.

(286) Cap. 1. X. h. t.; *Boenningh.* l. c. p. 58.; *Gasparri* l. c. n. 247.; *Lega* l. c. p. 341.

(287) Cap. 1. X. h. t.; *Schmalzgr.* h. t. n. 9. 13.; *Boenningh.* l. c. p. 62. sq.

(288) Cfr. lib. IV. tit. 17. X. qui filii s. legit. et commentat. in h. t.; *Benedict.* XIV. De Synod. l. XIII. cap. 24. n. 13. sq.; *Boenningh.* l. c. p. 68. sq.

(289) Cap. 7. 20. X. de elect. l. 6.; *Schmalzgr.* l. IV. tit. 17. n. 83. 87. 99.; *Suarez* l. c. disp. 50. sect. 5. n. 10. 11.; *Boenningh.* l. c. p. 93. sq.; *Gasparri* l. c. n. 240. sq.; *Lega* l. c. p. 337., ubi refert unam dispensationem a S. C. C. concessam filio adultero (19. Ian. 1884.), alteram filio sacrilego (9. Sept. 1882.).

Episcopi vero ex iure communi et potestate sua ordinaria (hinc sede vacante etiam *Vicarius capitularis* et sede plena *Vicarius generalis* saltem cum mandato speciali) ad concedendam dispensationem competentes sunt quoad *ordines minores* et *beneficia* non curata sive *simplicia* v. g. *canonicatus ecclesiae collegiatae* (290), dummodo beneficium simplex sit tale, super quo ex speciali iuris dispositione *Episcopus* dispensare non prohibeatur (291) v. g. si agatur de beneficio, quod immediate possessum est a patre illius, qui dispensationem petit, vel cui ex lege foundationis ordo sacer est adnexus, et praeterea agatur de ordinando iurisdictioni *Episcopi* vere *subiecto*.

Quare *Episcopus* licet ratione *familiaritatis triennalis* ad ordinationem sit competens, tamen familiarem suum, utpote sibi *non subditum*, ex solo titulo familiaritatis super defectu natalium dispensare nequit. Cfr. S. C. C. 5. Feb. 1604. Pariter *Episcopus* proprius ordinationis ex solo titulo *originis* ob eandem rationem super ista irregularitate nequit dispensare ordinandos. Nam potestas ordinandi et potestas dispensandi sunt in diverso genere potestatis, neque una in altera continetur. Etenim potestas dispensandi supponit *subiectionem* in ordinando, quae ex iure communi regulariter inducitur per *domicilium*. Si defectus natalium sit *occultus*, *Episcopo* nequaquam vindicari potest facultas dispensandi quoad ordines maiores in vim Concilii Trid. Sess. XXIV. cap. 6. de ref., eo quod sit irregularitas *ex delicto occulto* parentum. Quae sententia omni probabilitate caret; nam *causa proxima* huius irregularitatis in subiecto irregulari *non est delictum*, sed defectus in natalibus.

Haud raro *ex apostolico indulto* *Episcopi* ampliores consecuti sunt facultates dispensandi a quibuscunque irregula-

(290) Cap. 18. X. h. t. I. 17.; cap. 1. 2. h. t. I. 11. in Sext.; Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 7. de ref.; *Suarez* l. c. disp. 50. sect. 5. n. 1. sq.; *Goffred. de Trano*, Summa l. I. tit. 17. n. 5. sq.; *Hostiens.*, Summa l. I. tit. 17. n. 6.; *S. Raymund.*, Summa l. III. tit. 19. § 2.; *Lega* l. c. p. 337. sq., qui recte negat hanc facultatem dispensandi *Episcoporum* sese extendere ad *canonicatus ecclesiarum cathedralium*, quippe qui nomine beneficiorum simplicium comprehendi non solent et insuper nunc ex iure Tridentino adnexus necessario habent ordinem sacrum.

(291) Cap. 10. 11. X. h. t.; cap. 6. X. de const. I. 2.; cap. 1. h. t. I. 11. in Sext.; Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 7. 15. de ref.; *Passerin* l. c. in cap. 1. h. t. in Sext.; *Boenningh.* l. c. p. 98. sq.; *Lega* l. c. p. 338. sq.; *Gasparri* l. c. n. 244. sq.

ritatibus. Quo indulto etiam facultas dispensandi super irregularitate ex defectu natalium comprehenditur. Cfr. S. C. de Prop. F. 21. Sept. 1828. in Collect. S. C. de Prop. F. n. 1176. et de usu formulae secundae S. C. de Prop. F. Episcopis Angliae extra dioecesim quoad non subditos a. 1853. concessio. Cfr. Collect. Lac. t. III. col. 963.

Quid *Praelati regulares* v. g. Generales vel Provinciales possint in dispensatione super defectu natalium, ex propriis ipsorum privilegiis est eruendum (292).

Quodsi a Sede Apostolica petatur dispensatio super defectu natalium, *species illegitimitatis* v. g. ex fornicatione, adulterio, incestu, sacrilegio accurate in supplicatione est exprimenda; secus concessio dispensationis ob vitium subreptionis nulla et irrita existit (293). Item diligenter servandae sunt *clausulae* dispensationi insertae; etenim dispensatio super defectu natalium cum sit exorbitans a iure, tanquam odiosa restringi oportet ideoque strictae obnoxia est interpretationi (294).

§ 3. DE IRREGULARITATIBUS EX DELICTO.

Praenotiones historicae (295).

133. Clerici ordinati et Praelati ecclesiastici cum alios fideles *sanctificare* atque *regere* in via salutis teneantur, sane imprimis ipsi sint dignissimi sacramenti ordinis receptores et proprio suo exemplo manifestent necesse est, quod postea in aliis opere complere debent. Cfr. c. 6. (S. Hieron.) D. 25.; D. 49. 50. Quare iam S. Apostolus Paulus monet: "*Oportet enim Episcopum* (irreprehensibilem) *sine crimine esse* „. Cfr. Tit. I. 5. sq.; I. Timoth. III. 2. sq. 8. sq. Porro ex antiquissima Ecclesiae praxi homines criminosi ab ordinibus suscipiendis

(292) S. C. super stat. reg. 20. Ian. 1860.; Pauli III. Const. "*Licet debitum* „ 18. Oct. 1549.; Leon. XII. Const. "*Plura inter* „ 11. Iul. 1826.; Suarez l. c. disp. 50. sect. 5. n. 6.; Piat l. c. t. I. p. 136. Quae privilegia v. g. in Provincialibus sunt solummodo practici momenti quoad professos votorum simplicium et sese tantum extendere solent ad primam tonsuram et ordines minores.

(293) Boenningh. l. c. p. 115. sq. 108. sq. 113. sq.

(294) Cap. 1. § 1. h. t. I. 11. in Sext.; Schmalzgr. h. t. n. 14.; Benedict. XIV., De Synod. dioec. l. XIII. cap. 24. n. 22.

(295) Thomassin. l. c. p. II. lib. 1. cap. 56. sq.; Phillips, Kirchenrecht t. I. § 54.; Gasparri l. c. n. 320. sq.

vel iam susceptis sunt repulsi (296). Quae exclusio a clero ne speciem nimii rigoris haberet, quasi Ecclesia rem moraliter impossibilem postulare, nequaquam propter unumquodque peccatum statuta est. Cfr. c. 1. (S. August.) D. 81.; D. 25. P. III. Quare tantum locum habuit ob certa delicta graviora et publica et probata atque *post* baptismum et *ante* ordinationem commissa (297), licet nonnisi *post* ordinationem *cognita*. Hinc cum poenitentia publica et sollemnis ob gravissima et publica delicta imponeretur (298), ex huiusmodi poenitentibus iure antiquissimo ordinarie (299) nemo ad clerum admitti potuit (300), atque vicissim, ut clerici criminosi poenitentiam illam publicam et solemnem peragerent ob crimina *post* clericatum patrata, non fuit concessum (301).

Qui rigor antiquae disciplinae inde praesertim ex saeculo octavo (302) non solum quoad clericos post ordinationem lapsos, sed etiam quoad promovendos poenitentes emolliiri coepit. Nam poenitentia illa publica et sollemnis paulatim

(296) Can. Apost. 60. (61.) et *Hefele* l. c. t. I. p. 819.; *Origenes*, Contra Cels. l. III. cap. 51. (Migne, P. G. XI. 987.); c. 30. 76. Conc. Illiber. (a. 300.-306.) et *Hefele* l. c. p. 167. 189.; c. 9. 10. Conc. Neocaesar. (a. 314.-325.) = c. 1. c. XV. q. 8.; c. 2. 9. 10. Conc. Nicaen. (a. 325.) = c. 1. D. 48., c. 4. D. 81. et c. 7. D. 24., c. 5. D. 81. et c. 60. D. 50. Cfr. *Hefele* l. c. p. 379. 412. sq.; c. 22. Conc. Epaon. (a. 517.) = c. 7. D. 50. et *Hefele* l. c. II. p. 684.

(297) Cfr. can. cit. et c. 6. (S. Hieron.) D. 25. cum dict. Grat.; D. 50. passim.

(298) *Bloetzer* in Act. theol. Oenipont. t. XI. p. 483. sq.

(299) Cfr. c. 2. Conc. Tolet. I. (a. 400.) = c. 68. D. 50., ubi cum aliqua limitatione in favorem ostiariorum et lectorum poenitentes ad clerum dicuntur non admittendi; maiore rigore poenitentes excluduntur ab Innocentio I. († a. 417.) in c. 60. D. 50. etiam ab infimis officiis clericorum. Cfr. quoque c. 4. Conc. Valent. (a. 374.); Siricius (a. 385.) in c. 66. D. 50.; Gelasius (a. 494.) in c. 59. D. 50.; stat. Eccles. antiq. in c. 55. D. 50.; C. 3. Conc. Arelat. IV. (a. 524.) = c. 2. D. 55. = cap. 1. X. de 'bigam. l. 21.

(300) Cfr. c. 25. (S. August.) 66. (Siric.) D. 50.; c. 18. (Innoc. I. a. 415.); C. I. q. 1.; *Thomassin*. l. c. P. II. lib. I. cap. 56. n. 2. 7. cap. 57. n. 2. 3.; *Phillips* l. c. p. 553. sq.

(301) Cfr. c. 66. (Siric.) c. 65. (Conc. Carthag. V. a. 401.) c. 67. (S. Leo a. 458.-459.) D. 50. At clerici, qui capitalia illa delicta *post* ordinationem patraverant, poenitentiae privatae subiecti et a gradu et dignitate depositi post poenitentiam peractam nonnisi ad communionem *laicam* fuerunt admissi. Qua re sane gravissima poena clericis delinquentibus fuit stabilita. Cfr. c. 61. [62.] Apostol.; c. 1. 3. 9. 10. 11. (Gregor. M.) D. 50.; c. 7. D. 50. = c. 22. Conc. Epaon. a. 517.; *Thomassin*. l. c. cap. 56. n. 5.; *Boeningh*. l. c. fasc. I. p. 63. sq.; *Scherer* l. c. p. 347.

(302) *Thomassin*. l. c. cap. 58. n. 13. sq. cap. 59. n. 8. 13. 14. cap. 60. n. 4. 5. 6.; *Phillips* l. c. p. 558. sq.

abrogata est. Inter crimina vero *occulta* privata poenitentia luenda et inter *publica* ideoque publicae poenitentiae subiicienda illud discrimen introductum est, ut quis ob sola delicta *publica* tanquam irregularis ab ordinibus suscipiendis vel susceptis exercendis arceretur (303).

Inde vero ex saeculo undecimo et duodecimo paulatim factum est, et ea solummodo delicta etiam publica et poenitentia deleta inducerent irregularitatem (*ex defectu*), ob quae quis non obstante poenitentia peracta “ *nota vel infamia manifesta respersus* „ maneret (304). At pauca quaedam crimina in iure speciatim expressa sive publica sive occulta etiam *post peractam poenitentiam* et nulla infamia permanente in poenam *vindictivam* delictorum commissorum induxerunt irregularitatem (305). Quo iure etiam nunc utimur (306). Attendenda tamen est correctio iuris Decretalium (cap. 4. 5. 17. X. I. 17.) a Concilio Trid. Sess. XIV. cap. 1. de ref. facta de iure Episcopi ex informata conscientia aliquem repellendi ab ordinibus (307).

(303) *Bloetzer* l. c. p. 593. sq. Cuius distinctionis et efficaciae in ipsa poenitentia privata et sacramentali sitae principales patroni fuerunt *Rabanus Maurus*, *Hincmarus Remensis*, *Ivo Carnulensis*. Quare sine solido fundamento *Hinschius* l. c. tom. I. p. 39. Rabani sententiam vocat singularem. Cfr. c. 33. (Nicol. M.) c. 34. (Rab.) D. 50.; *Boenningh.* l. c. p. 67. sq. Imo Gratianus quamvis in conciliandis canonibus antiquis et novis forte minus fortunatus exstiterit (cfr. Gratian. dict. post. c. 24. 28. D. 50.; *Scherer* l. c. p. 347.), mitiorem illam et benigniorem Rabani opinionem tanquam suam sententiam adoptavit. Cfr. Gratiani dict. § 3. post c. 32. D. 50. Quae sententia mitior etiam a Glossa recepta (cfr. Glossa ad c. 6. D. 25. v. Primum, Gloss. ad dict. Grat. anta c. 1. D. 50. v. Ex praemissis) et in ipsa collectione authentica Gregorii IX. approbata est. Cfr. cap. 4. (Alex. III.) cap. 17. (Greg. IX.) X. de temp. ordin. l. 11.; cap. 5. (Alex. III.) X. de furt. V. 18.

(304) Cap. 5. X. I. 18.; cap. 21. pr. (Innoc. III. a. 1212.) X. de accusat. V. 1.; *Thomassin.* l. c. cap. 61. n. 12. sq.; *Benedict.* XIV., De Synod. dioec. l. XI. cap. 2. n. 17. l. VIII. cap. 9. n. 1.

(305) Cfr. de homicidio: Gloss. cit. ad c. 6. D. 50.; c. 5. 6. 8. D. 50.; cap. 17. X. I. 11.

(306) *Thomassin.* l. c. cap. 61. n. 15.; *Boenningh.* l. c. p. 70.

(307) *Gasparri* l. c. n. 615. sq.; *Hinschius* l. c. t. V. p. 608. sq.

I. De irregularitatibus ex abusu baptismi.

(Lib. V. tit. 9. de apost. et reiterantib. baptismis)

134. Ex abusu baptismi secundum disciplinam etiam nunc vigentem (308) irregularitas totalis (309) contrahitur ab adulto (310), qui scienter sive publice sive occulte, solemniter vel sine solemnitatibus recipit baptismum ab haeretico sive vitando sive tolerato (311) extra casum urgentissimae necessitatis, quo alium huius sacramenti ministrum habere non potest (312).

Huiusmodi irregularitas, non in odium haeretici ministri baptizantis (313), vel ob dubium de valore baptismi haereticorum (314), sed propter graviter culpabilem communionem cum haeticis in sacris, quae haeresis favorem continet et fidei incontestantiam prodit, ipsi baptizato in iustam poenam vindicativam criminis commissi (315) est constituta (316).

(308) Cfr. c. 18. i. f. (Innocent. I. a. 415.) C. I. q. 1.; c. 10. C. I. q. 7. = Felices III. epist. (cap. 5.) in Conc. Rom. lecta et approb. et ad Episc. transmissa a. 487. et 488. Cfr. Thiel, Epist. R. Pontif. t. I. p. 264. et 265.; Hefele I. c. II. p. 614. sq.; Agapet. in resp. ad quaest. Conc. Carthag. a. 535. celebr.; Hefele I. c. p. 758.; c. 3. (Conc. Carthag. III. a. 397.) c. 4. (Conc. Carthag. V. a. 401.) C. I. q. 4.; c. 5. (c. 19. Conc. Tolet. IV. a. 633.) D. 51. — Suarez I. c. disp. 42. sect. 1. n. 11. sq.; Thesaurus, De poen. eccl. v. Baptism. cap. 5.; Boenningh. I. c. fasc. I. p. 98. sq.; Gasparri I. c. n. 320. sq.; Hinschius I. c. t. V. p. 687. sq.; Hilarius a Sexten I. c. p. 298. sq.

(309) Innocent. I. et Felix III. I. c.; Thesaurus I. c.

(310) Hinc saltem infantes, qui ante usum rationis baptismum ab haeretico ministro susceperunt, cum doli et criminis et poenae sint incapaces, etiam hanc irregularitatem ex delicto incurrere non possunt. Cfr. cit. c. 3. 4. C. I. q. 4.; Gloss. ad c. 10. C. I. q. 7.; S. C. C. in caus. Roman. 21. Maii 1718. in ed. Richt. Conc. Trid. p. 181. sq. Quodsi Felix et Agapetus baptizatos in qualibet aetate ab haeticis I. c. videantur a clero excludere, tamen ipsorum verba ex contextu et certe praelucente exemplo Ecclesiae Africanae, ex praxi et traditione ecclesiastica (cfr. c. 3. 4. C. I. q. 4.) mitiorem accipiunt interpretationem de aetate doli capace. Cfr. Thiel I. c.; Hefele I. c.; Suarez I. c. n. 11.; Thesaur. I. c.; Boenningh. I. c. p. 99. sq.; Scherer I. c. p. 348.; Schmitz, D. Bussbuecher (lib. poenitential.) p. 1. 421. 383. sq. Hinc vel ipsi impuberes mitius tractandi sunt. Cfr. Gasparri I. c. n. 201. (202.) 476.

(311) Benedict. XIV., De Synod. dioec. I. VI. cap. 5. n. 2.; Boenningh. I. c. p. 100.

(312) Suarez I. c. n. 14.; Thesaur. I. c.

(313) Suarez I. c. n. 11.; Boenningh. I. c. p. 99. 100.

(314) Suarez I. c. n. 10. 13.; Passerin. Commentar. in Sext. lib. V. tit. 2. de haeret. n. 48. sq. et praesertim n. 60.

(315) Suarez I. c. n. 14.; Passerin. I. c. n. 60.

(316) Unde facile infertur irregularitatem totalem clinicorum adultorum (cfr. c. un. (c. 12. Conc. Neocaes. a. 314.-325.) D. 51. iunct. Cornel. Pap. epi-

Quae irregularitas si ex delicto *publico* oriatur, a *solo Rom. Pontifice* per *dispensationem* auferri potest; si ex delicto *occulto* contracta sit, etiam penes *Episcopum* est super ea dispensandi facultas. Cfr. Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 6. de ref.

135. *Alter abusus baptismi* (317) ab Ecclesia semper scriptus et punitus (318) consistit in *iteratione baptismi* in iniuriam prioris baptismi et fidei facta (319). Quae iteratio baptismi *certo valide* collati (320) si fiat *scienter* vel per ignorantiam *crassam* graviterque culpabilem (321) et *absolute* (322),

stolae ad Fab., Episc. Antioch., et communi sent. doctor.), quippe quae est irregularitas *ex defectu*, non *ex delicto* (cfr. *Thesaur.* l. c. cap. 6.; *Suarez* l. c. n. 5.), hoc loco non obstante connexionе materiae ex professo non esse tractandam. Cfr. *Suarez* l. c. n. 5. sq.; *Thesaurus* l. c. cap. 6.; *Benedict.* XIV., De Synod. dioec. l. XII. cap. 6. n. 7.; *Boenningh.* l. c. p. 101. sq.; *Hefele* l. c. t. I. p. 249. sq.

(317) *Passerin.* l. c. n. 57. 58. 59. 61.; *Suarez* l. c. disp. 42. sect. 1. n. 1. sq.; *Benedict.* XIV., De Synod. dioec. l. VII. cap. 6. n. 1. 2. 3. 4., Inst. eccl. 84. Quae irregularitas *per consuetudinem* fuit *extensa*, ut expresse declaratur in Instr. S. C. de Prop. F. 23. Iun. 1830. Cfr. Collect. S. C. de Prop. F. n. 648.

(318) Cfr. c. 46. [47.] Apostol.; c. 1. Conc. Carthag. (345.-380.) c. 48. Cod. canon. Eccl. African. ex Conc. Capuan. a. 391.; *Felix* III. in epist. cit. supra (a. 487. et 488.) cap. 5. = c. 10. C. I. q. 7., et cap. 2. = c. 118. D. IV. De consecr. Cfr. *Thiel* l. c. p. 265. et 262. sq.; *Agapet.* a. 535. l. c. supra; c. 9. Conc. Ilerd. (a. 524. vel 546.); c. 117. (Poenit. Theod.) D. IV. de consecr. Cfr. *Schmitz* l. c. p. 533. 670. 673. sq. 806. 831. 833. sq.; c. 97. (S. Aug.) C. I. q. 1. cum sq. dict. Gratian.; cap. 6. X. de bapt. (III. 42.) = Innoc. III. in Conc. Later. IV. (a. 1215.) cap. 4.

(319) *Felix* III. l. c. cap. 2.; c. 108. (S. Aug.) c. 112. (S. Leo) D. IV. de consecr.; *Suarez* l. c. n. 1.; *Kober*, D. Deposit. p. 662. 721.

(320) *Suarez* l. c. n. 2.; *Pirhing* lib. V. tit. 9. n. 13.; *Boenningh.* l. c. p. 84. sq.

(321) Hinc non qualiscunque ignorantia (v. g. in infante) hanc irregularitatem in rebaptizato vel in rebaptizante inducit, ut Maiolus alique opinati sunt et ex c. 10. C. I. q. 7. et c. 117. D. IV. de consecr. etiam quoad disciplinam vigentem falso deducunt. Cfr. *Pirhing* l. c. n. 16.; *Boenningh.* l. c. p. 82. sq.; *Scherer* l. c. p. 348. Qua in re certe Ecclesia Africana (cfr. c. 3. 4. C. I. q. 4.) iam saeculo quarto et quinto de infantibus rebaptizatis mitiora secuta est principia. Complura decreta R. Pont. et Ecclesiae antiquae sane iuxta tenorem verborum (c. 10. C. I. q. 7.; c. 118. D. IV. de consecr.; cfr. quoque can. 117. eiusd. D.) severiori sententiae de infantibus favent, sed ex contextu et praesertim ex praxi ecclesiastica benigniorem interpretationem admittunt, quemadmodum supra etiam de baptismo ab haereticis accepto dictum est.

(322) Quare conditionata iteratio baptismi etiam temere i. e. ex *levi* dubio, sed non prorsus *nullo* vel *fulili* aut sine praevia *accusata* inquisitione facta hanc irregularitatem certo non inducit. Nam nullo iure id clare exprimitur, et conditio ista *serio* et *ex animo*, non in meram *fraudem* extrinsecus appositam vere rebaptizandi atque proprium delictum rebaptizationis committendi excludit. Cfr. S. C. C. in caus. Eleeten. 16. Dec. 1679.; *Schmalzgr.* h. t. n. 36.; *Reiffenstuel* h. t. n. 37.; *Pirhing*

in poenam *delicti* perpetrati (323) saltem ex disciplina nunc vigente etiam (324) inducit irregularitatem tum in *rebaptizato* (325) tum in *rebaptizante* (326) et in *ministro* v. g. in

h. t. n. 13.; *Gasparri* l. c. n. 326. 329.; *Hofmann* in Act. theol. Oenip. t. 23. p. 703.; *Gennari*, Consultazioni t. I. p. 568. sq. Cui sententiae Catechismus Romanus P. II. cap. 2. q. 43., S. C. C. in caus. Firman. 28. Apr. 1781.; S. Carolus Borromaeus, *Benedictus XIV.* (cfr. De Synod. dioec. l. VII. cap. 6. n. 2. 3., Inst. eccl. 84.), quibus alii auctores adstipulantur (cfr. v. g. *Boenningh.* l. c. p. 87. sq.; *Giraldi*, Exposit. iur. pont. P. I. sect. 615.) non adeo rigore sese opponunt. Etenim agunt de illa conditionata iteratione baptismi, quae fiat, quamvis *re accurate investigata exploratum certumque* habeatur prius baptismus *rite* fuisse collatum, sive quando *nulla* est suspicandi causa vel mere *futilis*. At, ut scite observat *Gennari* l. c. p. 576. not. 1., non omnis causa forte non plane sufficiens potest illico vocari nulla vel *futilis*. Quae sententia mitior eo magis est adoptanda, cum *nunc* non solum in S. C. Inq. sit recepta (cfr. resp. S. Off. 21. Febr. 1883. in Collect. S. C. de Prop. F. n. 661.), sed etiam in praxi avertat periculum, ne viri delicatae conscientiae ob t morem incurrendi irregularitatem omittant conditionatam baptismi reiterationem forte omnino suadendam. Quare *Hollweck* l. c. § 263. et *Ph. Hergenroether-Hollweck* l. c. p. 225. not. 6. sine sufficienti ratione negant hanc mitiorem opinionem et in favorem rigidioris sententiae allegant textus hunc nequaquam peremptorie probantes.

(323) Restrictio huius irregularitatis ad solam *publicam* et *solemnem* baptismi iterationem saltem quoad *rebaptizatos* neque in iure scripto, quod hac in re inter delictum publicum et occultum non distinguit, neque in generali theoria de irregularitatibus ex delicto satis solidum habet fundamentum. A qua communi sententia dissentit *D'Annibale* l. c. n. 410. cum aliis, v. gr. *Hilarius a Sexten* l. c. p. 299. Cfr. *Gasparri* l. c. n. 324. 325.; *Lega* l. c. p. 312. sq.

Imo etiam quoad *rebaptizantes* in iure scripto et praxi Ecclesiae haec irregularitas ad delictum publicum probabilius non limitatur, nisi ex cap. 2. X. V. 9. excipias *ministrium* assistentem, qui ex occulta assistentia etiam in baptismo *solemniter* administrato irregularitatem non contrahit. Cfr. *Thesaur.* l. c. cap. 1. n. 1.; *Boenningh.* l. c. p. 94. sq., quibus etiam quoad rebaptizantes probabiliter contradicunt v. g. *Pirhing* l. c. n. 13.; *Gasparri* l. c. n. 324. aliique.

(324) Cfr. de aliis poenis canonicis huius delicti: C. 46. [47.] Apost.; c. 118. D. IV. de consecr.; c. 5. D. 51. = c. 19. Conc. Tolet. IV. a. 633.; cap. 6. X. de bap. III. 42.; *Thesaur.* l. c. n. 2. 3.

Poenae a legibus Romanis contra criminosam reiterationem baptismi statutae (cfr. L. 2. 3. Cod. ne sanet. bapt. iteretur l. 6.) iam pridem abrogatae sunt. Cfr. *Thesaur.* l. c. n. 3.

(325) Cfr. c. 10. C. I. q. 7.; c. 118. D. IV. de consecr. (Felix-Pap.). Qui canones licet expressis verbis tantum agant de rebaptizatis ab *haereticis*, tamen teste *Suaresio generaliter* de rebaptizatis ab omnibus intelliguntur et *communi usu* recepti sunt. Cfr. *Gasparri* l. c. n. 320.; *D'Annibale*, l. c. n. 410. not. 15. Alii canones non raro ex Gratiano citati v. g. a *D'Annibale* l. c. p. I. n. 410. ad hanc irregularitatem probandam v. g. c. 65. D. 50., utpote Concilii tantum particularis i. e. = c. 12. Conc. Carthag. VI. a. 401. (cfr. *Hefele* l. c. t. II. p. 84.) minus sunt efficaces.

(326) *Passerin.* l. c. n. 58.; *Boenningh.* l. c. p. 92.; *Hollweck* l. c. § 263.

acolytho vel diacono eidem ex officio et publice assistente (327). Quae irregularitas saltem rebaptizato iuxta conones not. 325. h. t. citatos sine ulla controversia est *totalis* (328).

Imo attenta communiore sententia doctorum (cfr. *Benedict.* XIV., Inst. eccl. 84.) et praesertim ponderata decisione S. C. C. in caus. Murana 14. Nov. 1716. (cfr. *Boenningh.* l. c. p. 94.) etiam in *rebaptizante* ita *totalis* est, ut non solum v. g. in sacerdote *ascensum* ad superiores ordines, sed etiam *exercitium* ordinum iam susceptorum impediatur. Cui sententiae *D'Annibale* l. c. n. 410. sine solido fundamento ex cit. cap. 2. X. de apost. petito contradicit. Quod caput ad summum probatur in *ministro publice* assistente prohibitionem ab *exercitio* ordinum susceptorum cum tanto rigore urgeri non posse. Cfr. *Boenningh.* l. c. p. 95.; *Gasparri* l. c. n. 324.; *Lega* l. c. p. 314. sq. At minime poena irregularitatis ad *patrinos* omnesque alios cooperatores in criminosa baptismi iteratione ex inanibus argumentis est extendenda. Multo minus cum *Majolo* et *Philips* propter analogiae rationem etiam reiterantes sacramenta *confirmationis* vel *ordinis* irregulares dici possunt.

Nam poenae sunt restringendae, neque irregularitas est asserenda, nisi in casibus iure expressis. At *canones iuris scripti*, qui allegari solent scl. c. 1. D. 68. et c. 21. C. 1. 9. 7., omnino non sunt ad rem. Nam cit. c. 1. de irregularitate *nulla sit mentio*, et cit. c. 21. non agitur de clericis *reordinatis*, sed de clericis, qui *ab haeresi* revertuntur; imo ex addita conditione sive exceptione potius firmatur regula in contrarium. Neque cum Navarro haec irregularitas ex iure *consuetudinario* repeti potest; etenim consuetudo ista non probatur et attenta unanimi fere sententia contraria doctorum ne fingi quidem potest (329).

Dispensatio super hac irregularitate, quatenus est *occulta*, ex iure Tridentino S. XXIV. cap. 6. de ref. spectat ad *Episcopum*; si delictum rebaptizationis fuerit *publicum*, *Rom. Pontifici* est reservata (330).

(327) Cuius assertionis probatio ex *textu expresso iuris scripti* afferri nequit, sed *deducitur* ex cap. 2. X. de apost. V. 9., ex praxi Ecclesiae atque communi sententia doctorum confirmata a S. C. C. in caus. Murana 14. Nov. 1716. Cfr. *Giraldi* l. c. P. I. sect. 812.; *Boenningh.* l. c. p. 79. sq.

(328) Cap. 2. X. de apost. V. 9.; Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 157.; *Schmalzgr.* l. c. n. 37.; *Pirhing* l. c. n. 14.; *Gasparri* l. c. n. 322.; *D'Annibale* l. c. P. I. n. 410.

(329) *Suarez* l. c. disp. 42.; sect. 2. n. 2. sect. 3. n. 6.; *Pirhing* l. c. n. 17.; *Boenningh.* l. c. p. 96. sq.; *Scherer* l. c. p. 348.

(330) Cap. 2. X. de apost. V. 9.; *Thesaur.* l. c. n. 1.; *Santi* l. c. l. V. t. 9. n. 6.

II. De irregularitate ex abusu ordinum (331).

(*Lib. V. tit. 27. de clerico excom., deposito vel interdict. ministrante, tit. 28. de clerico non ordinato ministrante*) (332).

136. Clericus (333) iam *excommunicatus* excommunicatione maiore (334), vel *suspensus ab ordine* (335) sive per modum censurae sive poenae vindicativae (336), vel *interdictus* sive

(331) Multi sane sunt abusus ordinum, e quibus non paucis absque ullo fundamento solido complures scriptores *irregularitatis poenam* adnexam esse docuerunt. Cfr. *Suarez* l. c. disp. 42. sect. 3.; *Boenningh.* l. c. fasc. II. p. 102. sq.; *Bucceroni*, Instit. theol. mor. vol. II. p. 409.; *Gasparri* l. c. n. 192. sq.; *Hilarius a Sexten* l. c. p. 300. sq.

(332) Cfr. de ordine logico et legali: *Suarez* l. c. sect. 4. n. 1.; de significatione depositionis; *Kober*, D. Depos. u. Degrad. p. 216. sq.; de discrimine *suspensionis perpetuae* et *depositionis* ab *irregularitate*: *Suarez* l. c. disp. 30. disp. 40. sect. 1. n. 9. sq.; minus accurate *Scherer* l. c. § 68. p. 349.

(333) *Suarez* l. c. disp. 42. sect. 4. n. 1. sect. 5. n. 1.; *Gasparri* l. c. n. 365.; *Boenningh.* l. c. fasc. I. p. 147.; *Lega* l. c. p. 321. sq.

(334) Irregularitas illa ex violatione censurae in Decreto Gratiani et in Decretalibus Gregorii IX. claris conceptisque verbis nondum reperitur expressa; in Decretalibus autem Bonifacii VIII. iam supponitur, non denuo introducitur; hinc potius *consuetudine* quam *iure scripto* videtur esse *constituta* arg. duct. ex cap. 10. X. de cler. excomm. V. 27., ex cap. 1. de sent. et re iud. II. 14. in Sext., cap. 1. 18. 20. de sent. excom. V. 11. in Sext.; *Suarez* l. c. disp. 11. sect. 3. disp. 12. sect. 2. n. 7. sq. disp. 42. sect. 5.; *Boenningh.* l. c. p. 138. sq.; *Kober*, D. Kirchenb. p. 308.; *Pirhing* l. V. tit. 27. n. 32.; *Gasparri* l. c. n. 353. sq. Quare haec irregularitas non incurritur ex violatione excommunicationis *minoris*. Cfr. cit. cap. 10. X. de cler. exc. Generatim vero requiritur ad illam irregularitatem, ut prohibitum exercitium ordinis fiat *post* excommunicationem vel aliam censuram vel poenam mox allegandam *actu iam* contractam. Quae censura vel poena contracta sive *publica* sit sive *occulta*, a *iure* vel ab *homine* inflicta, sive in clerico *violando* vel *tolerato* existat, si violata fuerit, pari ratione hanc irregularitatem inducit. Cfr. *Thesaurus* l. c. v. Censura cap. 11. n. 1.; *Gasparri* l. c. n. 140. sq. de poenis et censuris ordinationem prohibentibus; *Pirhing* l. c. n. 33. 34.; *Boenningh.* l. c. p. 166. sq.; *Kober* l. c. p. 248. sq.; *Gasparri* l. c. n. 366.; *Ph. Hergenroether-Hollweck* l. c. p. 226. not. 5.

(335) Cap. 1. de sent. et re iud. II. 14. in Sext.; cap. 1. de sent. excom. V. 11. in Sext.; *Suarez* l. c. disp. 42. sect. 5. disp. 26. sect. 2. n. 3. sq.; *Kober*, D. Suspension p. 94. sq.; *Boenningh.* l. c. p. 140. sq.

(336) *D'Annibale* l. c. P. I. n. 386. sine solido fundamento irregularitatem istam restringit ad violationem suspensionis inflictae ut *censurae*, nisi suspensio a *Romano Pontifice* ut poena lata sit cum speciali et expressa cautione de irregularitate incurrenda. Neque magis fundata videtur distinctio a *S. Alphonso*, Theol. mor. l. VII. n. 314. proposita. Quare theoretice omnino praeferenda est doctrina *Suarez* l. c. disp. 26. sect. 2. n. 4., qui tanquam *certam* tenet doctrinam etiam ex violatione *suspensionis* inflictae ut *poenae* incurri irregularitatem. Quae doctrina certe in capi-

personaliter (337) sive localiter (338), licet in *minoribus* (339) tantum ordinibus sit constitutus, si verum ac proprium actum *ordinis* (340) iam *suscepti* (341) ex temeritate *graviter culpa-*

tibus allegatis ex Sexto solide demonstratur et decisione S. C. C. in caus. Sagonensi 24. Iun. 1625. et Instr. S. C. de Prop. F. 20. Oct. 1884. n. 11. et rationibus internis omnino comprobatur. Cf. *Gasparri* l. c. n. 358.; *Hollweck* l. c. 259.; *Ph. Hergenroether-Hollweck* l. c. p. 226. not. 4.; *Lega* l. c. p. 322. sq.; *Hinschius* l. c. p. 613. not. 2.

(337) Cap. 20. de sent. excom. V. 11. in Sext.: *Gasparri* l. c. n. 356.

(338) Cap. 18. de sent. excom. in Sext.; *Suarez* l. c. disp. 34. sect. 4. n. 14. sq. disp. 42. sect. 5. n. 1.; *Boenningh.* l. c. p. 178. sq.; *Kober* in Arch. f. k. K. t. 22. p. 40.; *Devoti*, Inst. canon. l. IV. t. 19. § 7. — Hinc poena illa irregularitatis non est arbitrarie et sine iuris fundamento extendenda ad eos clericos, qui non obstante *peccato mortali* sive suspensione a Deo aut neglecta simplici *prohibitione* aut contempta *irregularitate* sua aut spreta *cessatione a divinis* aut *pollutione ecclesiae* aut *praesentibus excommunicatione maiore innodatis* actum ordinis prohibitum culpabiliter exercent. Cfr. cap. 18. de sent. excom. in Sext.; *Boenningh.* l. c. p. 151. sq. 190.; *The-saurus* l. c. P. I. cap. 27. P. II. v. Cessatio cap. 1.; *Gasparri* l. c. n. 355. 358. 359.

(339) Quae sententia licet theoretice contrariae sententiae sit praefere-
renda, cum solidioribus innitatur argumentis (cfr. rubric. lib. V. tit. 27.
cap. 1. de sent. et re iud. II. 14. in Sext.; cap. 1. 20. de sent. excom. V. 11.
in Sext.; Sixti V. Const. « *Sanctum* » 5. Ianuar. 1589. § 3. iunct. *Thesaur.*
v. Censur. cap. 11. n. 1. cap. 15. n. 1.; *Santi* l. c. lib. V. tit. 27. n. 3.; *De*
Angelis l. c. eod. tit. p. 309.; *Reiffenstuel* l. c. eod. tit. n. 21.; *Pirhing* eod.
tit. n. 39.; *Fagnan.* l. c. in cap. 2. X. eod. tit. n. 2. sq., ubi n. 17. in favorem
huius sententiae allegat declarationem S. Poenitentiariae 20. Dec. 1650.;
Suarez l. c. disp. 12. sect. 2. n. 8. 9. 10.; *Boenningh.* l. c. p. 157.; *Kober*, D. Kir-
chenbann p. 309. sq., D. Suspens. p. 96.; *Lega* l. c. p. 321. not. 2.; *Gasparri*
l. c. n. 361.; cfr. quoque Benedict. XIV. Const. « *Inter praeteritos* » 3. Dec. 1749.
§ 48. sq.), *praelice* ab altera vix discrepat. Nam functiones ordinum *mino-*
rum ordinarie nunc ipsi *laici* permittuntur atque vix unquam *solemniter*
et ex officio exercentur.

(340) Hinc non sufficit exercitium actus *iurisdictionis* neque actus,
qui quoad substantiam, at non quoad solemnitatem etiam a laico perfici
potest. Cfr. *Suarez* l. c. disp. 11. sect. 31. n. 11. sq. disp. 26. sect. 3. n. 6.;
Boenningh. l. c. p. 143. sq. Quare si subdiaconi vel clerici minores usurpent
officium praedicandi, in quo habetur exercitium magisterii ecclesiastici,
non potestatis ordinis, irregularitatem non incurrunt; aliter opinatur
Hollweck l. c. § 262.

(341) Ideo *susceptio* ordinis *vetita* etiam cum *censura* ipso facto in-
currenda non producit hanc irregularitatem. Cfr. S. C. C. in caus. Carinol.
31. Ianuar. 1688.; *Benedict.* XIV., De Synod. dioec. lib. XII. cap. 3. n. 7.;
Suarez l. c. disp. 42. sect. 5. n. 2. sq.; *Boenningh.* l. c. p. 145. sq.; *Gasparri*
l. c. n. 362.

bili (342) *solemniter* sive ex officio (343) *personaliter* (344) exercet, *ipso facto* in poenam vindicativam gravis delicti commissi incurrit etiam (345) *irregularitatem totalem* (346), a qua ex iure Decretalium (347) *solus Romanus Pontifex* potuit dispensare, ex iure vero Tridentino (348) *Episcopi* dispensare non prohibentur, dummodo delictum manserit *occultum*.

137. *Clerici* non ordinati (349), imo etiam *laici* (350), si in ordine etiam *minore* (351) aut *nunquam* aut *invalide* (352) suscepto *scienter* ex temeritate graviter culpabili (353), *serio* (354)

(342) Excusant igitur ab irregularitate ista incurrenda omnis ignorantia probabilis, non vero « *crassa et supina aut erronea* » (cfr. cap. 9. X. de cleric. exc. V. 27.) atque generatim omne exercitium ordinis, quod in clerico etiam censura innodato *gravi culpa vacat*. Cfr. cap. 1. de sent. et re iud. II. 14. in Sext. Id, quod certe obtinet, v. g. si censura est *evidenter* (cfr. cap. 5. X. V. 27. de dubio) *nulla*. Cfr. S. C. C. in caus. Herbiopol. 19. Iul. 1704.; c. 64. (Greg. M.) C. XI. q. 3.; *Thesaur.* l. c. v. Censur. cap. 11. n. 1., P. I. cap. 22. i. f.; *Pirhing* l. c. l. V. t. 27. n. 40. sq.; *Boenningh.* l. c. p. 153. sq. 164. sq.

(343) *Boenningh.* l. c. p. 142. sq. Id omnino obtinet sive iure divino sive iure ecclesiastico functio quaedam cum ordine sit coniuncta.

(344) Quicumque igitur huiusmodi censura vel poena irretitus *alium* coram se etiam per coactionem faciat celebrare divina officia, irregularitatem non incurrit. Nam cap. 5. X. de cler. exc. V. 27. potius agitur de poena depositionis, et in rebus odiosis stricta facienda est interpretatio. Cfr. cap. 4. X. eiusd. tit.; *Suarez* l. c. disp. 34. sect. 4. n. 17.; *D'Annibale* l. c. n. 411. not. 26.; *Gasparri* l. c. n. 363. sq.

(345) Cfr. de aliis poenis: Cap. 3. 4. 6. X. V. 27.; *Kober*, D. Kirchenb. p. 314.

(346) *Boenningh.* l. c. p. 178.

(347) Cap. 1. de sent. et re iud. II. 14. in Sext.; cap. 1. de sent. excom. V. 11. in Sext.; *Pirhing* l. c. n. 44.

(348) Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 6. de ref.; *Gasparri* l. c. n. 372.

(349) Cap. 1. 2. X. de clerico non ordin. minist. V. 28. cum rubrica h. t.

(350) Cap. 1. X. h. t. 28. Cui argumento ex *propria sede materiae* petito nihil valoris detrahunt, quae adversarii (v. g. *D'Annibale* l. c. n. 411. not. 23.; *Hollweck* l. c. § 261. cum *Reiffenstuel*, *Schmalzgr.*; *Lega* l. c. p. 317. alique) ex « *rubrica* » aliisque ex fontibus opponunt. Cfr. *Suarez* l. c. disp. 42. sect. 4. n. 10.; *Thesaurus* l. c. v. Ordines, cap. 32. n. 1.; *Pirhing* l. c. lib. V. tit. 28. n. 4.; *Boenningh.* l. c. p. 192. sq.; *Gasparri* l. c. n. 233. sq.; *Scherer* l. c. t. I. p. 348.

(351) Cap. 1. X. h. t. 28.; *Suarez* l. c. n. 15.; *Pirhing* l. c. n. 9.; *Schmalzgr.* l. V. tit. 28. n. 15. sq.; *Boenningh.* l. c. p. 196. sq.

(352) *Suarez* l. c. n. 11. sq.; *Schmalzgr.* l. c. n. 6. 13. 14.

(353) Cap. 1. 2. X. h. t. 28., ubi temeritas et praesumptio supponitur, quae in casu ignorantiae invincibilis certe excluditur.

(354) *Suarez* l. c. n. 16. Quae assertio non eo extendenda est, ut quis dicatur effugere irregularitatem, si tantum *fictè* et *simulate* velit in ordine ministrare. Cfr. *Schmalzgr.* l. c. n. 10. sq.; *Gasparri* l. c. n. 337.

et *solemniter* sive ex officio (355) *ministrant*, ipso iure in iustam castigationem gravis delicti etiam (356) *poena* irregularitatis plectuntur.

Quae irregularitas in clerico est *partialis* (357), qua solummodo *prohibetur* a promotione ad superiores ordines, nisi forte ex violatione censurae inflictæ propter usurpationem ordinis postea *totalem* quoque contrahat irregularitatem (358); in laico vero, ut patet, est *generalis* (359).

Quamvis iure antiquo Decretalium *dispensatio* super hac irregularitate fuerit *Romano Pontifici* simpliciter reservata, ex iure Tridentino hæc reservatio ita limitata est, ut *Episcopis* competat facultas dispensandi, si delictum usurpationis ordinis manserit (360) *occultum*.

138. Scholion. In novo decreto S. C. C. 25. Maii 1893. contra turpe mercimonium librorum et stipendiorum Missæ latum statuitur: “ *Ut in posterum, si quis ex sacerdotali ordine contra enuntiata decreta deliquerit, suspensioni a divinis S. Sedi reservatæ et ipso facto incurrendæ obnoxius sit; clericus autem sacerdotio nondum initiatus eidem suspensioni quoad susceptos ordines similiter subiaceat et inhabilis præterea fiat ad superiores ordines recipiendos, laici demum excommunicatione latae sententiæ Episcopis reservata obstringantur* „ Quae inhabilitas cum non includat etiam prohibitionem ab exercitio ordinum iam susceptorum, irregularitatibus sensu stricto non est adnumeranda.

(355) *Boenningh.* l. c. p. 193. sq.; *Schmalzgr.* l. c. n. 7.; *Arch. f. k. K.* t. 62. p. 99. sq.; S. C. C. in caus. Sovran. 6. Aug. 1825. apud *Lingen et Reuss.* Caus. select. S. C. C. p. 130. sq.; *Scherer* l. c. § 68. not. 81.; *Gasparri* l. c. n. 339. 341., ubi recte cum *D'Annibale* sententias rigidiores de diacono extra casum necessitatis sine commissione parochi vel Episcopi baptizante vel sacram communionem administrante reiicit; nam in utroque casu talis diaconus licet ob defectum *iurisdictionis* peccet, non usurpat potestatem *ordinis* non receptam, sed vere in sacra ordinatione sibi collatam, ideoque irregularis non fit, ut pariter tenet *Lega* l. c. p. 319. sq.; aliter *Hollweck* l. c. § 261. aliique communius.

(356) Cfr. de aliis poenis v. g. de poena excom. ferendæ sententiæ (cap. 1. X. h. t. 28.) et de suspensione diacono Missam celebranti per biennium vel triennium inflicta (cap. 2. X. eod. tit.) et nunc certo abrogata, si fuisset latae sententiæ: *Schmalzgr.* l. c. n. 2. 3.; *Scherer* l. c.; *Thesaur.* l. c. v. Ordo cap. 52.

(357) Cap. 1. X. V. 28.; *Boenningh.* l. c. p. 203. sq.

(358) *Suarez* l. c. disp. 42. sect. 4.; *Schmalzgr.* h. t. 28. n. 4. et cap. 2. X. V. 1.

(359) Cap. 1. X. V. 28.; *Gasparri* l. c. n. 352.

(360) *Schmalzgr.* l. c. n. 26.; *Boenningh.* l. c. p. 206.

III. De irregularitate ex haeresi.

(Lib. V. tit. 7. de haeret., tit. 8. de schism.,
tit. 9. de apostat.).

139. Ex disciplina etiam nunc (361) vigente (362) crimen verae et formalis (363) *haeresis* externae (364) sive publicae sive *occultae* (365), a clerico vel a laico (366) commissum non obstante *poenitentia* forte secuta *principaliter* (aliis motivis non exclusis) in iustam *poenam* perpetrati *delicti* atque inconstan-

(361) Cfr. de praxi Ecclesiae antiquae modo severiori modo benigniori contra haereticos: Thomassin. l. c. P. II. lib. 1. cap. 62. sq.; c. 51. Conc. Illiber. (a. 300.-306.); c. 1. 2. Conc. Ancyrae. (a. 314.) = c. 32. D. 50.; c. 8. 9. 10. Conc. Nicaen. (a. 325.) = c. 8. C. I. q. 7., c. 4. D. 81., c. 5. D. 81.; Hefele l. c. t. I. p. 408. sq.; c. 18. C. I. q. 1. (Innocent. I. a. 415.); c. 10. Conc. Aurel. I. (a. 511.); Agapet. I. (a. 535.) ad Episc. Afric.; Hefele l. c. t. II. p. 758. sq.; c. 1. Conc. Caesaraug. (a. 592.); c. 1. (S. Cyprian.) c. 4. (ex Conc. Constantinop. a. 787.) c. 21. (S. Leo. a. 447.) C. I. q. 7.

(362) Cfr. c. 18. C. I. q. 1.; c. 21. C. I. q. 7.; cap. 2. § 2. de haeret. V. 2. in Sext. iunct. praxi et communi interpretationi doctorum v. g. Pirhing l. c. lib. V. tit. 7. n. 45.; Suarez l. c. disp. 43. sect. I. n. 2.; Boenningh. l. c. fasc. I. p. 106. sq., fasc. III. p. 142. sq.; relat. (Benedict. XIV., Quaest. can. 30.) in caus. Roman. 21. Maii 1718. in ed. Richt. Conc. Trid. p. 183. sq.; Gasparri l. c. n. 460. sq.

(363) Cfr. c. 28. 29. C. XXIV. q. 3. (S. August.); Reiffenstuel l. c. lib. V. tit. 7. n. 3. sq.; Boenningh. l. c. fasc. I. p. 104. sq.

(364) Cfr. c. 14. Dist. I. de poenit. (ex Dig.); Benedict. XIV., De Synod. dioec. l. IX. cap. 4. n. 4.; Pirhing l. c. n. 16. sq.

(365) Clem. VII. Const. « Cum sicut » 15. Ian. 1530. Inquisitoribus dat facultatem: « Haereticos occultos tam absolvendi ab excommunicatione quam dispensandi ab irregularitate »; Suarez l. c. n. 34.; Thesaurus l. c. v. Haeresis cap. 1. n. 3.; Reiffenstuel l. c. n. 255. 259.; Boenningh. l. c. p. 114. sq.; Scherer l. c. not. 76.; Hollweck l. c. § 96.; Hinschius l. c. t. I. p. 46. sq. Cui sententiae contradicunt Pirhing l. c. n. 46.; Santi l. c. eod. tit. 7. n. 10.; Lega l. c. p. 351. sq. alique, qui ex diversis motivis propter solam haeresim publicam putant irregularitatem induci. Neque limitationes a Gasparri l. c. n. 464. 466. propositae « ex praxi recepta », ad quam provocat (scil. de solis haereticis in secta damnata natis vel ad illam transcurrentibus vel personaliter per sententiam damnatis), efficaciter videtur posse probari, si de irregularitate agatur ob personale delictum haereseos in poenam inflicta, ut fatetur Lega l. c. p. 353. not. 2., quod irregularitas semper incurratur ipso facto, non per ferendam sententiam, et quod sola infamia per sententiam iudicis contrahi possit.

(366) Cfr. c. 18. C. I. q. 1.; Suarez l. c. n. 2.; Boenningh. l. c. p. 107.

tiae in fide, non ob solam infamiam (367) adiunctam inducit irregularitatem totalem (368).

Eadem irregularitatis poena affliguntur *complices* haereticorum i. e. *credentes, fautores, defensores receptoresque* haereticorum (369), saltem si ipsi quoque sint *haeretici* veluti credentes, vel postquam excommunicatione notati infra annum satisfacere contemserint atque ex tunc *ipso iure* facti sint *infames* et ad *officia publica* etc. inhabiles. Cfr. cap. 13. § 5. X. de haer. V. 7.

Quin imo *filii* (370) quoque et *nepotes* sive legitimi sive illegitimi *haereticorum*, qui tales sunt vel tales etiam decessisse probantur (371), principaliter in *poenam delicti parentum* (372), non propter crimen personale (373), quo carent, neque ob *solam infamiam* (374) haud raro pro diversitate regionum sublatam, irregulares sunt (375).

(367) Cap. 2. 15. de haeret. V. 2. in Sext.; Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 157. 160. sq.: „*Quinta autem species irregularitatis proveniens ex delicto, contrahitur ab eo, qui haeresim profletur; ab apostata* etc. „; Synod. Alex. Copt. (a. 1898.) p. 144.; Suarez l. c. n. 4.; Braun in Arch. f. k. K. t. 45. p. 6. sq.; Saegmueller l. c. p. 170.; Hollweck l. c. § 97., qui summopere miratur, quomodo attento textu cit. cap. 2. 15. V. 2. in Sext. oriri potuerit opinio, non directe ex delicto haereseos, sed mediante infamia huic delicto ab Ecclesia statuta, istam irregularitatem induci; Hinschius l. c. t. I. p. 47. not. 1. Aliter Lega l. c. p. 353. sq. cum aliis v. g. D'Annibale tandem reducit hanc irregularitatem propter haeresim ad irregularitatem ex defectu *fae*mae, non ex *delicto*, cui in *poenam* statuta est.

(368) S. C. Inq. 26. Nov. 1668. 4. (?) Dec. 1890. Cfr. Collect. S. C. de Prop. F. n. 1178.; Reiffenstuel l. c. n. 254.; Boenningh. l. c. p. 115.; Arch. f. k. K. l. c. p. 3.; Gasparri l. c. n. 461. 463. sq. Cfr. de irregularitate ex infamia facti vel iuris concurrente in haereticis: Cap. 13. § 5. X. de haeret. v. 7.; Gasparri l. c. n. 465.

(369) Cap. 2. § 2. cap. 15. de haeret. V. 2. in Sext. iunct. communi praxi et interpret. Ecclesiae; Suarez l. c. disp. 43. sect. 2. n. 5.; Boenningh. l. c. p. 115. sq.; Gasparri l. c. n. 465. 468. sq.

(370) Cfr. cit. decret. S. C. Inq.; Suarez l. c. sect. 3. n. 4.; Boenningh. l. c. fasc. III. p. 145. sq.; Gasparri l. c. n. 469.

(371) Cap. 15. de haeret. V. 2. in Sext.; S. C. C. in caus. Leodien. 20. Aug. 1678.; S. C. Inq. 25. Iun. 1866. 11. Iul. 1884.; Suarez l. c. sect. 3. n. 2.; Arch. f. k. K. l. c. p. 9. recte contra Pirhing l. c. n. 105., qui cum aliis sine solido fundamento veram sententiam condemnatoriam vel declaratoriam requirit neque *evidentiam facti* sufficere opinatur.

(372) Suarez l. c. n. 2.; Arch. f. k. K. l. c. p. 7.

(373) Quare exceptiones Hinschius l. c. t. I. p. 21. not. 9. contra „*irrationabilem legislationem criminalem*“ Ecclesiae catholicae solido fundamento carent.

(374) Pirhing l. c. n. 107.; Arch. f. k. K. l. c. p. 6. sq. 17. sq.

(375) Quare mitior illa sententia ab antiquis et recentioribus doctoribus

Quae irregularitas solummodo *primum et secundum gradum* per *paternam* lineam comprehendit, per *maternam* vero ad *primum dumtaxat* extenditur. Cfr. cap. 15. de haeret. in Sext. Quod caput Glossa v. Inane ita interpretatur, ut *nepos* (ex *filio*) *avi* haeretici irregularitati sit subiectus, non *nepos* (ex *filia*) *avi* haeretici. Ista interpretatio Glossae praesertim in matrimoniis *mixtis* est practici momenti. Praeterea ex benigna doctorum interpretatione non ligat filios vel nepotes, qui *nati sunt, antequam* (376) parentes in haeresim lapsi fuerint. Imo ipso facto illa irregularitas in filiis haeticorum cessat, *postquam* parens haeticus (avus, pater, mater) unitati Ecclesiae catholicae est restitutus (377). Hinc *filiis* etiam *conversorum* parentum potest manere irregularitas, si *avus* in

optimae notae propugnata (cfr. v. g. Pirhing l. c. n. 47. n. 105.; Schmalzgr. l. c. n. 108.; Scherer l. c. § 68. not. 59. 76. aliosque relatos in Arch. f. k. K. l. c. p. 15. not. 1.) in Gallia, Germania aliisque in locis, ubi impune grassetur haeresis, talem irregularitatem haeticorum et descendantium ab eis non amplius vigere, tum antiquis tum praesertim novis declarationibus Sedis Apostolicae omnem probabilitatem amisit atque omnino derelinquenda est. Cfr. S. C. C. in caus. Leod. 20. Aug. 1678.; Clemens. VIII. Const. „Nuper“ 6. Oct. 1593.; S. C. Inq. ad Episc. Haarlem. 9. Iul. 1884.; decret. S. C. Inq. de irreg. haeret. eorumque descend. (24. Nov.) 5. Dec. 1890. 3. Febr. 1898. Cfr. Arch. f. k. K. t. 65. p. 455. sq. t. 45. p. 14. sq.; Zitelli, Apparatus iur. eccl. p. 349. Insuper mitior ista opinio nitebatur suppositionibus omnino falsis; ista enim irregularitas statuta est *ab Ecclesia* in *poenam* delicti parentum; infamia quoque hisce descendantibus *iure canonico* inflicta pendebat pariter ab Ecclesia, non a Statu, qui forte ob rationes politicas mutavit poenas olim in foro civili contra haeticos latas. At cum irregularitas descendantium ab haeticis sit quam maxime odiosa, pro hisce *filiis* haeticorum sua probabilitate non videntur carere limitationes a Gasparri l. c. n. 466. allatae, quas supra pro haeticis *personaliter* delicti reis satis probatas non existimavimus. Quare tantum ii filii videntur esse irregulares, quorum parentes *sectae* haeticae sua nativitate vel propria culpa sunt *adscripti* aut per iudicis ecclesiastici sententiam *personaliter* fuerunt *‘declarat’* rei delicti haereseos vel apostasiae aut ita notorii exstiterunt haetici vel apostatae, ut nulla tergiversatione vel iuris adminiculo potuerint celari. Quodsi in novo codice iuris canonici haec irregularitas filiorum et nepotum propter alias rationes non penitus tollatur, saltem videtur limitanda ad gradum primum in linea materna et *paterna* et ad casus haeresis publicae vel notoriae; ratio quoque videtur habenda *dispensationis*, qua matrimonium est celebratum vel *conversionis* etiam unius coniugis, quem filii forte sequuntur.

(376) Ita ex *aequitate canonica* Synod. Sciarf. l. c.; Synod. Alex. Copt. l. c.; D’Annibale l. c. P. I. n. 432.; Gasparri l. c. n. 472. alique, contra quos alii *rigorem iuris* nimis urgent. Cfr. Boenningh. l. c. fasc. III. p. 146. sq.

(377) Cap. 15. de haeret. V. 2. in Sext.; cit. decret. S. C. Inq. 5. Dec. 1890.; S. C. C. in caus. Roman. 21. Maii 1718.; Clemens VIII. l. c.; Suarez l. c. sect. 9. n. 1. 2.; Benedict. XIV. De Synod. dioec. l. XIII. cap. 24. n. 21.

linea paterna maneat haereticus vel in haeresi decessit. Quo sensu videtur intelligendum, si in Conc. prov. Westmonast. I. (a. 1852.) in Collect. Lac. t. III. col. 935. sq. in Anglia inter ordinandos saepe dicuntur inveniri, qui a.... parentibus conversis nati.... irregularitatem contraxerint.

Prohibitio ordinandi descendentes haeticorum *statutis particularibus* ad remotiores gradus vel ad eos, qui ab *Hebraeis* vel a *Turcis* aliisque *infidelibus* originem ducunt, extendi nequit, nisi Sedes Apostolica statuta illa confirmarit (378).

140. *Schismatis* crimen etiam verum et formale, nisi cum *haeresi* sit coniunctum (id, quod de facto ordinarie accidit), irregularitatem ex delicto directe in poenam *schismatis* non inducit. Nullo enim iure sancitum est huiusmodi delicto poenam irregularitatis esse statutam (379).

141. *Apostasia a fide*, qua quis religionem christianam per baptismum susceptam penitus abiicit, cum non specie, sed gradu tantum *ab haeresi* discrepet, imo haeresi sit deterior, eodem modo irregularitatis poena afficitur, atque supra de haeresi fuit expositum (380).

Apostatae ab ordine sacro, qui arbitrio proprio habitum clericalem dimittunt et ad statum laicalem sese transferunt, irregularitatis poena ex isto delicto solo non afficiuntur (381). Quodsi simul *matrimonium* contrahere et consummare attentent, iuxta communem sententiam doctorum ex alio capite i. e. *ex bigamia similitudinaria* irregularitatis laqueo innotantur (382).

Denique *apostatae a religione*, qui statum religiosum solemniter professum ex propria sua temeritate penitus deserunt, *directe* in poenam *delicti* commissi nulla irregularitate affliguntur (383), nisi concurrat crimen *matrimonii* attentati

(378) Cap. 3. X. de rescr. I. 3.; Clemens VIII. l. c.; S. C. C. in caus. Maioricens. 25. Ian. 1725., in caus. Prag. 12. Maii 1759., in caus. Milevit. 13. Aug. 1718. Cfr. ed. Richt. Conc. Trid. p. 339.; Gasparri l. c. n. 472. 474.

(379) Suarez l. c. sect. 2. n. 7.; Pirhing l. c. lib. V. tit. 8. n. 8.; Boenningh. l. c. fasc. I. p. 133. sq.; Zitelli, Apparatus ecclesiast. p. 340.

(380) Suarez l. c. sect. 2. n. 1.; Boenningh. l. c. p. 135. sq.; Zitelli l. c.; Pirhing l. c. lib. V. tit. 9. n. 2.

(381) Pirhing l. c. n. 5.; Scherer l. c. § 68. not. 90.

(382) De Angelis l. c. lib. V. tit. 9. p. 217.; Wernz h. tom. II. n. 121.

(383) Profecto apostatae perfecti a statu religioso perdurante apostasia propter excommunicationem iure antiquo inflictam ad tonsuram vel ad ordines promoveri non potuerunt. Cfr. cap. 2. ne clerici III. 24. in Sext. Imo et excommunicatio ex iure communi ipso facto cit. cap. 2. inflicta et

et consummati, ex quo propter bigamiam *similitudinariam* in apostatis a religione irregularitatem induci doctores communiter tradunt (384).

142. *Episcopi* ex concessione iuris communis nequeunt dare *dispensationem* ab irregularitate ex delicto haeresis contracta ad susceptionem tonsurae vel ordinum (385), sed penes solum Romanum Pontificem est huiusmodi dispensandi facultas.

Quinimo cum Episcopus iam omnis sublata sit potestas *ordinaria absolvendi* (386) ab haeresi *occulta*, etiam facultas *ordinaria dispensandi* (387) super irregularitate ex haeresi *occulta* contracta eisdem omnino est subducta solique Romano Pontifici reservata, nisi ex delegatione Sedis Apostolicae v. g. in facultatibus quinquennialibus nova data sit facultas dispensandi (388).

Dispensatio ad *exercendos ordines iam susceptos*, quorum usus propter irregularitatem ex lapsu in haeresim est impeditus, certe *Episcopis* in haeresim lapsis et ad Ecclesiam catholicam revertentibus a solo Romano Pontifice concedi potest (389). Item solus Romanus Pontifex *sacerdotibus* ex haeresi redeuntibus ad fidem catholicam gratiam dispensationis

suspensio *perpetua* cap. 6. X. de apostat. V. 9. propter susceptos in hac apostasia ordines maiores statuta non amplius commemorantur a Pio IX. in Const. "Apost. Sed.". Cfr. Santi l. c. lib. V. tit. 9. n. 4. Difficulter igitur intelligitur, ex quonam fonte Scherer l. c. § 68. p. 349. repetat specialem illam "irregularitatem" apostatarum ad ordines maiores.

(384) Suarez l. c. disp. 49. sect. 4., sect. 6. n. 9.; Conc. Remens. (a. 1857.) in Collect. Lac. t. IV. col. 224.

(385) Suarez l. c. disp. 43. sect. 1. n. 6.; Schmalzgr. l. c. lib. V. tit. 7. n. 107.; Arch. f. k. K. t. 45. p. 14.; Boenningh. l. c. fasc. I. p. 125.; cit. decret. S. C. Inq. 5. Dec. 1890., quo Episcopis Fuldae congregatis ad quinquennium datur facultas dispensandi super irregularitate haereticos ad fidem catholicam conversos atque filios haereticorum, qui in haeresi persistunt vel mortui sunt, ad primum et secundum gradum per lineam paternam, per maternam vero ad primum dumtaxat, facta tamen in singulis dispensationibus expressa mentione apostolicae delegationis.

(386) Cfr. Bull. Coenae 4. Apr. 1583. § 23.; S. C. C. in caus. Cremon. 4. Dec. 1632. et in caus. S. Severinae 18. Iun. 1796. in ed. Richt. Conc. Trid. p. 338. sq.; Benedict. XIV., De Synod. dioec. l. IX. cap. 4. n. 5. sq.; Boenningh. l. c. p. 126.

(387) Cap. 32. X. de sent. excomm. V. 39.; Suarez l. c. disp. 43. sect. 1. n. 7.; Arch. f. k. K. l. c.; Boenningh. l. c. p. 127. sq.

(388) Arch. f. k. K. l. c. p. 11. sq.; Boenningh. l. c. p. 131.

(389) Cap. 16. de haeret. V. 2.; Benedict. XIV. Const. "Etsi pastoralis" 26. Maii 1742. § 7. n. 11.; Suarez l. c. disp. 43. sect. 1. n. 6.; Pirhing, l. c. n. 47.; Boenningh. l. c. p. 125.

concedere valet denuo *celebrandi Missae sacrificium* aut administrandi *sacramentum poenitentiae* (390). Imo nemo in ordinibus *ab Episcopis haereticis vel schismaticis* valide *susceptis* etiam post reconciliationem cum Ecclesia ministrare permittitur, donec super irregularitate huiusmodi occasione contracta auctoritate *Sedis Apostolicae* fuerit dispensatus (391). Ex antiquis vero canonibus (392) et adhibito argumento indirecto ex decretis Pii IV. et Pii V. illud videtur posse deduci, quod Episcopi non prohibeantur, quominus dispensent *diaconos aliosque* clericos inferiores ab haeresi redeunt. ut illi ordines *ante* lapsum in haeresim rite susceptos iterum exercere valeant; at *praxis* recentior huic potestati ordinariae dispensandi Episcoporum saltem in Ecclesia latina minus favet, atque optimo iure maximo cum rigore tractantur, qui postquam personaliter a fide catholica defecerunt et in secta haeretica receperunt ordines, denuo volunt redire ad Ecclesiam catholicam suosque ordines exercere; illi enim regulariter etiam post conversionem semper privati manent exercitio ordinis suscepti (393).

IV. De irregularitate ex homicidio vel mutilatione.

(*Lib. V. tit. 10. de his, qui filios occid., tit. 11. de infant. et languid. expos., tit. 12. de homicidio volunt. vel casuali: lib. I. tit. 20. de corp. vit.*).

143. Ecclesia semper voluit viros clero adscribendos vel iam addictos esse “*sine crimine*” (S. Paul. ad Tit. I. 6.) atque “*irreprehensibiles*”: optimo igitur consilio homicidas inde a primis saeculis non solum a statu clericali arcuit, sed etiam clericos crimine homicidii inquinatos saltem ab exercendis ordinibus iam receptis plane segregandos esse iussit (394).

(390) Pii V. Epist. ad Did. de Spinosa, General. Inquisit. Hisp. 6 Sept. 1567.; Pii IV. (?) Decret. 2. Sept. 1562. 15. Nov. 1565.; *Boenningh.* l. c. p. 125.; *Thesaur.* l. c. v. Haeres. cap. 6. n. 1.; *Lega* l. c. p. 357.

(391) *Benédict.* XIV. l. c. n. 13. 14. 15.

(392) Cfr. y. g. c. 21. G. I. q. 7. (S. Leo); c. 4. ead. C. et q. (ex Conc. oec. VII.) cum dict. Grat.; *Suarez, Pirhing, Boenningh.* l. c.

(393) Decret. S. C. Inq. 5. Dec. 1890.; Conc. prov. Remens. (a. 1857.) in Collect. Lac. t. IV. col. 225. sq.; Arch. f. k. K. l. c. p. 13. sq.; *Gasparri* l. c. n. 467. 473. Cfr. de praxi Ecclesiae orientalis: Collect. Lac. t. II. col. 42. 241.; Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 160. sq.

(394) Cfr. de clericis percutientibus fideles vel infideles: C. 28. [26.] Apostol. = c. 7. D. 45.; de prohibita clerici effusione sanguinis etiam hostium

Etenim sacerdotes novae legis imitentur oportet Christum Dominum, regem mansuetum et pacificum, atque a sacrificio incruento agni immaculati merito repelluntur, qui ipsi sanguinem humanum effundere ausi sunt (395).

144. Hinc si quis *iniuste* (396) et *voluntarie* etiam in rixa (397), sive actione propria (398) sive suo efficaci mandato (399) vel consilio aut proxima et saltem positiva cooperatione (400), publice vel occulte (401), actu privato vel publico alterum

civitatis obsessae: C. 1. Conc. Illerd. (a. 524-546.) = c. 36. D. 50; *de clericis reis homicidii saltem in rixa*: Cc. 31. Synod. I. S. Patricii (a. 450-456.) c. 7. {c. 22. Conc. Epaon. a. 517. (Martin. Bracar.) c. 5. 6. (Nicol. M. fr. ep. scr. a. 858-867.) c. 4. (Ioann. VIII. epist. scr. c. a. 878-882.) D. 50. Cfr. quoque Arch. f. k. K. t. 49. p. 37. sq. (Scherer) et p. 40. sq., ubi reliquos Gratiani canones inde a c. 36. sq. D. 50., capita iuris Decretalium, decretum reformationis Conc. Tridentini accurate exponit.

(395) Suarez l. c. disp. 44. sq.; comment. in l. V. t. 12.; Boenningh. l. c. fasc. II. p. 5. sq.; Gasparri l. c. n. 495. sq.; Ballerini-Palmieri l. c. t. VIII. p. 356. sq.; D'Annibale l. c. P. I. n. 421. sq.; Lega l. c. p. 392. sq.; Hollweck l. c. §§ 162. 163.; Hinschius l. c. t. V. p. 793. sq.; Hilarius a Sexten l. c. p. 323. sq.

(396) *Occisio i. e. ademptio vitae hominis ab homine facta*, si fuerit iusta v. g. ad defensionem vitae cum moderamine inculpatae tutelae, certe ab ista irregularitate incurrenda excusat. Cfr. cap. 2. 3. 10. 18. X. de homic. V. 12.; cap. unic. de homicid. V. 4. in Clem. Quam iustam occisionem et antiquiores scriptores v. g. Huguccio, Ioannes Teutonicus, Goffredus de Trano et recentiores canonistae v. g. Boenningh. l. c. p. 152. sq.; Scherer l. c. in Arch. f. k. K. p. 60. sq. p. 54. nimis arctis circumscripserunt limitibus. Melius rem exponunt Schmalzgr. lib. V. tit. 12. n. 35. sq. et praesertim Suarez l. c. disp. 46.; Gasparri l. c. n. 430. sq., quorum sententiam sine solidis rationibus impugnant Scherer l. c. p. 61.; Hinschius l. c. t. I. p. 43. aliique. Cfr. quoque Thesaur. l. c. v. Homicidium cap. 1.; Putzer l. c. n. 103. sq.; Hollweck l. c. § 162. not. 2., ubi scite disserit de illicita occisione vivi foetus humani, sed forte abortivi vel monstruosi; Antonelli, Medicina pastor. t. I. n. 190. sq.

(397) Cap. 1. 6. X. V. 12.; cap. unic. de hom. in Clem., quod certe a Conc. Trid. Sess. XIV. cap. 7. de ref. non est immutatum. Cfr. Suarez l. c. disp. 46. sect. 1. n. 3. disp. 44. sect. 1.; Boenningh. l. c. p. 7. sq. 145. sq.; Gasparri l. c. n. 413. 414.; Scherer l. c. in Arch. f. k. K. p. 60.; Schmalzgr. l. c. n. 10.

(398) Cfr. cit. c. 4. 5. 6. 7. 8. D. 50.; cap. 11. X. V. 12.; Conc. Trid. l. c. et Sess. XXIV. cap. 6. de ref.; Suarez l. c. disp. 44. sect. 3. n. 1. 5.; Boenningh. l. c. p. 7. sq.

(399) Cap. 3. de homicid. V. 4. in Sext.; cap. 6. 11. 18. X. de homic. V. 12.; cap. 10. X. de excess. Prael. V. 31.; Suarez l. c. disp. 44. sect. 3. n. 6. sq.; Boenningh. l. c. p. 16. sq.

(400) Cfr. c. 8. D. 50. (Martin. Brac.), ubi iuxta testum originale loco « defensione » legendum est « assensione » iunct. cap. 2. X. de cler. pugn. V. 14.; Gasparri l. c. n. 420. sq.; Ballerini-Palmieri l. c. p. 361. sq.; D'Annibale, l. c. n. 424.

(401) Conc. Trid. Sess. XIV. cap. 7. de ref., Sess. XXIV. cap. 6. de ref.

hominem vere occidit morte secuta (402), in poenam delicti (403) incurrit irregularitatem totalem (404). Quam irregularitatem etiam contrahunt omnes *militēs* in bello *iniusto*, si in eo fiant homicidia, in quibus ipsi propriis manibus partes habuerunt, aut saltem *proxime* cooperati sunt (405). Item qui propriam vel alienam vitam defendens *non* servato moderamine inculpatæ tutelæ aliquem occidit, pariter incurrit irregularitatem (406).

145. Imo Ecclesia adeo abhorret ab homicidio, ut in odium homicidii specialem dederit legem, si quis *certus* sit de *facto* homicidii (non mutilationis), sed *dubius* haereat, num ipse actione sua illius *causa* fuerit. Quo in casu homicida ille

(402) *Suarez* l. c. disp. 44. sect. 2. n. 1. 2., atque de cap. 1. de homic. V. 4. in Sext. cfr. *Suarez* l. c. sect. 3. n. 6.; *Thesaur.* l. c. v. Assassinium cap. 1. n. 4.; *Ballerini-Palmieri* l. c. p. 360.; *Scherer* l. c. in Arch. f. k. K. p. 45. sq.; *Hinschius* l. c. p. 796. not. 12. p. 797. not. 7.

(403) Quodsi *gravis culpa theologica* intervenerit in homicidio sive praemeditato sive in rixa sive cum enormi negligentia patrato, nemo in dubium vocat irregularitatem contrahi et omnino in poenam veri delicti. At irregularitas ista tanquam *poena gravis ex delicto gravi* non potest intelligi, si in homicidio patrando omnis culpa *gravis* vere *theologica* absit. Cfr. *Suarez* l. c. disp. 45. sect. 5. n. 4. sq.; *D'Annibale* l. c. n. 422. Hinc falsum est, si *Hinschius* l. c. p. 43. not. 9. p. 45. etiam in hoc casu admittit irregularitatem *ex delicto*. Qui scriptor ut probet suam assertionem, frustra provocat ad « *peremptoriam normam altioris ethicæ christianæ* ». Hinc antiquiores et recentiores auctores, qui non obstante immunitate a *gravi culpa theologica* hanc irregularitatem extenderunt ad alios casus, potius illam ex *defectu* quodam lenitatis vel ex *alia causa* repetere solebant. Cfr. *Thesaur.* v. Homicid. cap. 1.; *Gasparri* l. c. n. 191. 444.; *Lega* l. c. p. 290. sq. 395., qui recurrit ad notionem *quasi delicti*, scil. si homicidium absque *dolo*, sed non sine *culpa* committatur, quæ constituit quasi delictum; *Hollweck* l. c. § 162. not. 3. 4. putat in *foro interno* aliquem habendum esse immunem ab irregularitate ex homicidio, si *culpa gravis* sive lata vere abfuit, licet intervenerit *culpa levis*; at in *foro externo* standum esse pro irregularitate ex homicidio contracta, si in actione *licita* et multo magis *illicita* sese manifestarit *aliqua culpa* (levis vel levissima). At si Ecclesia propter merum *factum homicidii* etiam casualis coniunctum tamen cum culpa iuridica sive defectu *debitæ diligentiae statuit* irregularitatem, profecto talis irregularitas etiam in *foro interno* est servanda. Cfr. *Lega* l. c. p. 397. sq.

(404) *Suarez* l. c. disp. 44. sect. 4.

(405) Cfr. c. 4. (Conc. Tolet. I. a. 400.) D. 51.; cap. 5. X. de poen. V. 37. iunct. rationib. et sent. com. doctorum; *Suarez* l. c. disp. 47. sect. 5. n. 1. 2., cuius sententiam nimis generalem recte limitant *Ballerini-Palmieri* l. c. p. 365.; *D'Annibale* l. c. n. 427. alique.

(406) Cap. 2. 3. X. de homic. V. 12.; cap. unic. de homic. V. 4. in Clem. iunct. cap. 10. 18. X. de homic. et decis. S. C. C. apud *Lingen et Reuss*, Caus. select. p. 116. sq.; Conc. Trid. ed. *Richt.* p. 92. sq.

dubius, si fuerit *sacerdos*, certe irregularitatem partialem exclusionis saltem a celebratione Missae (407) et consequenter etiam a consecratione episcopali (408) incurrit. Quodsi *non fuerit sacerdos*, cum ex disciplina nunc vigente omnes gradus hierarchiae ordinis ad sacerdotium ordinentur, etiam a *receptione aliorum ordinum* et ipsius primae tonsurae videtur esse exclusus, imo certe cautius etiam a ministerio altaris vel *exercitio ordinum* saltem sacrorum iam receptorum abstinet (409).

146. Quamvis homicidium *mere casuale* (410) ab hac irregularitate contrahenda merito excuset (411), tamen homicidium *casuale mixtum*, quo quis exclusa intentione directa occidendi *saltem* propter negligentiam theologicè *graviter culpabilem* (412) sive in opere licito sive *illicito* (413) peragendo

(407) Cap. 12. 18. 24. X. de homic. V. 12.; *D'Annibale* l. c. n. 428. not. 12.; *Ballerini-Palmieri* l. c. p. 335.

(408) *Suarez* l. c. disp. 26. sect. 4. n. 11. disp. 42. sect. 4. n. 8.; *Gasparri* l. c. n. 152. 409.

(409) Cap. 12. 18. 24. X. de homicid.; *Gasparri* l. c.; *D'Annibale* l. c.

(410) Cfr. de notione et divisione homicidii *casualis*, quatenus iu iure canonico distinguitur ab homicidio *voluntario*: *Suarez* l. c. disp. 44. prooem. disp. 45. prooem.; *Boenningh.* l. c. n. 40. sq.; *Scherer* l. c. § 68. not. 91. (?); *Gasparri* l. c. n. 440. sq. Homicidium *mere casuale* hoc loco illud intelligitur, in quo omnis dolus atque culpa excluditur; homicidium vero causale mixtum quamvis excludat dolum et praemeditationem, tamen potest esse commissum cum negligentia theologicè *graviter culpabili* vel saltem cum *levi* vel *levissima* culpa iuridica.

(411) Cfr. c. 48. (Pelag. vel Gelas.?) c. 49. (Nicol. M.) c. 50. (Conc. Wormat. a. 868.) c. 51. (Conc. Tribur. a. 895.) D. 50.; cap. 9. 13. 14. 15. 22. 23. 25. X. de homic. V. 12.

(412) Qua in hypothesi distinctiones antiquae inter culpam latam, levem, levissimam in hac irregularitate non essent multum attendendae. At ab ista sententia, quae *semper* requirit grave peccatum, recedunt *Scherer* l. c. § 68. not. 96. alique, qui putant culpam etiam omnino *levem*, imo levissimam ad inducendam irregularitatem ex *homicidio* sufficere. Cfr. *Suarez* l. c. disp. 45. sect. 1. n. 1., sect. 5. n. 4. sq. 8.; *Boenningh.* l. c. p. 51. sq.; *Thesaurus* l. c. v. Homicid. cap. 1. n. 1.; *Gasparri* l. c. n. 444.; *Hollweck* l. c. § 162. not. 3. 4.; *Lega* l. c. p. 290. sq. 395. Profecto ex pluribus casibus decisus in corpore iuris canonici etc. certo constat de irregularitate contracta, in quibus *negligentia* in foro externo *graviter peccaminosa* non videtur intervenisse. Hinc *propter reverentiam sacro ministerio debitam*, cui *homicidium* patratum tantopere est contrarium, Ecclesia etiam ob homicidium, in quo tantum *levis culpa theologica* vel *culpa iuridica* intervenit, irregularitatem statuere potuit. Cfr. *Gasparri* l. c. n. 179. 191. 444. Quare ad conciliandas sententias irregularitas in casu homicidii casualis mixti sine dubio est admittenda, si intercedat negligentia theologicè *graviter culpabilis*, *sed etiam* contrahitur, si solummodo ommissa fuerit debita diligentia absque dolo et culpa theologicè gravi.

(413) Cap. 8. X. de homic. V. 12. in summario legitur: « *Homicidium*

causa mortis alterius hominis exstitit, saltem ipsum auctorem directum talis homicidii non eximit (414) a poena irregularitatis. Quod principium exercitio quoque artis medicae vel chirurgicae est applicandum, sive laici sive clerici sive viri regulares illas artes exerceant, attenta prohibitione adustionis et incisionis regularibus atque clericis saecularibus saltem maiorum ordinum speciali rigore facta (415).

147. Dubium quoque non est, quin irregularitatem incurrant totalem, quicumque foetum animatum anima rationali (416)

casuale imputatur ei, qui dabat operam rei illicitae vel licitae...., si non adhibuit omnem diligentiam, quam debuit . Quo in sumuario evidenter non distinguitur inter rem illicitam vel licitam, sed in utraque suppositione imputatio homicidii repetitur ex defectu *obstante debita diligentiae*. Quare *Lega* l. c. p. 398. recte monet post *secutum* homicidium non esse praecipue attendendum, utrum quis operam dederit rei licitae, an illicitae. Sane sunt non pauci doctores, qui existimant hanc irregularitatem non vitari, si quis in opere *illicito* peragendo *non obstante debita diligentia* homicidium casuale committat; at haec sententia in iure claris verbis non est expressa et potius conclusionibus quibusdam innititur a sensu contrario ex cap. 13. 23. X. de homic. non adeo manifeste deductis. Porro cum in cit. cap. 13. X. de homic. verbum *illicitae rei* indiscriminatim adhibeatur, illa quoque *distinctio* inter rem illicitam, quae sit facile productiva periculi homicidii vel non, certe in fontibus non habet solidum fundamentum. Quare si illa sententia de *quolibet opere illicito* intelligatur, recte ab aliis auctoribus saltem tota sua generalitate non admittitur. Cfr. *Suarez* l. c. disp. 45. sect. 6. n. 9. sq.; *Reiffenstuel* l. c. l. V. tit. 12. n. 191. sq.; *Boenningh.* l. c. p. 53.; *Ballerini-Palmieri* l. c. p. 366. sq. At fatendum videtur S. C. C. quoad clericos sequi *severiore sententiam*, si illi dantes operam rei *illicitae ipsis specialiter prohibita*e etiam servata debita diligentia sunt causa mortis alicuius. Nam contra tales clericos in foro externo videtur militare praesumptio, quod non adhibuerint debitam diligentiam et cum aliqua *culpa* saltem iuridica fuerint causa homicidii. Cfr. c. 49. D. 50.: *« Si vero aliqua culpa eorum vel neglectu morientis hominis interitus cognoscitur advenisse, abiiciendi sunt a gradu ed in sacro ordine nullatenus suscipiendi »*; R. l. 37. in Dig.: *« Culpa est immiscere se rei ad se non spectanti »*; paulo aliter *Gasparri* l. c. n. 445.

(414) Cap. 7. 8. X. de homicid. V. 12.; cap. 7. X. de poenit. V. 38.; S. C. C. in caus. apud *Richt.* in ed. Conc. Trid. p. 92. sq. et apud *Lingen et Reuss*, Caus. select. S. C. C. p. 116. sq.; *Suarez* l. c. disp. 45. sect. 2. 3. 4.; *Boenningh.* l. c. p. 60. sq.

(415) Cap. 7. X. de aet. et qualit. ord. l. 14.; cap. 19. X. V. 12.; *Suarez* l. c. disp. 47. sect. 7.; *Benedict.* XIV., De Synod. dioec. l. XIII. cap. 10. n. 3. sq.; *Thesaur.* l. c. v. Chirurgia; *Boenningh.* l. c. p. 72. sq. Cfr. quoque cap. 9. X. ne cleric. III. 50. et *Reiffenstuel* l. c. lib. III. tit. 50. n. 22.; *Gasparri* l. c. n. 445.; *Lega* l. c. p. 403. sq.

(416) Sixt. V. Const. *« Effrenatam »* 29. Oct. 1588. poenas abortus etiam ad procuracionem abortus foetus *inanimis* extenderat. At Gregor. XIV., Const. *« Sedes Apostolica »* 31. Maii 1591. praefatam Constitutionem Sixti V. in ea parte, ubi de his agit, ad terminos iuris communis antea vigentis

per voluntariam (417) vel casualem, *saltem* graviter culpabilem (418) procuracionem abortus vere ipsi occidunt vel mandato, consilio, cooperatione ad occisionem concurrunt. Quare qui viro vel mulieri potionem dant vel similia media inhonesta applicant, quibus in eis *genèrandi* vel *concipiendi facultas impediatur*, licet gravissimi criminis rei sint (cfr. cap. 5. X. de homic. V. 12.), tamen proprium homicidium non committunt neque irregularitatem contrahunt (419).

148. Si (420) quis *publice* vel *occulte* (421), *voluntarie* vel casualiter, sed *saltem* ex culpa gravi (422) alium (423) homi-

(cfr. cap. 20. X. de homicid. V. 12.; c. 8. 9. (S. August.) c. 10. (S. Hieron.) C. XXXII. q. 2.) de foetu tantum *vivificato* reduxit. Theoria illa antiqua (cfr. *Eschbach*, Disp. physiologico-theolog. p. 210. sq.), secundum quam foetus masculini anima rationali animentur *quadraginta diebus* post conceptionem et formationem, *feminei* vero foetus elapsis *octoginta diebus*, textu quodam iuris v. g. cit. cap. 12. X. de homic. non est expressa quoad irregularitatem incurrendam. Distinctio vero inter conceptionem et animationem aut omnino non existit aut ad angustiores limites est coarctanda. *Antonelli*, Medicina pastoralis t. I. p. 135. sq. Hinc sanctiones canonicae Const. Sixti V. de foetu inanimato et Gregorii XIV. de foetu animato practicae nunc non multum inter se differunt. Cfr. *Boenningh*. l. c. p. 82. sq.; *Ballerini-Palmieri* l. c. p. 369.; *Hinschius* l. c. t. V. p. 569. 798. At versamur in odiosis, et *species facti* a Pio IX. in delicto abortus solummodo quoad *excommunicationem* incurrendam, non quoad *poenas vindicativas* est immutata. Cfr. *Pennacchi*, Comment. t. II. p. 33.; *Hollweck* l. c. § 163. not. 8.); *Pial* l. c. t. I. p. 464. sq.; *Hinschius* l. c. t. V. p. 604. Hinc poenae *vindicativae* ob delictum abortus non incurruntur, nisi verificetur *species facti iuris antiqui*. Quo in iure certe fuit admissa illa doctrina de 40 e 80 diebus. Ergo quamdiu *authentica declaratione* nova species facti de excommunicatione non extendatur ad poenas *vindicativas*, in computandis diebus etiam quoad *irregularitatem* incurrendam iuri antiquo ante Pii IX. Const. *Apost. Sed.* vigenti standum est. Nam primis temporibus praegnationis differentia sexuum difficulter cognoscitur, ideoque ante elapsum 80 diem a conceptione poena irregularitatis non incurritur. Cfr. *Scherer* l. c. p. 351.; *Lehmkuhl* l. c. t. II. n. 1015.; *Hollweck* l. c. § 163. not. 8. sq. alique; aliter *Hinschius* l. c. p. 798.

(417) *Suarez* l. c. disp. 44. sect. 2. n. 13.

(418) Cap. 20. X. de homic. V. 12.; *Thesaurus* l. c. v. Abortus n. 5.; *Pirhing* l. c. tit. 12. n. 13. sq.; *Boenningh*. l. c. p. 80. sq. Cfr. supra h. tit. not. 412.

(419) *Pirhing* l. c. n. 15.; *Scherer* l. c. § 68. not. 99.; *Hollweck* l. c. § 163. not. 12.; aliter *Hinschius* l. c. t. V. p. 799.

(420) Cfr. de notione mutilationis et relatione ad homicidium; *Ballerini-Palmieri* l. c. p. 356. sq.; *Gasparri* l. c. n. 406. sq.

(421) *Suarez* l. c. disp. 44. sext. 2. n. 4.

(422) Cap. 3. de hom. V. 4. in Sext.; cap. unic. eod. V. 4. in Clem.; *Suarez* l. c. n. 3. disp. 45. prooem. sect. 1. n. 2. sect. 2. sq. Cfr. supra h. tit. not. 412.

(423) Cap. cit. in Sext. et in Clem.; imo qui *seipsum voluntarie* solum-

nem vere mutilavit i. e. membrum corporis propriam functionem habens abscindit (424) vel actione propria vel mandato efficaci (425) vel tanquam condelinquens proxima et physica cooperatione (426), irregularitatis poenam ex delicto commisso incurrit. Quae supra de occisione necessaria et casuali dicta sunt, etiam mutilationi necessariae vel casuali applicari debent.

Cum in solo *dubio facti homicidii* irregularitas in iure sit expressa, huiusmodi statutum singulare in rebus poenalibus ad *dubium facti* in casu *mutilationis* non est extendendum (427).

149. *Dispensatio* super irregularitate contracta ex homicidio voluntario sive publico sive occulto, cui hac in re abortus voluntarius foetus animati omnino aequiparatur, soli *Romano Pontifici* est reservata, *neque ulla Episcopis competit potestas* (428).

modo per abscissionem *partis* membri mutilat, iam fit irregularis, licet illa abscissio *in alio* facta ad incurrendam irregularitatem non sufficeret. Cfr. c. 6. (Innoc. I. a. 402.-417.) Dist. 55. Porro qui eunuchus factus est a *nativitate* aut per *iniuriam hominum* aut propter *necessariam operationem chirurgicam* (cfr. c. 4. 8. (c. 22. 23. 21. Apost.) c. 7. (c. 1. Conc. Nicaen. a. 325.) Dist. 55.; c. 1. § 1. (Gelas. I. a. 496.) Dist. 36.; cap. 3. 5. X. de corp. vit. I. 20.), certe ab irregularitate immunis est; sed qui sine ulla causa aut insufficienti velut cantores ad conservandam vocem (cfr. *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. XI. cap. 7. n. 4. 5.) aut indiscreto zelo velut Origenes (cfr. quoque cap. 4. X. I. 20.) se ipsos castraverunt vel castrari permiserunt, irregularitatis poenam non effugiunt. Cfr. *Schmalzgr.* l. c. lib. I. tit. 20. n. 3. sq. Quae irregularitas saltem *ex delicto* non contrahitur, si quis vel integri membri mutilationem etiam ex actione graviter illicita, non *directa* voluntate in se *causat*, sed ex negligentia graviter culpabili tantum casualiter *patitur*. Cfr. c. 4. 5. 6. Dist. 55.; c. 2. Dist. 33.; cap. 1. 3. X. I. 20.; *Schmalzgr.* l. c. lib. I. tit. 20. n. 7. 8.; *Boenningh.* l. c. p. 96. sq. alique, quibus *Suarez* l. c. disp. 51. sect. 2. n. 7. 8. cum non paucis contradicit.

(424) *Suarez* l. c. disp. 44. sect. 2. n. 5. sq.; *Boenningh.* l. c. p. 85. sq. et praesertim decisiones S. C. C. ibidem p. 89. 90. allegatas; *Scherer* l. c. § 68. not. 91.; *Gasparri* l. c. n. 415. sq.

(425) Cap. 3. de homic. V. 4. in Sext.; *Ballerini-Palmieri* l. c. p. 361 sq.; *Gasparri* l. c. n. 421., a quibus *D'Annibale* l. c. n. 424. not. 24. immerito dissentit. At consulenti vel consentienti vel *non impediendi* mutilationem expresse irregularitas non reperitur statuta. Cfr. *Gasparri* l. c.

(426) *Suarez* l. c. disp. 44. sect. 3. disp. 45. sect. 2.; *Gasparri* l. c. n. 426. sq.

(427) *Pirhing* l. c. lib. V. tit. 12. n. 60.; *Suarez* l. c. disp. 40. sect. 6. n. 7. 8.

(428) Conc. Trid. Sess. XIV. cap. 7. de ref. cum declar. S. C. C. in ed. *Richt.* p. 92., Sess. XXIV. cap. 6. de ref. cum declar. S. C. C. in cit. ed. p. 338. sq.; *Lingen et Reuss*, Caus. select. S. C. C. p. 116. sq. 123; *Suarez*

Item in homicidio et abortu foetus animati casuali, saltem graviter culpabili et *publico* pariterque in *publica mutilatione* sive directe voluntaria sive casuali mixta *soli Romano Pontifici* propria est facultas dispensandi (429): *Episcopi* vero in his casibus, si delictum manserit *occultum* et necdum ad forum contentiosum sit deductum, ex Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 6. de ref. dispensare possunt. Quod delictum ad forum contentiosum censetur esse deductum, si accusatio ad iudicem competentem est delata et reo intimata (430).

Postea Pius V. Const. "*Romani Pontificis* ", 21. Iul. 1571. § 3. facultatem illam dispensandi a Concilio Trid. Episcopis concessam etiam in *Praelatos regulares* quoad *proprios* illorum *subditos* extendit. Si Praelati regulares habent ampliores dispensandi facultates super hac irregularitate, id ex specialibus privilegiis est eruendum, salvis semper limitibus a Concilio Tridentino Sess. XIV. cap. 7. de ref. et Sixto V. et Gregorio XIV. statutis (431).

150. Scholion. Poena, quae v. g. advocatis alicuius ecclesiae aliisque occidentibus vel mutilantibus rectorem vel alium clericum ipsius ecclesiae cap. 12. X. de poen. V. 37. = c. 45. Conc. Later. IV. a. 1215. ita infligitur, ut etiam posteritates illo-

l. c. disp. 44. sect. 3. n. 35. 36.; *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. XIII. cap. 10. n. 29.; *Boenningh.* l. c. p. 33. sq.; *Gasparri* l. c. n. 456. sq. Quoad voluntarium abortum insuper attendendum est, quod in supplicatione circumstantiae delicti patrati in foetu *a se* genito vel dispensationis *similis* ob simile delictum alias iam obtentae sub poena nullitatis concessae dispensationis sint omnino exprimendae. Cfr. *Boenningh.* l. c. p. 84.; *Thesaur.* l. c. v. Abortus.

(429) Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 6. de ref., Sess. XIV. cap. 7. de ref.; *Suarez* l. c. disp. 45. sect. 1. n. 2.; *Boenningh.* l. c. p. 70. 98. At certe cit. cap. 7. Sess. XIV. de ref. Conc. Trid. non eo usque est ostendendum, ut etiam ex homicidio *omnino casuali* vel vim vi repellendo cum moderamine inculptae tutelae commisso oriatur *obligatio* ab ipso Romano Pontifice veram dispensationem petendi saltem ad cautelam super irregularitate contracta. Cfr. *Suarez* l. c. disp. 45. sect. 1. n. 2. sect. 5. n. 9.; *Reiffenstuel* l. c. lib. V. tit. 12. n. 146. 147.; *Pirhing* l. c. eod. tit. 12. n. 77., quorum doctorum sententiae sine solido fundamento contradicit *Boenningh.* l. c. p. 65. sq. atque ex parte etiam *Scherer* in Arch. f. k. K. t. 49. p. 57. sq. At S. C. C. in suis responsis non adeo difficulter admittit saltem in *clericis* violationem moderaminis inculptae tutelae ideoque in *casibus sibi propositis* vix non semper secundum partem tutiorem et severiorem respondit. Cfr. *Gasparri* l. c. n. 434.

(430) Conc. Trid. l. c.; *Thesaur.* l. c. v. v. Membror. mutil., Homicidium post. n. 5.; *Gasparri* l. c. n. 408.; *Lega* l. c. p. 304. sq.; *Hollweck* l. c. § 75. not. 2.

(431) *Piat* l. c. t. I. p. 574. sq.; *Lega* l. c. p. 307.

rum usque ad quartam generationem in collegium clericorum nullatenus admittantur, iam diu ob deficientem hypothesim non amplius est practici momenti (432).

§ 4. DE CLERICIS PEREGRINIS.

(*Lib. I. tit. 22. de clericis peregrinis*) (433).

151. Post absolutam disputationem universam de irregularitatibus ob materiae connexionem ad instar appendicis subiungitur titulus de *clericis peregrinis*. Quae rubrica si plene esset enuntianda, ut magis congrueret nigro, post verbum "*peregrinis* „ haec addenda essent verba: "*temere non ordinandis vel admittendis ad exercitium ordinum vel instituendis in officiis ecclesiasticis sine litteris Episcopi, cui subiecti sunt* „. Quibus ex verbis facile deducitur, qua ratione iste titulus referatur ad materiam praecedentem.

152. *Clerici peregrini* dici possunt imprimis omnes clerici *alienae* dioecesis, qui Episcopo illius dioecesis, in qua *actu versantur*, non sunt *subditi*.

Porro clericis peregrinis adnumerantur ii clerici, qui sive intra sive extra dioecesim propriam necessitatis vel utilitatis vel recreationis causa *iter* quoddam instituuntur. Huiusmodi clerici peregrini vel potius "*peregrinantes* „ commemorantur cap. unic. X. de clericis peregrin. II. 29., qui (*romipetae*) aut propter *appellationem* aut propter *visitationem* sacr. liminum ad Sedem Apostolicam sive Curiam Romanam accedunt. In rubrica autem huius tituli nomine clericorum peregrinorum praesertim intelliguntur ii, qui in *remotis regionibus ordinati*

(432) *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. XIII. cap. 24. n. 21.; *Pirhing* l. V. t. 37. n. 27.; *Boenningh.* l. c. p. 40.; *Scherer* l. c. § 68. not. 55.

(433) In Decret. Grat. Dist. 71. 72. 73. 98.; C. VII. q. 1. — Compl. I. l. I. t. 14. de cl. peregr. et eis sine litter. non. recip.; epl. III. V. h. t. — Decretal. Gregor. IX. h. t. — Conc. Trid. Sess. XXII. decret. de observ., Sess. XXIII. cap. 1. 16. de ref. — Caus. select. S. C. C. ed. *Lingen et Reuss* p. 4.; Act. S. Sed. vol. XVI. p. 534. vol. XVIII. p. 502. 504. — Collect. Lac. t. III. (Conc. Angl. Americ.) t. III. v. Sacerdotes n. 87.-92.

Glossatores in l. c. Grat. v. g. *Paucapalea*; *Stephan. Tornacens.*; *Rufin.* in ed. cit. — Comment. iur. Decretal. praesertim *Giraldi et Devoti* et *De Angelis et Santi* in h. t.; *Scherer* l. c. § 78. VI.; *Benedict. XIV.*, De Synod. dioecesis. l. IX. cap. 15. n. 5., Inst. eccles. 34.; *Bonix*, De Episc. t. II. p. 268. sq.; Arch. f. k. K. t. 36. p. 389. sq. — *Hallier*, De sacr. elect. et ord. P. II. sect. 5. cap. 3. art. 10.; *Thomassin* l. c. P. II. l. 1. cap. 5. n. 4.; *Phillips* l. c. § 43.; *Saegmueller* l. c. p. 183. sq. (Der Dioecesanverband).

et extra suam dioecesim peregrinantes incertisque plerumque sedibus *vagantes*, ut plurimum *ignoti* sunt Ordinariis locorum. Cfr. Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 16. de ref.

153. Ex antiquissima Ecclesiae disciplina Episcopis prohibitum est, quominus ipsi aut laicos sibi non subditos in statum clericalem recipiant aut clericum ab Episcopo proprio ordinatum sine illius consensu ad superiores ordines promoveant (434). Unde optimo iure etiam ex disciplina vigente clericus, qui non est subditus multoque magis vere peregrinus, ad superiores ordines non est admittendus, nisi cum litteris dimissoriis et testimonialibus proprii Episcopi, et imprimis afferat necesse est litteras *formatas* sive testimonium authenticum de ordinibus inferioribus rite susceptis (435).

154. Neque minus antiqua est praxis Ecclesiae, vi cuius clericis peregrinis *prohibito exercitio sacrarum functionum* atque denegata plena communione solummodo *peregrina communio* fuit concessa (436). Quod principium etiam subsequentibus temporibus in legislatione canonica retentum est, ita ut ex disciplina quoque vigente nullus clericus peregrinus et ignotus sine litteris commendatitiis proprii Episcopi in aliena dioecesi ad divina mysteria celebranda vel sacramenta administranda praesertim *publice* admittatur (437).

155. Clerici inde a primis saeculis sub gravissimis poenis fuerunt prohibiti, ne ab una dioecesi in aliam temere transirent, ut ibidem in perpetuum aut ad tempus clero adscriberentur (438); at transitus cum mutuo Episcoporum consensu clericis fuit permissus (439). Inde orta est necessitas littera-

(434) Cfr. c. 18. 19. Conc. Sardic. (a. 343.); Thomassin. Hallier, Phillips, Scherer l. c. h. tit. not. 433.

(435) Cap. 1. 2. X. h. t.; lib. I. tit. 11. de tempor. ord. X.; Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 8. 16. de ref.

(436) Cfr. c. 14. (15.) Apost.; c. 20. Conc. Sardic. (a. 343.); c. 37. D. V. de consecr. = c. 41. 42. Conc. Laodic. (a. 343.-381.); c. 21. (Conc. Agath. a. 506.) D. 50.; c. 13. Conc. Chalced. (a. 451.) = c. 7. D. 71.

(437) Cfr. c. 1. 2. 3. X. h. t.; Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 16. de ref., Sess. XXII. decret. de observ.; S. C. C. in ed. Richt. Conc. Trid. p. 358. n. 67. p. 207. n. 1. sq. 10.; Benedict. XIV. l. c. in not. 433. h. tit.; Bouix, De iure regular. t. II. p. 188. sq.

(438) Cfr. c. 15. 16. Conc. Nicaen. (a. 325.) = c. 19. 23. C. VII. q. 1. et c. 3. D. 71. iunct. Hefele l. c. t. I. p. 419. sq.

(439) Cfr. c. 1. (c. 18. Synod. Rom. a. 826.) c. 2. c. 21. Conc. Carthag. III. a. 397.) c. 3. (Conc. Milevit. a. 402.) D. 72.; c. 37. (c. 27. Stat. Eccles. antiq.) C. VII. q. 1.; Hofmann in Act. theol. Oenip. t. XXIV. p. 92. sq.; Many, De sacr. ordin. n. 67. sq. (de incarnatione); supra h. tom. II. n. 28. e.

rum dimissoriarum sive commendatitiarum sive formatarum (440). Cuius disciplinae rigor paulatim emollitus est, cum ordinationes absolutae fierent frequentiores. Et licet Conc. Trid. Sess. XXIII. c. 16. de ref. denuo magis accederet ad praxim antiquam, tamen veteres canonistae de discessu clericorum beneficiatorum non residentialium aut certae ecclesiae non adscriptorum ex propria dioecesi in alienam mitiores solent defendere opiniones (441). Cui opinioni antiquiores declarationes S. C. C. omnino favent. At nostra aetate, qua sacerdotes magis censentur *adscripti servitio dioecesis*, imo saepe hoc titulo ordinantur, ex compluribus responsis S. C. C. potius aucta videtur potestas Episcoporum in retinendis vel revocandis sacerdotibus propriae dioecesis (442), nisi excipias transitum ad statum religiosum (443). Non pauca Concilia provincialia recentiora apertis verbis hanc praxim approbant. Cfr. Collect. Lac. l. c. in not. 433. h. tit. Quae arctior unio clericorum cum propria dioecesi sane favet illi praxi, qua clerici indigenae clericis *extraneis*, si cetera sint paria, merito praeferuntur. Attamen clerici extranei nequaquam ob hanc *solam rationem* ab Episcopis a beneficiis excludi possunt, quod ad dioecesim ipsorum non pertineant. Cfr. epist. S. C. Ep. et Reg. ad Metrop. cuiusdam prov. ex mandato Gregorii XVI. scriptam d. 17. Dec. 1839. in Collect. in usum Secretar. S. C. Ep. et Reg. p. 97.

(440) Cfr. c. 7. Conc. Antioch. (a. 341.); c. 13. Conc. Chalced. (a. 451.); c. 34. Apost.; c. 6. sq. D. 71.; c. 1. sq. D. 72.; c. 1. sq. D. 73.

(441) *Bouix*, De Episc. t. II. p. 272. sq.; *Scherer* l. c. not. 78.

(442) *Bouix* l. c. p. 282.; *Gasparri* l. c. n. 860.; *Hofmann* l. c. p. 412. sq. Praesertim consulenda sunt decreta Concil. plenar. Baltimor. III. (a. 1884.) n. 60. sq.

(443) *Nilles*, Selectae disput. acad. II. p. 33. sq.

CAPUT III.

DE IURIBUS ET OBLIGATIONIBUS CLERICORUM

TITULUS VIII.

DE IURIBUS CLERICORUM.

(*Lib. I. tit. 33. de maiorit. et obed.; lib. II. tit. 2. de foro comp.; lib. III. tit. 49. de immun.; lib. V. tit. 39. de sent. excom.*)

156. Fontes: Decret. Grat. D. 21. 22. 23. sq.; C. XI. q. 1.; C. XXI. q. 5. — Cpl. I. l. I. t. 25. de M. et O.; cpl. II. l. I. t. 15. ead. r.; cpl. III. l. I. t. 21. ead. r.; cpl. IV. l. I. t. 14. ead. r.; cpl. V. l. I. t. 18. ead. r. — Decret. Gregor. IX. l. c.; Decret. Bonif. VIII. l. I. t. 17. d. M. et O.; Extravg. com. l. I. t. 8. ead. r. (Const. « *Unam sanctam* »). — Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 13. de reg.; Sess. XXV. cap. 17. de ref. — Decret. Clem. Papae VIII. ed. *Sentis* p. 32. sq. — Collectan. S. C. de Prop. F. et Act. S. Sed. v. v. Praeced., Privileg. cleric.; *Nussi*, Convent. (1) p. 4. 161. 176. 220.

Scriptores: Commentat. in cit. tit. iur. Decret. — *Zech*, Hierarch. eccles. tit. 5. de privil. cler.; *Sanguineti*, Inst. eccl. n. 180. sq. n. 282. sq.; *Devoti*, Inst. canon. l. I. t. 1. 2.; *Scherer* l. c. t. I. § 71. — *Del Bene*, De immunit. et iurisd.; *Antonellus*, De iurib. et onerib. clericor.; *De Grassis*, De effectib. clericat.; *Ferraris*, Bibl. v. v. Clericus art. 2. 7., Praeced.; Anal. iur. pont. VIII. p. 1789. — *Thomassin*. l. c. P. III. l. 1. cap. 33. sq.; *Kraus*, Real-Encykl. v. v. Honor cathed., Immunitaet, Privileg.

Praenotiones.

157. I. Connexio materiae. Absoluta disputatione de gradibus clericalibus in genere, de ministro, subiecto, conditionibus *sacrae ordinationis* disserendum restat *de effectibus*. Qui effectus, quatenus spectant ad ius ecclesiasticum, reduci possunt ad *iura* et *officia* clericorum ordinatorum. Remissa disputatione *de officiis* sive obligationibus clericorum ad alios titulos (2), imprimis hoc loco de *communibus iuribus et pri-*

(1) Cfr. de iure Romano: L. 10. 33. § 6. Cod. de Episc. l. 3. et infra h. t. § 4.; de antiquo iure germ. populorum: Lex Ripuar. tit. 36. et *Scherer* l. c. § 71. not. 21.; de iure moderno: Leges civiles de iuratis, testibus, tutoribus, militibus.

(2) Cfr. libr. III. tit. 1. 2. 3. 4. 50. X. Cum nemo obtinere possit beneficium vel officium ecclesiasticum, nisi actu saltem per primam tonsuram *statui clericali* sit adscriptus, omnes *beneficiati* sive magistratus ecclesiastici habent *saltem iura* et *obligationes clericorum*. Quare haece titulis de communibus iuribus et obligationibus clericorum, qui saltem in infimo gradu *hierarchiae ordinis* constituuntur, etiam continentur omnia iura et officia, quae magistratibus ecclesiasticis *hierarchiae iurisdictionis ut clericis ordinatis* competunt.

vilegiis clericorum est disserendum. Quatenam iura singulis gradibus clericorum competant, in propria sede materiae explicandum erit.

II. **Notio et divisio.** *Iura clericorum hoc titulo intelliguntur universus ille complexus facultatum moralium sive iurium subiectivorum omnibus clericis communium vi sui status clericalis aliquid agendi vel omittendi vel exigendi. Quae iura cum speciales continere soleant favores solis clericis concessos, dicuntur etiam privilegia vel iura singularia clericorum.*

Quae iura vel privilegia clericorum sunt divina aut humana, quatenus ordinatione divina aut concessione humana nituntur. Praeterea alia immediate ipsa natura ritus ordinationis obtinentur, alia extrinsecus per iuris dispositionem. Quatenus ritus ille a Christo institutus est, etiam iura per illum collata ex Dei ordinatione sunt repetenda; at si Ecclesia ritum instituit, ex iure tantum humano privilegia consequuntur. Denique nihil obstat, quominus clerici etiam concessione potestatis civilis singularia obtineant iura.

§ 1. DE POTESTATE CLERICORUM.

(*Lib. I. tit. 15. de sacr. unct.*)

158. I. Cum omnis ordinationis ritus, quo quis post receptam tonsuram assumitur ad gradum quendam clericalem, conferat verum ordinem, principalis effectus ordinationis est potestas quaedam ordinis sive ius saltem valide perficiendi ex officio et vi ordinis sacras quasdam functiones illi ordini proprias (3). At per simplicem ordinationem non acquiritur ulla potestas iurisdictionis spiritualis sive ius regendi subditos in Ecclesia, sed tantum capacitas recipiendi iurisdictionem ecclesiasticam (4). Profecto ex iure communi (5) soli clerici saltem prima tonsura insigniti sunt habiles ad accipiendam iurisdictionem ecclesiasticam; veruntamen ut actu gradum quendam iurisdictionis obtineant, insuper opus est legitima

(3) Conc. Trid. Sess. XXIII. can. 1. 2. iunct. cap. doctrin. 1. 2. eiusd. Sess.; Gasparri l. c. n. 1129. sq.; Pesch, Praelectiones dogmatic. t. VII. n. 633. sq. 640.; Many, De sacra ordinat. n. 14. sq.

(4) Tarquini, Inst. iur. eccl. publ. p. 84.; Palmieri, De Rom. Pontif. p. 59. sq.

(5) Cap. 2. X. de iudic. II. 1.; cap. 18. X. de for. comp. II. 2.

concessione officii ecclesiastici aut speciali delegatione, quibus missio canonica concedatur sive iurisdictio *iniungatur* (6).

II. *Potestas ordinis a gratia sanctificante*, quae eodem ritu ordinationis in tribus ordinibus vere hierarchicis ex opere operato confertur, plane independens est; aliunde vero obtineri nequit, nisi ordinatio saltem *valide* sit facta.

Quae res manifesta est, si agatur de potestate ex *divina institutione* cum tribus ordinibus *hierarchicis* indubitanter coniuncta. Illa enim potestas iuris divini necessario in subiecto supponit characterem sacramentalem, qui sola ordinatione valida imprimitur. Potestas vero ordinis, quae potius ex *institutione Ecclesiae* ordinibus *hierarchicis* est concessa v. g. facultas perficiendi certas consecrationes vel benedictiones ecclesiarum, etiam aliqua ratione in characterе sacramentali suum habet fundamentum. Etenim *Ecclesia* huiusmodi facultatem concedere *non vult*, nisi per *validam* ordinationem, qua imprimitur character sacramentalis, etiamsi eandem facultatem *absque* ulla ordinatione directe concedere posset (7).

III. Ordinationes *infra diaconatum* cum probabilius vera sacramenta non sint, sed potius sacramentalia, veros quoque characteres sacramentales non imprimunt; hinc si *valide* factae sint, dant potestatem ordinis solo iure *humano* institutam et suis *limitibus* circumscriptam.

IV. Functiones sacrae per ordinationes illas *inferiorum* graduum concessae, quamvis per se etiam a personis ecclesiasticis non ordinatis exerceri possint, tamen *iure* quodam *proprio* ex vi muneris sive *ex officio* et perfecto modo solis *ordinatis* clericis competunt. Laici etiamsi extraordinarie sacramentum baptismi administrare possint et ministri sint sacramenti matrimonii, huiusmodi habilitatem ad exercendas sacras illas functiones, non *vi alicuius ordinis* habent ideoque inter clericos non reputantur. Cfr. Conc. Trid. Sess. XXIII.

(6) Conc. Trid. Sess. XXIII. can. 7. 8.; *Devoti*, Inst. can. l. I. t. 1. § 5. t. 2. §§ 5. 6.

(7) Conc. Trid. l. c. can. 3. 4. 7. et cap. doctr. 3. 4. eiusd. Sess.; cap. 1. 3. X. de sacram. non iter. l. 16.; c. 1. D. 68.; *Gasparri* l. c. n. 1129. sq. 1137. sq. 798. sq. et n. 2. sq.; *Scherer* l. c. t. II. p. 597. sq. 599. sq. not. 16.; *Hinschius* l. c. t. I. p. 117. sq. 83. 84. parum accurate de doctrina catholica et eius definitione disputat simulque l. c. p. 84. not. 1. sine ullo argumento solido allato asserit haesitationem Romanorum Pont. in quaestione de nullitate ordinum « *evidenter* » motivis *politicis*, non dogmaticis et iuridicis fuisse causatam.

cap. 17. de ref. circa exercit. ord. minor. iunct. *Gasparri* l. c. n. 1140.

V. *Generatim* sustineri potest ordinem inferiorem *eminenter*, non *formaliter* vel *aequivalenter* contineri in ordine superiore velut ordines minores in diaconatu et potestatem *diaconi* in ordine presbyteratus. Inde autem non sequitur etiam potestatem sacerdotalem *eminenter conferri* in consecratione *episcopali*. Etenim ordo episcopalis quoad potestatem est *merum complementum ordinis presbyteratus* eumque *essentialiter supponit*, ita ut per se et independenter ab illo existere omnino non possit.

Similiter ordines infra diaconatum non indubitanter *semper* *eminenter* continentur in nobiliori ordine inferiori, v. g. ordo exorcistatus, si omissus fuerit, in ordine subdiaconatus (8).

159. Quibus praemissis de potestate clericorum *in genere*, facilius explicatur *singulorum graduum* potestas.

I. Clerici tantum tonsurati nullam habent potestatem *ordinis*, quoniam per primam tonsurationem nullus confertur *ordo*, cui certae functiones sacrae sint *vi illius ordinis* propriae. At ex collatione primae tonsurae haec sequuntur *iura*:
Tonsurati

a) *cessant esse laici* atque statui clericali adscribuntur verique fiunt *clerici*: cfr. Pontificale Rom. tit. de clerico faciendo;

b) superpelliceo induti possunt in *choro* ecclesiae assistere divinis officiis et ad altare recipere sacram *communio-*
nem (9);

c) ad *supplendas functiones* minorum ordinum prae laicis sunt admittendi; cfr. Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 17. de ref.;

d) habiles fiunt ad acquirenda ecclesiastica *beneficia* et officia v. g. ipsius Vicarii generalis, dummodo habeant alias qualitates ad illa beneficia et officia requisitas; cfr. Conc. Trid. l. c.;

e) capaces sunt ad ordines suscipiendos, si Episcopus illos alias idoneos iudicaverit; cfr. Conc. Trid. l. c. cap. 4. 5. de ref.;

(8) Cfr. Benedict. XIV. Const. " *Etsi Pastoralis* " 26. Maii § 7. n. VII. de ordinibus minoribus, qui apud Graecos formaliter aut saltem aequivalenter existunt; *Gasparri* l. c. n. 495. 1146.

(9) Cap. 1. X. de vita et honest. III. 1.; *Kraus* l. c. v. Honor cathedrae; *Kober*, D. Deposit. p. 57. sq.

f) gaudent per se *exemptione* a iurisdictione laica, privilegio canonis aliisque communibus clericorum privilegiis (10).

II. Clerici *minorum ordinum* praeter iura clericorum tonsuratorum potestate ordinis sunt instructi, quae verbis ritus ordinationis satis exprimuntur. Praesertim *exorcistae* cavere debent, ne limites suae potestatis ex viginti Ecclesiae disciplina statutos transgrediantur (11).

Multo magis clerici *minorum ordinum prohibentur*, quominus sacras functiones *subdiaconi* solemniter exercent, nisi speciali privilegio apostolico sint muniti vel in casu necessitatis a S. R. C. permissio sine manipulo vices suppleant *subdiaconi* in Missa solenni (12).

Generatim vero ex disciplina nunc in Ecclesia vigente et iam ante Concilium Tridentinum recepta functiones ordinum minorum ordinaria etiam a viris laicis exerceri possunt, dummodo id non fiat *ex officio* sive per modum *solemnis actus ordinis* (13). Ipsi enim Patres Tridentini, qui ministeria ordinum minorum nonnisi per clericos in illis ordinibus constitutos exerceri voluerunt, huic rei efficiendae impares fuerunt, quamvis permetterent, ut, si clerici coelibes praesto non essent, etiam coniugati vitae probatae suffici possent, dummodo non essent bigami, ad ea munia obeunda idonei et tonsuram et habitum clericalem in ecclesia gestarent. Cfr. Conc. Trid. l. c.; *Gasparri* l. c. n. 1140. Nostra igitur aetate ordines minores tantum suscipiuntur, ut per eos *via* pateat ad ordines maiores. Cfr. *Schmalzgr.* l. c. l. III. t. 1. n. 10. 11.

III. *Subdiaconi* exercent functiones ministerii altaris in sacra ordinatione expresse sibi traditas, praeterea deferunt eru-

(10) Cap. unic. de cleric. coniug. III. 2. in Sext.; Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 6. de ref.; *Zech* l. c. § 110.

(11) Cfr. de iure antiquo: C. 1. D. 21.; c. 1. D. 25.; c. 16. sq. D. 23.; de disciplina vigente: Pontif. Rom. in collatione singulorum ordinum minorum; Synod. Mōnt. Liban. (a. 1736.) in Collect. Lac. t. II. col. 242. sq.; Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 141. sq. 192. sq.; *Zech* l. c. §§ 114. sq.; *Gasparri* l. c. n. 1137. sq.; *Many* l. c. n. 14. p. 46. sq.; supra h. tom. II. n. 16. sq. not. 33.

(12) S. R. C. 5. Iul. 1698. 22. Iul. 1848. et 17. Iul. 1894. in Decret. auth. n. 2003. 2965. 3535.; Conc. prov. Vienn. (a. 1858.) et Conc. prov. Prag. (a. 1860.) in Collect. Lac. t. V. col. 173. 434. Quae potestas *concionandi* clericis inferiorum ordinum competat vel potius concedi possit, non spectat ad dispositionem de potestate ordinis. Cfr. Conc. prov. Prag. l. c.

(13) Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 17. de ref.; *Suarez*, De censur. disp. 12. sect. 2. n. 9. sq.; *Scherer* l. c. t. I. p. 318.; *Hollweck* l. c. § 261.

cem in processionibus, solemniter sive ex officio iam recitant horas canonicas et in Ecclesia orientali per ordinationem suam simul deputantur ad exercendas functiones *acolythi* et *ostiarii*. Cfr. quoque Conc. Trid. Sess. XXII. cap. 2. de ref., Sess. XXIII. cap. 13. de ref.

IV. *Diaconorum potestas ordinis* iuxta probatam Ecclesiae disciplinam (14) pariter facile intelligitur ex ritu ordinationis. Generatim tamen diaconi etsi in ordinatione accipiunt characterem indelebilem, tamen minime vi Episcopi et presbyteri vi ordinationis acquirunt potestatem in *certas* functiones sacras ex iure divino ita ordini diaconatus alligatas, ut illae absque ordine diaconi nullatenus *valide* exerceri possint. Ordo igitur diaconatus non dat *absolutam* quandam potestatem ad certa ministeria ecclesiastica, sed tantum concedit facultatem, ut functiones ab Ecclesia commissae *ex officio* et pro *dignitate* et *congrua ratione* melius exerceantur. Cfr. Conc. Trid. Sess. VII. can. 9. et Sess. XXIII. can. 4. et cap. 4.; *Theol. Wirceburg.*, De sacram. ord. n. 75. sq. 83.; *Palmieri* l. c. p. 93. sq. 95.; *Pesch* l. c. n. 636. sq. 640.; *Bouix*. De princip. iur. can. p. 535.; *Gasparri* l. c. n. 1150.

In specie *diaconis* competit potestas ministrandi *sacerdoti* in solemnī celebratione sacrificii Missae et in administratione sacramentorum aliisque sacris functionibus. Cfr. c. 1. D. 25. Minime igitur diaconis propria est ipsa potestas *sacrificandi* (15). At diaconi non prohibentur, quominus ex *commissione* Episcopi vel parochi licite administrent sacramentum *eucharistiae* in casu *gravis* necessitatis, cum nullus sacerdos adest, qui eucharistiam commodè dare possit. Imo in casu *extremae* necessitatis diaconi *absque* ulla commissione Episcopi vel parochi licite eucharistiam administrant. Hinc diaconus si *extra* casum *gravis* necessitatis etiam cum licentia Episcopi vel parochi (illegitime data) eucharistiam administrat, certe illicite agit, sed irregularitatem non incurrit, exercet enim actum sui ordinis (16).

(14) Antiquis temporibus profecto diaconi *etiam* potestatem *ordinis* sibi omnino non competentem haud raro usurparunt. Cfr. c. 15. Conc. Arelat. a. 314. et c. 18. Conc. Nicaen. a. 325. iunct. *Hefele* l. c. t. I. p. 213. sq. 424. sq.; *Phillips* l. c. t. I. §§ 36. 37.

(15) Cfr. cit. can. Conc. Arelat. et Nicaen. in not. 14.; cap. 2. X. de cler. non ord. V. 28.

(16) *Suarez*, De cens. disp. 11. sect. 3. n. 24.; *Scherer* l. c. § 68. not. 81.; *Gasparri* l. c. n. 341. 1154.; aliter *Hollweck* l. c. § 261.

Porro quamvis diaconi sine expressa vel tacita commissione Episcopi vel parochi *baptismum* solemniter administrare nequeant, tamen ad huiusmodi licentiam concedendam videtur requiri casus verae *et gravis* (17), at *non extremae necessitatis*. Hinc diaconus sane *illicite agit*, si *extra* casum *extremae* necessitatis aut non obstante gravi necessitate *sine* legitima commissione accedente baptizet, at idcirco irregularitatem non contrahit (18). Nam vi ordinationis suae diaconum oportet non solum “ministrare ad altare”, sed etiam “baptizare”.

Alia sacramenta sel. confirmationis, poenitentiae, unctionis, ordinis diaconus neque licite neque valide administrare valet. Quare diaconi ex probata Ecclesiae catholicae doctrina et disciplina nunquam fuerunt ministri *poenitentiae sacramentalis*, sed tantum in poenitentia publica et canonica suas partes habuerunt. Cfr. c. 32. Conc. Illib. (a. 300.–306.) iunct. *Hefele* l. c. t. I. p. 172. et t. V. p. 1009., ubi in nota minus accurate loquitur.

Denique administratio *sacramentalium* ab Ecclesia diaconis generaliter non est permissa. Cfr. cit. decret. S. R. C. 20. Febr. 1888. et *Thesaur.* l. c. v. Bapt. cap. 3.; de *praedicatione* diaconi: *Devoti*, Inst. can. l. I. t. 2. sect. 2. §§ 24. sq. ubi § 27. etiam aliae functiones recensentur in *antiqua* Ecclesia diaconis commissae.

V. Presbyteri ex *divina* institutione per sacram presbyteratus ordinationem habent potestatem absolutam et indelebilem in his terris *celebrandi sacrificium eucharisticum* (19). Saltem valide tanquam *ministri ordinarii* administrant sacramenta *baptismi* (20) et *extremae unctionis* (21), item *poenitentiae*.

(17) Cfr. c. 7. Conc. Roman. (a. 402.); c. 13. D. 93. (Gelas.); S. R. C. 20. Febr. 1888.; *Rituale Rom.*, De sacram. bapt.; *Thesaurus* l. c. P. II. v. Baptismus cap. 3. cum nota edit.; *Hefele* l. c. t. V. p. 761. 796. 1009. 1052. A qua sententia dissentit *Gasparri* l. c. n. 1153. cum aliis atque putat istam licentiam *semper* diacono sicut *presbytero* etiam *citra necessitatem* delegari posse.

(18) *Gasparri* l. c. n. 339.; *D'Annibale*, Summula P. I. n. 411. not. 23.; *Scherer* l. c. et § 106. nol. 2.; *Doubrava* in Arch. f. k. K. t. 62. p. 99. sq. aliique, quibus alii communius, sed argumentis minime peremptoriis contradicunt. Cfr. quoque *Thesaur.* l. c. not. edit.; *Hollweck* l. c.

(19) Conc. Trid. Sess. XXII. doctrina de sacrif. Missae, Sess. XXIII. vera et cath. doctr. de sacram. ordin.

(20) Decret. pro Armen.; Conc. Trid. Sess. VII. doctr. de sacram. in gen. can. 9. 10.; *Rituale Rom.* l. c.

(21) Decret. pro Armen.; Conc. Trid. Sess. XIV. de sacram. extr. unct. can. 4. Imo in Ecclesia orientali presbyteri in actu administrationis extre-

nitentiae, dummodo ad potestatem ordinis accedat iurisdictione (22). Denique ut *ministri extraordinarii* dispensant sacramentum *confirmationis*, si praeterea commissio apostolica ipsis concedatur (23), et conferunt *ordines* (24) infra diaconatum qui ex multorum opinione sunt sacramenta, si insuper indultum Sedis Apostolicae habeatur (25). Cfr. Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 1. de ref. matr. de solemnizatione matrimonii per sacerdotem.

Praeterea presbyteri ex *institutione Ecclesiae* per ordinationem suam consequuntur potestatem vel habilitatem plura *sacramentalia* conficiendi sive iure quodam ordinario sive delegato ex accedente speciali commissione Episcopi vel etiam Romani Pontificis. Cfr. Ritual. Rom. et Pontificale Rom. et facultates quinquennal. Episcop. et Collect. S. C. de Prop. F. n. 1916. sq.

VI. *Episcopi* ex *divina institutione* vi consecrationis episcopalis obtinent absolutam et perfectam et indelebilem potestatem in his terris saltem valide conferendi *sacramenta ordinis* et *confirmationis*. Quam potestatem consequuntur, etiamsi ex qualicunque causa ordo diaconatus aliique ordines minores fuissent omissi, ut recte tenet *Gasparri* l. c. n. 1147. contra *Suarez*. De cens. disp. 42. sect. 4. n. 9. aliosque multos antiquos theologos et canonistas.

Quare in sententia eorum, qui tenent ordines infra diaconatum *ab Ecclesia* fuisse institutos, potestas Episcoporum conferendi ordines illos inferiores pariter ex concessione Ec-

mae unctionis oleum infirmorum ex praxi a Sede Apostolica approbata benedicunt. Cfr. *Benedict. XIV.*, Const. « *Elsi pastoralis* » 26. Maii 1742. § 4. n. 1.; *Papp-Szilágyi* l. c. P. II. § 79. p. 402. sq. Presbyteri vero ritus latini oleo a se, non ab Episcopo benedicto etiam in extrema necessitate nec licite nec valide sacramentum extremae unctionis administrant. Cfr. S. C. Inq. 13. Ian. 1611. 14. Sept. 1842. 15. Maii 1878. in Collect. S. C. de Prop. F. n. 1146. 1149. 2176.

(22) Conc. Trid. Sess. XIV. doctrina etc. cap. 6., Sess. XXIII. de sacram. ord. can. 1. 4.

(23) Decret. pro Armen.; Conc. Trid. Sess. VII. doctr. de conf. can. 3. Cfr. de praxi Eccles. orientalis; *Benedict. XIV.* l. c. § 3.; Collect. S. C. de Prop. F. n. 664. 674. 676. sq. 679. sq.; *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. VII. cap. 9.

(24) Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 10. de ref.; cap. 11. X. de aet. l. 14.; *Thesaurus* l. c. P. II. v. Ordo cap. 21.; *Gasparri* l. c. n. 1149. 941. sq. 798. sq.

(25) Decret. pro Armen.; Conc. Trid. Sess. VII. doctr. de conf. can. 3., Sess. XXIII. vera et cath. doctr. de sacr. ord. can. 7.; *Benedict. XIV.* l. c. cap. 8.

clesiae gradu illo perfecto derivetur necesse est. Pari ratione potestas Episcopis reservata non pauca conficiendi *sacramentalia* velut consecrationes ecclesiarum ex institutione et concessione Ecclesiae est repetenda⁽²⁶⁾.

§ 2. DE IURIBUS HONORIFICIS CLERICORUM.

(*Lib. I. tit. 33. de maior. et obed.*).

160. Notio. Clerici per assumptionem in statum clericalem atque per ordinum susceptionem maiorem consequuntur *dignitatem* et *excellentiam*. Maiori excellentiae, sive ut in iure Decretalium dici solet “ *maioritati* „ (27), correspondeat necesse est maior *reverentia* et perfectior honoris significatio. Quodsi maior illa excellentia non sola nitatur potestate *ordinis*, sed etiam potestate *iurisdictionis*, ad reverentiam *obedientia* accedere debet.

Quare *maioritas* hoc loco intelligitur complexus iurium honorificorum, quae omnibus et solis clericis vi status clericalis sive ratione potestatis ordinis propria sunt.

161. Notae historicae. Clericis inde a *primis* religionis christianae *temporibus* specialia honoris signa exhibita fuerunt. Iluc spectabat imprimis pro gradu dignitatis singulorum clericorum proprius *locus* in presbyterio ecclesiae tempore officiorum divinatorum, qui a sedibus populi per concellos fuit distinctus et laicis non patebat (28). Praeterea clerici paulatim obtinuerunt *titulos* honorificos et *habitus* sibi solis proprios (29). Denique quemadmodum in functionibus sacris primas distinctasque sedes habuerunt; ita etiam in aliis publicis processionibus vel congressibus propter dignitatem status clericalis *praecedentiam* ante laicos consecuti sunt (30). Maxime enim in Ecclesia orientali summopere fuit cavendum, ne clerici indecenti quadam demissione non tantum

(26) *Schmalzgr.* l. c. l. I. t. 15. de sacr. unct. n. 12.; *Gasparri* l. c. n. 1147.; *Scherer* l. c. t. II. p. 597. sq.

(27) Cfr. rubr. l. I. tit. 33. de M. et O. X.; *Schmalzgr.* h. t. 33. n. 1.

(28) Cfr. c. 18. Conc. Nicaen. (a. 325.); c. 13. Conc. Brac. a. 563. iunct. c. 4. Conc. Turon. a. 567. = cap. 1. X. de vit. et honest. cler. III. 1.

(29) Cfr. *Kraus* l. c. v. Honor cathed.; *Kober*, D. Deposit. p. 9. sq. 38. sq.

(30) Singularia signa honoris per laicos clericis praestanda c. 13. Conc. Matiscon. II. a. 585. praescribuntur; at paulatim tempore medii aevi cleric. potius contra iniurias reales laicorum fuerunt defendendi. Cfr. v. g. capiti Synod. in villa Theodon. a. 821.; capitul. 7. Synod. Mogunt. a. 888.

Imperatori, sed vel ipsis inferioribus ministris locum cederent. Cfr. cap. 6. X. de M. et O. l. 33. Idem principium a Concilio Tridentino Sess. XXV. cap. 17. de ref. vel ipsis Episcopis etiam Ecclesiae occidentalis in memoriam fuit revocandum.

162. Disciplina vigens. I. *Presbyterium* est locus (31) solis clericis reservatus neque patronis laicis vel principibus etiam supremis per se patet, nisi tolerantia quadam ius strictum emollitum sit. Praeterea omnes clerici communi quodam nomine honorifico non gaudent, nisi hoc ipsum nomen clerici excipias vel alia nomina usitata pro diversitate regionum v. g. ecclesiastici, abbat, Geistlich, clergyman. Quodsi clerici ordine sacerdotali insigniti sint, passim titulo reverendi vel reverentiae honorantur. Qui tituli honorifici pro maioribus gradibus fiunt perfectiores (32).

Habitus quoque distinctus clericis omnino proprius est, qui a laicis usurpari nequit. Imo ne status clericalis dehonestetur, etiam certis clericis gestatio habitus clericalis aliorumque insignium clericalium vel ipso iure communi interdicitur vel secundum legitimas consuetudines per mandatum Episcopi interdici potest (33).

II. Praesertim vero clerici si cum laicis aut collegiis vel confraternitatibus laicorum incedant, habent ius *praecedentiae* (34), nisi agatur de supremo principe vel de congregationibus sive parlamentis, in quibus status conveniunt, et Rector praesidet ut summum caput; insuper laudabiles consuetudines et gradus status clericalis attendantur necesse est (35). Quare Concilium Tridentinum Sess. XXV. cap. 17. de ref. maxime *Episcopis* praecipit, ne cum regum ministris, regulis, baronibus indigna demissione sese gerant. Cfr. quoque cap. 6. eiusd. Sess.

a) Inter ipsos vero clericos, si solummodo ex potestate

(31) Cap. 1. X. de vita III. 1. = c. 4. Conc. Turon. II. a. 567.; *Kraus* Real-Encykl. v. Honor. cathedrae. Cfr. quoque cap. 6. X. de M. et O. l. 33. de Patriarch. Constant.; Synod. Sciart. a. 1888. p. 192. sq.

(32) *Kober* l. c. p. 11. sq. de nominibus honorificis clericorum; *Hinschius* l. c. t. I. p. 129.

(33) Cap. unic. de bigam. l. 12. in Sext.; *Bargilliat*, Praelect. iur. can. n. 1717.

(34) Cfr. c. 6. D. 4. = epist. S. Greg. adscript., sed spur.; cap. 10. X. de const. l. 2.; S. R. C. 10. Ian. 1604. 28. Apr. 1607. in Decr. auth. n. 152. 227. iunct. n. 281. 397.; *Phillips* l. c. t. II. §§ 7. 8.

(35) Cap. 6. X. de M. et O.; S. R. C. 9. Mart. 1597. in Decr. auth. n. 74.; *Scherer* l. c. § 71. not. 2.

ordinis (36), non ex potestate iurisdictionis praecedentia sit definienda, Episcopi sive residentiales sive titulares praecedunt presbyteris (37), presbyteri vero diaconis (38) etc. secundum gradus hierarchiae ordinis supra enumeratos.

Quare inter Cardinales primum locum occupant Episcopi, deinde veniunt Presbyteri (nunc ordinarie Episcopi consecrati), denique Diaconi (nunc regulariter presbyteri, nunquam Episcopi consecrati). Pari ratione, ubi praebendae canonicales sunt distinctae in presbyterales, diaconales, subdiaconales, praecedentia concedenda est canonicis praebendae presbyteralis supra canonicos praebendae diaconalis, etiamsi illi constituti sunt in ordine presbyteratus (39).

Quodsi clerici in eodem ordine sint constituti generatim ex *prioritate* ordinationis praecedentia est definienda (40), nisi quis forte a Romano Pontifice fuerit ordinatus (41), aut ceteris paribus ex titulo maioris *iurisdictionis* vel *officii* praerogativa praecedentiae sit repetenda (42).

b) Alter titulus praecedentiae est perfectior *dignitas* et *iurdictio*. Quare supremus honor praecedentiae competit Romano Pontifici, deinde ex disciplina nunc vigente *Cardinales* secundum triplicem ordinem inter se retentum praecedunt vel ipsos *Patriarchas* (43), deinde per se sequuntur *Primates*, *Metropolitae*, Archiepiscopi, Episcopi. Quoad Episcopos vero sive residentiales sive titulares inter se attenditur tempus promotionis et confirmationis in Consistorio.

(36) Cap. 15. X. de M. et O.; c. 5. D. 93. = const. apocryph. Silvestr.

(37) Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 6. de ref.; c. 8. = c. 56. Conc. Laodic. (a. 343.-381.), c. 10. = c. 2. stat. Eccl. antiq. D. 95.

(38) Cfr. c. 14. = c. 18. Conc. Nicaen. a. 325., c. 20. = c. 39. Conc. Tolet. IV. a. 639. D. 93.; S. R. C. 29. Ian. 1628. 12. Iul. 1892. in Decc. auth. n. 451. et 3783. iunct. n. 221. 2304.

(39) *Schmalzgr.* l. I. t. 33. n. 1.; *Saegmueller*, D. Cardinale p. 193. sq.; S. R. C. 3. Iun. 1662. in Decc. auth. 1237.

(40) Cfr. c. 7. D. 17. (S. Greg. a. 599.) cum dict. Grat.; c. 7. D. 75. (Gelas. a. 494.); cap. 1. X. de M. et O.; R. I. 54. in Sext.: "*Qui prior est tempore, potior est iure*"; S. R. C. 26. Febr. 1628. in Decc. auth. n. 454. iunct. n. 220.

(41) Cap. 7. X. de M. et O. l. 33. (?). Cfr. c. 7. § 2. X. de off. archid. l. 23.; cap. 1. X. de off. archipresb. l. 24.; *Schmalzgr.* l. c. n. 2. 3. 4. 5.; *Phillips* l. c. §§ 78. 79.

(42) Cap. 23. X. de privil. V. 33.; *Schmalzgr.* l. c. n. 1.; *Phillips* l. c. t. I. §§ 12. 13. 14.; *Hinschius* l. c. t. I. p. 206. sq.

(43) *Benedict.* XIV., De Synod. dioec. l. III. cap. 10. n. 1.; *Phillips* l. c. t. II. § 79. § 70. i. f.; *Schmalzgr.* l. c. l. I. t. 31. n. 14.

non consecrationis, et si eodem die in Consistorio fuerint propositi et confirmati, is praecedat, qui prius in Consistorio fuit propositus et confirmatus (44). Postea veniunt reliqui Praelati vel magistratus ecclesiastici vel beneficiati vel collegia clericorum secundum gradus hierarchiae iurisdictionis v. g. Praelati nullius, Vicarii capitulares vel generales, Dignitates Capitulorum cathedralium et collegiatorum, Canonici eorundem capitulorum, Vicarii foranei, Definidores sive Camerarii, parochi alique inferiores beneficiati (45). Tandem clerici *saeculares* praecedunt clericos *regulares eiusdem gradus vel dignitatis* (46) v. g. parochi vel Praelati.

Quoad alios clericos et regulares in ordinanda praecedentia, ubi leges expressae (47) deficient, multum deferendum est *particulari consuetudini*, praxi Romanae atque antiquitati (48). Quodsi controversiae oriantur de praecedentia ecclesiastica, solus iudex ecclesiasticus ad iudicium de ista materia, utpote spirituali, est competens. Ex decreto vero Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 13. de reg.: "*Controversias omnes de praecedentia, quae persaepe maximo cum scandalo oriuntur inter ecclesiasticas personas tam saeculares quam regulares, cum in processionibus publicis tum in iis, quae fiunt in tumulandis defunctorum corporibus et in deferenda umbrellae et aliis similibus, Episcopus amota omni appellatione et non obstantibus quibuscunque componat*" (49).

III. Praeter debitam reverentiam Praelati ecclesiastici pro iure suo ex titulo iurisdictionis exigere possunt obedientiam canonicam (50). Quod ius cum nitatur non sola dignitate

(44) Pii IX. Const. "*Inter multiplices*" 27. Nov. 1869. n. 4.; S. R. C. 15. Apr. 1904. in Act. S. Sed. vol. 36. p. 629.

(45) Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 6. de ref. de praeced. Episcopi; Benedict. XIV. Const. "*Inter plures*" 2. Maii 1742. § 16.; Benedict. XIV., De Synod. dioec. l. c.; Ferraris l. c. v. Praecedentia; Decret. auth. S. R. C. vol. V. v. Praecedentia; S. R. C. 11. Dec. 1903. in Anal. eccl. t. XII. p. 25. (de permissa quadam praecedentia Vicariorum foraneorum).

(46) S. R. C. 12. Iul. 1664. in Decr. auth. n. 1294. iunct. n. 145. 324. 1094.

(47) Benedict. XIV., De Synod. dioec. l. III. cap. 3. n. 3. 4. cap. 10. n. 2. sq. 9.; Girardi, Expos. iur. pont. P. I. sect. 201. append.; Phillips l. c. § 79.

(48) Cap. 6. X. de consuet. l. 4.; cap. 10. X. de offic. archid. l. 23.; S. R. C. 12. Iul. 1892.: "*Dummodo non obstet consuetudo contraria aut constitutiones capitulares*"; Giraldi l. c.

(49) S. R. C. 15. Maii 1694. in Decr. auth. n. 1905.; Schmalzgr. l. c. n. 11. 12.; Phillips l. c. § 79. i. f.; Scherer l. c. § 77. n. III.

(50) Cfr. l. I. t. 33. X. de maior. et obed.; Schmalzgr. in h. t. 33. n. 13. sq.; Phillips l. c. t. II. § 80.

maiore, sed vera et perfecta *maioritate* sensu stricto sive auctoritate et iurisdictione ecclesiastica, si intra terminos legitima *competentiae* exerceatur, nequaquam inter iura mere *honorifica* Praelatorum ecclesiasticorum est recensendum, solummodo ob *connexionem* materiae hoc loco tractatur (51).

Romanus Pontifex pro suo primatu iurisdictionis, non meri honoris, supremo et pleno et universali gradu in Ecclesia potitur iure praeciendi et exigendi obedientiam (52).

Post Romanum Pontificem maxime *Episcopi* ordinarii singularum dioecesium (53) alique Praelati superiores pro suo gradu hierarchico intra terminos a iure constitutos obedientiam canonicam postulant (54). A qua obedientia suis Episcopis debita vel ipsi principes saeculares non sunt exempti (55).

Romanus Pontifex huius obedientiae canonicam iuratam promissionem exigere potest atque de facto quoque ab Episcopis aliisque Praelatis ecclesiasticis una cum professione fidei etiam *iuramentum fidelitatis et obedientiae* postulat (56). Alii clerici suo Episcopo vel Ordinario praeter simplicem obedientiae promissionem in ordinatione sacerdotali factam aliam praestare non solent, nisi excipias forte curatos aliosque beneficiatos cum administratione ecclesiastica; illi enim secundum consuetudinem particularem ecclesiarum etiam Episcopo in investitura spondent obedientiam vel iuramentum de officio fideliter implendo emittunt (57). Certe Episcopus omnino abstinere debet a iuramentis arbitraria ratione exigendis (58).

Violatio obedientiae canonicae pro qualitate delicti censuris aliisque poenis ecclesiasticis castigari potest v. g. excommunicatione iuxta cap. 2. 10. de M. et O. At certe (59) ex cap. 5. X.

(51) Cfr. de iuribus et obligationibus magistratuum ecclesiasticorum infra h. tom. II. n. 456. sq.

(52) Cap. « *Unam sanctam* » 1. cap. 3. de M. et O. I. 8. in Extrav. com.

(53) Cap. 2. 3. 4. 5. 9. 14. X. de M. et O. I. 33.

(54) Cap. 11. 13. 10. 12. X. de M. et O.

(55) Cap. 6. X. de M. et O.; *Phillips* l. c. p. 174. sq.

(56) Cap. 4. X. de iureiur. II. 24.; *Phillips* l. c. § 81. p. 195. sq.; *Scherer* l. c. §§ 64. 74. 78.; *Thomassin* l. c. P. II. l. 2. cap. 44. sq.; *Schneider* in Arch. f. k. K. t. 72. p. 290. sq.; *Saedt* in eod. Arch. t. 76. p. 41. sq.

(57) Cap. 5. X. de iur. II. 24.; *Schmalzgr.* l. c. n. 15.; *Gasparri* l. c. n. 1070.; *Hinschius* l. c. t. III. p. 210. sq.

(58) Cap. 5. X. de iur.; cap. 3. 10. X. de M. et O.

(59) *Schmalzgr.* l. c. n. 18.; *Scherer* l. c. § 78. not. 74.; *Hinschius* l. c. t. V. p. 222. sq. 255. sq. 891. sq.

eod. nequaquam qualicunque etiam gravi inobedientia erga iussiones apostolicas *poena infamiae* iuris est inflicta (60).

§ 3. DE PRIVILEGIO CANONIS CLERICORUM.

(*Lib. 5. tit. 33. de sentent. excom.*).

163. Notio. *Privilegium canonis* clericorum, quod etiam olim dicebatur simpliciter “ *privilegium* „ vel “ *excommunicatio canonis* „ (61), *nomen* suum sortitum est a canone 15. (= c. 29. C. XVII. q. 4.) “ *Si quis suadente diabolo* „ Concilii Lateranensis II. a. 1139. ab Innocentio II. celebrati: quoad *rem* vero consistit in *poena* excommunicationis maioris latae sententiae Romanoque Pontifici simpliciter reservatae *omnibus* inflicta, qui suadente diabolo in clericos vel utriusque sexus monachos violentas manus iniiciunt (62), *ut personae* illae *ecclesiasticae* contra iniurias reales efficaciter protegantur magisque reddantur inviolabiles.

164. Notae historicae. Clerici pro maiore sua dignitate et excellentia tanquam personae sacrae multo magis quam alii homines ab iniuriis realibus alieni sint oportet. Cuius dignitatis violationes cum primis saeculis certe non essent frequentes (63) et legibus Romanis postea satis viderentur proscriptae (64), novis et specialibus legibus ecclesiasticis opus non fuit.

Postquam religio christiana etiam apud populos barbaros ad caedes et violentias promptiores propagata est, vel ipsi clerici ab iniuriis realibus saepe non fuerunt immunes. Qua in re illi populi barbari dignitati status clericalis saltem ea ratione consuluerunt, quod homicidis vel mutilatoribus clericorum graviores imponderent *compositiones* et *poenas* (65). Ecclesia vero eosdem malefactores severissimis subiecit poe-

(60) Cfr. de sacramentis et hominibus Praesulum ecclesiasticorum principibus saecularibus praestandis: *Cavagnis* l. c. P. II. p. 27. sq.; *Nussi*, *Conventiones* l. c. p. 139.; *Thomassin*, l. c. P. II. l. 2. cap. 47. sq.

(61) *Phillips* l. c. t. I. § 60.; *Aichner* l. c. § 67.; *Hueffer* in Arch. f. k. K. t. 3. p. 155. sq.; *Hinschius* l. c. t. I. p. 118. sq. t. V. p. 745. sq.

(62) Pii IX. Const. “ *Apost. Sed.* „ n. 2. inter excom. simpl. R. P. reser. iunct. n. 5. inter excom. special. R. P. reserv.

(63) Cfr. c. 28. Apost.; c. 11. Conc. Tolet. a. 400.; *Phillips* l. c.

(64) L. 10. L. 33. § 6. Cod. de Episc. l. 3.

(65) *Lex Ripuar.* tit. 36.; *Lex Baiuw.* tit. 1. c. 8. sq.; *Scherer* l. c. not. 21.; *Saegmueller*, *Lehrb.* d. k. K. p. 186.

nitentiis (66) atque forte contumaciter satisfactionem detrectantes sententia excommunicationis innodavit (67).

Quae excommunicatio ipso facto incurrenda iam saeculo nono ob maiorem criminis atrocitatem imprimis contra eos statuta est, qui *Episcopos* laederent vel occiderent (68).

Cum ob turbulenta tempora et bella privata saeculo undecimo treuga Dei (c. a. 1040.) introduceretur, clerici atque monachi hucusque non leviter vexati novam acceperunt protectionem (69).

Non cessantibus violentiis in clericos et monachos, Concilium Lateranense ab Urbano II. a. 1097. celebratum c. 6. excommunicationem maiorem Romano Pontifici reservatam infligit omnibus, qui violentas manus in clericos vel monachos iniicerent. Quoniam autem ex saeculo duodecimo in diversis regionibus duces sectarum haereticarum atque praesertim Arnoldus Brixiensis in clericos saevirent (70), Innocentius II. a. 1130. in Concilio Claromontano c. 10. eandem poenam excommunicationis innovavit atque pariter ad violatores *omnium* clericorum et monachorum *extendit*. Denique idem Romanus Pontifex in Synodo Remensi a. 1131. c. 13. promulgavit celeberrimum decretum: "*Si quis suadente diabolo* .., quod deinde can. 15. Conc. Lateran. II. a. 1139. sub Innocentio II. congregati solemniter pro universa Ecclesia confirmatum est (71). Excommunicatio ista, quae iam vi verborum canonis 15. est *latae*, non tantum *ferendae* sententiae, compluribus capitibus Decretalium Gregorii IX. (cap. 7. 14. X. de sent. excom. V. 39.) tanquam poena ipso facto incurrenda *supponitur* et tandem etiam ad *mandantes extenditur* (72), in Sext. autem in odium clericorum, qui non incedunt in habitu et tonsura, potius *limitatur* (73).

(66) Capitulare apud Theodon. villam a. 821.; c. 24. Synod. Mogunt. a. 847. = c. 24. C. XVII. q. 4.; c. 26. Synod. Wormat. a. 868.; Schmitz, D. Bussbuecher p. 355. sq.

(67) Cfr. c. 21. § 3. (c. 5. Synod. Ravenn. a. 877.) c. 22. § 1. (Alex. II. a. 1061.-1073.) c. 23. (Nicol. I. a. 860.-867.) C. XVII. q. 4.

(68) Cfr. c. 14. Synod. Roman. a. 862. vel 863. (*Hefele* l. c. t. IV. p. 260.).

(69) *Hefele* l. c. t. IV. p. 698. sq.; cap. 2. X. de treug. et pace l. 34.

(70) *Thomassin*. l. c. P. I. l. 2. cap. 13. n. 4.; *Hefele* l. c. t. V. p. 442. sq. 514.

(71) Ita recte *Phillips* l. c. t. I. § 60. p. 660.; *Scherer* l. c. p. 395.; *Saegmueller* l. c. p. 186. not. 6. contra *Berardi*, *Hueffer* aliosque.

(72) Cap. 6. X. de sent. exc.; *D'Annibale* l. c. n. 184. not. 5.; *Bucceroni*, Comment. de Const. "Apost. Sed." n. 48.

(73) Cap. un. de cleric. coniug. III. 2. in Sext.; cfr. de amissione privilegii clericalis: Cap. unic. de vit. III. 1. in Sext.; cap. 1. de vit. III. 1. in Clem.

In decreto Martini V. “ *Ad vitanda* „ favor concessus fidelibus quoad excommunicatos non *denuntiatis* non fuit extensus etiam ad *notorios* percussores clericorum (74).

Conciliorum Tridentinum (75) sanctiones iuris Decretalium de isto privilegio non immutavit, nisi excipias clericos coniugatos, quibus privilegium canonis et fori tantum reliquit, si iidem praeter conditiones a Bonifacio VIII. statutas etiam servitio alicuius ecclesiae ab Episcopo deputarentur. Nostra vero aetate circa ambitum huius privilegii in clericis et monachis et Praelatis superioribus praesertim (76) standum est *tenori* Const. “ *Apost. Sed.* „ a Pio IX. promulgatae. Cfr. n. V. inter excom. spec. mod. et n. II. inter excom. simpl. R. P. reserv.

165. Disciplina vicens. I. Personae, quae favore huius privilegii canonis *fruuntur* vel *non*.

a) *Fruuntur* hoc privilegio: *Omnes clerici* aliquo ordine vel sola prima tonsura initiati (77), etiamsi beneficio vel officio ecclesiastico careant (78) vel censura aliqua irretiti vel irregulares vel *verbaliter* depositi vel *coniugati* sint, dummodo clerici coniugati matrimonium contraxerint cum *unica* et *virgine* et deferant habitum atque tonsuram clericalem et alicuius ecclesiae servitio ab Episcopo sint deputati (79).

(74) Kober, D. Kirchenb. p. 248. sq. iunct. Hinschius l. c. t. V. p. 505. sq. 509.

(75) Sess. XXIII. cap. 6. de ref.; Schmalzgr. l. III. t. 3. n. 39. 40.

(76) Pius IX. iam per decretum S. C. Immunit. 20. Sept. 1860. contra discolos clericos minorum ordinum saltem Status pontificii rigorem iuris Tridentini auxit. Cfr. Act. S. Sed. vol. III. p. 433.

(77) Cfr. c. 1. D. 21.; cap. 11. X. de aet. I. 14.; Schmalzgr. l. V. t. 39. n. 217.; Pennacchi, Comment. t. I. p. 196. sq. 478. sq.; Hollweck, D. k. Strafß. §§ 143. sq. 148.

(78) Conditiones *limitantes* a Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 6. de ref. privilegio fori clericorum appositae ad privilegium canonis clericorum non coniugatorum minime fuerunt extensae; cfr. S. C. C. apud *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. XII. cap. 2. n. 2.; Schmalzgr. l. c.; Scherer l. c. § 71. not. 33. At cum cit. decretum S. C. Imm. 20. Sept. 1860. sit declaratorium iuris communis, ideo ubique etiam extra Statum pontificium rigor iuris ita auctus est, ut omnes **clerici non in sacris** constituti (quibus certe non soli clerici minorum ordinum, sed etiam mere tonsurati comprehenduntur), sive *coelibes* sive *coniugati* ipso iure privati sint *omnibus privilegiis clericalibus*, nisi observaverint conditiones a Conc. Trid. l. c. ad retinendum privilegium fori statutas. Cfr. *Lega* l. c. t. I. p. 362. not. 1. Quare Hinschius l. c. t. V. p. 747. inefficacibus argumentis impugnatur sententiam Heiner.

(79) Cap. unic. de cler. coniug. III. 2. in Sext. et Conc. Trid. l. c.; Schmalzgr. l. III. t. 3. n. 39. 40.; Scherer l. c. p. 400.

Omnes utriusque sexus religiosi etiam conversi laici, novitii (80) *tertiarii ordinis S. Franc. et S. Dom., saltem si habitum religiosum gestent et in communitate vivant, socii quoque congregationum religiosarum, dummodo illae ab Ecclesia aliqua ratione sint approbatae neque mero privato consilio coadunatae* (81).

b) Excluduntur vero a privilegio canonis:

Clerici omnes saltem realiter degradati (82), *coniugati non deferentes habitum et tonsuram clericalem nec alicuius ecclesiae servitio ab Episcopo deputati* (83), *bigami* bigamia vera aut interpretativa, si in ordinibus *minoribus* fuerint constituti (84).

Clerici *minorum* ordinum, qui dimissis habitu et tonsura clericali *arma militaria* portant aut aliis negotiis saecularibus sese immiscunt atque ter nominatim et specialiter moniti non resipiscunt (85).

Clerici *quicumque*, si habitu et tonsura clericali dimissis (86) sese enormitatibus v. g. assassiniis, seditionibus, latrociniiis immiscunt, vel generatim ea delicta committunt, quibus ipso iure privatio omnium privilegiorum clericalium est statuta (87).

Clerici ioculatores, goliardi, bufones post *trinam* Episcopi admonitionem non resipiscunt.

(80) Cfr. c. 29. C. XVII. q. 4.; cap. 38. X. de sent. exc. V. 39.; cap. 21. § 1. de sent. exc. V. 11. in Sext.

(81) *Schmalzgr.* l. V. t. 39. n. 219.; *Lehmkuhl*, Theol. mor. vol. II. n. 944.; *Scherer* l. c. t. I. p. 396. not. 12.

(82) Cap. 2. de poenis V. 9. in Sext.; *Thesaurus* l. c. P. I. cap. 27.; *Kober*, D. Depos. u. Degrad. p. 232. sq.; *Lega* l. c. t. III. p. 258. sq.; *Hollweck* l. c. §§ 92. 93. Qua in re omnes doctores conveniunt per degradationem *actualem* vel *realem* omnia privilegia clericalia etiam canonis amitti; at *Thesaurus* l. c.; *Hollweck* l. c. alique iam ipsi degradationi *verbali* eandem vim tribuunt, v. g. si haereticus in contumaciam condemnatur et verbaliter degradatur.

(83) Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 6. de ref. iunct. declar. S. C. Im. 20. Sept. 1860. l. c.

(84) Cap. unic. de bigam. l. 12. in Sext.; cap. unic. de cleric. coniug. III. 2. in Sext.

(85) Cap. 25. 45. X. de sent. excom. V. 39.; *Benedict.* XIV., De Synod. dioec. l. XII. cap. 2. l. V. cap. 2. n. 23.; at iuxta declarat. cit. S. C. Im. trina illa monitio ad amittenda privilegia clericalia in huiusmodi clericis *minoribus* non amplius requiritur.

(86) Cap. 14. 23. X. de sent. excom.; S. C. C. 16. Nov. 1843.; Act. S. Sed. vol. III. p. 444. sq. Cfr. quoque cap. unic. de homic. V. 4. in Sext.

(87) Cap. unic. de vit. III. l. in Sext.; *Benedict.* XIV. l. c. l. V. cap. 2. n. 2. 4.; *Thesaurus* l. c. P. I. cap. 27.; *Hollweck* l. c. v. g. p. 250. sq.

Clerici publice exercentes officia lanionum, macellariorum, cauponum, si tertio moniti non desistant aut ea reassumant, coniugati quidem etiamsi habitum ferant, non coniugati vero, si eo dimisso ut laici incedant (88).

Imo ex Conc. Trid. Sess. VII. cap. 10. de ref. et Sess. XXIII. cap. 10. de ref. non arctati, qui tempore sedis episcopalis vacantis vi illegitimarum litterarum dimissoriarum ordinati sunt, si in *minoribus* ordinibus constituti fuerint, *nullo privilegio clericali* praesertim in criminalibus gaudent (89).

II. *Personae, quae excommunicationi* can. "*Si quis suad. diabolo* „ etiam post Pii IX. Const. "*Apost. Sed.* „ sunt *obnoxiae*.

a) *Illam incurrunt omnes et singuli fideles utriusque sexus* quavis auctoritate fulgentes violentas manus suadente diabolo iniicientes in clericos vel utriusque sexus monachos (90).

b) At hac excommunicatione non obstringuntur *impuberes* etiam doli capaces (91), *mandantes, consentientes, consulentes, rati habentes, non impediētes*. Nam Const. "*Apost. Sed.* „ solummodo inserta sunt verba textus Concil. Lateranensis II. non interpretationis *extensivae* iuris Decretalium. Porro in eadem Const. n. V. inter excom. speciali modo R. P. reservatas severiora illa verba de mandantibus etc. *expresse* adduntur, sed in cit. n. II. *huius* censurae plane *omittuntur*, ergo *privata auctoritate interpretum* non possunt addi (92), praesertim quoad consulentes, consentientes, rati habentes, non impediētes. Sane *ipse legislator* forte *lacunam* quandam legis de mandantibus per interpretationem *extensivam* convenienter explere poterit.

III. a) *Conditiones* quatuor ad excommunicationem can. "*Si quis suadente diabolo* „ *incurrendam* sunt *necessariae*; requiritur enim, ut habeatur

(88) Cap. unic. de vit. III. 1. in Clem.; *Schmalzgr.* I. III. t. 1. n. 45.

(89) *Scherer* I. c. t. I. § 71. V.; *Hollweck* I. c. § 148. not. 4.

(90) Cfr. c. 29. C. XVII. q. 2. = c. 15. Conc. Later. II. a. 1139.; Pii IX. Const. "*Apost. Sed.* „.

(91) Certe iure Decretalium impuberes, qui usum perfectum rationis habuerunt, huic censurae fuerunt subiecti. Cfr. cap. 6. 60. X. de sent. exc. At impuberes cum in cit. Const. "*Apost. Sed.* „ cit. n. II. non amplius commemorentur, istam censuram non incurrunt. Ita tenent: *D'Annibale*. Comm. in Const. "*Apost. Sed.* „ n. 111.; *Bucceroni* I. c.; aliter sentiunt v. g. *Lehmkuhl* I. c.; *Hollweck* I. c. § 148.

(92) Eandem sententiam tenent: *D'Annibale* I. c. n. 111. not. 29., *Bucceroni*, *Pennacchi*, *Ballerini*; contrariam vero sequuntur *Lehmkuhl* I. c. n. 945., *Avanzini* alique v. g. *Scherer* I. c. § 71. not. 17.

iniec*ti*o *manuum* i. e. actio exterior et iniuriosa in Personam clerici, quae *factis*, non *verbis* sit, sive in corpus sive in libertatem sive in dignitatem;

violenta, non *casualis*, etsi forte aliqua ratione culpabilis, neque mere *moralis* v. g. coactio per vim praecepti;

suadente diabolo i. e. quae non requirit “*ausum temerarium* „ aut “*scientiam* „ excludentem vel ipsam ignorantiam crassam, sed sufficit illa, quae ex affectione animi laedendi clericum importat *peccatum grave*;

in clericum vel monachum utriusque sexus hoc privilegio actu praeditum, non in personas tantum illis coniunctas vel familiares (93).

b) Quare *excommunicationem* non incurrit, qui clericum percutiat ex ioco vel per errorem tanquam laicum (94), vel iustae correctionis causa iuxta ambitum potestatis suae (95), vel propter legitimam *defensionem* vitae vel *pudicitiae* (96), vel in continenti ex indignatione, quod illum invenerit cum percutientis uxore, matre, sorore vel filia, non cum aliis feminis turpiter agentem (97).

Verumtamen excommunicatio incurritur ab eo, qui clericum etiam *volentem* percutit. Nam huiusmodi percussio est iniuriosa *statui clericali*, in cuius favorem lex illa lata est, et isti favori sui status clericus particularis renuntiare nequit, imo in rigore iuris etiam ipse in poenam sui delicti *excommunicandus est* (98).

IV. a) *Absolutio* ab excommunicatione, quam quis ex violenta iniectione manuum in clericum incurrit, *Romano Pontifici* simpliciter est reservata. Attamen etiam vi Const. “*Apost. Sed.* „ illa reservatio absolutionis locum non habet in casibus et personis, de quibus iure communi vel privilegio permittitur, ut Episcopus vel alius absolvat (99).

(93) *Schmalzgr.* l. V. t. 39. n. 226. sq.

(94) Cap. 1. 4. X. de sent. excom.; *Schmalzgr.* l. c. n. 233. 234.

(95) Cap. 1. 10. 24. X. de sent. exc.; *Schmalzgr.* l. c. n. 235.; S. C. C. in caus. Callien. 10. Maii 1733. in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 332. n. 37.; Cap. 54. § 2. X. de sent. exc.; *Schmalzgr.* l. c. n. 240. sq.

(96) Cap. 3. 10. X. de sent. exc.; *Schmalzgr.* l. c. n. 236.

(97) Cap. 3. X. de sent. exc.; *Schmalzgr.* l. c. n. 237. sq.; *Hollweck* l. c. § 148. not. 3.

(98) Cap. 36. X. de sent. exc.; *Schmalzgr.* l. c. n. 225.; *Scherer* l. c. not. 13.

(99) Cfr. c. 29. C. XVII. q. 4.; cap. 5. 9. 13. 19. 26. iunct. cit. n. II. Const. - *Apost. Sed.* „; *Schmalzgr.* l. c. n. 245.; *Bucceroni* l. c.; *Scherer* l. c. § 71.

b) *Legatus a latere ab omni percussione sive publica sive occulta sive enormi* (atroci) v. g. per membri abscissionem sive *gravi* (media, medioeri) v. g. per inflictionem gravis vulneris sive *levi* v. g. per fustigationem in se graviter peccaminosam, sed vestigia non relinquentem, in *utroque* foro absolvere potest *quosvis* ad ipsum recurrentes *etiam* ex territorii *extra* suam provinciam sitis inde *a die*, quo Curiam Romanam *relinquit* usque *ad diem*, quo ex legatione rediens illam denuo ingreditur (100).

c) *Legatus* vero *missus* eandem habet potestatem absolventi, sed restrictam ad *eos*, qui sunt de provincia legationis suae, et *quandiu* in provincia illa existit (101).

d) *Legatus natus* nequaquam perfectiori quoad facultate absolventi, quam alii Ordinarii sive Episcopi loci, nisi ex speciali concessione Sedis Apostolicae ampliorem consecutus est potestatem (102).

e) *Episcopi* ex iure communi vi suae potestatis *ordinariae* subditos suos generaliter in *utroque* foro absolvere possunt ab excommunicatione contracta ob *levem* percussione clericici etiam publicam (103); excommunicationem vero propter alias percussiones scilicet *graves* vel *enormes* contractam tantum in casibus *occultae* percussione pro foro interno relaxare valent (104), exceptis iis casibus specialibus, in quibus ex iure communi vel ex particularibus facultatibus ipsorum potestas absolventi singulariter extensa est etiam ad publicas percussiones *graves* vel *enormes*.

Huiusmodi extensio potestatis ordinariae Episcoporum facta est quoad *impuberes* (105) (quatenus ex iure vigente opus sit), *moniales* (106) aliasque *feminas* cuiuscunque conditionis (107) vel aetatis (108), *personas*, quae non sunt *sui iuris*

(100) Arg. cap. 9. X. de off. leg. l. 30.; cap. 20. X. de sent. exc. V. 39.

(101) Cap. 9. X. de off. leg.; cap. 26. X. de excom.

(102) Cap. 9. X. de off. leg.; *Schmalzgr.* l. c. n. 245.

(103) Cap. 3. 17. X. de sent. exc. Cfr. quoque cap. 9. X. de vit. III. 1., vi cuius Episcopus clericos communiter viventes absolvere non prohibetur, dummodo percussio non sit enormis; item cap. 37. X. de sent. excom. percussio enormis a potestate absolventi Episcopi excipitur; *Hollweck* l. c. § 148. not. 6. 7.

(104) Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 6. de ref.; *Schmalzgr.* l. c. n. 245. 248. 262.

(105) Cap. 1. 58. 60. X. de sent. exc. Cfr. h. tit. not. 91.

(106) Cap. 33. X. de sent. exc.

(107) Cap. 6. 13. 58. X. de sent. exc.

(108) Cap. 6. 37. X. de sent. exc.

vel alias legitime *impeditas* sive in perpetuum sive ad tempus ab itinere ad Curiam Romani Pontificis (109). Qui percussores clericorum impedimento tantum temporali irretiti exceptis pueris, antequam ab Episcopo absolvantur, praestito iuramento promittere debent, quod impedimento cessante ad Sedem Apostolicam vel eius Legatum accedere velint mandata apostolica humiliter suscepiuri (110).

f) *Praelati regulares* etiam locales ex iure communi instructi sunt potestate absolvendi *suos subditos* religiosos, qui forte percutiant alium religiosum eiusdem monasterii vel ordinis religiosi, nisi percussio sit *enormis* (111). Quo in casu a Rom. Pontifice vel a Legato absolutio est petenda, nisi vi specialis privilegii etiam a Superioribus regularibus concedi possit.

Quodsi religiosus percutiat *religiosum alterius* monasterii vel potius alterius ordinis religiosi per proprium Superiorem regularem de consensu Superioris alterius ordinis est absolvendus; si vero manus iniiciat violentas in clericum *saecularem*, et percussio sit *gravis* vel *enormis*, Sedes Apostolica pro absolutionis gratia est adeunda; si tantum levis fuerit percussio, ab Episcopo absolvi debet, sed cum consensu Praelati regularis (112), si delinquens regularis sit exemptus. Non raro autem Praelati regulares ex specialibus privilegiis ampliore habent facultatem absolvendi (113).

g) Praeter Praelatos enumeratos nullus confessarius ab ista excommunicatione absolvere potest, nisi in articulo mortis aut ex speciali privilegio a Sede Apostolica sibi concesso nec postea revocato aut in casibus urgentioribus iuxta normas statutas a S. C. Inq. 23. Iun. 1886. 17. Iun. 1891. 19. Aug. 1891. 18. Iun. 1897. (114).

§ 4. DE IMMUNITATE PERSONALI CLERICORUM.

166. Notio et divisio. Immunitas ecclesiastica, quae in genere est *ius*, quo personae, res, loca Ecclesiae a *communi onere* eximuntur; manifeste dispescitur in *personalem*, *realem*, *loca-*

(109) Cap. 6. 13. 26. 58. X. de sent. exc.; *Hollweck* l. c. § 148. not. 9.

(110) Cap. 11. 13. 58. X. d. sent. exc.; *Schmalzgr.* l. c. n. 262.

(111) Cap. 2. 32. 50. X. d. sent. exc.

(112) Cap. 32. X. de sent. exc.; cap. 21. d. sent. exc. V. 11. in Sext.; *Schmalzgr.* l. c. n. 255. sq.

(113) *Lehmkuhl* l. c. n. 947.; *Bucceroni* l. c.

(114) *Schmalzgr.* l. c. n. 260. sq.; *Kober*, D. Kirchenb. p. 490. sq.; *D'Annibale*, Comment. n. 233. sq. 227. sq. 237.

lem (115). Quibus ex immunitatibus realibus et localibus spectant ad disputationem canonicam de *rebus temporalibus et sacris* libro tertio reservatam (116). Unice igitur, restat inquirere de immunitate *personali* (117), quae per se complectitur privilegium *canonis* et exemptionem a *legibus civilibus*, a *foro saeculari*, ab oneribus *personalibus*, a *tributis* ratione *personae* impositis.

Cum autem privilegium *canonis* iam sit explicatum, quaestio de exemptione clericorum a *legibus civilibus* suo tempore in propria sede materiae fuerit expedita, et universa disputatio de *foro privilegiato* clericorum melius amandetur ad lib. II. tit. 2. de foro compet., unice remanet hoc loco disputatione de immunitate ab *oneribus stricte personalibus* i. e. ab officiis vel servitiis saecularibus, sive publicis sive privatis, honorabilibus vel indifferentibus vel sordidis. Etenim inquisitio de immunitate clericorum a *tributis personalibus* pariter aptius unitur cum quaestione de immunitate *reali* Ecclesiae.

167. Notae historicae. Quandiu *primis saeculis* Ecclesia diris persecutionibus fuit subiecta, ab Imperatoribus Romanis immunitatem personalem suorum clericorum ex iuris civilis sanctione non est consecuta.

Quae res immutari coepta est, cum Constantinus M. religionem catholicam non solum toleraret, sed etiam beneficiis et privilegiis cumularet. Quibus indultis privilegiis etiam clerici catholici ad instar sacerdotum ethnicorum ab omni omnino munere sive onere personali per leges saeculares reliquis civibus imposito sunt liberati, ut divinis rebus inservirent (118).

Inde factum est, ut clerici eximerentur v. g. a servitio militari, a personalibus muneribus sordidis, a stricta obligatione suscipiendi magistratus civiles vel curam et tutelam (119).

(115) *Schmalzgr.* l. III. t. 49. n. 1. sq.; *Suarez*, Defensio fid. cath. l. IV. cap. 1.; *Cavagnis*, Inst. iur. eccl. publ. P. II. p. 63. sq.

(116) Lib. III. t. 49. X. de immunitate ecclesiar., coemeter. et rerum ad eas pertinentium.

(117) *Schmalzgr.* l. c. n. 9. sq.; *Suarez* l. c. n. 11.

(118) Constantin. M. 31. Oct. 313. Cfr. *Grashof* in Arch. f. k. K. t. 37. p. 256. sq., ubi vicissitudines et immutationes iuris Romani de immunitate clericorum fuse exponuntur; *Saegmueller*, Lehrb. d. k. K. p. 188. sq. 190. sq.

(119) Cfr. L. 1. 2. 7. 9. 10. 11. 13. 14. 24. 40. Cod. Theod. de Episc., eccles. et cler. XVI. 2.; L. 1. 2. cum authent. Frid. II. Cod. Iust. de Episc. l. 3.

Ecclesia vero, ne clerici forte curis saecularibus implicarentur, a statu clericali exclusit inferiores magistratus et servitio militari addictos aut curam et tutelam aliaque negotia saecularia exercentes (120).

Quae immunitas personalis clericorum inter populos quoque christianos medii aevi fuit admissa (121) et iure canonico constituta (122). Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 20. de ref. principibus saecularibus denuo commendavit: "*Ecclesiae et personarum ecclesiasticarum immunitatem Dei ordinatione et canonicis sanctionibus constitutam* „. Saeculis quoque subsequentibus immunitas personalis non penitus fuit sublata (123). At inde a revolutione gallica magis magisque legibus civilibus immunitas personalis clericorum praesertim quoad militare servitium coarctata est, neque defuerunt viri, qui propter progressum civilem postularent abrogationem personalis immunitatis clericorum. Quare optimo iure Pius IX. in hac materia errores proscripsit atque principia catholica denuo proclamavit (124).

168. Disciplina vicens. Etiam nunc (125) Ecclesia vindicat suis clericis immunitatem a *servitio militari* (126). Quae im-

(120) Cfr. c. 8. 9. Conc. Carthag. a. 345.-348.; *Hefele* l. c. t. I. p. 741.

(121) Authent. Frider. II. a. 1220. post L. 2. Cod. de Episc. I. 3.

(122) Cfr. c. 69. C. XII. q. 2. = c. 21. Conc. Tolet. III. a. 589.; cap. 2. 4. 7. X. de imm. III. 49.; cap. 4. de censib. III. 20. in Sext.; cap. 3. eod. III. 13. in Clem.

(123) *Nussi*, Convent. p. 168. sq.

(124) Syllab. Pii IX. prop. 30. 32.; *Cavagnis*, Inst. iur. publ. eccl. P. II. p. 63. sq., ubi inter extremas sententias de origine immunitatis ecclesiasticae recte viam mediam tenet atque argumenta extremarum sententiarum solide refutat. *Scherer* l. c. § 71. de origine immunitatis clericorum minus accurate disputat. Cfr. *Schmalzgr.* l. III. t. 49. n. 56. sq. et praesertim *Zallinger* l. II. t. 2. §§ 69. sq., ubi res haud raro a scriptoribus confusas accuratius distinguit; *Suarez*, Defensio fidei l. IV. cap. 2. (de immunitate clericorum et laicorum a potestate regum in causis *spiritualibus*), cap. 3. (de immunitate clericorum ab eadem potestate in causis *temporalibus*).

(125) Tempore medii aevi Ecclesia clericis ipsisque Episcopis ad arma promptioribus pariter militiam interdixit, at ministeria spiritualia in exercitu permisit. Cfr. c. 2. Conc. nation. German. a. 742.; c. 17. 18. 19. 20. C. XXIII. q. 8.; *Scherer* l. c. § 70. not. 22.; *Hefele* l. c. t. III. p. 626.; *Phillips* l. c. t. I. § 60. i. f. Cui prohibitioni non repugnavit capitulare Caroli M. (a. 805.-806.), quod condidit contra viros liberos, qui *non pietatis causa*, sed ut servitio militari sese subducerent, statum clericalem ingressi sunt.

(126) Syllab. Pii IX. prop. 32.; *Cavagnis* l. c. P. II. p. 233. sq.

munitas sese non solum extendit ad clericos in sacris ordinibus constitutos, qui statui clericali servitioque ecclesiastico iam in perpetuum et irrevocabiliter adscripti sunt, sed etiam ad illos, qui in seminariis ad ordines sacros cum approbatione et sub directione Ecclesiae vere et non fecte sese disponunt atque praeparant. Quare gubernia non pauca maiori minorive gradu iura Ecclesiae violant (127). Cfr. v. g. Leonis XIII. Epist. ad Card. Nina 27. Aug. 1878. de servitio militari clericorum in Italia.

Praeterea clerici omnino non sunt cogendi, ut suscipiant officia iuratorum (128), tutorum et curatorum (129) aliorumque officiorum saecularium, quae cum statu clericali non conveniunt vel in iure expresse clericis prohibita sunt (130). Quae leges Ecclesiae sunt adeo rationabiles et iustae, ut non pauci codices civiles usque ad nostram aetatem eosdem fere favores clericis saltem officio ecclesiastico fungentibus concedant.

§ 5. DE BENEFICIO COMPETENTIAE CLERICORUM.

(Lib. III. tit. 23. de solut.)

169. Notio. Ecclesia quemadmodum legibus latis *de titulo* (cfr. h. tom. II. supra n. 90. sq.) ordinationis clericis congruam sustentationem procurare studet, ne cum dedecore status clericalis mendicare cogantur, ita etiam clerico redditus sufficientes pro *dignitate* et exigentia sui status vel officii *conservare* studet, si forte infortunium quoddam superveniat. Id, quod fit beneficio competentiae clericis concesso, vi cuius in solvendis *debitis* ab actione et executione iudiciali ea pars reddituum alicuius clerici est immunis, quae ipsi ad honestam vitae sustentationem est necessaria (131). Quare huiusmodi beneficium competentiae iuribus *realibus* clericorum est adnumerandum.

(127) *Cavagnis* l. c. p. 235.; *Scherer* l. c. § 71. not. 46.

(128) *Scherer* l. c. not. 40. sq.; *Cavagnis* l. c. P. II. p. 395.

(129) Conc. prov. Urbinat. (a. 1859.) in Collect. Lac. t. VI. col. 52.: « *Nisi in casibus a iure permissis et ex Ordinarii venia* ».

(130) *Schmalzgr.* l. III. t. 49. n. 10. sq.; *Hinschius* l. c. t. V. p. 902. 978. i. f.

(131) Cap. 2. 4. X. de fideius. III. 22.; cap. 1. 2. et praesertim cap. 3. « *Odoardus* » X. de solutionib. III. 23.; *Fagnan.* in cit. cap. 3. « *Odoardus* »; *Santi* l. c. l. III. t. 22. n. 3. 34. t. 23. n. 3. sq. 7. sq.; *Arndts-Serafini*, Lehrb. d. Pand. § 225. not. 5.; *Scherer* l. c. § 71. not. 28. sq.; *Phillips* l. c. t. I. § 20 p. 664. sq.

170. Notae historicae. Privilegium competentiae clericorum ab antiquioribus canonistis (132) ut plurimum repetitur ex cap. 3. " *Odoardus* „ X. de solut. III. 23., unde etiam privilegium cap. " *Odoardus* „ nuncupatum est. At ex cit. cap. 3. X. de solut. clericus, qui debita in totum vel pro parte solvere non valeat, solummodo *excommunicari* nequit, et recepta prius ab eo *idonea* cautione, ut, si ad pinguiorem fortunam pervenerit, debita persolvat, adigendus est.

Nihilominus *in praxi* praesertim attenta consuetudine et aequitate canonica et analoga dispositione iuris Romani in favorem militum (133) ex illo capite non solum deducebatur immunitas *clericorum incapacium* ad solutionem debitorum ab *excommunicatione*, sed etiam ab *omnibus aliis* molestiis iudicialibus veluti ab incarceratione. Porro illa incapacitas optimo iure ita fuit limitata, ut clericus non esset cogendus *cedere* bonis ad honestam suam sustentationem *necessariis*: *cautio* vero *idonea* merito ita intellecta fuit, ut *iuratoria* sufficeret neque *pignoralitia* vel *fideiussoria* requireretur (134). Denique dubium existere non potuit, quin beneficium competentiae extenderetur ad redditus ex *titulo ordinationis* etiam patrimonii (135).

Clericus sive maior sive minor etiam mere tonsuratus saltem cum tonsura atque habitu clericali incedens (136), ut privilegio competentiae frueretur, ex praxi recepta vere et sine dolo debuit esse impotens ad solvendum in causa *civili* et *poenali*. Praeterea tenebatur *fateri* debitum atque insuper praestare idoneam *cautionem* iam supra commemoratam (137). Cui privilegio ob favorem publicum statui clericali concessio clericus *renuntiare* non potuit (138); at favorem privilegii

(132) *Gonzalez-Tellez* in cap. " *Odoardus* „; *Fagnanus* l. c.; *Schmalzgr.* l. III. t. 23. n. 32. sq.; at antiquissimi canonistae v. g. *Goffredus de Trano*, *Innoc. IV.*, *Hostiens.* silent.

(133) L. 6. pr. L. 18. Dig. de re iud. XLII. 1.; *Arndts-Serafini* l. c. et § 224.; *Scherer* l. c. not. 29.

(134) *Santi* l. c. n. 8. sq.; *Scherer* l. c.; summar. cap. 3. " *Odoardus* „.

(135) S. C. C. 5. Febr. 1604. et 15. Mart. 1652. in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 115. not. 26.

(136) *Benedict.* XIV., De Synod. dioec. l. XII. cap. 2. n. 1. 2. innixus decisionibus S. C. C. hoc privilegium latius extendit; at Pius IX. declaratione S. C. Immun. 20. Sept. 1860. clericis in sacris ordinibus non constitutis et ad instar laicorum incedentibus *omnia* privilegia clericalia negat. Cfr. Act. S. Sed. vol. III. p. 433.; supra h. tit. not. 78.

(137) *Schmalzgr.* l. c. n. 33. sq.

(138) *Scherer* l. c. not. 30. 31.; *Schmalzgr.* l. c. n. 38. sq. 37. Cfr. sin-

istius merito amisit, si conditiones praescriptas non servavit (139).

171. Disciplina vigens. Nunc passim huiusmodi causae clericorum de debitis contractis in foro *saeculari* discutuntur (140); inquirendum igitur est, quasnam limitationes ius *civile* generatim executioni contra debitores atque speciatim forte contra magistratus publicos constituerit. Etenim non raro certa redituum pars vel pensiones ex sese iam tenues ab executione sunt immunes. Nec desunt leges civiles, quae favores magistratibus civilibus hac in re concessos etiam ad clericos saltem officio ecclesiastico fungentes extendunt. Cum praeterea fere ubique in foro civili incarcerationio ob debita pro omnibus civibus sit abrogata, eodem favore etiam gaudent clerici (141).

172. Scholion. *De privatione privilegiorum clericalium.*

I. Privilegia, quae clericis ratione status tanquam favores publici de iure competunt, omnino *non acquiruntur* a clericis *minorum* ordinum, qui sede vacante infra annum a die vacationis cum litteris dimissoriis a Capitulo illegitime concessis ordinati fuerunt. Cfr. Conc. Trid. Sess. VII. cap. 10. de ref.

II. Privilegia clericalia saltem *limitantur*, si clerici minorum ordinum *nuptias* celebrant. Cum clerici coniugati minorum ordinum ex cap. 7. 9. X. de cleric. coniug. III. 3. *omni privilegio clericali* viderentur fuisse privati, Bonifacius VIII. cap. unic. de cleric. coniug. III. 2. in Sext. illum rigorem ita emollivit, ut clerici minores, qui cum unicis et virginibus contraxissent et tonsuram atque vestes deferrent clericales, tantum privilegium *canonis* et *fori* retinerent. Concilium Tridentinum Sess. XXIII. cap. 6. de ref. Constitutio nem Bonif. VIII. innovavit ea insuper adiecta conditione, ut

gularem praescriptionem pro Urbe a Paulo IV. datam, et a Pio IV. Const. « *Capientes* » 27. Oct. 1561. renovatam et in praxi non receptam de *viridi* birreto deferendo ab iis, qui petunt beneficium cap. « *Odoardus* ». Cfr. quoque Clem. VII. Const. « *Cum nuper* » 20. Iun. 1530. pro Statu pontif. de cap. « *Pervenit* » (2. X. de fideiuss. III. 22.) et cap. « *Odoardus* » (3. X. de solut. III. 23.).

(139) *Schmalzgr.* l. c. n. 38. sq.; *Hinschius* l. c. t. I. p. 127. sq.

(140) *Nussi*, *Conventiones* p. 197. sq. v. g. p. 201. art. 13. concord. austr., ubi expresse etiam causae *debitorum* a clericis contractorum ad iudices *saeculares* deferuntur.

(141) *Scherer* l. c. § 71.; *Vering*, *Lehrb.* d. k. K. § 78. n. 4.; *Hinschius* l. c. p. 128. sq. Cfr. v. g. ord. process. civ. in Germ. §§ 715. 749. 811. 850.

hi clerici coniugati alicuius *ecclesiae servitio* ab Episcopo essent deputati. Cfr. quoque eiusd. Sess. cap. 17. de ref.

III. Similiter altera *limitatio* a Conc. Trid. l. c. cap. 6. de ref. est inducta, scilicet quod is clericus *tonsuratus* aut etiam in *minoribus* ordinibus constitutus *fori privilegio non gaudeat*, nisi beneficium ecclesiasticum habeat, aut clericalem habitum et tonsuram deferens alicui ecclesiae ex mandato Episcopi inserviat vel in seminario clericorum aut in aliqua schola vel universitate de licentia Episcopi quasi in via ad maiores ordines suscipiendos versetur. Quod statutum Tridentinum ad amissionem **reliquorum privilegiorum clericalium** v. g. canonis non potuit extendi, si huiusmodi clericus minor illas condiciones praescriptas non servavit (142). At Pius IX. per *declarationem* S. C. Imm. 20. Sept. 1860. ius Tridentinum extendit ad *omnia privilegia clericalia* amittenda, si clericus in sacris ordinibus non constitutus *habitum clericalem dimisit* (143).

IV. Eadem privilegia per *renuntiationem* clericorum penitus *amitti* non possunt; nam ob *publicam* status clericalis dignitatem, non ad *privatum* commodum sunt concessa. Insuper obstat expressa iuris sanctio (144), qua isti renuntiationi omnis valor negatur.

V. *Ipsa iure omni privilegio clericali nudantur*

a) clerici *minorum* ordinum, qui bigami fiunt ex bigamia *vera* vel *interpretativa* v. g. ducendo secundum uxorem vel viduam, imo sub anathematis poena ferendae sententiae prohibentur deferre tonsuram vel habitum clericalem (145);

b) *degradati* saltem peracta *reali* degradatione, sive *clerici maiores* sive *minores* fuerint (146);

c) clerici *minores* sive in sacris ordinibus non constituti, qui habitum clericalem dimittunt (147);

(142) *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. XII. cap. 2. n. 1. 2.

(143) Act. S. Sed. vol. III. p. 433.; *D'Annibale* l. c. P. I. n. 100. not. 82. 83.; supra h. t. not. 78.

(144) Cap. 12. X. de for. comp. II. 2.; cap. 36. X. de sent. excom. V. 39.

(145) Cap. unic. de bigam. I. 12. in Sext.; *Schmalzgr.* I. V. t. 39. n. 218.

(146) Cap. 2. de poenis V. 9. in Sext.; Pontificale Rom. de ritu degradationis; *Suarez*, De cens. disp. 30. sect. 2. n. 7.; supra h. tit. not. 82.

(147) S. C. Imm. 20. Sept. 1860. in Act. S. Sed. t. III. p. 433. Quare quae in Act. S. Sed. l. c. p. 444. sq. et in decis. S. C. C. 16. Nov. 1843. continentur de clericis minoribus (cfr. quoque *Schmalzgr.* I. V. t. 39. n. 218.), etiam extra *Statum pontificium* non amplius sunt practici momenti. Cfr. supra h. tit. not. 78.; *Hollweck* l. c. § 227. not. 3.; *D'Annibale* l. c.; *Kober*, D. Deposit.

d) clerici etiam *maiorum* ordinum, qui sese ioculatores seu goliardos faciunt aut bufones, si per annum artem illam ignominiosam exercuerint, *ipso iure*: si autem tempore breviori et tertio moniti non resipuerunt, *carent omni privilegio clericali* (148);

e) clerici etiam *in sacris* constituti carnificum seu macellariorum aut tabernariorum officium publice et personaliter exercentes, si nominatim et tertio moniti, ut ab huiusmodi officiis intra convenientem terminum monentium ipsorum arbitrio moderandum desistant, et ipsa nullo unquam tempore reassumant, nihilominus ab his non destiterint, aut ipsa exercendo reassumpserint quodocunque, coniugati *omnino*, non coniugati vero *in rebus*, et si omnino incedant ut laici, in *personis* privilegium clericale, *quandiu* praemissis institerint, *eoipso* amittunt (149);

f) clerici *quicunque* etiam sacerdotes, si habitu clericali dimisso enormitatibus i. e. tyranniis, seditionibus, latrociniis, assassiniis aliisque enormibus criminibus sese immiscent (cfr. cap. 14. 23. X. de sent. excom. V. 39.; cap. 10. X. de iudic. II. 1.; cap. 1. X. de apost. V. 9.) atque saltem post *trina* monitionem incorrigibiles manent (cfr. cap. 25. 45. X. de sent. excom.), privilegio clericali (saltem canonis) privantur (150).

VI. Per *sententiam* quoque *ferendam* ob certa delicta patrata clerici omnibus privilegiis clericalibus *privari possunt* vel *ipso iure* privantur. Cfr. Conc. Rom. (a. 1725.) in Collect. Lac. t. I. col. 354. sq.

p. 171. sq.; *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. V. cap. 12. n. 1. 2. 3., ubi exponit ius *antiquum* (cfr. cap. 25. 45. X. de sent. exc.), vi cuius trina monitio specialis, non tantum generalis in Synodo dioecesana praemittenda fuit, antequam clericus minorum ordinum per sententiam *declararetur* excidisse privilegiis clericalibus.

(148) Cap. unic. de vit. III. 1. in Sext.; *Schmalzgr.* l. III. t. 1. n. 45. 47.

(149) Cap. 1. de vit. III. 1. in Clem.; *Schmalzgr.* l. c.; *Suarez*, De cens. disp. 22. sect. 1. n. 15. 16. Cfr. quoque cap. 16. X. de vit. et hon. III. 1.

(150) *Suarez* l. c. n. 8. sq.; *Schmalzgr.* l. V. t. 39. n. 218.; *D'Annibale* l. c.; *Hinschius* l. c. t. V. p. 583.

TITULUS IX.

DE VITA ET HONESTATE CLERICORUM (1).

(Lib. III. t. 1. de vit. et hon. cler., tit. 2. de cohab. cler. et mulier., t. 3. de cler. coniug., tit. 41. de celeb. missae.... et divin. off.) (2).

173. Fontes : Decret. Grat. c. 3. 23. sq. D. 23.; D. 33. 41. 44. sq. 86. 91. 92.; C. XII. q. 1.; C. XXI. q. 4.; c. 35. D. 5. de consecr. — Cpl. I. III. IV. V. I. III. de vit. et hon. cler. — Decretal. Greg. IX., Bonifac. VIII., Const. Clement. V., Extrav. con l. III. t. 1. de vit. et hon. cler. — Conc. Later. V. Leon. X. Const. « *Supernae dispositionis* » 5. Maii 1514. in Sess. IX. — Conc. Trid. Sess. XIV. prooem. et cap. 6. de ref., Sess. XXII. cap. 1. de ref., Sess. XXIII. cap. 4. 12. 13. 14. de ref., Sess. XXIV. cap. 12. 13. de ref., Sess. XXV. cap. 1. de ref. — Sixti V. Const. « *Cum sacrosanciam* » 9. Ian. 1589.; Benedict. XIII. Const. « *Catholicae Ecclesiae* » 2. Maii 1725.; Benedict. XIV. Const. « *Ubi primum* » 3. Dec. 1740. Cfr. *Sentis*, Decret. Clem. P. VIII. p. 28. — Collect. S. C. de Prop. F. n. 216. sq. n. 300. sq.; *Lingen et Reuss*, Causae select. S. C. C. n. 303. sq.; Act. S. Sed. vol. III. p. 412. vol. IV. p. 394.; *Martin*, Collectio docum. Conc. Vatie. p. 136. sq.; Collect. Lac. praesertim t. II. III. IV. V. VI.; Conc. plen. Amer. lat. (a. 1899.) n. 631. sq.; Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 192. sq.; Synod. prov. Ruth. (a. 1891.) p. 143. sq.; Instruct. Eystett. n. 563. sq.

Scriptores : Comment. iur. Decret. in h. t. — *Zech*, Hierarch. eccl. tit. 3. de vit. et hon. cler.; *Sanguineti* l. c. n. 202. sq.; *Phillips* l. c. t. I. §§ 61. sq.; *Scherer* l. c. §§ 77. 78.; *Bargilliat* l. c. n. 353. sq.; *Papp-Szilágyi*, Enchirid. iur. eccl. orient. cathol. p. 316. sq.; *Hinschius* l. c. t. I. § 17. sq. t. III. § 155. sq. t. V. p. 893. sq. — *De Grassis*, De effectibus clericatus; *Antonellus*, De iurib. et onerib. clericor.; *Boekhn*, De clero s. obligat., offic., benef. et iur. utriusque cleri; *Hollweck*, D. k. Strafg. §§ 127. sq. — *Ponsius*, De antiquitat. iur. can. p. 139. sq. (3).

Praenotiones.

174. I. Connexio materiae. Post explicata *communia iura clericorum*, quae in iure Decretalium per complures titulos diversorum librorum reperiuntur dispersa, ex ordine naturali et logico etiam in Institutionibus canonicis sapienter retento de communibus *obligationibus* clericorum est disserendum.

(1) Cod. I. 3. de Episc. v. g. L. 17.; Novell. 123. v. g. cap. 29. 36.

(2) Cfr. quoque alios titulos iur. Decretal. v. g. l. I. t. 37. de postulando; l. V. t. 24. de cleric. venat., t. 25. de cleric. percuss.

(3) Cfr. quoque de *obligationibus positivis* et *negativis* clericorum et beneficiariorum scriptores de theologia morali velut : *Bucceroni*, Inst. theol. mor. vol. II. p. 29. sq.; *D'Annibale*, Summola theol. mor. P. III. n. 62. sq. n. 145. sq.; *Lehmkuhl*, Theol. mor. vol. II. n. 609. sq.; *Ballerini-Palmieri*, Opus theol. mor. vol. IV. p. 249. sq.

Quare cum ex ordine legali complures tituli de obligationibus clericorum minus accurate in librum tertium (tit. 1. 2. 3. 50.) fuerint translati, haud abs re erit, si denuo in propriam sedem materiae restituantur, ne disputationes canonicae de iuribus et obligationibus clericorum intime connexae in plane diversos libros parum opportune distrahantur. Cfr. huius operis tom. I. n. 4. 56. Qui tituli de obligationibus communibus clericorum facile videntur posse reduci ad *duos*, ita ut in priore titulo disputetur potissimum de vita et honestate sive de *obligationibus positivis* clericorum, in altero de negotiis saecularibus clericis prohibitis sive de *obligationibus negativis* clericorum.

II. **Notiones.** Nomen *clericorum* licet in materia *odiosa* (cfr. R. I. 49. in Sext.) Episcopos (cfr. cap. 4. de sent. excom. V. 11. in Sext.) aliosque Praelatos ecclesiasticos et personas regulares non comprehendat, tamen in rubrica huius tituli sensu lato est accipiendum atque ad omnes clericos maiorum minorumque ordinum, beneficiatos, regulares utriusque sexus, tertiarios in communi viventes, eremitas sub obedientia Episcopi constitutos extenditur (4).

Vita et honestas si pro more loquendi latino accipiantur, nihil aliud significat quam *vitam honestam* (via et ratione uti = modo rationabili procedere); verbum autem *vitae* opponitur *doctrinae* et denotat *opera* fidei legique christianae conformia. Qua ratione intelligenda sunt illa veterum dicta: „*Doctrina sine vita* ecclesiasticum doctorem arrogantem reddit, *vita sine doctrina* inutilem facit „ sive „ Duo nobis necessaria sunt, *vita* scilicet et *doctrina*, alterum propter nos, alterum propter proximum „.

III. **Divisio.** Omissis subtilioribus distinctionibus rubricae honestas illa vitae clericorum apte *distingui* potest in honestatem *internam*, *externam*, *mixtam*.

Illam consistit in rectitudine *intentionis*, in statu gratiae sanctificantis animique puritate, in exercitio virtutum theologicarum et moralium. Quam provinciam moralistis et ascetis relinquimus (5); huiusmodi enim actus, quatenus sunt mere interni, obiectum legum ecclesiasticarum et scientiae canonicae non constituunt.

(4) Maschat h. t. n. 2.; Ferraris l. c. v. Clericus art. 1. n. 1. sq.

(5) Calthein, Moralphilosophie t. II. p. 4. sq. 45. sq.; script. cit. not. 3. h. tit.; Sanguinetti l. c. in font. n. 203.

Honestas *externa* habetur in decenti habitu corporis et opere exteriori- inculpabili. Verum honestas haud raro nequaquam absolvitur actu mere externo et inculpabili, sed actus quoque internus accedere debet, ut completa sit honestas velut in *devota* recitatione breviarii iure ecclesiastico praescripta. Huiusmodi actus honestatis externae et mixtae sunt obiectum quam maxime proprium legum ecclesiasticarum.

Quae leges ecclesiasticae commode ad duplicem speciem revocari possunt; aliae enim sunt *positivae*, quibus actus honestatis et virtutis clericis praescribuntur, aliae sunt *negativae*, quae eosdem ab actibus pravis et perversis *prohibent*. Prior illa species legum positivarum maxime continetur h. tit. de vita et honest. cler., altera autem species legum negativarum principaliter pertinet ad tit. 50. ne clerici etc.

IV. **Principia generalia.** Quodsi vita honesta etiam ab ipsis laicis requiratur, *clerici* pro perfectiori suo statu *ad maiorem* quoque honestatem et sanctitatem sunt vocati. Nam etiamsi *formaliter* vi ordinis vel officii exceptis Episcopis *in statu perfectionis* non sunt, tamen quo magis ad altiores gradus ascendunt et vitae quoque apostolicae dant operam, eo magis ad statum verae perfectionis *accedunt* atque vi suae ordinationis praesertim sacerdotalis saltem iam *inchoative* sunt constituti (6). Quantopere autem Ecclesia in suis clericis praesertim curae animarum adscriptis vitae honestatem urgeat et *inhonestam vitam*, detestetur, facile quis colliget ex prooem. decret. de ref. Sess. XIV. Conc. Trid. atque haud minus efficaciter ex illo statuto canonico, quod decreta Episcoporum circa correctionem clericorum appellatione interposita non suspendantur (7).

§ 1. DE HONESTATE EXTERNA CLERICORUM.

I. De vestitu et habitu externo clericorum.

175. Principia fundamentalia. Quamvis pro diversitate temporum et locorum varius semper fuerit habitus clericorum, tamen principia, quibus disciplina ecclesiastica innititur,

(6) S. Thomas, Summ. theol. II^a. II^{ae}. q. 84. sq.; Suarez, de relig. tract. VII. l. 1. cap. 15. cap. 17. n. 4.; Phillips l. c. t. I. § 61.

(7) Conc. Trid. sess. XXIII. cap. 5. de ref.; Benedict. XIV. Const. « Ad militantis » 30. Mart. 1742. §§ 25. 26.

mutationi non sunt obnoxia (8). Etenim habitus clericorum generatim *honestus* sit oportet (cfr. Conc. Trid. Sess. XXII. cap. 1. de ref.) atque proprio *congruens ordini* (cfr. cap. 2. h. t. in Clem.), ut per decentiam habitus extrinseci morum honestas ostendatur, denique *non laicalis* sit, sed vere *clericalis* iuxta ordinationem Ecclesiae (cfr. Conc. Trid. Sess. XIV. cap. 6. de ref.) atque a modis *mundanis* omnino alienus (9).

176. Notae historicae. (10) Primis fere quatuor vel quinque saeculis religionis christianae vestes, quibus clerici extra functiones sacras et liturgicas utebantur, a communibus laicorum vestibus ad summum *modestia* et *simplicitate* (11) *non forma* et *colore* speciali distinguebantur. Et profecto ipsa temporum ratio postulavit, ut clerici a laicis per habitum externum non secernerentur. Saevientibus enim persecutionibus ipsi sese tyrannis ad necem obiecissent, si manifesta signa clericatus etiam in vita communi retinuissent.

Qui mos procellis persecutionum sedatis non illico est mutatus. Nam vel ipse Coelestinus Papa in epistola data ad Narbonensem Episcopum a. 428. reprehendit morem, quo clerici pro *tunica* et *toga Romana monachorum vestes* affectabant. Inde autem a saeculo quinto et sexto clerici coeperunt gestare vestes peculiare, quibus a laicis discernebantur. Quae immutatio inducta est per barbarorum incursiones. Cum enim barbari, qui saeculo quarto et quinto Romanum imperium invaserant, vestibus *brevioris formae* uterentur, clerici cum iure Romano etiam *longiores vestes Romanas* retinuerunt. Qua constantia clericorum in servandis traditionibus antiquis, non studio rerum novarum discrimen inter habitum laicalem et clericalem paulatim ex saeculo sexto est introductum. Plurima Concilia provincialia istam praxim inculcarunt atque explicarunt (12). Id, quod solemnī quadam

(8) *Thomassin*. l. c. P. I. l. 2. cap. 52. n. 10.

(9) *Collect. Lac.* v. v. Clerici vel Sacerdos v. g. t. IV. v. Clerici n. 32. sq. (Conc. prov. Galliae); *Synod. Sciarf.* (a. 1888.) p. 204. sq. (de clericorum habitu).

(10) *Thomassin*. l. c. P. I. l. 2. cap. 43. sq.; *Benedict. XIV.*, Inst. eccles. 71., De Synod. dioec. l. XI. cap. 8.; *Kraus* l. c. t. II. p. 181. sq.; *Wilpert*, D. Gewandung der Christen; *Armellini*, Lezioni di archeologia crist. p. 419.; *Hinschius* l. c. t. V. p. 893. sq.

(11) Cfr. c. 45., qui adscribitur alicui Conc. Carthag. IV. a. 398. non existenti; *Hefele* l. c. t. II. p. 68. sq.

(12) Cfr. c. 20. Conc. Agath. a. 506. = c. 22. D. 23.; c. 5. Conc. Matisce. a. 581.; c. 7. Conc. plenar. German. a. 742.; c. 3. Conc. Roman. a. 743.

ratione factum est c. 16. Conc. Later. IV. (a. 1215.) = cap. 15. X. h. t. Quod decretum Conc. oecumenici mox ad compilationem authenticam Gregorii IX. translatum et a multis Conciliis provincialibus innovatum⁽¹³⁾ denuo in Clementinis (cap. 2. h. t.) fuit confirmatum, sed iustae immutationis v. g. quoad manicas pendulas habita est ratio.

Praxi et legibus Ecclesiae tandem effectum est, ut reprobatis non paucis abusibus et levitatibus vestis *longa et clausa* sive talaris, non diversorum nimisque splendidorum colorum fieret de iure habitus ordinarius clericorum. Inde ex fine saeculi decimi quinti atque multo magis ex saeculo decimo sexto etiam disertis verbis in statutis particularibus color *niger* habitus clericalis praescribitur (14). Concilium Tridentinum in iure antiquo quoad substantiam nihil immutavit, sed innovando et ampliando sanctiones Clementis V. Sess. XIV. cap. 6. de ref. prohibet, ne clerici vestes etiam publice deferant laicales; insuper personis ecclesiasticis l. c. nominatis praescribit, ut honestum habitum clericalem deferant illorum ordini et dignitati congruentem iuxta ipsius *Episcopi* ordinationem. Quam generalem Conc. Trid. sanctionem postea Sixtus V. Const. " *Cum sacrosanctam* ", 9. Ian. 1589. amplificavit et disertis verbis habitum *talarem* clericis praescripsit. Quae Constitutio Sixti V. cum interpretatione *usuali* aliquantulum benigniore quam littera legis sonat et citatum decretum Conc. Trid. constituunt normam, quam S. C. C. (Conc. Trid. in ed. *Richt.* p. 92.) et recentiora Concilia provincialia (cfr. Collect. Lac. l. c. in font.) sequuntur. A qua norma etiam in schemate Concilii Vaticani non est recessum. Cfr. *Martin* l. c. in font. p. 137.

177. Disciplina vigens. I. *Clerici in sacris ordinibus constituti vel beneficiati* semper tenentur gestare honestum habitum clericalem illorum ordini et dignitati congruentem iuxta *Episcopi* ordinationem et probatas locorum consuetudines (15). Sixtus V. cit. Const. " *Cum sacrosanctam* ", dispositionem Tridentinam extenderat etiam ad clericos participantes de pensionibus ecclesiasticis quibuscunque sub poena amissionis fructuum ipso iure incurrenda. At idem Rom. Pontifex Const.

(13) *Hefele* l. c. t. III. p. 36. 54. t. IV. p. 20. 23. t. V. p. 127.

(14) Const. synod. Eccl. Paris. a. 1495.; Conc. Mediol. I. (a. 1565.) c. 17. 23.

(15) Conc. Trid. Sess. XIV. cap. 6. de ref. cum decis. S. C. C. in ed. *Richt.* l. c.; cap. 2. h. t. in Clem.; *Benedict.* XIV., Inst. eccl. 21. 34. 71.; *Ferraris* l. c. v. Clericus art. 1. n. 26.; *Putzer* l. c. n. 167.

“ *Pastoralis* „ 31. Ianuar. 1589. rigorem prioris Const. temperavit et a poenis ibidem statutis exceptit clericos obtinentes pensionem vel fructus ecclesiasticorum honorum non excedentes valorem annuum *sexaginta ducatorum* auri de Camera nec non familiares Romani Pontificis inferioris familiae (16).

II. Clerici, qui sola prima *tonsura* vel ordinibus *minoribus* initiati sunt *nec beneficiati* existunt, ex iure communi ad gestandum habitum clericalem non tenentur nisi *causative*, i. e. si habitum clericalem gestare negligunt, ipso facto privilegiis clericalibus privantur. At procul dubio Episcopus etiam illis inferioribus clericis praescribere potest, ut *quandiu* statum clericalem non deserant, habitum quoque gestent clericalem. Quodsi clericus habitum dimissum sponte reasumat, id sine expressa licentia Episcopi facere potest simulque denuo privilegia clericalia consequitur, nisi fraudulenter hoc consilium cepisset v. g. ad declinandum forum iudicis saecularis (17).

III. Circa *formam* habitus clericalis Sixtus V. cit. Const. “ *Cum sacrosancam* „ praecepit, ut clerici, quibus incumbat obligatio gestandi habitum clericalem, uterentur *veste talari* sub poenis a Conc. Trid. incurrendis etiam nulla praevia admonitione. Quae ordinatio Sixti V. consuetudine probata illam accepit interpretationem, ut vestis talaris saltem in functionibus *sacris* et *publicis* requireretur, at extra illas functiones domi vel in deambulationibus et itineribus vestis quaedam brevior pro diversitate regionum usitata permetteretur (18).

Color vero vestium clericalium praesertim talaris ut plurimum saltem ex iure particulari in functionibus sacris *niger* sit oportet, licet extra functiones sacras etiam color quidam *subobscurus* iure particulari non raro permittatur (19).

Scholion. Circa usum collaris Romani (20), femoralium (21).

(16) Benedict. XIII. Const. “ *Cath. Ecclesiae* „ 2. Maii 1725.; Acta S. Sed. vol. IV. p. 378. sq.

(17) Cap. 2. h. t. in Clem.; Conc. Trid. Sess. XIV. cap. 6. de ref.; *Ferraris* l. c.; Benedict. XIV., De Synod. dioec. l. XII. cap. 3.

(18) Benedict. XIV., Inst. 34. 71., De Synod. dioec. l. XI. c. 8.; Collect. Lac. t. III. v. Sacerdos n. 61. sq. t. IV. V. v. Clerici n. 32. sq. t. V. v. Sacerdotes n. 45. sq. t. VI. v. Clerici n. 46. sq.; Instr. Eyst. n. 566.

(19) Benedict. XIV., De Synod. l. XI. cap. 8.; Collect. Lac. t. IV. col. 269. t. V. col. 199. 428. 910.

(20) Collect. Lac. t. V. col. 52.; Instr. Eyst. n. 567.

(21) Collect. Lac. t. V. col. 200. 909.

pilei, calceamentorum (22), cinguli, birreti, pallii, baculi leges dioecesis vel provinciae vel probatae consuetudines sunt attendendae. Prudenter quoque complures Episcopi clericis prohibuerunt vestes clericales commodare, ne forte alii personam clerici simularent, atque merito *laicis* etiam *religiosis* gestationem collaris Romani interdixerunt (23).

IV. *Annulus* iis tantum clericis permissus est, quibus competit ex officio dignitatis velut R. Pontifici, Cardinalibus, Episcopis, Abbatibus, Protonotariis, canonicis Ecclesiarum cathedralium, doctoribus theologiae et iuris canonici. Cfr. cap. 15. X. h. t. At intra Missam praeter Cardinales, Episcopos, Praelatos mitratos, Abbates, omnibus sacerdotibus etiam Abbatibus non benedictis, Protonotariis titularibus, doctoribus quibuscunque (24), dignitatibus et canonicis ecclesiarum cathedralium ex decretis S. R. C. 20. Nov. 1628. 22. Iun. 1630. 9. Mart. 1894. non obstante quacunque consuetudine gestatio annuli denuo est interdicta (25).

V. Clerici *arma* praesertim publice portare sine iusta et gravi causa v. g. in itinere periculoso ad propriam aliorumque defensionem iam ipsis legibus ecclesiasticis prohibentur (26). Nostra autem aetate, qua immunitas personalis clericorum ordinarie est sublata, clerici pariter *leges civiles* attendant necesse est. Quae leges non raro cavent, ne arma absque permissione *speciali* auctoritatis civilis in scriptis obtenta portentur; imo interdum ad certa arma (pistola) gestanda *specialissima* licentia est necessaria, cum in *generali* permissione portandi arma non contineatur (27).

VI. *Poenae* (28) in clericos et beneficiatos, qui externam

(22) Collect. Lac. t. VI. col. 754. 815. 779.

(23) Conc. Quicens. I. (a. 1863.) in Collect. Lac. t. VI. col. 403.; Conc. plen. Hibern. (a. 1875.) in Arch. f. k. K. t. 43. p. 62.

(24) Conc. Neogranat. (a. 1868.) in Collect. Lac. t. VI. col. 543.

(25) Decret. auth. C. S. R. n. 483. 536. 2907. 3061. 3580. 3821.; *Giraldi*, Expositio iur. pont. P. I. sect. 324. n. 5.; *Ferraris* l. c. v. Annulus n. 10. sq.; *Kraus* l. c. v. Ring.

(26) Cfr. c. 5. Conc. Matis. I. (a. 581.); c. 6. Conc. Metens. (a. 888.); c. 6. Conc. Remen. (a. 1049.); c. 7. Conc. Turon. (a. 1060.); cap. 2. X. h. t.; cap. 6. de sent. excom. V. 11. in Sext.; cap. 1. h. t. In Clem.; Collect. Lac. t. VI. col. 50. 51. t. III. col. 433.; *Ferraris* l. c. v. Arma; *Benedict.* XIV., De Synod. dioec. l. X. cap. 2. n. 3., ubi non probat decretum, quo Episcopus Meliten-sis poenae excommunicationis latae sententiae subiecit clericos occulte detinentes arma prohibita; *Scherer* l. c. t. I. p. 684.; *Hollweck* l. c. § 237.

(27) Cod. crimin. Ital. art. 464. 465. 466.

(28) *Thesaurus*, De poenis eccl. P. II. v. Habitum dimittentes; *Scherer* l. c. t. I. p. 383.; *Hinschius* l. c.

illam honestatem non servant, hae recenseri possunt. Impri-
mis Conc. Trid. Sess. XIV. cap. 6. de ref. innovando et am-
pliando cap. 2. h. t. in Clem. statuit, ut ecclesiasticae per-
sonae quantumcunque exemptae, quae aut in sacris fuerint
aut dignitates, personatus, officia aut beneficia ecclesiastica
qualiacunque obtinentes, si posteaquam ab Episcopo suo
etiam per edictum publicum moniti fuerint, honestum ha-
bitum clericalem iuxta Episcopi ordinationem non detulerint,
per suspensionem ab ordinibus ac officio et beneficio, necnon
si semel correpti, denuo in hoc deliquerint, etiam per priva-
tionem officiorum et beneficiorum coerceri possint et debeant.

Sixtus V. Const. " *Cum sacrosanctam* „ eosdem transgres-
sores decrevit cunctis dignitatibus, canonicatibus, beneficiis
simplicibus, pensionibus ipso facto privatos esse sine ulla
monitione, citatione, iudicis decreto aut ministerio. Quae
poenae postea Const. " *Pastoralis* „ eiusdem Sixti V. quoad
pensiones restrictae sunt, ut supra de pensionibus iam fuit
expositum. Denique Bened. XIII. Const. " *Catholicae Eccle-
siae* „ 2. Maii 1725. eam dedit ordinationis Sixti V. interpre-
tationem, quo huiusmodi transgressores ipso facto quidem
in conscientia fructus beneficii non faciant suos atque eosdem
restituere et fabricae ecclesiae applicare teneantur sublata vel
ipsi Poenitentiario Maiori condonandi facultate (29), sed non-
nisi iuris ordine servato per sententiam declaratoriam bene-
ficio sint privandi.

Tandem ex declaratione Pii IX. (30) 20. Sept. 1860. clerici
in sacris ordinibus non constituti, etiamsi beneficiati non
sunt, sed tantum initiati prima tonsura vel ordinibus mino-
ribus sive coelibes sive matrimonio iuncti, cum quoad ea,
quae sacrosanctum Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 6. de ref.
disposuit, diligenter non observaverint, privilegium fori amit-
tunt. Insuper ipso iure destituuntur omnibus clericorum pri-
vilegiis, ita ut tanquam personae mere laicae etiam in causis

(29) Quem rigorem postea Benedict. XIV. Const. " *Pastor bonus* „
13. Apr. 1744. § 25. temperavit atque Poenitentiario Maiori pro casibus *ocul-
tis* facultatem concessit condonandi fructus illegitime perceptos. Cfr. quo-
que *Bonix*, De parochia p. 371., ubi rigorem Sixti V. per benignas inter-
pretationes extenuare studet; *Hollweck* l. c. § 226. pariter in mitiores
sententias inclinat. Profecto disciplinae ecclesiasticae sufficienter est con-
sultum, si in praxi servetur ius Tridentinum; nam maior rigor Sixti V. et
Benedicti XIII. per contrariam consuetudinem videtur esse emollitus.

(30) Act. S. Sed. vol. III. p. 433. 443.; *Scherer* l. c. t. I. p. 383.; *Bar-
gilliat* l. c. n. 350.; supra h. tit. not. 78.

criminalibus et ad effectus poenales haberi debeant, quin iam nunc et deinceps *triplex* admonitio sive particularis declaratio ipsos in hanc poenam incidisse opus sit.

II. De tonsura et coma barbaque clericorum (31).

178. Principia fundamentalia. Quodsi clericis in universo habitu externo modestia est praescripta, illae praescriptiones ecclesiasticae merito etiam ad *comam* et *barbam* extenduntur. Facile enim clerici aut mores feminarum vel vanorum virorum cum dedecore status clericalis imitantur, aut neglectis legibus et probatis regionum moribus barbaro vel rustico modo incedentes iusto sese contemptui exponunt. Cfr. I. Corinth. XI. 14. Verumtamen apud clericos nequaquam aliquid illico obsoletum est habendum, eo quod a laicis illius regionis forte iam diu est derelictum. Imo si clerici a saecularibus formis in coma vel barba nutrienda *recedant*, id ipsorum statui singulari et a laicis distincto omnino convenit. Neque illud est omittendum, quod *tonsio capillorum* et gestatio tonsurae suas habeat symbolicas significationes. Cfr. c. 7. C. XII. q. 1. Denique in hac quoque re legitima varietate retenta unitati disciplinae et conformitati cum Ecclesia Romana est consulendum (32).

179. Notae historicae. I. Clerici usque ad saeculum quartum speciali *comae* forma a laicis non fuerunt distincti, prohibentur vero sacris canonibus, ne comam nimis nutrant et prolixam teneant (33). At vera quaedam *tonsura* clericorum in forma tempore medii aevi aut nostra aetate recepta in antiquissimis monumentis christianis non reperitur. Ita v. g. S. Petrus in antiquissima imagine apud S. Pudent. et S. Sabin. ordinarios habet capillos.

Quae praxis paulatim *ex saeculo quarto* immutari coepta est. Certe iam illo saeculo fuit mos monachorum perfecte tondendi comam, ut sese segregarent a mundo et contem-

(31) Pontificale Rom. P. III. De barba tondenda; *Benedict.* XIV., De Synod. dioec. l. XI. cap. 9., Inst. eccl. 34. § 4., Inst. eccl. 96.; *Ferraris* l. c. v. Coma ficticia; *Phillips* l. c. t. I. p. 697. sq.; *Thalhofer* in Arch. f. k. K. t. IX. p. 93. sq. (de barba clericor.); *Kraus* l. c. t. II. v. Tonsur; *Thomas-sin.* l. c. P. II. l. 1. p. 37. sq.

(32) Epist. Nunt. Apost. in Bavar. ad Archiep. Monac. 4. Maii 1863.

(33) Cap. 5. X. h. t. (ex can. Conc. Carthag. IV. a. 398. adscriptis); cap. 7. X. h. t. (ex Conc. Agath. a. 506.); *Kraus* l. c. t. II. p. 902.

ptibiles redderent (34). Item saltem in Africa clerici exeunte saeculo quarto et ineunte quinto coronam capillorum gestarunt (35), unde iam saeculo quinto dicebantur *coronati* (36). Hinc mirum non est, quod ex eodem saeculo quinto in picturis vel ipsi Apostoli cum tonsura reperiantur (37), et tonsura tanquam signum quoddam distinctivum inter clericos et laicos praescripta sit (38). Quae obligatio clericorum gestandi tonsuram in Conciliis provincialibus inde ex saeculo XI. frequenter inculcatur (39). Paulatim etiam illa praxis introducta est, ut saeculo decimo sexto v. g. in Concil. Mediolanensi a. 1575. clericis pro maiore minorive ordine etiam maior vel minor tonsura praescriberetur (40).

Denique nostra aetate penes clerum saecularem illa tonsurae forma in usu est, quam Concilium Toletanum IV. (a. 633.) c. 41. reprobavit.

II. Dubium existere nequit, quin Christus Dominus eiusque Apostoli pro more Hebraeorum aliorumque populorum orientalium *barbam* prolixam, non tonsam gestarint (41). At minime inde sequitur Ecclesiae pastores passim huiusmodi exemplum esse secutos. Etenim cum clerici in Ecclesia orientali morem orientalem gestandi barbam retinerent, et monachi quoque suas barbas haberent promissas in Ecclesia occidentali certe ex saeculo quarto et quinto magis magisque receptus est mos *barbam non nutriendi*, sed potius *tondendi* atque adeo radendi (42). Quare Photius saeculo nono clericis occidentalibus crimini vertit, quod barbas radere non abnuerent. Quod factum clerici occidentales non negant, sed legitimum esse ostendunt velut Ratramnus, monachus Corbeiensis, qui suadente Nicolao M. Graecorum exceptiones bene refutavit (43). Quae autem postea fuerit praxis in Ecclesia occidentali recepta, facile eruitur ex verbis Cardinalis Humberti, Legati Leonis IX. in civitate Constantinopolitana

(34) Thomassin. l. c. P. I. l. 2. cap. 37. n. 11. 12.

(35) Scherer l. c. t. I. p. 381.; Phillips l. c. t. I. § 34.

(36) L. 38. Cod. Theod. de Ep. XVI. 2. iunct. Gothofred. comment. in h. L. 38.

(37) Kraus l. c.

(38) Thomassin. l. c. cap. 37. sq.

(39) Thomassin. l. c. cap. 41.; Hefele l. c. t. V. p. 347. 419.

(40) Scherer l. c. p. 387.

(41) Kirchenlex. v. Bart.; Thalhoffer in Arch. f. k. K. l. c.

(42) Cap. 5. X. h. t.; Scherer l. c. p. 382.

(43) Hefele l. c. t. IV. p. 364. 776.

saeculo undecimo: "*Graeci capillos capitis ac barbam nutriendos eos, qui comas tondent et secundum institutionem Romanae Ecclesiae barbam radunt, in communionem non recipiunt* „. Gregorius VII. autem, cum clerus insulae Sardiniae pro more orientalium clericorum barbam gestare coepisset, acriter istum abusum reprehendit et Archiepiscopum Calaritanum coegit, "*ut quemadmodum totius Ecclesiae occidentalis clerus ab ipsis fidei christianae primordiis barbam radendi morem tenuit, ita et ipse.... Archiepiscopus raderet* „.

Quae praxis ipso iure Decretalium (cfr. cap. 7. X. h. t.) confirmata et iure quoque particulari inculcata (44) usque ad saeculum decimum sextum inviolabiliter fuit servata. At illo saeculo (45) paulatim gestatio barbae in clericis fuit tolerata. Frustra S. Carolus (a. 1576.) hortatus est clericos, ut derelicto more barbae gestandae "*in universa fere Italia ex abusu paucis ab annis* „ introducto iterum redirent ad barbirasium. Quod verba Sancti Caroli non effecerunt, id pruritus imitandi mores Ludovici XIV. praesertim ab anno 1680. denuo in praxim deduxit. Qui mos barbirasii observantia duorum saeculorum iterum corroboratus etiam in cit. epist. Nuntii Apost. ex mandato speciali Pii IX. approbatus et inculcatus est. Quod exemplum Episcopi etiam in Conciliis congregati secuti sunt (46).

180. Disciplina vigens. I. Ex disciplina nunc in Ecclesia vigente verba iuris Decretalium (cap. 4. 5. 7. X. h. t.), quod clerici *comam* non nutriant, ita intelligenda sunt, ut *clerici saeculares* a coma nimis *prolixa* et more *saeculari* studiose composita (47) abstinere et *tonsuram nunc usitatam gestare* (48) debeant. *Clerici autem regulares* pro diversitate ordinum religiosorum suas consuetudines praxi communi rigidiores laudabiliter retinent. Quod ut clerici praestent, a Superioribus ecclesiasticis nunc competentibus v. g. ab Episcopo vel Vicario generali (antiqua enim iurisdictio et praxis Archidia-

(44) *Thalhofer* l. c. p. 100.

(45) *Pierius*, Pro sacerdotum barba apologia (Rom. 1531.).

(46) V. g. Patres Conc. Westmonaster. IV. (a. 1873.); Conc. plen. Baltimor. II. a. 1866. Cfr. Collect. Lac. t. III. col. 548. sq. 442.

(47) *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. XI. cap. 9. n. 4.; Conc. prov. Galliae in Collect. Lac. t. IV. v. Clerici n. 38.

(48) Collect. Lac. v. Tonsura v. g. t. IV. l. c. n. 35. t. VI. v. Clerici n. 47.

coni cap. 7. X. h. t. contenta nunc est abrogata) poenis gravibus v. g. suspensionis adigi possunt (49).

II. *Caesaries sive coma ficta*, quae vulgo dicitur parrucea, omnibus clericis est interdicta (50); sed *extra* Missarum celebrationem *Episcopi* ex legitima causa clericis et sacerdotibus facultatem gestandi comam fictam concedere possunt. Quae facultas vel licentia nunc eo facilius concedi potest, cum antiquae illae comae fictae saeculo decimo octavo adhuc usitatae profecto a modestia clericali saepe fuerint prorsus alienae (51). Solus autem *Romanus Pontifex* sacerdoti *celebranti* vel *sacris ministris assistentibus* facultatem concedere valet gestandi comam fictam etiam modestam. Nam Missa a sacerdote eiusque ministris velato capite celebrari non potest; at qui gestat comam fictam, certe operto capite non celebrat Missam (52).

III. Clerici ritus *latini*, nisi in regionibus *orientalibus* sint constituti aut tacitum vel expressum privilegium (53) vel dispensationem Sedis Apostolicae obtinuerint, *barbam* decenter et integre *radere* tenentur (54).

§ 2. DE VIRTUTIBUS CLERICIS PRAESCRIPTIS.

181. Post absolutam disputationem de *externa* clericorum honestate non iam ex professo pro more non paucorum canonistarum antiquorum de *recta intentione* atque *animi puritate* (55) est disserendum. Huiusmodi enim disquisitio de

(49) Cap. 4. X. h. t.; *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. XI. cap. 9. n. 4.; Act. S. Sed. vol. XVI. p. 341. sq.

(50) S. C. C. in caus. Melphit. 8. Aug. 1722. in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 184. n. 12.; *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. c. et *Scherer* l. c. p. 382.

(51) *Benedict. XIV.*, l. c., Inst. eccl. 38. § 4. n. 14. sq., Inst. eccl. 96. n. 1. sq. 5. sq. 9. sq.; Instr. Eyst. n. 566.

(52) S. R. C. 4. Apr. 1699. in Decret. auth. n. 2027. iunct. n. 467. 1636.; *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. c., Inst. eccl. 34. 96. l. c.; *Santi* h. t. n. 37. Quodsi *Hollweck* l. c. § 226. not. 6. videtur putare, etiam *intra* Missam sufficere facultatem Ordinarii, id de iure *constituendo* sane attentione dignum est. Cfr. de pileolo missionariis Sinensibus a Paulo V. concesso atque etiam nunc permissio in celebratione Missae aliisque sacris functionibus: *Benedict. XIV.*, Inst. eccl. 96. n. 1. sq.; Collect. S. C. de Prop. F. n. 1205. 799. 809. 812.; Decret. auth. C. S. R. v. *Pileolus*.

(53) Clement. VII. Const. « *Religionis zelus* » 7. Iul. 1528. § 7., ubi omnibus sociis ordinis Capucinor. permittitur, ut « *barbam deferre* » possint.

(54) Cit. epist. Nunt. Apost. ad Arch. Monac.

(55) Instr. Eyst. n. 578. sq.; *Schmalzgr.* h. t. n. 1. sq. 12. sq.

rebus mere internis spectat ad moralistas et ascetas; singularis autem illa quaestio de *intentione recipiendi* suo tempore *ordines* maiores vel ordinem beneficio adnexum potius in propria sede materiae est tractanda (56), neque sufficiens est ratio in tractatu canonico generaliter disserendi de recta intentione clericorum. Quare de iis virtutum actibus *mixtis* disputandum remanet, qui *legibus ecclesiasticis positive praescripti* sunt (57). Quae disputatio ita videtur esse ordinanda, ut imprimis agatur de praescripto studio *pietatis* atque *moralisationis*, cui tanquam solido fundamento aedificium virtutis clericalis innititur. Cui disquisitioni subiungenda est explicatio statutorum clericorum de *tribus* principalibus virtutibus clericorum i. e. de *beneficentia*, *castitate*, *obedientia*, atque coronidis loco de *duplici* obligatione singulari clericorum maiorum et beneficiatorum recitandi *breviarium* et servandi *coelibatum*.

I. De pietate clericorum.

182. Inter pietatis exercitia, quae universi aedificii spiritualis solidum iaciunt fundamentum (58), *principem* locum occupant *exercitia spiritualia*. Quae exercitia spiritualia (59) ex iure communi nondum ubique clero sunt praescripta; attamen in schemate (60) pro Concilio Vaticano praeparato haec fere statuenda proponuntur: “ *Et quoniam in medio corrupti saeculi facile evenit, ut de mundano pulvere etiam religiosa corda sordescant, ad ecclesiastici vero ordinis dignita-*

(56) Schmalzgr. l. c. n. 1. sq.; Gasparri, De sacra ordinat. n. 650. sq.; Bucceroni l. c. vol. II. p. 51. sq.

(57) Suarez, De legib. l. III. cap. 12. 13. 14. lib. IV. cap. 11. 12. 13. (de potestate legifera Ecclesiae in materia cuiusque virtutis). Quibus in materiis Ecclesia quandoque fert *leges veras, sed imperfectas*, quibus *expressam sanctionem poenalem* non addit. Quae ommissio non impedit, quominus competens Superior in transgressores illarum legum *poenis arbitrariis* procedat. Praeterea qui modice examinat leges a Conciliis provincialibus ultimo saeculo pro clericis conditas, facile sibi persuadebit Episcopos nequaquam solummodo dedisse *monita vel leges mere poenales*. Cfr. v. g. Collect. Lac. t. V. col. 426. sq.

(58) Cfr. de orationis studio etiam clericorum: Suarez, De virt. et stat. relig. tract. IV. lib. 1. sq.; Collect. Lac. v. g. t. III. v. Sacerdotes n. 32. 33. t. IV. v. Clerici n. 14. sq. t. V. v. Sacerdotes n. 17. t. VI. v. Clerici n. 39. sq.; Martin, Collect. doc. Conc. Vatic. p. 136. sq. p. 202.

(59) Cfr. supra h. tom. II. n. 35.; Scherer l. c. t. I. p. 385.

(60) Martin l. c. p. 138. iunct. p. 148. sq.

tem et sanctimoniam retinendam ac fovendam pium spirituum exercitiorum institutum vel maxime conducat, omni studio curent Episcopi, ut Clerici praesertim parochi et confessarii singulis saltem trienniis vel quadrienniis certo dierum spatio in opportunum aliquem locum iisdem peragendis exercitiis secedant „.

Regularibus in iisdem schematis Concilio Vaticano propositis praecipitur, ut singulis annis per decem dies peragant exercitia spiritualia. Praeterea iisdem suadet, uti singulis mensibus diem recollectioni designent.

Quod iure communi nondum est praescriptum, id iure particulari in non paucis dioecesibus et ordinibus religiosorum tum quoad frequentiam v. g. singulis annis vel bienniis, tum quoad formam et dies et locum exercitiorum laudabiliter est statutum. Quae obligatio etiam poenis, paterna tamen admonitione praemissa, urgeri potest (61).

183. Quoad susceptionem sacramenti poenitentiae iure communi ultra generale mandatum de confessione annua omnibus fidelibus datum, clericis nova et specialis obligatio non est imposita, nisi excipias sacerdotem in peccato mortali constitutum atque ex necessitate ad celebrandam Missam adactum. Is enim si opportunitatem confessarii habeat, ex ipso iure divino a Concilio Tridentino Sess. XIII. cap. 7. declarato ad confessionem celebrationi Missae praemittendam omnino obligatur (62).

At Episcopi pro iure suo clericos tum maiorum tum minorum ordinum ad frequentiore confessionem sacramentalem stricto praecepto obligare possunt et de facto quoque haud raro obligarunt v. g. semel singulis hebdomadis aut semel vel bis in mense aut quater vel sexies in anno etiam addito praecepto de exhibendo testimonio peractae confessionis (63).

(61) S. C. C. 20. Sept. 1878. in Act. S. Sed. vol. XII. p. 609. sq.; Conc. plen. Amer. lat. (a. 1899.) n. 663. sq.; Collect. Lac. v. g. t. VI. col. 49. 200. 268. 815. t. III. p. 753.; Scherer l. c. t. I. p. 385. not. 52. 53.

(62) Prop. damn. ab Alex. VII. 18. Mart. 1666. n. 38. 59. apud Denzinger, Enchiridion n. 1009. 1010.; Schmalzgr. h. t. n. 18. 19.; Gasparri, De euchar. n. 440. sq. Cfr. de monachis et monialibus: Cap. 1. § 2. de stat. mon. III. 10. in Clem.; Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 10. de regul.

(63) Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 18. de ref. (de clericis in seminar.); Collect. Lac. t. VI. col. 442. 815. 52. 199. 227. 317. t. V. col. 23. 170. 421. t. IV. p. 989. 1067. t. III. col. 1047. 1211.; Martin l. c. p. 196. sq. (postulatum Episcopi de lege ferenda contra sacerdotes rarissime confitentes); Scherer l. c. p. 371.; Hinschius l. c. t. V. p. 897.

184. In usu sacramenti eucharistiae clericis nondum in sacris ordinibus constitutis praeter communionem paschalem lege generali omnibus fidelibus praescriptam nihil novi oneris ex iure communi est impositum. Concilium autem Tridentinum Sess. XXIII. cap. 13. de ref. diaconos et subdiaconos hisce verbis hortatur: "Sciant maxime decere, si saltem diebus dominicis et solemnibus, cum altari ministraverint, communionem perceperint „ Nunc praesertim attendendum est decretum S. C. C. 20. Dec. 1905. n. 7.

De presbyteris Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 14. de ref. decernit: "Curet Episcopus ut ii (i. e. presbyteri) saltem diebus dominicis et festis solemnibus, si autem curam habuerint animarum, tam frequenter, ul suo muneri satisfaciant, Missas celebrent „ Sacerdotes, qui ratione beneficii sibi concessi celebrare Missam tenentur, tum quoad applicationem tum quoad celebrationem Missae imprimis intentioni fundatorum satisfacere debent. Quodsi de speciali et expressa voluntate fundatoris non constat, iuxta ordinarias leges de foundationibus datas obligatio celebrandi et applicandi a sacerdote beneficiato est explenda. Omnes autem sacerdotes iuxta longe communioem et tutioem sententiam saltem *ter* vel *quater* in anno Missam celebrare tenentur (64).

Statuta particularia aut totidem verbis sanctiones Tridentinas repetunt aut easdem *ampliant* maiorique cum *rigore* urgent (65). Imo in casu necessitatis etiam sacerdotes simplices a proprio Ordinario *cogi* possunt, ut diebus festis sacrum faciant (66). Principium de sacra communione clericorum modo stabilitum etiam ad assistentiam in Missae sacrificio est extendendum. Quare clerici quoque satisfaciunt legibus Ecclesiae, si diebus dominicis et festis ex praecepto Missam celebrant vel audiunt. At *iure particulari* clericis (67) et praesertim regularibus (68) quotidiana assistentia in Missa vel eius celebratio imponitur vel recte saltem suadetur. Iusto quoque tempore clerici curent recipere *viaticum* aliaque ul-

(64) Cap. 9. X. de celebr. III. 41. iunct. decl. S. C. C. mens. Dec. 1669.; *Gury-Ballerini*, Theol. moral. t. II. n. 359. sq.; *Bucceroni* l. c. vol. II. p. 53. 65. sq.; *Wernz*, Jus Decretal. t. III. n. 534. sq.

(65) Conc. prov. Urbinat. (a. 1859.) in Collect. Lac. t. VI. col. 52.; *Hinschius* l. c. not. 3. 4.

(66) Benedict. XIV. Const. "Declarasti nobis" 16. Mart. 1746.; S. C. C. 18. Mart. 1578.; Act. S. Sed. vol. XIV. p. 409.; *D'Annibale* l. c. P. III. n. 163.

(67) Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 18. de ref.; Conc. prov. Urbinat. l. c.

(68) Arch. f. k. K. t. 54. p. 133.; *Hinschius* l. c. p. 896.

tima sacramenta, ne sua negligentia sibi gravissimum damnum inferant et populo fideli dent scandalum.

185. Scholion I. Alia pietatis exercitia velut meditatio, examen conscientiae, lectio spiritualis, visitatio SS. Sacramenti, recitatio rosarii B. V. Mariae clero saltem saeculari potius commendari quam praescribi solent (69).

186. Scholion II. Sacra officia a clericis digne sunt obeunda; quare proprius clericorum *locus* in Ecclesia est *presbyterium*, a quo *laici* et *feminae* tempore officiorum divinatorum excluduntur (70).

II. De temperantia clericorum.

187. Ecclesia praeter orationis studium praesertim *temperantiam* in cibo et potu cum *hospitalitate* coniunctam clericis praescribit (71). Clerici saltem saeculares cum specialibus legibus ieiunii et abstinenciae non sint subiecti, eodem iure, quo alii fideles in dioecesi reguntur, nisi forte favor quidam singularis laicis concessus ad clericos vel saltem ad certos regulares non sit extensus. Cfr. cap. 3. X. de observ. ieiun. III. 36. Multo magis Ecclesia clericis crapulam et ebrietatem (72) aliosque excessus affines (73) severe interdicat etiam sub poena suspensionis ferendae sententiae ab officio vel etiam a beneficio vel similibus poenis nunc usitatis et prudenti arbitrio Episcopi inflictis (74). Quare clerici, ut vel ipsum periculum intemperantiae facilius vitent et dignitati consulant status clericalis, ab ingressu in tabernas prohibentur, nisi agatur de casu *necessitatis* v. g. in itinere (75). Cum quoad *poenas* incurrendas non ubique vigeat eadem disciplina, maxime ius particulare est consulendum, quod

(69) Collect. Lac. t. III. v. Sacerdotes n. 32. sq. t. IV. v. Clerici n. 16. sq. t. VI. v. Sacerdotes n. 17. sq. v. Clerici n. 39. sq.

(70) Cap. 1. X. h. t.; c. 29. 30. D. II. de consecr.; S. R. C. 13. Mart. 1688.; Conc. Roman. (a. 1725.) tit. 28. cap. 4. Cfr. Collect. Lac. t. I. col. 108. 390.; Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 193.; *De Angelis* h. t. n. 2., cuius assertiones difficultatibus non carent.

(71) Cfr. c. 7. D. 41. (ex stat. ant. Eccl.); Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 1. 8. de ref.; Eyst. n. 570. 581.

(72) Cfr. c. 2. 3. 4. D. 44.; cap. 15. X. h. t.

(73) Cfr. c. 7. D. 44.; cap. 14. X. h. t.; cap. 9. X. de celebr. III. 41.; Conc. Trid. Sess. XXII. cap. 1. de ref.

(74) Cfr. c. 19. D. 35.; cap. 14. X. h. t.; Conc. Quir. (a. 1863.) in Collect. Lac. t. VI. col. 403.; Scherer l. c. p. 371.; Hinschius l. c. t. V. p. 663. 899.

(75) Cfr. c. 2. 4. D. 44.; cap. 15. X. h. t.; Collect. Lac. t. V. col. 53. 426.

contra clericos frequenter v. g. aliquoties in hebdomada vel quotidie mera edendi bibendique ratione cauponas ingredientes merito utitur maiore rigore. Praesertim prohibitio visitandi tabernas pro diversitate regionum legibus dioecesis vel legitimis consuetudinibus accuratius est circumscripta. Quae leges vel consuetudines omnino servandae sunt neque speciosis nominibus et praetextibus (casinos, caffè) elidendae (76).

III. De beneficentia clericorum.

188. Clerici nisi statum religiosum amplexi sint, ad paupertatem voto confirmatam minime obligantur. Quare vita quoque communis (77), quae sine voto paupertatis nonnisi difficulter institui et conservari potest, saltem clero saeculari ex obligatione non est imposita neque invitis imponi potest. Ubi autem omnibus difficultatibus superioris convenienter introduci potest et *sponte* suscipitur, multum est laudanda et commendanda (78). Ecclesia potius a suis clericis exigit, ut omnem inordinatum affectum in bona temporalia atque imprimis turpissimum *avaritiae* vitium fugientes beneficentia christiana ad usus pios excellant (79). Speciatim beneficiati obligantur, ut bona, quae subtracta congrua sustentatione ex redditibus mere beneficialibus supersunt, in causas pias vel eleemosynas elargiantur (80). Quae obligatio etiam in *testamento* mature et rite a clericis beneficiatis condendo omnino est attendenda (81).

(76) *Reiffenstuel* lib. III. t. 1. n. 53.; *Lehmkuhl* l. c. t. II. n. 616.; *Scherer* l. c. p. 375.; *Collect. Lac.* t. VI. v. Clerici n. 61.; *Instr. Eyst.* n. 570.; *Holweck* l. c. § 236.

(77) *Poñan*, De seminar, cler. p. 14. sq.; *Kirchenlex.* v. Canonica s. vita communis; *Holzhauser* († a. 1658.), Vita clericorum saecularium in communi viventium.

(78) Cfr. c. 2. 9. 16. (Pseudo-Isid.) C. XII. q. 1.; cap. 9. X. h. t.; *Act. S. Sed.* vol. II. p. 387. sq.; *Martin* l. c. p. 149. 175. 199. sq.; *Schmalzgr.* h. t. n. 44.; *Scherer* l. c. p. 384. sq.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 50. sq.

(79) Cfr. c. 12. 13. D. 45.; c. 8. 26. C. XII. q. 1.; c. 3. D. 22.; c. 21. C. VI. q. 1.; *Thomassin.* l. c. P. III. lib. 3. cap. 26. sq.

(80) *Conc. Trid.* Sess. XXV. cap. 1. de ref.; *Conc. Neogranat.* (a. 1868.) *Collect. Lac.* t. VI. col. 548.; *D'Annibale* l. c. P. III. n. 63.; *Ballerini-Palmieri* l. c. vol. IV. p. 321. sq.; *Lehmkuhl* l. c. vol. I. n. 898. sq. Cfr. quoque lib. III. tit. 25. de peculio clericor.; *Schmalzgr.* in h. t. 25. n. 1. sq. 17. sq.; *Benedit.* XIV., De Synod. dioec. l. VII. cap. 2.

(81) *Collect. Lac.* t. III. v. Sacerdotes n. 80. sq. t. IV. v. Clerici n. 98. 99. 91. sq.

Imprimis autem clerici liberales et benefici sint necesse est, ubicunque Ecclesia expressis verbis praescripsit, ut *gratis* suum ministerium exercerent. Quare cap. 10. X. h. t. et cap. 1. de sent. et re iud. II. 14. in Sext. statuitur, ut gratuito administretur iustitia in foro ecclesiastico, et ab acceptandis donis non permissis plane absteineatur. At aequae clerici ab inconsiderata munificentia et prodigalitate sint alieni, praesertim si ista liberalitas exerceatur per *debita cum levitate contracta* et summa iniuria non soluta (82).

IV. De castitate clericorum.

189. Clerici et beneficiati coelibes praesertim in *sacris* constituti continenter et *caste* vivere debent, imo etiam ita *caute*, ut sint extra omnem *suspicionem* incontinentiae (83). Qui vero secundum morem ritus orientalis aut propter minorem ordinem, in quo sunt tantum constituti, matrimonio legitime contracto uti possunt, castitatem saltem coniugalem sub graviore reatu observare tenentur. Cfr. cap. 13. X. h. t. Imo canones quidam Ecclesiae orientalis presbyteris coniugatis strictissimam imponunt obligationem sese ab usu matrimonii abstinendi, quoties ad s. altare celebrandae sacrae liturgiae causa accedere intendunt. Quodsi papadiam fidem coniugalem fregisse testibus fide dignis comprobetur, presbyter coniugatus non solum a commercio coniugali abstinere tenetur, sed etiam in perpetuum dimittere convenit; secus si nihilominus cum illa convixerit, ab omnibus functionibus sacris cessare debet (84).

Quoniam in virtute castitatis servanda imprimis curanda est efficax applicatio salutarium *mediorum* et sedula *fuga* periculorum (85), clerici servare debent leges ecclesiasticas

(82) Collect. Lac. t. VI. v. Clerici n. 97.; Conc. prov. Australiense II. (a. 1869.) in cit. Collect. Lac. t. III. col. 1080.

(83) Decret. Grat. Dist. 34.; cap. 13. X. h. t.; cfr. de castitate clericorum: Collect. Lac. v. g. t. III. v. Sacerdotes n. 49. sq. t. V. v. Sacerdotes n. 31. sq. t. VI. v. Clerici n. 27. sq.

(84) Conc. prov. Alba-Iul. (a. 1872.) p. 138. 140.

(85) Collect. Lac. I. c. Quibus mediis saltem antiquitus etiam illud adnumeratum est, ut clerici vitam quandam *communem* in eadem domo agerent tantum cum clericis aut cum solis viris. Cfr. c. 19. Conc. Turon. (a. 567.); c. 22. 23. 24. Conc. Tolet. IV. (a. 633.); Novell. Iust. 123. cap. 29. (a. 546.); supra h. tit. n. 188. de vita communi.

de prohibita cohabitatione cum mulieribus (86); item evitare tenentur frequens colloquium cum monialibus sine iusta et rationabili causa (87), denique etiam abstineant necesse est a visitatione theatrorum vel chorearum atque multo magis ab ipsa saltatione (88).

V. De obedientia canonica clericorum.

(*Lib. I. tit. 33. de maior. et obed.*) (89).

190. Principia fundamentalia. Cum clericis commendetur, ne iactantiae studio semetipsos extollant, suis Praelatis ecclesiasticis *debitam* obedientiam praebeant necesse est (90). Et profecto si iam laici suis praepositis ecclesiasticis et imprimis Romano Pontifici obedire tenentur (91), id maiori perfectione a clericis exigitur. Ipsi enim iam vi ordinationis ob *necessitatem* vel *utilitatem* Ecclesiae factae speciali modo ad eius servitium sunt vocati et obligati. Cfr. Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 4. 14. 16. de ref. Cui rationi accedit sollemnis *promissio* obedientiae in sacra ordinatione emissa (92), et haud raro specialis obedientiae sponsio etiam *iuramento* confirmata. Cfr. cap. 19. X. de V. S. V. 40. Denique si clericus *officium* ecclesiasticum suscepit, ex ipsa natura rei ad fidelem admini-

(86) L. III. t. 2. de cohabit. cleric. et mulier. X.; Collect. Lac. t. IV. v. Clerici n. 57. sq.

(87) Cap. 8. X. h. t.; cap. unic. de stat. regul. III. 16. in Sext.; Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 5. de reg.; *Ferraris* l. c. v. Moniales art. 6. n. 10. sq.; *Santi* h. t. n. 12.

(88) Cap. 12. 15. X. h. t.; Conc. Trid. Sess. XXII. cap. 1. de ref., Sess. XXIV. cap. 12. de ref.; *Benedict.* XIV., Inst. eccl. 37. 76.; *Scherer* l. c. p. 374 not. 50.

(89) Cfr. comment. iur. Decretal. in h. t. 33. v. g. *Schmalzgr.* vel *Pirhing*; *Phillips* l. c. t. II. § 80. p. 171.; *Scherer* l. c. t. I. p. 444. sq.; *Hinschius* l. c. t. III. p. 199. sq. Praeclare et fuse de hac materia agit *Claeys Bonnaert*, De canonica cleri saec. obedientia a. 1904.

(90) *Heiner*, D. kanon. Obed. p. 13. sq. 90. sq.; *Schneider* in Arch. f. k. K. t. 82. p. 290. sq.; *Saedt* ibidem t. 76. p. 41. sq.

(91) Cap. 1. de maior. et obed. l. 8. in Extrav. com. = Bonif. VIII. Const. - *Unam Sanctam* - a Leone X. confirmatam in Concilio Lateranensi V. Sess. XI. Const. « *Pastor aeternus* » 19. Dec. 1516.; Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 20. de ref. et contin. Sess. XXV. decr. de delectu cibor.

(92) Pontificale Rom. tit. de ordin. presbyt. iunct. Benedict. XIV. Const. « *Ex quo* » 14. Ian. 1747.

strationem officii iuxta intentionem et mandata Ecclesiae obligatur et saepe etiam *vi iuramenti* (93) tenetur (94).

191. Notae historicae. Obligatio obedientiae cum sit adeo evidenter a clericis requisita, statim primis saeculis in canonibus ecclesiasticis inculcatur (95). At *promissio* quaedam obedientiae canonicae a clericis etiam scripto data prima vice saeculo quinto reperitur (96). Saeculo autem septimo in Hispania nemo ad gradus ecclesiasticos assumptus est, nisi ante ordinationem et fidem catholicam profiteretur et sese regulis canonicis atque mandatis suorum Praelatorum obedientiam exhibiturum esse solemniter sponderet (97).

Episcopi (98) vero tempore consecrationis suae in manus consecratoris, qui ordinarie fuit Metropolitanus (cfr. cap. 13. X. de maior. I. 31.) obedientiam promiserunt, et si ab ipso Romano Pontifice vel ex speciali illius mandato consecrati fuerunt, Romano Pontifici obedientiam iurarunt (99). Ex saeculo nono Archiepiscopi quoque Romano Pontifici iuramentum obedientiae canonicae praestiterunt simulque professi sunt se suis Suffraganeis exhibituros esse adiutorium (100). Inde autem ex saeculo decimo tertio communi iure (101) et praxi statutum est, ut omnes Episcopi tempore consecrationis Romano Pontifici cum iuramento promitterent obedientiam.

Quae formula iuramenti usque ad aetatem Clementis VIII. nonnullas vicissitudines et modificationes subiit, sed post

(93) Scherer l. c. § 78. not. 68.; Phillips l. c. § 81. p. 184. sq.

(94) Cavagnis l. c. P. II. p. 27. de iuramento ab Episcopis guberniis civilibus praestando; Nussi l. c. p. 139. sq.; Vering l. c. § 61. n. IX. not. 11. sq. Cfr. quoque Conc. Tolet. XVI. (a. 693.) c. 8. 9. 10., ubi omnibus clericis et laicis fidelitas erga regem inculcatur atque contra coniurationes et perduellionem graves poenae statuuntur.

(95) Cfr. c. 38. 40. Apostol.; c. 8. Conc. Chalced. (a. 451.).

(96) Cap. 3. X. de maior. I. 33. = Leon. M. epist. (a. 446.); Claeys l. c. p. 22. sq.

(97) Conc. Tolet. XI. (a. 675.) c. 10. = c. 6. D. 23.

(98) Cfr. de praxi non approbata saeculo octavo et nono in Italia et Gallia exigendi in ordinatione obedientiam iuramento promissorio confirmatam: Muratori, Antiquitates italic. VI. 371. 412.; Capitul. Ludovici Pii c. 16. (a. 818.-819.); c. 13. Conc. Cabil. (a. 813.); Scherer l. c. p. 445.; Hinschius l. c.

(99) Thomassin. l. c. P. II. lib. 2. cap. 44. sq.; Bianchi, Della potestà e della polizia della chiesa t. V. p. 262. sq.; Hinschius l. c., ubi complures affert singulares interpretationes, quas non efficaciter probat; Phillips et Scherer l. c.

(100) Cfr. c. 4. D. 100.; cap. 4. X. de elect. I. 6.

(101) Cap. 13. X. de maior. I. 33.; cap. 5. X. de iur. II. 24.

novam illius revisionem a. 1596. factam usque ad nostram aetatem non iam est mutata. Solummodo interpretationes quaedam formulae ad meliorem intelligendam et modificationes particulares, ut odium ab Ecclesia catholica averteretur, postea secutae sunt (102).

Cum a Concilio Tridentino (103) introductae essent novae leges de *fidei professione*, cum illa etiam promissio obedientiae Romano Pontifici praestanda fuit coniuncta. Quae professio fidei et sponsio obedientiae postea a Pio IV. quoad *formam* accuratius est definita et quoad *personas* obligatas non leviter extensa; haud raro etiam ultra terminos iuris communis statutis particularibus fuit ampliata (104). Cui ampliationi praesertim illa accessit, quod etiam Episcopo sive Praelato ordinario speciali modo obedientia debita etiam *promissione* et *iuramento* esset confirmanda.

192. Disciplina vigens. I. *Subiectum*, cui ab omnibus clericis imprimis obedientia debetur, est *Romanus Pontifex* (105). *Legato* quoque vel delegato Sedis Apostolicae (106) vel *Metropolitae* (107) intra limites competentiae ab inferioribus clericis et Praelatis obedientia est praestanda.

Episcopo (108) *dioecesano* obediendum est in rebus ecclesiasticis ab omnibus clericis dioecesanis sive saecularibus sive regularibus, qui privilegio exemptionis non gaudent. Imo vel ipsi clerici saeculares et regulares exempti, ubicunque in casibus exceptis exemptio non habet locum, aut Episcopus tanquam delegatus Sedis Apostolicae etiam in exemptos clericos ex speciali potestate procedere potest, eidem obedire tenentur. Qua in re tamen illa intercedit differentia, quod clerici regulares etiam in *vim voti* obedientiae Romano Pontifici sint subiecti, Episcopo autem propter solam potestatem *iurisdictionis* in casibus exceptis debeant obedire, nisi

(102) *Phillips* l. c. p. 193. sq.; *Collect. Lac.* t. III. col. 108.; *Hinschius* l. c. p. 211.

(103) Sess. XXIV. cap. 1. 2. 12. de ref., Sess. XXV. cap. 2. de ref.

(104) *Wernz*, *Ius Decretal.* t. III. t. 1. §§ 2. 3.; *Scherer* l. c. p. 348.

(105) Cap. 1. 2. 3. de maior. l. 8. in Extrav. com.; cap. 5. X. de maior. et obed. l. 33.; Synod. prov. Ruth. (a. 1891.) p. 29., ubi iubet servare praxim ante presbyteratum emittendi *iuramentum fidelitatis* atque *obedientiae* Summo Pontifici tum Ordinario proprio; *Phillips* l. c. p. 173. sq.; *Hollweck* l. c. §§ 129. 26. 134. iunct. § 245.

(106) Cap. 11. X. de off. et pot. iud. deleg. l. 29.

(107) Cap. 9. 11. X. de off. iud. ord. l. 31.

(108) Cap. 2. 4. 6. 9. X. de maior. et obed.

Romanus Pontifex v. g. Episcopo specialiter dederit potestatem v. g. dimisso vel saecularizato regulari etiam *in vim voti obedientiae* praecipendi (109).

Cardinalibus debetur obedientia a clericis, quos in ecclesiis suis titularibus (110) sibi subiectos habent. Ibidem enim Cardinales obtinent iurisdictionem quasi episcopalem, quae nunc sane multum est *limitata*, sed penitus *abrogata non est*. Qua in re maxime attendenda est Innocentii XII. Const. "*Rom. Pontifex*" 17. Sept. 1692., qua illa subiectio clericorum in ecclesiis titularibus fuit *limitata* et melius circumscripta (111).

Denique *Clerici regulares* (cfr. cap. 10. X. de maior. I. 33.) suis Praelatis tum *in vim voti* obedientiae tum non raro etiam propter potestatem *iurisdictionis* sunt subiecti atque ad obedientiam praestandam obligati. Quodsi clerici regulares exerceant *curam animarum*, obedientia erga Episcopum et Praelatum regularem ordinanda est secundum sapientissimas sanctiones Benedicti XIV. Const. "*Firmandis*" 6. Nov. 1744. et Leonis XIII. Const. "*Romanos Pontifices*" 8. Maii 1881. (112).

Scholion. Si inter mandata diversorum Superiorum humanorum oriatur collisio, profecto in casu conflictus inter *leges ecclesiasticas* et *leges civiles* sine dubio *leges ecclesiasticae praevalent* iuxta normam definitam in Syllab. prop. 42. Si mandatum *Romani Pontificis* opponitur praecepto inferioris Praelati ecclesiastici, *Romano Pontifici* est obediendum. Cfr. cap. 2. de elect. I. 3. in Clem. At si Superiores ecclesiastici sint *aequales*, ex prioritatem mandati (cfr. R. I. 54. in Sext.) obligatio obedientiae videtur esse definienda, ut recte tenet Scherer l. c. p. 448. contra Phillips et Hinschius. Speciatim parochus regularis iuxta Benedict. XIV. Const. "*Firmandis*" §§ 10. 11. in quaestionibus *disciplinae religiosae* stare debet praeceptis Praelati regularis, quoad *curam animarum* Episcopo obediat necesse est (113).

(109) Bargilliat l. c. n. 12. sq.

(110) Cap. 11. X. de maior. et obed. I. 33.

(111) *De Angelis* l. c. t. I. P. II. p. 83.; Act. S. Sed. vol. XI. p. 511. sq.

(112) Martin, Collect. doc. Conc. Vatic. p. 194., ubi postulat Episcopi refertur contra exemptiones vigentes a iurisdictione Episcoporum; Victor de Buck S. I. impugnavit huiusmodi consilium et scripsit: De exemptione regularium conservanda (a. 1869.).

(113) Cap. 11. X. de off. iud. ordin. I. 31.; Phillips l. c. p. 178. sq.

II. *Subiecta*, quae ad obedientiam Romano Pontifici etiam cum iuramento promittendam obligantur, sunt imprimis *Cardinales* tempore promotionis suae, *Archiepiscopi* ante pallii receptionem, *Episcopi* intra ritum consecrationis suae, *Abbat*-*es* et *Praelati exempti* ante benedictionis abbatialis receptionem, denique omnes *personae ecclesiasticae*, quae *fidei professionem* iuxta formam a Pio IV. et Pio IX. approbatam sive ex iure communi sive ex iure particulari emittere tenentur. *Promissio obedientiae* Ordinario *sine iuramento* facienda ex iure communi in sola ordinatione presbyteri iuxta ritum Pontificalis Romani est praescripta (114).

At iure particulari interdum etiam aliis in casibus a presbyteris v. g. in investitura canonica parochorum cum solita professione fidei etiam Ordinario obedientia est promittenda. Neque quidquam obstat, quominus illa promissio iuramento confirmetur, aut saltem iungatur iuramentum de officio imposito fideliter explendo (115).

III. *Vis* atque *ambitus* illius promissionis obedientiae et iuramenti fidelitatis etiam in clericis refertur tantum ad res licitas et ecclesiasticas (116) praesertim illas, quae in formula *speciatim* exprimuntur (117). Quare huiusmodi iuramentum obedientiae nequaquam tempore medii aevi omnes Episcopos vel clericos constituit *vasallos* aut nostra aetate *cives* in imperio quodam politico Romani Pontificis (118). Praeterea obedientia canonica non habet vim *voti* religiosi, sed est promissio merae fidelitatis *homini* facta, ad quam accedit obligatio religionis, si *iuramento* sit confirmata.

Obedientia canonica, quam clericus vel beneficiatus suo Episcopo diocesano praestare tenetur, generatim in hoc consistit, ut ipsius legibus et praeceptis, sentiis et correptionibus, doctrinis et monitis prompte obsecundet (119). *Inter*

(114) Scherer l. c. p. 447. sq.; Hinschius l. c. t. V. p. 864. 891. sq.

(115) Cfr. quoque de obedientiae promissione a contumacibus clericis exigenda: c. 23. C. XXII. q. 5.; cap. 3. 10. X. de maior. I. 33.; cap. 5. X. de iureiur. II. 24.

(116) Cfr. c. 2. Conc. Bracar. (a. 572.) = c. 1. C. X. q. 3.; cap. 11. X. de off. et pot. iud. I. 29.; cap. 28. § 3. X. cod.; Phillips l. c. p. 176. sq.

(117) Cap. 4. X. de iureiur. II. 24. iunct. Pontificali Roman. tit. de consecr. electi in Ep., ubi reperitur forma iuram. Episcopi.

(118) Cap. 17. X. de simon. V. 3.; cap. 11. X. de R. I. V. 41., ubi absolute homagium pro rebus spiritualibus reprobat; Phillips l. c. p. 196. sq.

(119) Cap. 2. 4. 9. X. de maior.; Heiner l. c. p. 32. sq. Cfr. Claeys l. c. p. 31. sq.

alia (120) vigore promissae obedientiae canonicae praesertim etiam illud exigitur, ut clericus sine licentia sui Episcopi in aliam dioecesim non discedat derelicto servitio ecclesiae, cui in ordinatione addictus fuerat (121). Quare licentia ab Episcopo in forma legitima est danda et absque iusta causa denegari nequit (122).

Episcopus clericum dioecesanum, qui *certo loco* non est adscriptus, invitum retinere non potest, ne e sua dioecesi discedat et alibi parochiam accipiat (123); quodsi illum propter necessitatem omnino in dioecesi retinere vel ad illam revocare velit, id facere non prohibetur, dummodo eidem de *congrua* provideat (124).

Missionarii autem absque expressa licentia Praefecti missionis discedere nequeunt (125). Cum maxime illi clerici, qui nulli dioecesi vel monasterio stabiliter adscribuntur, ab obedientia canonica practice sint immunes, et *oves* dicantur *perditae sine pastore* (126), ideo unusquisque clericus suam habeat necesse est dioecesim vel societatem religiosam, cui sit inordinatus. Inde quoque facile intelligitur, quare excardinatio ex dioecesi (127) vel dimissio etiam voluntaria ex ordine religioso non privato relinquatur arbitrio, sed formis legitimis sit adstricta, nisi quis gravia incommoda et poenas in iure statutas subire velit (128).

(120) Benedict. XIV. cit. Const. " *Ex quo* "; *Bargilliat* l. c. n. 609.; *Scherer* l. c. p. 448. Quare nequaquam promissio obedientiae canonicae clericorum vel beneficiatorum ad solam illam obligationem *non discedendi* restringi potest, at etiam arbitrarie ab Episcopo non est extendenda.

(121) Benedict. XIV. cit. Const. " *Ex quo* " iunct. Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 16. et declar. S. C. C. in ed. *Richtl.* Conc. Trid. p. 207. sq. praesertim n. 4. 6 decis. in caus. Tinen. 15. Mart. 1625. et in caus. Reat. 26. Ian. 1833., unde deducitur etiam sacerdotes ad titulum patrimonii ob necessitatem vel utilitatem Ecclesiae ordinatos non habere absolutam libertatem discedendi.

(122) S. C. C. in caus. Segnen. 13. Sept. 1749. l. c. n. 2.

(123) S. C. C. in caus. Arimin. 5. Dec. 1574., in caus. Ferrar. 12. Iun. 1604. l. c. n. 3.

(124) S. C. C. in caus. cit. Reatin.; *Scherer* l. c. p. 449. sq.

(125) *Zitelli*, Apparatus p. 194.

(126) Cfr. c. 18. Conc. Roman. (a. 826.) = c. 1. D. 72.

(127) Cfr. de excardinatione e dioecesi: Caus. select. S. C. C. ed. *Lingen et Reuss* p. 147. sq.; Act. S. Sed. vol. XIII. p. 522. sq. vol. XVI. p. 534.; Arch. f. k. K. t. 33. p. 389. sq.; S. C. C. 20. Iul. 1898.; *Hofmann* in Act. theol. Oenipont. t. 24. p. 92. sq. (de excardinatione); supra h. tom. II. n. 28. III. e.

(128) Decret. S. C. Ep. et Reg. 4. Nov. 1892.

IV. *Cessat* (129) obligatio clericorum obediendi suis Prae-
latis ecclesiasticis, si illi suam potestatem sive per mortem
sive per liberam resignationem sive per iustam depositionem
sive per alios modos legitimos amittant (130). Quae cessatio
obedientiae profecto extendi nequit ad leges in perpetuum
datas; at certe *praecepta* ad solum tempus vitae imposita cum
morte Praelati expirant, nisi aliunde colligatur ipsorum per-
duratio, licet Superior praecipiens sit mortuus vel officium
amiserit (131). Porro eadem obligatio obedientiae clericorum
cessare potest, si quis sese auctoritati et iurisdictioni Praelati
legitime subducere valet. Profecto a iurisdictione Romani
Pontificis homines baptizati sese eximere non possunt; at per
transmigrationem legitimam in aliam dioecesim vel ingres-
sum in ordinem religiosum exemptum (132) clerici iurisdic-
tioni Episcopi dioecesani subducuntur et ab illius obedientia
eximuntur. A fortiori cessat subiectio erga Praelatum inferiore-
rem, si Romanus Pontifex sive ratione territorii sive ratione
personae exemptionem ab Ordinario loci concedat (133).

V. *Recursus* sive appellatio extraiudicialis contra gravia
et iniusta mandata proprii Praelati ecclesiastici ad superio-
rem iudicem in foro canonico clericis permittitur (134); at
poenae quoque in clericos inobedientes, quatenus in iure
certis delictis non iam sunt statutae, prudenti arbitrio com-
petentis Superioris ecclesiastici pro gradu contumaciae v. g.
etiam censurae sunt decernendae (135). Quodsi Superior eccle-
siasticus sufficienti potestate coercitiva in foro externo est de-
stitutus v. g. Vicarius foraneus, ad Episcopum res deferenda est.

VI. De recitatione officii divini sive breviarii per clericos.

193. Principia fundamentalia. Quodsi Ecclesia universis cle-
ricis privatum studium orationis vehementer commendat et
non raro specialia pietatis exercitia praescribit, sapienti con-

(129) Cfr. de *suspensione* mandati et obedientiae: Cap. 5. X. de re-
script. l. 3.

(130) *Santi* l. I. t. 33. n. 10. 11.

(131) *Wernz*, *Ius Decret.* t. I. n. 135.; *Lehmkuhl*, *Theolog. mor.* t. I. n. 72.

(132) *Benedict.* XIV. Const. " *Ex quo* ..

(133) Cap. 16. X. de maior. l. 33.; Leon. XIII. Const. " *Romanos Pon-
tifices* ..

(134) Cfr. lib. V. tit. 31. de excess. Praelat. X.; cap. 13. X. de maior.

(135) Cap. 2. 5. X. de maior.; Conc. plenar. Baltimor. III. (a. 1884.) n. 38.;
Phillips l. c. p. 180. sq.; *Scherer* l. c. p. 449.; *Hollweck* l. c.

silio clericis maioribus et beneficiatis committit *publicam orationem* (136) in persona Ecclesiae exercendam. Ecclesia enim est *Corpus Christi mysticum*, in quo omnes unum sumus in Christo, ideo etiam per modum unius societatis Deum colere debet. Quare quemadmodum nomine totius Ecclesiae semper et ubique unum offertur *sacrificium* eucharisticum, ita etiam tota Ecclesia nomine communi Deum *deprecetur* necesse est. Quae oratio Deo singulari ratione est accepta, quod Christo Domino offeratur ab Ecclesia, sponsa ipsius sancta semperque grata. Denique communis illa et publica oratio eo maiorem habet vim et efficaciam, quod preces publicae multum augeant devotionem et caritatem.

Qui praeclarus scopus orationis publicae ab Ecclesia aliter obtineri non potest, nisi per deputationem personarum, quae ex officio et nomine Ecclesiae publicam orationem exerceant. Quae deputatio Ecclesiae ad publicam orationem non est necessario ordo quidam clericalis. Hinc psalmistae in Ecclesia saltem occidentali non habuerunt proprium quendam *ordinem* minorem, sed simplex *officium* (137). Ecclesiae quoque est preces earumque formam, tempus, locum determinare, ut vera et perfecta habeatur oratio *publica*.

Dubitari autem non potest, quin clerici in sacris ordinibus constituti et beneficiati ecclesiastici aptissimae sint personae, quibus oratio publica committatur. Clerici enim maiorum ordinum vi ordinationis suae sunt *personae sacrae* et ad altaris ministerium sacrasque functiones deputatae: beneficiati autem sunt *magistratus publici*, per quos insigni modo Ecclesia repraesentatur. Praeterea iidem huiusmodi oratione publica obligationi orandi omnibus hominibus impositae insigni modo satisfaciunt simulque sibi et aliis praeclara comparant praesidia, quibus ad gravia sui status onera corroborantur atque in dies excitantur.

194. Notae historicae (138). Cultus novi testamenti quemadmodum quoad sacrificium eucharisticum in vetere testa-

(136) *S. Thomas*, Summa theol. IIa. IIae. q. 83. art. 12., P. III. q. 82. art. 6.; *Suarez*, De virt. et stat. relig. tract. IV. lib. 4.; *Thalhofer*, Handb. d. k. Liturgik t. II. p. 345. sq.; *Billot*, De sacram. Eccles. t. II. p. 212. (de suffragiis Ecclesiae); *Baeumer*, Gesch. d. Brev. p. 6. sq.

(137) *Suarez* l. c. cap. 9. n. 4. sq.; *Thalhofer* l. c. p. 346. sq.

(138) *Roskovány*, De coelibatu et breviario; *Bona*, De divina psalmodia; *Grancolas*, Commentarius historicus in Rom. Breviar.; Van der Stappen, Sacra liturgia; *Duchesne*, Origines du culte chrétien ch. 16.; *Thalhofer* l. c. p. 350. sq.; *Kirchenlex.* v. Brevier; *Kraus*, Real-Encykl. v. Gebet;

mento suos habuit typos, ita etiam officium divinum legis gratiae ante Christi adventum praeformationem quandam consecutum est. Nam in vetere quoque testamento certae horae diei ex ritu publico orationi fuerunt destinatae (139). Quare inde a temporibus Apostolorum hora tertia, sexta, nona diei precibus fundendis fuerunt statutae (140). Quibus orationibus accesserunt preces matutinae et vespertinae etiam communes, et praelucente exemplo Christi Domini, qui in oratione pernoctabat (cfr. Lucas VI. 12.), saltem ex saeculo quarto in coenobiis oratio quoque *nocturna* fuit introducta. Cui orationi nocturnae successit oratio *matutina* (*laudes*), et cum in monasterio Bethlemitico tempus inter orationem matutinam et preces horae tertiae videretur esse nimis longum, inserta est illa hora, quam nunc vocamus *primam*, ad instar secundae cuiusdam orationis matutinae (141). Circa idem fere tempus i. e. versus finem saeculi quarti completorium, ut locum teneret precum vespertinarum, a vespers fuit separatum. Quod completorium prima vice commemoratur in regula S. Benedicti (142). Qua ratione septem nostrae horae officii divini sive breviarii ortae sunt scilicet nocturnum cum laudibus, prima, tertia, sexta, nona, vesperae, completorium (143).

Quodsi *monachi* iam ex antiquis temporibus officium divinum publice recitarunt, etiam clerici saeculares saltem ex saeculo quinto ad *publicam* et *communem* psalmodiam fuerunt *obligati* (144). Saeculo autem sexto Imperator Iustinianus L. 42. § 10. Cod. de Episcopis I. 3. clericis hisce verbis officium psallendi inculcat! “ *Praeterea sancimas, ut omnes*

Thomassin. l. c. P. I. l. 2. c. 71. sq.; Batiffol, Histoire du Bréviaire (a. 1893.); Baeumer, Geschichte des Breviers (a. 1895.), cuius operis nunc prodiit versio gallica aucta et emendata per P. D. Reg. Biron O. S. B.: Histoire du Bréviaire.

(139) *Thalhofer* l. c. p. 354. sq.; *Baeumer* l. c. p. 14. sq.; *Schegg*, Bibl. Archaeol. p. 469. sq.

(140) Act. Ap. II. 15. III. 1. X. 9. 30.; *Tertull.*, De orat. cap. 25., De ieiun. cap. 10.; *Baeumer* l. c. p. 31. sq.

(141) *Cassianus* († c. a. 435.), De institutis coenobitar.; *Baeumer* l. c. p. 69. sq.

(142) *Thalhofer* l. c. p. 368.; *Baeumer* l. c. p. 162. sq.

(143) Cap. 1. X. de celebr. miss. III. 41. Cfr. de variis nominibus et partibus breviarii: *Thalhofer* l. c. p. 350. sq. p. 393. sq.; *Baeumer* l. c. p. 1. sq. 599. sq.

(144) Cfr. c. 14. Conc. Venetic. (Vannes) a. 465.; c. 9. D. 92. = cap. 63. Martini Brac. († a. 580.); c. 13. D. V. de cons. = c. 30. Conc. Agath. (a. 506.); *Baeumer* l. c. p. 162. sq. 220. sq.

clerici per singulas ecclesias constituti per se ipsos nocturnas et matutinas et vespertinas preces canant, ne ex sola ecclesiasticarum rerum consumptione clerici appareant, nomen quidem habentes clericorum, rem autem non implentes clerici circa ministerium domini Dei. Turpe enim est, pro ipsis scriptos, necessitate ipsis inducta canere. Si enim multi laicorum, ut suae animae consulant, ad sanctissimas ecclesias confluentes studiosos circa psalmodiam se ostendunt, quomodo indecens non fuerit, clericos ad id ordinatos non implere suum munus? ..

Quae obligatio psallendi in choro ex saeculo octavo maxime canonicis in communitate viventibus fuit propria (145). At minime ad illos solos publica officii divini recitatio fuit restricta (146), neque passim clerici, qui forte publicae recitationi officii divini interesse non poterant, a privata recitatione videntur fuisse penitus exempti (147). Dissoluta vita communi canonicorum et sublata magis magisque publica psalmodia extra ecclesias cathedrales, collegiatis et conventuales, mansit saltem obligatio clericorum *privatim* recitandi officium divinum (148). Cui immutationi etiam illam accessit, quod saltem ex saeculo decimo tertio debitum privatae recitationis ad solos clericos *maiorum ordinum et ad beneficiatos* esset limitatum. At concedendum est vim et ambitum huius obligationis in ipso iure *Decretalium* (149) et in non paucis Conciliis particularibus *medii aevi* nondum claris apertisque verbis definiri (150). Quare huiusmodi obligatio praesertim quoad clericos *in sacris constitutos*, qui iam *solo titulo sacri ordinis* absque ullo beneficio ad recitationem breviarii nunc tenentur, magis ex *consuetudine* (151) quam *scripta lege* paulatim est introducta.

(145) *Thalhofer* l. c. p. 381.; *Baeumer* l. c. p. 279. sq.

(146) Cap. 1. X. de celebr. III. 41. iunct. c. 2. D. 91.; c. 18. Conc. Turon. (a. 567.); c. 15. Conc. Clov. (a. 747.); c. 6. Conc. Coyac. (a. 1050.).

(147) *Thalhofer* l. c. p. 371.; *Baeumer* l. c. p. 158. not. 1.

(148) Synod. Londin. (a. 1213.); Synod. Trevir. (a. 1227.) c. 9.

(149) Cap. 9. X. de celebr. III. 41.; cap. 1. de celebr. III. 14. in Clem.

(150) Cfr. v. g. *Hefele* l. c. t. V. sq. in indic. v. Brevier. Qua in re praesertim Concilium apud Pennam fidelem (Pennatiel in Hispan.) a. 1302. cap. 1. manifeste declarat, clericos in *sacris ordinibus constitutos aut beneficium ecclesiasticum habentes* ad quotidianam recitationem horarum canonicarum obligari. Cfr. quoque *Renter*, Das Subdiakonat p. 122. .

(151) Cui argumento ex *consuetudine* petito tandem optimo iure insistent: *Snarez* l. c. t. IV. cap. 16.; *Benedict*. XIV. Const. „*Eo quavis* „ 4. Maii 1745. § 43., Inst. eccl. 24.; *Scherer* l. c. p. 386. not. 56.

Prima lex *scripta*, qua expresse et *universaliter* saltem *beneficiatis* obligatio recitandi horas canonicas non iam imponitur, sed potius novis poenis denuo inculcatur, sine dubio est Leon X. Const. “*Supernae*”, 5. Maii 1514. § 38. in Conc. Later. V. Sess. IX. publicata. Quod officium beneficiatorum Pius V., magnus ille reformator et restaurator sacrae psalmodiae, Const. “*Ex proximo*”, 20. Sept. 1571. iterum confirmavit atque declaravit, postquam Const. “*Quod a nobis*”, 9. Iulii 1568. usum breviarii Romani ex mente Concilii Tridentini Sess. XXV. i. f. universaliter praescripsit, salvis exceptionibus, quae privilegio apostolico aut praxi ducentorum annorum nitebantur (152). Inde a Pio V. novae leges universales de breviario a clericis et beneficiatis recitando non amplius fuerunt promulgatae (153). Inter *schemata* autem Concilio Vaticano proposita sub tit. *de vita et honestate clericorum* cap. 2. haec leguntur (154): “*Clerici cuiusvis ritus et nationis beneficiati vel sacris initiati ordinibus, quamvis nullum ecclesiasticum beneficium fuerint assecuti, meminerint se ad divinum officium integrum quotidie sive in ecclesia sive privatim recitandum sub gravis culpa reatu teneri*”. Quod schema si in legem universalem transiisset, profecto maiore quam hucusque claritate iure scripto obligationem vel ex solo titulo *ordinis sacri* sanxisset, sed etiam in Ecclesia orientali attenta praxi nunc de facto vigente (155) multum auxisset rigorem disciplinae.

195. Disciplina vicens. I. In *Ecclesia occidentali* tum clerici maiorum ordinum iam ex solo titulo *sacri ordinis* sponte suscepti (156), tum beneficiati etiam minorum ordinum ex

(152) Cfr. de diversis reformationibus breviarii Romani factis et de novis desideriiis et postulatis ad reformandum breviarium Romanum usque ad nostram aetatem expressis: *Baeumer* l. c. p. 383. sq. 410. sq.; *Thalhofer* l. c. p. 369. sq. 371. sq. 374. sq.; *Martin* l. c. p. 165. sq. 178. 190.; Act. theol. Oenipont. t. VIII. p. 289. sq.; Act. theolog. Tubing. t. 66. p. 451. sq.; *Scherer* l. c. p. 387.

(153) Cfr. tamen Benedict. XIV. cit. Const. “*Eo quamvis*” et Collect. Lac. t. II. col. 538.

(154) *Martin* l. c. p. 137.; Collect. Lac. t. VII. col. 844. 875. 881. 882.

(155) *Nilles* in Act. theol. Oenipont. t. VII. p. 188. sq. iunct. praxi collegii graeci in Urbe; Collect. Lac. l. c. col. 270. 514.; Conc. prov. Alba-Iul. (a. 1872.) p. 138.; Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 198. sq.; Synod. Alexandr. Copt. (a. 1898.) p. 61.: “*Ad officium divinum quotidie persolvendum tenentur omnes, qui in maioribus ordinibus sunt constituti*”.

(156) Cap. 9. X. de celebr. III. 41. iunct. consuetudini et allegationibus supra in notis historicis ex *Benedict. XIV.*, *Suaresio*, *Scherer* allatis; *Schmalzgr.* lib. III. t. 41. n. 54. 56.

titulo *beneficii ecclesiastici* (157) ad officium divinum iuxta formam ab Ecclesia approbatam (158) *per se, integre, quotidie* sive in ecclesia sive privatim, *reverenter, distincte, continue, devote, vocaliter recitandum obligantur* (159).

Clerici autem *orientalis Ecclesiae*, qui iuxta ritum suum in sacris ordinibus sunt constituti (160), in recitando breviario leges particulares inter ipsos vigentes observent necesse est (161), et donec aliter a Sede Apostolica statutum fuerit, "*sequantur praxim aliorum piorum sacerdotum illius regionis*" (162).

II. *Excusatur* clericus vel beneficiatus ab obligatione recitandi horas canonicas, si sit constitutus in impossibilitate physica vel morali aut occupatione urgenti pietatis vel caritatis causa necessario suscepta, utpote maioris momenti et cum recitatione breviarii incompatibili, omnino impediatur (163).

Dispensatione (164) quoque obligatio recitandi horas canonicas tolli potest, ad quam concedendam causa adeo gravis, quae ad excusationem per se sufficiat, minime requiritur. At Episcopi alique Praelati inferiores dispensationem proprie dictam hac in re dare nequeunt, nisi specialibus facultatibus a Sede Apostolica muniti sint. Quibus facultatibus valide et licite sine iusta causa uti non possunt (165). Solus Romanus Pontifex iure proprio dispensandi potestate pollet, et quamvis *valide* absque ulla causa dispensationem indulgere *possit*, tamen *de facto* illam per Secretariam Brevium vel per S. C. C. aliter concedere non solet, nisi ex iusta causa et facta substitutione aliarum precum (166).

(157) Conc. Later. V. l. c.; Pii V. Const. "*Ex proximo*".

(158) Pii V. Const. "*Quod a nobis*" de usu breviarii Romani; Bouix, De iure liturg. p. 190. sq. 271. sq.; Pii X. Const. "*Divino afflatu*" de novo Psalterii ordine adhibendo ut satisfiat obligationi divini officii.

(159) Cap. 1. 9. X. de celebr. III. 41.; cap. 1. eod. tit. III. 14. in Clem.; cit. schema Conc. Vatic.; scriptores de theologia morali v. g. *Lehmkuhl* l. c. vol. II. n. 620. sq.; item *Schmalzgr.* l. c. n. 86. sq.; *Putzer* l. c. n. 173.

(160) Synod. Mont. Liban. (a. 1736.) in Collect. Lac. t. II. col. 270. iunct. 514. col.

(161) Cit. Synod. Mont. Liban. et Collect. Lac. l. c. et col. 538.; *Papp-Szilágyi*, Enchiridion iur. Eccles. orient. cath. § 56.

(162) S. C. de Prop. F. apud *Nilles* l. c.; Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 198. sq.

(163) *Schmalzgr.* l. c. n. 89.

(164) *Schmalzgr.* l. c. n. 95.; *Putzer* l. c. n. 168.

(165) Cfr. facult., quae a S. C. de Prop. F. Episcopis concedi solent n. 18., et de praxi Syrorum: Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 199.

(166) Benedict. XIV. Const. "*Gravissimum*" 26. Nov. 1745. § 5.; S. C. C. 30. Aug. 1788. 10. Iunii 1848. apud *Lingen et Reuss* l. c. p. 155. sq.

III. *Poenae speciales contra clericos maiorum ordinum*, qui beneficio carent et horas canonicas culpabiliter recitare omitunt, in iure communi non sunt expressae. Quare huiusmodi clerici negligentes poenis prudenti arbitrio competentis Superioris ecclesiastici taxandis coerceri et ad officium explendum compelli debent (167).

At clerici (168) si *verum beneficium ecclesiasticum* (169) utiliter possideant (170) et recitationem horarum canonicarum per negligentiam graviter culpabilem sive ex parte sive totaliter omittant (171), etiam nunc incurrunt poenas a Concil. Later. V. l. c. § 38. statutas atque praesertim a Pio V. Const. "*Ex proximo* „ § 1. accuratius explicatas et auctas (172). Hinc quilibet clericus habens beneficium cum cura vel sine cura, si post sex menses ab obtento beneficio divinum officium non dicit, legitimo impedimento cessante beneficiorum suorum fructus non facit suos pro *rata* (173) omissionis *recitationis officii et temporis*, sed eos tanquam iniuste perceptos *ante omnem sententiam iudicalem etiam declaratorie* in fabricam huiusmodi beneficiorum vel pauperum eleemosynas erogare tenetur. Si vero ultra dictum tempus in simili negligentia contumaciter permanet, legitima monitione praecedente beneficio ipso *privetur*. Intelligitur autem officium omittere, *quoad hoc, ut beneficio privari possit*, qui per quindecim dies

(167) *Schmalzgr.* l. c. n. 96.; *Hollweck*, D. kirchl. Straf. p. 341. sq. § 287.

(168) *Schmalzgr.* l. c. n. 97. 98.; *Hollweck* l. c.

(169) Pii V. Const. "*Ex proximo* „ § 1. i. f.; *Schmalzgr.* l. c. n. 57. sq. 71. sq.; *Ballerini-Palmieri*, Opus theol. t. IV. p. 256. sq.

(170) *Schmalzgr.* l. c. n. 60. sq.; *Hollweck* l. c.

(171) *Schmalzgr.* l. c. n. 98.; *Lehmkuhl* l. c. n. 640., neque *sub hoc respectu* sententia *Suaresii* est ulla reprehensione digna. Cfr. *Scherer* l. c. p. 444. not. 52.

(172) *Schmalzgr.* l. c. n. 98.; *D'Annibale* l. c. n. 64. sq.

(173) Quod verbum Pius V. l. c. § 1. ita interpretatus est, ut, qui horas omnes canonicas uno vel pluribus diebus intermittat, omnes beneficii seu beneficiorum suorum fructus, qui illi vel illis diebus respondeant, si dividantur; qui vero matutinum tantum, dimidiam; qui ceteras omnes horas, aliam dimidiam; qui harum singulas, sextam partem fructuum eiusdem diei amittat. Quae verba Pii V. contra rigidiorē sententiam v. g. *Schmalzgr.* l. c. n. 98., *Suaresii* aliorumque ad fructus respondentes obligationi *recitationis* divini officii prudenti arbitrio boni viri taxandos merito restringuntur, si beneficiatus *praeter* recitationem breviori aliis quoque obligationibus suo *beneficio adnexis* satisfacere tenetur. Cfr. *D'Annibale* l. c. n. 94. not. 17. 18.

illud bis saltem non dixit, *Deo* tamen ultra praemissa red-
diturus rationem. Quae poena in habentibus plura beneficia
reiterabilis toties est, quoties contrafacere convincuntur.

VII. De coelibatu clericorum.

(*Lib. III. tit. 3. de clericis coniug.*) (174).

Praenotiones.

196. I. Notio. Si hoc loco de *coelibatu* clericorum et be-
neficiatorum disputamus, diversis verbis magisque nunc pro-
batis et receptis (175) eandem rem significamus atque ru-
brica h. t. 3.

Qui coelibatus si sensu stricto accipiatur, nequaquam est
tantum obligatio ex *lege divina* quibusvis hominibus *solutis*
imposita omnem incontinentiam vitandi et castitatem co-
lendi, *quandiu* in illo statu *libere* et *de facto* perseverant, sed
proxime est illa *obligatio*, quam clericus vel beneficiatus ha-
bet ex lege quadam ecclesiastica sibi imposita *abstinendi a*
matrimonio, aut si matrimonio iunctus sit, saltem ab illius
usu. Quam obligationem coelibatus S. Leo hisce verbis aptis-
sime describit: “*Et qui habent (uxores), sint tanquam non*
habentes, et qui non habent, permaneant singulares „ (176).

At ista obligatio *negativa* abstinendi a matrimonio aut
eius usu perfectissimum gradum coelibatus clericorum non
comprehendit (177). Is enim consistit in *positiva* obligatione
iure ecclesiastico certis clericis imposita servandi *perfectam*

(174) L. 42. 45. 48. Cod. de Episc. l. 3.; Novell. 6. cp. 5. 1.; Nov. 22.
cap. 42.; Nov. 123. cap. 1. 14.; Nov. 127. cp. 2. iunct. Leon. VI. Nov. 279. —
Decret. Grat. D. 27. 28. 31. 32. — Cpl. l. II. III. l. III. t. 3. de cler. coniug.;
cpl. V. l. III. t. 2. eod. — Decretal. Greg. IX. l. c. supra; Decretal. Bonif. VIII.
l. III. t. 2. eod. — Conc. Trid. Sess. XXII. cap. 6. 17. de ref., Sess. XXIV.
doctr. de sacr. matr. can. 9. 10.; Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 201. sq.; Synod.
Alex. Copt. (a. 1898.) p. 143. sq. — Comment. iur. Decretal. in cit. tit. 3. —
Suarez, De virt. et stat. relig. tract. VII. l. 9. cap. 13. sq.; *Zech*, Hierar-
chia eccl. tit. 4. de coelibatu clericorum; *Devoti* l. c. t. I. de iure person.
§§ 35. sq.; *Phillips* l. c. t. I. §§ 63. sq. — *Zaccaria*, Storia polemica del
celibato, Nuova giustific. del celib.; *Laurin*, Der Coelib. d. Geistlichen;
Schnitzer, Kath. Eher. p. 454. sq. — *Roskovány*, Coelib. et breviar.; *Kraus*,
Real-Encyklop. v. Coelibat; *Thomassin*. l. c. P. I. l. 2. cap. 60. sq.

(175) *Zech* l. c.; *Devoti* l. c.; *Phillips* l. c.; *Scherer* l. c. t. II. p. 387. 444.

(176) Cfr. e. 1. D. 32.; *Laurin* l. c. p. 13.

(177) Cfr. infra h. tit. n. 202. sq. de beneficiatis minorum ordinum.

castitatem vero voto confirmatam (178). Quae obligatio *positiva* coelibatus est causa et fundamentum perfectum *negativae* illius obligationis. Ecclesia autem ut istum effectum separationis clericorum a matrimoniis eo securius et efficacius consequeretur, legem suam certis clericis matrimonium *prohibentem* atque obligationem iuris *divini* ex *voto* ortam abstinendi a matrimonii celebratione munire potuit *irritante lege ecclesiastica*, qua matrimonium forte attentatum plane nullum et invalidum redderetur.

II. **Divisiones.** Pro diversis gradibus, quibus obligatio coelibatus clericis et beneficiatis imponitur, utiliter videtur esse *distinguenda* praxis Ecclesiae *occidentalis* a disciplina Ecclesiae *orientalis*. Porro secernenda est obligatio *non contrahendi* matrimonium ab obligatione *non utendi* matrimonio iam contracto, obligatio *absoluta* et *perpetua* coelibatus in clericis maiorum ordinum ab obligatione *conditionata* et *temporanea* in beneficiatis minorum ordinum. Praesertim vero distinguenda est obligatio coelibatus orta etiam ex *voto* perfectae castitatis ab obligatione, quae *sola lege ecclesiastica* sive absolute sive conditionate data inducitur.

I. De coelibatu clericorum maiorum ordinum.

197. **Principia fundamentalia.** I. Quodsi Ecclesia catholica generatim a clericis maioribus exigit, ut perfectum coelibatum servant, principale et inconcussum fundamentum huius disciplinae ecclesiasticae est certa et indubitata doctrina catholica de *honestate*, *possibilitate* atque etiam *praestantia* status coelibatus et *virginitatis*, si cum statu coniugali comparetur (179).

Quae doctrina catholica manifeste comprobatur ipso exemplo Christi Domini, Apostolorum, tot sanctorum Episcoporum et sacerdotum. Accedunt clara et aperta testimonia Christi Domini et Apostolorum atque declarationes totius Ecclesiae catholicae. Cfr. h. tit. n. 198. Denique eadem doctrina eruitur ex intrinseca natura coelibatus et virginitatis. Quo solido fundamento iacto procul dubio etiam *aliae* rationes Ecclesiam

(178) *Lehmkuhl* l. c. n. 618.; *Dilgskron* in *Analect. eccl.* (a. 1893.) t. I. p. 333. sq. (a. 1894.) t. II. p. 42. sq.; *Wernz*, *Ius Decretal.* t. IV. n. 393.

(179) Cone. Trid. Sess. XXIV. can. 9. de ref. matr.; *Palmieri*, De matrimonio. christ. p. 26. sq.; *Laurin* l. c. p. 27. sq. 42. sq. 183. sq.; *Phillips* l. c. § 63.; *Pohle*, *Lehrb. der Dogm.* t. III. p. 583. sq.

ad introducendum coelibatum moverunt, minime vero illa motiva Ecclesiae sunt tribuenda, quae ab acatholicis gratis sunt conficta (180).

II. Summa autem *convenientia* coelibatus clericorum nequit negari, si attendatur imprimis dignitas *sacerdoti* novi testamenti. Nequaquam enim *carnali generatione*, ut in veteri testamento, sed *spirituali vocatione* assumuntur sacerdotes novae legis. Porro ipsis incumbit celebratio *sacrificii eucharistici*, in quo victima immaculata Deo offertur. Quodsi iam in veteri testamento sacerdotes, dum in templo officiiis suis fungerentur, a matrimonio abstinuerunt, quanto magis virginitas sacerdotibus novi illius et purissimi sacrificii eucharistici convenit. Praeterea sacerdotibus commissa est *cura animarum*, *defensio iurium* Ecclesiae, aliaque *gravissima officia spiritualia*, quae sine magnis incommodis exerceri non possunt et a clericis coniugatis difficulter suscipiuntur. Denique si universus clerus esset coniugatus, facile via aperiretur ad *haereditariam* successionem in officiis Ecclesiae, ad *dilapidanda bona ecclesiastica* in favorem uxoris, prolis, consanguineorum atque ad *negligendos pauperes* Christi.

III. Denique si ab ipsis *hostibus* capiendum est *consilium*, coelibatus clericorum denuo omnibus catholicis praeclare commendatur. Qui enim impugnant coelibatum, vero odio in Ecclesiam catholicam agitantur, miseris et futilibus utuntur argumentis et a calumniis et iniuriis non refugiant.

198. Notae historicae (181). I. Christus Dominus et suo exemplo et solemni doctrina castitatis perfectae servandae consilium dedit (182). Quod consilium S. Paulus et ipse prompta voluntate est secutus et aliis christianis, ut eiusdem consilii sectatores essent, mira facundia suasit. Cfr. I. Corinth. VII. 7. 25. sq. Quare mirum non est, quod vocationem Christi ad statum virginitatis praesertim ii viri secuti sint, qui *ex officio legationem* Christi et opus Apostolorum continuant i. e. *clerici*. Inde autem inferri nequit primis temporibus religionis christianae viros matrimonio iunctos fuisse a clero exclusos, dummodo iidem fuerint unius uxoris mariti. Cfr. I. Ti-

(180) *Hinschius* l. c. t. I. p. 153. aliique v. g. *Holzendorff*, *Schulte*, quorum refutationem habes apud *Laurin* l. c. p. 183. sq.

(181) *Laurin* l. c. p. 63. sq. 116. sq.; *Scherer* l. c. p. 388. sq.; *Philips* l. c. § 64.; *Zaccaria* l. c.; *Thomassin* l. c.; *Funk*, *Kircheng.* Abh. t. I. p. 121. sq.

(182) *Matth.* I. 18. sq. XIX. 1. sq. 10. sq.; *Luc.* I. 26. sq.

moth. III. 2.; Tit. I. 6. Tot enim viri coelibes, quot ad ministerium ecclesiasticum requirebantur, non sunt reperti, atque leges Romanae contra coelibatum et orbitatem non leve fuerunt impedimentum (183). Quare clerici coniugati, qui aetate iam provecia ad clerum fuerunt assumpti, ex *laudabili more et consuetudine* inde ab aetate Apostolorum ab usu matrimonii abstinuerunt. Quo sensu facile admittitur coelibatum esse *institutionem* quandam apostolicam (184).

At certis et concludentibus argumentis hucusque non est probatum *generali et expressa lege* ab ipsis Apostolis (185) lata *eisdem clericis coniugatos* ad eandem abstinentiam illico *stricto iure* fuisse obligatos (186). Illud autem certum est, quod ex consuetudine vim *verae legis* habente iam saeculo quarto in Ecclesia occidentali diu ante Siricium Papam clerici coniugati maiorum ordinum ab usu matrimonii essent exclusi et ad coelibatum servandum obligati. Id, quod etiam obtinuit in iis regionibus orientalibus, ubi canones ecclesiastici *accurate* observabantur (187). Multoque minus dubium existere potest, quin vel ipso teste Paphnutio ex antiqua traditione (188) *virii soluti et coelibes*, qui ad ordines maiores fuerunt admissi, *postea* eodem rigore sint a matrimonio contrahendo *prohibiti*, quo maioribus clericis coniugatis *secundae nuptiae* fuerunt interdictae (189).

Cum in non paucis clericis primitivus ille fervor refrigesceret (190), expressis et scriptis iuris sanctionibus obligatio coelibatus clericis maioribus fuit inculcanda, non denuo im-

(183) Walter, Geschichte d. roem. Rechts n. 640.

(184) Suarez l. c. in not. 174. h. tit.; Laurin l. c. p. 63. sq. 116. sq.; Schiwietz in Arch. f. k. K. t. 78. p. 313. sq., ubi exceptiones proponit contra Funk l. c.; Ph. Hergenroether-Hollweck l. c. p. 254. not. 5. i. f. potius inclinat in sententiam a Bickel contra Funk propugnatam.

(185) Quare etiamsi Apostoli, qui matrimonio iuncti fuerunt, usum matrimonii dimiserunt, huiusmodi *exemplum* vim legis non habuit, licet ad inducendam *praxim et observantiam* multum conducere potuerit.

(186) Instr. S. C. de Prop. F. 24. Mart. 1858. in Collect. S. C. de Prop. Fid. n. 230.; Laurin l. c.; Scherer l. c. p. 388.; Funk l. c.

(187) Epiphan. († a. 403.), Panarion, Haeres. 59. cap. 4.; Socrates, Histor. eccl. l. V. cap. 22.

(188) Cfr. de historia Paphnutii in Concilio Nicaeno: Hefele l. c. t. I. p. 431. sq.; Laurin l. c. p. 101. sq.; Scherer l. c. p. 389.

(189) Cfr. de clericis minoribus: C. 27. Apost. et c. 14. Conc. Chalced. (a. 451.); de clericis maioribus: C. 1. Conc. Neocaesar. (a. 314.-325.) et c. 10. Conc. Ancyra. (a. 314.).

(190) Bickell in Act. theol. Oenip. t. II. p. 51. sq.; Ph. Hergenroether-Hollweck l. c.

ponenda. Prima illa *expressa lex* (191) coelibatus gravi sanctione poenali munita pro Episcopis, presbyteris, diaconis aliisque clericis positus in ministerio i. e. *altaris* etiam coniugatis lata reperitur c. 33. Conc. Illiber. (a. 300-306.). Cfr. *Hefele* l. c. t. I. p. 168. sq. Cui sanctioni eodem saeculo mox aliae accesserunt, inter quas principem locum occupat epistola Siricii Papae ad Himerium Tarraconensem Episcopum (a. 385.) = c. 3. 4. D. 82. (192).

Quodsi canonibus hucusque commemoratis subdiaconi legi coelibatus expresse non subiiciuntur, certe in cit. can. Concil. Illiber. iam aequivalenter (193) et tandem can. 25. Conc. Carthag. (a. 419.) etiam disertis verbis comprehenduntur. Leo M. autem (a. 446.) in epist. ad Anastas. Thessalonic. cap. 3. 4. adeo certo supponit obligationem *subdiaconorum* ad coelibatum servandum, ut exinde petat argumentum, quo obligationem superiorum graduum demonstret. Cfr. c. 1. D. 32. Versus finem saeculi sexti profecto Gregorius M. (a. 591.) ob sapientes rationes immutavit legem a Pelagio II. (a. 588.) subdiaconis coniugatis Siciliae datam, nihilominus futuro tempore etiam a subdiaconis illius insulae coelibatum servandum esse statuit (194).

Inde a tempore Gregorii M. lex coelibatus ex iure *communi* in Ecclesia *occidentali* Episcopos, presbyteros, diaconos, subdiaconos eosque solos obstrinxit neque unquam ad alios clericos fuit extensa, sed tantum novis atque iteratis sanctionibus confirmata (195). At sacris canonibus de coelibatu latis praesertim ex saeculo decimo et undecimo praxis clericorum parum fuit conformis. Quare a Romanis Pontificibus, praesertim a Benedicto VIII. (a. 1022.), Leone IX. (a. 1054.), Nicolao II. (a. 1059.), Alexandro II. (a. 1063.) atque imprimis a Greg. VII. (a. 1074.) eiusque successoribus novis legibus intrepida vi et constantia etiam executioni mandatis coelibatus in clero restauratus est. Cfr. v. g. c. 5. sq. D. 32. Quae salutaris reformatio in Conc. oecumenicis et compilationibus au-

(191) *Dilgskron* l. c. t. I. p. 337. sq. de coelibatu *lege ecclesiastica* praescripto.

(192) Cfr. quoque Innoc. I. epist. ad Exup. Tolosan. (a. 405.) cap. 1. = c. 2. D. 82., ad Vietric. Rothomag. (a. 404.) cap. 10. = c. 4. D. 31.

(193) Cfr. *Hefele* l. c. t. I. p. 168. sq.

(194) Cfr. c. 1. D. 28.; c. 1. D. 31.; c. 2. D. 32.; c. 2. C. XXVII. q. 2.; *Laurin* l. c. p. 78.

(195) Cfr. c. 6. Conc. Tolet. VIII. (a. 653.); c. 2. Conc. Roman. (a. 826.); *Laurin* l. c. p. 118. sq.; *Scherer* l. c. p. 391.

thenticis Decretalium denuo approbata (196) profecto subsequentibus saeculis non ubique parem sortita est effectum: at certe usque ad pseudoreformationem saeculi decimi sexti non amplius eadem vi impugnata est atque saeculo undecimo. Pseudoreformatoribus autem Ecclesia in Conc. Trid. Sess. XXIV. can. 9. de ref. matr. opposuit solemnissimam coelibatus approbationem neque unquam usque ad nostram aetatem suam de coelibatu clericorum disciplinam immutavit.

II. Longe diversa est historia coelibatus in *Ecclesia orientali*. Quamvis enim ibidem antiquis temporibus, saltem in illis regionibus, quae melius servarunt sacros canones, eadem vigeret disciplina atque in Ecclesia occidentali (197), paulatim ex saeculo quarto, quinto, sexto mitior quaedam praxis altiores egit radices (198). Quae disciplina laxior praesertim in regionibus haeresi Ariana aliisque dissidiis dogmaticis perturbatis eo maiore facilitate et celeritate propagata (199, tandem a Conc. Trullano (a. 692.), quod inter Graecos summa auctoritate pollet, etiam can. 13. expressa lege ecclesiastica ita approbata est, ut *presbyteri, diaconi, subdiaconi* suo matrimonio ante ordinationem contracto etiam postea uti licite possint (200). Patres Concilii Trullani can. 13. de coelibatu lato profecto vel ipsa forma modum excesserunt atque Ecclesiae Romanae praxim perperam damnarunt. Insuper mitiorem suam praxim mira inconsequentia *Episcopis* coniugatis applicare non audentes illorum uxores etiam in monasteria ablegarunt. Ad comprobendam vero temporaneam continentiam presbyteris, diaconis, subdiaconis impositam sine ullo fundamento ad canonem Concilii Carthaginensis provocarunt (201). Mitior illa lex coelibatus, quam Romani Pontifices tolerarunt, in omnibus Ecclesiis orientalibus usque ad nostram aetatem quoad substantiam servatur (202). At Synodus

(196) Cfr. c. 3. 21. Conc. Later. I. (a. 1123.) = c. 8. D. 27.; c. 6. 7. Conc. Later. II. (a. 1139.) = c. 2. D. 28. et c. 40. C. XXVII. q. 1.; Lib. III. X. t. 2. 3.

(197) *Epiphan.* l. c.; *Laurin* l. c. p. 97. sq.

(198) Cfr. c. 6. 50. Apost.; c. 4. Conc. Gangr. (a. 362.-370.).

(199) Cfr. c. 5. Conc. Tolet. (a. 589.); *Bickell* l. c. p. 49. sq.

(200) Cfr. c. 3. 6. Conc. Trull. = c. 7. D. 32. de prohibitionem et nullitate nuptiarum, quae a clericis maioribus post ordinationem attentantur, iunct. L. 45. Cod. de Episc. l. 3.; Nov. 6. cap. 5.; Nov. 126. c. 14.

(201) Cfr. c. 12. 48. Conc. Trull. iunct. L. 42. § 1. Cod. de Episc.; *Hefele* l. c. t. III. p. 333.

(202) Cap. 13. X. de vit. III. 1.; cap. 6. X. de cler. coniug.; Benedict. XIV. Const. " *Etsi pastoralis* " 26. Maii 1742. § 7. n. 26.; *Laurin* l. c. p. 97. sq.; Conc. prov. Alba-Iul. (a. 1872.) p. 140. et 290. sq.

Sciarfensis Syrorum (a. 1888.) p. 202. “*praecipit et statuit, ut coelibatus, quem iam nunc servat maxima pars presbyterorum ecclesiae nostrae, abhinc omnibus communis sit*”, i. e. relicta libertate presbyteris vel diaconis *iam coniugatis* permanendi cum suis uxoribus et excepto casu dispensationis a Patriarcha ob necessitatem concessae. Imo Synodus Alexandrina Coptorum (a. 1898.) p. 148. absolute decrevit: “*Ut in posterum omnes ad maiores ordines promovendi coelibes esse debeant iuxta antiquam disciplinam Ecclesiae Alexandrinae ceterarumque Ecclesiarum Dei*”.

199. Scholion I. Ecclesia quemadmodum a clericis paulatim exegit *obedientiam* canonicam *iurata* promissione confirmatam, ita etiam obligationem coelibatus sua *lege* impositam per expressam castitatis *promissionem* a clericis maioribus ordines sacros suscepturis voluit corroborari (203).

Quae professio continentiae a principio per solos sacerdotes et diaconos fuit emittenda (204), sed extensa lege coelibatus etiam ad subdiaconos eadem promissio castitatis ab ipsis quoque subdiaconis exigebatur (205). Neque ullum dubium existere potest, quin huiusmodi promissio, licet proxime in manus hominis fieret, tamen vim *veri voti* sive promissionis *Deo factae* habuerit (206). Paulatim vero illa praxis introducta est, ut non iam in ordinatione subdiaconorum expressa fieret castitatis professio. Ipsa enim ordinis sacri susceptio eodem modo censebatur voti castitatis tacita professio, quemadmodum cum certis actibus ex iure antiquo tacita professio religiosa potuit emitti (207). Quo iure tacitae emissionis voti castitatis in ordinatione subdiaconorum etiam nunc utimur (208).

(203) Laurin l. c. p. 83. sq.; Dilgskron l. c. t. I. p. 333. sq. 435. sq. 467. sq. t. II. p. 269. sq.; Freisen, Gesch. des can. Eher. p. 750. sq. 759.

(204) Cfr. c. 22. Conc. Araus. (a. 441.); c. 2. 43. Conc. Arelat. (a. 443.-453.) = c. 6. 7. D. 28.; c. 1. 2. Conc. Arelat. IV. (a. 524.) iunct. Hefele l. c. t. II. p. 704. 653.; c. 37. Conc. Epaon. (a. 517.).

(205) Cfr. c. 1. Conc. Tolet. II. (a. 527.-531.) = c. 5. D. 28.; S. Gregor. I. in c. 1. D. 28., c. 1. D. 31., c. 9. D. 32.

(206) Cfr. c. 6. Conc. Bituric. (a. 1031.); Synod. Winton. in Anglia (a. 1075.); Dilgskron l. c. t. II. p. 269. sq., ubi tamen postea vim argumentorum elidere tentat.

(207) Cap. unic. de vot. III. 15. in Sext.; cap. unic. de voto tit. 6. in Extrav. Ioann. XXII.; Freisen l. c.; Laurin l. c.

(208) Wernz, Ius Decretal. t. IV. n. 393., ubi haec sententia fusius propugnatur; aliter Ph. Hergenroether-Hollweck l. c. p. 257. not. 7., qui cum aliis *excluso voto* castitatis repetit obligationem coelibatus ex *sola* lege ecclesiastica.

200. Scholion II. A *lege* coelibatus et *voto* in ordinatione emissio distincta est quaestio, quo iure scl. *lege ecclesiastica irritante*, an *voto solemn*i nitatur *nullitas* matrimonii forte a clericis maiorum ordinum attentati, et quonam *tempore* nullitas illa in Ecclesia orientali et occidentali introduci coepta sit. Nequit enim dubitari, quin saltem iam a Conc. Later. II. (a. 1139.) c. 7. = c. 40. C. XXVII. q. 1. nullitas matrimonii a clerico maiore celebrati expressis verbis statuatur vel potius declaretur. Unde facile patet, quantopere in ista historica quaestione errarit *Nuytz* (prop. Syllab. 72.), qui putavit Bonifacium VIII. (a. 1294.-1303.) *primum* asseruisse, votum castitatis in ordinatione emissum nuptias nullas reddere.

201. Disciplina vigens. I. Clerici *Ecclesiae occidentalis* in sacris ordinibus rite constituti ad coelibatum servandum secundum sacros canones graviter obligantur, i. e. qui soluti sunt, ut S. Leo loquitur, permanere debent *singulares*, et qui uxores habent, sint tanquam non habentes. Quare saltem matrimonium neque licite nec valide contrahere, nec matrimonio ante sacram ordinationem legitime contracto licite uti possunt (209).

Ecclesia autem orientalis clericis maiorum ordinum exceptis Episcopis usum matrimonii ante primum ordinem maiorem legitime celebrati absolute et *generaliter* non interdicat (210); omnibus vero clericis maioribus, qui coelibes sive singulares vel solum primum ordinem sacrum susceperunt, post sacram ordinationem omnes nuptias prohibet, et iis, qui coniugati tempore sacrae ordinationis iam fuerunt, certe postea *secundas* nuptias absolute interdicat. Duplex ista prohibitio Ecclesiae orientalis munita est clausula irritante contra actus in contrarium gestos (211).

(209) Cfr. c. 8. D. 27.; cap. 1. 4. X. h. t.; l. IV. t. 6. X. qui clerici vel voventes; cap. 14. X. de fil. presbyt. l. 17.; cap. unic. de vot. III. 15. in Sext.; cap. unic. de consang. IV. unic. in Clem.; cap. unic. tit. 6. de vot. in Extrav. Joann. XXII.; l. III. t. 32. X. de convers. coniug.; Conc. Trid. Sess. XXIV. can. 9. de ref. matr.; Syllab. prop. 72.; *Schmalzgr.* h. t. n. 18. 22. sq.; *Laurin* l. c. p. 1. sq. 25. sq. 90. sq. 152. sq.; *Sanchez*, De sanct. matrim. sacr. l. VII. disp. 25.

(210) Cfr. c. 13. Conc. Trull. (a. 692.); cap. 6. X. de vit. et hon. III. 1.; cap. 7. X. de poenit. V. 38.; Benedict. XIV. Const. "*Elsi pastoralis*" 26. Maii 1742. § VII. n. 26.; Conc. prov. Alba-Iul. (a. 1872.) p. 140.; Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 201. sq.; *Papp-Szilágyi*, Enchiridion iur. Eccl. orient. cathol. p. 322.; *Schmalzgr.* l. c. n. 19. 21.; *Laurin* l. c. p. 109. sq.

(211) Cfr. c. 17. 26. Apost.; can. 10. Conc. Ancyrae (a. 314.); c. 3. 6. Conc. Trull. (a. 692.); Conc. prov. Alba-Iul. (a. 1872.) p. 140. 142.; Benedict. XIV.

De coelibatu *presbyterorum* cuiuscunque ritus orientalis in *America* septentrionali consuli debent decreta S. C. de Prop. F. 13. Iun. 1891. et 10. Maii 1892. atque *Nilles* in Act. theol. Oenipont. t. XVI. p. 174. sq. t. XVII. p. 160. sq.

II. Quodsi quaeratur, ex quonam fonte repetenda sit in clericis maioribus illa coelibatus obligatio, nequaquam ex *vi ordinis* aut ex alio quodam iure *divino* sive naturali sive positivo, sed ex iure mere *humano Ecclesiae* ultimatim est derivanda (212).

In Ecclesia occidentali sine dubio onus coelibatus ex *lege ecclesiastica* omnibus et singulis clericis *directe* imponitur, qui ad sacrum subdiaconatus ordinem rite sunt promoti (213). At Ecclesia occidentalis sua lege *conditionata* non solum *praescribit ipsum coelibatum* sive statum singularem, sed etiam *specialem formam*, qua sit suscipiendus et exercendus i. e. per *volum* perfectae castitatis (214). Quare obligatio coelibatus in clericis maioribus Ecclesiae latinae non nititur *sola* lege ecclesiastica, sed *directe* et immediate *etiam* solemni voto perfectae castitatis in promotione ad subdiaconatum sponte et tacite iuxta sacros canones emissio (215). Inde necessario consequitur obligationem coelibatus in clericis maioribus

Const. « *Etsi pastoralis* » l. c. n. 27., Const. « *Eo quamvis* » 4. Maii 1745. § 38. sq., Const. « *Anno verlenle* » 19. Iun. 1750.; Synod. Ruthen. (a. 1720.) et Synod. Mont. Liban. (a. 1736.) in Collect. Lac. t. II. col. 45. 166.; Instr. S. C. de Prop. Fide, 24. Mart. 1858.; decret. S. C. Inq. 22. Dec. 1875. iunct. *Papp-Szilágyi* l. c. p. 429. sq.; *Laurin* l. c. p. 135. sq.

(212) *S. Thomas*, Summ. theol. P. II. q. 88. art. 11.; *Sanchez* l. c. disp. 27. 29.; *Schmalzgr.* l. c. n. 25. sq.; *Laurin* l. c. p. 63. sq. 169. sq.

(213) Cfr. v. g. c. 33. Conc. Illiber. (a. 300.-306.): « *Placuit in totum prohibere Episcopis.... abstinere se a coniug. et non generare filios (?)* »; Conc. Baltimor. II. (a. 1866.) in Collect. Lac. t. III. col. 446. inculcat « *castitatis legem* »; *S. Thomas* l. c.; *Dilgskron* l. c. t. I. p. 430. sq. 337. sq.

(214) Cap. unic. de voto in Sext.; cap. unic. de vot. in Extrav. Ioann. XXII.; *S. Thom.* l. c. Suppl. q. 53. art. 3.; *Dilgskron* l. c. t. I. p. 333. sq. 467. sq.

(215) *Dilgskron* l. c. t. II. p. 267. sq. Hinc quicumque repetit vim obligandi ex *lege ecclesiastica*, dummodo non addat verbum « *sola* », non sibi contradicit, si etiam derivat ex *voto* ab Ecclesia *praecepto*. Cfr. *S. Thom.* duob. locis supra cit.; *Schmalzgr.* l. c. n. 30.; *Rosset*, De sacram. matrim. n. 1648.; *Suarez*, De virt. et statu relig. tract. VII. l. 2. cap. 10. n. 1.: « *In sacra ordinatione non ordinatio, sed volum censetur inhabilitare personam vel immediate lex ipsa canonica, si forte ab aliquo malitiose volum non emittatur* ». Deinde l. c. n. 10. pergit: « *Ecclesia sola sua lege facit inhabilem ad matrimonium clericum in sacris, licet ipse volum castitatis emittere nolit, ut sine controversia omnes theologi docent* ».

Ecclesiae latinae minime esse mere *negativam* scilicet non nubendi, sed etiam *positivam ex vero voto singulari perfectae castitatis* (216). Quocum voto perfectae castitatis profecto nuptiae clericis multo efficacius quam ex sola lege ecclesiastica prohibentur. Porro efficacia illa voti aucta est, quod Ecclesia votum illud in statu voti simplicis minime relinquens vi atque natura voti *solemnis* donarit. Cfr. cap. unic. de voto in Sext.; Benedict. XIV. Const. “*Inter praeteritos*”, 3. Dec. 1749. § 41. Illa autem *solemnitas* voti continet vim irritandi matrimonium forte attentatum. Quae vis irritandi ab Ecclesia adeo rigorose sustinetur, ut etiamsi in casu quodam particulari ex ignorantia vel malitia *votum* perfectae castitatis non emitteretur, tamen *obligatio* ad servandum coelibatum sive verum statum singularem et *inhabilitas* ad matrimonium celebrandum ex sola *lege ecclesiastica* omnino manerent (217), dummodo non agatur de illa ignorantia in Ecclesia occidentali vix practica et in foro externo non praesumpta (218), qua quis absolute ignoraret vel ipsam obligationem coelibatus sive status singularis *quacunque ex causa* clericis maiorum ordi-

(216) *Lehmkuhl* l. c. t. II. n. 618. 719. sq.; *Ballerini-Palmieri* l. c. t. IV. p. 180. sq. Hinc votum illud non est *votum commune* ab Ecclesia emissum et ab ordinando acceptatum, ut defendere videtur *Dilgskron* l. c. t. II. p. 327. sq. 421. sq.; huiusmodi enim votum est factum historicum nullo argumento historico comprobatum, neque cum verbis iuris conciliari potest neque ex difficultatibus non solubilibus, in quas *nonnulli* scriptores per exaggeratas assertiones (cfr. v. g. *Schmalzgr.* l. c. n. 31.) inciderunt, solide comprobatur, imo in easdem fere incidit, ut insinuat *l. c.* p. 425.

(217) Ita *Schmalzgr.* l. c. n. 30.; *Laurin* l. c. p. 178. sq. cum aliis non paucis velut Vincentio Hispano (saec. 12.), Scoto, Sanchez, Bonacina. Votum enim est lex privata, quam unusquisque sibi voluntarie imponit, neque quisquam tenetur ad votum per votum factum ab alio, maxime si habeat voluntatem contrariam. Cfr. *Dilgskron* l. c. t. I. p. 336. sq., ubi bene exponit doctrinam Suaresii de voto facto a communitate, quod subditis non imponit obligationem *voti*, nisi ab ipsis speciatim acceptetur. At quod illi auctores disertis verbis tenent de ordinando clerico *volente et excludente votum*, id optimo iure cum Vincentio Hispano et Azor extenditur ad penitus ignorantem votum adnexum. Nam qui penitus ignorat votum, pariter non vult votum. Cfr. *Schmalzgr.* l. c. n. 31., ubi contrariam sententiam Sanchezii refert.

(218) *Schmalzgr.* l. c. n. 31.; *Laurin* l. c. p. 165. Quae praesumptio in foro externo saltem nostra aetate videtur militare etiam contra clericum ad subdiaconatum promotum, qui allegare velit vel solam *ignorantiam voti* sacro ordini adnexi; esset enim ignorantia iuris clari et doctrinae communiter traditae, quae in subdiacono promotum non est praesumenda.

num esse impositam, aut forte in aetate infantili vel impubere ordinatio facta esset (219).

Scholion. In Ecclesia orientali, cum a coniugatis clericis ante ordinis maiores nullum exigatur *votum continentiae* aut non nubendi, *illiceitas* et multo magis *nullitas* matrimonii *secundi ex sola lege ecclesiastica* videtur esse repetenda (220). Clerici vero, qui *coelibes* ad sacros ordines accedunt, interrogantur, num continentiam servare velint. Quam si *promittunt*, ordinantur, secus antea matrimonium inire debent. Quare Ecclesia orientalis vel in ipsis clericis, qui coelibes sacros ordines suscipiunt, votum proprie dictum perfectae castitatis minus aperte videtur exigere quam Ecclesia latina (221).

III. Clerici in sacris ordinibus constituti si fornicationis, concubinaus aliorumque delictorum carnis rei sunt, illas incurrunt *poenas*, quae mox de concubinariis referuntur atque in iure criminali recensentur (222). Quodsi *matrimonium* contrahere attentent, propter bigamiam similitudinariam iuxta communem sententiam doctorum ipso facto fiunt *irregulares*, sed ab Ordinario suo, dummodo poenitentiam agant et scandalum absit et unam et virginem duxerint, saltem in casibus occultis dispensari possunt (223). Porro beneficia iam *acquisita* ipso facto attentati matrimonii non amittunt, sed per sententiam iudicalem ferendam in poenam delicti v. g. matrimonii civilis iisdem sunt *privandi* (224).

(219) Qua in re derelictis antiquorum canonistarum sententiis (cfr. *Schmalzgr.* l. IV. t. 6. n. 16. sq.) nunc standum est normae traditae a Benedicto XIV. Const. « *Eo quavis* » 4. Maii 1745. §§ 20. sq., at non cum *Laurin* l. c. p. 165. ex mera quadam analogia nimium extendendae. Cfr. *Collect. Lac.* t. II. col. 527. 528. 530.

(220) Cfr. c. 13. Conc. Trull. (a. 692.); Innocent. III. in cap. 6. X. de cleric. coniug. III. 3.: « *Ecclesia orientalis votum continentiae non admisit* »; Synod. Mont. Liban. (a. 1736.) in *Collect. Lac.* t. II. col. 182. sq. 242.; Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 201. sq. 177.; Synod. Alex. Copt. (a. 1898.) p. 148. sq.; *Ballerini-Palmieri*, Opus theol. t. VI. p. 581.

(221) Synod. Mont. Liban. (a. 1736.) l. c. col. 182.; *S. Thom.*, Suppl. q. 53. a. 1.; *Giovine*, De dispensat. § 243.; *Laurin* l. c. p. 100. 140.; *Nilles* in Act. theol. Oenip. t. XVI. p. 174.

(222) *Laurin* l. c. p. 135. sq.; *Schmalzgr.* h. t. n. 33. sq.; *Hollweck* l. c. §§ 174. sq. 231. sq.

(223) Cap. 1. 2. X. qui clerici IV. 6.; *Laurin* l. c. p. 152.; *Hollweck* l. c. § 230.; supra h. tom. II. n. 108. not. 77.

(224) Cap. 1. X. h. t. 3.; iunct. Gloss. v. g. Dimittere; cap. 4. X. de cohab. cler. III. 2.; Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 14. de ref.; *Schmalzgr.* l. c. n. 35. sq.; *Laurin* l. c. p. 148.; *S. C. C.* 28. Iul. 1877. in Act. S. Sed. vol. XI. p. 33. sq.

Poena suspensionis et excommunicationis *ferendae sententiae* olim (cfr. cap. 1. X. h. t. 3.) clericis maiorum ordinum propter attentatum matrimonium statuta a Clemente V. cap. unic. de consang. IV. unic. in Clem. commutata est in poenam *excommunicationis latae sententiae*. Quae excommunicatio saltem post confirmationem eiusdem censurae in Pii IX. Const. " *Apost. Sed.* ", factam Episcopis sive Ordinariis est reservata et ex declarationibus S. C. Inq. incurritur, etiamsi matrimonium *civile* celebretur (225), aut praeter impedimentum ordinis vel professionis sollemnis *aliud* impedimentum dirimens concurrat (226).

Privilegia clericalia v. g. canonis vel fori a clericis maiorum ordinum per invalidam celebrationem matrimonii ipso iure non amittuntur, sed iidem clerici potius adigendi sunt, ut dimissis concubinis ad vitam clericalem redeant (227).

Quodsi clericus coniugatus postquam sacros ordines suscepit, propriam uxorem denuo sacrilege cognoscat, filius ex tali consortio forte natus in poenam delicti paterni quoad ordines et beneficia in foro ecclesiastico spuriis atque illegitimis adnumeratur (228).

IV. *Dispensatio* super obligatione coelibatus, quatenus illa directe nititur solenni *voto* castitatis, a solo Romano Pontifice (229) iure proprio ex causa iusta *valide* concedi potest. Qua iusta causa deficiente ex natura rei nulla et irrita est. At quatenus illa obligatio coelibatus v. g. in casibus particularibus propter omissum votum niteretur *sola constitutione* ecclesiastica, a Romano Pontifice etiam *sine* iusta causa per dispensationem *valide* tolli posset. Cum *nullitas* matrimonii a clerico maiore attentati nitatur *sola lege* Ecclesiae *irritante*, profecto a Romano Pontifice super ista *lege irritante* etiam absque iusta causa *valide* dispensari potest (230).

Dispensatio proprie dicta a lege coelibatus et voto et impedimento dirimente ordinis sacri non est necessaria, si ipsa

(225) S. C. Inq. 22. Dec. 1880.; Act. S. Sed. vol. XV. p. 536. sq.

(226) S. C. Inq. 1892. in Act. S. Sed. vol. XXIV. p. 625. sq.; *Giraldi*, Expos. iur. pont. P. I. sect. 686. 336. 339.; *Laurin* l. c. p. 149. sq.; *Lehmkuhl*, Theol. mor. t. II. n. 969.; *Hollweck* l. c. § 230.

(227) Cap. 1. X. h. t. 3.; l. V. t. 9. de apostat.; *Schmalzgr.* l. c. n. 38.; *Laurin* l. c. p. 152.

(228) Cap. 14. X. de. fil. presbyt. l. 17.; cap. 6. X. h. t. 3.; *Laurin* l. c. p. 152. sq.

(229) Benedict. XIV. Const. " *Inter praeteritos* " 3. Dec. 1749. § 41.

(230) *Ballerini-Palmieri* l. c.; *Laurin* l. c. p. 180. sq.

collatio ordinis sacri fuit irrita (231). At antequam quis post sacrum subdiaconatus ordinem invalide susceptum nuptias licite celebret, in foro externo per specialem processum canonicum ab Ecclesia praescriptum nullitas ordinis subdiaconatus ex duplici sententia conformi Episcopi et Metropolitae competentis constare debet (232). Quin imo ordinatio subdiaconi licet non obstante metu gravi, qui absolutus non est, valida omnino sit, tamen neque *obligationem coelibatus* ex lege ecclesiastica et voto neque inhabilitatem ad validam matrimonii celebrationem inducit, nisi postea excusso metu expresse vel tacite rata habeatur (233). Quo in casu vera et proprie dicta dispensatio pariter non requiritur (234), sed ut in casu praecedenti etiam in foro externo per specialem illum processum duplici sententia conformi de illo gravi metu constare debet, antequam nuptiae *licite* celebrentur (235). Quodsi quis in *plena* probatione illius metus gravis deliciat, neque argumenta pro subsecuta ratihabitione perfecte solvere valeat, vera *dispensatio* Sedis Apostolicae requiritur ad *validam* matrimonii celebrationem (236).

V. *Cessatio* obligationis coelibatus et inhabilitatis ad matrimonium *non* habet locum, etiamsi clericus maiorum ordinum fiat irregularis, suspensus, excommunicatus aut per ipsam realem degradationem e statu clericali eiectus ad conditionem laicalem redigatur. Neque enim ex suo delicto com-

(231) Sanchez l. c. lib. VII. disp. 27. n. 13.

(232) Benedict. XIV. Const. « *Si datam* » 4. Maii 1748. iunct. Instr. S. C. C. a. 1838. apud Sentis, Decret. Clem. Pap. VIII. p. 41. sq. et Instr. S. C. Inq. 20. Iun. 1883. ad Episcop. Orient. i. f.: « *Quoties tractanda occurrerit causa matrimonialis, in qua de impedimento solemnisi voti castitatis vel ordinis sacri cum adnexa castitatis lege agatur, ea integra post processum informativum ad necessaria documenta et motiva colligenda institutum a Rev. mis Patriarchis aliisque Ordinariis ad Sedem Apostolicam deferatur* ». Cfr. Collect. S. C. de Prop. F. n. 1572.; Act. S. Sed. vol. II. p. 443. sq.; Laurin l. c. p. 159. sq.; Many, De sacra ordinat. n. 314. sq. (de causis nullitatis ordinationis et forma processus).

(233) Benedict. XIV. Const. « *Eo quamvis* » 4. Maii 1745., De Synod. dioec. l. XII. cap. 4. n. 2.; Laurin l. c. p. 160. sq.; Act. S. Sed. vol. I. p. 330.

(234) Rota Rom. in Act. S. Sed. vol. VI. p. 90.: « *Ordinatum ex coactione causativa* (i. e. relativa, non absoluta) *ad continentiam ex iure non teneri, ita ut opus non sit deprecari Pontificem pro dispensatione* »; Laurin l. c. p. 162.

(235) D'Annibale l. c. P. III. n. 162. not. 1.; Act. S. Sed. vol. I. p. 330. vol. II. p. 443. vol. VI. p. 85.

(236) Decis. S. C. C. in ed. Richt. Conc. Trid. p. 201. sq.; Act. S. Sed. vol. I. p. 328. sq. vol. VI. p. 85. sq.; Laurin l. c. p. 162. sq.

modum debet reportare (237). Multo minus huiusmodi immunitate gaudent illi clerici maiores, qui per apostasiam, haeresim, schisma ab Ecclesia deficiunt; nam potius novis atque gravibus poenis in foro ecclesiastico sunt castigandi, etiamsi in foro civili ob sacrilegas nuptias impunitatem consequantur.

2. De coelibatu clericorum minorum ordinum.

202. Notae historicae. I. Paucae fuerunt Synodi, quae vel ipsis clericis inferiorum ordinum legem coelibatus videntur imposuisse (238). Verum huiusmodi statuta particularia nunquam in ius commune transierunt neque in praxi universali Ecclesiae fuerunt recepta. Etenim iam Concilium Tolentanum II. (a. 527.-531.) c. 1. = c. 5. D. 28. clericis nondum ad subdiaconatum promotis nuptias permisit. Humbertus autem, Legatus Leonis IX. (a. 1048.-1054.), nomine Romani Pontificis contra exceptiones Graecorum in civitate Constantinopolitana ita respondit: “*Seriatim et aperte prosequemur quid Sancta Romana Ecclesia in gradibus clericorum agat. Clericos tantum ostiarios, lectores, exorcistas, acolythos.... uxorem ducere permittit* „ Cfr. c. 14. D. 32.

Qua permissione non obstante in antiquo iure Decretalium clericis coniugatis constanter denegavit specialia status clericalis privilegia (239). Quod ius a Bonifacio VIII. ita immutatum (240) est ut clerici minorum ordinum, si cum unica et virgine contraherent matrimonium et tonsuram et vestes gestarent clericales, privilegiis canonis et fori, non immunitatis *realis* gauderent. Quodsi non observarunt condiciones a iure requisitas, etiam duo illa privilegia ipsis relicta perdidit. Quod decretum Bonifac. VIII. postea Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 6. iunct. cap. 17. de ref. innovavit et prae-ter condiciones Bonifacianas ad privilegia clericalia retinenda etiam illam requirit, quod clerici coniugati servitio alicuius ecclesiae ab Episcopo sint deputati (241).

(237) Cap. 1. X. qui cler. IV. 6.; cap. 2. de poenis V. 9. in Sext.; *Kober*, D. Depos. p. 190. 284.; *Laurin* l. c. p. 166.

(238) Cfr. c. 14. Conc. Chalced. (a. 451.) = c. 15. D. 32.; c. 37. Conc. Epaon. (a. 517.); *Laurin* l. c. p. 81. sq. p. 95. sq.

(239) Cap. 7. 9. X. h. t. 3.; *S. Raymund.*, Summa l. I. t. 7. § 5.; Act. S. Sed. vol. III. p. 446.

(240) Cap. unic. de cler. coniug. III. 2. in Sext.

(241) *Benedict. XIV.*, De Synod. l. XII. cap. 6. n. 4. 5. 6.

II. Unica exceptio a generali illa permissione nuptiarum pro iis clericis minorum ordinum facta est, qui vera *beneficia ecclesiastica* obtinuerunt. Quae obligatio coelibatus antiquioribus temporibus maiore severitate a beneficiatis videtur fuisse exacta: at ex saeculo 12. et 13. paulatim in praxi ita recepta est (242), ut esset mere conditionata, i. e. si quis clericus coniugatus suum voluit retinere beneficium ecclesiasticum. Cui conditioni si renuntiavit, nuptiae ab Ecclesia non iam fuerunt prohibitae, atque huius disciplinae usque ad nostram aetatem retentae cap. 5. X. h. t. 3. ea redditur ratio, quod “*rerum ecclesiasticarum substantia per tales soleat deperire*”.

203. Disciplina vigens. I. Clerici in minoribus ordinibus constituti et licite et valide matrimonium contrahere possunt et matrimonio legitime contracto uti non prohibentur (243). Quodsi sponte singulares permanere velint, servare tenentur, quae iure divino omnibus solutis personis sunt praescripta, aut propter decorem status clericalis ad custodiam castitatis ab Ecclesia etiam clericis inferioribus imposita, quamdiu in illo statu perseverant.

II. Quodsi clerici etiam primae tonsurae matrimonium contrahunt (244), hi sequuntur *effectus*.

a) Ad minoros (245) et sacros ordines, ad ecclesiastica officia et beneficia aut dignitates et administrationes ecclesiasticas quascunque, quae per ecclesiasticas personas obiri solent, etiamsi ecclesiastica beneficia sensu stricto non sint velut officia Vicarii capitularis, in Ecclesia latina admitti non debent, nisi perpetuam continentiam profiteantur et unicam atque virginem ab alio non corruptam duxerint (246).

b) Beneficia et pensiones ecclesiasticae, quas ante matrimonium ex clericali titulo obtinuerant, in Ecclesia latina

(242) Cap. 1. 2. 3. 5. h. t. 3.; *Laurin* l. c. p. 81. 95. sq.

(243) Cap. 1. X. h. t. 3.; c. 8. 13. 14. D. 32.; *Schmalzgr.* l. c. n. 1.

(244) Quare mera *sponsalia* (cfr. Regnl. Canc. Apost. 58. et *Riganti* in h. Reg. n. 42. 43.) ad istos effectus inducendos non sufficiunt, sed saltem matrimonium *ratum* requiritur; at eius *consummatio* non est necessaria. Cfr. *Schmalzgr.* l. c. n. 7.; *Riganti* l. c. n. 19. 20.

(245) Imo coniugati ne ad primam quidem tonsuram admitti possunt, nisi religionem intrare vel ad sacros ordines promoveri velint. Cfr. cap. 4. de tempor. ord. I. 9. in Sext. et *Passerin.* in h. c.; *Laurin* l. c. p. 96. sq. Quod cap. 4. per Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 17. de ref. non est correctum.

(246) Cap. 2. 8. X. h. t. 3.; lib. III. tit. 32. X. de convec. coniug.; *Laurin* l. c. p. 83. sq.

retinere omnino nequeunt. Titulum et omnia iura quaesita in beneficium v. g. ex praesentatione ipso facto amittunt etiam ante omnem sententiam declaratoriam iudicis ecclesiastici (247). Nam beneficia et pensiones sub ea tantum *conditione* clericis conceduntur, ut abstineant a statu coniugali ex lege ecclesiastica cum beneficiorum et pensionum retentione plane incompatibili. Quare, deficiente *conditione*, non *in poenam alicuius delicti*, ipso facto matrimonii celebrati ex *legis* dispositione beneficia vel pensiones amittunt (248). Ad nova autem beneficia post matrimonium acquirenda plane *incapaces* fiunt, ita ut eis ne regula quidem prosit de trienniali possessione (249).

c) Quamdiu uxoribus suis cohabitant, solummodo gaudent privilegio *canonis et fori*, si conditiones a Bonifacio VIII. statutas et a Conc. Trid. confirmatas et ampliatas accurate servant; *ceteris vero privilegiis clericalibus* velut exemptionis a vectigalibus non fruuntur; in his enim equiparantur *laicis* (250). Denique exemptio clericorum coniugatorum a foro saeculari, si alicubi est etiamnunc practici momenti, observatis quoque conditionibus Tridentinis restringenda est ad causas *criminales* sive *criminaliter* sive *civiliter* intentatas, minime vero extenditur ad causas *mere civiles* (251).

III. Cum ex iure communi clerici coniugati sint inhabiles ad officia et beneficia ecclesiastica et pensiones ex titulo clericali obtentas et illa una cum certis privilegiis clericalibus ipso facto amittant, Episcopi nequeunt super his elle-

(247) Cap. 1. 3. 5. X. h. t. 3.; *Schmalzgr.* l. c. n. 4. 5. 6. 8.; *Laurin* l. c. p. 145. sq.; *Hinschius* l. c. t. V. p. 905.

(248) Num amissio illa ipso facto locum habeat propter matrimonium *invalidè* contractum, inter doctores controvertitur. Cfr. *Schmalzgr.* l. c. n. 11. sq. Cui quaestioni affirmative est respondendum, dummodo nullitas matrimonii non proveniat *ex defectu consensus*. Id, quod minus eruitur ex pondere rationum internarum, quae potius militant in favorem contrariae sententiae propugnatae a *Schmalzgr.* l. c.; *Santi* h. t. 3. n. 5. 7. sq. aliisque non paucis, sed praesertim ex auctoritate externa resol. S. C. C. 21. Iul. 1674., decisis. Rotae Romanae, communioris sententiae doctorum, cui merito adstipulantur: *Riganti* l. c. R. C. 58. n. 29.; *Devoti*, Inst. can. l. I. t. 2. § 36.; *Laurin* l. c. p. 146. sq.

(249) Cap. unic. de cler. coniug. III. 2. in Sext.; cap. 5. X. h. t. 3.; *Schmalzgr.* l. c. n. 2.

(250) Cap. unic. de cleric. coniug. in Sext.; Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 6. 17. de ref.; *Benedict.* XIV., De Synod. dioec. l. XII. cap. 6. n. 4. sq.; Act. S. Sed. vol. III. p. 433. 443. sq.; cap. unic. de bigam. l. 12. in Sext.; Declar. S. C. Immun. 20. Sept. 1860. pro Stat. pont. iunct. Act. S. Sed. l. c.

(251) Cap. unic. de cleric. coniug. in Sext.; *Schmalzgr.* l. c. n. 15. sq.

ctibus *dispensare*. Nullibi enim ipsis talis facultas legitur esse concessa. Quare soli Romano Pontifici hac in re dispensandi facultas est reservata (252).

VIII. De custodia coelibatus et castitatis clericorum.

(*Lib. III. tit. 2. de cohabit. clericor. et mulier.*) (253)

Praenotiones.

204. I. Connexio materiae. Cum clerici et beneficiati non solum debeant vitam castam agere, sed etiam incontinentiae pericula et suspicionem vitare (254), nihil profecto huic obligationi magis adversatur, quam incauta conversatio cum mulieribus. Quare ut pericula et suspensiones removeantur a clericis, speciales leges ecclesiasticae conditae sunt proprioque titulo insertae de ordinanda vel prohibenda conversatione clericorum cum mulieribus. Quae legislatio cum facta sit ad custodiam et tutelam coelibatus clericorum, merito post explanatum ius de coelibatu clericorum exponitur.

II. Definitiones. *Cohabitatio*, cuius mentio fit in rubrica cit. tit. 2. h. l. III., sensu stricto est conversatio personarum in una domo sub eodem tecto commorantium. At propter connexionem materiae ad hunc titulum revocantur etiam *omnes alii modi* (255) conversandi cum mulieribus, ob quos clericis forte aequale aut maius imminet periculum continentiae, quam ex simplici facto cohabitationis in eadem demo.

(252) Cap. 5. 7. X. h. t. 3.; *Schmalzgr.* l. c. n. 15. sq.

(253) Novell. 123. cap. 29. — Decret. Grat. c. 5. 6. 16. sq. D. 32.; can. 1. D. 33.; c. 1. sq. D. 34.; c. 13. D. 83. sq. — Cpl. I. l. III. t. 2. de coh. cl. et mul. et clericis concubinariis; epl. II. l. III. t. 1. cum ead. rubr.; epl. III. l. III. t. 2. cum rubr. Greg. IX. — Decretal. Greg. IX. l. c. — Conc. Trid. Sess. XXI. cap. 6. de ref., Sess. XXV. cap. 14. de ref. — Schema Conc. Vatic. apud *Martin* l. c. p. 138. 139. — Act. S. Sed. vol. VII. p. 414. sq. — Collect. Lac. in ind. v. v. Clerici, Sacerdotes v. g. t. VI. n. 27. sq. — Comment. iur. Decretal. i. h. t. — *Scherer* l. c. t. I. p. 371. sq.; *Devoti*, Inst. canon. l. IV. t. 15. de delict. vener.; *Hinschius* l. c. t. I. p. 131. 144. — *Benedict.* XIV., De Synod. dioec. l. XI. cap. 4. n. 4. sq., Inst. eccl. 82. 83.; *Ferraris* l. c. v. Clericus art. 4. n. 1. sq. n. 32. sq. — *Murator*, De synisactis et agapetis; *Kraus*, Real-Encycl. v. Subintroducetae; *Laurin* l. c. p. 13. sq. 20. sq.

(254) Schema Conc. Vatic. l. c.; *Laurin* l. c. p. 20. sq.

(255) Collect. Lac. t. VI. l. c.; *Laurin* l. c. p. 90. sq.; *Freisen* l. c. p. 720. sq. 729. sq.

Clerici in rubrica h. t. 2. pariter intelliguntur sensu lato; imprimis autem comprehenduntur clerici *coelibes* sive ordinum *minorum* sive *in sacris* constituti, imo vel ipsi clerici *coniugati*, quibus cohabitatio maritalis cum propria uxore est permissa.

Mulieres, quarum cohabitatio cum clericis est legibus ecclesiasticis ordinanda, sunt mulieres *extraneae*, non uxores, quibus clerici forte legitimo matrimonio sunt coniuncti.

Id enim iam insinuat verbum generale "*mulierum* „, quod non adhibetur de legitimis "*uxoribus* „. Porro cohabitatio permissa clericis cum uxore iam expedita est in disputatione de coelibatu. Unice igitur restat quaestio plane singularis, num clerici coniugati, qui ad ordines sacros in Ecclesia latina fuerunt promoti, postea cum suis uxoribus sicut fratres et sorores cohabitare possint. Cfr. l. III. t. 32. de convers. coniug.

1. De licita et illicita cohabitatione clericorum cum mulieribus.

205. Notae historicae. Quamquam Apostolus Paulus sibi atque S. Barnabae vindicat ius mulierem sororem circumducendi ut ceteri Apostoli (I. Cor. IX. 5. 6.), qui more iudaico (Luc. VIII. 3.) ad curandam rem domesticam opera illarum sororum usi sunt, tamen iam ipsum S. Timotheum (I. Timoth. V. 11. 13.) admonet, ut adolescentiores viduas devitet. Quodsi iam ipsi Apostoli ita cauti fuerunt, mirum non est, quod Ecclesia inde a primis temporibus cohabitationem clericorum et mulierum vel ob ipsum profectum spirituales curandum minime probavit (256). Quae mulieres Deo devotae, quas clerici per quandam speciem pietatis sibi in filias vel sorores vel matres spirituales adsciscebant domique retinebant, dicebantur agapetae (*ἀγαπῆταιί*) (257) vel synisactae (*συνεισάκτοι* scil. *παρθέναι*) vel subintroductae virgines. At quae spiritu coepta sunt, facile in carne consummantur. Quare Ecclesia mox adacta est, ut clericis cohabitationem cum agapetis severissime interdiceret. Cuius prohibitionis prima vestigia iam reperiuntur in duabus epistolis ad virgines, quae S. Clementi (a. 92.–101.) adscribuntur (258). S. Cy-

(256) Cfr. c. 17. D. 32.; Laurin l. c. p. 20. sq.

(257) Kraus, Real-Encykl. l. c.; Hefele l. c. t. I. p. 380. sq.

(258) Epist. I. cap. 10., epist. II. cap. 1. 5. 10. 14. Cfr. Funk, Opera Patr. Apost. prol. p. XL. sq. vol. II. p. 8. sq. 15. 18. 22. 24.

prianus in epist. 4. 13. 14. saeculo tertio pariter scripsit contra abusum sororum spiritualium. Paulus Samosatenus in Synodo Antiochena (a. 269.) ob eam quoque rationem depositus est, quod ipse eiusque clerus cum illis subintroducitis mulieribus cohabitarent (259). Tandem in Conc. Illiber. (a. 300.–306.) can. 27. prima vice expressis verbis haec lex ecclesiastica conditur: “ *Episcopus vel quilibet alius clericus aut sororem, aut filiam virginem dicatam Deo tantum secum habeat, extraneam nequaquam habere placuit* „. In Conc. vero Nicaeno (a. 325.) c. 3. – c. 16. D. 32. omnibus clericis “ *subintroductas* „ secum habere omnino interdicitur, et cohabitatio iis tantum permittitur cum matre, sorore, amita *vel talibus personis idoneis, quae omnem suspicionem fugiant*. Cfr. *Hefele* I. c. t. I. p. 380. sq.

Qui canon Concilii Nicaeni eam continet *normam generalem*, quam Ecclesia subsequentibus saeculis quoad substantiam constanter retentam in suis Conciliis iterum iterumque innovavit (260). Cfr. Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 14. de ref. Quodsi nonnulla Concilia particularia v. g. Conc. Nannet. c. 3. eo progressa sunt, ut cum *omnibus feminis* consanguineis clericis prohiberent cohabitationem in eadem domo, id propter speciales suspensiones etiam de consanguineis ortas et extraordinariam lasciviam clericorum factum est. Quae ratione cap. I. = c. 3. Conc. Nannet. (a. 658. ? 895. ?) et 9. h. t. 2. facile conciliantur et a nimio rigore sive vero sive apparente multoque magis a contradictione excusantur. Etenim cap. 9. potius *regula*, cap. 1. extraordinaria quaedam *exceptio* stabilitur, neque ulla ratione ad concilianda illa duo capita recurrendum est ad adagium: *Lex posterior derogat priori* (261).

Etiam post publicatas collectiones authenticas iuris Decretalium in Conciliis provincialibus nequaquam semper eadem

(259) *Euseb.*, Hist. eccl. I. VIII. cap. 30.; *Hefele* I. c. t. I. p. 140.

(260) Cfr. c. 17. Conc. Hippon. (a. 393.); c. 4. Conc. Andegav. (a. 453.); c. 10. Conc. Agath. (a. 506.); c. 42. Conc. Tolet. IV. (a. 693.); c. 2. Synod. Roman. (a. 743.); c. 3. Synod. Roman. (a. 1059.) et c. 3. Synod. Roman. (a. 1063.) = c. 5. 6. D. 32. Cfr. quoque Novell. 123. cap. 29. (a. 541.).

(261) Cfr. c. 3. Conc. Nannet. (a. 658. ?) iunct. *Hefele* I. c. t. III. p. 104. t. IV. p. 561.; c. 3. Conc. Foroiul. (a. 796.); c. 10. Conc. Mogunt. (a. 888.). Cfr. c. 18. Conc. Nicaen. II. (a. 787.), vi cuius in Ecclesia orientali non tantum monachis in monasteriis, sed etiam Episcopis in episcopis omnis cohabitatio cum mulieribus qualibuscunque interdicitur. Cfr. de interdictis focariis: *Hefele* I. c. t. V. p. 753. 761. 866.; *Benedict.* XIV., De Synod. dioec. I. XI. cap. 4. n. 7.; *Laurin* I. c. p. 25.; *Scherer* I. c. t. I. p. 372. not. 9.

stabiliuntur normae de cohabitatione clericorum et mulierum. At constanter retinetur principium Concilii Nicaeni de vitando contubernio cum mulieribus *suspectis* (262). Paulatim diversa illa statuta canonica a doctoribus ita explicata sunt. (in fontibus iuris communis illae normae speciales expresse non reperiuntur), ut licita diceretur clericorum cohabitatione cum mulieribus consanguineis *primi et secundi gradus*, imo etiam cum affinibus primi et etiam secundi gradus, dummodo illae essent personae, quibus reverentia deberetur (263). Praeterea a cohabitatione cum clericis non fuerunt exclusae etiam mulieres extraneae, sed honestae atque in aetate *canonica quadraginta annorum* (264). Quae aetas canonica interdum fuit reducta ad *triginta* (265) vel aucta usque ad *quingenta* annos (266).

206. Disciplina vigens. Secundum disciplinam nunc vigentem ius est Episcoporum tum in Synodis dioecesanis tum in Conciliis provincialibus ius commune de cohabitatione clericorum cum mulieribus in suis dioecesibus applicandi, pro temporum, locorum, personarum necessitate accuratius definiendi poenisque urgendi. Episcopus autem lege generali praescribere non potest, ut clerici *nullam omnino mulierem* sive consanguineam sive extraneam etiam qualitatibus canonicis praeditam in domibus suis ad curandam rem domesticam retineant (267). At minime prohibetur, quominus clericis cohabitationem cum mulieribus suspectis qualibuscunque etiam consanguineis et provectae aetatis penitus interdicat (268). Imo si *alii* sacerdotes v. g. coadiutores in eadem domo v. g. parochiali habitent, exigere potest, ut etiam mulieres consanguineae v. g. parochi habeant aetatem canonicam (269). Porro multo magis Episcopis integrum est, ut

(262) Cfr. c. 41. 50. Conc. Alb. (a. 1254.); c. 1. Conc. Sen. (a. 1269.); c. 7. Conc. Bituric. (a. 1286.).

(263) *Pirhing* h. t. 2. n. 4.; *Benedict. XIV.*, Inst. eccl. 83.; Synod. Mont. Liban. (a. 1736.) in Collect. Lac. t. II. col. 262. 263. 366.

(264) *Schmalzgr.* h. t. 2. n. 1.

(265) Conc. prov. Ultraiect. (a. 1865.) in Collect. Lac. t. V. col. 905.

(266) Synod. Mont. Liban. (a. 1736.) l. c. p. 263.; *Ferraris* l. c. n. 7.; *Hinschius* l. c. t. V. p. 895. sq.

(267) Cap. 9. X. h. t. 2.; *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. XI. cap. 4. n. 4. 7.; *Bouix*, De paroch. p. 595.; *Scherer* l. c. t. I. p. 372.

(268) Conc. prov. Venet. (a. 1859.) in Collect. Lac. t. VI. col. 317.; Conc. prov. Quebec. II. (a. 1854.) l. c. t. III. col. 655.

(269) Conc. prov. Quebec. II. (a. 1854.); Conc. prov. Neo-Halif. (a. 1854.); Conc. prov. Armac. (a. 1854.) l. c. col. 654. 785. 852.; *Pirhing* h. t. 2. n. 3.

omnes feminae extraneae etiam per se honestae et non suspectae, quae aetatem canonicam quadraginta annorum completorum (270) non habeant, a cohabitatione cum clericis omnino excludantur, nisi Episcopus in scriptis specialem de licentiam. Inter iura Episcoporum etiam illud in rigore recensendum est, quod omnes ancillae assumendae ipsis praevis indicentur, ut de illarum honestate et qualitatibus canonicis iudicium ferri possit. Num usus istius iuris in praxi expediat, prudenti arbitrio Episcoporum est relinquendum. Quodsi iam tempore medii aevi praevis illae licentiae scriptae et taxae ad retinendas mulieres extraneas non paucis querelis et exceptionibus ansam dederunt, praesertim nostra aetate saltem a taxis exigendis omnino est abstinendum (271). At dubitari non potest, quin iudicio Episcopi standum sit, si ipse per praeceptum forte etiam pro casu contumaciae censura munitum iubeat clericum dimittere e domo sua feminam suspectam (272).

Denique iam pridem clerico coniugato, qui post matrimonium celebratum ad sacros ordines promotus est, cohabitatio in eadem domo vel cum *propria uxore* tanquam cum *sore* penitus est prohibita (273).

In *Ecclesia orientali* *Episcopi* cohabitatio cum omnibus omnino mulieribus sub gravibus poenis interdicta est (274). Qui rigor disciplinae in *Ecclesia occidentali* non est receptus, neque Episcopi severiori legi quam presbyteri hac in re sunt subiecti, licet procul dubio legem communem speciali cura pro gradu dignitatis suae observent necesse est (275).

(270) Cit. Conc. prov. Venet. (a. 1859.) l. c.; Conc. prov. Urbinat. (a. 1859.) l. c. t. VI. col. 51.; Convent. Laurent. (a. 1850.) l. c. col. 770.; Conc. prov. Quit. I. (a. 1863.) l. c. col. 403.; Conc. prov. colon. Angl. (a. 1854.) l. c. t. III. col. 1101.; Conc. prov. Aquens. (a. 1850.) l. c. t. IV. col. 985.; Conc. prov. Strigon. (a. 1858.) l. c. t. V. col. 53.

(271) *Benedict. XIV.*, Inst. eccl. 82. 83.; *Scherer* l. c. t. I. p. 392. not. 9.

(272) S. C. Ep. et Reg. in caus. Herbiopol. 17. Aug. 1883. in Act. S. Sed. vol. XVI. p. 341. sq.

(273) *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. XIII. cap. 12. n. 14. sq.

(274) Cfr. c. 18. Conc. Nicaen. II. (a. 787.); Conc. patriarch. Graeco-Melchit. (a. 1835.) can. 12. in Collect. Lac. t. II. col. 585. iunct. Authent. Episcopo post L. 19. Cod. de Episc. l. 3. Cfr. de praxi Ecclesiae orientalis quoad presbyteros et diaconos: Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 195.; Synod. prov. Ruth. (a. 1891.) p. 148. sq.

(275) Cfr. de praxi antiqua: C. 2. Conc. Pap. (a. 1018.) iunct. *Schmalzgr.* h. t. 2. n. 3.

207. Scholion. Quemadmodum Ecclesia pro suo iure ordinat *cohabitationem* clericorum cum mulieribus in eadem domo, ita etiam potestate pollet *universae conversationi* clericorum et mulierum aptis consiliis vel statutis invigilandi (276).

2. De concubinato clericorum.

208. Notae historicae. Concubinatus (277) sive stabilis coniunctio duarum personarum diversi sexus ad copulam carnalem habendam vinculo veri matrimonii non existente iure Romano fuit permissus, quatenus quis sive ad certum tempus sive ad tempus proprio arbitrio determinandum mulierem in *domum suam* recipere potuit. A quo concubinato probe distinguendus est ille, qui *nomine* tantum exstitit, revera autem fuit *legitimum matrimonium* (278).

Quodsi Ecclesia crimen veri concubinatus in laicis damnavit, a fortiori in clericis, inde a primis saeculis illud detestata est. Id, quod potissimum efficitur ex gravissimis *poenis*, quae clericis concubinariis fuerunt statutae (279). Quin imo Ecclesia ut efficacius turpe concubinatus vitium in clero eliminaret, populum christianum a communione presbyterorum concubinariorum abstinere iussit (280). Quae poena, ut testatur Bonizo, Episcopus Sutrinus ($\frac{1}{4}$ a. 1089.), prima vice a Leone IX. in Synodo Romana (a. 1050.) videtur esse statuta Leonis IX. successores eandem poenam frequenter renovarunt (281). Quare etiam hac in re Gregorius VII. solummodo vestigia suorum praedecessorum secutus est, si in clericos concubinarios eodem rigore processit. Cfr. c. 15. D. 81. Gregorius IX. autem praescriptionem illam vitandi communionem clericorum concubinariorum ad solos *notorios concubinarios restrinxit* et suae compilationi authenticae insertam universae Ecclesiae promulgavit. Cfr. cap. 7. 10. X. h. t. 2.

(276) Cfr. Collect. Lac. v. g. t. IV. v. Clerici VIII. n. 57. sq., t. V. v. Sacerdotes VI. n. 31. sq.; Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 196.

(277) L. 1. pr. D. de concubinis XXV. 7.; L. 144. D. de V. S. L. 16.; *Thesaurus*, De poen. eccl. P. II. v. Concubinatus; *Laurin* l. c. p. 14. sq.; *Hollweck*, D. k. Strafg. p. 301. sq. § 231. sq.

(278) Cfr. c. 4. D. 34. = c. 17. Conc. Tolet. I. (a. 400.); *Laurin* l. c. p. 15.; *Hefele* l. c. t. II. p. 79.

(279) Cfr. c. 19. Conc. Illiber. (a. 300.-306.); c. 1. Conc. Neocaesar. (a. 314.-325.); c. 5. Conc. Ilerd. (a. 524.-546.); c. 7. Conc. Aurel. III. (a. 538.).

(280) *Laurin* l. c. p. 17. sq.; dict. Grat. post. c. 6. D. 32.

(281) Nicol. II. c. 3. Synod. Roman. (a. 1059.) et Alex. II. c. 3. Synod. Roman. (a. 1063.) = c. 5. et c. 6. D. 32.

Quod ius Decretalium postea in Conc. Constantiensi per Martinum V. (a. 1417-1431.) fuit correctum (282). Etenim vi decreti "*Ad evitanda* „ ibidem promulgati (283) fideles eo tantum in casu ab officiis divinis et functionibus sacris clericorum concubinariorum abstinere iubentur, quo sententia vel censura in huiusmodi clericos *nominatim* est publicata vel *specialiter* et *expresse* a competente auctoritate ecclesiastica *denuntiata* (284). At per Pium IX. omnes excommunicationes et suspensiones clericorum concubinariorum, si quae fuerunt ipso iure incurrendae (285), certe nunc sunt ablatae, si excipiat casus a Concilio Tridentino Sess. XXV. cap. 14. de ref. quoad Episcopos statutus. Quare nostra aetate illa prohibitio coincidit cum obligatione vitandi clericum censuratum nominatim vel specialiter et expresse denuntiatum (286). Postquam in Concilio Lateranensi V. Sess. IX. Leon. X. Const. "*Supernae dispositionis* „ 5. Maii 1514. novae poenae contra clericos concubinarios promulgatae sunt praesertim in Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 14. de ref. universus procedendi modus quoad delictum concubinatus et poenas clericis etiam primae tonsurae et ordinum minorum gradatim infligendas accurate delinitus est, atque huic decreto Tridentino disciplina etiam nunc vigens innititur (287).

Quid in Conc. Vaticano de clericis concubinariis fuerit propositum, sed nondum approbatum, patet ex cap. 3. schematis de vita et honestate clericorum atque ex postulatis Episcoporum (288).

209. Disciplina vigens. I. Clericus dicitur concubinarius (289), qui cum muliere vel mulieribus domi retentis vel *extra* illam *habitualiter* turpe commercium carnale habet **aut** suspectarum feminarum sive unius sive complurium cohabitatio-

(282) *Thesaurus* l. c. n. 1.

(283) *Giraldi*, Exposit. iur. pont. P. I. sect. 335.; *Benedict.* XIV., De Synod. dioec. l. XII. cap. 5.; *Kober*, D. Kirchenb. p. 238. sq., D. Suspens. p. 109. not. 3.; *Hefele* l. c. t. VIII. p. 357.

(284) *Kober* l. c. p. 255. sq.; *Benedict.* XIV. l. c. n. 4.

(285) Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 14. de ref. iunct. *Thesauro* l. c. n. 2.; *Schmalzgr.* l. c. n. 14. sq.; *Scherer* l. c. p. 373. not. 11.

(286) *Thesaurus* l. c. n. 1.; *Laurin* l. c. p. 19.

(287) *Biederlack* in Act. theol. Oenipont. t. XVIII. p. 567. sq.; *Hinschius* l. c. t. V. p. 816. sq. 578. sq. 172. sq.

(288) *Martin* l. c. p. 138. 178. 179.; *Collect. Lac.* t. VII. v. Clerus n. 9. 10. 11.

(289) Cfr. de notione concubinatus in genere: *Cit. leges Rom.*; *Reiffenstuel* l. V. t. 16. n. 60.

nem servat aut cum mulieribus etiam diversis et extra domum suam commorantibus per frequentes accessus attentis omnibus circumstantiis consuetudinem vel familiaritatem suspectam nutriat (290).

II. Ecclesia quemadmodum leges de cohabitatione clericorum condere potest, ita etiam in suo foro causas clericorum concubinariorum disceptare et definire valet. Quae tribunalium ecclesiasticorum competentia in rigore iuris sese etiam extendit in concubinas clericorum. Cfr. cap. 2. X. h. t. 2. Etiam si in praxi istae causae concubinarum ad cognitionem iudiciale[m] Ecclesiae deferri non solent (291), tamen Pius IX. quoad excommunicationem latae sententiae rigorem iuris antiqui auxit et feminas quoque matrimonia etiam civilia cum clericis maioribus attentantes ipso facto excommunicationi Episcopis sive Ordinariis reservatae subiectas esse statuit (292). Clerici quoque concubinarij vel fornicarij propter sublatum fere ubique forum privilegiatum certis concurrentibus circumstantiis gravibus poenis in foro civili plectuntur (293).

III. Multifariae poenae ex iure antiquo (294) Ecclesiae clericis fornicariis vel concubinariis fuerint inflictae. Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 14. de ref. statuit, clericos concubinariorum quoscunque generatim poenis a sacris canonibus vel statutis ecclesiarum impositis, clericos vero beneficia ecclesiastica aut pensiones non habentes etiam.... "aliis modis iuxta sacros canones", ab ipso speciatim non enumeratis esse puniendos; at generalibus istis verbis nequaquam omnes poenae antiquae denovo indiscriminatim confirmatae sunt. Quare licet poenae antiquae saltem iuris Decretalium (cfr. cap. 2. 3. 4. 6. X. de cohab. III. 2.) in clericos concubenarios non sint abrogatae, tamen potissimum poenae a Conc. Trid. l. c. et Sess. XXI. cap. 6. de ref. statutae in praxi sunt attendendae (295). Hinc:

(290) *Thesaurus* l. c. n. 6.; Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 14. de ref.; *Garcías* l. c. P. IX. cap. 10. n. 186.; *Schmalzgr.* h. t. 2. n. 9. 10.; *Giraldi* l. c. P. I. sect. 332.; *De Angelis* h. t. 2. n. 23.; *Biederlack* l. c.

(291) *Schmalzgr.* l. c. n. 6. Cfr. quoque c. 7. D. 34.; cap. 55. X. de sent. excomm. V. 39.; Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 8. de ref.

(292) Decret. S. C. Inq. 22. Dec. 1880.; *Laurin* l. c. p. 150. sq.

(293) Cfr. v. g. cod. crimin. Italiae art. 481. sq.; *Berner*, *Lehrb. d. d. Strafr.* p. 412. 417.

(294) Cfr. c. 25. 26. Apost.; c. 10. 12. 13. 15. 30. D. 81.; cap. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 10. X. h. t. 2.; *Giraldi* l. c. P. I. sect. 332.; *Scherer* l. c. p. 373. not. 11.; *Hinschius* l. c. p. 172. sq.

(295) *Thesaurus* l. c. n. 6. i. f.; *Schmalzgr.* l. c. n. 7.; *Biederlack* l. c. n. 369. sq.

a. Clerici quicumque beneficia vel pensiones ecclesiasticas obtinentes, si a Superioribus *moniti* a concubinis se non abstinēt, tertia parte fructuum, obventionum ac proventuum beneficiorum suorum quorumcunque et pensionum *ipso facto* sunt privati, et mulcta illa fabricae ecclesiae aut alteri pio loco arbitrio Episcopi est applicanda (296).

Quodsi in delicto eodem cum eadem vel alia femina *perseverantes secundae* quoque *monitioni* non pareant, non tantum fructus *omnes* ac proventus suorum beneficiorum et pensionum *eoipso* amittunt praedictis locis applicandos, sed etiam a *beneficiorum* ipsorum *administratione*, quoad Ordinarius etiam uti Sedis Apostolicae delegatus arbitratur, sunt *suspensendi*.

Et si ita suspensi nihilominus concubinas non expellant aut cum iis etiam versentur, tunc beneficiis ac officiis et pensionibus quibuscunque ecclesiasticis perpetuo sunt *privandi* atque reddendi *inhabiles* ac indigni quibuscunque honoribus, dignitatibus, beneficiis ac officiis in posterum, donec post manifestam vitae emendationem (297) ab eorum Superioribus cum iis ex causa videatur *dispensandum*.

Quodsi postquam illas concubinas semel dimiserunt, intermissum consortium repetere aut alias huiusmodi scandalosas mulieres sibi adiungere audeant, *praeter* praedictas poenas *excommunicationis* gladio plectendi sunt. Cfr. cap. 2. 3. X. h. t. 2.

Nec quaevis *appellatio* aut *exemptio* praedictam *executionem* impedire aut *suspendere* potest, atque supradictorum omnium cognitio non ad Archidiaconos nec Decanos aut alios inferiores, sed ad ipsos Episcopos pertinet, qui sine strepitu et figura iudicii et sola facti veritate inspecta i. e. in forma *summaria* (298) procedere possunt.

b. Clerici beneficia ecclesiastica aut pensiones ecclesiasticas *non habentes* iuxta delicti (concubinatus) *vel* contumaciae perseverantiam et qualitatem ab ipso Episcopo poena *carceris* sive reclusionis in domo demeritorum (299), *suspensionis* ab ordine ac *inhabilitate* ad beneficia obtinenda *aliisve* modis etiam excommunicatione iuxta *sacros canones* sunt puniendi.

(296) Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 14. de ref.; *Thesaurus* l. c. n. 4. cum nota *Giraldi*; *Schmalzgr.* l. c. n. 13. 19.; Act. S. Sed. vol. VII. p. 414.

(297) Clerici concubinarum ad abiurandas concubinas propter periculum relapsus atque *perituri* non sunt cogendi. Cfr. cap. 3. X. h. t. 2.; *Schmalzgr.* l. c. n. 5.

(298) Instr. S. C. Ep. et Reg. 11. Iun. 1880.; *Hollweck* l. c. § 231. not. 8.

(299) Conc. plenar. Baltimor. III. (a. 1885.) n. 72. 73.; *Hollweck* l. c. not. 7.

c) *Episcopi*, si ab huiusmodi crimine non abstineant et a Synodo provinciali admoniti sese non emendent, *ipso facto sunt suspensi*, et si perseverant, etiam ad Romanum Pontificem ab eadem Synodo deferri *debent*, qui pro qualitate delicti etiam per privationem, si opus sit, in eos animadvertet (300).

d) *Parochi*, qui turpiter et scandalose vivunt, iuxta Conc. Trid. Sess. XXI. cap. 6. de ref., postquam *praemoniti* fuerint, ab Episcopis sunt *coercendi* et castigandi, et si adhuc *incorrigibiles* in sua nequitia perseverent, a beneficiis iuxta *sacrorum canonum constitutiones* exemptione et appellatione quacunque remota *privari* possunt (301). Cfr. quoque cap. 2. 3. 4. 6. X. h. t.

Scholion. Aliae quoque a scriptoribus allegari solent poenae, e quibus neque omnes verae poenae sunt, neque singulae *practicam* habent utilitatem (302).

IV. Clerici concubinarij in foro ecclesiastico praedictis poenis Tridentinis tantum coerceri possunt.

a) Si *veri* sint concubinarij contumaces iuxta definitionem datam, non tantum rei *simplicis* fornicationis *semel* forte commissae. Quare a fortiori, si solummodo existat *suspicio* vel praesumptio de fornicatione a clerico patrata, pro qualitate delicti (v. g. visitationis theatri suspecti) poenae sunt decernendae, sed poenae *fornicariis* vel *concubinariis* statutae non possunt infligi.

b) Crimen concubinatus ut ordinariis poenis canonicis plecti possit, publicum sit necesse est aut notorietate facti aut saltem notorietate iuris i. e. sufficienter probatum per legitimas probationes in iudicio (303). Hinc qui rei sunt concubinatus omnino occulti, qui in foro externo Ecclesiae probari

(300) Suarez, De censur. disp. 31. sect. 5.; Giraldis l. c. P. I. sect. 332. not. V.; De Angelis h. t. 2. n. 2., ubi sine argumentis allatis loco Synodi provincialis (nunc) a Metropolitano monitionem illam suppleri posse tenet; Bucceroni, Commentar. de Const. « Apost. Sed. » n. 110.

(301) Giraldis l. c. sect. 332.; Acta S. Sed. vol. V. p. 68. vol. VI. p. 421. vol. XI. p. 36. 482. sq. vol. XII. p. 243. sq. vol. XIV. p. 482. sq. Si parochi ita cum scandalo fidelium vivant, ut verificetur una ex causis remotionis, in decreto « Maxima cura » descriptis, administrative ad normam eiusdem decreti amoveri possunt et debent. Cfr. Wernz, Ius decret. tom. V. n. 904. sq.

(302) Thesaurus l. c. n. 3. 5. 6.; Biedertack l. c. p. 571.

(303) Schmalzgr. l. c. n. 9. 10.; Bouix, De paroch. p. 375. sq. 387. sq.

nequit, divino iudicio sunt relinquendi (304). Profecto in clericum suspectum et diffamatum ob concubinatum etiam sine accusatione *ex officio* per viam inquisitionis procedi potest. Cfr. cap. 8. X. h. t. 2. Si forma a Concilio Tridentino l. c. etiam contra publicum concubinarium negligeretur, nulla et irrita existeret sententia privationis beneficii, et restitutio in integrum esset concedenda (305).

c) Si crimen concubinatus non est plane occultum, sed adeo gravis iam subsistit *suspicio*, ut ex ea scandalum generetur in populo, ista diffamatio ad condemnationem clerici non sufficit. Ex iure autem Decretalium huiusmodi clerico diffamato, licet nullus accusator contra ipsum apparuerit, purgatio canonica fuit imponenda. Quam si praestare aut noluit aut in ea praestanda defecit, animadversione canonica ut criminis convictus puniri potuit. Cap. 8. X. h. t. 2.; cap. 10. X. de purg. can. Post Concilium Tridentinum potius ea videtur vigere disciplina, ut omissa purgatione canonica clerico graviter suspecto et diffamato propter concubinatum imponatur obligatio mulierem suspectam a se removendi. Cui obligationi si contumaciter satisfacere renuat, poenis Tridentinis in concubinarios statutis plecti potest (306).

TITULUS X.

DE SAECULARIBUS NEGOTIIS CLERICIS PROHIBITIS.

(*Lib. I. tit. 1. de vit. et hon. cler., tit. 50. ne clerici vel monachi saec. neg. se immisc.*)

210. Fontes: Decret. Grat. c. 24. sq. D. 86. D. 88. — Cpl. I. III. IV. V. l. III. t. 37. 38. 39. 27. ne cleric. — Decret. Greg. IX. l. c.; Decret. Bonifac. VIII. l. III. t. 24. ne cler. etc. — Conc. Later. V. Sess. VIII. Leon. X. Const. "*Apostolici regim.*" 19. Dec. 1513.; Pii IV. Const. "*Decens*" 5. Nov. 1560. — Conc. Trid. Sess. XXII. cap. 1. de ref.; Urban. VIII. Const. "*Ex debito*" 22. Febr. 1633.; Clem. IX. Const. "*Sollicitudo*" 17. Iun. 1669.; Benedict. XIV. Const. "*Apostolicae*" 25. Febr. 1741.; Clem. XIII. Const. "*Cum primum*" 17. Sept. 1759. — S. C. Inquis. 4. Dec. 1872. iunct. Act. S. Sed. vol. VII. p. 317. sq. — Decis. S. C. C. in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 150.; Causae selectae S. C. C. ed. *Lingen et Reuss* n. 119. sq.; Collect. S. C. de Prop. F. n. 216. sq. 331. sq.;

(304) Cfr. c. 11. D. 32. (epist. Alex. II. a. 1061.-1073.).

(305) *Pirhing* h. t. 2. n. 14. 15.; *Santi* h. t. 2. n. 14.

(306) Conc. Roman. (a. 1725.) in Collect. Lac. t. I. col. 364.; *Santi* l. c. n. 15.; *Scherer* l. c. p. 373. not. 11.; *Giraldi* l. c. sect. 334. sect. 894.; *Hollweck* l. c. § 232.

Conc. plen. Baltimor. III. (a. 1884.) n. 74. sq.; Conc. plen. Amer. lat. (a. 1899.) n. 642. sq.; Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 196. sq.; Synod. prov. Ruth. (a. 1891.) p. 147. sq.; Synod. Alex. (a. 1898.) p. 149. sq.; Coilect. Lac. v. v. Cler. Sacerd.

Scriptores: Commentator. iur. Deer. in cit. tit. — *Phillips* l. c. t. I. § 62.; *Icard*, Inst. iur. can. t. II. n. 356. sq. 348. sq.; *Bargilliat* l. c. n. 358. sq.; *Scherer* l. c. t. I. p. 374. sq.; *Saegmueller*, Lehrb. d. k. K. p. 197. sq.; *Zitelli*, Appar. iur. eccl. p. 194. sq.; *Hinschius* l. c. t. I. p. 130 sq. — *Benedict*. XIV., Inst. eccl. 37. 76.; *Thesaurus* l. c. v. v. Histriones, Venatio, Art. iudic., Negotiatio; *Ferraris* l. c. v. Cleric. art. 4. sq.; *Hollweck*, D. k. Straf g. §§ 234. sq. — *Thomassin*. l. c. P. III. l. 3. cap. 42. sq.; *Funk*, Handel u. Gewerbe im christl. Alt. (Abh. u. Unters. t. II. p. 60. sq.); *Grisar*, Gesch. Roms t. I. p. 60. sq.

Praenotiones.

211. Explicatis obligationibus *positivis*, quibus clerici et beneficiati tenentur, obligationes *negativae* eorundem sunt recensendae. Quae obligationes negativae nequaquam tantum referuntur ad operationes sive in se sive ratione excessus vel ipsis laicis interdictas, sed potius de iis negotiis versantur, quae laicis *de se* sunt *permissa*, clericis autem propter singularem status dignitatem simpliciter interdicta veluti negotiatio (1). Procul dubio obligationes istae negativae saltem ex parte iam comprehenduntur sub rubrica l. III. t. 1. de vit. et hon. (2), ex professo autem proponuntur cit. tit. 50. lib. III. Quare optimo iure iam ab antiquis scriptoribus titulus 50. ne clerici dicitur esse *continuatio* quaedam et appendix (3) cit. tit. 1. de vit. et hon., atque idcirco melius immediate cum illo tit. 1. quam cum tit. 49. coniungitur (4).

§ 1. DE OBLECTAMENTIS CLERICIS PROHIBITIS.

212. Principia fundamentalia. Cum ludorum et oblectamentorum maxima existat varietas, quae in dies augeatur (5), generalis illa regula cap. 15. X. de vit. et hon. III. 1. hisce verbis enuntiata: “ *Clerici officia vel commercia saecularia non*

(1) II. Timoth. II. 4. iunct. rubricae tit. 50.; *Schmalzgr.* h. t. 50. pr. et n. 1. sq. 4. 5. 6.

(2) Cfr. v. g. cap. 12. 15. 16. X. de vit. et hon. III. 1.

(3) *Zallinger* h. t. 50. § 489.; *Maschat* h. t. 50. n. 1.

(4) *Zech*, Hierarch. eccl. tit. 2.

(5) Epist. Praefecti S. C. Ep. et Reg. 28. Sept. 1894., in qua prohibitio usus rotae dictae “ *velocipede* ” per Episcopum quandam sacerdotibus facta ab ead. S. C. confirmatur. Pius X. cum esset Episcopus Mantuanus, iam a. 1893. interdixit usum velocipedis omnibus clericis et multo magis sacerdotibus etiam in visitatione infirmorum.

exerceant maxime inhonesta „ universim applicanda est. Hinc a clericis non tantum illae oblectationes sunt vitandae, quae in se vel ipsis laicis inhonestae reputantur, sed ab iis quoque exercitiis et oblectamentis abstinendum eis est, quae dignitati et indoli status clericalis adversantur et functionibus ecclesiasticis impedimento sunt (6).

213. *Notae historicae.* Oblectamenta non pauca cum primis saeculis propter fidei et morum integritatem vel ipsis laicis essent graviter interdicta, a fortiori clericis fuerunt prohibita (7). Mox canones occurrunt, quibus clericis speciali ratione interdicuntur ludi et oblectamenta laicis permissa vel saltem expresse non prohibita (8). Imperator autem Iustinianus Novell. 125. cap. 10. (a. 546.) interdicat omnibus clericis, „ *ne tabula ludant vel eorum, qui talio ludunt, socii vel spectatores fiant vel ad quodlibet spectaculum spectandi causa veniant* „.

Cum clerici magis magisque assumerentur ex populis illis conversis, qui inde ex saeculo quarto imperium Romanum invaserant, singularis fuit necessitas iisdem (9), imo vel ipsis monachis (10) interdicendi venationem saltem clamorosam.

Ex istis antiquis prohibitionibus quamplurimae in Decretum Gratiani (11) sunt translatae atque etiam in compilationibus authenticis iuris Decretalium approbantur. Cfr. cap. 15. X. de vita et hon. cler. III. 1. Contra novos abusus medii aevi velut contra clericos bufones et goliardos vel ludos theatrales et inhonestos in ecclesiis (12) novae quoque leges promulgatae sunt.

Concilium Tridentinum (13) ius antiquum non mutavit, sed denuo omnibus clericis et praesertim canonicis praecepit,

(6) Cfr. c. 3. D. 23.; c. 6. D. 46.; *Schmalzgr.* I. III. t. 1. n. 45.; *Scherer* I. c. p. 374.

(7) Cfr. c. 4. 52. Conc. Illiber. (a. 300.-306.); c. 4. sq. Conc. Arelat. (a. 314.).

(8) Cfr. c. 24. (de non visit. tabern.), c. 54. (de non spectandis scenie, repraes.) Conc. Laodic. (a. 343.-383.); c. 19. (de vitand. epul. nuptial.) Conc. Agath. (a. 506.); c. 42. Apost. (de ludo alear.) iunct. c. 79. cit. Conc. Illiber.

(9) Cfr. c. 55. Conc. Agath. (a. 506.) = c. 2. D. 34. = cap. 1. X. de cler. venat. V. 24.; cap. 2. X. de cler. venat. = c. 2. Conc. plen. Germ. (a. 742.); cap. 14. X. de vit. III. 1.

(10) Cap. 1. §§ 3. 4. de stat. monach. III. 10. in Clem.

(11) Cfr. v. g. c. 1. D. 31.; c. 19. D. 31.; c. 37. D. V. de consecr.

(12) Cap. unic. de vit. III. 1. in Sext.; cap. 12. X. de vit. III. 1.; cap. 1. de celebr. III. 14. in Clem.

(13) Sess. XXII. cap. 1. de ref., Sess. XXIV. cap. 12. de ref.

ut a luxu, comessionibus, choreis, aleis, lusibus atque ab illicitis venationibus, aucupiis, tabernis abstinerent. Quod ius Tridentinum attentis declarationibus S. C. C. et particularibus decretis recentiorum Synodorum et Conciliorum definit disciplinam etiam nunc vigentem in Ecclesia praesertim quoad *poenas*. Nequaquam enim rigidae poenae antiquorum Conciliorum *particularium* vim suam retinuisse dicendae sunt.

214. Disciplina vigens. Ex iure communi haec oblectamenta et exercitia clericis interdiciuntur:

I. *Clerici* ad vitandum scandalum fidelium atque proprium peccandi periculum praesertim contra castitatem *minis ioculatoribus, histrionibus* non intendant. Cfr. cit. cap. 15. X. de vit. et hon. cler. Quodsi clerici ipsi se ioculatores seu goliardos faciunt aut bufones, si per annum artem illam ignominiosam exercuerint, ipso iure, si autem tempore breviori et tertio moniti non resipuerint, carent omni privilegio clericali (14).

Clerici gravibus poenis v. g. suspensionis ipso facto incurrendae percelluntur, quos *choreas ducere* aut personatos incedere aut comoediae actores esse non pudet (15). Quae prohibitio ad frequentationem saltem omnium *theatrorum* publicorum et profanorum *cuiuscumque generis* atque ludos *circenses* aliaque publica spectacula v. g. taurorum agitationes merito extenditur (16).

II. *Tabernas* non ingrediantur, nisi ob necessitatem v. g. in itinere, non ob meram oblectationem, praesertim absque ulla iusta causa et frequenter singulis hebdomadis per modum habitus (17). Hinc etiam in caffè, ne diutius quam ne-

(14) Cap. unic. III. 1. in Sext.; cap. 1. III. 1. in Clem.; Conc. Trid. Sess. XXII. cap. 1. de ref.; *Schmalzgr.* lib. III. t. 1. n. 45. sq.; *Thesaurus* l. c. v. Histriones; *Kober*, D. Depos. p. 642. 709. 720.; *Hollweck* l. c. § 234.; *Hinschius* l. c. t. V. p. 898. sq.

(15) Conc. Trid. Sess. XXII. cap. 1. de ref.; S. C. C. in caus. Vercell. 1. Oct. 1720.; *Benedict.* XIV., De Synod. dioec. l. XI. cap. 10. n. 11., Inst. eccl. 37. 76.; *Hollweck* l. c. § 234. not. 1.

(16) S. C. C. 10. Apr. 1645.; Collect. Lac. v. g. t. V. col. 198. t. VI. col. 199.; Conc. plen. Amer. lat. (a. 1899.) n. 650.; Conc. plen. Baltimor. III. (a. 1884.) n. 79.: - *Mandamus, ut sacerdotes a publicis equorum prorsus abstineant cursibus, a theatris et spectaculis* -, ubi prohibitio recte non limitatur ad theatra erotica; paulo mitius *Hollweck* l. c. not. 2. et *Ph. Hergenr.* - *Hollweck* l. c. p. 259. Cfr. quoque *Stára* in Act. theol. Tubing. t. 69. p. 632. sq.

(17) Cap. 15. X. de vita et hon. cler. III. 1.; *Hollweck* l. c. § 236.

cesse est, immorentur neve ibidem *ludant* (18). Abstineant quoque a comessionibus et ebrietatibus.

III. Ad *aleas* et *tavillos publice* et *immoderate* non ludant neque huiusmodi ludis *publice intersint* (19). Prohiberi quoque potest generatim ludus, qui potius fortuna quam arte regitur. Qua in re cavendum est, ne nimius rigor exerceatur sive in plectendis ludis plane innocentibus vel in exorbitantibus poenis infligendis v. g. excom. *ipso facto* incurr. (20). At minime Episcopus poterit argui excessus, si clericis illos ludos (giuochi d'azzardo) severe prohibeat, qui ex codice criminali potestatis civilis omnibus civibus interdicuntur (21). Ludi, qui nituntur ingenio aut virtute et dexteritate corporis clericis non prohibentur, nisi aliunde obstat decorum clericale aut per excessum peccetur.

IV. *Ludi theatrales* plane saeculares et forte inhonesti in ecclesiis praesertim per clericos fieri omnino prohibentur, nulla ad id suffragante consuetudine, quae potius corruptela est (22).

V. Non obstante auctoritate Benedicti XIV. (De Synod. dioec. l. XI. cap. 10. n. 8.) in severiorem sententiam inclinantis cum S. Raymundo tuto teneri potest vi canonum iuris communis antiqui, imo etiam decretorum Concilii Trid. Sess. XXIV. cap. 12. de ref. *solan saltuosam* vel *clamorosam, non quietam venationem* clericis stricte esse interdictam (23). At indubitatum est *ius Episcoporum* statutis dioecesanis vel provincialibus suis clericis etiam *quietam* venationem absolute prohibendi, dummodo in poenis infligendis a nimio rigore absteatur (24). Quo iure prohibendi *quamlibet* venationem etiam de facto interdum Episcopi usi sunt (25).

(18) Collect. Lac. t. VI. col. 754. 777.; *Hollweck* l. c. § 236.

(19) Cap. 12. 15. X. de vita et hon. cler.; cap. 11. X. de excess. prael. V. 31.; Conc. Trid. Sess. XXII. cap. 1. de ref. iunct. Sess. XXIV. cap. 12. de ref.; Collect. Lac. t. III. col. 24. 443. 784. 873. t. V. col. 198. 427.; *Bargilliat* l. c. n. 360.; *Scherer* l. c. t. I. p. 374.; *Benedict.* XIV., De Synod. dioec. l. X. cap. 2. n. 2.; *Hollweck* l. c. § 235.

(20) *Benedict.* XIV. l. c. l. XI. cap. 10. praesertim n. 3.; *Hollweck* l. c. not. 2.

(21) Cfr. art. 484. sq. cod. crimin. Italiae.

(22) Cap. 12. X. de vita et hon. cler.; cap. 1. de celebr. III. 14. in Clem.; *Lugo*, Respons. moral. l. IV. dub. 33. n. 5.; *Schmalzgr.* l. c. n. 46.; *Phillips* l. c. t. I. § 62. p. 694.

(23) Conc. plen. Amer. lat. (a. 1899.) n. 651.; *Thesaurus* l. c. v. Venatio; Collect. Lac. t. V. col. 199. t. VI. col. 51. 546.

(24) *Benedict.* XIV., De Synod. l. XI. cap. 10. n. 9. 10.

(25) Stat. dioec. Leod. (a. 1851.) c. 21.; S. C. C. in caus. Casert. 16. Dec. 1854.; *Hollweck* l. c. § 237.

215. Scholion. In Extravg. com. cap. 1. de vit. et hon. III. 1. Ioannes XXII. statuit, ut nullus clericus lasciviam illam *musicam* a se descriptam in officiis divinae laudis praesertim in horis canonicis, vel cum Missarum solemnia celebrantur, attentare possit; si quis vero contrafecerit, per Ordinarios locorum vel per Praelatos alias competentes per suspensionem ab officio per octo dies puniatur (26).

§ 2. DE NEGOTIATIONE ALISQUE OCCUPATIONIBUS
CLERICIS PROHIBITIS.

216. Definitio. *Negotiatio* proprie dicta est actus emendi res ea *intentione*, ut postea non immutatae carius vendantur. Qui actus vocatur etiam mercatura (sive en gros sive en détail). Porro *negotiatio* minus proprie dicta est actus emendi res ea *intentione*, ut per *industriam* vel artem praesertim ope *conductorum famulorum* immutatae atque meliores redditae denuo vendantur lucri faciendi causa. Huc spectant artificium et industria (27).

217. Divisio. *Negotiatio* dividitur

I. in *negotiationem*, qua *dominium* proprietatis et in *negotiationem*, qua tantum rerum usus et *ususfructus* acquiritur et transfertur;

II. in *negotiationem oeconomicam, lucrativam, politicam.*

Prima consistit in actu emendi res ea *intentione*, ut inserviant propriae vel familiae necessitati vel utilitati, licet postea, utpote superfluae vel ob alium honestum finem etiam pretio maiore quam tempore emptionis denuo vendantur.

Altera *negotiatio* *lucrativa* comprehendit duplicem illam speciem *negotiationis*, quae n. 216. fuit definita. Quare *lucrativa negotiatio* differt ab *oeconomica* ex fine, qui primario est *lucrum*, non *cura rei domesticae*.

Tertia denique dicitur ille actus emendi, quo quis pro *communitate* vel exercitu necessaria emit. Quae *negotiatio* etiam

(26) Quod caput sane genuina statuit *principia* de musica sacra, licet sanctio poenalis de oetiduo suspensionis non iam sit practici momenti. Cfr. de musica sacra Leonis XIII. nova decreta tum generalia pro orbe catholico (7. Iul. 1894.) tum particularia pro sola Italia (6. 21. Iul. 1894.) in Anal. eccl. t. II. p. 313. et nunc Pii X. Mot. prop. 22. Nov. 1903.

(27) *Thesaurus* l. c. v. Venatio; *Schmalzgr.* l. III. t. 50. n. 7. 9.; *Icard*, Praelect. iur. can. n. 352. sq.; *Bargilliat* l. c. n. 370. sq.; *Saegmueller* l. c. p. 198. sq.; *Hollweck* l. c. § 238.

nostra aetate locum habere potest, cum v. g. missionarius tempore famis pro suis neophytis frumentum emit (28).

218. Notae historicae. Cum iam ipse Apostolus Paulus (29) monuerit S. Timotheum: “*Nemo militans Deo implicat se negotiis saecularibus* „ Ecclesia memor apostolici verbi clericos et praesertim Episcopos a negotiis saecularibus constanter avocavit suoque servitio perfecte mancipatos esse voluit. Inter prohibita clericis negotia saecularia inde a primis saeculis principem quendam locum occupat *negotiatio* (30) etiam laicis permissa (31). Cum autem illis temporibus clerici non raro essent coniugati, quibus familia fuit alenda, et Ecclesia proprios redditus haberet exiguos, non omnis negotiatio ad *propriam sustentationem* clericis fuit interdicta, sed solummodo illa, quae turpis lucri causa facta est (32). Quae exceptio de casu necessitatis vel ipso iure Decretalium et Concilii Tridentini non fuit sublata (33), licet paulatim subsequenter saeculis interdicta clericis negotiatio magis extenderetur. Cui extensioni nihil obstat, cum clerici ab Ecclesia beneficiis essent provisi et sufficienter sustentarentur. Multo minus primis saeculis legitimum quoddam artificium vel exercitium agriculturae ad proprium victum et vestitum quaerendum clericis fuit interdictum, dummodo officium ecclesiasticum nullum caperet detrimentum, et abesset turpis lucri studium (34).

Post Concilium Tridentinum, cum missiones in diversis mundi regionibus magno animarum fructu fundatae essent, periculum ortum est, ne missionarii in acquirendis subsidiis temporalibus ad illicitam confugerent negotiationem. Quare Urbanus VIII. in Const. “*Ex debito* „ 22. Febr. 1633. missionariis mercaturam severe interdixit. Quam prohibitionem Clemens XI. in Const. “*Sollicitudo* „ 17. Iun. 1669. cum poenis adiectis denuo approbavit, atque Pius IX. post publicatam

(28) *Schmalzgr.* I. c. n. 8. 9.

(29) II. Timoth. II. 4.

(30) Cfr. c. 3. 4. D. 91.; c. 2. 9. 10. D. 88.

(31) Cfr. de motivis: *Schmalzgr.* I. c. n. 6.; cap. 15. X. de vita et hon. cler.; cap. 1. X. ne clerici.

(32) Cfr. Act. Apost. XVIII. 3. de arte a S. Paulo exercitata; c. 19. Conc. Illiber. (a. 300.-306.); c. 2. D. 88.; c. 3. 4. D. 91.; L. 2. Cod. de Ep. I. 3.

(33) Cap. 1. X. ne clerici; Conc. Trid. Sess. XXII. cap. 1. de ref.; *Pirhing* h. t. 50. n. 3.

(34) Cfr. c. 3. 5. D. 91.; c. 12. Conc. Roman. (a. 826.); cap. 1. X. ne clerici.

Const. " *Apost. Sed.* ", a. 1869. per decretum S. C. Inq. 4. Dec. 1872. etiam censuram *denuo restauravit*. Novae controversiae et dubitationes potissimum a Benedict. XIV. in Const. " *Apostolicae* ", 25. Febr. 1741. de prohibita per alium negotiatione et a Clemente XIII. in Const. " *Cum primum* ", 17. Sept. 1759. de interdicto clericis *cambio* fuerunt resolutae.

Nostro saeculo quaestio sane maximi momenti est illa, num sit negotiatio clericis prohibita, si " *actiones* ", vel " *obligationes* ", ab ipsis comparentur. Qua de re inter viros doctos fervet disputatio, neque de omnibus dubiis lucusque generalis atque definitiva lata est sententia a Sede Apostolica. In ipso schemate Concilii Vaticani (35) de hisce quaestionibus nihil habetur.

219. Disciplina vigens. I. Clericis licita est negotiatio *oeconomica*. Illa enim clericos neque a divinis officiis vel obligationibus proprii status avocat neque implicat negotiis saecularibus. Porro, si prohibita esset, haud raro personae ecclesiasticae cum gravi damno suas res perderent, atque re penitus inspecta illa negotiatio tandem reducitur ad rationabilem rei domesticae administrationem, quae clericis non tantum permissa, sed praecepta est. Id, quod potissimum obtinet, si clerici *bona Ecclesiae* administrant, quae ut providi patresfamilias administrare tenentur (36). Qua permissione non obstante negotia et pacta, quae ad administrationem oeconomicam requiruntur, semper transigenda sunt cum *decoro status clericalis*, non more mercatorum et agricolarum (37).

II. Negotiatio *politica* clericis ordinarie et per se est prohibita (38). Quamvis enim ad lucrum *privatum* quaerendum non ordinetur, neque res emptae *lucris causa* carius vendantur, tamen contra canonum statuta clericos nimis implicat curis et negotiis saecularibus atque periculis administrationis pecuniariae. Quare huiusmodi negotiatio politicae clericis tantum permissa est in casibus a iure exceptis (39), scilicet si urgens causa pietatis et caritatis aliud suadeat, v. g. si tempore famis clericus annonam procuret pauperibus. Ut au-

(35) *Martin* l. c. p. 137.; *Collect. Lac.* t. VII.

(36) *Cap.* 1. 6. X. h. t. 50.; *Clem.* XIII. l. c.; *Schmalzgr.* l. c. n. 10. 17.

(37) S. C. C. in caus. Faventin. 20. Nov. 1820. apud *Lingen et Reuss* l. c. n. 120.; *Conc. prov. Urbinat.* (a. 1859.) in *Collect. Lac.* t. VI. col. 51.

(38) *Can.* 3. D. 88.; c. 1. sq. C. XXI. q. 3.; *Schmalzgr.* l. c. n. 13. 14.

(39) *Can.* 26. D. 86.; *cap. unic. X. de oblig.* l. 19.

thentice constet de casibus a iure exceptis, requiritur *licentia* Episcopi, quae habet vim sententiae *declaratoriae*, non proprie dictae *dispensationis* a lege; etenim iam *ipsa lex* illos casus excipit. Quodsi non factum esset, *declaratio* Episcopi non sufficeret, sed potius requireretur vera *dispensatio* pontificia a lege (40) v. g. a S. C. Inq. petenda.

III. *Negotiatio lucrativa* proprie dicta, qua res ea intentione emuntur, ut postea non *immutatae* carius vendantur, ab Ecclesia sapienti consilio (41) clericis omnibus etiam *minorum* ordinum (42) atque beneficio destitutis, item beneficiatis omnibusque religiosis sive clericis sive laicis (43) prohibetur, ita ut neque *per se* neque *per alterum* (44), neque *pro se* neque *pro altero* etiam ad *causam piam* (45) ab eisdem exerceri possit, nisi necessitas urgeat. Ut autem *negotiatio*, quae sit necessitatis causa v. g. pro sua vel suorum necessaria sustentatione, possit *inchoari*, aut quae ad clericum legitime devolvitur v. g. per haereditatem, *continuari* valeat, etsi per alterum tantum et ad tempus et ex urgenti necessitate, requiritur *extra Italiam* iudicium sive *licentia Episcopi*, *intra Italiam* et insulas adiacentes S. C. C. est adeunda pro *licentia* secundum normas cit. Const. Benedict. XIV. et Clem. XIII. danda. Cfr. exemplum *licentiae* a S. C. C. 6. Iul. 1885. con-

(40) *Hirschel* in Arch. f. k. K. t. 49. p. 218. sq. t. 50. p. 369. sq.

(41) *Thomassin*. l. c. P. III. l. 5. cap. 17.

(42) Cap. 15. 16. X. de vita; cap. 6. X. ne clerici; Conc. Trid. Sess. XXII. cap. 1. de ref.; S. C. C. in caus. Apuan. 20. Febr. 1796.; Urban. VIII. Const. « *Ex debito* »; Clem. XIII. Const. « *Cum primum* »; *Schmalzgr.* l. c. n. 28. iunct. l. III. t. 2. n. 45., ubi de clericis *coniugatis* disserit. At in Ecclesia orientali Synod. Sciarf. Syrorum (a. 1888.) p. 197. istud vetitum negotiationis ad clericos *maiores* restringit et usque ad nostram aetatem non desunt scriptores latini velut *Lehmkuhl*, Theol. mor. t. II. n. 611. aliique, qui prohibitionem negotiationis lucrativae ad clericos *minorum ordinum* non extendi existimant.

(43) Cap. 6. X. ne clerici; *Schmalzgr.* h. t. 50. n. 30.

(44) R. I. 72. in Sext.; Benedict. XIV. Const. « *Apostolicae servitutis* »; Clement. XIII. Const. « *Cum primum* ». Quae Constitutiones etiam in schemate Concilii Vaticani denuo approbantur. Inde deducitur mitiores sententias non paucorum antiquorum sive quoad culpam sive quoad poenas (cfr. *Schmalzgr.* l. c. n. 16. 23. sq.) in clericos per *aliam* personam negotiantes statutas non iam posse sustineri. Cfr. *Benedict.* XIV., De Synod. dioec. l. X. cap. 6. n. 4. 5.; *Scherer* l. c. t. I. p. 376.; *Bargilliat* l. c. n. 369.

(45) Urban. VIII. Const. « *Ex debito* »; Clem. IX. Const. « *Sollicitudo* »; decret. S. C. Inq. 4. Dec. 1872.; Act. S. Sed. vol. VII. p. 317. sq.; *Bargilliat* l. c.

cessae ad retinendas *actiones* commerciales industriales, cambiarias apud *Ballerini-Palmieri*, Opus theol. vol. IV. p. 356. sq.; Synod. Sciard. (a. 1888.) p. 197. sq.; Collectan. S. C. de Prop. F. n. 2121. ad 8.

Altera quoque species negotiationis *lucrativae* minus proprie dictae pariter clericis est interdicta (46), si res emptae per *operarios conductos* immutarentur, ut postea carius venderentur. Quare clerici non exercent prohibitam negotiationem *lucrativam*, si res *proprias* v. g. uvas etiam per *famulos conductos* commutant atque postea v. g. vinum ex uvis factum carius vendunt, aut vicissim si res *alienas* emunt industriaque mere *personali*, non per ullum famulum *conductum* commutant et cum lucro vendunt, v. g. si quis clericus lignum pretiosum emit et arte sua et industria *personali* in pulcherrimam statuum transformat atque haud exiguo pretio ex lucro vendit.

Clericis quoque speciatim illa negotiatio *lucrativa* interdictur, quae fit per *cambium* (47) sive *manuale* sive *locale* sive *temporaneum*, ut iam patet ex cit. Const. Benedict. XIV. et Clem. XIII. (48). Quare nostra aetate clerici, qui *ea intentione* emunt " *obligationes* „, sive " *actiones* „, ut postea pro more aliorum *mercatorum* in foro argentario illas *carius vendant*, aut qui pecuniam *mutuant* fixo foenore annuo soluto, ut ex pecunia ita sibi comparata per speculationes pecuniarum apud *campsores* in foro argentario " *actiones* sive *obligationes* „, emant ad maius *lucrum* percipiendum, certe ab illicita clericis negotiatione excusari non possunt (49).

Scholion. Clerici nostra aetate non prohibentur, quominus etiam honestis societatibus commercialibus vel industrialibus iam constitutis, in quarum administratione ipsi partes non habent, pecuniam mutuent sive " *obligationes* „ illarum sibi comparent atque *retineant*, ut singulis annis determinatum

(46) *Schmalzgr.* l. c. n. 18.; *Bargilliat* l. c. n. 370.; S. C. C. in caus. alleg. a *Lingen et Reuss*, Causae select. S. C. C. n. 119. sq.

(47) Quousque sese extendat *capacitas activa* et *passiva* clericorum quoad argentarias *syngraphas*, *nostra aetate etiam ex iure civili* est eruendum; attendendae quoque sunt *leges particulares dioecesis* vel *provinciae* (cfr. Conc. prov. Tolosan. a. 1850.), quibus clericis usus huiusmodi *syngrapharum* vel *chirographorum* (*lettre de change* vel *billet d'ordre*) saltem absque praevio consensu *Episcopi* interdictur. Cfr. Collect. Lac. t. IV. col. 1043. sq.; *Scherer* l. c. p. 377. 401.

(48) *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. X. cap. 5. n. 7. sq.

(49) Cfr. resp. S. C. Inq. 15. Apr. 1885.; *Bargilliat* l. c. n. 370.

foenus percipiant. Nam si clerici nunc sine scrupulo pecuniam suam reipublicae v. g. per emptionem obligationum vel personis privatis *mutuo* dare cum lucro possunt, idem etiam istis societatibus emendo illarum "*obligationes* „ praestare valent, neque hac praxi ullam *ipsi per se* sive *per alios sua pecunia*, i. e. de qua in proprios usus licite et valide possunt disponere, exercent negotiationem (50). Similiter donec aliter a Sede Apostolica definitum fuerit, clerici non sunt inquietandi, qui emunt "*actiones* „ societatum *sensu stricto industrialium*, v. g. *fodinarum* vel ferroviarum, quatenus a societatibus stricte commercialibus v. g. fabricarum horologiorum distingui solent, dummodo illas acquirant *sua pecunia* a societatibus vere honestis et solidis neque ullam in sese suscipiant *administrationis* et *periculi* partem multoque minus per modum negotiatorum cum istis actionibus *ludant* in foro argentario sive mercaturam exerceant. Etenim in non paucis societatibus industrialibus neque per se neque per alios exercetur negotiatio sensu stricto iuris canonici, neque sensu minus proprio, quatenus per famulos conductos res *emplae immutantur*, ut postea carius vendantur; sed clericus id facit cum sociis, qui *condominium* habent, quod posset *facere solus*, si unicus esset dominus v. g. fodinae carbonum (51).

At solidae rationes non videntur existere, quibus v. g. *Bouix* aliique defenderunt (52) clericis *indiscriminatim* permissam esse emptionem et retentionem *actionum* societatum iam constitutarum, quae *verum commercium* exercent. Nam omnes prohibitiones Romanorum Pontificum v. g. Benedicti XIV. Const. "*Apostolicae servitutis* „ clericis datae non negotiandi *per alios* quomodolibet etiam *totam* curam in se suscipientes tanquam *procuratores*, non ut meros famulos, plene et perfecte viden-

(50) *Ballerini-Palmieri*, Opus theol. vol. IV. p. 354.; *Bargilliat* l. c. n. 371.; *Act. theolog. Oenipont.* t. 18. p. 149. sq.; *Scherer* l. c. p. 377.; *Lehmkuhl*, Theol. mor. t. II. n. 612.

(51) Cfr. resp. S. C. Inq. 15. Apr. 1885.: "*Iuxta exposita et attentis peculiaribus temporum circumstantiis personas ecclesiasticas non esse inquietandas, si emerint aut emanent actiones seu titulos mensae nummulariae, dummodo paratae sint stare mandatis S. Sedis et se abstineant a qualibet negotiatione dictarum actionum seu titulorum et praesertim ab omni contractu, qui speciem habeat, ut vulgo dicitur, dei giuochi di borsa* „; resp. S. C. Inq. 17. Nov. 1875. allegatum a D'Annibale, *Summula* P. III. n. 157.; *Bargilliat* l. c.; *Leard*, Praelect. iur. can. n. 356.; *Ballerini-Palmieri* l. c. p. 356. sq. Cfr. *indulta* S. C. Inq. 1. Apr. 1857.; S. C. C. 6. Iul. 1885.

(52) *Act. theol. Oenip. t. I. p. 287.*

tur verificari (53). Imo hisce prohibitionibus etiam illae societates *industriales* videntur comprehendi, in quibus clericus vere per alios exercet *illam speciem* negotiationis minus propriam clericis pariter interdictam, vi cuius *res emptae per famulos* conductos *immutantur* et carius venduntur v. g. in *fabrica chartae* (54).

IV. Clericis, qui illicitam exercent negotiationem, his *poenis* plectuntur :

a) Incurrunt *excommunicationem ferendae*, non latae sententiae neminique reservatam, nisi post monitionem desistant (55).

b) Suspendi quoque *possunt* ab officio et beneficio atque adeo deponi (56).

c) Perdunt *immunitatem* a vectigalibus, quae ut laici solvere tenentur. Quam immunitatem ut amittant, nulla requiritur praevia monitio. Nam neque Ecclesia neque principes saeculares intentionem habuerunt privilegium immunitatis realis ad ista bona extendendi (57).

Quoad alias autem res sibi proprias, ut exemptionem a vectigalibus solvendis amittant, ex rigore antiqui iuris canonici (nunc utique vix amplius practici momenti) omnino requiritur, ut trina monitione ab Episcopo praemissa non desistant ab illicita negotiatione (58).

d) Omnia bona per huiusmodi illicitam negotiationem acquisita, quae post obitum ipsorum clericorum *extant*, tanquam spolia *per se* ad fiscum Ecclesiae sive ad Cameram Apostolicam pertinent. Cfr. cit. Pii IV. Const. "*Decens* „ et Benedicti XIV. Const. "*Apostolicae* „. Bona vero ex illicita negotiatione acquisita *ante* sententiam condemnatoriam a clericis vel eorum successoribus generatim restituenda non

(53) S. C. Ep. et Reg. 30. Ian. 1846; Act. theol. Oenip. t. 18. p. 149. sq.; *Lehmkuhl* l. c.; *D'Annibale* l. c. Cfr. quoque Conc. prov. Smyrnens. (a. 1869.) in Collect. Lac. t. VI. col. 575.

(54) S. C. C. in caus. Amalphit. 6. Iun. 1840. apud *Lingen et Reuss* l. c. n. 122.

(55) Cap. 6. X. h. tit. 50.; *Schmalzgr.* h. tit. 50. n. 31. iunct. *Hollweck* l. c. § 238. not. 7.

(56) Cap. 4. X. h. t. 50.; S. C. C. in caus. Amalphit. 6. Iun. 1840.; *Schmalzgr.* h. t. 50. n. 31.; *Kober*, D. Deposit. p. 697. sq. 720.

(57) Cap. 1. 3. de cens. III. in Clem.; cap. 16. X. de vita et hon. III. 1.; cap. unic. de vita III. 1. in Sext.; cap. 1. de vita III. 1. in Clem.

(58) Cap. 16. X. de vit. III. 1.; *Schmalzgr.* l. c. n. 32.; *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. V. cap. 2. n. 2. sq.; *Scherer* l. c. § 71. not. 33. sq.

sunt. Privatio enim ista est *poena* delicti, quae in conscientia tantum *post* sententiam debetur, nisi res *iniuste* sint quaesitae aut *specialim* in iure de contrario cautum sit (59).

e) Poenae hucusque recensitae etiam clericos *regulares* afficiunt, in quantum illarum capaces sunt v. g. excommunicationis, suspensionis, depositionis ab officio, imo ex cap. 4. et 6. X. h. t. 50. *regulares* hac in re delinquentes etiam *gravius* puniendi sunt (60). At ex disciplina vigente saltem *graviore* poenae iuris antiqui velut depositio et excommunicatio propter illicitam negotiationem non amplius infligi solent, in quarum locum potius successerunt poenae *arbitrio Ordinarii* imponendae (61).

f) *Speciales poenae* sunt statutae ab Urbano VIII. et Clemente IX. l. c. atque *denuo* restauratae a Pio IX. per decret. S. C. Inq. 4. Dec. 1872. (62) contra personas ecclesiasticas tam *saeculares* quam *regulares* cuiuscunque instituti in regna Indiarum orientalium, Iaponiam, Americam australem et septentrionalem (63) a Sede Apostolica vel aliis Superioribus ecclesiasticis sub nomine missionariorum aut quovis alio titulo pro tempore missas aut in illis partibus quomodolibet *morantes*. Cfr. resp. S. C. Inq. 17. Ian. 1883. Quibus personis ecclesiasticis, si negotiationibus saecularibus etiam semel tantum per se aut mediantibus ministris, directe vel indirecte, nomine proprio vel suarum religionum vel congregationum sese immisceant, infligitur *poena excommunicationis latae sententiae*, *privationis* vocis activae vel passivae, officiorum, dignitatum, graduum quorumcunque per eos obtentorum et *inhabilitatis* ad illa et alia quaecunque in posterum obtinenda nec non *amissionis mercium* et *lucrorum omnium ipso facto incurrenda*.

Iisdem censuris et poenis innodatos esse declarat R. Pontifex l. c. *Superiores* immediatos ac Provinciales et Generales praedictorum ordinum et congregationum, qui eorum respective subditos in praemissis vel circa ea etiam *unica vice*

(59) *Thesaurus* l. c. v. Negotiatio n. 3. 4.; *Schmalzgr.* l. c. n. 33.; *Scherer* l. c. p. 376.

(60) *Suarez*, De relig. tract. VIII. l. 3. cap. 20.; *Schmalzgr.* l. c. n. 34.

(61) Conc. Trid. Sess. XXII. cap. 1. de ref.; *Kober*, D. Deposit. p. 724.; *Hollweck* l. c. § 238.

(62) Act. S. Sed. vol. VII. p. 317. sq.; Collect. S. C. de Prop. F. n. 351.; *Piat*, Praelect. iur. reg. t. II. p. 609. sq.

(63) S. C. Inq. 17. Ian. 1883. rescripsit etiam "*missionarios sinenses*" comprehendendi declaratione 4. Dec. 1872. Cfr. Collect. S. C. de Prop. F. n. 352.

quomodolibet delinquentes saltem per amotionem illorum a locis commissi per eos delicti non puniant.

Absolvi a sententia excommunicationis præterquam in mortis articulo nemo ex prædictis delinquentibus potest, nisi lucris huiusmodi restitutis. Qua restitutione facta *quilibet legitimus confessarius* delinquentem absolvere potest; etenim excommunicatio illa non est *reservata*.

V. Præter negotiationem omnibus omnino clericis etiam aliae artes et occupationes prohibitaæ sunt, quæ ex iudicio Episcopi merito tanquam *viles* et sordidaæ aut saltem ut indecentes a statu clericali sunt alienaæ (64). Quare clerici publice et personaliter officium *macellariorum* aut *tabernariorum* exercere non possunt. Quodsi nominatim et tertio per Ordinarios locorum moniti infra convenientem terminum morientium ipsorum arbitrio moderandum ab his non desistant aut ipsa exercendo reassumant quandocunque, coniugati omnino, non coniugati vero in *rebus*, et si omnino incedant ut laici, in *personis* privilegium clericale, quamdiu præmissis insistunt, eoipso amittunt (65).

§ 3. DE STUDIIS LITTERARUM ET ARTIBUS CLERICIS PROHIBITIS.

220. Principia fundamentalia. Ecclesia catholica studia litterarum tum in clericis ordinandis tum in clericis iam ordinatis omni cura promovit (66). Ignorantia (enim), ut verbis utamur Concilii Toletani IV. (a. 633.), mater cunctorum errorum, maxime sacerdotibus vitanda est, qui docendi officium in populis susceperunt. At optimo iure imprimis exigitur, ut studia illa litterarum sint de scientiis statui clericali propriis i. e. de universa sacra theologia et doctrinis, quibus studium theologicum sive remote sive proxime præparatur. Quare studium scientiarum profanarum (67) a clero non excluditur, dun-

(64) Cfr. c. 9. Conc. Trull. (a. 692.) = c. 3. D. 44.; Conc. Trid. Sess. XXII. cap. 1. de ref.

(65) Cap. 1. de vita III. 1. in Clem.; *Ferraris* l. c. v. Clericus art. 3. n. 15.; *Scherer* l. c. p. 376.

(66) D. 38., *Wernz*, Ius Decretalium t. III. tit. 3. §§ 4. 5. de univers. seminar.; postulat. Episc. Belgii apud *Martin* l. c. p. 180. sq.; Collect. Lac. v. g. t. VI. v. v. Clerici, Sacerdotes n. 18. sq. (studia et scientia), t. V. v. Sacerdotes n. 40. sq. (scientia), t. IV. v. Sacerdotes n. 38. sq. (scientia), t. III. v. Sacerdotes n. 42. sq. (scientia, studium).

(67) Conc. prov. Colon. (a. 1860.); Conc. prov. Prag. (a. 1860.); Conc. prov. Ultraiect. (a. 1865.) in Collect. Lac. t. V. col. 379. 418. 911.; Conc. plenar. Baltimor. II. (a. 1866.) in Collect. Lac. t. III. col. 448.

modo iisdem opera detur ad meliorem cognitionem rerum theologicarum et philosophicarum, aut ad aptiorem et efficaciorum defensionem religionis christianae, ut medium quoddam habeatur magis promovendi salutem animarum. v. g. ut sacerdotes etiam in scholis mediis iuventutis instructionem et educationem suscipere possint. Manifesta autem est inversio legitimi ordinis, si clerici neglectis proprii status studiis sese *lotos* doctrinis profanis discendis addicant et mancipent. Inde enim fit, ut cum gravissimo damno animarum et dignitatis status clericalis magistratus ecclesiastici et beneficiati in scientiis profanis forte sint doctores, in scientiis autem proprii status minus habentes reperiantur. Quare Ecclesiae competit ius et officium indubitatum non solum *positive* studia litterarum in universo clero ordinandi sive quoad obiecta sive quoad methodum (68), sed etiam *negative* statutis clericos arcendi a certis studiis vel scholis vel lectionibus (69).

221. Notae historicae. Primis saeculis praeter generales leges, quibus clericis negotia saecularia interdicta fuerunt, leges speciales de prohibitis studiis litterarum velut iuris civilis, medicinae, litterarum humaniorum omnino non reperiuntur. At ex saeculo quarto occurrunt canones et dicta SS. Patrum, quibus excessus clericorum in studiis *saecularibus* reprehenduntur (70).

Prava autem consuetudo *monachorum et canonicorum regularium* derelictis monasteriis excurrendi ad scholas publicas et ibidem addiscendi leges temporales (71) et medicinam (72) *prima vice* c. 5. Conc. Claromont. (a. 1130.) ab Innocentio II. fuit damnata et prohibita.

Quae prohibitio c. 6. Conc. Remens. (a. 1131.) et c. 9. ipsius Concilii Lateran. II. (a. 1139.) repetita denuo ab Alexandro III. c. 8. Conc. Turonensis (a. 1163.) inculcata est. Qui canon Turonensis a Concilio Lateranensi III. (a. 1179.)

(68) Syllab. Pii IX. (a. 1864.) prop. 46.

(69) Dist. 37.; Collect. Lac. l. c. contra nimium pruritum legendi ephemerides vel libros romanenses; Scherer l. c. p. 380. sq.

(70) Cfr. D. 37. cum dict. Grat.; c. 5. D. 86. (S. Gregor. I. a. 601.).

(71) Denifle, D. Univers. d. Mittelalt. t. I. p. 252. sq. 259. 696. sq.; Scherer l. c. t. II. p. 55. not. 13., ubi etiam mentio fit Innoc. IV. Const. (a. 1254.), quae studium iuris Romani per totam Galliam, Hispaniam, Angliam, Hungariam prohibet, sed merito non habetur genuina.

(72) Kober, in Act. theol. Tubing. t. 55. p. 601. sq.

approbatus iam ab Honorio III. (a. 1219.) uberius explicatus et ad clericos quoque saeculares cum certis limitationibus extensus est. Tandem Greg. IX. canonem Turonensem (cap. 3. X. h. t. 50.) et Decretalem Honorii III. (cap. 10. h. t. 50.) suae compilationi authenticae (a. 1234.) inseruit atque denuo tanquam leges universales promulgavit. Quibus canonibus accessit declaratio istius prohibitionis de studio iuris civilis et medicinae, quam Bonifacius VIII. cap. 1. 2. ne clerici III. 24. in Sext. publicavit.

Leo X. in Conc. Lateran. V. Sess. VIII. Const. "*Apostolici regiminis*", 19. Dec. 1513., ut occasionem errandi tollet, clericis in sacris ordinibus constitutis tum saecularibus tum regularibus modum imposuit in studiis philosophicis et humanioribus atque Episcopis et rectoribus universitatum annuam publicationem istius decreti Lateranensis commisit.

222. Disciplina vigens. I. *Studium publicum iuris civilis* tum Romani tum patrii propter circumstantias plane mutatas (73) et exceptiones multas iam in ipso iure Decretalium statutas (74) et privilegia non paucis universitatibus concessa clericis et regularibus cum licentia suorum Praelatorum ex disciplina nunc vigente non amplius prohibitum esse merito censetur, dummodo illi clerici et regulares aliis obligationibus status clericalis et religiosi et officii proprii satisfaciant. Quae cessatio prohibitionis tum praesertim obtinet, si clerici vel regulares studium iuris civilis tantum suscipiant ex laudabili intentione melius cognoscendi ius canonicum et efficacius defendendi iura Ecclesiae (75).

Quare poenam praesertim (76) excommunicationis statutae in clericos et regulares eorumque professores, qui hac in re praevaricatores ex iure antiquo fuerunt, *etiam* ob silentium Pii IX. Const. "*Apost. Sed.*", non amplius vigent. Quodsi clericus vel regularis in studio iuris civilis modum excederet, integrum est ius Episcoporum vel Praelatorum regularium illos poenis prudenti arbitrio inflictis coercendi (77).

(73) *Schmalzgr.* h. t. 50. n. 72.; *Santi* h. t. 50. n. 1.

(74) Cap. 2. de privil. V. 7. in Sext. inunct. *Thesaur.* l. c. v. *Studia* cap. 1. sq.; *Schmalzgr.* l. c. n. 70.; *Benedict.* XIV., De Synod. dioec. l. XIII. cap. 10. n. 12. l. IX. cap. 10.

(75) Pii IX. Const. "*Ad piam*" 3. Oct. 1853. (de ratione studiorum in seminario Romano); Consess. Episcop. Umbr. (a. 1849.) in Collect. Lac. t. VI. col. 760. sq.; Arch. f. k. K. t. I. p. 659. sq. 649. sq.

(76) Cfr. de poenis vindicativis (antiquatis); *Thesaurus* l. c. cap. 1. sq.

(77) Conc. Trid. Sess. XXII. cap. 1. de ref.; *Schmalzgr.* l. c. n. 78.

II. *Studium medicinae et chirurgiae* in publica universitate, quod nostra aetate ibidem ex professo colitur et ipsius anatomiae exercitationem includit, etiam nunc clericis et regularibus non videtur esse permissum (78), nisi indultum generale vel speciale Sedis Apostolicae intercedat. Nihil vero obstat, quominus clerici vel regulares eas frequentent praelectiones, quae secundum praxim recentiores de *medicina pastoralis* interdum haberi solent, aut sublata indecentia ad meliorem defensionem religionis catholicae utiles esse possunt, dummodo ratio habeatur praxis vigentis, et ubi res dubia sit, ad vitandas praeposteras interpretationes Ordinariorum licentia expetatur (79). Censurae latae sententiae, quae in antiquo iure Decretalium (80) reperiuntur statutae ob studium illud illegitimum medicinae, certe nostra aetate iam propter silentium Pii IX. in Const. „*Apost. Sed.*„ penitus sunt abrogatae. At Episcopus non prohibetur, quominus poenis arbitrariis sive ipso facto sive per sententiam incurrendis interdictum medicinae studium in suis clericis castiget (81).

III. *Exercitium quoque artis medicae et chirurgicae* praesertim ex professo et ad quaestum, tum propter *periculum* irregularitatis tum propter *indolem* huius artis cum statu clericali et religioso parum convenientem, omnibus regularibus et saltem omnibus clericis maiorum ordinum et beneficiatis est omnino interdictum (82), nisi indultum generale aut speciale

(78) Cap. 3. 10. X. ne cler.; cap. 2. ne cler. in Sext.; *Schmalzgr.* I. c. n. 78. 86.

(79) Cit. Consess. Episcop. Umbr. (a. 1849.) I. c.

(80) Cap. 3. X. ne clerici; cap. 2. ne cler. in Sext.

(81) *Hollweck* I. c. § 238.

(82) Cap. 9. X. ne clerici iunct. cap. 7. X. de aet. I. 14. et cap. 19. X. de homic. V. 12.; *Benedict.* XIV., De Synod. dioec. I. XIII. cap. 10. n. 1. sq. Quae prohibitio quamvis in rigore iuris antiqui tantum ad exercitium artis medicae vel chirurgicae per veram incisionem et adustionem cum periculo vitae vel mutilationis (cfr. resp. S. C. de Prop. F. 27. Iun. 1701. in Collect. S. C. de Prop. F. n. 339.) restringatur (cfr. *Schmalzgr.* I. c. n. 45.; *Scherer* I. c. p. 378. not. 26.), tamen attenta *praxi* in *Curia Romana* et in Conciliis particularibus (cfr. Collect. Lac. t. I. col. 227. t. V. col. 907. t. VI. col. 815.) recepta et a *Benedicto XIV.* I. c. n. 5. sq. exposita (cfr. quoque cit. Collect. S. C. de Prop. F. n. 331. sq.) huiusmodi restrictio prohibitionis ex legitimo iure consuetudinario non amplius videtur habere solidum fundamentum. Quare severior hac in re sententia, quam tenent *Benedict.* XIV. I. c.; *Schmalzgr.* I. c. n. 46. sq.; *Hollweck* I. c. § 238. not. 4. alique, sententiae benigniori etiam quorundam recentiorum scriptorum v. g. *Lehmkuhl* I. c. t. II. n. 613. est praeferenda.

Sedis Apost. det facultatem (83) medendi corporibus semper certis limitationibus circumscriptam, aut necessitas excuset (84). Certum est ius Episcoporum *extendendi* prohibitionem exercitii artis medicae etiam ad illos *casus*, qui iuxta opinionem benigniorem in iure communi non sunt comprehensi, et praeterea etiam ad *clericos* minorum ordinum beneficio destitutos (85). Quodsi clerici vel beneficiati non obstantibus decretis iuris communis et particularis artem medicam exerceant, poenis arbitrariis (86) v. g. per suspensionem ab Ordinario coerceri valent, imo ipsam quoque irregularitatem (87) incurrere possunt. Nostra aetate facile obnoxii fiunt etiam poenis statutis in foro *civili* contra medicos absque examine et testimonio publico artem medicam exercentes (88).

IV. Concilium Lateranense V. l. c. prohibuit, ne clerici maiorum ordinum sive saeculares sive regulares in studiis generalibus vel alias publice audiendo *philosophiae* aut *poesis* studiis ultra quinquennium post grammaticam et dialecticam sine aliquo studio theologiae aut iuris pontificii incumbant, si exacto illo quinquennio illis studiis insudare voluerint. Quod decretum nostra aetate non iam videtur esse in pleno vigore. Quare etiam per Ordinarios et rectores universitatum non amplius singulis annis est publicandum. Imo potius excitandus est clerus, ut philosophiae et litteris humanioribus, praesertim studio linguae latinae (89) maiore cum diligentia et methodo meliore incumbat. At si clerici sive saeculares sive regulares frequentent universitates publicas auctoritati et vigilantiae Ecclesiae subductas, omnino stare debent sapientibus Instructionibus S. Sedis atque propriorum Ordinariorum, et si Romam studiorum causa proficisci velint, observent necesse est ius speciale pro alma Urbe constitutum (90).

(83) *Benedict.* XIV. l. c.; Collect. S. C. de Prop. F. l. c.; Act. S. Sed. vol. XVI. p. 539. sq. 531. sq.

(84) S. C. de Prop. F. 28. Nov. 1641. in cit. Collect. n. 334.

(85) Collect. Lac. t. V. col. 907. t. IV. col. 1130. t. III. col. 180. 443.; Arch. f. k. K. t. I. p. 671. statutum diocesis Brixinensis contra exercitium homoeopathiae.

(86) Cap. 7. X. de act. l. 14.; Conc. Trid. Sess. XXII. cap. 1. de ref.

(87) Cap. 9. X. h. t. 50.; cap. 19 X. de homic. V. 12.

(88) *Icard* l. c. t. II. p. 61. sq.; *Hollweck* l. c. § 238.

(89) *Zell*, Commentatio de latinitate eccles. studiose colenda (a. 1870.).

(90) Instr. S. C. Ep. et Reg. 21. Iul. 1896. Quae Instructio licet lingua italica sit conscripta et expresse solummodo detur Episcopis et Superio-

§ 4. DE CIVILIBUS ET MILITARIBUS OFFICIIS CLERICIS PROHIBITIS.

223. Principia fundamentalia. Clerici et beneficiati cum sacra ordinatione et officio ecclesiastico sese servitio Ecclesiae manciparint, per susceptionem officiorum civilium vel militarium sese ingerunt negotiis a statu suo manifeste *alienis*. Porro rari sunt homines, qui *unum* officium sive ecclesiasticum sive civile perfecte expleant, multo minus igitur quis idoneus est, qui utroque officio bene fungatur. Imo facile fit, ut cum gravissimo damno Ecclesiae et ordinis perturbatione temporalia officia magis curentur quam spiritualia. Denique praesertim illud habetur incommodum, quod libertas et disciplina Ecclesiae periclitentur. Clerici enim officiis civilibus locupletati iam dependent a potestate civili et dominis temporalibus, suis autem Praelatis ecclesiasticis leviter subiecti non iam facilem et promptam praestant obedientiam.

224. Notae historicae. Dominante superstitione in universa republica Romana christiani publicis officiis fungentes gravibus sese exposuerunt periculis. Publica enim officia cum sacris paganorum haud raro intime fuerunt connexa. Quare primis saeculis nonnisi laici fuerunt, qui frequentius quam par erat, officia publica ambirent (91). Inter Episcopos *Paulus Samosatenus* (a. 269.) primus fuit, cui obiiceretur, quod simul cum Praelatura ecclesiastica obiret publicum officium *ducenarii* (92). Quae res multum mutata est, postquam Ecclesiae pax est restituta, et Imperatores facti sunt christiani (93). Hinc tam in Concilio Sardicensi c. 8. (7.) - c. 28. C. XXIII. q. 8. (a. 343.) praesertim Episcopi Africani reprehenduntur, quod nimis frequenter accedant ad aulam Imperatoris, ut dignitates saeculares et administrationes postulent.

Clerici quoque inferiores inde a saeculo quarto saepius

ribus religiosis in Italia, tamen etiam extra Italiam habet vim optimaee normae directivae. Cfr. quoque Litterae circulares Cardinalis Vicarii in Urbe 15. Aug. 1903. ad Episcopos Italiae.

(91) *Hefele* l. c. t. I. p. 156. 179. sq. 181. 208. 825.

(92) *Eusebius*, Hist. eccl. l. VII. cap. 30.

(93) Cfr. c. 81. 83. Apost. iunct. *Hefele* l. c. p. 802. 825. Cfr. quoque de officio iudicum ab Episcopis in causis *civilibus* christianorum inde a primis temporibus suscepto et postea ab Imperatoribus christianis ampliato: *Devoti*, Inst. can. l. III. tit. 1.

avocandi fuerunt ab officiis saecularibus saltem iuris privati velut procuratorum et tutorum (94).

Tempore medii aevi clerus a negotiis publicis et saecularibus incaute suscipiendis multo magis fuit arcendus (95). At Ecclesia illa aetate omnia officia publica declinare non potuit (96); saepe enim Episcopi fuerunt principales vasalli regum. Quare potius studuit abusus avertere, qui ex ista subiectione fuerunt timendi, atque imprimis curavit, ut Episcopi alique clerici, cum suis obligationibus pro exercitu satisfacerent, abstinerent a personali servitio militari et pugna (97), et iurisdictionem criminalem sibi forte collatam iuxta limites iure canonico statutos exercerent (98). Nostra aetate officiorum civilium, quae olim Praelatis ecclesiasticis fuerunt concessa, pauca remanserunt vestigia (99). Ex systemate autem constitutionali novae ortae sunt quaestiones de iure clericis dato acceptandi officia deputationum et senatorum atque generatim interveniendi in negotiis et electionibus politicis (100).

225. Disciplina vicens. I. Clerici *saeculares* omnes etiam *sacerdotes* in causis saecularibus et coram iudice saeculari advocati vel procuratores esse possunt, si pro seipsis vel pro ecclesia sua vel propter necessitatem pro personis coniunctis aut miserabilibus huiusmodi officia suscipiant (101). Quae permissio iuris canonici nostra aetate non erit practici momenti, si leges civiles v. g. propter qualitates in advocatis requisitas aut consuetudines dioecesanae obstant.

At ex iure communi *sacerdoti* praeter casus modo enumeratos ne coram tribunali *ecclesiastico* quidem officium advocati vel procuratoris exercere licet (102). Quae prohibitio certe ad causas *criminales* clericorum in foro ecclesiastico

(94) Cfr. c. 7. 20. Apost.; c. 3. Conc. Chalced. (a. 451.); *Novell.* 123. cap. 6. (a. 546.).

(95) *Hefele* l. c. t. III. p. 590. 666. 719. 752.

(96) Cfr. c. 31. Conc. Tolet. IV. (a. 633.).

(97) Cfr. c. 2. Conc. plenar. Germ. (a. 742.); Nicolaus I. (a. 865.) in c. 19. C. XXIII. q. 8.

(98) Cfr. c. 31. cit. Conc. Tolet. IV.; c. 6. Conc. Tolet. XI. (a. 675.); cap. 5. 9. X. ne clerici; cap. 3. ne clerici III. 24. in Sext.

(99) *Vering*, *Lehrb. d. k. Kirchenr.* § 37. n. 12.

(100) *Card. Hergenroether* in *Arch. f. k. K.* t. 15. p. 82. sq.

(101) Cap. 1. 3. X. de postulando I. 37.; cap. 1. 2. X. h. t. 50.; *Hollweck* l. c. § 238.

(102) Cap. 3. X. de postulando I. 37.; *Bouix*, *De iudic.* t. I. p. 199. sq.

extendi nequit (103), neque obstat legitimis consuetudinibus Curiae Romanae aut specialibus indultis apostolicis (104). *Diaconi et subdiaconi et clerici minorum ordinum*, qui *beneficiis* ecclesiasticis sustentantur, coram iudice *saeculari* praeter casus omnibus clericis permisos *tantum* in causis ecclesiasticis officio advocati vel procuratoris fungi possunt; in *foro autem ecclesiastico* ab istis officiis neque in causis ecclesiasticis neque in causis saecularibus prohibentur (105).

Ceteri clerici minorum ordinum, qui *beneficiis* ecclesiasticis *carent*, etiam in foro saeculari vel ipsas causas *saeculares* sive ut advocati sive ut procuratores suscipere possunt (106), dummodo non agatur de causa *cuius clerico* interdicta scilicet de causa sanguinis i. e. *mortis vel mutilationis*, in qua clericus sustinet partes actoris contra reum, aut de causa pro extraneis contra ecclesiam, a qua accepit beneficium (107).

Omnes autem regulares a suscipiendis officiis advocatorum vel procuratorum sive ad causas *ecclesiasticas* sive *saeculares* in foro *ecclesiastico* et *civili* excluduntur, nisi agatur de causis proprii ordinis religiosi et ex mandato vel consensu competentis Superioris regularis etiam coram iudice saeculari (108).

At *fratres minores S. Francisci* ne cum consensu quidem suorum Superiorum ob ullam utilitatem suorum monasteriorum munus advocati vel procuratoris obire possunt (109).

II. *Tabellionis* sive *notarii* officium saltem in foro *civili* quoad causas *saeculares* omnibus *regularibus* et *clericis* quoque in *sacris* ordinibus constitutis sub poena privationis beneficiorum est omnino interdictum (110). Quae prohibitio ex disciplina vigente quoad clericos sese non amplius extendit ad exercitium *tabellionatus* in foro *ecclesiastico*, praesertim si agatur de causis spiritualibus stricteque *ecclesiasti-*

(103) Instr. S. C. Ep. et Reg. 11. Iun. 1880. art. 30.; Conc. plenar. Balthimor. III. (a. 1885.) n. 302. p. 297.

(104) *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. XIII. cap. 10. n. 12.; Act. S. S. vol. XVI. p. 227. sq. vol. XVII. p. 128. sq.

(105) Cap. 2. X. ne clerici; cap. 1. X. de postul. l. 37.

(106) *Schmalzgr.* l. I. t. 37. n. 10.; arg. cit. cap. 1. X. de postul.

(107) Cap. 3. X. de postuland.; *Schmalzgr.* l. c. n. 9.

(108) Cfr. c. 35. C. XVI. q. 1. = c. 11. Conc. Tarracon. (a. 513.); cap. 2. X. de postuland.; *Benedict. XIV.* l. c.

(109) Cap. 1. de V. S. V. 11. in Clem.; *Schmalzgr.* l. c. n. 7.

(110) Cap. 8. X. h. t. 50.; *Bouix* l. c. t. I. p. 482. sq.

cis (111). Imo iam in antiquo iure Decretalium cautum est, quod clerici *omnes* etiam in sacris ordinibus constituti officium tabellionis in causis *fidei* exercere possent, si illud iam *ante* in saeculo exercuissent. Cfr. cap. 11, § 1. de haeret. V. 2. in Sext.

III. *Clericis omnibus* multoque magis *religiosis* interdicatur, ne sint *ministri laicorum* vel *procuratores* in rebus eorum (112). Quodsi occasione ipsius administrationis propter pecuniarum causam deprehendantur in fraude, eis ab Ecclesia non subvenitur, per quos constat in Ecclesia scandalum generari. Cfr. cap. 2. X. h. t. 50. Si transgressor huius legis ecclesiasticae sit *clericus saecularis*, in rigore iuris deponendus est a ministerio ecclesiastico, et *religiosus* etiam gravius est puniendus. Cfr. cap. 4. X. h. t. 50.

Speciatim vero *Episcopi* et *regulares* ex nulla lege *tutores* vel *curatores* cuiuscunque personae fieri possunt (113), saeculares vero *clerici* licet non *possint* esse tutores testamentarii et dativi extraneorum, *possunt* tamen fieri tutores *legitimi* quoad *cognatos* et alias personas a iure exceptas (114). Quae in re etiam consulendae sunt recentiores leges civiles (115), et statuta particularia dioecesium (116). Similiter *fideiussiones* clericis ex iure antiquo (117) fuerunt severe interdictae. Quae prohibitio a recentioribus quoque Conciliis provincialibus cum emollitione quadam antiqui iuris interdum adiecta merito retinetur (118).

IV. *Clerici omnes* etiam *minorum ordinum* et *fratres* quoque *laici* ordinum religiosorum nec *duces* possunt existere *exerci-*

(111) Bouix l. c. p. 488. sq.; Scherer l. c. t. I. p. 379. not. 29. i. f.

(112) Cap. 2. 4. 5. X. h. t. 50; Clem. XIII. Const. *« Cum primum »* § 15.; S. C. C. in caus. Panorm. 14. Maii 1825. apud *Lingen et Reuss* l. c. n. 121.

(113) Novell. 123. cap. 5.; *Ferraris* l. c. v. Tutela n. 52. 55.

(114) Cfr. c. 3. Conc. Chalced. (a. 451.) = c. 26. D. 86.; *Ferraris* l. c. n. 53. 54. et v. Clericus art. 3. n. 83. cum. alleg. declar. S. C. Ep. et Reg.; *Thesaurus* l. c. v. Tutela; *Hefele* l. c. t. II. p. 508.

(115) *Scherer* l. c. p. 379. 401. not. 42.

(116) Conc. plenar. Baltimor. II. (a. 1866.); Conc. prov. Westmonast. I. (a. 1852.); Conc. prov. Austral. II. (a. 1869.) in Collect. Lac. t. III. col. 444. 940. 1079.

(117) Cfr. c. 20. Apost. = cap. 1. X. de fid. III. 22.

(118) Conc. prov. Colon. (a. 1860.); Conc. prov. Ultraieet. (a. 1865.) in Collect. Lac. t. V. col. 670. 907. Cfr. Collect. Lac. t. III. col. 444. 861. t. VI. col. 52. 199. 545. 815.; *Zech*, De iure rer. eccl. sect. 4. § 297.; *Santi* l. III. t. 22. n. 3.; *Scherer* l. c. p. 379. not. 29.

tum, neque ipsi pugnare valent contra hostes (119), nisi sit casus gravissimae necessitatis publicae (120). Laudabiliter vero intersunt bellis, ut pro conditione sua aut *spiritualia ministeria* exhibeant militibus aut vulneratis et infirmis praestent opera caritatis. Quodsi bellum sit iustum, non prohibentur, quominus milites generaliter exhortentur ad fortiter pugnandum, non vero specialiter ad occisionem vel mutilationem (121).

V. *Nullus clericus* sive in *maiore* sive in *minore* ordine constitutus neque alia *persona ecclesiastica* iudicium *criminale*, in quo poena capitis vel mutilationis imponitur, immediate et *per se* exercere possunt. Quare iidem non possunt *dictare* vel *scribere* sententiam ad talem poenam intelligendam, neque *consilium* aut *auxilium* ad mortem vel mutilationem dare, neque huiusmodi actibus *auctoritative* interesse. Si secus faciant, *irregularitatem ex defectu lenitatis* incurrunt, quatenus huius inhabilitatis capaces sunt; si autem ex tali facto mors vel mutilatio actu sequatur, ab officio et beneficio, quod forte habent, deponendi sunt (122).

VI. *Episcopi* aliique *Praelati ecclesiastici*, qui ipsis sunt maiores aut aequales, *gubernationem civilis* vel *provinciae* sine licentia Romani Pontificis suscipere non possunt (123), nisi agatur de casibus a iure exceptis (124). Imo vera *dispensatio* pontificia requiritur, si lex ecclesiastica *residentiae* cum officio civili implendo conciliari nequeat (125). At iidem Praelati minime prohibentur, quominus etiam sive venia Romani Pontificis officium consiliarii vel senatoris regni rite exerceant, saltem si huiusmodi officium cum ipsa sede episcopali sit coniunctum (126).

(119) Cap. 9. X. h. t. 50.; cap. 5. X. de poenis V. 37.; *Schmalzgr.* h. t. 50. n. 43.; *Lingen et Reuss* l. c. n. 93. S. C. C. in caus. regn. Hispan. 6. Iun. 1840.; S. C. C. 12. Iul. 1900. in Anal. eccl. t. VIII. p. 351., ubi severae statuuntur poenae in clericos, qui ad *bella civilia* excitant vel in iisdem habent partem.

(120) Cap. 2. X. de imm. III. 49.

(121) Cfr. c. 10. 17. 18. 19. 20. C. XXIII. q. 8.; cit. cap. 5. X. de poenis; *Schmalzgr.* l. c. n. 44.

(122) Cap. 9. X. h. t. 50.; cap. 3. ne cler. III. 24. in Sext.; *Schmalzgr.* l. c. n. 40. 37.; *Boenningh.*, De irregular. fasc. II. p. 110. sq.; *Scherer* l. c. p. 401. not. 40.

(123) Cap. 4. 5. X. h. t. 50.; *Schmalzgr.* l. c. n. 63.; *Card. Hergenroether* in Arch. f. k. K. XV. p. 82.

(124) Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 1. de ref.

(125) *Santi* l. III. t. 4. n. 16. sq.

(126) Conc. Trid. l. c.; *Schmalzgr.* l. c. n. 65.; *Scherer* l. c. p. 564. sq.

Clerici infra Episcopum constituti officia civilia et politica velut deputati in parlamentis vel consiliarii in municipiis, si iure civili ab illis officiis non excluduntur (127), ex disciplina Ecclesiae nunc vigente sine praevia licentia Ordinarii, cuius dioecesi sunt adscripti, suscipere non possunt (128).

226. *Scholion.* ~ *Sacerdotes tradere se penitus partium studiis, ut plus humana quam coelestia curare videantur, non est secundum officium; cavendum igitur sibi esse intelligant, ne prodeant extra gravitatem et modum ., dicit Leo XIII. in Encycl. ~ Cum multa ., 8. Dec. 1882. in Hispaniam missa. Quare absque ullo dubio principalis atque adeo exclusiva et ordinaria occupatio cum rebus politicis praesertim clericis ad curam animarum obligatis aliena sit oportet. Cui principio non obstat, quominus clerici servatis gravitatis et moderationis legibus maiori minorive gradu pro diversitate locorum et temporum secundum praxim a Superioribus ecclesiasticis probatam rebus politicis operam dare possint, imo non raro debeant (129).*

(127) Cfr. v. g. art. 54. constit. reipubl. Columb. (a. 1886.); Scherer l. c. p. 401. not. 40. 41.

(128) Clem. XIII. Const. « *Cum primum* »; Conc. prov. Colon. (a. 1860.) in Collect. Lac. t. V. col. 378.; Card. Hergenroether l. c. p. 83.; Heiner in Arch. f. k. K. t. 84. p. 107. sq., ubi optimo iure defendit officium deputati in parlamentis non a nimis multis et mediocris capacitatis clericis, sed potius a paucis vereque insignibus viris ecclesiasticis esse suscipiendum.

(129) Cfr. quoque decret. Episcopor. Hibern. 19. Maii 1854. a Sede Apost. approb. in Collect. Lac. t. III. col. 854.; S. C. de Prop. F. 26. Sept. 1840. 1659. in Collectan. S. C. de Prop. F. n. 198. 300.; Arch. f. k. K. t. XV. p. 67. sq.

CAPUT IV.

DE AMISSIONE ORDINUM ECCLESIASTICORUM.

TITULUS XI.

DE REDUCTIONE CLERICORUM
AD COMMUNIONEM LAICAM ET SACRIS ORDINATIONIBUS
NON ITERANDIS.

(*Lib. I. tit. 16. de sacramentis non iter.; (1) lib. V. tit. 11.
de apost. et reit. bapt., tit. 37. de poenis*)

227. Fontes : Decret. Grat. passim v. g. c. 5. D. 84.; c. 1. 2. D. 68.; c. 1. D. 34.; c. 2. D. 58.; c. 10. C. XI. q. 3.; C. I. q. 1. 7.; C. XXIV. q. 1.; ubi tamen Gratianus minus clare de reordinationibus agit. Cfr. *Card. Hergenroether*, Photius t. II. p. 375. — Cpl. III. l. I. t. 12. de sacram. non iter.; epl. V. l. I. t. 9. d. s. n. it. — Decretal. Gregorii IX. l. c.; Decretal. Bonifacii VIII. l. V. t. 9. de poenis. — Conc. Trid. Sess. XXIII. doct. de sacr. ord. — Decretal. Clem. Pap. VIII. ed. *Sentis* p. 14. sq. — Collect. S. C. de Prop. F. n. 1183. sq. praesertim de reiteratione *conditionata* sacrae ordinationis.

Scriptores : Comment. iur. Decretal. in cit. tit. — *S. Raymund.*, Summa lib. I. tit. 7. de apost. § 5., l. III. t. 24. de sacram. iter. et de consecr. ecclesiar. — *Devoti*, Inst. can. lib. I. tit. 8. sect. 4. de depos. et degrad.; *Phillips* l. c. t. I. p. 341. sq.; *Hinschius* l. c. t. I. p. 117. sq. t. V. p. 563. sq. — *Kober*, D. Depos. u. Degrad.; *Gasparri*, De sacr. ordinat. n. 1137. sq.; *Many*, De sacra ordin. n. 18. sq. — *Thomassin*. l. c. P. II. l. 1. cap. 11. sq.; *Kraus*, Real-Encyklop. v. Laisirung d. Geistl.; *Card. Hergenroether*, Photius t. II. p. 321. sq., ubi ex professo et solide disserit de reordinationibus antiquae Ecclesiae; *Michael* in Act. theol. Oenip. t. XVII. p. 193. sq. contra falsas assertiones *Doellinger*.

Praenotiones.

228. I. Connexio materiae. Examini theologorum (2) relinquimus, num character in sacramento ordinis impressus (3) maneat etiam in beatis Ecclesiae triumphantis ante diem ultimi iudicii (4) simul cum *potestate ordinis* iure di-

(1) *Schmalzgr.* l. c. t. 16. pr. « Sicut in priori titulo (i. e. t. 15. de sacr. unct.) occasione ordinationis de sacra unctione, ita in praesenti (tit. 16. de sacram. non iter.) eadem occasione de sacramentis et eorum prohibita iteratione subiicitur ». Quae rationes divisionis ex « occasione » petitae satis probant connexionem titulorum *ex ordine logico* non esse factam. Cfr. *S. Raymundus*, Summa l. III. t. 24. pr., ubi ex *irregularitate* ob reiterationem contracta repetit rationem, cur tit. de sacramentis iterandis inserat *post* alia impedimenta ordinationis.

(2) *Lugo*, De sacram. in gen. disp. 6. sect. 4.; *Gasparri* l. c. n. 1144.

(3) Conc. Trid. Sess. XXIII. can. 4.; *Lugo* l. c. n. 69. sq.; *Pohle*, Lehrb. d. Dogm. t. III. p. 552. sq.

(4) *Lugo* l. c. n. 74.; *Pohle* l. c. t. III. p. 554. sq.

vino (5) constituta. A canonistis absoluta disputatione de *ordinibus* ecclesiasticis *in se* spectatis, eorum *acquisitione* per sacram ordinationem atque de *effectibus* sive de *iuribus* et *obligationibus* ex sacra ordinatione ortis, unice inquirendum est de amissione *potestatis ordinis* in foro Ecclesiae *militantis*, quemadmodum suo tempore in disquisitionibus de hierarchia iurisdictionis post explicationem datam de *officiis ecclesiasticis* in se spectatis eorumque acquisitione sive provisione atque iuribus et obligationibus adnexis, disserendum erit de *amissione officiorum ecclesiasticorum*.

II. **Notiones et divisiones.** Amissio ordinis *interna* et *proprie dicta* est ablatio *ipsius potestatis ordinis* in se spectatae. Praeterea habetur altera amissio ordinis *impropria* et *externa*, quae *manente ipsa potestate ordinis* tantum aufert *licitum usum* vel exercitium potestatis ordinis et *iura* atque *officia* quaedam per sanctiones canonicas in clericis ordinatis orta.

Porro etiam illa *impropria* et *extrinseca* amissio ordinis sive status clericalis potest esse *totalis* vel tantum *partialis*, *privato* arbitrio facta aut *publica* Ecclesiae auctoritate interveniente sive per formalem *approbationem* sive per gratiosam *dispensationem* sive per *sententiam condemnatoriam* sive per *iuris* dispositionem. Quae reductio extrinseca ad statum laicalem per gratiosam *dispensationem* in se *libera* est et tantum volenti indulgetur, at per sententiam condemnatoriam vel sanctionem iuris v. g. etiam *invito* in poenam delicti infligi potest. Cfr. de clericis minoribus, qui facti sunt vere vel interpretative bigami: Cap. unic. de bigam. l. 12. in Sext. et Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 17.; *Passerin.*, Comment. in h. cap. unic., De elect. canon. cap. 27. p. 555. sq.

Reordinatio est aut *absoluta* aut *conditionata*; illa ut rite fieri possit, necessario supponit priorem ordinationem *certo* fuisse invalidam; altera lit. si prudens vereque probabile *dubium* de valore prioris ordinationis existat.

§ 1. PRINCIPIA FUNDAMENTALIA.

229. Ipsa *potestas ordinis iure divino* (6) constituta et ab *indelebili* caractere *dependens in hac vita* nunquam amittitur neque ab ulla potestate humana etiam Romani Pontificis quoad *validum usum* auferri vel limitari potest, dummodo

(5) Gasparri l. c.; Pesch, Praelect. dogm. t. VII. n. 640.

(6) Gasparri l. c. n. 1142.

in actu potestatis ordine exercendo *aliae* conditiones iure divino requisitae servantur. Hinc quicumque clericus saltem ordinem hierarchicum cum indelebili caractere valide recepit, neque *libera sua voluntate privatoque arbitrio* neque ex *dispensatione* Ecclesiae neque in iustam poenam delicti commissi neque iuris dispositione *vere* et *interne* ex statu clericorum expelli et ad statum laicalem reduci *potest*.

Quare clericus etiam maiorum ordinum forte depositus et degradatus, si ab Ecclesia restituatur, ex antiquissima et probata praxi *nova ordinatione* opus non habet (7).

Porro Romanus Pontifex *actum* potestatis ordinis, qui ex iure divino characteri sacramentali est exclusive adnexus, *directe* per exercitium suae potestatis *iurisdictionis convalidare* nequit, v. g. si quis *invalidè* ordinatus est sacerdos, *nova ordinatio* fieri debet. At cum exercitium *licitum* potestatis ordinis etiam iuris divini subiectum sit *iurisdictioni* ecclesiae, profecto Ecclesia suis legibus usum licitum potestatis ordinis ordinare et illicitae receptioni vel exercitationi ordinum poenas canonicas statuere aut saltem effectus mere ecclesiasticos denegare potest.

230. Aliud indicium ferendum est de potestate ordinis, quae ex *institutione ecclesiastica* (8) repetit originem. Huiusmodi enim potestas ab eadem Ecclesia, quae illam instituit, ita auferri et limitari *potest*, ut non solum illicitus, sed *sublata potentia* etiam invalidus sit usus.

Romani Pontifices in sententia eorum, qui *tantum* tres ordines hierarchicos vera sacramenta esse tenent, absolute potestatem per sacras ordinationes *infra* diaconatum collatam auferre vel limitare *possent*: attamen stante controversia ob periculum violandi ius divinum de facto illa potestate non utuntur. Ideo nullo in casu ordinis illi inferiores semel valide collati per *veram reordinationem* iterum conferuntur (9). Consequenter quicumque aliquo gradu etiam *inferiori* statui clericali adscriptus est, saltem *de facto* nunquam per absolutam et internam ablationem ordinis iterum ad eum statum laicalem reducitur, in quo *ante* ordinationem fuerat constitutus, sed omnis reductio ad statum laicalem,

(7) Suarez l. c. disp. 30. sect. 2. n. 10.; Kober l. c. in font. h. tit. p. 33. sq. 203. sq. 630. sq. et praesertim p. 100. sq. 284. sq.

(8) Gasparri l. c. n. 1143.

(9) Kober l. c. p. 100. sq.

ut in ordinibus *hierarchicis*, ad effectus externos et canonicos restringitur (10).

231. Quodsi potestas ordinis in aliquo subiecto sit *incompleta* et conditionata, et tantum fiat completa et efficax per accedentem commissionem Sedis Apostolicae sive ordinario sive extraordinario modo saltem ad instar conditionis essentialis datam, profecto huiusmodi potestas *efficax* a Romano Pontifice auferri vel limitari multiplici ratione potest, v. g. potestas presbyteri administrandi sacramentum *confirmationis* vel *benedicendi* oleum infirmorum vel *consecrandi* calices, vel facultas Abbatis *conferendi ordines minores*. Nam commissio illa essentialiter requisita est actus *iurisdictionis*, qui retractationi vel limitationi est obnoxius (11).

§ 2. NOTAE HISTORICAE.

232. Primis Ecclesiae saeculis clerici *etiam minores* cum ad determinatum officium ecclesiasticum ordinarentur, a statu clericali absque delicto gravibus poenis obnoxio pro *libero suo arbitrio* deficere non potuerunt, licet in *minoribus* ordinibus constituti a nuptiis celebrandis non prohiberentur (12).

Cuius disciplinae antiquissimum vestigium habetur can. 6. Conc. CaesarAugust. (a. 380.), ubi decernitur clericos ne sub obtentu quidem *professionis monasticae* posse desciscere ab

(10) C. 9. X. de consecr. eccles. vel alt. III. 40. (de directa reconciliatione ecclesiarum).

(11) *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. I. VII. cap. 9. n. 1. sq. de sublata facultate valide administrandi sacramentum confirmationis per presbyteros Ecclesiae *orientalis* in Bulgaria, in insula Cypro, in Italia et insulis adiacentibus aliisque regionibus. Cfr. epist. Nicol. M. ad Hincmar. a. 867.; Innoc. IV. Const. « *Sub catholicae professione* » 6. Mart. 1254. n. 4.; Instr. Clem. VIII. 31. Aug. 1595. et S. C. Inq. 3. Iul. 1853. in Collect. S. C. de Prop. F. n. 664. cum nota et n. 674.; *Suarez*, De fide disp. 21. sect. 5. n. 11., ubi docet potestatem valide conficiendi sacramentalia v. g. benedicendi aquam, consecrandi ecclesiam non cessare in haeretico sacerdote vel Episcopo, dummodo debitum ritum servet, eo quod qui valide administret sacramenta, a fortiori (?) valide conficiat sacramentalia. (At sacramenta sunt instituta a Christo et nomine Christi valide administrantur; sacramentalia vero nituntur *institutione Ecclesiae* eiusque nomine conficiuntur, non nomine Christi et independenter a potestate Ecclesiae; hinc ratio *Suaresii* vim suam solummodo habet, si probetur defectus *voluntatis* in Ecclesia auferendi illam potestatem conficiendi sacramentalia).

(12) Cfr. c. 3. Conc. Hispal. II. (a. 619.) = c. 2. C. XXI. q. 2.; *Thomassin.* I. c. P. II. l. 1. cap. 11. 12. 13. 14.; *Kober* I. c. p. 96. 109.

officio et functionibus clericorum. Concilium vero oecumenicum Chalcedonense (a. 451.) c. 7. = c. 3. C. XX. q. 3. eandem disciplinam hisce verbis ratam habuit: "*Qui semel in clero deputati sunt aut monachorum vitam elegerunt, statui-mus neque ad militiam neque ad dignitatem venire aliquam mundanam, aut hoc tentantes et non agentes poenitentiam, ita ut redeant ad hoc, quod propter Deum primitus elegerunt anathematizari*" (13).

Quae disciplina etiam post saeculum quintum non fuit immutata, ut constat vel ex ipsis legibus Imperatoris Iustini-
niani (cfr. v. g. Novell. 123. cap. 15.) et Gregorii M. epistolis (cfr. v. g. l. III. epist. 24.) aliisque documentis (14).

Neque minore rigore inde ex saeculo octavo et nono Praelati ecclesiastici insistebant canonibus Conc. Chalced. (a. 451.) (15).

Imo subsequenter quoque saeculis decreta Conciliorum et Rom. Pontificum clericis liberam facultatem ad vitam laicalem nondum admittunt. Hinc Leo IX. c. 8. Conc. Remens. (a. 1049.) statuit: *Ne quis monachus vel clericus a suo gradu apostataret* „ Simile decretum condidit Nicolaus II. in Concilio Romano a. 1059., atque Concilium Rothomag. (a. 1072.) c. 11. clericos tonsuratos, "*qui coronas benedictas habuerunt et reliquerunt* „ usque ad dignam satisfactionem excommunicare iussit. Saeculo quoque duodecimo antiquae disciplinae sanctiones non desunt velut in can. 10. Conc. Tolosani (a. 1119.), cuius vestigia etiam in Decretalibus Greg. IX. reperiuntur. Cfr. Alex. III. cap. 1. et Innoc. III. cap. 3. X. de apost. V. 9. Quare mirum non est, quod vel ipse S. Raymundus in Summa l. c. post Decretales Gregorii IX. publicata ad quaestionem: "*Quid si aliquis accepit primam tonsuram tantum, num quid eam potest deserere?*" „ responderit: "*Credo, quod non* „ At benignioris disciplinae tunc iam inchoatae S. Raymundus l. c. testis est. Hinc ex saeculo decimo tertio paulatim ea introducta est disciplina, ut clericus tonsuratus vel minorum ordinum non amplius cogeretur permanere in statu clericali.

(13) Cfr. c. 82. (83.) Apost.; c. 7. Conc. Andegav. (a. 453.); c. 5. Conc. Turon. (a. 461.); *Hefele* l. c. t. II. p. 511. sq.; *Thomassin.* l. c. cap. 11.; *Kober* l. c.

(14) Cfr. quoque cit. c. 3. Conc. Hispal. II. (a. 619.); c. 6. Conc. Tolet. VI. (a. 638.).

(15) Cap. 23. 26. Synod. Aquisgr. (a. 789.); cap. 24. Synod. Francoford. (a. 795.); *Thomassin.* l. c. cap. 12. 13.

A Concilio quoque Tridentino prisca illa cononum disciplina, qua nefas fuit clericatum per primam tonsuram vel ordines quoque minores susceptum abdicare, non est innovata et in usum revocata. —

Patres Concilii Tridentini ad vitandas frequentes defectiones inferiorum clericorum a statu clericali potius approbaverunt praxim iam ex saeculo decimo quarto a Conciliis particularibus inculcatam, scilicet ne cuiquam prima tonsura conferretur, de quo non esset verisimile, quod ad ordines sacros vellet promoveri. Cfr. Sess. XXIII. cap. 11. de ref. Cui statuto alia salutaria decreta accesserunt. Nunquam vero Romani Pontifices in *iuris communis* sanctionibus adoptaverunt rigorem a Navarro et nonnullis Episcopis commendatum, ne quis ad primam tonsuram et ordines minores promoveretur, nisi *iurasset se velle* legitimo tempore ad maiores ordines ascendere.

Quare si iam Innocentius III. cap. 7. X. de cler. coniug. rescripsit clericum coniugatum minorum ordinum, qui beneficio ecclesiastico careret, *non esse molestandum*, quod non deferret tonsuram, id multo magis nunc tenendum est, si clerici inferiores dimisso beneficio ecclesiastico vitam agunt laicorum (16).

233. Quodsi Ecclesia antiquis temporibus *liberum* et *arbitrarium* reditum ad vitam *laicalem* vel ipsis clericis *inferioribus* interdixit, nequaquam impedivit, quominus clerici minorum, imo etiam maiorum ordinum ob gravia delicta vere *deponerentur* (17). Quae depositio imprimis illud effecit, ut clericus depositus ab omnibus *functionibus* potestatis *ordinis* et iurisdictionis, iuribus quoque *honorificis* quoad *sedem* et titulum etc. atque *reditibus* ecclesiasticis penitus privaretur. Quodsi clerici depositi sua potestate *ordinis* ute-

(16) Thomassin. l. c. cap. 14. Cfr. S. C. Immun., quae 22. Aug. 1843. clerico regulari minorum ordinum *post solemnem professionem saecularizato* omnino denegavit facultatem sese adscribendi inter milites Status pontificii. Cfr. Acta S. Sed. vol. II. p. 114. sq. Quare Scherer l. c. t. I. p. 378. not. 27. istum casum non recte proponit; nam petitio non a quacunque *saecularizato clerico minorum ordinum* fuit proposita, sed a *saecularizato professo votorum solemniū*, et simul *clerico minore*. Multo minus probanda est solutio huius casus, quam Scherer l. c. insinuat, quasi ille clericus professus *« sine ullis ambagibus »* i. e. absque licentia rite obtenta potuisset transire ad statum militare.

(17) Tertullianus, De baptismo cap. 17.; S. Cyprianus in epist. 65. ad Episc. Rogatianum; Kober D. Deposit. p. 1. sq.

rentur. Ecclesia huiusmodi actus de facto et illicite positos regulariter non habuit invalidos. Porro depositio *completa* ex iure antiquo clericum depositum non solum a gradu suo ita deiecit, ut novus clericus in eius locum esset ordinandus, sed etiam in *perpetuum* ad novum ordinem vel officium ecclesiasticum acquirendum reddidit *inhabilem* atque ne *restaurationem* quidem in *pristino gradu admisit* (18), nisi forte ex misericordia rigor iuris aliquantulum fuisset temperatus (19).

Denique clericus sententia depositionis percussus ex *albo clericorum* fuit *deletus* et simpliciter ad *communione laicalem* (20) reductus. Cui rigori antiquae disciplinae interdum *accessit*, quod clericus enormium criminum reus *post* depositionem non illico vel ad solam *communione laicam* admitteretur, nisi prius *poenitentiae* fuisset subiectus. Quae eictio e clero cum paulatim fieret cum aliqua solemnitate atque diffamatione delinquentis, viam paraverat ad poenam *degradationis clericorum* ab *ordinibus* receptis, quatenus illa a simplici depositione distinguitur. At de historia et disciplina vigente degradationis magis ex professo in iure criminali est agendum (21).

234. Ecclesia quamvis inde a primis temporibus religionis christianae indignos clericos *deponeret* et ad statum *laicalem* vel saltem ad gradum inferiorem ordinis reduceret, nunquam eo processit, ut huiusmodi clericis saltem ordinum hierarchicorum ipsam *potestatem ordinis* sive totaliter sive partialiter in se vere et proprie diceret esse *ablatam*: obstabat enim doctrina *de charactere indelebili* in sacra ordinatione impresso. Consequenter Ecclesia universalis, ut " *rebaptizationes* „ ita etiam " *reordinationes* „ clericorum *valide*

(18) Cfr. c. 1. 2. Conc. Ancyra. (a. 314.); c. 1. Conc. Neocaesar. (a. 314.-325.); Kober l. c. p. 5. sq.

(19) Hefele l. c. t. I. p. 353. de indulgentia a Patribus Conc. Nicaeni (a. 325.) Meletio concessa; Kober l. c.

(20) S. Cyprianus in epist. 52.; Innoc. I. (a. 414.) in epist. ad Episc. Maced. cap. 4.; Kober l. c. p. 56. sq. Quae *communio laica* a Bellarmino, De eucharist. l. IV. cap. 24. falso explicatur de denegata clericis *communione* sub *utraque specie*; ex altera parte etiam distinguenda est a *communione peregrina* clericorum, vi cuius clerici in iustam poenam tantum eam acceperunt congruam sustentationem illis clericis peregrinis concessam, qui ob defectum litterarum testimonialium a sacra liturgia et *communione* eucharistica fuerunt exclusi. Cfr. Kober, D. Suspens. p. 8. sq.

(21) Thesaurus, De poenis eccl. P. I. cap. 27.; Kober, D. Deposit. p. 130. sq.; Hollweck l. c. §§ 91. 92. 93.

ordinatorum semper illicitas et invalidas habuit (22). Quae reprobatio reordinationum sese imprimis extendit ad reiterationem ordinationis clerici *olim rite* i. e. licite et valide ordinati, etsi postea *depositi*, praeterea ad illas reordinationes, quae factae sunt propter *valorem* prioris ordinationis plane perperam negatum, v. g. quod clerici ab Episcopo valide quidem consecrati, sed haeretico, schismatico excommunicato ordinati essent (23).

Inde quoque denuo facile intelligitur, quare Ecclesia constanti sua praxi non vocaverit in dubium *valorem* actuum potestatis *ordinis*, quos posuerunt clerici valide ordinati ideoque nullius *reordinationis* capaces (24).

§ 3. DISCIPLINA VIGENS.

235. Clericus tantum *prima tonsura* vel ordinibus *minoribus* initiatus ex disciplina nunc in Ecclesia vigente *libere* et absque *delicto* vel *indulto* tonsuram et habitum clericalem in *perpetuum* dimittere et ad statum laicalem et saecularem redire vel etiam matrimonium contrahere potest.

Praeterea huiusmodi clerici certis circumstantiis concurrentibus ex iuris dispositione omnia privilegia clericalia, item ius *exercendi functiones* gradibus illis inferioribus adnexas atque adeo gestandi tonsuram et habitum clericalem amittere possunt; imo fieri potest, ut propter certa delicta per poenam *degradationis* a prima tonsura vel ordinibus minoribus e statu clericali solemniter eiiciantur (25).

(22) Cfr. c. 38. Conc. Carthagin. III. (a. 397.); Conc. Roman. (a. 313.) apud *Hefele* I. c. t. I. p. 199.

(23) *Kober* I. c. p. 93. sq.; *Card. Hergenroether* I. c.; *Michael* I. c. Usque ad saeculum decimum tertium, si sacramentum quoddam ob dubium valorem fuit repetendum, *conditio* in *repetitione* sacramenti *explicite* apponi non solebat. Quare mirum non est, quod *forma conditionata* administrationis sacramenti a. 745. prima vice a S. Bonifacio commemoretur. Postea Alexander III. primus fuit, qui cap. 2. X. de bapt. III. 42. expresse praescriberet formam conditionatam. Cfr. *Benedict.* XIV. De Synod. dioec. I. VII. cap. 6. n. 1. sq.; *Card. Hergenroether*, Photius t. II. p. 323.; *Innoc. I.* I. c. cap. 5. (a. 414.); *Gelasius* in epist. ad Euphem. cap. 6. (a. 492.); *Anastas.* II. in epist. ad Anastasium Imperat. cap. 7. (a. 496.) iunct. *Thiel*, Epist. Rom. Pont. t. I. p. 620. not. 30., ubi refutat dicta Gratiani ante c. 9. D. 19. et c. 97. C. I. q. 1.

(24) *Kober* I. c. p. 104. sq.

(25) Cap. 1. 3. 7. 8. X. de cler. coniug. III. 3.; cap. unic. de bigam. I. 12. in Sext.; cap. unic. de vita et honest. III. 1. in Sext.; cap. 1. de vita et ho-

236. Collatio quoque *primae tonsurae cum ordinem* non concedat, per se reiterari posset (cfr. cap. 6. X. de vita et honest. III. 1.), attamen quoniam fit per modum *consecrationis*, de factu *ritus* ille ab Episcopo non reiteratur, si quis ad vitam clericalem *redeat*, sed tantum *a tonsore* renovatur corona clerici (26). A fortiori *ordines minores* tali clerico redeunti post reassumptum habitum clericalem non denuo conferuntur. Imo si clericus post *realem* degradationem ad suum gradum restituatur, non iterum ordinatur, sed per caeremoniam mere accidentalem *insignia* in degradatione sibi detracta *seriatim, singillatim et solemmniter coram altari* denuo recipit (27).

237. *Subdiaconatus* ordo iuxta probabiliorem sententiam verum sacramentum non est neque characterem indelebilem imprimit: attamen eam inducit stabilitatem in statu ecclesiastico, ut subdiacono omnis reditus ad statum laicalem vel matrimoniale si penitus prohibitus atque interclusus (28).

Quare reductio subdiaconi ad statum laicalem fieri nequit, nisi per *dispensationem* Sedis Apostolicae, aut in casu certorum criminum commissorum per sententiam *degradationis realis* legitime latam et executioni mandatam. Transitus quoque ad nuptias subdiacono non est permissus absque dispensatione apostolica. Quae dispensatio non conceditur, nisi cum reductione ad statum laicalem et omnimoda prohibitionem functionum ordinis subdiaconatus (29).

Quae de stabilitate status subdiaconorum ordinata sunt,

nest. III. 1. in Clem.; S. C. Immunit. 20. Sept. 1860. in Act. S. Sed. vol. III. p. 433.; Pontif. Rom. P. III. « *Degradatio a prima tonsura* »; « *Degradat. ab ord. acolyth.* »; *Thesaurus*, De poenis eccl. v. Apostasia; *Schmatzgr.* I. c. I. V. t. 9. de apost. n. 27. sq.; *Benedict.* XIV., De Synod. dioec. I. XII. cap. 6.; *Devoti*, Inst. canon. I. I. t. 2. §§ 36. 37. t. 8.; *Kober*, D. Depos. p. 246.; *Hollweck* I. c. § 93. Quare *Hinschius* I. c. t. V. p. 905. nimis rigidam falsamque defendit sententiam, si putat etiam a clericis primae tonsurae et minorum ordinum posse committi delictum apostasiae ab ordine. Cfr. *Scherer* I. c. t. I. p. 313. not. 10.

(26) *Gasparri* I. c. n. 1143.; *Scherer* I. c. p. 314. not. 11.; *Thomassin*. I. c. cap. 11. n. 8. cap. 13. n. 11.

(27) Cfr. Pontif. Rom.; *Kober*, D. Deposit. p. 285. sq.; *Hinschius* I. c. t. V. p. 566. n. 1.

(28) *Zech*, Hierarchia eccles. § 126.; cap. 27. X. de V. S. V. 40.; *Kober* I. c. p. 232. sq.; Pontif. Rom. tit. *Degradationis forma*.

(29) *Roskóány*, Coelibatus et breviar. t. III. p. 179. sq.; S. C. Inq. 20. Febr. 1888. in Actis S. Sed. vol. 20. p. 543. sq.

a fortiori valent de *diaconis*, *presbyteris*, *Episcopis*, quibus indubitanter character indelebilis in valida ordinatione imprimitur. Quare qui semel rite ordinatus est diaconus vel presbyter vel Episcopus, is iterum laicus fieri non potest, nisi extrinseca illa ratione supra de subdiaconis exposita (30).

At licet etiam Episcopi et presbyteri per realem degradationem ad statum laicalem reduci possint, tamen *presbyteris* dispensatio apostolica ad contrahendum *matrimonium* concedi non solet; nullum vero existit exemplum, quod *Episcopo consecrato* a Sede Apostolica transitus ad nuptias fuerit concessus. Pius VII. principi Tayllerand, qui ante revolutionem gallicam fuerat Episcopus Augustodunensis, in Brevi “*Gravissimas*”, 29. Iun. 1802. reductionem ad simplicem communionem laicalem ita indulsit, ut *interdicto exercitio cuiusvis functionis sive episcopalis sive ecclesiasticae in veste laicali* incedere et *saecularia officia* gerere potuerit. Quo indulto Pii VII. licentia celebrandi *matrimonium* non fuit concessa (31).

238. Multo minus *reordinatio* quaedam subdiaconi et praesertim diaconi vel presbyteri vel Episcopi valide ordinati ulla ratione est permissa. Quodsi subdiaconus, diaconus, presbyter, Episcopus, qui iuste et rite degradati fuerunt, per solemnem recuperationem insignium proprii gradus restituantur, huiusmodi recuperatio non est repetitio ritus substantialis novae consecrationis vel ordinationis, sed habet vim merae caeremoniae accidentalis (32).

Scholion. S. Raymundus postquam usque ad titulum 22. de clericis peregrinis principaliter egit de hierarchia ordinis, inde a titulo 23. de officio archidiaconi proponit ius constitutum de hierarchia iurisdictionis sive de personis, quae ordinibus iam insignitae in Ecclesia habent officia, magistratus, dignitates (33). Qua in re concedendum est S. Raymundum in compilatione Gregorii IX. rigorosum ordinem logicum non esse secutum. Is enim imprimis requirit, ut singula of-

(30) Conc. Trid. Sess. XXIII. vera et cathol. doct. cap. 4. et can. 4.; Pontific. Roman. l. c.; *Roskovány* l. c.; *Kober* l. c.; Act. S. Sed. vol. I. p. 334. sq.; S. C. Inq. 22. Dec. 1875. apud *De Angelis* l. IV. tit. 6. n. 3.; *Gasparr* l. c. n. 1149.

(31) Pontific. Rom. P. III. Degradatio ab ordine pontificali; *Kober* l. c. p. 237. sq.; *Roskovány* l. c. t. III. p. 187. sq.

(32) *Kober* l. c. p. 93. sq. 662. sq. 285. sq.

(33) *Devoti*, Ius canon. l. I. t. 23. § 1.; *Zallinger* eod. tit.

ficia inde a tit. 23. sq. melius disponantur v. g. ad instar illius perfectioris ordinis, quem postea S. Raymundus in sua Summa lib. III. tit. 26. *de differentia officiorum* revera adoptavit. Praeterea ordo doctrinae non solum exigit, ut disputatio *generalis* de officiis ecclesiasticis praemittatur *speciali*, sed etiam, quemadmodum *Pirhing* l. I. t. 29. de off. et pot. iud. deleg. scite observat in prooemio, ut *prius* de iudice *ordinario* quam de *delegato* agatur. At in libro primo Decretalium universa illa canonica doctrina de vicariis et delegatis reperitur inserta inter varios titulos de ordinariis magistratibus. Hinc facile patet, qualis ordo in sequentibus titulis sit praeferendus.

LAUS DEO.

O. A. M. D. G.

Approbatio ecclesiastica operis.

Imprimi potest

Romae, 26 Julii 1914.

OCTAVIUS TURCHI S. I.
Praepositus Provinciae Romanae

IMPRIMATUR

Fr. ALBERTUS LEPIDI Ord. Praed. S. P. A. Magister.

IMPRIMATUR

FRANCISCUS FABERI, Vicariatus Urbis Adsector.

IMPRIMATUR

Prati, die 3 Novembris 1914. — Can. PAULUS BADIANI, Vic. Gen.

22552

GRADUATE THEOLOGICAL UNION LIBRARY

BERKELEY, CA 94709

GTU Library

3 2400 00267 3386

